13
1
f·36

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
2 C
13

13-1.f.36

Digitized by Google

TRACTATVS
DE
ORDINE IVDICIALI;
& Praxi
TRIBVNALIS RELIGIOSORVM.

Compilatus ex vtroq; Iure & ex ijs,quæ docent graues Auctores Iuriſtæ, & Theologi, tàm moderni, quàm antiqui.

AVCTORE

Adm. R.P.F.Petro ab Angelis Carmelità Diſcalceato,in Curia Romana Procuratore Generali Congregationis Hiſpaniæ.

In hàc ſecundà editione correctus, & in multis auctus.

LATINITATI DONATVS.

A R. Adm. P.F. Leone à Regibus eiuſdem Ordinis Sacræ Theologiæ Lectore in Conuentu Neap.Matris Dei.

NEAP.Ex Typographia Lucæ Antonij Fuſci.M.DC.LVI.

EXPENSIS SAVIONI, ET SANGALLI.

Digitized by Google

ILLVSTRISS.^MO ET EXCELL.^MO DOMINO

D. GARZIA DE AVELLANEDA, ET HARO,

COMITI DE CASTRILLO, COMMENDATORI ORDINIS Calatraua, Nobili deputato in Camerà Suæ Maieſtatis, Conſiliario Supremo Status, ac belli, cameræ & totius Caſtellæ, in Conſilio Indiarum Præſidenti, Proregi, Locumtenenti, & Capitaneo Generali in Regno Neapolitano, &c.

Domino, Domino perpetuùm colendo, et Obſeruando.

MIraberis forſan (Excellentiſſime Prorex) quòd Tibi hunc librum inſcripſerim, cùm enim agat de cauſis Regularium, Regulari potius videbatur dedicandus. Idcircò non immeritò inculpare me poſſes, mihique obijcere, quòd hàc in re ſecutus non fuerim monitum illud Senecæ inquientis. *Non modò videndum quid, ſed & cui des.* Verùm quàm appoſitè & decenter Nomini tuo præſens opus dedicatum ſit, nemo diffitebitur, ſi modò mente reuoluerit, quòd ſicut magnos magna, ita Iuſtos Iuſta de-

a 2 ceant.

Digitized by Google

ILLVSTRISS.MO ET EXCELL.MO DOMINO

D. GARZIA DE AVELLANEDA, ET HARO,

COMITI DE CASTRILLO, COMMENDATORI ORDINIS Calatrauæ, Nobili deputato in Camerà Suæ Maieſtatis, Conſiliario Supremo Status, ac belli, cameræ & totius Caſtellæ, in Conſilio Indiarum Præſidenti, Proregi, Locumtenenti, & Capitaneo Generali in Regno Neapolitano, &c.

Domino, Domino perpetuùm colendo, et Obſeruando.

MIraberis forſan (Excellentiſſime Prorex) quòd Tibi hunc librum inſcripſerim, cùm enim agat de cauſis Regularium, Regulari potius videbatur dedicandus. Idcircò non immeritò inculpare me poſſes, mihique obijcere, quòd hàc in re ſecutus non fuerim monitum illud Senecæ inquientis. *Non modò videndum quid, ſed & cui des.* Verùm quàm appoſitè & decenter Nomini tuo præſens opus dedicatum ſit, nemo diffitebitur, ſi modò mente reuoluerit, quòd ſicut magnos magna, ita Iuſtos Iuſta de-

Digitized by Google

ceant. Etenim cùm in eo de Iuſtitià diſſeratur, iuxta cuius trutinam & æquilibritatem causæ criminales penſiculandæ & decidendæ ſunt, quem patronum potuit reperire meliorem, quàm Te, in quo elucet atque eminet ſummum virtutum quidem omnium, ſed maximè Iuſtitiæ ſtudium, *quo*, teſte diſſertiſſimo Hebræorum Philone, *nihil melius, Iuſtitia enim principatum inter virtutes tenens ornat earum chorum maximè*. Rapuiſti omnium oculos ad Te, cùm celeberrima illa Vniuerſitas Salmanticenſis à Te veluti ab altero Iuſtiniano è publicà Cathedrà Iuris ſuſciperet documenta: nunc cunctorum animos moues, cùm Regnum Neapolitanum, imò totus Hiſpanicus orbis *à Te* ſumit Iuſtitiæ monumenta & exempla, adeò quidem, vt non immeritò pronuntiari poſſit, *in Te* duos illos reperiri ſales, quos Baldus in illis, qui ad clauum ſedent regiminis, ſuàque in manu ſupremæ tenent bilancem Iuſtitiæ, requiſiuit, vnum *ſcientiæ* ſcilicet, *& alterum conſcientiæ*. Poſſem hìc calami mei falcem in vberrimam laudationis tuæ mittere ſegetem, ſi Tuis admirandis Virtutibus parem adducere Orationem locus, & Tua ingenita modeſtia pateretur. Vnum ſaltem ex plurimis hìc ſilentio præterire nō poſſum, quod in Te omnes obſeruàrunt, & non poteſt non eſſe ſincerum intemeratæ Iuſtitiæ argumentum. Circumfertur nempe in ore omnium, Te in rebus & negotijs quidem omnibus, ſed potiſſimùm Iuſtitiam concernentibus centocularem Argum eſſe, & linceos habere oculos. Haud dubiè altè animo Tuo impreſſiſti, quod Iuriſprudentes paſſim dictitare ſolent. *Abundans cautela non nocet*, & illud Caſſiodori, *Quidquid non diſcutitur, Iuſtitia non putatur*. Videris mihi in hoc Ferdinandi Hiſpaniarum Regis qui primus ab Alexandro Sexto Catholicus meruit nominari, Maximam Politicam aſſecutus, quam ſæpius repetebat, vt Principibus arctiùs imprimeretur, videlicet, *Conſiliarios Principum*

eſſe

eſſe veluti perſpicilia, verumtamen væ Principi illi, qui ſine talium adminiculo perſpiciliorum non videt: volens hoc apothegmate indicare, quantopere in Regente populos neceſſaria & proficua ſit inſpectio ocularis. Non poſſum hic continere calamum, quin addam illud, quod Spiritus Sāctus in Apocalypſi pro his, qui in negotijs & cauſis Iuſtitiæ præſunt, vel ſaltem directè aut indirectè ſuo conſilio concurrunt, exaratum reliquit. *In circuitu ſedis ſedilia viginti quatuor, & ſuper thronos viginti quatuor ſeniores sedentes, circumamicti veſtimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ, & de throno procedebant fulgura & voces & tonitrua*: quibus verbis adamuſſim deſcribuntur eorum, quos paulò ante memoraui, conditiones. *In circuitu ſedis* (Dei) *ſedilia*, non platea vel atrium deambulatorium. *Et ſuper thronos ſeniores*, & cani ſenſu, non iuuenes ætate & mente, *ſedentes*, non ſtantes vel paſſionibus agitati, ſed animo compoſito ac ſedato, *circumamicti veſtimentis albis*, candore veritatis, quà vndequaque indutus debet eſſe cōſiliarius, *& in capitibus eorum coronæ* ob conſtantem animi virtutem, *aureæ* ob charitatem, quid mirum, ſi *de throno procedebant fulgura* in ſceleſtos, *voces* in bonos, & *tonitrua* in peccatores? Ad hæc, *in circuitu ſedis animalia erant plena oculis ante & retrò*. Tales debent eſſe Regentes populorū, pleni oculis, vt præterita conſiderent, & futura proſpiciāt, vt quoquò ſuà oculorum acie pertingant. *Animal primum ſimile Leoni*, vt nimirum intrepidè, cùm opus eſt, exeant, ac contra Reipublicæ damna rugiant, *ſecundum ſimile vitulo*, vt prudenter ac maturè incedant, & quaſi bos fortiùs figant pedem, non præcipitent, ſed ruminent & agenda diſcernant. Tertium habens faciem quaſi hominis, vt humaniter & charitatiuè, quæ communia, non quæ propria ſunt, quærant. *Quartum ſimile Aquilæ volanti*, vt ſubtiliter negotij punctum attingant. Talem Proregem in *Te* ſe habere

bere ſibi congratulatur & applaudit inclita Nobilitas & fideliſſimus Populus Neapolitanus. Etſi Philo *fortunatam* pronuntiauit *domum illam, in quam viros ſapientes diuertiſſe contigit*, Fortunatam ego & iterum ac millies fortunatam Vrbem hanc præclariſſimam & Nobiliſſimum Neapolitanum Regnum pronuntio, in quod Vir tàm ſapiens, qualis es Tu, intrauit. Imò ſi teſte Boetio, *Annus bonus non tàm de magnis fructibus, quàm de iuſtè regnantibus exiſtimandus eſt*, ergò feliciſſimum hoc regnum, quod tàm iuſtè regnantem acquiſiuit. Noli igitur mirari Excellentiſsime Prorex, ſi Tibi hoc opus de Iuſtitià inſcripſerim. Primus illius Author fuit Adm. Reu. Pater Petrus ab Angelis Procurator Generalis Carmelitarum Diſcalceatorum Congregationis Hiſpaniæ, Tibi quondam & Coniugi Tuæ à ſacris Cōfeſsionibus, Vir pietate ac doctrinà inſignis & gerendarū rerum experientià præclarus, ego verò illud, Religionum omnium quidem ſed potiſsimum Ordinis mei volens vtilitati conſulere, in dialectum Latinam tranſtuli, & Tuo Nomini dedicaui. Fateor, me cum exili munere accedere, ſed parce, nam Tui Nominis permouit ſplendor, & attraxit humanitas. *Non* eſt (inquit Petrus Chryſologus) *temeritas accedentis, vbi eſt impetus rapientis*. Leuidenſe quidem eſt, quod porrigo, ſed innata *Tua Tibi* non permittit prudentia ad munus reſpicere, ſed iubet intueri propoſitum Voluntatis, iuxta illud Poetæ.

Non quantum dederis, ſed quantà mente dediſti,
Penſandum eſt.

Faxit Deus, vt diuturno tempore ad communem viuas fælicitatem, & ſuperſtitem *Te* Patrem Patriæ nuncupet Neapolis, ac memoria tua ſemper in laude, & Nomen ſit in benedictione. Ita futurum ſpondeo, ſuadente Regio Vate, & aiente, *In memorià æternà erit Iuſtus, ab auditione malà non timebit.*

Veſtræ Excellentiæ. Indignus ſeruus.

F. Leo à Regibus Carmelita Diſcalceatus.

Digitized by Google

Admodum Reuerendo Patri Noſtro Obſeruandiſs.

PATRI FRATRI IOACHIMO

A IESV MARIA

Præpoſito Generali Carmelitarum Diſcalceatorum, Fratrum Congregationis S. Eliæ Ordinis Beatiſſimæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo ac eiuſdem Sancti Montis Priori digniſſimo.

SPectabiles (Admodum Reuerende Pater Noſter) fuerunt duæ illæ columnæ, quæ (quemadmodum Sacra Regum refert hiſtoria) in porticu Templi Salomonis fuerant collocatæ. Vna à dextris, altera à ſiniſtris. Hanc indigitauit Salomon nomine Booz, illam nomine Ioachim: *Et vocauit eam nomine Ioachim*, quod ſignificat *fortitudinem*. Si ſacris ſcriptoribus credimus, per has columnas intelligēdi ſunt Viri illuſtres, qui Athlantico ſuo humero ædificium ſuſtentant Eccleſię. Quod ipſo dictante etiam Spiritu Sancto didicimus, dum dixit in Apocalypſi, *qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei*. Et teſte Doctore gentium in ſuâ Epiſtolâ ad Galatas Ioannes & Iacobus minor columnæ vocati ſunt. *Qui videbantur columnæ eſſe*. Quæ cùm ita ſint, non in-

nuitus fateor,Te ſortitum fuiſſe nomen rebus grauidum, veriſſimumque comprobari id,quod Poeta cecinit:

Conueniunt rebus Nomina ſæpè ſuis.

Tui namque Nomenclatura Nominis præludens columnam illam dextram in Templo Salomonis collocatam, & *Ioachin* appellatam loqueris,& re ipsà ſignificas atq; commonſtras. Si enim Viri illuſtres ædificium Eccleſiæ ſuſtentantes columnæ meritò appellati ſunt, quidni Te quoque verè *Ioachin* (hoc eſt) columnam plenis buccis prædicemus,qui humeris *Tuis* verè Athlanticis totius Ordinis tui fabricam ſuſtentas & molem,onus certè aliàs etiam Angelicis humeris formidandum. Nec mirum hanc molem *Tibi* fuiſſe impoſitam,illuxerat enim omnibus Congregationis noſtræ prouincijs ſingularis *Tua* prudentia omniũ aliarum agmine ſtipata virtutum(in quo etiam columnam illam *Ioachim* expreſſiſti,ex cuius capitello & epiſtylio pẽdebant poma granata, cuius granorum multitudo virtutũ omnium cumulum repræſentat) dum Definitoris Generalis munere fungereris, nunc autem illam tota Congregatio noſtra admiratur,& veneratur probitatem,quà eamdem foues,vegetas,animaſque. Quid igitur mirum,ſi *Tibi* Generalis fuerit collata dignitas? cui enim virtutum nihil deerat,nihil, quod ad dignitatem facere videretur,deeſſe opportebat. Nam vt quidam ſapientiſſimus dixit, *dignitati maturus eſt,qui eſt virtutibus maturus.* Fuſiùs in *Tuas* laudes excurrerem, ſi præconia competentia ex aſſe vellẽ perſoluere,& *Tua* non prohiberet modeſtia, nec non pudoris æſtus,quo intus decoqueris, cùm audis laudantem exterius. Ego verò *Tua* præclara de me & Religione vniuersà merita agnoſcens;quibus me Tibi arctiſſimè obſtrinxiſti, obligaſti, innodaſti, etſi in mille notas gratitudinis prorumpere geſtiam, pro omnibus tamen deficio, quia non tantùm *Valeo* quantum *Volo* rependere. At nihilominus

nus

nus ne ingratus omninò viderer, has calami mei Lucubrationes Iuridicas, quæ nūc in procinctu erāt, in ſignū meæ ergà *Te* obſeruātiæ ac deuotionis *Tibi* volui ſiſtere ac deferre, qui in ſupremo Regiminis faſtigio conſtitutus ita omnia quidē ſuauiter diſponis, vt tamē Iuſtitiā nō deſeras. Si enim *ſine Iuſtitià* Teſte Macrobio, *nec Reſpublica nec exiguus hominū cętus, imò nec domus quidē parua cōſtabit*, profectò nec integra ſine Iuſtitià Religio poteſt ſubſiſtere, nec ſine illà *Tu* poſſes gubernare, nam (vt ſapienter aſſeruit Plutarchus) *ſine Iuſtitià nec Iupiter quidem poteſt imperare*. Ego hìc prurientem meum & longius volentem excurrere ſiſto calamum, ac *Tibi* ad commune Religionis bonum omnem fælicitatem auguror, & pleniſſimis votis imprecor.

V. R.

Indignus ſeruus & Filius

F. Leo à Regibus.

b PRAE-

PRAEFATIO
AD LECTOREM.

ANte omnia Amiciſſime Lector ſtatim in huius præfationis meæ limine & veſtibulo te volo monitum & rogatum, ne mireris, quòd ego tàm ſerijs cęteroquin occupatus ſtudijs,qualia ſunt Philoſophiæ & Sacræ Theologiæ lectura, quam per duodecim iam annorum ſpatium continuo,me ad transferendum hunc librum ex Hiſpano Idiomate in latinum contulerim. Diceres enim,me poſt tot annorum Lecturam ſimiles debuiſſe componere non autem transferre codices. Ita mihi quidam obiecerat. Sed riſu potius quàm confutatione digna eſt huiuſmodi obiectio. Non enim in hoc labore meo auram aucupor popularem, ſed communem omnium & maximè ignorantium vtilitatem, quorum ego ſemper magis,quàm pauperum miſertus ſum,ita me docente viro quodam Sapientiſſimo,qui ſolitus erat dicere, *magis nos ignorantis quàm pauperis opportere miſereri*. Poſſem deinde quamplurimos inſignes & præclaros viros afferre in medium, quibus ego neque quidem comparandus ſum, qui aliorum opera alienà linguà edita in ſuam ob omnium vtilitatem tranſtulerunt. Ex multis paucos recenſebo. Alfonſus ille Magnus,Rex Neapolitanus, *cui litteræ & litterati ipſo regno fuère chariores*, qui gloriatus eſt, totum vetus & nouum teſtamentum vnà cum gloſſis decies & quater ſe perlegiſſe, Annæi Senecæ magnus amator ſuo Marte in Hiſpanicum ſermonem illius epiſtolas vertit vſui ſuæ gentis. Iſabella *Ferdinandi Catholici* regis vxor,quæ ad omnia alta nata & verè virilium curarum mulier (re uera enim particeps & thori & ſceptri erat) reſpirans pauliſper à grauiſſimis curis & bellis,ſe ad multa ex alieno in proprium ſermo-

nem vertenda demiſit. Choſroes Perſarum Rex Iuſtiniano & Romanis per ſuas clades notus, qui philoſophiæ non limen ſed adyta penetrauit, Ariſtotelem totum percalluit, Platonis etiam lineas & numeros, multa tamen Græcorum opera in ſuam linguam tranſtulit. Illuſtriſſimus etiam ac generoſus Dominus Marcus Fuggerus Baro in kirchberg & VVeiſſenhorn Rudolpho Cæſari Auguſto à conſilijs ex Idiomate latino in lingnam Germanicam tranſtulit annales Eccleſiaſticos Eminentiſſimi Cardinalis Baronij. Ex quibus luculenter apparet, non eſſe indecens vel aliquid à munere ſuo alienum viris grauioribus ſtudijs occupatis, ſi quandoque communem cæterorum ſpectantes vtilitatem aliorum libros in aliam linguam translatos in lucem edi ſinant. Hic idem ſcopus eſt & finis, qui me mouit, vt Tractatum hunc Ordinis Iudicialis & praxis Tribunalis Religioſorum latinitati donarem, vtilitas nimirum, quam percepturi ſunt, quicumque illum perlegent, ſiue ſeculares ſint ſiue Religioſi. Nihil enim in eo prætermiſſum eſt, quod in cauſis criminalibus tàm in Tribunalibus ſæcularium, quàm Religioſorum obſeruandũ. Legi quidem non paucos hanc materiam pertractantes, ſed ſaluo aliorum meliori Iudicio reperi neminem, qui eam tàm ſuccinctè ſimul & clarè traderet. Sententiæ deinde, quas Author elegit, non ſolùm validis authoritatibus, verùm etiam ſolidis rationibus innituntur, & quod maximoperè placuit, in cauſis criminalibus neque ad dextram neque ad ſiniſtram inflectit, ſed regià mediàque incedit vià, hoc eſt, nec nimis fauet ſuperioribus, nec ſubditis, ſed æquilibriũ & ſtateram tenet Iuſtitiæ. Sunt ibi contenta plurima, quæ lectu digniſſima ſunt tùm à ſubditis tùm à ſuperioribus. Sed hi ſingulariter edocentur, qualiter in ſuorum cauſis ſubditorum ſe gerere debeant. Vt autem Lector omnium eorum quamdam quaſi habeat ſynopſin & compendium, ea hìc volui non importunè colligere. Admonetur in primis ſuperior ac Prælatus de ſcientià, quâ debet eſſe præditus, cæcus enim & ignorans quomodo iudicabit de criminum coloribus? *Homine quippe imperito numquã quicquã eſſe iniuſtius*, Terentius aſſeruit. Hinc, vt bene notauit Sigon. de Republ. Hebræ. lib. 6. capite de Conſilio Hieroſolymitano, in Hebræorum Republicà pro cauſis ciuilibus tres dumtaxat erant Iudices conſtituti, pro criminalibus vero viginti tres. Ex his colligant illi, quàm grauiter delinquant, qui in Electionibus ignorantes præponunt peritis & doctis viris; quales enim obſecro poſſunt egredi à ſimilibus cauſarum deciſiones? & licet omnis definitio in Iure periculoſa ſit, illa

tamen

tamen periculoſiſſima eſt,quæ fit in cauſa criminali. Deinde eruditur etiam Prælatus,quà cautelà in caſtigandis ſubditis procedendum ſit. Ante omnia memorià recolat illam Gregorij Magni ſententiam,*miſcendam ſcilicet eſſe lenitatem cum ſeueritate,& faciendū quoddam temperamentum,vt non multà aſperitate exulcerentur ſubditi,nec nimià benignitate ſoluantur.* Ne etiam,vt alibi idem Sanctus monet, *Inſtrumenta correctionis vertant in arma furoris*. Sciat infundere vinum & oleum,habeat inſtar apis fauum mellis & aculeū, ſit in eo tamquam in Arcà teſtamenti virga & manna, ſibique perſuadeat ſordes melius in aquà dulci elui quàm amarà, & prudentes ac peritos medicos imitetur, qui cum modico reubarbaro corpora à peſſimis exonerant humoribus. Non poſſum hîc non inſerere aurea pro ſuperioribus verba, quibus B. Laurentius Iuſtinianus de triumphali Chriſti agone capite 6. docuit, quà ratione ſuperiores ſe gerere debeant in Correptionibus ſubditorum. *Erant enim eorum oculi grauati, & ignorabant, quid reſponderent ei. Illos (vt prius) redarguere voluit tamquam ad ſuſcipiendam correptionem inhabiles. Silentio ſuo maximam ad ſubiectorum regimen eruditionem dedit. Indicauit quippe ex ſe,vt eò tanto tempore delinquentes arguantur, atque vitiorum maculà increpationibus detergatur,quò is,cui dicitur, corrigibilis eſt;alioquin vulnus ſuperadditur vulneri, & paſſioni paſſio cumulatur, ſitque frequenter,vt grauior ſit recidiua correptionis, quàm damnum perpetrati criminis. Non autem iudicium effugiet,qui etiam delinquenti deteriorationis tetendit decipulam,ambo tamen ferientur,ambo iuſto plectentur ſupplicio,qui videlicet deliquit, & qui inconſultè fratri ſcandalum ſuſcitauit. Quamobrem magna eſt adhibenda in correptione prudentia. Conſideranda eſt peccati qualitas, peccantis conditio, intentionis peruerſitas, correptionis tempus, & verborum menſura. Horum quoquam deficiente redargutio ipſa vix abſque delicto committitur. Itaque vt fraterna dilectio incontaminata ſeruetur, memoratam correptionis regulam, qui proximum arguit,cuſtodire non negligat,atque qui peccat,emendantis verba humiliter ſuſcipere non recuſet. Hoc etenim modò charitatis perficitur lex,quæ nulli (præter debitum) onerosa eſt. Nouit ſilere, cùm expedit,ſcit etiam fari, cùm opportunitas exigit. Vtrumque ipſe Legiſlator prudentiſſimè egit. Ab oratione ſiquidem ſurgens, primò dormientes diſcipulos increpans,ait ſic nō potuiſtis vnà horà vigilare mecum? ſecundò rediens, eoſdemque reperiens dormientes omninò conticuit. Vides,quàm maturè ſe habuit. Primò admonitionis eloquia protulit.*

Se-

Secundò dormientibus nil dixit, quin potius ad Orationem denuò regreſſus eſt. Docetur denique ſuperior, ne ſit nimis facilis pronuſque ad credendum. Fides enim, quæ nulli non facile habetur, eſt mater erroris, nouerca conſilij, & ruina omnis bonitatis. *Singuli* (in ſuo Panegirico inquit Plinius) *decipere & decipi poſſunt, nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.* Et in hoc neque quidem amicis nimis bibulæ aures præbendæ ſunt, vt enim habet Salluſtius apud Iugurtham, *per maximam amicitiam maxima copia fallendi.* Et vt quidam alius dixit, *interdum etiam Optimi decolorantur,* & homines leuiſſimi ac triobolares famam depeculantur bonorum. Ita non infrequenter fit verum illud Poetæ:

Candida de nigris & de candentibus atra.

Sunt etenim nonnulli adeò malignæ naturæ, vt etiam de bonis bene loqui non poſſint, & quomodo quis euomet dulcia, qui habet cor & os plenum felle & amaritudine? Reperiuntur nimirum linguæ peſtilentes & pernicioſæ, quæ (vt prouerbialiter dici ſolet) inſtar falcis ex omni herbâ fænum efficiunt. Vir Sanctiſſimus erat Bernardus, ornatus omnibus naturæ & Virtutum dotibus, ſimulacrum prudentiæ ac bonitatis, nihilominus tantum potuerunt linguæ maledicæ, vt tandem apud Eugenium Papam, qui illum veluti Patrem venerabatur, & ſimiliter fuerat homo Sanctus, de quo ſcribitur, quòd miracula patrauerit, gratiam perdiderit. Cuius rei fidem facit ipſe in Epiſtolâ 306. ſcribens ad Cardinalem Oſtienſem, *Benedictus Deus, qui & hoc, quod dederat, & de quo mihi fortè immoderatius blandiebar, ſolatium, ante exitum tulit, veſtram ſcilicet & Domini mei (Eugenij) gratiam, vt vel proprio experimento diſcam, non ponere ſpem meam in homine.* Nec ſolùm apud Eugenium, ſed etiam Innocentium ſecundum, quem tamen Vir Sanctus tàm impensè dilexerat, in dignitate Papali protexerat aduerſus ſchiſmaticos, de ponte deiectus fuit, quemadmodum patet ex illius epiſtolâ 218. in quâ duas refert rationes, quarum prima fuit falſa quædam relatio facta Summo Pontifici, ad quem enarratâ veritate facti, ſcribit, *cedat iam ſi placet, manifeſtæ indignatio Veritati, nec mihi deinceps frons rugetur, aut ſupercilium deponatur.* Et ecce fructus nimiæ credulitatis. Debent ergò cauere ſuperiores, ne in ſuorum cauſis ſubditorum ad hunc ſcopulum allidant. Hæc & alia plura amice Lector ex huius lectione libri hauries documenta. Lege igitur libēter, & diligenter obſerua, Deumque pro me ora, ſi ipſe vitam mihi indulſerit, vireſque ſuppeditauerit, à me plura & maiora expecta.

IESVS MARIA.

Frater Ioachimus á Ieſu Maria Præpoſitus Generalis Fratrum Carmelitarum Diſcalceatorum Congregationis Sancti Eliæ, Ordinis Beatiſſimæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo, ac eiuſdem Sancti Montis Prior.

TEnore præſentium facultatem impertimur, typis mandandi librum, cui titulus eſt, (Tractatus de Ordine Iudiciali, & Praxi Tribunalis Religioſorum, &c.) à R. Patre Fratre Leone à Regibus Congregationis noſtræ Religioſo profeſſo, ac S. Theologiæ Lectore, ex Hiſpanico idiomate in latinum translatum, dummodo illum prius, duo eiuſdem noſtræ Congregationis Theologi, à R. Patre Fratre Carolo à Ieſu Maria Prouinciali Prouinciæ noſtræ Matris Dei Neapolis, deputandi, recognouerint, & in lucem edi poſſe probauerint. In quorum fidem præſentes dedimus Sigillo noſtro munitas, ac propria manu ſubſcriptas Romæ in Conuentu noſtro S. Mariæ de Scala die 4. Septembris 1655.

F. Fr. Ioachimus à Ieſu Maria Præpoſitus Generalis.

F. Fr. Fauſtus à Sancto Baſilio Secretarius.

IE-

Digitized by Google

IESVS MARIA.

Ex commiſſione R.Adm.P.N.Fr.Hieronymi à Conceptione Præpoſiti Generalis Patrum noſtrorum Congregationis Hiſpaniæ Ordinis Diſcalceatorum Beatiſſimæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo eiuſque Definitorij Generalis, attentè perlegimus librum cui titulus eſt: Ordo Iudicialis à R. P.N.Fr. Petro ab Angelis eiuſdem Congregationis in Romana Curia Procuratore Generali elaboratum, & Hiſpanico idiomate pridem typis editum & nunc copioſis additionibus locupletatum; ac in latinam linguam à R. P. Fr. Leone à Regibus noſtræ Congregationis Sacerdote profeſſo S. Theologiæ Lectore traductum: Et omnia Catholicæ fidei conſona, bonis moribus opportuna, Sacris Canonibus approbata, Regularium iudiciorum praxi accommoda, Doctrinæ ordine ac claritate conſpicua reperimus, ſuoque merito poſtulare, vt ad eruditorum inſtantiam communis ac publici iuris fiat. Ita teſtamur & cenſemus Romæ in Conuentu noſtro Sanctæ Mariæ de Scala die 25. Nouembris 1654.

P. Fr. Iſidorus à S. Ioſeph Definitor Generalis.

P. Fr. Dionyſius à S. Andrea Procurator Generalis.

IESVS MARIA.

EX commiſſione Admodum Reuerendi Patris noſtri Caroli à Ieſu Maria Prouincialis legi librum hunc per Reuerendum Patrem Fratrem Leonem à Regibus Religionis noſtræ Sacerdotem Profeſſum,& Sacræ Theologiæ Lectorem ex Hiſpanico in Latinum idioma conuerſum, in quo ſpirantem dicendi inueni claritatem cum inſigni grauitate coniunctam. Quocirca æquiſſimum iudico ad exactam Ordinis Iudicialis, & Praxis Tribunalis Religioſorum notitiam comparandam, vt typis traditus quàm primum proferatur in lucem. Neapoli in Conuentu noſtro Matris Dei die 6. Iunij 1655.

P. Frater Auguſtinus à Sanctis Definitor Prouincialis, & Sacræ Theologiæ Profeſſor.

Digitized by Google

IESVS MARIA.

LIbrum hunc, cui titulus : *Tractatus Ordinis Iudicialis,& Praxis Tribunalis Religioſorum* ab Admodum R.P.F Petro de Angelis Carmelitarum Diſcalceatorum olim compoſitum , & impræſentiarum ab Admodum R.P. F.Leone à Regibus pariter Carmelita Diſcalceato ex Hiſpanico Idiomate latinitati donatum, Reu. Admodum Patre noſtro Fratre Carolo à Ieſu Marià Prouinciali huius noſtræ Prouinciæ Matris Dei , iubente perlegi . Quem ſanè librum dignum Iudico, non ſolùm , qui typis mãdari poſſit,cùm nec noſtræ fidei, nec probatis moribus aduerſetur,ſed qui cum grato animo recipiatur erga vtroſque,nempe & erga Authorem , & erga traductorem. Erga authorem quidem,quia Religioſæ Reip. doctrinam valdè vtilem tradidit, Ergà eum,qui traduxit: quia latino orbi,vt eſſet vtilis,effecit. Datum in noſtro Conuentu Matris Dei Neapoli die 13. Iulij anno 1654.

R.Fr.Modeſtus à Sancto Gregorio Sacræ Theologiæ Profeſſor.

IN-

Digitized by Google

IN Congregatione habità coram Eminentiſſimo,& Reuerendiſſimo Domino Cardinali Philamarino ſub die 18. Septembris 1654. fuit dictum, quod D. Io. Thomas Tironus reuideat,& in ſcriptis referat eidẽ Cõgregationi.

Fr.Ioſeph de Rubeis Theol.& Secr.

Gregorius Peccerillus.

EMINENTISSIME PRINCEPS.

DVo viri doctiſſimi, Illuſtriſſimæ Religionis Carmelitanæ Diſcalceatæ, in præſenti ſunt maximè laudandi,& non cenſurandi. Primus, eſt Author huius operis, Tractatus Ordinis Iudicialis Regularium (R.P.Petrus de Angelis) Secundus explicator eiuſdem operis, de Hiſpano idiomate, in latinum (R.P.Leo de Regibus.) Vterque, ad commune bonum Regularium laborauit: ille fortiùs ſtudendo, ſicut Apis aurea, meliores ſelegit flores Iuris Canonici, vt hanc Praxim Regularium componeret: hic, tanquàm Aquila Regalis, extendit alas, explicando, ac toto Orbe dilatando, idem doctiſſimum opus, communi loquutione latinà: vtrumque benè factum. Proinde nihil reperi cenſurà dignum: A filijs enim huius Sanctæ Religionis mihi deuotiſſimæ, in dies maiora & meliora proferuntur. Neap.25.Nouembris 1654.

Eminentiæ Veſtræ.

Seruus Obſequentiſſimus.

Doct. Io.Thomas Tironus.

IN Congregatione habità ſub die 24.Septembris 1655. coram Eminentiſſimo, & Reuerendiſſimo Dom. Cardinali Philamarino Archiep.Neap.fuit dictum, quod ſtante relatione ſupradicta Reuiſoris poteſt imprimi.

D. Ioſeph de Ianuario.

IMPRIMATVR.

Gregorius Peccerillus Vic.Gen.

ECCELLENTISSIMO SIGNORE.

IL Padre Frà Leone de Reggi Carmelitano Scalzo Lettore di Teologia, ſupplicando dice à V. E. come tiene occaſione di ſtampare vn libro intitolato (*Tractatum Ordinis Iudicialis, & praxis Tribunalis Religioſorum*) per tanto ſupplica V.E. di darle il Regio exequatur, e l'hauerà à gratia da V.E. vt Deus &c.

Mag. V.I.D. Ferdinandus Fera videat, & referat.

De Soto Reg.

Prouiſum per S.E. Neap. die 11. Septembris 1654.
Anaſtaſium.

QVod mihi à Tua Excellentia in mandatis erat Iuſtraui maximo quidem ſtudio Tractatum Ordinis Iudicialis, & praxis Tribunalis Religioſorum ex Hiſpano Idiomate in latinum verſum à Reu. Patre Fratre Leone à Regibus Ordinis Carmelitarum Diſcalceatorum, & nihil in eo licuit inuenire, quod Regiæ Iuriſdictioni aduerſaretur. Ideòque dignum exiſtimo, quòd in lucem ſuſcipiatur eruditiſſimorum hominum ingenijs non mediocrem lucem allaturus, ſi Excell. Veſtræ ita videbitur. Neap. die 18. Decembris 1654.

E. V.

Addictiſſimus Seruus.
Ferdinandus Fera.

Vidit Regius Conſiliarius, & Præſes Regiæ Cameræ Io. Baptiſta Amendola, ſuper Reuiſionem Librorum Commiſſarius ſpecialiter Delegatus per S.E.

Io. Baptiſta Amendola.

IMPRIMATVR.

De Soto Regens. Martinez Regens.

Prouiſum per S.E. Neapoli, Die 18. Ianuarij 1655.

INDEX

CAPITVM ET SVMMARIVM

Numerorum primæ partis huius Tractatus.

Caput I. Ponuntur aliqua principia generalia pro intelligentia huius Tractatus.pag.3.

Obligatio, quæ incumbit Prælatis ad viſitandas ſuas Communitates, & puniendos exceſſus ſuorum ſubditorum.n.1.

Ponderatur iſta obligatio.n.2.

Has Viſitationes debent facere Prælati per ſe ipſos, ſi tamen iuſtè fuerint impediti, poſſunt eas facere per alios.n.3.

Quinam ſint illi Prælati, ad quos ſpectat committere præfatas Viſitationes? n.4.

Quæ perſonæ requirantur ad Iudicium, & in quibus caſibus cum paucioribus fieri poſſit? n.5.

In Iudiciis ſæcularibus non ſolùm obſeruantur ſubſtatialia, verùm etiam accidentalia & apices iuris In Regularibus autem ſolùm illa obſeruantur, quæ ſunt de ſubſtantiâ & eſſentia Iudicii.n.6.

Et hoc etiam in cauſis grauibus conformiter ad diſpoſitionem Iuris naturalis & Diuini Sacrorumque Canonum.n.7.

Debent etiam Prælati Regulares in ſuis Iudiciis obſeruare ſtatuta & conſtitutiones generales ſuæ Religionis, praxin & modum in illâ receptum.n.8.

In cauſis leuibus non eſt obligatio iudicialiter procedendi.n.9.

Caput II. Declarantur aliqui termini, qui in hâc materia ſunt in vſu. pag.9.

Vtile quod ſequitur ex iſtâ declaratione.n.1.

§.1. Quid ſit Notorium? pag.

Hic terminus Notorium, vnde deriuetur? n.2.

Quot modi Notorii ſint ſecundum Iura & doctrinam Doctorum. num.3.

Quis numerus perſonarum conſtituat viciniam vel Conuentum, ad hoc vt aliquid Notorium dici poſſit reſpectu dictarum perſonarum. num.4.

Quid ſit manifeſtum & publicum, & in quo differant à Notorio & inter ſe. n.5.

Ad hoc vt Iudici conſtet, aliquid eſſe notoriũ vel manifeſtũ, an ſufficiat, vt probetur per duos teſtes.n.6.

Ca-

Delicta occulta licet probabilia ſint, & in nocumentum boni communis; vel alicuius tertii, & quantũuis atrocia, debent curari cum minori detrimento famæ delinquentis, quo fuerit poſſibile. n. 4.

In Societate Ieſu non renuntiatur Correctioni fraternæ in ordine ad denuntiationem Iudicialem: & quod peccata occulta probabilia in damnum boni communis vel tertii, abſque prauiâ infamiâ & correctione fraternâ Prælato denuntiari debeant, & quomodo? num. 5.

Non ſufficit ad hoc vt aliquis non teneatur denuntiare, ſpes probabilis emendationis per Correctionem, & de differentiâ inter hæc peccata, & perſonalia quantum ad hoc. num. 6.

Peccata & delinquentes publici denuntiari debent, etiamſi fuerint emendati, niſi in caſu quo ſcandalum ex illis ortum iam eſſet obliuione deletum. n. 7.

Quam obligationem habeat denuntians in delictis quæ ſunt contra bonum commune, vel alicuius tertii, quando imminet ipſi damnum aliquod proprium, vel maius damno delinquentis. n. 8.

An delicta occulta perſonalia denuntiari poſſint, quando nihil efficit Ordo Euangelicus, vel non affulget ſpes per illum fructificãdi n. 9.

An quando denuntiatio fuit iniuſta poſſit in illius virtute Prælatus procedere ad inquiſitionem particularem. n. 10.

Prima ſententia eſt affirmatiua. nu. 11. Refutantur illius fundamenta, & explicantur authores, qui pro illâ citantur n. 12.

Secunda ſententia, quam ſequitur Author, eſt negatiua, referuntur Authores, qui illam ſequuntur. num. 13.

Primum fundamentum huius ſententiæ. n. 14.

Secundum fundamentum ponitur ex ratione petitum n. 15.

Confirmatur. n. 16.

Quando peccatum hoc modo occultũ proximum eſt manifeſtationi, denuntiari poteſt. n. 17.

Ponitur vna obiectio contra dictam ſententiam, & reſpondetur ad illam. n. 18.

Quando aliquis illicitè denuntiat extraiudicialiter, non poteſt Iudex licitè admittere denuntiationem. n. 19.

Iudex non poteſt ad inquiſitionem iuridicam procedere ex notitiâ, quam habuit ex aliquâ ſcripturâ inuentâ, vel ex eo quòd audiuerit delinquentẽ extraiudicialiter cõfitentem delictum. n. 20.

In illis caſibus, quibus Prælatus denuntiationem iudicialem licitè nequit admittere, non poteſt etiam obligare ſubditos per præcepta & cenſuras &c. n. 21.

Caput X. De Accuſatione. pag. 77.

Non poteſt fieri in delictis, quæ denũtiari non poſſunt. n. 1.

Quid ſit Accuſatio? n. 2.

Quæ requirantur ad hoc vt ſit legitima? n. 3.

Dies & hora accuſationis ſignanda eſt. n. 4.

Inter Religioſos iſte modus procede-

Inimicitia grauis quid ſit, & vnde originetur? n. 25. & 26.
Conſanguinei Rei vel aggrauati intra quartum gradum reputantur inimici. n. 27.
Item amiciſſimi Inimici, commenſales, & qui in illius degunt Societate, & quid dicendum ſit inter Religioſos. n. 29.
Ex eo quòd vnus procuret, vt alter deponatur ab officio vel ſuâ priuetur dignitate, inimicitia præſumitur. n. 30.
Accuſatus præſumitur inimicus capitalis Accuſatoris, teſtis, & Iudicis, qui tulit ſententiam. n. 31.
Ille qui dixit, ſe eſſe alterius inimicum vel ſe intuliſſe illi graue aliquod damnum, pro tali in ordine ad excipiendum contra eum reputandus eſt. n. 32.
Detrectare colloquium cum illâ perſonâ, cum quâ quis antea tractabat, qualem arguat inimicitiam? num. 33.
Grandis & notabilis inobedientia ergà ſuperiorem grauem indicat inimicitiam. n. 34.
Ad Iudicem ſpectat ſecundum ſuum arbitrium examinare cauſas, an ſit ſufficientes ad excipiendum cõtra teſtes. n. 35.
Non refert, quòd Reus dederit occaſionem inimicitiæ, niſi immediatè ante dediſſet ad hoc vt haberet, occaſionem excipiendi contra teſtes vel Iudicem. n. 36.
In Inimicitiâ ſolùm conſideratur grauitas, etiamſi originata ſit ex cauſis leuibus. n. 37.
Iudex non debet admittere aliquem, quem æſtimat inimicum Rei, & quid dicendum ſit, quando Reus conſentit in examen ſui inimici? num. 38.
Quomodo, & per quos teſtes inimicitia probanda ſit? & quid præſumatur in dubio? n. 39.
Inimicus reconciliatus quando poſſit excipere, & quando non? nu. 40.
§. 3. De Conſpiratione.
Conſpiratio in quo differat à Coniuratione? n. 41.
Quid ſit conſpiratio illicita, & quot modis fiat? n. 42.
Delictum, quod deponunt Conſpiratores, non eſt probandum ſolùm per eorum teſtimonium: & de penâ in caſu quo non probauerint, num. 43.
Iudices in imponendo illis pænas ſint integerrimi & immoti. n. 44.
§. 4. De Negatiuâ coarctatâ, & aliis exceptionibus, quibus Reus in ſuã defenſionem vti poteſt.
Quid ſit negatiua coarctata, & qualiter probet in defenſionem Rei. num. 45.
Quibus mediis negatiua probari poſſit? n. 46.
Quid agendum ſit, quando Iudex plenariè probatum habet delictum, & Reus eodem modo probat coarctatam? n. 47.
Quæ exceptio ſit, opponere delictum iam eſſe punitum, & in quo caſu non habeat locum. n. 48.
Quid proſit in ordine ad tollenda indicia, quando Reus allegat, non præſumi, à ſuâ perſonâ tale delictum commiſſum fuiſſe? n. 49.

Condonatio vel remiſſio partis oſſenſæ quantum excuſet à pœnà? num.50.

Et quid ſi delictum commiſſum ſit defendendo ſe, vel corrigendo aut puniendo eum, quem quis debebat caſtigare, vel ex aliâ causâ, quæ poterat actionem reddere licitam? num.51.

Furor repentinus & calor iracundiæ minuunt culpam. n.52.

Prouocatus ab occiſo vel vulnerato minori pœnâ quàm ordinariâ puniendus eſt.n.53.

Vnde conici poſſit, quiſnam fuerit aggreſſor, quando non ſunt teſtes, vel aliunde non conſtat?n.54.

Quantum excuſet à pœnâ ignorantia, referuntur varii dicendi modi Doctorum.n.55.

Reſoluitur difficultas.n.56.& quando ignorantia culpabilis eſt, quenam ignorantia excuſet à pœnâ vel nõ? n.57.58.& 59.

Ignorantia minus excuſat Prælatum quàm ſubditum,n.60.

Quomodo ignorantia probari debeat.n.61.

Et an, ſi in Religione lex aliqua ſtabilita ſit, præſumi poſſit? num. 62. & 63.

Mandatum Prælati quando excuſet ſubditum à tranſgreſſione legis, num.64.

Ille, qui ex conſilio alicuius hominis docti tranſgreſſus eſt aliquam legem præſumendo, ſe illam non tranſgredi, non meretur aliquam pœnam, & quid ſi ſolum habuerit credulitatem?n.65.

Quid ſi ex tranſgreſſione legis bonus effectus ſecutus ſit? in quibus caſibus ille, qui legem tranſgreſſus eſt, puniri debeat, vel non?n.66.

Ætas excuſat ad minuendam pœnã à lege ſtatutam in delinquentibus. n.68.

Conatus ad delinquendum ſuo fruſtratus effectu qualiter caſtigandus ſit?n.67.

§.5.De purgatione Canonicâ.

Purgatio Canonica & vulgaris quid ſint?n.69.

Canonica quomodo & in quâ formâ fiat?n.70.

Hodie ſolum eſt in vſu apud Tribunal Sacræ Inquiſitionis, & quid loco illius faciendum ſit,& in particulari inter Religioſos?n.71.

Exceptiones recenſitæ ſeruiunt ad defenſionem Rei vel totaliter ipſum abſoluendo, vel diminuendo pœnam remiſſiuè.n.72.

Iudices per has exceptiones debent minuere pœnas à lege ſtatutas, quas regulariter tenentur infligere. num.73.

Ad quid attendendum ſit ad hoc vt iudicetur de cauſis, quæ minuunt vel aggrauant delictum.n.74.

Caput.XXII. De articulis & reſponſione ad illos.pag.216.

Dare Reo articulos & tempus reſpondendi ad illos ſpectat ad ius naturæ, etiamſi confeſſus ſit delictum.n.1.

De quibus rebus poſſint componi articuli,& an de illis etiam formari queant articuli, quæ falſus eſt, & tamen de illis non fuerat infamatus.n.2.

Iuxta praxin debet imponi nouum præceptum, quomodo & vbi. num. 3.& 4.

Tem-

Tempus conceſſum Reo ad reſpondendum debet eſſe competens, & illud aſſignare pendet ab arbitrio Iudicis.n.5.

Si Reus renuntiet, debet facere fidem Secretario.n.6.

Quomodo terminanda ſint reſponſa Rei ad articulos, n.8.

Caput XXIII. De carcere. pag. 219.

Ad quem finem carceres inuenti ſint. num.1.

Sunt in vſu apud Religioſos.n.2.

Quales debeant eſſe, qui ſolùm deſeruiunt ad cuſtodiam Rei.n.3.

Prælatus iniuſtè incarcerans Religioſum aliquem grauiter peccat, & incurrit Excommunicationem Canonis.n.4.

Quando carcer datur per modum tormenti vel pœnæ, poteſt eſſe magis vel minus rigidus iuxta arbitrium Iudicis.n.5.

In delictis grauibus poteſt Prælatus incarcerare Religioſum ſine alio fundamento per modum cuſtodiæ, & quid de peccato contra votum caſtitatis?n.6.

In delictis minus grauibus non poteſt, niſi timeatur fuga.n.7.

In Religionibus quoad hoc ſtandum eſt legibus vniuſcuiuſque.n.8.

Non poteſt Prælatus incarcerare Religioſum, niſi prius conſtet per ſummariam, eum commiſiſſe delictum, & quæ probatio ſufficiat? num. 9.

Dantur aliqui caſus in quibus poteſt facere, & cum qua certitudine.n.10.

An ſit licitum Religioſo fugere ex carcere in quibuſdam caſibus, ſicut licitum eſt ſæcularibus, referuntur tres Doctorum ſententiæ n.11.12.13.14.& 15.

Explicatur ſententia Authoris per tres Concluſiones.num.16.17. 18. & 19.

Caput XXIV. De Torturà & de concurrentibus ad illam. pag. 226.

Tortura non eſt multum in vſu inter perſonas Eccleſiaſticas, & in quibus caſibus & per quæ inſtrumenta dari debeat.n.1.

Inter Religioſos minus in vſu eſſe debet, & cur?n.2.

Quidnam in ſubſtantià proceſſus debeat præcedere ad hoc vt Religioſus torturæ ſubiici poſſit, & in quibus caſibus, & quà menſurà? num.3.

In delictis probatis vel confeſſis à Reo, vel quando ſuppetit aliud medium ad liquidandam veritatem, non eſt vtendum torturà. num.4.

Quæ cauſæ debeant torturam præcedere, & ſi pro Religioſo ſufficiat ſemiplena probatio?nu.5.& 6.

Religioſi non debent ſubiici torturæ per manus ſæcularium, nec tortura debet eſſe atrox tàm quoad modum quàm durationem.n.7.

De confeſſione Rei factâ in torturâ, quando debeat ratificari, & vbi, & quid ſi neget, vel retractet confeſſionem?n.8.

Confeſſio Rei facta per minas torturæ à Iudice intentatas quale robur habeat.n.9.

Si Reo data fuerit tortura ſufficiens, & perſiſtat nihilominus in negatione, debet abſolui, & qualis tortura dicatur ſufficiens?n.10.

*Quomodo ferenda ſit ſententia torturæ?n.*11.

*Tempore torturæ quis debeat eſſe præſens,& quomodo Reus interrogandus ſit ,& ſcribenda illa, quæ ab eodem reſpondebuntur?n.*12.

*Inter Religioſos ſemper expedit magis loco torturæ ferre ſententiam aliquam arbitrariam , & cur? num.*13.

Caput XXV. *De ſententiâ.pag.* 232.

*Quanta ſit ſententiarum varietas, & quid ſit ſententia interlocutoria?n.*1.

*De ſententiâ definitiuâ,quid ſit, & quomodo ferenda?n.*2.

Quid poſſint Iudices circa moderationem pœnarum ſtatutarum per legem. n. 3. *Et an exprimenda ſit cauſa moderationis?n.*8.

*Quòd inter Religioſos non ſit danda ſententia legitima ſine legitimâ probatione.n.*4.

*In cauſis dubiis non poteſt ferri ſententia certa, & quid ſi habeatur ſolùm ſemiplena probatio?n.*5.

*Quòd ſententia non ſit ferenda præcipitanter, & quid circa hoc obſeruet Religio Carmelitarum Diſcalceatorum?n.*6.

*An in ſententiâ exprimenda ſit cauſa,ob quam fertur?n.*7.

*In Religionibus non eſt obligatio obſeruandi modum , quem decernit Ius in ferendâ ſententiâ.n.*9.

*Quid agendum Iudici, quando Reus eſt conuictus de delicto, ipſe tamen ex ſcientiâ particulari ſcit eum eſſe innocentem?n.*10.

*Supponitur aliquid, quod circa hoc certum eſt apud omnes.n.*11.

*Prima ſententia eſt negatiua,& eius fundamentum.num.*12.

Secunda communior eſt & probabilior,& quam ſequitur Author. nu. 13.& 14.

*Quæ pœna correſpondeat cuilibet delicto,remiſſiuè.n.*15.

*Quam obligationem habeant immediati executores ſententiarum ad hoc vt illarum executio compleatur?n.*16.

Caput XXVI. *De incorrigibilitate. pag.*238.

*De pœnâ Expulſionis, quæ infligitur incorrigibilibus, & illius æquitas. num.*1.

*Quis dicatur incorrigibilis in ordine ad effectum applicandi pœnam Expulſionis ſecundùm ius commune?n.*2.

*Non eſt incorrigibilis ille, qui multa commiſit delicta, ſi ob illa punitus & correctus non ſit : & ob quas alias cauſas Religioſi expelli poſſint ſecundum ius particulare Religionum?n.*3.

*Hodie ſolùm ille, qui verè incorrigibilis eſt expelli poteſt,& cum quibus circumſtantiis iuxtà Decretum Sanctiſſimi Patris N. Vrbani VIII.& ponitur forma Decreti. n.*4.5.6.& 7.

Caput XXVII. *De Appellatione. pag.*242.

*Quàm odioſa ſit in ſtatu Religioſo, & in quo caſu ſit licita, remiſſiuè. num.*1.

*Quid ſit appellatio?n.*2.

*Secundum Doctores non aſſignatur niſi vnus appellationis modus cum duobus effectibus, & hic duo annotantur.n.*3.

Appellatio Iuris naturalis quid ſit, &

Digitized by Google

& ipſius effectus, num.3.

Eſt licita inter Religioſos, etiamſi ſententia inferioris iuſta ſit, nec poteſt illam impedire.n.4.

Appellatio iuris poſitiui eſt propria & rigoroſa, quid ſit, & illius effectus, & quid poſſit vel valeat circa cenſuras.n.5.& 6.

De tempore, quo appellandum eſt. num.7.

An praiudicet ipſi terminus tranſactus, quando ſententia eſt conditionalis.n.8.

Reus appellans à ſententià, quam cognouit eſſe iuſtam, peccat mortaliter.n.9.

Et quid ſi ſit dubius, vel habeat probabilitatem, & de diſcrimine, quod verſatur inter Religioſos ac ſaculares,n.10.& 11.

An poſſit appellari à ſententià latà à Iudice, ſequendo opinionem aquè vel magis probabilem.n.12.

Inter Religioſos debet poni cauſa propter quam appellatur.n.13.

A ſententià latà à Iudice arbitro nõ datur appellatio.n.14.

Priuilegia, in quibus Religioſis appellatio interdicitur.n.15.

Bonifacii VIII.Sixti IV.Leonis IX.

Priuilegium ampliatum per Sacram Congregationem Regularium. nu. 16.& 17.

Priuilegium Leonis X. obtentum per Cardinalem Caietanum.n.18.

Priuilegium Pauli III.conceſſum Societati Ieſu & aliis.n.19.

Vnum decretum Sacra Congregationis Cardinalium.n.20.

Priuilegia conceſſa Religioni Carmelitarum Diſcalceatorum per Sixtum V. Clementem VIII. & Gregorium XIII.num.21.

Vna confirmatio omnium iſtorum priuilegiorum per noſtrum Sanctiſſimum Patrem Vrbanum VIII. & quomodo intelligenda ſit clauſula illa, dummodo ſint in vſu. *nu.22.*

Alia Bulla Sanctiſſimi, & referuntur illius verba formalia circa hoc.n.23.

Quòd Carmelita Diſcalceati participent de omnibus priuilegiis conceſſis omnibus Religionibus mendicantibus & non mendicantibus. nu.24.

Quid ſit licitum Religioſis iuxta hac priuilegia quantum ad appellationem Iuridicam. Refertur quadam ſententia.n.25.& probatur.n.26.

Refertur alius dicendi modus Doctorum, & reprobatur.n.27.

Refertur alia ſententia. n. 28.& reprobatur.n.29.

Explicatur ſententia Authoris per tres Concluſiones.n.30.31.& 32.

Quòd, quando datur caſus, in quo Religioſo eſt licita appellatio iuridica, debeat obſeruari ordo aſſignatus per priuilegia.n.33.

Quem finem habuerint Summi Pontifices in concedendo hac priuilegia Religionibus.n.34.

Quòd Religioſis interdicta ſit appellatio ad Tribunal Domini Nũtii, niſi in caſu, quo haberet in hoc ſpecialem commiſſionem.n.35.

Non eſt licita appellatio Religioſis, etiamſi ſententia contineat pœnam grauiſſimam, & per viam exemplaris punitionis. num. 36. & 37.

Digitized by Google

PARS SECVNDA

Tractatus Iudicialis.

§. 1. *DE Principio proceſſus & modo inchoandi cauſas iudiciales.*

Forma accuſationis in ſcriptis quoad grauamen quod accepit accuſans.n.2.& de illâ, quæ ſit verbaliter.n.6.

Et quid, ſi ſit in ordine ad damnum boni communis vel alicuius tertii.n.3.

Quid agere debeat Iudex cum accuſante, priuſquam admittat accuſationem, & de nominatione Secretarii,& eius formâ.n.4.

Forma acceptationis factæ à Secretario, & illius iuramentum num.5.

Forma acceptandi accuſationem num.6.

Forma denuntiationis Iudicialis, quando ſit in ſcriptis.n.9.& quando ſit verbaliter.n.11.

De quo Iudex debeat admonere denuntiantem?n.10.

Quid agere debeat, quando non vult dare denuntiationem in ſcriptis, nec ſe obligare ad aliquam pœnam.n.11.

Forma procedendi per viam Inquiſitionis mixtæ n.12.& 13.

Forma ſumendi confeſſionem à vulnerato vel aggrauato, & illius cõcluſio.n.14.vſque ad 18.

De fundamentis prærequiſitis ad hoc vt Iudex poſſit tranſire ad Inquiſitionem ſpecialem.n.19.

Quid ipſi agendum ſit, dum conſtat in quodam Conuentu aliquos relaxatè viuere.n.20.

De his quæ debent præcedere Inquiſitionem ſpecialem.n.21.

Quid poſſit facere Prælatus illius Conuentus, in quo commiſſum eſt delictum?n.22.

Forma inchoandi proceſſum per inquiſitionem ſpecialem ex Officio, & de præcepto, quod imponendum eſt.n.23.

Quomodo formandum ſit interrogatorium,& illius forma. n.24. vſq; ad 38.

Quomodo concludendum ſit in ordine ad probandam infamiam,& in quibus caſibus.n.38.& 39.

Quando proceditur per viam commiſſionis, cui facienda ſit?n.40. illius forma.n.41.

Quædam aduertentiæ pro Commiſſario.n.42.

Forma acceptandi & nominandi Secretarium.n.43.

§. 2. *De formâ & modo examinandi teſtes.*

De aliquibus, quæ informans, teſtis, & Secretarius obſeruare debent. n.1.vſque ad 4.

Forma examinandi teſtes.n. 5. illius concluſio, num.6.Et quid agendum ſit,

Digitized by Google

ſit, dum vnà die multi teſtes examinantur.n.7.

§. 3. *De Citatione & Confeſſione Rei.*

Citatio ſequitur ad examen teſtium, & fit in ordine ad confeſſionem & conteſtationem litis.n.1.

Quomodo & de quibus in ſuà confeſſione Reus interrogandus ſit. num.2.

Non eſt obligatio dandi illi tempus, vt reſpondeat, oſtendendum tamen illi eſt ius, quo interrogatur.n.3.

Forma præcepti imponendi ad hoc, vt reſpondeat.n.4.& 5.

De citatione, quid ſit, & quomodo facienda, & cum quibus circumſtantiis.n.6.

Forma notificandi præceptum & cõfeſſionis Rei.n.7.

Quid ſit agendum Iudici, quando Reus non reſpondet directè ad interrogata?n.8.

Qualiter confeſſio concludenda ſit? nu.9.& 10.

De copià dictorum à teſtibus Reo exhibendà, & de exhibitione alicuius Religioſi docti, ad hoc vt cum eo conferat.n.11.

Quid agendum, quando Reus non petit, vel renuntiat, & de huius formà.n.12.& 13.

Recuſatio Iudicis vbi fieri debeat, & illius forma.n.14.& 15.

Quid agendum ſit Iudici recuſato? num.16.

§.4. *De modo formandi articulos.*

De quibus poſſint formari articuli contra Reum? n.1.

De præcepto illi imponendo.nu.2.& illius formà.n.3.

Forma ponendi articulos.n.4.5.& 6.

An Iudex debeat ſubſcribere articulos.n.7.

Quando Reus debeat ponere ſuas exceptiones?n.8.

Quòd præceptum ponendum ſit aliquà chartà diſtinctà.n.9.

Forma tradendi Reo articulos.n.10.& 11.

Quomodo ad illos reſpondendum ſit, & melius eſt, quòd fiat per Secretarium, & cur?n.12.

Forma concludendi hoc.n.13.

Quem ſtylum Iudex circa hoc obſeruare debeat in caſu contumaciæ. num.14.

§. 5. *De Sententià & illius intimatione.*

Notantur aliqua circa hoc.n.1.& 2.

Forma ſententiæ latæ à definitorio in causà graui.n.3.

Forma ſententiæ expulſionis contra incorrigibiles.nu.4.& quid adendum ſit, quando ſunt dandæ dimiſſoriæ.n.5.

De ſententià degradationis actualis remiſſiuè.n.6.

Dimiſſoriæ pro Sacerdotibus & Choriſtis expulſis dentur in linguà latinà.n.7.

Confirmatio ſententiæ expulſionis latæ tempore contumaciæ.n.8.

De ſententià triremium, & illius formà.n.9.

Quòd non dentur dimiſſoriæ, donec intret Reus triremes, & de patentibus, quas debet ſecum deferre Religioſus illum conducens.n.10.

Dimiſſoriæ pro Sacerdotibus expulſis.n.11.& 12.

Et quid ſi dentur aliæ, eo quod primæ ſint perdit[illegible].n.13.

Di

Digitized by Google

Dimiſſoriæ pro fratribus Laicis. nu.14.

Qualiter remiſſio alicuius pœnæ facta à Diſimtorio faciat fidem? num.15.

Forma ſententiæ interlocutoriæ de torturà.n.16.& 17.

Quomodo intimanda ſit?n.18.

Forma intimandi & exequendi ſententiam torturæ.n.19.

De ratificatione,quam debet facere Reus de his,quæ faſſus eſt in torturà.n.20.

Forma ſententiæ abſolutoriæ.n.21.

Forma intimandi ſententiam. n.22.

Quid agendum Iudici, quando Reus illam non acceptat.n.23.

Forma acceptandi ſententiam. n.24.

Stylus obſeruandus in executione ſententiæ expulſionis.n.25.

Quando ſit implorandum brachium ſæculare vel Eccleſiaſticum.n. 26. & forma Requiſitoriæ pro hoc. num.27.

Præuentio & cautela pro Conuentu, in quo aliquis ob delictum graue cuſtodiæ mancipandus eſt. num.28.

FINIS INDICIS ET SVMMARII CAPITVM.

PRI-

& exterminandus eſt . num. 5.

Quidnam Accuſans teneatur probare ad hoc vt ſit immunis à pœnà. nu.7.

Accuſator palliatus quis ſit, & quomodo dignoſci queat? n.8.

Quâ ratione Prælati erga tales Accuſatores gerere ſe debeant? n.9.

Qualitèr ſe gerere debeant in principio cauſarum in ordine ad accuſationes & denuntiationes, quæ illis fiunt? n.10.

Aduertentia magnoperè neceſſaria pro Prælatis & Viſitatoribus aduerſus calumniam quorundam ſiniſtram habentium intentionem. num. 11.

Accuſationes vel denũtiationes falſæ & malignæ repellendæ ſunt, & nonnumquam etiam veræ. n. 12.

Quid faciendum ſit Prælato, quando recipit aliquam ſcripturam ſine ſubſcriptione vel cum illà? & quòd non debeant faciliter credere malè loquentibus de aliquo tertio. n.13.

Caput XI. De Inquiſitione. p.86.

Quot ſint Inquiſitionum modi, & quales ſint? n.1.

§.1. De inquiſitione generali.

Quòd pro his Inquiſitionibus non ſit opus, quòd præcedat infamia, nec recipiatur iuramentum, nec in illis inquiratur de delictis particularibus. n.2. 3.

Quas culpas poſſint ſubditi reuelare in iſtis Viſitationibus. n.3.

Non poſſunt in illis reuelari peccata occulta, de quibus non eſt infamia, etiamſi probabilia ſint. n.4.

Et an Prælatus teneatur de hoc admonere ſubditos. n.5.

An ſi aliquis reuelaret aliquod delictum, quod non debuiſſet, poſſit Prælatus procedere ad inquiſitionem ſpecialem? Ponitur ſententia affirmatiua. n.6.

Contraria adducitur veluti probabilior. nu.7.

Inter Religioſos maiorem vim & locum habet hæc ſecunda ſententia, num.8.

Reſpondetur ad fundamentum contrariæ. n.9.

Ponuntur aliqui caſus, in quibus nemo tenetur reuelare delicta, nec delinquentes. n.10.

Quando fundamenta, quæ reperit Prælatus, ſunt fortiora quam dubia, quid facere debeat? n.11.

Quid quando dubitat, an habeat Ius procedendi Iuridicè? n.12.

Vnde deducatur grauitas obligationis, quam Prælatus habet in iſtis Inquiſitionibus, & quòd ſecundum eamdem obligationem teneatur etiam ſubditus dicere ea, quæ nouit. n.13.

§.2. De inquiſitione mixtà.

Index vel Prælatus poteſt de aliquo, qui habuit officium aliquod, inquirere, quomodo in illo ſe geſſerit, & qualiter ipſe & teſtes ſe debeant gerere? n.13.

Poteſt ſimiliter nullà præcedente infamià inquirere de eo, qui aliquod prætendit officium, an habeat impedimentum al. quod occultum vel inhabilitatem. n.14.

Quid faciendum ſit Iudici circa delicta publica & delinquentes occultos, quando nulla pullularunt nocumenta, quibus medendum ſit? num. 15.

Refertur prima ſententia & pietati conformior, licet minus recepta. num.16.

Refertur ſententia Communis omnium Iuriſtarum, n.17.

Tertia ſententia communior & probabilior, media eſt inter vtramque. n.18.

Tenetur Iudex declarare, ſe non inquirere de delinquentibus, de quibus non habetur infamia, & an ſi aliquis illicitè aliquem reuelaret, habeat ius ad inquirendum publicè? nu.19.

Reſoluitur pars negatiua tàm ex parte Rei, quàm Iudicis, nec non eorum, qui de hoc fuerint interrogati. n.20.

Quod ius tribuat Iudici infamia ad inquirendum, & an ipſa ſola ſufficiat? n.21.

Aduertentiæ, ad quas debet reflectere Iudex in conflictu diuerſarum opinionum. n.22.

Caput XII. De Inquiſitione ſpeciali, & de his quæ tribuunt ius Iudici ad procedendum per illam. p.102.

Quid ſit? antequam per illam procedat, debet Iudici conſtare de corpore delicti, & quomodo huius queat habere notitiam? n.1.

Requiritur maius ad procedendum per Inquiſitionem particularem, quàm ad torturam, incarcerationem, citationem, & ad recipiendum iuramentum. n.2.

Notorietas præbet Ius ad inquiſitionem ſpecialem. n.3.

Quæ notitia requiratur, & quà viâ acquirenda ſit, quam debet habere Iudex ad inquirendum hâc Inquiſitione in delictis, quæ ſunt contra bonum commune vel alicuius tertii? n.4.

Quod ius tribuat ad inquirendum accuſatio vel denuntiatio Iudicialis, & quænam ſit differentia inter vnam, & alteram. n.5.

Circa Ius, quod præbet infamia ad inquirendum, diuerſimodè loquuntur Doctores, & ſupponuntur aliqua ad concordandum illos. n.6.

Infamia fundata in vno tantùm teſte oculari, præbet ius Iudici ad inquirendum, etiamſi publicatio iniurioſè facta fuiſſet, & quam obligationem habeat talis teſtis? n.7.

Infamia fundata in Iudiciis leuibus, & vnum ſolum Iudicium non ſufficit ad inquirendum, niſi coniungatur cum aliis, & qualia eſſe debeant? n.8.

An ſi indicia, in quibus fama fundatur, ſint grauia, ſecundum indiciorum qualitatem, iudicandum ſit? num.9.

Si Indicium ſit vrgentiſſimum, vnum ſolum ſufficit ad inquirendum, dummodò bene probatum ſit, & quid dicendum ſit de infamiâ, quæ naſcitur ex eo, quòd Reus videatur captus. n.10.

An quando proceditur in virtute infamiæ, probatio infamiæ debeat inſeri proceſſui, vel ſufficiat, Iudicem, illud dicere, & quomodo hoc faciendum ſit? n.11.12.13.& 14.

Infamia iuris ſolùm in delicto, quod committitur præiudicando Iuditio præbet ius ad inquirendum. num.15.

Confeſſio extraiudicialis Rei, nullâ præſente infamiâ, licet fiat coram Iudice, & aliquibus aliis, non præ-

bet.

bet ius Iudici ad inquirendum, n. 17. Oppoſitum tenent alii. n. 16.

De delicto, quod Reus faſſus eſt ex ignorantiâ, & nullâ notatum fuit infamiâ, non poteſt Iudex inquirere. nu. 18. Et reſpondetur ad fundamenta allata in contrarium. num. 19.

Id ipſum dicendum eſt, ſi propalaret aliquod delictum alicuius tertii complicis, non habens connexionem cum principali, & ſolum eſt perſonale. n. 20.

Delictum perſonale commiſſum corā Iudice, dicunt nonnulli, præbere ius ad Inquiſitionem publicam, & ita communiter practicatur in Tribunalibus ſæcularibus nu. 21. Contrarium tenet Author. n. 22.

De delictis grauibus commiſſis contra Prælatum vel Iudicem poteſt inquiri etiam nullâ præcedente infamiâ. n. 28.

An ille idem Iudex, contra quem delicta commiſſa ſunt, poſſit illa etiā punire, n. 24.

Scriptura publica quale ius præbeant ad inquirendum, & quid dicendum ſit de ſcripturis ſubſcriptis? num. 25.

Dictum vulnerati dat ius ad inquirendum. n. 26.

Fuga facta antecedēter ad delictum denuntiatum quando det ius ad inquiſitionem. n. 27.

Dictum alicuius Complicis, minæ, & inimicitia grauis dant idem ius, num. 28.

Res furto ablata, quæ inuenitur in loco delicti, quodnam ius præbeat? num. 29.

Pro cauſis Clericorum & Religioſorum ſunt neceſſaria maiora indicia, quàm pro cauſis ſæcularium, & quænam ſufficiant? n. 31.

Mulier maritata, de quâ inquiritur circa ſuſpectam familiaritatem cum aliquo Religioſo, non debet in proceſſu nominari. n. 32.

Citatio Rei fieri non debet antecedēter ad Summariam informationem. n. 33.

Caput XIII. De Secretario vel Notario. pag. 117.

An in Religionibus in cauſis iudicialibus procedi poſſit ſine Secretario, nu. 1.

Ad quem ſpectet creare Notarios, & an illos poſſint creare Prælati Regulares. n. 2.

An ab ipſis ſumendum ſit iuramentū tanquam aliquid ſubſtantiale. nu. 3. & 4.

Quale ſit Officium Secretarij. n. 5.

Caput XIV. De teſtibus & eorū qualitatibus. pag. 120.

Quas qualitates requirat ius in illis, qui debent eſſe teſtes, remiſſiuè. num. 1.

Religioſi ſunt habiles in cauſis aliorum Religioſorum ſui Ordinis, dummodò habeant qualitates, quas requirit ius naturale, & quando admitti poſſunt ſæculares? num. 2.

Quid agendum ſit, quando ſæcularis non vult ſtari cum iuramento? & an poſſit tunc adhiberi quædam cautela à Doctoribus quibuſdam aſſignata. n. 3.

Fundamenta, quibus nituntur Doctores. n. 4.

Refutantur, & aſſeritur, iuramentum eſſe de ſubſtantiâ iudicii, & in vi

cuius decreti. num. 5.
Referuntur fundamenta ſecundi modi dicendi præfatorum Doctorum. num. 6.
An præceptum ſupplere poſſit vices iuramenti.n.7.
Quando admittuntur ſeculares in cauſis Religioſorum, quales perſonæ eſſe debeant?n.8.
An poſſint admitti mulieres, & quæ fides præſtanda ſit earum dictis,& quid ſi fuerint moniales?n.9.
Quis dicatur teſtis omni exceptione maior?n.10.
Teſtes conteſtantes quinam ſint, & quid probent?n.11.
Teſtes deponentes de vno actu habẽte continuationem viſo intercalatis vicibus.n.12.
Quot modis dicantur aliqui eſſe teſtes ſingulares, & de contrariis. num.13.
Teſtes ſingulares concordantes quomodo & quid probent?n.14.
Teſtis ſingulares diuerſitatis vel variantes an vniri poſſint ad probandum in cauſis criminalibus: ponitur ſententia negatiua.n.15.
Sententia negatiua eſt valde probabilis, & cum qua limitatione. num.16.
Quotnam teſtes ſingulares ſufficiant ad probandum.n.17.
Vnus teſtis valde dignus fide ſupplet defectum alterius.n.18.
Indicia vehementiſſima probata an generent plenam probationem, & quid dicendum ſit de duabus ſemiplenis inter ſe connexionem habentibus.n.19.
Confeſſio rei recognita vel inuenta in aliqua ſcriptura quid probet.n.20.
Complices quando admittuntur, & vnus probat contra alium?n.21.
Denuntians Euangelicè poteſt admitti ad teſtificandum, & quid dicendum ſit de illo, qui denuntiat iudicialiter?n.22.
Teſtis obſcurus & confuſus quid probet,& qualiter interpretandus ſit?n.23.
Quotnam ſint teſtium auricularium ſpecies.n.24.
Teſtes ex auditu proprio probant:& quæ differentia ſit inter teſtes ex auditu proprio mediatè vel immediatè in ordine ad præfatum effectum?n.25.
Quid probant teſtes ex auditu proprio mediatè.n.26.
Quinam ſint teſtes ex auditu alieno & quæ diuerſitas inter illos ſit:& quid probent in cauſis ciuilibus & de antiquitatibus &c.n.27.
Quid probent teſtes ex auditu alieno in cauſis criminalibus? num. 28. & 29.
Quonam iure interdictum ſit,ne admittantur teſtes ex auditu alieno? n.30.
Quid probet teſtis, qui non vocatus ſe præſentat ad teſtificandũ.n.31.
Caput XV. De obligatione teſtium in ordine ad reſpondendam veritatem pag.135.
Quam obligationem habeat teſtis ad reſpondendum, quando Iudex procedit ad Inquiſitionem particularem iuridicè.n.1.& 2.
Quid dicendum ſit, quando nouit delictum ſub ſecreto communicatum ipſi à delinquente cum occaſione petendi conſilium?n.3.
Teſtis qui ſe abſcondit ſciens eſſe man-

mandatum ſuperioris, vt compareat ad teſtificandum contra quã virtutem peccet, & ad quid teneatur circa damna n.4.

Quando Iudex ſolum interrogat de eo, quod ſciunt teſtes, non tenentur deponere vel dicere ea, quæ audiuerunt.n.5.

De eo, quod auditum fuit, etiamſi ſit fide dignum, & tamquam certum habeatur, non poteſt tamquam de tali iurari abſolutè ſaltem in Iudicio, & quid dicendum ſit de Viſitationibus.n.6.

An in caſibus, in quibus non eſt obligatio teſtificandi poſito iuramento vel præcepto ponatur obligatio? num.7.

In delictis, ex quibus imminet graue damnum bono communi vel alicui tertio, eſt obligatio dicendi veritatem, etiamſi non conſtet vel dubitetur de iure Iudicis.n.8.

In aliis delictis, quando non conſtat teſti de iure Iudicis, ſentiunt aliqui non eſſe talem obligationem.n. 9.

Oppoſitum tenent alii, & cum ſolidiori ratione: & quid dicendum ſit, quando teſtis vocatus eſt ad teſtificandum circa infamiam? n.10.

Dicunt aliqui, quod quando teſtis dubitat de iuſtitiã Iudicis, abſolutè teneatur dicere veritatem.n.11.

Secunda ſententia negat, quando inde ſequitur damnum aliquod graue proprium, vel alicui tertio. n.12.13.14.& 15.

Adhæretur huic ſecundæ ſententiæ tamquam ſecuriori, & quid agendum ſit Iudici, quando teſtis petit, vt eum liberet à dubio.n.16.

Caput XVI. De modo examinandi teſtes. pag. 144.

Quod teſtis examinari poſſit etiam abſens per ſcriptum, in quibus caſibus & cum quibus limitationibus.n.1.

Oppoſitum eſt magis commune & receptum in cauſis criminalibus. n.2.

Inter Religioſos adhærendum eſt huic ſecundæ ſententiæ & de iuramento, quod ſumendum eſt, & de eiuſdem ſolemnitate.n.3.

Teſtis an examinari debeat per ipſum Iudicem? n.4.

Poteſt Iudex legitimè impeditus committere examen Secretario, vel alicui alteri.n.5.

Debet iurare ſe dicturum veritatem, obſeruaturum ſecretum, & vſque ad quod tempus? n.6.

Antequã Secretarius incipiat ſcribere, debet Iudex eſſe informatus de ſcientiã teſtis, & quare? n.7.

De ætate & qualitate teſtis, quam Secretarius debet notare.n.8.

Iudex ſe informans tenetur adhibere diligentiam ad hoc vt liquidè conſtet de cauſa notitia, quam accepit teſtis.n.9.

Ponenda ſunt dicta teſtis, petendumque ab ipſo eſt, vt declaret circumſtantias, & quales? n.10.

Quomodo reſpondendum ſit, quando interrogatio eſt negatiua, vel è contra; & ponitur ſtylus pro eodem.n.11.

Non debet ſcribi dicta vno eodemq; ſtylo & iiſdem verbis.num.12. Et qualiter, hoc inconueniens euitari queat.n.13.

Peccant Iudex & Secretarius, ſi non ſcribant tam ea, quæ militant contra

crimine, ob quod Prælatus aliquis Regularis? deponi poteſt ab Officio?n.16.& 17.
Caput XX.De Obligatione inter Religioſos dandi aduocatum Reis in cauſis grauibus,pag.183.
Non poſſunt Religioſi exercere officium Procuratoris & Aduocati, neque in cauſis leuibus inter eos concedendi ſunt.n.1.
Aliqui exiſtimant, quòd in cauſis grauibus; præſertim ſi Reus eſſet ignorans, concedi debeat perſona aliqua Religioſa, quæ faciat officium Procuratoris aut Aduocati. num.2.
Id ipſum tenent aliqui circa Curatorem pro illis,qui ſunt minores viginti quinque annis.n.3.
Oppoſitum eſt probabilius quantum ad vtramque partem.n.4.5.& 6.
Religioſo Reo incarcerato concedendus eſt aliquis Religioſus doctus & grauis, quem poſſit conſulere, ſi illum petat: & ſi hoc ſuum ius petendi talem ignorauerit, etiamſi non petat.n.7.
Id ipſum dicendum eſt quantum ad exhibendam ipſi copiam dictorum à teſtibus.n.8.
Caput XXI. De Exceptionibus vel defenſionibus, quibus Rei in cauſis grauibus vti poſſunt.pag.187.
Quandonam fieri debeant, & quid quoad hoc obſeruetur inter Regulares?n.3.
Quid ſit exceptio,& de quo iure ſint? num.1.
Quot ſint exceptionum modi?n.2.
De tempore, quod Reo pro ſuâ defenſione concedendum eſt.n.4.
§.1.De Recuſatione. Quid ſit Recuſatio.n.5.
Ad quod ius pertineat; & an habeat locum inter Religioſos, ponitur pars negatiua.n.6.
Recuſationes inter Religioſos ſunt licita,& quando?n.7.
In inquiſitione generali Viſitator recuſari non poteſt.n.8.
In caſu,quo eſt licita Recuſatio,poteſt recuſari quilibet Prælatus vel Tribunal Regulare.n.9.
Regulariter fit ante conteſtationem litis,& poſt illam,ſi noua ſeſe offerat cauſa.n.10.
Secundum ius ciuile non eſt neceſſaria cauſa pro Recuſatione,ſufficit, quòd quis iuret, ſe illam facere bono animo.n.11.
Secundum Ius Canonicum eſt neceſſaria cauſa, & qualis eſſe debeat? num.12.
Quid agendum ſit Iudici recuſato,ſi viderit cauſas recuſationis eſſe ſufficientes?n.13.14.& 15.
Quid circa hoc inter Regulares obſeruandum ſit?n.16.
Quid negandum ſit, quando recuſatus eſt aliquis Definitor vel Prouincialis?n.17.
Quænam ſint cauſæ legitimæ recuſandi?n.18.& in particulari inter Religioſos?n.19.& 20.
§.2.De Exceptionibus contra teſtes.
Quandonam Reus poſſit excipere contra teſtes,& quando non?n.21.
Teſtes à Reo præſentati qualiter examinandi ſint?n.22.
Parentela & teſtificatio facta à teſte ſine reſpectu ad Ius eſt cauſa ſufficiens ad excipiendum.n.23.
Inimicitia in quot claſſes diuidatur, & quam vim habeat in ordine ad excipiendum.n.24.

Ini-

Digitized by Google

PRIMA PARS,

In quà exponitur tota ſubſtantia Ordinis Iudicialis.

PROLOGVS.

CErtiſſimum eſt, quòd ſecundùm humanam loquendo fragilitatem nulla ſit Communitas nec Congregatio quãtumuis Religioſa, & reformata, in quà nonnumquam aliqui fiant exceſſus, & culpæ graues committantur, quibus regularis læditur obſeruantia, eiuſdemq; decori derogatur. Hinc Prælati coguntur non ſolùm Patris verùm etiam Iudicis obire munus, vt damna illata reparentur, & debita vndequaque perfectio in ſuo flore conſeruetur, ac proinde liberis & diſſolutis ſint in frænũ, remiſſis verò ac ſocordibus in calcar, & ſtimulum: *quia tunc Regnum iure dicitur integerrimum, ſi nuſquam fuerit imminutum*, dixit quõdam Rex Athalericus, ita Caſſiodoro lib. 9. epiſt. 2. referente. Et illicò ſubiungit, *Hoc fieri poteſt, cùm vndique ſubmouetur effrænata licentia, nec datur auſus menti malignæ ſub abominabili libertate peccare.* Et quia in Communitatibus, præſertim Religioſis (hæ quippe ſunt, ad quas præſens tractatus dirigitur) duo reperiuntur genera culparum, quorum vnum ad fraternam pertinet Correctionem, quæ reſpiciendo leges charitatis intendit dumtaxat bonum particulare delinquentis, ſi illæ culpæ ſint occultæ, & in damnũ graue boni communis vel alicuius tertij non redundent: aliud culparum genus eſt, quarum remedium reſpicit leges Iuſtitiæ punitiuæ, & legalis ad conſeruãdam pacem ſtatuſque integritatem. In hoc igitur Compendio, quantum mihi poſſibile fuerit, non agam de primo genere, ſed de ſecundo, breuem, & ſummariam

riam exhibendo, instructionem Prælatis, & ſubditis de ordine, qui in eorum culparum ſeruari debet emendatione, vt illæſæ ſeruentur leges Iuſtitiæ, & Charitatis. Vt autem innoteſcat Ordo, & diſpoſitio dicendorum, noto, quòd maioris claritatis gratià in duas partes diuidatur. In prima dilucidabuntur omnia illa, quæ concurrunt, & neceſſaria ſunt in ordine ad formandum proceſſum aliquem Iudicialem. In ſecunda ponetur quædam praxis cuiuſdam informationis cum omnibus ſuis partibus requiſitis introducendo ſuis locis formam, & ſtylum, quem in decurſu proceſſus ſeruare debent Iudex, Secretarius, Denuncians, Teſtes, & Reus, ad hoc vt tradita prius doctrinâ in generali poſtea deſcendatur ad praxim ſecundum currentem, & ordinarium ſtylum.

CA-

Digitized by Google

CAPVT PRIMVM.

Iaciuntur aliqua Principia Generalia conducentia ad intelligentiam huius Tractatus.

1 OBligatio quam habēt Prælati de viſitando Communitates ſuas, & ſubditos ſuos corrigendo, & puniendo exceſſus, & culpas, quæ in illis committuntur, (præterquam quòd ita dictat recta ratio pro bono Communi, & pace Vniuerſali) eſt de Iure diuino, vt colligunt Doctores ex Verbis Chriſti Lucæ 12. *Et tu aliquando conuerſus confirma Fratres tuos*. Et etiam de Iure Eccleſiaſtico in multis locis, præcipuè in Capite Romana §. 1. de cenſibus in 6. in capite pernicioſam, de officio ordinarij. Et nouiſſimè has Viſitationes præcipit Concilium Tridentinum primò Epiſcopis cap. 7. ſeſſ. 7. & in ſeſſione 24. cap. 3. de reformatione. Et ſtatim Prælatis Regularibus exemptis ſeſſ. 25. c. 1. 8 & 20. de Regularibus. Itē hæc obligatio eſt de Iure ciuili, in l. congruit, ff. de officio præſidis, & docet Bart. ad l. 2. §. ſi publico, ff. ad legē Iuliam, de adult. Et quamuis ſint textus particulares decemētes has Viſitationes debere fieri ſemel in anno cap. cum venerabilis, de cenſibus cap. ſicut olim, extra de cenſibus, per hoc tamen non tollitur, quin Prælati illas poſſint facere toties quoties neceſſarium eſſe iudicauerint (prout communiter docent Authores.

2 Et ad hoc vt Prælati debitam huius obligationis faciant ponderationem, viſum eſt mihi adducere in medium quædam verba ex Cap. irrefragabili, de officio ordinarij, vbi inter alia Pontifex ita loquitur. *Irrefragabili cōſtitutione ſācimus, vt Eccleſiarū Prælati ad corrigēdū ſubditorū ſuorū exceſſus, & reformādos mores prudenter ac diligenter intendant, ne ſanguis eorum de manibus ſuis requiratur*. Idem habetur in capite vltimo de ſtatu Monachorum, prout ex ſequentibus patebit.

3 Has viſitationes debent facere Prælati per ſeipſos ſi commodè poſſint, quia vti bene aduertit Villagutta titulo de inquiſitionibus concl. 2. *Vnuſquiſque tenetur cognoſcere vultum pecoris*

ſui ac de illo curam gerere. Et nõ eſt dubium, quin tam pro dãnorum remedio, quàm ſubditorum ſolatio plus valeat vna Viſitatio facta per ipſam perſonam Prælati, quàm multæ aliæ factæ per alias tertias perſonas, quantumuis doctrinà, & prudentià inſignes, & præclari ſint. Verùm ſi contingat Prælatos eſſe iuſtis de cauſis impeditos quò minus per ſe ipſos viſitare poſſint, debent Viſitatores mittere, quorum Authoritas extendere ſe non poteſt, niſi ad illa, de quibus Commiſſionales loquuntur litteræ, & ad omne illud, ſine quo munus impoſitum exequi non poſſunt, eſto expreſſa illius in Commiſſionalibus non fiat mentio. Ita expreſsè eſt in cap. prudentiam 21. de officio, & poteſtate Iud. delegati vbi Cæleſtinus Tertius: *Exploratum quidem iuris exiſtit, quod delegatis Iudicibus, quibus principale committitur, & acceſſorium committatur.* Idem habetur & præterea, ſub eodem titulo, vbi Alexander III. ait, ex eo quòd cauſa committitur, ſuper omnibus quæ ad cauſam ipſam expectare noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem. Si tamen Commiſſio fuerit data cum plenitudine poteſtatis, aut dixerit Prælatus, ſe totam ſuam delegare Authoritatem, tunc cõmiſſarius in munere ſibi impoſito facere poterit totum id, quod poterat ipſa perſona Prælati, eo quòd in illam tota fuerit tranſlata Iuriſdictio, ſicut docet Sylueſter verbo delegatus num. 6. & conſtat ex varijs textibus ab eodem citatis, nec non ex l. 1. §. cùm Vrbem ff. de officio præfecti Vrbis. Commiſſarij debent aduertere, quòd priuſquam ſuam exequantur Commiſſionem, teneantur manifeſtare ſuam expeditionem illis ad quos mittuntur Viſitandos, prout diſponit cap. cùm in iure de officio, & poteſtate Iudicis delegati.

4 Has commiſſiones poſſunt dare Prælati ordinarij, qui habent poteſtatem quaſi Epiſcopalem, ſicut Generales per totam Religionem, Prouinciales per totam ſuam Prouinciam in illis, in quibus non fuerit limitata eorum Iuriſdictio per ſtatuta ſui ordinis.

5 Et quantumuis certum ſit, quòd Prælati locales ſicut ſunt Abbates, Guardiani, Priores &c. ſint Iudices cum poteſtate ordinaria reſpectu ſuorum ſubditorum, prout conſtat ex cap. ad noſtram de appellationibus, & ex Clementina 1. de priuilegijs, & ex alijs varijs textibus, & Concilio Tridentino cap. 14. ſeſſ. 25. de regularibus. Verùm omnia iſta poteſtas in quibuſdam Religionibus eſt limitata quantum ad Viſitationes, & cauſarum Iudicium, quemadmodum in noſtra Carmelitarum Diſcalceatorum 3. p.

6 Conſt. c. 12. vbi declaratur, quò eorũ ſe extendat Iuriſdictio tàm in ordine ad ſubditos Conuentuales, quàm hoſpites, ſiue delinquant intra Conuentum ſiue extra illum intra limites tamen ſui

ci-

diſtrictus, debent ſe aſtringere talibus limitationibus, nec illas excedere, cæteroquin nulla, & inualida cenſebuntur, quæ vltra illas egerint.

5 Licet communiter in cauſis Iudicialibus requirantur quatuor genera perſonarũ, videlicet, Denuntians (qui in cauſis criminalibus vocatur Accuſator, & in Ciuilibus Actor) Iudex, Reus, & Teſtes, & numquam Iudex eſſe queat Accuſator, cùm hoc eſſet contra Ius naturale, poteſt tamen dari caſus, in quo non ſit neceſſaria depoſitio Teſtium, ſicut quando Reus de plano confitetur ante Iudicem id quod Accuſator, vel Actor ipſi impoſuit, & inuentus in flagranti fuit deductus ad Iudicem. Nec eſt neceſſarium, Accuſatorem eſſe formaliter talem, ſed ſufficit talis virtualiter aut fictus, ſicut eſt denuntians, infamia, rumor, clamoroſa inſinuatio, notorietas delicti, obſtinatio, & aliæ conditiones, quas ſuis locis expendemus. Omnia hæc ita certa ſunt & communia, vt probatione non egeant.

6 Duo ſunt, quæ concurrunt ad cauſas Iudiciales, quædam ſunt ſolùm accidentalia, & pertinent ad ſolemnitatem Iudicij ex diſpoſitione Iuris, v. g. quòd fulminetur ſententia ſedente Iudice pro tribunali, nulla actio celebretur in die feſto, & his ſimilia, quę ſuis locis explanabuntur, ſolentque vocari apices Iuris. Alia ſũt, quæ ſpectant ad ſubſtantiam, & eſſentiam Iudicij, & ſunt illa, quę concernunt veritatem cauſæ, & iuſtitiam in reo, prout aduertit Alderete lib. 1. c. 8. n. 13. quæ infra enumerabimus n. 6. Hæc autẽ omnia tàm primi generis, quã ſecundi in cauſis ſæcularibus debent obſeruari, cæteroquin eſſet periculum, quod actus redderetur nullus. Sic aduertit Frãciſcus Giſlerius in ſua praxi cap. 11. nu. 2. niſi Conſuetudo forſan alicubi recepta excuſet ab aliquibus, & dat rationem, quia inter ſæculares cauſæ fiunt iure ordinario ſiue iuxta cõmunis Iuris formam, vbi nedum eſſentialia, ſed etiam illa, quæ ad ſolemnitatem perfectionemuè requiruntur iudiciorum (vt conſiſtant) ad apicem obſeruanda ſunt. In cauſis tamen Regularibus non eſt obligatio ſeruandi apices Iuris, bene tamen illa, quæ ſpectant ad ſubſtãtiam, ſi tamen Prælati ſingula vellent obſeruare, poſſunt. Prout aduertit Salgadus fol. 48. Et in cauſis criminalibus grauibuſque ſemper conuenit, quòd eius actus iudiciales (ſi Regulares ſint) non exerceantur feſtiuis diebus, quia Regulares ex ſuo ſtatu ſpecialiter videntur obligari ad ea, quæ ſapiunt venerationem, & cultum Religionis. Ita Panormit. cap. 1. de Ferijs nu. 18. Menoch. l. 1. de arbitrarijs quæſt. 30. & alij, & ita practicatur in noſtra Religione, & alijs, non obſtante, quod poſſet fieri contrarium. Quòd autem Regulares non teneantur obſeruare apices, & rimas Iuris, conſtat ex c. quali-

ter,

ter, & quando 2. de Accuſ. vbi explicãdo Papa Innocentius III. ſtylum Iudicij cõcludit hoc modo. *Hunc tamen ordinem circa Regulares perſonas nõ credimus vſquequaque ſeruãdum*. Illud ipſum cõceſſit Mendicantibus Bonifacius VIII. *Vt habetur in compẽdio Mendicantiũ* verbo. *Correctio fratrum, & in lib. monumenta Ordinis conceſ.* 499. *vbi inter alia ſequentia dicit Pontifex. Feſantes quoque, quod ſi Regularium perſonarum Correctio rimas Iuris, & apices ſequeretur huiuſmodi rigor ſemeſceret, & multiplici laxatione torperet. Vobis Apoſtolica Authoritate indulgemus, vt ad Correctiones & punitiones Fratrum delinquẽtium infligendas, Prælati ordinis ad ea, quæ ſpectare noſcuntur rimulis Iuris, & apicibus eius poſtpoſitis liberè procedere valeant ſecũdum conſuetudines comprobatas, & generalia facta, & facienda Ordinis inſtituta*. Et Papa Nicolaus V. vt refertur in compendio Societatis Verb. cauſa, conceſſit circa hoc ampliſſimum priuilegium Abbati, & Conuentui S. Pauli Romæ, quo etiam gaudent Mendicantes per communicationem. Et hoc eſt præciſè, quod aliqui Pontifices concedunt, quando dicunt, Prælatos Regularium in cauſis ſuorum ſubditorũ poſſe procedere *ſimpliciter, ſummariè, de plano, & ſola veritate facti inſpecta*. Quæ verba ſunt quaſi ſynonima, & idem ſignificant, vel ſaltem ad idem reducuntur, nam illa particula *Simpliciter* excludit omnẽ modum friuolarum dilationum, exceptionum, & ſimilium. Particula *Summariè* denotat, quòd ſolùm attendi debent ad illa, quę ſunt de ſubſtantia, & eſſentia Iudicij. *De plano* ſignificat, quòd poſſit omitti illa ſolemnitas, qua Iudex ad dandam ſententiam ſedet pro tribunali, atque ne fiant actus in die feſtiuo. *Sola veritate inſpecta*, quòd ſolùm attendatur ad veritatem, & ſeruetur iuſtitia reo, vti conſtat ex Clementina de verb. ſignif. vbi Clemens V. totum exprimit. Et ita docent Doctores communiter, de quorũ numero eſt Caietanus 22. q. 70. num. 2. Soto lib. 5. de Iuſtitia q. 7. art. 2. Suarez tom. 4. de Relig. l. 10. c. 11. n. 1. & aſſignant aliquas rationes ob quas Summi Pontifices Regularibus hoc Priuilegiũ conceſſerunt. Prima, quia in Religionibus culpæ de plano & ſincerè cognoſci debent. Secunda, quia in illis pœnæ tam acerbæ, & rigoroſæ non ſunt, ſicut inter ſæculares, eo quòd non tàm ordinentur ad pœnam quàm bonum ſpirituale ſubditorum. Tertia, quia veriſimile cenſetur, & præſumitur, quod Prælati Regularium pura cum intentione, & à media charitate in cauſis procedant, & teſtes, cæteræque perſonæ ad illas concurrentes ſint timoratæ conſcientiæ, & per conſequens fide digniores. Alij alias ſuperaddunt rationes, quarum potiſſima eſt, quòd Regulares vt

p lu-

plurimum, & communiter perfecta apicum Iuris careant notitia, quæ omnia fuere motiua rationi valde conſentanea, vt Sūmi Pontifices ſimile concederent priuilegium, cū hoc in maiorē quietē & pacem redundet Regularium.

7 Illa autem, quæ in cauſis obſeruare Prælati tenentur, ſunt Ius naturale & diuinum, nec non Ius commune Canonum generaliū, eo quòd ſimilia Iura non pro aliqua perſona, loco aut prouincia particulari, ſed pro omnibus ſtabilita ſint, prout conſtat ex cap. 1. de Conſtitutionibus, vbi dicitur *Canonum ſtatuta ab omnibus cuſtodiantur*. Gloſſa addidit. *Canonum Generalium*: habetur etiam cap. Si quis omnem 1. q. 7. & c. ea, de ſtatu Monachorum, & in Concilio Tridentino ſeſſ. 25. de reformatione cap. 8. vbi loquendo de Prælatis inquit, *Teneanturq; ſuæ Congregationis Monaſteria frequenter viſitare, & illorum reformationi incumbere, & ea obſeruare, quæ in ſacris Canonibus, & in hoc ſacro Concilio ſunt decreta*. Idem repetit cap. 18. eiuſdem ſeſſionis, tenet Nauarrus Coment. 2. de Regul. nu. 61. & 62. & tom. 1. Conſiliorum, conſil. 4. & 5. de appellationibus, & n. 3. 4. & 8. de accuſationibus. Villagutta lib. 6. cap. 2. per totum, & communiter Doctores. Nec in capite qualiter, & quando, aut in aliquo alio quidquam in contrariū obſtat, ſicut aduertit Frāciſcus Gislerius in ſua praxi. cap. 13. n. 2. quia omnes exceptiones debent intelligi de apicibus Iuris, vt docent Gloſſa in cap. Monialis, de purgat. Can. Abbas in cap. ea quæ, de ſtatu Monachorum. Et ratio eſt, quia omnia illa, quæ dicta Iura requirunt, ſunt de ſubſtantia Iudicij, à quibus per nullum priuilegium exempti sūt Regulares. Huius ordinis ſunt. *Delatio, ſeu denunciatio criminis, probationes per legitimos teſtes. Rei vocatio ſeu citatio, auditio defenſionum eius, confeſſio, ſeu conuictio, ſentētia definitiua, &c.* Verū eſt, quòd in aliquibus caſibus quædā ex prædictis ſaltē expreſsè, & formaliter omitti poſsit, prout dicetur inferius tractādo de Inquiſitione particulari.

8 Item tenentur ſeruare Ius gētium, quod in Religionibus ſunt Statuta, & Conſtitutiones generales vniuſcuiuſque, ſicut bene aduertunt Victorinus. cap. 7. n. 4. Emmanuel Rodrigues. to. 2. qq. Regul. q. 3. art. 1. & communiter omnes. Vbi notandum eſt, quòd in his, quæ in Regula aut Conſtitutionibus expreſſā non ſunt, ad Ius commune recurrendum ſit. Ita Gislerius vbi ſupra n. 9. Verū eſt, quòd etiam attendi debeat ad praxin, & communem Religionis conſuetudinem, hæc enim magni roboris eſt; ſicut docet Sylueſter verb. Conſuetudo nu. 23. vbi quærit, an in Iudicio criminoſo iudicari poſſit ſecundum receptas conſuetudines, & reſpōdet quòd ſic, etiam ſi tales conſuetudines sīt cōtrariæ Iuri ſcripto, dummodo cōſuetudo ſit præſcrip-

ſcrip-

Digitized by Google

ſcripta, & rationabilis. Ita habetur in cap. vltimo de conſuetud. & ibi Gloſſa cum Canoniſtis docens Iulius Clar. lib. 5. §. fin. q. 3. n. 6. & alibi ſæpè. Farinac. in praxi tom. 1. q. 4. annot. 20. Nauar. 5. inter verba, Corol. 50. n. 587. Leſſius lib. 4. c. 2. dub. 2. n. 8. Rationē dat S. Thomas 1. 2. q. 97. art. 3. cū omnibus ſuis diſcipulis, quia *Cōſuetudo habet vim eneruādi imò, & abrogandi legem ſcriptam*, ad quod maximè debent aduertere Prælati & ſubditi ad expediendū ſe à mille perplexitatibus in hac materia, & in hac parte etiā excuſantur Iudices ſæculares, & Eccleſiaſtici non obſeruando in aliquibus caſibus diſpoſitionem Iuris ſcripti, quando non eſt aliquid pertinēs ad eſſentiale illius.

9 Dixi, quod Prælati teneantur obſeruare illa, quæ n. 6. expreſſa ſunt, in cauſis grauibus, quia in leuibus, & communibus non eſt neceſſarium, ſed ſufficit procedere ſecundum Conſtitutiones, & approbatam Religionis conſuetudinem, attendendo ſolùm ad veritatem, rectitudinem, & obſeruantiam, abſque eo quòd formetur proceſſus, aut feratur ſententia in ſcriptis, vel admittatur appellatio, & recuſatio, dummodo in correctione & pœna ſeruetur debitus modus præſcriptus à legibus Ordinis, ſicut docent Panormitanus in cap. reprehenſibilis, de appellationibus, & in cap. ad noſtram. Lupus alleg. 74. n. 5. Fridericus de Senis conſ. 55. & 105. Ioannes Monachus cap. 1. de Relig. dom. lib. 6. concl. 3. & alij communiter. Quia, ſicut aduertit noſter Thomas à Ieſu tract. 3. de Viſitation. Regular. c. 1. n. 11. non eſſet rationi conſentaneum obligare Prælatos, quando viſitant ſuos Conuentus, & vident frangi ſilentium, ieiuniū, & alias Cōſtitutiones, ad formādum proceſſum Iudicialem pro ſimilium correctione culparum. Primò, quia Religioſi in ſua profeſſione renunciant Iuri, quod habent ad hoc, vt in ſimilibus obſeruetur Ordo Iudicialis, ſicut notat Clau. Reg. lib. 12. c. 21. nu. 20. Secundò, quia obſeruare talem ordinem in prædictis eſſet potius in turbationem & deſtructionem obſeruantiæ, quàm ædificationem eiuſdem, & ita in iiſdem ſufficit procedere de plano, attendēdo ſolum ad ſtylum cōmunem, & ad id, quod ordinant Conſtitutiones, & non ad alia Iura. Adde, quod hic maximè locum habeant Priuilegia ſummorum Pontificum, quando abſolutè conceduntur Regularibus, *Vt nequaquam ſecundum Iura, ſed iuxta eorum Conſuetudines approbatas, & generalia ſtatuta facta, & facienda, delinquentes corrigantur, & puniantur*, vt habetur in compendio Priuilegiorum, verbo *Correctio Fratrum* n. 6. & 8. Et ita practicant etiam Iudices ſæculares in cauſis leuibus, fundati in c. Leuia, ff. de Accuſat. Ratio eſt, quia in iſtis rebus leuioris momēti potius exercent officium Patris, quam Iudicis.

CA-

Digitized by Google

CAPVT SECVNDVM.

Declarantur aliqui termini, quorum vſus eſt frequens in hac materia.

1 IN cap. manifeſta 2. quæſt. 1. Gloſſa habet quædam verba, quæ ad præſens intentum appoſitiſſima ſunt, *Quotidie de notorio loquimur, et quid ſit Notorium ignoramus.* Inde dimanant errores non ſpernendi in Iuridicis informationibus. Idipſum affirmare poſſumus de plurimis alijs, quæ in hac materia frequentes occurrunt. Ad euitandum igitur illa inconuenientia, quæ ex ignorantia propriæ eorumdē ſignificationis ſequi poſſunt, nec non vt Lector hic habeat notitiam vniuſcuiuſque termini, & non miſceatur doctrina præſens cum ſua explicatione, opportunum cenſui hic exponere minus cognitos, & ſpecialiter illos, quorum vſus non eſt ita frequens in practicis informationibus. In hoc capite explanabimus tres, Notorium, Manifeſtū & publicū, & in ſequentibus reliquos.

§. I.

Quid ſit Notorium.

2 IN cauſis Iudicialibus frequens eſt vſus horum terminorum, *Publicum, Manifeſtum, & Notorium,* & iſte tertius deriuatur à Verbo *Noto*, quod idem eſt ac *ſigno ſiue demonſtro*, ſicut vult Syluester, vel (ſecundum quod alij cenſent) à verbo *Noſco*. Et licet aliqui confundant hos terminos vſurpando eos pro vna, eademque re, & applicando proprietates, & conditiones vnius alteri, vnde non modica naſcitur confuſio, loquendo tamen ſecundum rei veritatē, præciſionem & proprietatem, in eorum ſignificatis ſua inuenitur differentia, ſicut patebit.

3 Incipiendo igitur ab explicatione huius vocis Notorium, ad vitandam omnem æquiuocationem præſupponendum eſt, tribus modis aliquid dici notorium. Notorietate Iuris, Notorietate præſumptionis Iuris, & Notorietate facti. Notorium Iuris dicitur illud, quod conſtat in Iudicio per accuſationem, vel denuntiationem legitimam ante Iudicem, aut per ſententiam, vel per Confeſſionem Iudicialem Rei, aut per legitimam probationem teſtium, vt habetur in cap. queſitum, de cohabit. Clericorum & mulierum, & ibi communiter Doctores. *Notorium ſe*cun-

eiuſdem præſumptionem Iuris: Ni-mirum illud, quod licet non ſit euidēs & certum, Ius tamen ita præſumit, & Iudex procedit ad puniendum, ac ſi eſſet euidens, eò quòd reperiat tam graues & manifeſtas coniecturas & indicia, vt cum ſufficienti fundamento delictum pro certo habeat.

Vno exemplo res patefiet. Detinet Clericus intra fores ſuæ domus mulierem ſuſpectam, & de qua communis eſt opinio, quòd ſit ipſius Concubina; talis debet puniri ſicut Concubinarius, & ita determinat Ius, vbi ſuprà, & in cap. ſicut ad extirpanda, de cohabit. Cler. & alibi. *Notorium facti eſt illud, quod nulla tergiuerſatione celari poteſt*, eò quòd multi viderint. Sic definitur à Gloſſa in cap. manifeſta 2. quæſt. 1. & in c. euidentia de accuſat. Et quamuis Syluester verbo Notorium n. 1. Thomas Sanchez to. 2. Conſiliorum c. 3. dub. 3. n. 4. ſentiant, quòd Notorium facti non ſolùm ſit illud, quod multi viderunt, ſed etiam quod ſciuerunt per claras & certa indicia & coniecturas euidentes nullam admittentes tergiuerſationem, eſto nullus viderit, primum vocant notorium facti in ſe, & ſecundum, notorium facti in alio; Notat tamen Syluester; quod hoc ſecundum notorium ſit impropium, & non ſine ratione, cum hoc genus Notorij potius ad infamiam, violentam, & vrgentiſſimam præſumptionē pertineat, de qua inferius tractabitur, quàm ad notorietatem. & ſi per eamdem rationem relinquemus pro nunc hoc notorium improprium, faciemuſque dumtaxat mentionem de proprio, quod eſt illud, quod committitur coram toto, vel ſaltem maiori parte populi, aut viciniæ, ſicut notat Suarez tom. 4. de Relig. lib. 10. c. 12. nu. 2. Iulius Clarus lib. 5. §. finali q. 9. nu. 2. Leſſius lib. 2. de Iuſtitia cap. 11. dub. 3. num. 74. Qui cum multis alijs adiungunt, quòd ſi delictum commiſſum fuerit coram decem perſonis, ſufficiat ad hoc quòd ſit notorium in quocumque populo, & communitate quantumcumque magna: Quia eo ipſo quòd à decem viſum ſit, moraliter impoſſibile eſt illud celari, & præſertim, quia, quando peccatum cum tali publicitate committitur, iam delinquens non habet Ius ad hoc, vt ſeruetur ſecretum, nam per eamdem actionem renunciat, & perdit illud; ſicuti bene aduertit Caſtro Palao tract. 6. de Charitate diſp. 3. puncto 15. nu. 3. Præterquam quod certum ſit, numerum decem perſonarum, aut vicinorum (quod in præſenti caſu in idem redit) ſufficientem, ac neceſſarium eſſe ad conſtituendam viciniam; & decem Collegiales ad conſtituendum Collegium, decem Religioſos ad conſtituendum Conuentum, vt conſtat ex Gloſſa cap. vnio. 10. q. 3. Et ſi delictum coram ſex, vel ſeptem ex iſtis decem commiſſum ſit, in tali communitate dicetur notorium, cùm hæc iam ſit maior pars. Et licet Noſter Thomas

à Ieſu tract. 2. cap. 1. nu. 5. & 6. ſententiae, quòd delictum à quinque in Religioſorum communitate viſum, iam dicatur notorium, quia hoc, quod quinque viderunt, *Vix potest latere, neque aliqua tergiuerſatione celari*. Contrarium tamen eſt magis commune, ſicut remanet explicatum, & ita cum ſupradictis docet Nauarrus in Summa Latina cap. 25. & c. 27. num. 253.

4 Aduertenter dixi neceſſarium eſſe numerum decem perſonarum ad conſtituendam viciniam, Collegium, & Conuentum, ad hoc vt intelligatur, minorem numerum non ſufficere ad effectum publicitatis neceſſariae ad notorietatem. Ita Moriach. de arbitr. l. 2. concl. 166. ex Bart. in l. ſcriptus n. 2. vbi dubitat, *An illud dicatur notorium, quod in villula contigit vbi ſex, vel octo tantùm praeſentes fuerunt. Reſpondet non dici notorium ea ratione, quia debet eſſe multitudini notum, vt notorium dici poſſit*, cap. vltimo de cohabitatione Clericorum, & mulierum, *& vicinia debet ſcire*, cap. penultimo de purgat. Can. quae ceſſant in tam paruo hominum numero. Idipſum aſſerit Farinacius tom. 1. q. 21. num. 47. & clarius tit. 95. vbi ſic ait, *Factum in villa, vbi non adſit numerus decem perſonarum, non poteſt tranſire in notorium, vnde ſecus crederem in villa magna, in qua adſit perſonarum multitudo, non tamen ſed minus decem*, vt habetur in capite manifeſta. 2. q. 1. Idem loquitur Antonius de Butrio in dicto cap. veſtra, de cohabitatione Clericor. & mulier. Ita etiam ſentiunt Sylueſter, verb. notorium q. 4. Nauarrus in Summa Latina cap. 27. nu. 255. Sanchez vbi ſupra nu. 11. Alderete lib. 1. cap. 5. § 2. n. 8. & communiter omnes cum Gloſſa capite citato. Et hoc valde notandum eſt propter dicenda inferius in cap. 3. de infamia.

5 Manifeſtum dicitur illud, quod fit coram aliquibus paucis teſtibus fide dignis, qui rem ſparſerunt inter multos iuſtè, vel iniuſtè; quod ſi illi, qui viderunt, non ſparſerunt, dicetur caſus probabilis, non tamen manifeſtus, ſcilicet ob defectum publicitatis neceſſariae, de qua inferius habebitur mentio. Vno exemplo tota haec doctrina declarabitur. Contendebant duo inter ſe, ita tamen, vt à nemine viderentur, vna tamen perſona illis adeò vicina erat, vt facilè verba & rumorem auditu potuerit percipere, & quamuis talis nihil viderit, nihilominus ex his, quae audiuit, collegit vnum alteri dediſſe alapam. Iſte poſtea retulit alijs pro re certa, à quibus ita fuit diuulgatum, vt omnes, aut multi in communitate & vicinia reſcierint, ita tamen, vt nullus affirmare poſſit, ſe vidiſſe, ſed ſolùm ita communem publicamque currere vocem. Hoc ſufficit, vt caſus ſit publicus, non tamen ad hoc vt ſit manifeſtus, & multò minus vt ſit notorius. Si verò Ioannes dediſſet alapam Petro coram duo-

bus, aut tribus teſtibus oculatibus *omni exceptione maioribus*, & ab his perueniſſet notitia ad totam, vel magnam Communitatis partem, prout numero 5. dictum eſt, iam caſus non ſolùm eſſet publicus, verùm etiam manifeſtus. Verùm ſi alapa inflicta fuiſſet in foro, aut in alio loco coram numeroſo populo, vel Communitate, & vicinia, & multi tàm clarè, diſtinctèque vidiſſent, vt negari, & occultari minime poſſet, caſus non modò eſſet publicus, & manifeſtus, ſed etiam notorius. Ac proinde publicum, manifeſtum, & notorium ſe habent inter ſe ſicut ſuperius, & inferius, ita vt hoc includat illud, & aliquid amplius, ſicut ſe habent ad inuicem genus, ſpecies, & indiuiduum, vbi indiuiduum includit ſpeciem, & ſpecies includit genus, non tamen è contra. Itaque notorium ſe habet inſtar Indiuidui, manifeſtum inſtar ſpeciei, & publicum inſtar generis, & conſequenter in Notorio includitur manifeſtum, & publicum, & aliquid amplius, & in manifeſto includitur publicum, & aliquid plus, non tamen è conuerſo, ſicut manifeſtè patet in animali, homine, & Petro; & iſta incluſio publici in notorio, & manifeſto eſt cauſa, quòd multi Authores indifferenter ſumant publicum pro Notorio, & Notorium pro publico. Et ſi publicum accipiatur cum incluſione illarum conditionum, quas ſuperaddit publicitati notorietas, præfatus loquendi modus admitti debet, ita tamen ne excludantur, illud ipſum dico de manifeſto, & ita oportet aſſerere de infamia, quia notorium, manifeſtum, & infamia, ſunt termini neceſſariò includentes publicitatem, ſicut remanet explicatum, & magis explicabitur numero 17. ſequentis capitis, quo remitto Lectorem, caſu quo hic non remaneret plenè ſatisfactus. Tota hæc notitia maximi eſt momenti, & in promptu haberi debet pro examinandis teſtibus, & admittendis denuntiationibus, quia non paucos reperire eſt, qui, cùm ſciunt rem aliquam inter multos dici, temerè, & quidem cum iuramento audent affirmare, ſe neſcire publicam, notoriam, & manifeſtam famam, & publicam vocem, abſque eo quòd attendant ad publicitatis modum, quem caſus habet, & ad hoc, quod iſti termini ſignificant. Hæc doctrina colligitur ex capite *Tua nos*, & ex capite *Veſtra* de cohabitatione Clericorum, & mulierum, vbi Abbas Panormitanus ponit diſtinctionem recenſitam inter notorium, & manifeſtum. Eſt etiam Syluestri verbo *Notorium* q. 4. Partim illam tradit Thomas Sanchez vbi ſupra num. 16. Farinac. in praxi crimin. tom. 1. q. 21. num. 4. & alij multi Iuriſtæ & Theologi, clarè & diſtinctè totam docet Nauarrus in Summa Latina cap. 27. num. 255. Vnde conſtabit id, quod inferius di-

cé-

cemus de poteſtate, quam habet Iudex puniendi delicta notoria, abſque eo quod attendatur ad Iuris rigorem.

6 Vnum dubium hîc ſe offert, & eſt, ſi ad hoc, vt conſtet Iudici rem eſſe notoriam, vel manifeſtam, ſufficiat, quod probetur cum duobus teſtibus, qui ſint omni exceptione maiores. Ad quod affirmatiuè reſpódeo cum Syluestro quæſt. 5. Panormitano in cap. veſtra, de cohabitatione Clericorum nu. 17. Sanchez lib. 6. Conſ. cap. 3. dub. 3. nu. 13. & cum alijs, quos ſtatim referemus loquentio de infamia, cùm ad hunc caſum concurrant proportionaliter illa, quæ requiruntur ad infamiam, vt patebit ex ſequenti capite num. 8. & 9.

CA-

CAPVT TERTIVM.

Declaratur quid ſit infamia, inſi- nuatio clamoroſa, & rumor.

1 DE duobus generibus infamiæ communiter loquuntur Doctores, vnum vocãt *Iuris*, vel *Ciuilis*, vel *Canonici*, aliud facti. Infamia Iuris eſt, quæ incurritur *ipſo facto* per delicta ab ipſo Iure aſſignata, ſicut eſt illa, quam incurrunt Latrones, viarum graſſatores, Vſurarij, & Duellatores, vt habetur in cap. infames. Dicitur etiam infamia Iuris illa, quæ incurritur per ſententiam definitiuam Iudicis. Infamia facti, quæ magis facit ad noſtrum intentum, definitur à Panormitano in cap. veſtra, quòd ſit *communis loquentium ex veriſimilibus coniecturis*, & Baldus in l. de minore §. tormenta, ff. de quæſtionibus dicit, quòd ſit *communis opinio voce manifeſtata ex ſuſpicione proueniens*. Quæ communis opinio voce manifeſtata à Iuriſtis vocatur fama, & vox publica. Dicitur, quòd illa opinio debeat eſſe voce manifeſtata, quia, ſicut notat Sanchez vbi ſupra dub. 4 num. 2. ſi hæc deficeret, eſſet ſolùm opinio, in hoc enim opinio à fama diſtinguitur, quod ad illam ſufficiat interius eſſe conceptam, ad hanc verò eſt neceſſarium, quòd voce manifeſtetur, quia fama *à fando dicitur*. Dicitur etiam, quòd hæc opinio debeat eſſe nata ex veriſimilibus & probabilibus coniecturis, quia ſi talis opinio eſſet orta ex eo, quòd multi aut aliqui viderint, non diceretur propriè infamia, ſed notorium aut manifeſtum, ſicut notat Sanchez vbi ſupra dub. 9. num. 2. cum aliis: & patet ex ſupradictis. Aliam infamię definitionem aſſignant Authores, quæ colligitur ex cap. qualiter & quando 2. de accuſationibus, & ex cap. inquiſitionis eodem tit. quòd infamia ſit: *Quædam rumor ortus non à maleuolis, ſed à probis, & honeſtis perſonis ſparſus inter multos*. Aut ſicut dicit Sayrus in Claui Reg. lib. 12.c.10.nu. 14. *Eſt frequens opinio bonorum virorum, quæ hominem de talibus criminibus rationabiliter reddit ſuſpectum.*

2 Duo requirunt iſtæ definitiones, & deſcriptiones ad hoc, vt infamia det Iudici ſufficiens fundamentum ad procedendum iudicialiter contra infamatum. Primum, quòd opinio, & vox ſit in-

inter multos, & communiter agatur de illius delicto tamquam de re certa, aut ad minus valde ſuſpecta, & fundata in veriſimilibus coniecturis, ex quibus rationabiliter colligi poſſit, verum eſſe id, quod dicitur. Vnde ſi rumor, & vox ſit inter paucos, non ſufficiet ad cauſandam infamiam; neque etiam ſi ſit inter multos, ſi id quod dicitur, ſine fundamento dicatur, & abſque ſufficientibus coniecturis, quia ſine iſtis incertus ſolùm erit rumuſculus, & garrulitas ſine fundamento, de quibus Iudices, & Prælati curare non debent.

3 Secundum quod ad infamiam requiritur, eſt, quòd opinio & rumor oriatur ab hominibus grauibus, virtuoſis, prudentibus, & cordatis, de quibus timeri non poteſt, quòd facile credant proximorum grauia delicta ſine præuio, & maturo examine fundamenti. Ita habetur in c. ſunt plurimi 6. q. 1. & ita docent Dino in c. infamibus de regulis Iuris in 6. Iulius Clarus lib. 5. §. fin. c. 6. nu. 17. & c. 31. num. 10. verſ. *non quidem*, & eſt ſententia communis doctorum. In cuius confirmationem refero grauiſſima verba capitis licet Heli, de Simonia, notatu digna à Prælatis. *Iuxta canonicas ſanctiones, Si quid de quocunque Clerico ad aures Prælati peruenerit, quod eum iuſtè poſſit offendere, non facilè credere debet, nec ad vindictam eum res accendere debet incognita, ſed coram Eccleſiæ ſenioribus diligenter eſt veritas ſcrutanda.* In quibus verbis inſinuauit Pontifex id ipſum, quod tradunt Doctores, nimirum, quòd, ſi rumor ab hominibus maleuolis, & abſq; præuio examine ad credendum procliuibus exortus ſit, non ſufficiat ad cauſandam infamiam, nec Prælatus curare debet.

Verum eſt, quòd ſi fama proceſſerit à perſonis non maleuolis, nec adeo prudentibus, & grauibus, ſed mediocribus, quorum authoritas ſaltem facit caſum dubium, ſufficiens erit ad generandam ſuſpicionem, quæ cæteris coniuncta circumſtantijs præbebit cauſam Iudici legitimam ad hoc, vt poſſit procedere ad examinandam rem totam accuratius. Expediens igitur viſum fuit hic referre id, quod addit Iulius Clarus cum quibuſdam alijs, qui, poſtquam dixerat, quomodo infamia naſci debeat à perſonis grauibus, & fide dignis, adiungit ſequentia formalia verba, quod intellige, niſi agatur de re turpi, nam eo caſu non eſt contemnenda fama, quæ ortum haberet à turpibus perſonis, puta ſi agatur de chartis, & taxillis falſis, poterit fama ortum habere à luſoribus, & non erit per Iudicem contemnenda. Notandum hic eſt, quod quando Iudex facta debita diligentia in ordine ad probandam infamiam adhuc dubitat, an illius fundamenta & coniecturæ ſint probabiles & veriſimiles (& illud ipſum dicendum eſt in caſu, quo dubium eſſet cir-

ca

ca ipſos Authores) non poſſit procedere ad inquiſitionem delinquentis; obligabitur tamen ad dandam aliquam ſatisfactionem ad occurrendum ſcandalo, quod rumor & delicti fama peperit, ſicut notat Gloſſa c. inquiſitionis de accuſat. Leſſij dub. 15. nu. 123. Villalob. in Sum. tract. 14. de Iudice, diff. 8. nu. 4.

4 Reſtat nunc examinandum, intra quem numerum perſonarum debeat currere fama, & opinio, ad hoc vt delinquens dicatur infamatus. Communis opinio affirmat, requiri ad minus maiorem partem populi, vel Communitatis. Probatur ex Gloſſa d. cap. Inquiſitionis. Alij dicunt, ſufficere, quod rumor, & fama delicti ſit intra decem perſonas, ſicuti dictum eſt de notorio capite præcedenti num. 3. Primum fundamentum horum Authorum eſt deſumptum ex prima ratione loco citato adducta, quia ſcilicet præſumitur, illud quod ſciunt decem, ſciri etiam ab alijs, cùm in tali numero difficile ſit, quòd ſeruetur ſecretum. Secundum fundamentum eſt, quia quemadmodum denarius perſonarum numerus ſufficit, & eſt neceſſarius ad conſtituendam communitatem, viciniā populi, aut Collegij, quantumuis magna ſit, ſic eo ipſo, quòd delictum à decem ſciatur perſonis, ſufficiet, vt delictum dicatur abſolutè publicum. Ità tenent Archidiaconus c. vnio 10. q. 3. Emmanuel Rodriguez cap. 3. de Ordine Iudiciali num. 2. & alij. Quam ſententiam licet admittat P. Suarez tom. 4. de Relig. lib. 10. c. 12. num. 10. cum alijs in ordine ad notorietatem, non tamen illam admittit in ordine ad infamiam, cùm in hâc non militet illa ſecunda ratio, ſicut in notorio: & etiam, quia non habetur expreſſus aliquis textus, qui aſſerat eſſe neceſſarias decem perſonas, & multò minus eſſe neceſſariam maiorem partem cuiuſcumque populi, vel Communitatis, pro cuius difficultatis reſolutione num. 22. 23. & 24. eiuſdem capitis inquit, quòd licèt notitia totius, vel maioris Communitatis partis ſufficiat ad cauſandam infamiam, dentur tamen caſus, in quibus non ſufficiet præfatus numerus denarius perſonarum, ſicut exempli gratia in loco aliquo valdè populato, & e contra poſſint dari caſus, in quibus nō erit neceſſaria maior pars, ſed ſufficiet minor, ſi ſcilicet ſit multorum grauium, cordatorum, & virtuoſorum hominum, quia ab iſtis prædicta ſumunt ſuum principale fūdamentum. Ponit deinde exēplū in bona, vel mala fama alicuius ſtudioſi Vniuerſitatis in materia literarum, pro quà (inquit) ſufficiet bona, vel mala fama apud Magiſtros, Lectores, & condiſcipulos; quantumuis ſit minor pars Vniuerſitatis. Accepit hanc doctrinam Pater Suarez à Nauarro cap. inter verba, corolar. 48. 11. q. 3. ſequendo Baldum in l. de minore, §. tormenta, ff. de quæſtionibus, & alios, vnde conclu-

cludit Suarez d.num.24.dicendo, *Non ergò videtur ſemper ponderandus numerus perſonarum: quare ſi talis opinio ſit apud grauiores, & meliores, licet non ſint plures numero, dummodò ſint abſolutè multi, exiſtimo ſufficere ad infamiam.* Et ſecundum hanc regulam, quæ dubio procul prudentiæ eſt maximè conſentanea, mihi videtur debere procedere Prælatos in caſu, quo aliquis Religioſus eſſet infamatus apud maiorem partem Communitatis, qui ſi apud graues, prudentes, et virtuoſos bonæ famæ fuerit, eſto minores, & pauciores ſint numero, horum tamen opinio pluris debet æſtimari, quàm illorum, ita vt contra talem non procedatur: & hoc etiam valet è contrario, dummodò debita in omnibus ſeruetur circũſpectio, & cautela, cum quo remanet explicatum id, quod dicunt Sanchez vbi ſupra cap.3.dub.9.nu.6. Trullench.in Decalog. lib. 8. c. 1.dub. 15.num.1. Et eſt, quòd quando dicitur, ad infamiam neceſſariò requiri maiorem partem populi, aut viciniæ, nõ intelligatur, in hàc maiori parte comprehendi pueros, & mulieres ſimiliſq; conditionis perſonas, ſed quòd ſufficiat maior pars perſonarum grauium, & prudentum, ſicut conſtat ex capite Inquiſitionis, de accuſationibus, vbi in fine dicitur, *Cuius apud bonos, & graues læſa opinio non exiſtit.* Totam hanc doctrinam Suarez, licet tanquam pro ratà & certà teneam, nihilominus cenſeo, quòd quamuis in loco aliquo magno & populato numerus decem perſonarum non ſufficiat ad cauſandam infamiam, bene tamen in loco aliquo paruo, & minus populato, & in quolibet Collegio aut Conuentu, & hoc propter rationem ſuperiùs inſinuatam, quia nimirum moraliter loquendo non eſt veriſimile, quòd illud, quod in præfatis Communitatibus ſciunt decem, occultum apud reliquos perſeueret propter mutuam communicationem, vnde id quod ſcitur à decem, reputatur pro proximo ad hoc vt ſciatur ab omnibus, & hoc ſufficit vt delinquens dicatur infamatus, ſicut inferiùs dicetur cap.9.n.17.

5 Hic mihi viſum fuit duo eſſe notanda, quę meo quidem iudicio optimè inferuntur ex dictis capite precedenti num.4. & in iſto præſenti. Primum eſt, quòd, quando delictum aliquod committitur in domo aliquà particulari alicuius ſæcularis coram domeſticis, non ſit notorium, nec cauſet infamiam abſolutè loquendo, ſed habetur pro ſecreto, niſi in caſu quo domus illa tot domeſticos haberet & famulos, vt meritò timeri poſſet, & pro veriſimili reputari, delictũ iam eſſe publicatum, aut ſaltem citò apud extraneos, & cæteros publicandum. Si igitur hoc non timeatur veriſimiliter, & delictum ſit de numero eorum, quæ ad ſui punitionem requirunt infamiam, ſicut eſt delictum perſonale, non poterit Iudici publico denuntiari, quia cauſa vnius particularis non eſt cauſa Communitatis, ſed vnius in-

in Parochiâ,vel viciniâ. Ita docent Emmanuel Rodriquez cap.3.de Ordine Iudiciali num. 2. Leſſius lib.2.de Iuſt.cap.10.dub.13.num. 75.Secundum, quod infertur, eſt, quòd delictum commiſſum in vno Conuentu à decem Religioſis non inhabitato, ſicut contingit in nouis fundationibus, vel domibus adminiſtrationis, non cauſet notorietatem, vel infamiam, licet illud videant, & ſciant omnes ibi exiſtentes, ac proinde non poterit denuntiari Prælatis ſuperioribus tamquam Iudicibus, ſi delictum ſit de illorum numero, quæ ad ſui denuntiationem infamiam poſtulant, poterit tamen denuntiari illis tamquam Patribus, ſi media fraternæ correctionis,aut perſona ibi Præſidens non ſufficiant ad emẽdationem,& remedium.Sit exemplum,ſi quatuor, vel ſex Religioſi in nouâ fundatione, vel villâ aliquâ pro bonorum, & redditituum regimine exiſtẽtes habuiſſent præceptum iuſtum à Prouinciali, v.g. non comedendi carnes, & vnus à cæteris fuiſſet deprehenſus comedens carnes in ſuâ cellâ (idipſum de alijs ſimilibus delictis ſolùm perſonalibus dicendum eſt, ſicut v. g. de blaſphemiâ) non poterit præfata trãſgreſſio denũtiari Prouinciali tamquam Iudici in ordine ad publicã eiuſdem punitionem. Ratio eſt, quia dictum domiciliũ non conſtituit communitatem,aut Conuẽtum in ordine ad effectum publicitatis, eo quòd non conſtet decem Religioſis, qui neceſſarij ſunt ad præfatum effectum, ſicut decem vicini ad conſtituendam viciniam, aut populum: vnde ſequitur, quòd,ſi aliquis Religioſorum in ſimilibus domicilijs exiſtentium memoratum delictum apud extraneos publicaret, grauiter delinqueret non minus contra charitatem quàm iuſtitiam, ſicut dicetur in ſequentibus. Verum eſt,quòd in præfatis caſibus is,qui paucos illos Religioſos regit, cum delinquente ita ſe gerere poterit, ſicut ſequenti dicemus capite nu. 1.& 2. & illa illum reprehendere, ac punire,ne infamia aut ſcandalũ apud extraneos, aut non domeſticos generetur.

6 Non ſine ſingulari aduertentiâ ſemper dictum fuit, ad conſtituendum collegium, vel conuentum in ordine ad effectum publicitatis neceſſariæ ad infamiam, & notorietatem eſſe neceſſarium numerum decem perſonarum, vt ſcilicet intelligeretur, in ordine ad alios effectus multò minorem numerum ſufficere, nam ſecundùm Ius ciuile poſſunt conſtitui Collegia & ſimiles Communitates, v.g. Conuẽtus & Capitula in ipſorum initio cum tribus dumtaxat, vt conſtat ex lege Neratius, ff.de reg.Iuris,& docet Abbas conſ.25. quoniam de infraſcriptis num. 2. & ſecundùm Ius Canonicum c. 1. de elect.duo ſufficiant, ſicut idem notat Abbas citato loco,addendo, Collegio & Conuentu iam fundatis, eadem conſeruari & ſaluari poſſe in vno tantùm, cæteris deficientibus, niſi leges aliquæ particulares obſtent in contrarium: ratio

tio eſt, quia, quemadmodum docent Oldradus conſ.204. q.1. in principio, Calder.conſil.261. cum alijs, Collegium, Conuentus, aut Capitulum ſolùm petit & requirit ordinatam aliquam diſpoſitionem reductam ad vnum tamquam ad caput, in quibus habeatur Arca communis, ſeu Archiuium, ſigillũ & poteſtas diuerſas faciendi ſcripturas cum cæteris conditionibus, quas ponunt Decius in c.nullus n. 3.de elect. Abb.in cap.nobis nu.8. de iure patronatus, Felinus in c. accedentes num. 2. de præſcript. pro quibus omnibus pauci ſufficiunt, ſed ad hoc, vt aliquis delinquens in aliqua Communitate Iudici publico denuntiari poſſit, ita vt in virtute publicitatis contra eumdem ordine iudiciali procedatur, ſi delictum ſolùm perſonale ſit, cuiuſmodi cenſetur illud, quod in damnum notabile boni cõmunis aut alicuius tertij non redundat, requiritur, quòd illa Communitas, in quà delictum commiſſum eſt, conſtet ex decem, quòd ſi ex tot non conſtiterit, eſto ſciant illi, qui in illà Communitate ſunt, non poterit talis delinquens puniri publicè illà pœnà, quæ generet apud alios infamiam.

7 Nec contra hoc valet dicere, quòd illud, quod ſciunt ſex in aliquà Communitate conſtante ex decem, habeat ſufficientem publicitatem ad hoc, vt Iudici publico denuntiari poſſit in omnium ſententià. Inſuper quod ſciunt iſti ſex, ſufficit vt dicatur abſolutè publicum, etiamſi non ſint plures in illà Communitate, & multò magis ſi ſint octo vel nouem, & omnes ſciant. Dico hanc inſtantiam nullius eſſe momenti & roboris, ſuppoſito illo principio à Doctoribus aſſignato, quòd ſcilicèt pauciores quàm decem non conſtituant Communitatem in ordine ad effectum publicitatis, quia id quod ſciunt ſex ex decem, cùm ſit maior pars, in omnium opinione cenſetur etiam ſciri à decem, & cùm hic numerus Communitatem conſtituat, iam notitia delicti reputatur communis & publica; attamen vbi non ſunt decem, licet ſciant omnes, notitia non reputatur communis & publica ob defectum Communitatis.

8 Vna tamen difficultas hìc ſe offert, & eſt, an ad hoc, vt Iudici conſtet de infamià, debeat ſumi teſtimonium à toto illo perſonarum numero, qui requiritur ad delicti notitiam, vel ſufficiat iuramẽtum duorum vel trium teſtium, qui ſint omni exceptione maiores (quales ſunt illi, quibus nullus obijci poteſt rationabilis defectus) non deſunt Authores graues, qui dicant eſſe neceſſarium primum, communis tamen, & receptiſſima opinio eſt, ſecundùm ſufficere, ſicuti dictum eſt loquendo de Notorio. Ita tenent Iulius Clarus lib. 5.§.fin.q.6.num. 12.colligendo illud ex Gloſ.in l.3.§.eiuſdem,verb. confirmat, ff. de probation. & eſt communis apud Iuriſtas, quem ſequitur Salon. 2.2.q.68. contr.7. Leſſius lib.2.de Iuſt. cap.29. dub. 16.n.144. N.Thomas à Ieſu tract.

2.n.5. Et non eſt neceſſe, quòd teſtes dicant, ſe audiuiſſe caſum à maiori parte loci, pauci enim cum maiori parte loquuntur, ſpecialiter in locis magnis, ſed ſufficit dicere, ſe audiuiſſe publicè à multis, & ita dici paſſim. Ita tenet Villalob. tract. 15. diff. 8. num. 6. & alii, & ratio eſt, quia ſi hoc non ſufficeret, multa delicta impunita remanerent, vix enim infamia cum tantâ teſtium ſolemnitate probari poſſet, & multò minus in locis magnis & populatis, hoc tamen debet intelligi, quando non conſtat talem perſonam communiter habere bonam famam, vt docet Felin. Panormitanus, & Innocentius in cap. quæſitum, de cohabit. Clericorum & mulierum. Et ſecundum hoc in iſto caſu Silueſter verbo inquiſitio 1. §. 20. Sanch. dub. 9. num. 8. cum alijs admittunt probationem contra infamiam, quæ ſi fuerit clarior quàm contraria, vel ſaltem æqualis, infamia, quæ probari intendebatur, ſuppreſſa & nulla remanebit, in tali ſiquidem caſu fauendum eſt Reo. Ita Alexand. & Bartol. in l. ea quidem nu. 54. C. de Accuſat. Foller. in pract. crim. in verbo dentur capitula, quod ſuffocauit vxorem num. 41. Pariſ. conſ. 67. num. 107. Roland. conſ. 3. num. 58. Maſcard. de probat. lib. 1. concl. 235. num. 4. ex quo infert Far. in prax. lib. 1. tit. 5. quæſt. 47. nu. 170. Quòd ſi duo, aut tres teſtes depoſuiſſent de hac infamiâ Petrum, v.g. interfeciſſe Ioannem, & alij teſtes eiuſdem viciniæ interrogati an nouerint occiſorem, aut aliquid de illo audiuerint, reſponderent ſe nihil ſcire, nec quidquam audiuiſſe, in tali caſu hi vltimi teſtes, ſi fide digni ſint, derogant depoſitioni & dictis priorum, ſi enim tale homicidium foret tàm publicum, hi poſteriores teſtes vtique aliquid audiuiſſent: & citat pro hoc exemplo multos Authores, vnde Prælati poſſunt & debent colligere, quantà cum cautelà & circumſpectione examinanda ſit infamia, & multò magis illorum Religioſorum, qui bonæ cæteroquin erant famæ & nominis.

9 Aduertendum etiam eſt, quòd præfati teſtes non ſolùm cum iuramento debeant de infamià deponere, dicendo, ſe ita audiuiſſe à multis, & paſſim dici, verùm etiam tenentur nominare perſonam, à quà audiuerunt, & dicere fundamentum, quod habent ad credendum id, quod dicitur, ad hoc vt conſtet Iudici, an infamia habeat veriſimiles, & probabiles coniecturas, & originem ducat à perſonis grauibus, prudentibus, & virtuoſis, an verò ab hominibus maleuolis, ſuſpicioſis, & ad credendum promis & facilibus, nec non ad proferendum id quod ſibi imaginantur, & in buccam venit, procliuibus. Ita Iulius Clar. vbi ſupra cum alijs, quos citat aſſerendo eſſe ſententiam omnium Iuriſtarum, & illud ipſum affirmant Leſſius, & N. Thomas à Ieſu. Rationē huius dant Alex. l. 7. conſ. 24. & 57. Petr. Surd. conſ. 135. num. 90. & ſeqq. *Quia intelligere quomodo fama*

fama dicatur legitimè probata, eſt iuris, ergò debet reddi ratio à teſte, quia ea quæ ſunt iuris non probantur, niſi teſtis reddat rationem. Addunt hi Authores cum Iulio Claro vbi ſupra num. 16. adeò eſſe neceſſarium, vt teſtes de infamia deponentes nominent perſonas à quibus audiuerunt caſum, quòd non nominando nihil probent, & eſto duas nominent perſonas, à quibus audiuerint, & adiungant (*& à multis alijs*) non probant, quia adiectiuum *multis* poteſt verificari de duobus ſolis, vti docent Bald. in l. fideicommiſſ. §. ſi quis decem, ff. de leg. 3. Farin. cum alijs, quos citat in prax. q. 23. num. 16. Ac proinde cùm hi duo cum alijs duobus nominatis faciãt quatuor, & hic numerus non ſufficiat ad cauſandam infamiam, non probant, ſic Bart. conſ. 438. num. 13. Si tamen teſtes nominando duos, aut plures, addant, ſe audiuiſſe *à pluribus alijs, quorum non recordantur*, ita vt ſciant numerum perſonarum requiſitum ad infamiam, probabunt: Rollan. à Valle lib. 1. conſ. 3. num. 5. Surd. conſ. 151. nu. 76. Calderin. conſ. 156. Alex. lib. 6. conſ. 106. in cauſa & lite num. 9. cum alijs. Et abſolutè dicit Iulius Clar. in prax. lib. 5. q. 47. num. 219. & lib. 3. q. 21. nu. 104. Turc. verb. fam. concluſ. 54. num. 61. Alex. l. 5. conſ. 70. nu. 8. cum Bald. conſ. 438. num. 13. teſtem examinatum de infamiâ, debere ſcire, quid hæc ſit, vnde ſi interrogatus à Iudice, quid ſit infamia, reſponderit, ſe neſcire, aut in reſpondendo ſe neſcire inſinuauerit, nihil probare, *Quia teſtis non intelligens id quod loquitur, non probat.* Mihi tamen videtur, non eſſe neceſſarium, teſtem ſcire proprietates infamiæ cum eo rigore, qui hic ponitur, ſed ſufficere, quòd ſciat illius ſubſtantiam, eamque explicet ſuis terminis, & modo loquendi. Ita docet expreſsè Farinac. locis ſupra citatis; & ita Iudex obligabitur illum examinare, & cautè admonere de omnibus ſupradictis, cùm plurimum ad hoc faciant, ne delinquatur cõtra charitatem & iuſtitiam.

10 An verò Iudex teneatur facere informationem iuridicam de infamiâ, antequam procedat ad inquiſitionem particularem contra delinquentem inferendo illam in proceſſu, an verò non, dicetur, cùm tractabitur de Iure, quod infamia dat Iudici ad inquiſitionem particularem.

11 Totus iſte diſcurſus fuit neceſſarius pro explicatione huius termini, *infamia*, ex cuius intelligentià faciliùs patebit, quid ſit *clamoroſa inſinuatio*, & ita videmus, quòd Iura indifferẽter vtantur his duobus terminis, vt conſtat ex c. qualiter & quando 2. de accuſationibus. Verum eſt, quòd Iulius Clarus ponat aliqualem differentiam inter infamiam & clamoroſam inſinuationem dicendo, ad hanc requiri, quòd illius notitia aliquot vicibus peruenerit ad aures Iudicis, quod tamen non requiritur ad infamiam. Sed hoc nihil ſuperaddit notabile ſupra infamiam, quia ſi non peruenerit ad

aures

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Iudicis, ſiue poſtea requiratur ad infamiam Prælatorum & Iudicū, quòd aliquoties peruenerit, ſiue quòd ſemel tantum loquendo de infamia ſubditorum, ſicut idem Author requirit, non poterit Iudex procedere i virtute illius ad inquiſitionem. Et multò minus curandum eſt, quòd alij Iuriſconſulti aſſerunt, ſcilicet quòd infamia tunc ſit, quando teſtes iuridicè de illà deponunt, clamoroſa verò inſinuatio, quando fama currit inter multos, priuſquam de illa teſtificatum fuerit in iudicio, omnes enim hæ diſtinctiones parui ſunt momenti in ordine ad praxin, illarumque fundamentum eſt debile, ſicut bene aduertit Petrus de Nauarra lib.2.de reſtit.c.4.num.153. Non tamen propterea deſinet aliquid eſſe infamia facti, & clamoroſa inſinuatio delinquentis, quia peruenit ad aures Iudicis, vel non, ſi habent cæteras conditiones, imò eſt neceſſarium, quòd infamia, & publicitas præcedat officium Iudicis, prout bene notat Suarez tom.4.de Relig. li.10.cap. 12.num.9. Vnde ſi caſus aliquis publicaretur per hoc, quòd illum teſtes Iudici detulerint, ex ipſo iudicio naſceretur infamia, & eſſet in manifeſtum delinquentis grauamen & præiudicium, publicando id, quod erat ſecretum, ſicut dicetur inferiùs, cùm agetur de inquiſitione generali, & particulari.

12 *Rumor*, dicunt aliqui, tunc eſt, quando vox communis ſiue fama naſcitur ab incerto Authore, infamia verò, quando procedit ab aliquo certo. Ita Vocabularium Iuris, verbo fama. Hoc tamen non curandum eſt, quia ſiue Author ſit certus, ſiue incertus, dummodò publicitas habeat conditiones ſupradictas, cauſabit infamiam, vti docent Panormit.in cap. veſtra, de cohabit.Cleric.& mulierum num. 12.& ibid.gloſ.D. Antonin. 3.par. tit.9.cap.7.§.4.Syluester verbo *fama*, q.5.§.6.inquit, rumorē ab infamià diſtingui penes hoc, *Quia rumor eſt, quādo pars aliqua viciniæ clamat, fama verò, quādo pars maior.* Ita Panorm. in c.bonæ memoriæ 1.de Elect. & gloſ.in c.ſup. eo, eod.tit. Et ita concludit, quòd Rumor aliquid minus dicat quàm fama vel infamia, & ſit ſuperior, quia omnis fama eſt rumor, nō tamen è cōtra, ex quo colligi poteſt, quòd notitia ſparſa inter paucos, v.g. tres, quatuor aut quinque, ſit rumor, ſi verò notitia ſit ſparſa inter multos, eſt infamia, ac proinde pro certo & indubitato haberi debet, quòd *infamia, clamoroſa inſinuatio, et rumor inter multos bene fundatus*, ſint termini æquipollentes, & ſignificent vnam vocē communem, & vnum publicum teſtimonium accuſans Reū de aliquo delicto, natum non ex eo, quòd ab aliquibus viſū ſit, ſed ex veriſimilibus coniecturis hominū prudētum & grauium, & nō ſuſpicioſorum, quod ſcitum à Iudice ſi non puniretur, cauſaret ſcandalum in Communitate vel Populo.

13 Cùm hoc iam facile erit intelligere, in quo conueniāt & diſcrepēt iſti ſex termini ſumpti cū præ- ciſio-

ciſione vnius ab altero, *Publicum, manifeſtum, notoriũ, infamia, clamoroſa inſinuatio, et rumor.* Publicum dicitur totũ illud, quod ſpargitur per ora multorum, abſtrahẽdo ab hoc, an adſit fundamẽtum, vel teſtes oculares. *Manifeſtũ* importat publicitatem, & ſuperaddit hoc, quòd ſit viſum à duobus, tribus, vel quatuor teſtibus. *Notoriũ* requirit, & addit, quòd fuerit viſũ à multis, ad quod in quáuis Communitate ſufficiunt decẽ, ſicut ſuperius dictum eſt, & in paruis Cómunitatibus conſtantibus ex decẽ ſufficit maior pars. *Infamia, rumor & clamoroſa inſinuatio* dicũt publicitatẽ (id eſt) caſum aliquẽ ſparſum inter multos natum ex veriſimilibus coniecturis apud homines cordatos, virtuoſos & nullà tictos fuligine ſuſpicionis, etiamſi nemo viderit: & illud ipsũ eſt, ſi vnus ſolus viderit, à quo deinde diuulgatum fuit apud alios ſiue iuſtè ſiuè iniuſtè, ſicut dicetur numero ſequenti attendendo in hoc ad doctrinam c.10.n.10.& 11. nec non c.12.n.6.& 7.

14 Alio modo prædicti termini poſſunt explicari reducẽdo in vnũ diuerſum Doctorũ loquendi modum, quod fiet, ſi dicatur publicũ aliud eſſe illud, ꝙ dicitur tale pænes hoc, quòd peruenerit quidem ad multorũ notitiam, fundatur tamen in futilibus & debilibus principijs, eo quòd fuerit ſparſum in Communitate, vel populo, nõ ſolũ abſq; eo quòd aliquis viderit, ſed etiã abſq; veriſimilibus fundamẽtis, & hoc põſt vocari rumuſculus populi, & vulgi, de quo parum curandum eſt. Aliud verò dicitur publicum, quod habet fundamẽtum in duobus, aut tribus, qui illud viderunt, & illicò ſparſerunt inter alios, & hoc publicum idem eſt, ꝙ manifeſtum. Item aliud publicum eſt, quod fuit clarè viſũ ad minus à decẽ perſonis ex populo, ſi fuerit magnus, ſi autem paruus, à maiori parte, & hoc publicum idem eſt, quod notoriũ. Aliud eſt publicũ, quod fũdatum eſt in veriſimilibus coniecturis apud homines graues, virtuoſos, & prudentes, abſque eo quòd aliquis viderit, & hoc publicum idẽ eſt, quod infamia, clamoroſa inſinuatio, et rumor fundatus, ad quod publicum reducitur etiã id, quod vidit vnus, ſparſitq; apud multos eſto iniuſtè, ſicut dicit Nauarr. in ſum. latin. cap. 27. n. 255. his verbis: *Publicum autẽ eſt triplex, ſcilicet Notoriũ, quod nititur ſciẽtià maioris partis prædictarũ Cõmunitatum. Manifeſtum, quod nititur famà maioris partis, ortà à ſcientibus; & famoſum, quod nititur famà maioris partis ortà ex vno ſcienti; vel ex indicijs vel præſumptionibus illi æquipollentibus,* vbi tota doctrina tradita explanatur; & infamia etiam, quę oritur ex eo, quod vnus ex toto fide dignus viderit, maiorem notam inurit delinquẽti, quàm illa prior, ob maius Ius, quod tribuit Iudici ad ꝓcedẽdum contra infamatũ, ſicut aduertit Villalob. tr. 14. diff. 12. nu. 6. Videatur c.12.n.6.& 7.& c.10.n.10. & 11. inde n. pendet, & patet, quà ratione hoc tutè practicari poſſit.

Con-

15 Concludo caput hoc cum duabus aduertētijs. Vna eſt Patris Sanchez vbi ſupra n.17. ſequentis Panormit. c. cùm olim, de verbor. ſignificat. & alios, & eſt, quòd ſcilicet, quando in aliqua lege, ſtatuto, vel diſpoſitione fit mentio manifeſti, *ex ſubiectà materiâ & loquendi vſu accipiendum eſt, in quo ſenſu accipiatur*. Verumtamen ſi hoc conſtare non poſſit, ſed ſit ambiguum, *debet accipi, prout diſtinguitur à notorio, maximè in pœnalibus.* Alia aduertentia eſt, quę licet communis ſit, eſt tamen valdè neceſſaria in ordine ad illud, quod dicendum eſt, cum tractabitur de fundamento, quod præbet infamia ad particularem inquiſitionem, & ſtat in eo, quòd nimirum maior infamia requiratur ad hoc, vt procedatur contra perſonam aliquam grauem & probatæ vitæ, quàm contra perſonam aliquam ordinariam: & multò maior eſſe debet in ordine ad procedendum contra Iudices, & Prę̨latos, quàm contra ſubditos, vt conſtat ex c. qualiter & quando 2. de accuſationibus, & rationem aſſignat ipſe textus dicendo: *Prælati ſunt poſiti quaſi ſignum ad ſagittam, & quia non poſſunt omnibus complacere, cùm ex officio ſuo teneantur non ſolùm arguere, ſed etiam increpare, quin etiam interdum ſuſpendere, nonnumquam verò ligare, frequenter multorum odium incurrunt, atque inſidias patiuntur*. Et maior denique requiritur infamia in maioribus criminibus, quàm in minoribus, vti docet Sanchez. vbi ſupra dub. 9. num. 7.

CA

CAPVT QVARTVM.

De Indicijs, Præſumptionibus, & ſuſpicionibus.

1 INdicium dicitur ab *indicando*, & definitur à Bald. l. in hoc C. Vnde cognati, quem communiter ſequũtur Iuriſtæ dicendo, *Eſt coniectura ex probabilibus & non neceſſarijs fundamentis orta, à quibus poteſt abeſſe veritas, ſed non veriſimilitudo*. Aliam definitionem ſeu deſcriptionẽ aſſignat Syluester verbo indicium, dicendo, *Eſt intellectuale quoddam medium veritatis elicienda ex aliquâ ſingulari circumſtantiâ inſurgens.*

2 Hoc ſuppoſito facile patebit, quid ſit ſuſpicio & præſumptio, cùm iſtæ procedant ex illis fundamentis, quæ probant & ſubminiſtrant indicia, & ita definiuit Alexander 3. p. q. 43. memb. 7. præſumptionem dicendo, *Eſt coniectura vnius facti per aliud factũ, ſeu eſt argumentum ad credẽdum vnum factum per probationem alterius facti.* Verum eſt, quòd ſuſpicio dicat minus, quàm prçſumptio: nam prout docet Baldus d. l. in hoc C. vnde cognati, ex leuibus indicijs naſcitur ſuſpicio, ex grauibus autem, & grauiſſimis præſumptio magis vel minus vrgens, iuxta ſuam qualitatem; non obſtante, quòd aliqui Iuriſtæ ſentiãt, prçſumptionem dicere minus quã indicium, confundendo illam cum ſuſpicione.

3 Materia de indicijs & præſũptionibus adeò ampla & diffuſa eſt, atque implicata, vt in praxi nequeat pro illâ certa regula aſſignari propter diuerſitatem in illis repertam, ex varijs oriundam circumſtantijs, quæ in caſibus occurrũt. Et hæc eſt cauſa, cur etiam in ipſis exemplis, quibus Authores præfatam conantur explanare materiam, magna reperiatur varietas: vnde fit, ſicut aduertit Franciſcus Giſlerius c. 18. num. 13. & alij, quòd vnum & idem indicium in ſubſtantiâ reſpectu vnius perſonæ poſſit eſſe leue, & reſpectu alterius graue vel grauiſſimum: & è conuerſo, ſi attendatur ad qualitatem perſonarum, ætatem, viuendi modum, locum & tempus. Et inde Iulius Clarus lib. 5. §. fin. q. 20. nu. 1. quem omnes ſequuntur, habet verba grauiſſima, & digniſſima quòd notentur à Iudicibus & Prælatis: *Scire debes, quòd ſecundum omnes in materiâ indiciorum non poteſt dari certa doctrina, ſed totum relinquitur arbi-*

trio boni viri, ſcilicet Iudicis, qui ſecundum qualitatem perſonæ & delicti & demonſtrationum ſeu ſuſpicionum, iudicabit, indicium eſſe ſufficiens vel non.

4 Relinquendo illa indicia leuiſſima cuiuſmodi ſunt illa, quorum principale fundamentum eſt malitia, odium vel inimicitia illius, qui illa adinuenit, de quibus facit mentionem S. Thomas 22. q. 60. art. 3. Incipio ab indicijs fundatis, quæ aliqui diuidũt in leuia & grauia. Leuia (inquiunt) ſunt illa, ex quibus ſumi poteſt aliqua coniectura mali, & etiam aliquo modo boni, ſicuti ſi iuxta cadauer hominis mortui vel occiſi inueniretur aliquis alius ſine gladio, uel ſi hũc haberet, eſſet tamen poſitus in vaginà & ſine ſanguine, in hoc caſu haberetur leue indicium, quòd ille eſſet homicida. Indicia uerò grauia (dicunt) illa ſunt, ex quibus ſẽper præſumitur malum & nequit præſumi bonum, ſicut ſi ille præfatus repertus iuxta mortuum, gladium haberet euaginatum & ſanguine reſperſum. Quamuis hæc diuiſio bona ſit & legitima, nihilominus placuit aliam adijcere, magis communem & receptam, & ad præſentis de indicijs materiæ dilucidationem non incongruam. Indicia (tacendo de leuiſſimis) alia ſunt leuia, alia grauia, & alia grauiſſima, quamuis in his ſemper ſit reperire ſuam gradualem latitudinem ſecundum uarias circumſtantias illis affixas. *Indicium* leue, quod alio nomine à Doctoribus appellatur probabile, eſt illud, cuius coniecturæ non ſunt vrgentes ad præſumendum malum; habent tamen aliquam veriſimilitudinem ad hoc ut ſuſpicari poſſit, & tale indicium uocant Iuriſtę, *Remotum*. Sit exemplum. Si in aliquà domo iueniretur homo mortuus morte uiolentà, uicini illius domus remanerent indiciati de homicidio: & idem eſſet, ſi in unà domo; in quà una tantùm perſona, fuiſſet factum aliquod furtum, talis perſona remaneret indiciata de facto, plus uel minus, ſecundũ circumſtantias concurrentes. Hæc exempla afferunt Bald. in l. 1. n. 6. C. locati, Menoch. lib. 2. de arbitrarijs, caſu 270. n. 20. & alij. Et quamuis à Tribunalibus ſæcularibus cũ præfatis indicijs Reus carceri mancipetur, & contra illum procedatur, vti docet Iulius Clarus d. lib. 5. quæſt. 21. in principio, inter Religioſos tamen non ſufficiunt, ſed maior requiritur præſumptio, maioraque indicia, ſicut benè aduertit Fr. Martinus à S. Ioſeph in ſuo epitome, c. 12. num. 28. *Indicium graue*, quod Iuriſtæ *expreſſum* appellant & *proximum*, eſt illud, quod vrgenter & grauiter inducit delictum. Ad hunc ordinem pertinet fuga, quam aliquis init poſt commiſſum delictum, antequã contra illum procedatur. Item ſi in vnà domo Petrus, v. g. inueniretur mortuus ex vno vulnere, & Ioãnes fugã capeſſeret cum euaginato gladio nullo tamen reſperſo ſanguine, graue & vrgens eſſet indicium; Petrum à Ioanne occiſum eſſe. *Indicium grauiſſimum*

mum, manifeſtum & violentum plus addit quàm nuper dictum, & eſt illud, quod vrgentiſſimè, vehementiſſimè & neceſſariò perſuadet delictum, ſicut ſi in caſu modò recenſito Ioannes fugeret euaginato, & ſanguine reſperſo gladio, & in domo mortui non eſſent plures ianuæ, præter illam, per quam fugit: & magis vrgens eſſet indicium, ſi aliquis eſto veſtitus reperiretur in cubiculo cum muliere alienà, & ſecundum aliquos quos citat Sanchez de Matr. lib. 10. diſp. 12. num. 45. ſufficit illos ſimul inuenire ſolos in loco aliquo ſecreto et ſuſpecto, quia ex eo plenariè conuinceretur adulteriũ, & ideò tale indicium nullam admittit dubitationem, aut probationem in contrarium, ſicut illam aliquando admittit illud prius ratione aliquarum circumſtantiarũ. Sic notat Alderet. lib. 2. c. 7. nu. 12. Propterea ſi hoc vltimum indiciũ, cùm adeò violentum ſit & neceſſarium, cum duobus aut tribus teſtibus ocularibus omni exceptione maioribus probatum ſit, ſine alià vlteriori probatione ad punitionem procedi poteſt, vt conſtat ex c. is qui fidem, de ſponſalib. & ex c. ſi quis vxorem 23. q. 1. & ibidem ex Gloſ. Et hunc præſumptionis modum appellant Syluef. & Tho. Sanch. vbi ſupra, *Notorium facti in alio* (hoc eſt) *in euidentibus coniecturis*. Idem tamen Sil. q. 1. dicit, hoc eſſe notorium improprium, ſicut ſuperius dictum eſt.

5 Alij præſumptionum, aut ſuſpicionum modi deſumũtur ex delictis parentum per comparationẽ ad filios, ex ſocietate, quam aliquis frequentat, ex modo viuendi in pueritia per comparationem ad iuuentutem & ſenectutem, ex vniuſcuiuſque inclinationibus, ex modo loquendi, aſpiciendi & conuerſandi, licet iſtę ſint valde fallibiles præſumptiones & incertæ; aliæ deſumuntur ex aliquo delicto per comparationem ad aliud ſimile, iuxta illam regulam Iuris: *Qui ſemel eſt malus, ſemper præſumitur malus*, intelligitur, *in eodem genere mali*, ſicut notat Gloſſa, & hæc vocatur præſumptio *Iuris*, Ius enim præſumit, illum, qui ſemel in aliqua materia delinquit, idem perpetraturum eſſe occaſione oblata: & quando in Iure determinatur id quod ſtante tali pręſumptione faciendum eſt, *Præſumptio Iuris, & à Iure* dicitur, ſicut in c. paruuli 22. q. 5. vbi determinatum eſt, periuros non poſſe eſſe teſtes, quatenus nimirum fundatè præſumitur, tales ſemper periuraturos: & ad huiuſmodi indiciũ reducitur conſuetudo peccandi, non ſecutà trium annorum emendatione, ſicut aduertunt Farinac. in prax. q. 23. n. 26. Giſlerius c. 17. n. 29. Et ille dicitur habere peccandi conſuetudinem (quantum ad præſens attinet) qui in eadem deliquit materia duabus vel tribus vicibus, abſque eo quòd de nouo ſuſpicari poſſit, Farinac. vbi ſupra, & q. 23. n. 16. q. 20. nu. 44. Giſler. vbi ſuprà cum alijs, quos citat Farinaceus: dixi, quantum ad præsẽs attinet, vt intelligeretur, ſæpè non

ſufficere tàm paucos actus ad generandam conſuetudinem, ſicut clarè patet in Sacramento pœnitentiæ, vbi non debet quis haberi pro habente iurandi conſuetudinem, qui aliquoties iurauit, ſed requiritur, quòd frequenter iurauerit.

6 Ad ordinem & ſeriem indiciorum communiter Doctores reducunt, infamiam, confeſſionem extraiudicialem Rei, inimicitiam, minas, inuenire aliquod inſtrumentum in loco delicti pertinens ad talem vel talem in particulari, inuenire apud aliquem rem furto ablatam, verùm de his & ſimilibus dicetur, cùm agemus de his, quæ Iudici tribuunt Ius ad inquiſitionem particularem, examen Rei, tormenta & ſententiam.

7 Indicia vt ſint perfecta, hoc eſt, vt faciant fidem in iudicio, probari debent cum duobus teſtibus conteſtantibus cum iuramento, qui ſint *omni exceptione maiores.* Ita tenet Syluester verb. *indicium* q. 1. citans Bartolum & Baldum. Iulius Clarus, §.fin.quæſt. 22.init. Maſcard.conc. 894. Farinac.tom. 2. prax. q.37.n.13. & tom.3.q.68. n.45. Antonius Gomez.tom.3.variar.c.3.n.18.Caiet.22. q.69.art.1. & 2.Nauar.c.inter verba.Corolar. 48.11. q.3. Sanch. lib.6. conſ.c.3. dub.14.n.2.cum cæteris: & ita cũ teſtibus ſingularibus, quãuis multi ſint, indicium remanet imperfectum, & non probat in ordine ad iudicium. Sed hoc debet intelligi, quando indicia teſtium ſingularũ non habent inter ſe connexionem in ordine ad perſuadẽdum vnum & idem delictum, ſi enim haberẽt connexionem, æquiualerẽt vni indicio perfecto (hoc eſt) plenè probato, ſicut dicetur de teſtibus ſingularibus. Verùm eſt aliquos opinari, quòd, quando indicium eſt adeò vrgens, vt totaliter delictum conuincat, & adſit teſtis idoneus, faciat ſemiplenam probationem delicti æquiualentem teſti oculari. Ita tenent Pariſ. conſ.151.vol.4. Iulius Clarus q.22.initio. Maſcar. vbi ſupra, Alderete lib.2.c.7.n.22. Ratio eſt, quia ſi indicium totaliter conuincit, in idem recidit, vnũ teſtem vidiſſe indicium ac vidiſſe delictum: reſpectu tamen aliorum indiciorum, quę totaliter non conuincunt, vnus ſolus teſtis æquiualet medietati ſemiplenæ probationis, & ad plus non ſe extendit, quę ſe ſolà non ſufficit ad procedendum contra Reum. Ita Alderete li. 2.c.7.n.24.

8 Indicia, regulariter loquendo, ad hoc vt præbeant fundamentũ ad inquiſitionem particularem debent eſſe multa, maximè ſi ſint leuia, multoquè magis in cauſis Religioſorum, imò licent ſint grauia, dicunt nonnulli, requiri ad minus duo, ita vt vnumquodq; probatum ſit cum duobus teſtibus conteſtantibus: Ita tenent Caiet.22. q.69.ar. 2. Miranda de ordine Iudiciali q. 6.art.8. conc.2. & alij, quia in cauſis criminalibus requiritur, quòd probationes ſint valde claræ: quãuis hoc (ſicut inquit Caietanus) pẽdeat à prudentia Iudicis, cùm poſſit dari aliquod indicium tàm graue

ue & vrgens & cum talibus circũſtantijs, vt æquiualeat multis, & in tali caſu illud ſolum ſufficiet. Denique quotieſcunque indicia vel indicium manifeſtabunt Reum, facientq; de delicto valde ſuſpectum, præbebunt Ius ad hoc vt procedatur contra illum, ſi adſit infamia, in quo (ſicut dictum eſt) non poteſt certa dari regula, ſed relinquitur prudentis Iudicis arbitrio.

9. Requiritur etiam quòd indicia ſint manifeſta (ideſt) quòd ſint publica & adſit infamia; quia hâc deficiente habentur pro occultis, etiã ſi ſint tres vel quatuor teſtes conteſtantes in ordine ad illorum probationem. Ita exiſtimant Nauarr. vbi ſupra, Suarez tom. 4. de Relig. lib. 9. c. 12. n. 11. & 12. qui addit, in hoc ſenſu veram eſſe ſententiam Soti de ſecreto, memb. 2. q. 6. dub. 3. dicentis, indicia manifeſta ſufficere ad inquiſitionem particularẽ, vnde hic terminus *manifeſtum* nõ ſolùm intẽdit ſignificare & dicere manifeſtationem delicti, ſed etiam publicitatem, ac proinde quòd adſit infamia nõ modò circa delictũ, verùm etiã delinquentẽ, illâ quippe deficiente non poſſunt præbere Ius Iudici nec denunciatori contra Reum particularem, niſi eſſent circa delicta, quæ nõ requirunt infamiã, cuiuſmodi ſunt illa, quæ sũt in graue damnum boni communis vel alicuius tertij, aut in caſu quo delinquens iã aliunde de tali delicto eſſet infamatus, hoc .n. poſito non requiritur alia infamia in indicijs, ſed tũc agunt vices teſtium, ſi autẽ delinquẽs aliunde nõ eſſet infamatus, neceſſariò requiritur infamia ĩdiciorũ. Rationẽ dat N. Thomas à Ieſu tract. 2. c. 7. nu. 24. qui ait quãdo delictũ non vergit in graue damnũ boni cõmunis vel alicuius tertij, ſine prçuia infamiâ nõ poteſt procedi contra delinquentem, etiã ſi adſint tres aut quatuor teſtes oculares: multò minus poterit procedi cũ ſolis indicijs, etiamſi vrgẽtiſſima ſint, & cum tribus aut quatuor teſtibus cõteſtãtibus probari poſsit. Et in hoc ſẽſu admittit Nauarrus in rubricà de indicijs n. 50. tãquam verã illã ſententiã S. Thomæ 22. q. 69. art. 2. aſſerentis; indicia expræſſa ſufficere ad inquiſitionem particularẽ, vbi per ly expreſſa intelligit publica: & in hoc ſenſu inquit Valentia 22. diſp. 5. q. 4. punct. 2. debere intelligi S. Thomam & eius diſcipulos. Et ob defectũ reflexionis ad hãc doctrinã, crediderim, naſci confuſionẽ illã, quæ eſt ĩter Authores circa explicationẽ Iuris, quod tribuunt indicia Iudici; nã aliqui dicũt, vnũ indiciũ graue & etiam vnũ leue, ſi bene probatũ ſit ſufficere ad hoc vt procedatur ad inquiſitionẽ, quod debet intelligi, ſi adſit infamia indiciorũ, vel indicij. Alij ſentiunt, nullũ indicium quãtumuis graue & vrgens ſufficere, ſi ſit vnicum: & hoc intelligitur, ſi nimirum deſit infamia delictorũ, quæ illã requirunt, ſicut hanc partẽ ſequendo explicat F. Ioſeph de S. Mariâ in ſuo Tribunali tract. 3. c. 9. §. 4. qui citat Paz. in ſua praxi. tom. 1. p. 5. c. 3. n. 41. Videatur doctrina capitis 12. n. 6.

CA-

Digitized by Google

CAPVT QVINTVM.

Exponitur quot ſint ſpecies vel claſſes & qualis ſit differentia vel diuerſitas illorum peccatorum, quæ ſunt in damnum boni communis, vel alicuius tertij.

1 SCiendum eſt, Authores communiter peccata & delicta in tres Claſſes diuidere, in perſonalia, in illa quæ ſunt in damnum tertij, & in illa quæ ſunt in damnum boni communis. Peccatum perſonale dicitur illud, quod directè non vergit in damnum boni communis, nec alicuius tertij innocentis, ſed in illius ſolùm, qui illud committit. Dixi, *directè*, quia omne peccatum dici poteſt indirectè vel reductiuè, quòd ſit in damnum boni communis, cùm enim Communitas compoſita ſit & integrata ex pluribus particularibus tanquam ex partibus, ſitque illius bonum, habere tales partes bene ordinatas, quodcunque damnum vel vtile recipitur à quolibet particulari, neceſſum eſt, quòd redundet in damnum vel bonum Communitatis: & etiam quia per quodlibet peccatum publicum & externum, ſpecialiter ſi committatur inter Religioſos, videtur Communitas maculari & aliquod recipere dedecus. Hoc tamen non tollit, aliqua peccata eſſe abſolutè perſonalia, ſicut aduertunt Suarez. tom. 4. de Relig. li. 10. c. 12. n. 10. Caſtro Pal. de Charit. diſp. 3. punct. 13. n. 2. N. Thomas à Ieſu tract. 1. c. 12. nu. 3. cum communi ſententiâ. Vnde quando in hàc materià agitur de bono, aut damno communi, debet intelligi ſolùm de eo, quòd directè ad illud ordinatur, illudque reſpicit tanquam proprium obiectum, vt explicant Sotus lib. 5. de Iuſt. q. 5. art. 1. Miranda q. 11. art. 2. concl. 1.

2 Peccata in damnum alicuius tertij ſunt illa, ex quibus tertio innocenti imminet damnum aliquod graue, ſicut eſt, v. g. machinari illi mortem, infamare illum cum libellis famoſis, eſſe ipſi cauſam alicuius grauaminis vel iniuriæ grauis, ſiue deinde ſit in bonis temporalibus ſiue ſpiritualibus.

3 Pec-

3 Peccata directè contra bonum commune ſunt, v. g. Hæreſis, crimen læſæ Maieſtatis, furtum alicuius Theſauri publici, deprædari in viâ, furta & homicidia frequentia, quibus turbatur Reſpublica. occiſio alicuius perſonæ, cuius vita multum prodeſſe potuit bono communi, falſificare monetam, proditio alicuius Ciuitatis, ſubornatio in Cathedris vel alijs electionibus, quando ſubornatio fit pro indignis, ſeminare graues diſcordias in aliquâ Communitate vel ſtatu, aperire litteras Prælatorum & perſonarum publicarum, vel illas falſificare, conſpiratio, ſpecialiter contra Prælatos, impugnare aut machinari aliquid contra inſtitutum ſtatus, tractare de illius ſeparatione vel diuiſione, & omnia illa peccata, quæ committuntur à Religioſis cum ſcandalo ſæcularium, ſicut v.g. in illorum præſentiâ ſe inebriare, vel alia ſimilia facere, quæ grauia ſint & à proprio ſtatu multum aliena, ſeminare doctrinas, quæ ſapiunt relaxationem, & denique omnia illa, quæ cauſa ſunt, quòd Religioſi laxiùs viuant, & tepeſcant in obſeruantiâ Regulari. Peccatum proprietatis, diſſipatio, aut mala adminiſtratio bonorum Conuentus. Ita N. Thomas à Ieſu, tract. 1. cap. 12. Soto de ſecreto. memb. 2. q. 4. concl. 3. Rodriguez in ordine Iudiciali n. 4. cum alijs multis.

4 Peccata perſonalia, quæ ſolùm damnificant eum, qui illa committit, ſunt, v. g. tranſgredi occùltè præceptum Superioris, blaſphemia, gula, & his ſimilia. Quod verò attinet ad peccatum contra honeſtatem, licèt illud ſit nefandum, multi exiſtimant eſſe ſolum perſonale. Ita Petrus de Nauarra lib. 2. de reſtit. cap. 4 num. 190. Rodriquez vbi ſupra cap. 4. n. 9. & magis expreſsè in cap. 3. num. 4. circa finem, Ledeſma tract. 4. de miſericordiâ diff. 4. cum alijs. Hoc tamē debet intelligi, dummodò non adſit conſuetudo committendi ſimilia peccata, hæc enim ſi adſit, aſſerunt, eſſe peccata contra bonum commune. Et ad hoc vt dicatur adeſſe conſuetudo, ſufficit, ſimile peccatum fuiſſe commiſſum duabus vel tribus vicibus, ſecundùm quod dictum eſt cap. 4. n. 5. & probat ad longum Farinacius in praxi q. 20. n. 44. & q. 23. num. 16. cum alijs multis. Quod multò magis ſortitur robur & veritatem inter Religioſos, propter periculum inficiendi cæteros, cum quibus communiter agitur, tum etiam propter infamiam & ſcandalum, quod inde imminet Communitati. Alij abſolutè ſentiunt, ſimilia peccata inter Religioſos ſemper eſſe nociua bono communi propter periculum inficiendi cæteros & infamandi Communitates, ita tenent Nauarr. lib. 5. conſiliorum tit. de accuſationibus conſ. 7. n. 4. Alder. lib. 1. cap. 5. n. 29. cum alijs & eſt expreſſa ſententia S. Thomę in 4. diſt. 19. q. 2. art. 3. ad 2. Alij temperando & moderando has duas ſententias dicunt, attendi debere ad conditionem perſonæ delinquentis, an ſcilicet aliàs ſit bo-

næ

næ vitæ, an peccauerit abreptus ab aliquà vrgenti occaſione & non repetità, ſed ex infirmitate, & in tali caſu debere præſumi de futurà emendatione & præuentione damnorum per correctionem ſecretam: ſi verò perſona ſit parum timorata, aut circumſpecta, imò potius temeraria & inconſiderata, nec non in ſuo viuendi modo notata, tale peccatum poſſe numerari inter ea, quæ bono communi ſunt nociua, cùm ſit proximum ſcandalo, & damnificationi cæterorum. Totum hoc pendet à prudentià Chriſtianà, & quod pro certo teneri debet, eſt, quòd, quãdo delinquens & ſimilia committens peccata eſt in occaſionibus, in quibus cæcidit, & ille qui ſcit, probabiliter ſibi perſuadet, talem facile poſſe reincidere perſiſtendo nimirum in talibus occaſionibus, & ſuà ſecretà admonitione ab illis abſtrahere non poteſt, aut tali obuiare periculo, ſufficiens habeat fundamẽtum ad hoc, vt iſte talem ſecretè deferat Prælato tamquam Patri, vt meliori modo quo poterit, damnum & ſcandalum imminens impediat & auertat; & id ipſum dicendum eſt de familiaritate & nimis domeſticà conuerſatione cum aliquà muliere ſuſpectà, vnde ſcandalum timeri poteſt. Sic N. Thomas à Ieſu tract. 1. c. 12. n. 6.

5 Reſtat modò explicanda differentia, quæ eſt inter delicta contra bonum commune & in damnum alicuius & ſint occulta tàm delicta quàm delinquentes, in ordine ad obligationem illa denunciandi & teſtificandi: de delictis publicis & delinquentibus occultis ad longum tractabitur cap. 11. §. 2. & dubium procedit in caſu quo delicta ſint probabilia per duos aut tres teſtes, de illis enim, quæ hoc modo probari non poſſunt, vtpotè cùm vnus ſolus ſciat, quid fieri poſſit aut debeat, dicetur cap. 7. num. 3. in fine. Hoc ſuppoſito.

6 Conueniunt vnanimiter omnes Doctores in hoc, quòd, quando delinquentes & delicta occultà minantur graue damnum bono communi aut alicui tertio innocenti, aut adeſt periculum proximum illa committendi, & ſunt quaſi in fieri, neque certa ſpes affulget per ſecretam correctionem talia damna impediendi, non ſolũ ille qui ſcit, poſſit delinquentem iudicialiter denunciare, verùm etiam tenetur & obligatur denunciare, etiamſi Iudex non faciat inquiſitionem, nec generalem nec particularem. Dummodò denuncians denunciare queat abſque graui nocumento proprię ſuę perſonæ, honoris, bonorum &c. & idem intellige de rebus ipſi coniũctis, ſicut v.g. ſunt parentes, filij, conſanguinei, &c. hoc tamen debet intelligi cum hàc limitatione, quòd quando damnum graue quod imminet bono cõmuni præponderat illi, quod imminet denuncianti per denunciationem, & ipſi delinquenti, teneatur denunciare, etiamſi Iudex non inquirat, aut interroget. Sed ſi aliquo ex

his

his damnis preponderaret damno imminenti bono communi, non poteſt denũciari aut teſtificari, niſi in caſu quo Iudex interrogaret iuridicè, & in particulari contra talem Reum, ſicut ſuis locis dicetur. Si damnum, quod timetur, ſit contra tertium, non tenetur is, qui ſecretò nouit delinquentem, denunciare, ſi timeatur graue damnum proprium, etiamſi hoc eſſet minus graue quàm proximi, ad hoc enim charitas non obligat. Verum eſt, quod ad euitandum grauiſſimum damnum ſpirituale proximi, cui ſine proprio damno in temporalibus quamuis graui occurri non poſſet, teneretur aliquis ſe exponere, prout docent Authores in materia de Charitate. Item ſi damnũ, quod deberet pati delinquens in fama & honore maius & grauius eſt illo, quod timetur proximo in bonis, honore & perſonâ, non poteſt denunciari, quia etiam in tali caſu verificatur illa Regula, quòd *maiori damno obuiandum eſt, licet melior ſit conditio innocentis.* Tota hæc doctrina communis eſt, & videri poteſt in Nauarro c. 25. Sum. Sylueſtr. verbo Correct. q. 6. Sanch. lib. 6. conſ. c. 2. dub. 5. n. 10. Cordub. c. 64.

7 Circa peccata iam commiſſa eſt vna differentia, & eſt in hoc, quòd quædam poſt ſe relinquunt effectus, quibus debet & poteſt ſatisfieri, etiamſi non timeatur iteratio, & alia ſunt, quæ non relinquunt poſt ſe tales effectus, vel ſi relinquant, non poteſt ſatisfieri vel ex impotentiâ delinquentis, vel ex naturâ ipſius rei, quæ eſt irreparabilis.

8 Quo præſuppoſito dico primò, quando delicta contra bonum commune reliquerunt poſt ſe effectus & damna, quæ poſſunt reparari & poteſt ſatisfieri pro eo, qui fuit cauſa illorum, & non adſint alia remedia ſuauia, per quæ fiat ſatisfactio, & damnorum reparatio, quàm denunciatio Iudicialis, debere denunciari, ſi probari poſſint, etiam ſi tàm delicta quàm delinquentes occulti ſint. Sit exemplum. Sciuerũt duo vel tres, quòd propter delictum aliquod ſecretũ cõmiſſum ab aliquo gremiali Capituli Electiones fuerint nullæ, quilibet iſtorum tenebitur ad manifeſtandam nullitatem, ſi poſſit, abſque dedecore & nocumento delinquentis, aut ſaltem cum minori quo fuerit poſſibile: ſi verò non poſſit alia viâ occurri, niſi delinquens publicetur, etiamſi inde debeat ſequi infamia, & punitio, debet fieri denunciatio. Idem dici debet in caſu quo duo, vel tres ſciant, aliquem ex Ærario publico magnam pecuniæ quantitatem furto ſuſtuliſſe, aut aliquid æquiualens, ſi non adſit aliud ſuauius remedium, quilibet eorum qui ſciunt, tenebitur latronem ſiue furem denunciare Iuſtitiæ, ſi iſte per media ſecreta non velit reſtituere, aut ſatisfacere, cùm poſſit. Hæc concluſio communis eſt, & eam probat Salon. 22. q. 69. art. 2. contr. 7. cum optimâ ratione, & eſt, quòd in iſtis caſibus *Ipſamet Reſpublica eſt Accuſator & pars læ-*

ſa & tacens cenſetur clamare: eſt enim proprium his, qui in iure vocantur minores, quales ſunt pupilli & quæuis communitas, vt quando læduntur, etiamſi taceant, clament & accuſent; propter quod incumbit iudicibus ex officio tales tueri, ac vindicari ab omni iniuriâ, perinde ac ſi clamarent & inquirerent læſores earùm, ac ſi eſſet pars læſa quæ accuſaret: & id ipſum quod dicit de Iudice, quando habet notitiam horum delictorũ, dicit de quocũque qui illa ſcit: verba ipſius ſunt hæc, *In delictis quæ ſunt in damnum publicum debere Iudicem inquirere, etiãſi Author ſit occultus & nullà laboret infamià, ſiue damnum illud ſit iam commiſſum, ſiuè adhuc in fieri; & interrogatum teneri ad reſpondẽdũ, cùm in his criminibus debeat quis ex iuſtitià legali accuſare, vel ſaltem denunciare; etiamſi nulla fieret inquiſitio, quantò magis quandò illa ſit.*

9 Et licet præfatus Author cum alijs videatur aliquam conſtituere differentiam inter huiuſmodi peccata, quæ poſt ſe relinquunt effectus reparabiles, quando ſunt contra bonum commune aut alicuius tertij particularis: in rei tamen veritate talis differentia ibi non reperitur, ac proinde dicendũ eſt, quando delicta contra tertium poſt ſe relinquunt effectus reparabiles, debere denunciari, cum conditione tamen, ſi non adſit remedium ſuauius pro ſui reparatione, tenet hanc ſententiam Soto de Secreto. memb. 2. q. 4. concluſ. 2. vbi ſic ait. *Quando peccatum ſecretum eſt in præiudicium tertij priuati hominis, vt ſi ſecretò noui latronem, qui furatus eſt bona proximi: ſatis eſt ſi dem operam, vt ſecretò reſtituat, aliàs teneor denunciare, modò id poſſim ſine detrimento meo, quia ſolùm ad id teneor ex præcepto charitatis.* Idem tenet Nauarrus in ſummà c. 25. n. 43. & cap. inter verba n. 600. q. 3. Auila de cenſuris p. 2. cap. 5. diſp. 4. dub. 3. & denique cum alijs Sanchez lib. 6. conſiliorum cap. 2. dub. 9. num. 4. & dub. 5. num. 9. vbi nullam ponit differentiam inter huiuſmodi peccata, quæ dependent à damnis reparabilibus, & quæ ſunt in fieri, ac proinde inquit; *Quando peccatum occultum eſt in damnum tertiæ perſonæ, vt ſi pararetur mors &c. vel ſi ſecretò noui latronem, qui furatus eſt bona proximi, &c. Tunc teneor ſecretò corrigere, vt reſtituat, vel ceſſet à voluntate occidendi, ſi eſt ſpes certa, quòd ceſſabit à damno: ſin minus, teneor Superiori denunciare, ſi abſque meo detrimento poſſum: quia teneor proximum liberare à periculo, Si poſſum, & licet ſequatur damnum peccantis, melior eſt conditio patientis iniuriam.* Et ſtatim ſubiungit, *niſi nocumentum grauius timeatur delinquenti, quam proximo damnificato: & totum illud fiat cum minori detrimento, quo fuerit poſſibile.* Et dubio 15. num. 4. loquendo de delictis iam commiſſis, ſiue ſint in damnum boni Communis, ſiue alicuius tertij, pendeantque à

præ-

Digitized by Google

præfatis effectibus, etiam ſi delinquentem iam pœnituerit, inquit, *Quando peccatum emendatum habet effectum pendentem in futurum vel damni proximi, cui non eſt ſatisfactum de iniuriâ vel debito, tunc licet peccatum ſit ſecretum, eſt denunciandum, quatenus eſt neceſſarium ad impediendum damnum, niſi per ſecretam admonitionem poſſit talis effectus impediri.* Ac proinde citati Authores in præfatis caſibus diſtinguunt peccata quæ ſunt in damnum boni communis ab illis quæ ſunt in damnum tertij ſolùm in hoc, quòd illa debeant denunciari, etiamſi intercedat damnum proprium, ſi illud ſit grauius; iſta verò nemo tenetur cum damno graui proprio denunciare, etiamſi accedat præceptum Superioris.

10 Verùm eſt, minores cauſas excuſare à faciendâ denunciatione, quando delictum eſt in damnum tertij, quàm quando eſt in damnum boni communis, quia omnes Doctores affirmant, illam obligationem non eſſe tantam, quanta eſt iſta, & ita dicit Nauarrus in Sum. c. 17. n. 236. quòd ille, qui ſcit aliquem velle furari rem notabilem, & malitioſè tacet, peccat mortaliter, licet non teneatur ad reſtitutionem, quando ex officio illud furtum non tenebatur impedire: ſi tamen taceat non ex malitiâ, ſed ex negligentiâ aut ex eo quòd noluit ſe immiſcere negotijs alienis, non peccat ſaltem mortaliter.

11 Dico ſecundò, loquendo de delictis, quæ iam commiſſa ſunt, & non dependent ab effectibus reparabilibus, ſiue fuerint in damnum boni communis, ſiue in damnum alicuius tertij, ſicut eſt, v.g. homicidium alicuius perſonę, quę multum proderat Reipublicæ, de quà non conſtat, fuiſſe occiſam violenter (quod ſi conſtaret, dicetur poſtea, quid poſſit fieri, etiam ſi delinquens ſit occultus) ſed præſumitur illam eſſe mortuam ex aliquo accidenti, aut fuiſſe ſubmerſam tranſeundo flumen: duo tamen aut tres ſciunt, eam ab aliquo ex odio fuiſſe interemptam veneno, aut proiectam in flumen, vel ſuffocatam, & idem eſt de homicidio alicuius perſonæ priuatæ, quæ non habet aliam partem aduerſariam petentem ipſius mortem, vel ſi habet, ſcitur tamen eam non petituram aliam ſatisfactionem niſi punitionem publicam homicidę, in talibus (inquam) delictis non poteſt, delinquens denunciari, ſi non ſit infamatus, etiam ſi Iudex interroget & inquirat inquiſitione generali aut mixtà. Ita Corduba c. 64. Auila de cenſuris p. 2. c. 5. diſp. 4. dub. 4. & omnes Authores, quos citabimus c. 11. §. 2. de Inquiſitione mixtà nu. 17. & 18. quia illi qui ibidem aſſerunt, quòd, quando delinquens eſt occultus, eſto delictum ſit publicum abſque præuià infamià manifeſtari non poſſit, multò magis & à fortiori debebunt aſſerere id ipſum, quando tàm delictum quã delinquens eſt occultus.

12 Aduerti tamen debet, quòd, ſi illi,

illi, qui ſimilia delicta perpetrarunt, eſſent homines perditi & nullius prorſus conſcientiæ, de quibus veriſimiliter exiſtimari poteſt, eos ſimilia plura vel etiam grauiora delicta cõmiſſuros, ſicut ſunt latrones publici, deprædatores, viarum graſſatores, ſicarij, vel illi qui viuunt ex furto, debent denunciari, quia ex præteritis & malà eorum vità ſufficiens habetur fundamentum ad præſumendum eos minari graue damnum Reipublicæ. Hæc eſt doctrina Nauarri in ſummà c.18. n. 57. vbi loquendo de obligatione manifeſtandi ſimiles delinquentes, inquit, Reos etiam non interrogatos debere manifeſtare ſocios criminum & complices, quos ſciunt, & cum fundamento ſibi perſuadent, eos non pœnitere de delictis, imò potius præparatos ad alia committenda. Id ipſum tenet Caietanus opuſc. 31. reſponſ. 5. & eſt ſententia communis.

13 Verùm ex reſolutione ſequentis difficultatis præcedens doctrina remanebit melius explanata & confirmata. Dubium igitur eſt, an peccata ſecreta iam ex toto commiſſa contra bonum commune, eſtò non pendeant à damno futuro, & delinquens iam emendatus ſit, teneatur quis aut poſſit iudicialiter denũciare, ſuppoſito quòd probari poſſint, & hoc non propter ſatisfactionem de illato damno, hanc enim iam ſupponimus, ſicut etiam emendationem delinquentis, ſed ſolùm propter bonum, quod ex punitione conſequitur Reſpublica, imponendo frænum alijs, & ad maiorem conducendo cautelam. Multa argumenta in fauorem huius ſententiæ congerit Thomas Sanchez vbi ſupra cap. 5. dub. 5. nu. 3. referendo aliquos Authores, & videtur ſentire cum illis, nec contrariam audet dicere plus quàm probabilem: & licet Authores, quos ipſe citat, non ita expreſsè eant in illam ſententiam, expreſſa tamen inuenitur apud Valentiam 22. diſput. 5. quæſt. 12. pat. 1. verba ipſius ſunt hæc: *Si peccatum eſt in Communitatis perniciem, vt hæreſis, adhuc poteſt quis ſibi proponere ſcopum iuſtitiæ punitiuæ (id eſt) bonum commune conſiſtens in hoc, vt alij ab huiuſmodi peccatis formidine pœnæ absterreantur, & hoc bonum licet præponere famæ alterius & vitæ; quamuis ſit emendatus: alioquin neque Iudex poſtquam quis eſt emendatus, poſſet vlterius hoc bonum ſibi proponere in illo puniendo, quod conſtat eſſe falſum.* Addit tamen, niſi Reus eſſet perſona adeò grauis, vt ex punitione illius maiora ſequerentur damna & ſcandala, quàm bona in Republicà: quòd autem loquatur de peccatis occultis, quæ tamen probari poſſunt, paulò ſuperius ipſe fatetur; licet iſte Author non aſſerat eſſe obligationem denunciandi, ſed poſſe licitè denunciari. Miranda tamen in ordine iud. quæſt. 12. num. 13. hanc obligationem imponit Officialibus deputatis à Republicà, cuiuſmodi ſunt Fiſcales. Et etiam Arragonius

gonius 22.q.67. art.3. vbi ſic ait: *Quantum ad peccatum perpetratum, quod continuationem non recipit, ſolùm is tenetur denunciare, cui hoc competit ex officio: procedit enim hoc ab actu iuſtitiæ, vt qui peccauit, puniatur, non propter ſe, cùm iam non ſit peccaturus, ſed propter alios: an verò quantum ad peccatum perpetrandum & quantum ad perpetratũ, quod augmentum, continuationem vel multiplicationem recipit, quilibet tenetur denunciationem facere.*

14. Contraria tamen ſententia, quã tamquam probabilẽ ſequitur Sanchez vbi ſupra, videtur mihi magis cõformis charitati, & illam tenet Soto de ſecreto, memb.2.q.6. concl.4. vbi poſtquam dixerat, quà ratione Reus eſſet obligatus manifeſtare complices, eſto non ſint infamati in peccatis illis, quæ excepta ſunt, & sũt illa de quibus loquimur, adiungit: *ille tenetur prodere, ſaltem dum adhuc malum pendet in futurum: ſecus ſi iam ſatis eſſent prorſus emẽdati, nam nullus tenetur criminoſos emendatos ſuà ſpõte prodere, niſi iuridicè compulſus.* Id ipſum & cum maiori claritate repetit lib.5. de Iuſt. q.5. art.1. verſ. at verò, vbi poſtquã explicauerat, qua ratione huiuſmodi peccata etiã pendente damno ab effectu futuro, denunciari non poſſint, dum adeſt ſpes certa emendationis per ſecretam admonitionem, & cõtrarium facere non ſolùm ſit contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiã, adiungit: *Hinc ſumenda eſt regula in inquiſitionibus generalibus, quando edicto præcipitur, vt quiſque denunciet latentia crimina, etenim ſi crimina iã ſunt omninò emendata, cuiuſcumq; generis ſint, nemo tenetur iſta vel denunciare vel accuſare: ſed ſolũ eſſe teſtis, ſi eius teſtimonium in particulari à Prælato legitimè poſtuletur:* & quòd non ſolùm nõ ſit obligatio, verùm etiã id fieri poſſit abſq; eo quòd delinquatur cõtra charitatem & iuſtitiã, dixerat paulò ante, & ratio quam aſſignat, iſta eſt: *Quia peſtiles ille ſceleroſus adhuc habet poſſeſſionem honoris ſui, obidq; ſi ſatis poteſt occurri malo publico ſine eius læſione, non eſt in publicũ traducẽdus; eſt enim vt diximus, accuſatio medicinalis, et ideò ſi excuſari tantum detrimentum poteſt, cauẽdum eſt non ſolùm lege charitatis verum etiam iuſtitiæ:* idem ſentiunt Nauarr. vbi ſupra de c. inter verba corol.52.n.600. Auila de cenſuris c.5. diſp.5. dub.5. & ita S.Thom. 22.q.33.art.7. cũ omnibꝰ ſuis diſcipulis (Sicut dicemus c.9.n.4.) docet, quando certa ſpes habetur emẽdationis p correctionem ſecretam, quæcumque tandẽ ſint peccata, eſſe obligationẽ adhibẽdi iſtam & non aliam: & multò magis, quãdo de totali emendatione iam conſtat, ac proinde hæc ſẽtẽtia eſt expreſſa S.Thomæ & vniuerſæ eiuſdẽ ſcholæ, prout fatetur Trullench.l.8.c.3.dub.2.nu.10. & hæc de iſto puncto hic dixiſſe ſufficiat, cùm ſimilia alibi tamquam proprijs in locis ſæpiùs repetenda ſint, ad quæ me remitto.

CA-

Digitized by Google

CAPVT SEXTVM.

Explicatur quòt ſint modi denunciationum, & ponuntur nonnullæ aduertentiæ circa illas multùm importantes tàm pro Prælatis, quam pro ſubditis.

1 TAnta eſt denunciationum varietas, quæ traditur ab Authoribus & diuerſitas illas explicandi, vt vix aliquid certi haberi poſſit ex illis, quæ dicere intendunt, quia licet quidam diuidant denunciationem in Euangelicam, Regularem, Canonicam & Iudicialem: ſtatim tamen addunt alias ſubdiuiſiones, & illas explicando, aliqui Canonicam appellant Euangelicam dicendo, eam eſſe actum charitatis aut miſericordiæ. Ita Laiman. tract. 6. ſect. 5. c. 3. n. 4. & 5. alij appellant eam Iudicialem, ſicut aduertit Sanch. to. 1. Conſilior. lib. 6. c. 2. dub. 9. n. 5. & ſi Canonica, quæ reſpicit bonum commune & tertij innocentis, idem bonum reſpicit per media fraternæ correctionis, etiam poterit appellari Euangelica, ſicut vult Laymàn & alij: ſi tamen idem bonum reſpiciat per medium proceſſus & punitionis publicæ, poterit Iudicialis appellari. Et tandem non deſunt qui Euangelicam nominent Iudicialem priuatam, quando punitio fit in ſecreto. Relinquendo igitur tantam diuiſionum multiplicitatem, eamque ad duas ſolas reuocãdo, Euangelicam nimirum & Iudicialem, ſicuti docent Banñez. 2. 2. q. 68. ar. 1. in comment. litteræ, Valent. tom. 2. diſp. 5. q. 12. p. 1. Suarez. tom. 4. de Relig. lib. 10. cap. 8. n. 9. & alij communiter, ſolùm de his faciemus mentionem, procurando Authores in vnum reducere, quantum fuerit poſſibibile. Ad maiorem tamen intelligentiam & aduertentiam tàm pro Prælatis quàm ſubditis circa denunciationes & inquiſitiones, placuit in præſenti commemorare damna, quæ cauſari ſolẽt in Communitatibus in hàc materià ex nimia remiſſione & tepore, nec non ex imprudentià & indiſcreto aliquorum zelo.

2 Illud quidem quod pertinet ad ſub-

ſubditos, eſt diligentia, quam omnes adhibere debent circa denunciationes ſiue illæ Euangelicæ ſiue Iudiciales ſint, quia aliqui ſunt adeò negligentes & timidi, in denunciando peccata ſecreta ſuorũ fratrum, quantumuis bono communi aut alicui tertio nociua ſint, vt illa ita pertranſeant & diſſimulent tamquam aliquid ad eos minimè pertinens, cõtra quos S. Bernardus habet grauiſſima verba in ſermone de S. Ioanne Baptiſtà: *Nemo Fratres vitia palpet, peccata diſſimulet, nemo dicat, numquid cuſtos Fratris mei ſum ego? Nemo quod inde eſt æquanimiter ferat, cùm viderit Ordinem periremminui diſciplinam, eſt enim conſentire, ſilere, cùm arguere poſſis, & ſcimus, quia ſimilis pœna facientibus maneat & conſentientibus.* Et illud idem dixit S. Auguſtinus in paucioribus verbis. libro de Agone Chriſtiano; *Qui veritatem occultat, & qui mendacium prodit, vterque reus eſt; ille quia prodeſſe non vult; iſte, quia nocere deſiderat.* Et idem Sanctus ad animandum illos, qui ſibi perſuadẽt, ſe deficere in charitate in ſimilibus denunciationibus, eoſdem c. 15. ſuæ Regulæ ſic alloquitur: *Nec vos iudicate eſſe maleuolos, quando hoc indicatis, magis quippe innocentes non eſtis, ſi fratres veſtros quos indicando corripere poteſtis, perire permittitis.* Quod mirum in modum confirmatur ex eo quod dicit Gloſ. cap. Apoſtolicum, de ſimonià. *Sub prætextu pietatis non eſt impietas cõmittenda.* Et quia aliqui ſub titulo falſæ amicitiæ ſuorum ſodalium & familiarium culpas celare ſatagunt, placuit præſenti paragrapho coronidem imponere cũ illis verbis, quæ in ſimilis farinæ homines S. Baſilius in ſuà regulà deprõpſit: *Peccatũ occultare nihil aliud eſt, quàm ægrum ſuà ſponte ad mortem ruentem impellere, & procliuiorem reddere. Nemo ſit ergò, qui peccato alterius latebras quærat, ne pro amore quem fratri debet, exitum illi conciliet.* Tota hæc doctrina ſummà ponderatione digniſſima eſt & profundiùs penetrari deberet à ſubditis meticuloſis & ſocordibus in negotio boni communis concernentis eorum Matrem, Religionem ſcilicet, eorumque Fratres.

3. Alij è contra ad aliud extremum è diametro contrarium declinant, qui ex malà inclinatione, paſſione aut zelo indiſcreto multùm à verà charitate & iuſtitià alieno omnia denunciare volunt Prælatis, quantumuis recondita & ſecreta ſint, non attendentes ad aliam Regulam, quam ad ſuæ indiſcretionis dictamina, quibus ſine modo & menſurà ſuos fratres dehoneſtant, deſtruunt & turbant Communitates prætextantes ſe aliud non intendere, quàm bonum commune & proximi: cùm tamen vitium hoc de numero illorum ſit, quæ vtrique bono maximè aduerſetur. Cõtra tales enucleatiùs penſiculanda ſunt verba illa, quæ cum ſolità ſuà pietate protulit Nauarrus in illud caput. inter verba 11. quęſt.

quæſt.3. Corol.59. num.165. quæ non obſtante quòd multa ſint, hic placuit recẽſere: *Quot ſunt* (inquit) *& quot peccant grauiter & offendunt læduntque alios ſub ſpecioſo virtutis titulo & prætextu proximum adiuuandi? Quot ſunt, qui Regibus, Epiſcopis aliiſque Dominis, Heris, parentibus, Patribus familias denunciant peccata ſubditorum, filiorum, ſeruorum, & amicorum, prætexendo ſe illud facere, vt admoneantur per verba aut litteras, atque ita ſe emẽdent, abſque eo quòd vnquam ſecretò fuerint admoniti, non obſtante quòd poſt talem admonitionem præſentiſſima affulgeret emendationis ſpes? Quot ſunt qui cupiunt videre & ſcire delicta ad hunc dumtaxat finem, vt illa referre & ſcribere maioribus poſſĩt ad aucupandam gratiam & ſeminandum diſcordias? & quod peius eſt, quot ſunt, qui videre & nolle deſiderãt defectus emendatione dignos, peccata & errores ſolùm vt habeant aliquid, quod nundinariâ quâdam delatione ſcribant & nuncient? quod dum faciunt, proteſtantur & dicunt non ſcribo talia aut refero, vt de proximo maledicam, bonũq; illius nomen dilacerem, verum quia illum corditùs diligo, eiuſq; bonum promouere deſidero, vos enim, cùm munere fungamini Parentis & Prælati noſtri, illum non ſine fructũ admonere & exhortari valetis: Deus tamen intuetur cor, et videt, quem ob finem iſta denuncient, & quale ſit illud quantumque deſiderium, quod de proximi emendatione concipiunt, & quot vicibus ad hanc impetrandam Salutationem Angelicam recitârint. Proh nefas! tales ne reperire eſt Chriſtianos, chriſtianâ pietate ſic vacuos & hipocriſi ita plenos, vt illis placeat, quòd alij delinquant, & diſpliceat, quòd ſe emendent? vt delectet aliquid inuenire, quod maledicendi anſam præbeat & ſcribendi? imò ſæpè non pudet fingere, nos ex mediullio cordis dolere ab vnius perditionem, quem tamen peſſum & perditum coram Prælato ſuo totâ auiditate contendimus, eo quòd ex ſolâ noſtrâ delatione ab eodem deſerendus ſit. Et deinde tam negligentes & ſocordes ſumus ad pœnitendum de infernalibus his peccatis & reſarciendum damnum illatum, quàm diligẽtes & prompti fuimus ad ſciendum & denunciãdum proximi crimen & peccatũ. Miſericors Deus dignetur noſtros oculos aperire, vt propriam intuẽtes iniquitatem commiſereri diſcamus & noſtro proximo condolere & compati. Doce etiam ſapientiſſime Deus Prælatos & Iudices, illiſque per ſummam tuam bonitatem in memoriã reuoca id, quod ex ſacris Euangelij paginis Canonumque colligitur, vt ſcilicet refrenando linguam à maledicendo, & obſerando aures à male audiẽdo omnes loquamur bene, audiamus bene et meliꝰ operemur. Amẽ.*

Non poſtulant hæc verba Nauarri maiorem ponderationem, quàm illam ipſam, quam in ſe continent. Nec etiam punctum hoc maiori

indi-

indiget confirmatione; verumtamen non abſ re viſum fuit illud concludere cum alijs verbis Religioſiſſimi doctiſſimiq; Patris Fratris Ioſephi de S. Mariâ, ex eiuſdem Tribunali Religioſorum deſumptis, qui ponderando quàm irreparabile ſit damnum perditæ ſemel reputationis, & honoris, comparat vtrumque ſparſo vel effuſo oleo, quod quocumque deciderit, ibi relinquit maculam, numquam ex toto eradendam. *Sic* (inquit) *Se habet honor & bona reputatio, ſiue exiſtimatio, quam per infamiam ſemel perdita & euerſa numquam amplius ſecũdum priſtinum recuperatur gradum: quaſi indelebilem in perſonâ infamatâ imprimit maculæ characterem, maximè ſi quis infametur apud aliquem ex illis Prælatis, quos nunc habet & habuit Eccleſiâ Dei, qui res inſtar Angelorum immobiliter apprehendunt, adeò, vt ſi ſemel conceperint malam aut ſiniſtram de aliquo ſubdito opinionem, per totam vitam non deponunt ſibi perſuadentes, eos qui ſemel lapſi ſunt, numquam ad meliorem frugem redituros. Cùm talibus cautè procedendum eſt & ſæpè apud ſimiles eſt ori digitus imponendus, nec non pauciora illis referenda ſunt, ne ſubditus periclitetur & perdat illud, quod ſummâ cum difficultate recuperat, imò quo ſemel amiſſo poſtea nullus erit.* Hæc ſunt verba doctiſſimi & grauiſſimi illius viri.

4 In eadem prorſus extrema incidunt Iudices & Prælati, quidam enim adeò negligentes & des ſunt, quidam ita timidi, omnia ſurdâ quaſi aure pertranſire ſinant nullâ adhibitâ inquiſitione aut examine, ac proinde non imponantur pœnæ illæ, quas delictorum grauitas merebatur, cæteris ad cautelam & terrorem. Contra hos multa egregiè dicit S. Auguſtinus in ſuà regulà denudando horum damnorum & malorum radices, quæ non paucæ ſunt: ego autem breuitatis gratiâ referam duntaxat verba Hoſtienſis in rubricà de inquiſitionibus num. 11. vbi trahendo ad hoc propoſitum id quod habetur in cap. cùm ad Monaſterium §. Prior, de ſtatu Monachorum, & recenſendo id quod euenerat Summo Sacerdoti Heli, inquit, *Licet Heli ſummus Sacerdos bonus extiterit, ſcilicet quantum in ſe erat, quia tamen exceſſus filiorum ſuorum efficaciter non correxit, in ſe diuinam vindictam excepit, cùm filijs ſuis in bello peremptis idem de ſellâ corruens fractis ceruicibus exſpirauit, vt habetur in dictâ Decretali, Licet Heli:* (Et illicò concludit) *Ergò tantò diligentiùs debet Prælatus aſſurgere ad puniendos ſubditos, quantò damnabiliùs offenſas eorum deſereret incorrectas.*

5 E contra verò & vice verſà aliquos Iudices & Prælatos inuenire eſt, qui ad infligendas pœnas ita ſunt propenſi & boni communis nimis zeloſi, vt totus eorum rigor eò tendere videatur; Hinc abſque eo, quòd videant, an fortè deficiant contra leges Iuſtitiæ &

næ vitæ, an peccauerit abreptus ab aliquà vrgenti occaſione & non repetità, ſed ex infirmitate, & in tali caſu debere præſumi de futurà emendatione & præuentione damnorum per correctionem ſecretam: ſi verò perſona ſit parum timorata, aut circumſpecta, imò potius temeraria & inconſiderata, nec non in ſuo viuendi modo notata, tale peccatum poſſe numerari inter ea, quæ bono communi ſunt nociua, cùm ſit proximum ſcandalo, & damnificationi cæterorum. Totum hoc pendet à prudentià Chriſtianà, & quod pro certo teneri debet, eſt, quòd, quãdo delinquens & ſimilia committens peccata eſt in occaſionibus, in quibus cæcidit, & ille qui ſcit, probabiliter ſibi perſuadet, talem facile poſſe reincidere perſiſtendo nimirum in talibus occaſionibus, & ſuà ſecretà admonitione ab illis abſtrahere non poteſt, aut tali obuiare periculo, ſufficiens habeat fundamẽtum ad hoc, vt iſte talem ſecretè deferat Prælato tamquam Patri, vt meliori modo quo poterit, damnum & ſcandalum imminens impediat & auertat; & id ipſum dicendum eſt de familiaritate & nimis domeſticà conuerſatione cum aliquà muliere ſuſpectà, vnde ſcandalum timeri poteſt. Sic N. Thomas à Ieſu tract. 1. c. 12. n. 6.

5 Reſtat modò explicanda differentia, quæ eſt inter delicta contra bonum commune & in damnum alicuius & ſint occulta tàm delicta quàm delinquentes, in ordine ad obligationem illa denunciandi & teſtificandi: de delictis publicis & delinquentibus occultis ad longum tractabitur cap. 11. §. 2. & dubium procedit in caſu quo delicta ſint probabilia per duos aut tres teſtes, de illis enim quæ hoc modo probari non poſſunt, vtpotè cùm vnus ſolus ſciat, quid fieri poſſit aut debeat, dicetur cap. 7. num. 3. in fine. Hoc ſuppoſito.

6 Conueniunt vnanimiter omnes Doctores in hoc, quòd, quando delinquentes & delicta occultà minantur graue damnum bono communi aut alicui tertio innocenti, aut adeſt periculum proximum illa committendi, & ſunt quaſi in fieri, neque certa ſpes affulget per ſecretam correctionem talia damna impediendi, non ſolũ ille qui ſcit, poſſit delinquentem iudicialiter denunciare, verùm etiam tenetur & obligatur denunciare, etiamſi Iudex non faciat inquiſitionem, nec generalem nec particularem. Dummodò denuncians denunciare queat abſque graui nocumento propriæ ſuæ perſonæ, honoris, bonorum &c. & idem intellige de rebus ipſi coniũctis, ſicut v.g. ſunt parentes, filij, conſanguinei, &c. hoc tamen debet intelligi cum hàc limitatione, quòd quando damnum graue quod imminet bono cõmuni præponderat illi, quod imminet denuncianti per denunciationem, & ipſi delinquenti, teneatur denunciare, etiamſi Iudex non inquirat, aut interroget. Sed ſi aliquo ex

his

his damnis prępo̱nderaret damno imminenti bono communi, non poteſt denūciari aut teſtificari, niſi in caſu quō Iudex interrogaret iuridicè, & in particulari contra talem Reum, ſicut ſuis locis dicetur. Si damnum, quod timetur, ſit contra tertium, non tenetur is, qui ſecretò nouit delinquentem, denunciare, ſi timeatur graue damnum proprium, etiamſi hoc eſſet minus graue quàm proximi, ad hoc enim charitas non obligat: Verum eſt, quod ad euitandum grauiſſimum damnum ſpirituale proximi, cui ſine proprio damno in temporalibus quamuis graui occurri non poſſet, teneretur aliquis ſe exponere, prout docent Authores in materiâ de Charitate. Item ſi damnū, quod deberet pati delinquens in fama & honore maius & grauius eſt illo, quod timetur proximo in bonis, honore & perſonâ, non poteſt denunciari, quia etiam in tali caſu verificatur illa Regula, quòd *maiora damno obuiandum eſt, licet melior ſit conditio innocentis.* Tota hæc doctrina communis eſt, & videri poteſt in Nauarro c. 25. Sum. Syluestr. verbo Correct. q. 6. Sanch. lib. 6. conſ. c. 2. dub. 5. n. 10. Cordub. c. 64.

7 Circa peccata iam commiſſa eſt vna differentia, & eſt in hoc, quòd quædam poſt ſe relinquunt effectus, quibus debet & poteſt ſatisfieri, etiamſi non timeatur iteratio, & alia ſunt, quæ non relinquunt poſt ſe tales effectus, vel ſi relinquant, non poteſt ſatisfieri vel ex impotentiâ delinquentis, vel ex naturâ ipſius rei, quæ eſt irreparabilis.

8 Quo præſuppoſito dico primò, quando delicta contra bonum commune reliquerunt poſt ſe effectus & damna, quæ poſſunt reparari & poteſt ſatisfieri pro eo, qui fuit cauſa illorum, & non adſint alia remedia ſuauia, per quæ fiat ſatisfactio, & damnorum reparatio, quàm denunciatio Iudicialis, debere denunciari, ſi probari poſſint, etiam ſi tàm delicta quàm delinquentes occulti ſint. Sit exemplum. Sciuerūt duo vel tres, quòd propter delictum aliquod ſecretū cōmiſſum ab aliquo gremiali Capituli Electiones fuerint nullæ, quilibet iſtorum tenebitur ad manifeſtandam nullitatem, ſi poſſit, abſque dedecore & nocumento delinquentis, aut ſaltem cum minori quo fuerit poſſibile: ſi verò non poſſit alia viâ occurri, niſi delinquens publicetur, etiamſi inde debeat ſequi infamia, & punitio, debet fieri denunciatio. Idem dici debet in caſu quo duo, vel tres ſciant, aliquem ex AErario publico magnam pecuniæ quantitatem furto ſuſtuliſſe, aut aliquid æquiualens, ſi non adſit aliud ſuauius remedium, quilibet eorum qui ſciunt, tenebitur latronem ſiue furem denunciare Iuſtitiæ, ſi iſte per media ſecreta non velit reſtituere, aut ſatisfacere, cùm poſſit. Hæc concluſio communis eſt, & eam probat Salon. 22. q. 69. art. 2. contr. 7. cum optimâ ratione, & eſt, quòd in iſtis caſibus *Ipſamet Reſpublica eſt Accuſator & pars læ-*

ſa & tacens cenſetur clamare: eſt enim proprium his, qui in iure vocantur minores, quales ſunt pupilli & quæuis communitas, vt quando læduntur, etiamſi taceant, clament & accuſent; propter quod incumbit iudicibus ex officio tales tueri, ac vindicari ab omni iniuriâ, perinde ac ſi clamarent & inquirerent læſores earum, ac ſi eſſet pars læſa quæ accuſaret: & id ipſum quod dicit de Iudice, quando habet notitiam horum delictorũ, dicit de quocũque qui illa ſcit: verba ipſius ſunt hæc, *In delictis quæ ſunt in damnum publicum debere Iudicem inquirere, etiãſi Author ſit occultus & nullâ laboret infamiâ, ſiue damnum illud ſit iam commiſſum, ſiue adhuc in fieri; & interrogatum teneri ad reſpondẽdũ, cùm in his criminibus debeat quis ex iuſtitiâ legali accuſare, vel ſaltem denunciare; etiamſi nulla fieret inquiſitio, quantò magis quando illa fit.*

9 Et licet præfatus Author cum alijs videatur aliquam conſtituere differentiam inter huiuſmodi peccata, quæ poſt ſe relinquunt effectus reparabiles, quando ſunt contra bonum commune aut alicuius tertij particularis: in rei tamen veritate talis differentia ibi non reperitur, ac proinde dicendũ eſt, quando delicta contra tertium poſt ſe relinquunt effectus reparabiles, debere denunciari, cum conditione tamen, ſi non adſit remedium ſuauius pro ſui reparatione, tenet hanc ſententiam Soto de Secreto. memb. 2. q. 4. concluſ. 2. vbi ſic ait. *Quando peccatum ſecretum eſt in præiudicium tertij priuati hominis, vt ſi ſecretò noui latronem, qui furatus eſt bona proximi: ſatis eſt ſi dem operam, vt ſecretò reſtituat, aliàs teneor denunciare, modò id poſſim ſine detrimento meo, quia ſolùm ad id teneor ex præcepto charitatis.* Idem tenet Nauarrus in ſummâ c. 25. n. 43. & cap. inter verba n. 600. q. 3. Auila de cenſuris p. 2. cap. 5. diſp. 4. dub. 3. & denique cum alijs Sanchez lib. 6. conſiliorum cap. 2. dub. 9. num. 4. & dub. 5. num. 9. vbi nullam ponit differentiam inter huiuſmodi peccata, quæ dependent à damnis reparabilibus, & quæ ſunt in fieri, ac proinde inquit; *Quando peccatum occultum eſt in damnum tertiæ perſonæ, vt ſi paretur mors &c. vel ſi ſecretò noui latronem, qui furatus eſt bona proximi, &c. Tunc teneor ſecretò corrigere, vt reſtituat, vel ceſſet à voluntate occidendi; ſi eſt ſpes certa, quòd ceſſabit à damno: ſin minus, teneor Superiori denunciare, ſi abſque meo detrimento poſſum: quia teneor proximum liberare à periculo, Si poſſum, & licet ſequatur damnum peccantis, melior eſt conditio patientis iniuriam.* Et ſtatim ſubiungit, *niſi nocumentum grauius timeatur delinquenti, quam proximo damnificato: & totum illud fiat cum minori detrimento, quo fuerit poſſibile.* Et dubio 15. num. 4. loquendo de delictis iam commiſſis, ſiue ſint in damnum boni Communis, ſiue alicuius tertij, pendeantque à

præ-

præfatis effectibus, etiam ſi delinquentem iam pœnituerit, inquit, *Quando peccatum emendatum habet effectum pendentem in futurum vel damni proximi, cui non eſt ſatisfactum de iniuriâ vel debito, tunc licet peccatum ſit ſecretum, eſt denunciandum, quatenus eſt neceſſarium ad impediendum damnum, niſi per ſecretam admonitionem poſſit talis effectus impediri.* Ac proinde citati Authores in præfatis caſibus diſtinguunt peccata quæ ſunt in damnum boni communis ab illis quæ ſunt in damnum tertij ſolùm in hoc, quòd illa debeant denunciari, etiamſi intercedat damnum proprium, ſi illud ſit grauius; iſta verò nemo tenetur cum damno graui proprio denunciare, etiamſi accedat præceptum Superioris.

10 Verùm eſt, minores cauſas excuſare à faciendâ denunciatione, quando delictum eſt in damnum tertij, quàm quando eſt in damnum boni communis, quia omnes Doctores affirmant, illam obligationem non eſſe tantam, quanta eſt iſta, & ita dicit Nauarrus in Sum. c. 17. n. 236. quòd ille, qui ſcit aliquem velle furari rem notabilem, & malitioſè tacet, peccat mortaliter, licet non teneatur ad reſtitutionem, quando ex officio illud furtum non tenebatur impedire: ſi tamen taceat non ex malitiâ, ſed ex negligentiâ aut ex eo quòd noluit ſe immiſcere negotijs alienis, non peccat ſaltem mortaliter.

11 Dico ſecundò, loquendo de delictis, quæ iam commiſſa ſunt, & non dependent ab effectibus reparabilibus, ſiue fuerint in damnum boni communis, ſiue in damnum alicuius tertij, ſicut eſt, v.g. homicidium alicuius perſonę, quę multum proderat Reipublicæ, de quà non conſtat, fuiſſe occiſam violenter (quod ſi conſtaret, dicetur poſtea, quid poſſit fieri, etiam ſi delinquens ſit occultus) ſed præſumitur illam eſſe mortuam ex aliquo accidenti, aut fuiſſe ſubmerſam tranſeundo flumen: duo tamen aut tres ſciunt, eam ab aliquo ex odio fuiſſe interemptam veneno, aut proiectam in flumen, vel ſuffocatam, & idem eſt de homicidio alicuius perſonæ priuatæ, quæ non habet aliam partem aduerſariam petentem ipſius mortem, vel ſi habet, ſcitur tamen eam non petituram aliam ſatisfactionem niſi punitionem publicam homicidę, in talibus (inquam) delictis non poteſt, delinquens denunciari, ſi non ſit infamatus, etiam ſi Iudex interroget & inquirat inquiſitione generali aut mixtà. Ita Corduba c. 64. Auila de cenſuris p. 2. c. 5. diſp. 4. dub. 4. & omnes Authores, quos citabimus c. 11. §. 2. de Inquiſitione mixtà nu. 17. & 18. quia illi qui ibidem aſſerunt, quòd, quando delinquens eſt occultus, eſto delictum ſit publicum abſque præuià infamià manifeſtari non poſſit, multò magis & à fortiori debebunt aſſerere id ipſum, quando tàm delictum quã delinquens eſt occultus.

12 Aduerti tamen debet, quòd, ſi

illi, qui ſimilia delicta perpetrarunt, eſſent homines perditi & nullius prorſus conſcientiæ, de quibus veriſimiliter exiſtimari poteſt, eos ſimilia plura vel etiam grauiora delicta commiſſuros, ſicut ſunt latrones publici, deprædatores, viarum graſſatores, ſicarij, vel illi qui viuunt ex furto, debent denunciari, quia ex præteritis & malâ eorum vitâ ſufficiens habetur fundamentum ad præſumendum eos minari graue damnum Reipublicæ. Hæc eſt doctrina Nauarri in ſummâ c. 18. n. 57. vbi loquendo de obligatione manifeſtandi ſimiles delinquentes, inquit, Reos etiam non interrogatos debere manifeſtare ſocios criminum & complices, quos ſciunt; & cum fundamento ſibi perſuadent, eos non pænitere de delictis, imò potius præparatos ad alia committenda. Id ipſum tenet Caietanus opuſc. 31. reſponſ. 5. & eſt ſententia communis.

13 Verùm ex reſolutione ſequentis difficultatis præcedens doctrina remanebit melius explanata & confirmata. Dubium igitur eſt, an peccata ſecreta iam ex toto commiſſa contra bonum commune, eſtò non pendeant à damno futuro, & delinquens iam emendatus ſit, teneatur quis aut poſſit iudicialiter denũciare, ſuppoſito quòd probari poſſint, & hoc non propter ſatisfactionem de illato damno, hanc enim iam ſupponimus, ſicut etiam emendationem delinquentis, ſed ſolùm propter bonum, quod ex punitione conſequitur Reſpublica, imponendo frænum alijs, & ad maiorem conducendo cautelam. Multa argumenta in fauorem huius ſententiæ congerit Thomas Sanchez vbi ſupra cap. 5. dub. 5. nu. 3. referendo aliquos Authores, & videtur ſentire cum illis, nec contrariam audet dicere plus quàm probabilem: & licet Authores, quos ipſe citat, non ita expreſsè eant in illam ſententiam, expreſſa tamen inuenitur apud Valentiam 22. diſput. 5. quæſt. 12. par. 1. verba ipſius ſunt hæc: *Si peccatum eſt in Communitatis perniciem, vt hereſis, adhuc poteſt quis ſibi proponere ſcopum iuſtitiæ punitiuæ (id eſt) bonum commune conſiſtens in hoc, vt alij ab huiuſmodi peccatis formidine pœnæ abſterreantur, & hoc bonum licet præponere famæ alterius & vitæ, quamuis ſit emendatus: alioquin neque Iudex poſtquam quis eſt emendatus, poſſet vlterius hoc bonum ſibi proponere in illo puniendo, quod conſtat eſſe falſum.* Addit tamen, niſi Reus eſſet perſona adeò grauis, vt ex punitione illius maiora ſequerentur damna & ſcandala, quàm bona in Republicâ: quòd autem loquatur de peccatis occultis, quæ tamen probari poſſunt, paulò ſuperius ipſe fatetur; licet ille Author non aſſerat eſſe obligationem denunciandi, ſed poſſe licitè denunciari. Miranda tamen in ordine iud: quæſt. 12. num. 13. hanc obligationem imponit Officialibus deputatis à Republicâ, cuiuſmodi ſunt Fiſcales. Et etiam Arra-

gonius

gonius 22. q. 67. art. 3. vbi ſic ait: *Quantum ad peccatum perpetratum, quod continuationem non recipit, ſolùm is tenetur denunciare, cui hoc competit ex officio: procedit enim hoc ab actu iuſtitiæ, vt qui peccauit, puniatur, non propter ſe, cùm iam non ſit peccaturus, ſed propter alios: an verò quantum ad peccatum perpetrandum & quantum ad perpetratũ, quod augmentum, continuationem vel multiplicationem recipit, quilibet tenetur denunciationem facere.*

14. Contraria tamen ſententia, quã tamquam probabilẽ ſequitur Sanchez vbi ſupra, videtur mihi magis cõformis charitati, & illam tenet Soto de ſecreto, memb. 2. q. 6. cõcl. 4. vbi poſtquam dixerat, quà ratione Reus eſſet obligatus manifeſtare complices, eſto non ſint infamati in peccatis illis, quæ excepta ſunt, & ſũt illa de quibus loquimur, adiungit: *ille tenetur prodere, ſaltem dum adhuc malum pendet in futurum: ſecus ſi iam ſui is eſſent prorſus emẽdati, nam nullus tenetur criminoſos emendatos ſuà ſpõte prodere, niſi iuridicè compulſus.* Id ipſum & cum maiori claritate repetit lib. 5. de Iuſt. q. 5. art. 1. verſ. at verò, vbi poſtquã explicauerat, qua ratione huiuſmodi peccata etiã pendente damno ab effectu futuro, denunciari non poſſint, dum adeſt ſpes certa emendationis per ſecretam admonitionem, & cõtrarium facere non ſolùm ſit contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiã, adiungit: *Hinc ſumenda eſt regula in inquiſitionibus generalibus, quando edicto præcipitur, vt quiſque denunciet latentia crimina, etenim ſi crimina iã ſunt omnino emendata, cuiuſcumq; generis ſint, nemo tenetur iſta vel denunciare vel accuſare: ſed ſolũ eſſe teſtis, ſi eius teſtimonium in particulari à Prælato legitimè poſtuletur:* & quòd non ſolùm nõ ſit obligatio, verùm etiã id fieri poſſit abſq; eo quòd delinquatur cõtra charitatem & iuſtitiã, dixerat paulò ante, & ratio quam aſſignat, iſta eſt: *Quia peſtilẽs ille ſceleroſus adhuc habet poſſeſſionem honoris ſui, ob idq; ſi ſatis poteſt occurri malo publico ſine eius læſione, non eſt in publicũ traducẽdus; eſt enim ut diximus, accuſatio medicinalis, et ideò ſi excuſari tantum detrimentum poteſt, cauẽdum eſt non ſolum lege charitatis verum etiam iuſtitiæ:* idem ſentiunt Nauarr. vbi ſupra d. c. inter verba corol. 52. n. 600. Auila de cenſuris c. 5. diſp. 5. dub. 5. & ita S. Thom. 22. q. 33. art. 7. cũ omnibꝰ ſuis diſcipulis (Sicut dicemus c. 9. n. 4.) docet, quando certa ſpes habetur emẽdationis ꝑ correctionem ſecretam, quæcumque tandẽ ſint peccata, eſſe obligationẽ adhibẽdi iſtam & non aliam: & multò magis, quãdo de totali emendatione iam conſtat, ac proinde hæc ſẽtẽtia eſt expreſſa S. Thomæ & vniuerſæ eiuſdẽ ſcholæ, prout fatetur Trullench. l. 8. c. 3. dub. 2. nu. 10. & hæc de iſto puncto hic dixiſſe ſufficiat, cùm ſimilia alibi tamquam proprijs in locis ſæpiùs repetenda ſint, ad quæ me remitto.

CAPVT SEXTVM.

Explicatur quòt ſint modi denunciationum, & ponuntur nonnullæ aduertentiæ circa illas multùm importantes tàm pro Prælatis, quam pro ſubditis.

1 TAnta eſt denunciationum varietas, quæ traditur ab Authoribus & diuerſitas illas explicandi, vt vix aliquid certi haberi poſſit ex illis, quæ dicere intendunt, quia licet quidam diuidant denunciationem in Euangelicam, Regularem, Canonicam & Iudicialem: ſtatim tamen addunt alias ſubdiuiſiones, & illas explicando, aliqui Canonicam appellant Euangelicam dicendo, eam eſſe actum charitatis aut miſericordiæ. Ita Laiman. tract. 6. ſect. 5. c. 3. n. 4. & 5. alij appellant eam Iudicialem, ſicut aduertit Sanch. to. 2. Conſilior. lib. 6. c. 2. dub. 9. n. 5. & ſi Canonica, quæ reſpicit bonum cõmune & tertij innocentis, idem bonum reſpicit per media fraternæ correctionis, etiam poterit appellari Euangelica, ſicut vult Laymán & alij: ſi tamen idem bonum reſpiciat per medium proceſſus & punitionis publicæ, poterit Iudicialis appellari. Et tandem non deſunt qui Euangelicam nominent Iudicialem priuatam, quando punitio fit in ſecreto. Relinquendo igitur tantam diuiſionum multiplicitatem, eamque ad duas ſolas reuocãdo, Euangelicam nimirum & Iudicialem, ſicuti docent Bannez. 2. 2. q. 68. ar. 1. in comment. litteræ, Valent. tom. 2. diſp. 5. q. 12. p. 1. Suarez. tom. 4. de Relig. lib. 10. cap. 8. n. 9. & alij communiter, ſolùm de his faciemus mentionem, procurando Authores in vnum reducere, quantum fuerit poſſibile. Ad maiorem tamen intelligentiam & aduertentiam tàm pro Prælatis quàm ſubditis circa denunciationes & inquiſitiones, placuit in præſenti commemorare damna, quæ cauſari ſolẽt in Communitatibus in hàc materià ex nimia remiſſione & tepore, nec non ex imprudentiâ & indiſcreto aliquorum zelo.

2 Illud quidem quod pertinet ad ſub-

ſubditos,eſt diligentia, quam omnes adhibere debent circa denunciationes ſiue illæ Euangelicæ ſiue Iudiciales ſint, quia aliqui ſunt adeò negligentes & timidi, in denunciando peccata ſecreta ſuorũ fratrum, quantumuis bono communi aut alicui tertio nociua ſint, vt illa ita pertranſeant & diſſimulent tamquam aliquid ad eos minimè pertinens, cõtra quos S.Bernardus habet grauiſſima verba in ſermone de S. Ioanne Baptiſtà: *Nemo Fratres vitia palpet, peccata diſſimulet, nemo dicat, numquid cuſtos Fratris mei ſum ego? Nemo quod inde eſt æquanimiter ferat, cùm viderit Ordinem perire, minui diſciplinam; eſt enim conſentire, ſilere, cùm arguere poſſis; & ſcimus, quia ſimilis pœna facientibus maneat & conſentientibus*. Et illud idem dixit S.Auguſtinus in paucioribus verbis. ; libro de Agone Chriſtiano; *Qui veritatem occultat, & qui mendacium prodit, vterque reus eſt; ille quia prodeſſe non vult; iſte, quia nocere deſiderat*. Et idem Sanctus ad animandum illos, qui ſibi perſuadẽt, ſe deficere in charitate in ſimilibus denunciationibus, eoſdem c. 23. ſuæ Regulæ ſic alloquitur: *Nec vos iudicate eſſe maleuolos, quando hoc indicatis, magis quippe innocentes non eſtis, ſi fratres veſtros quos indicando corrigere poteſtis, perire permittitis*. Quod mirum in modum confirmatur ex eo quod dicit Gloſ. cap. Apoſtolicum, de ſimonià, *Sub prætextu pietatis non eſt impietas cõmittenda*. Et quia aliqui ſub titulo falſæ amicitiæ ſuorum ſodalium & familiarium culpas celare ſatagunt, placuit præſenti paragrapho coronidem imponere cũ illis verbis, quæ in ſimilis farinæ homines S.Baſilius in ſuà regulà deprõpſit: *Peccatũ occultare nihil aliud eſt, quàm ægrum ſuà ſponte ad mortem ruentem impellere, & procliuiorem reddere. Nemo ſit ergò, qui peccato alterius latebras quærat, ne pro amore quem fratri debet, exitum illi concilict*. Tota hæc doctrina ſummà ponderatione digniſſima eſt & profundiùs penetrari deberet à ſubditis meticuloſis & ſocordibus in negotio boni communis concernentis eorum Matrem, Religionem ſcilicet, eorumque Fratres.

3 Alij è contra ad aliud extremum è diametro contrarium declinant, qui ex malà inclinatione, paſſione aut zelo indiſcreto multùm à verà charitate & iuſtitià alieno omnia denunciare volunt Prælatis, quantumuis recondita & ſecreta ſint, non attendentes ad aliam Regulam, quam ad ſuæ indiſcretionis dictamina, quibus ſine modo & menſurà ſuos fratres dehoneſtant, deſtruunt & turbant Communitates prætextantes ſe aliud non intendere, quàm bonum commune & proximi: cùm tamen vitium hoc de numero illorum ſit, quæ vtrique bono maximè aduerſetur. Cõtra tales enucleatiùs penſiculanda ſunt verba illa, quæ cum ſolità ſuà pietate protulit Nauarrus in illud caput. inter verba 11. quæſt.

quæſt. 3. Corol. 59. num. 165. quæ non obſtante quòd multa ſint, hic placuit recẽſere: *Quot ſunt* (inquit) *& quot peccant grauiter & offendunt læduntque alios ſub ſpecioſo virtutis titulo & prætextu proximum adiuuandi? Quot ſunt, qui Regibus, Epiſcopis aliiſque Dominis, Heris, parentibus, Patribus familias denunciant peccata ſubditorum, filiorum, ſeruorum, & amicorum, prætexendo ſe illud facere, vt admoneantur per verba aut litteras, atque ita ſe emẽdent, abſque eo quòd vnquam ſecretò fuerint admoniti, non obſtante quòd poſt talem admonitionem præſentiſſima affulgeret emendationis ſpes? Quot ſunt qui cupiunt videre & ſcire delicta ad hunc dumtaxat finem, vt illa referre & ſcribere maioribus poſsĩt ad aucupandam gratiam & ſeminandum diſcordias? & quod peius eſt, quot ſunt, qui videre & nolle deſiderãt defectus emendatione dignos, peccata & errores ſolùm vt habeant aliquid, quod nundinariâ quâdam delatione ſcribant & nuncient? quod dum faciunt, proteſtantur & dicunt non ſcribo talia aut refero, vt de proximo maledicam, bonũq; illius nomen dilacerem, verum quia illum corditùs diligo, eiuſq; bonum promouere deſidero, nos enim, cum munere fungamini Parentis & Prælati noſtri, illum non ſine fructu admonere & exhortari valetis: Deus tamen intuetur cor, et videt, quem ob finem iſta denuncient, & quale ſit illud quantumque deſiderium, quod de proximi emendatione concipiunt, & quot vicibus ad hanc impetrandam Salutationem Angelicam recitârint. Proh nefas! tales ne reperire eſt Chriſtianos, chriſtianâ pietate ſic vacuos & hipocriſi ita plenos, vt illis placeat, quòd alij delinquant, & diſpliceat, quòd ſe emendent? vt delectet aliquid inuenire, quod maledicendi anſam præbeat & ſcribendi? imò ſæpè non pudet fingere, nos ex mediullio cordis dolere ob vnius perditionem, quem tamen peſſum & perditum coram Prælato ſuo totâ auiditate contendimus, eo quòd ex ſolâ noſtrâ delatione ab eodem deſerendus ſit. Et deinde tam negligentes & ſocordes ſumus ad pœnitendum de infernalibus his peccatis & reſarciendum damnum illatum, quàm diligẽtes & prompti fuimus ad ſciendum & denunciãdum proximi crimen & peccatũ. Miſericors Deus dignetur noſtros oculos aperire, vt propriam intuẽtes iniquitatem commiſereri diſcamus & noſtro proximo condolere & compati. Doce etiam ſapientiſſime Deus, Prælatos & Iudices, illiſque per ſummam tuam bonitatem in memoriã reuoca id, quod ex ſacris Euangelij paginis Canonumque colligitur, vt ſcilicet refrenando linguam à maledicendo, & obſerando aures à male audiẽdo omnes loquamur bene, audiamus bene et meliꝰ operemur. Amẽ.*

Non poſtulant hæc verba Nauarri maiorem ponderationem, quàm illam ipſam, quam in ſe continent. Nec etiam punctum hoc maiori

indi-

indiget confirmatione; verumtamen non abs re viſum fuit illud concludere cum alijs verbis Religioſiſſimi doctiſſimiq; Patris Fratris Ioſephi de S. Maria, ex eiuſdem Tribunali Religioſorum deſumptis, qui ponderando quàm irreparabile ſit damnum perditæ ſemel reputationis, & honoris, comparat vtrumque ſparſo vel effuſo oleo, quod quocumque deciderit, ibi relinquit maculam numquam ex toto eradendam, *Sic* (inquit) *Se habet honor & bona reputatio, ſiue exiſtimatio, quam per infamiam ſemel perditã & euerſa numquam amplius ſecũdum priſtinum recuperatur gradum: quaſi indelebilem in perſonã infamatã imprimit macula characterem, maximè ſi quis infametur apud aliquem ex illis Prælatis, quos nunc habet & habuit Eccleſia Dei, qui res inſtar Angelorum immobiliter apprehendunt, adeò, vt ſi ſemel conceperint malam aut ſiniſtram de aliquo ſubdito opinionem, per totam vitam non deponunt ſibi perſuadentes, eos qui ſemel lapſi ſunt, numquam ad meliorem frugem redituros. Cum talibus cautè procedendum, eſtq; ſæpè apud ſimiles eſt ori digitus imponendus, nec non pauciora illis referenda ſunt, ne ſubditus periclitetur & perdat illud, quod ſummã cum difficultate recuperat, imò quo ſemel amiſſo poſtea nullus erit.* Hæc ſunt verba doctiſſimi & grauiſſimi illius viri.

4 In eadem prorſus extrema incidunt Iudices & Prælati, quidam enim adeò negligentes & ſocordes ſunt, quidam ita timidi, vt omnia ſurdã quaſi aure pertranſire ſinant nullã adhibitã inquiſitione aut examine, ac proinde non imponantur pœnæ illæ, quas delictorum grauitas merebatur, cæteris ad cautelam & terrorem. Contra hos multa egregiè dicit S. Auguſtinus in ſuã regulã denudando horum damnorum & malorum radices, quæ non paucæ ſunt: ego autem breuitatis gratiã referam duntaxat verba Hoſtienſis in rubricã de inquiſitionibus num. 11. vbi trahendo ad hoc propoſitum id quod habetur in cap. cùm ad Monaſterium §. Prior, de ſtatu Monachorum, & recenſendo id quod euenerat Summo Sacerdoti Heli, inquit, *Licet Heli ſummus Sacerdos bonus extiterit, ſcilicet quantum in ſe erat, quia tamen exceſſus filiorum ſuorum efficaciter non correxit, in ſe diuinam vindictam excepit, cùm filijs ſuis in bello peremptis idem de ſellã corruens fractis ceruicibus exſpirauit, vt habetur in dictã Decretali, Licet Heli:* (Et illicò concludit) *Ergò tantò diligentiùs debet Prælatus aſſurgere ad puniendos ſubditos, quantò damnabiliùs offenſas eorum deſereret incorrectas.*

5 E contra verò & vice verſã aliquos Iudices & Prælatos inuenire eſt, qui ad infligendas pœnas ita ſunt propenſi & boni communis nimis zeloſi, vt totus eorum rigor eò tendere videatur; Hinc abſque eo, quòd videant, an fortè deficiant contra leges Iuſtitiæ & cha-

charitatis,& examinent qualitates culparum,an videlicet ſcandaloſæ ſint, nociuæ bono communi aut alicui tertio innocenti, habeant infamiam,aut ſint ſecretæ,ſtatim ad punitionem publicam procedunt, bonam ſubditorum famam manifeſto periculo exponentes: quod tamen eſt contra illud quod à Chriſto Domino in Euangelio & Sacris Canonibus ordinatum eſt circa peccata occulta, eſto peruenerint ad trium notitiam vel duorum. Similes Iudices & Prælati,vt tàm periculoſa euitent præcipitia, quæ illis ex ſuo zelo indiſcreto imminent & paſſione, debent ſedulò reuoluere verba Nauarri in rubricà de iudicijs num. 56. & alia Patris Magiſtri Bannez 22. q. 33. art. 8. dub. 2. Nauarrus itaque obligationem illam reſpiciendi ad famam proximi in delictis ſecretis, ſpecialiter quando non ſunt in damnum boni communis vel alicuius tertij,ſicut in aliquibus euenire ſolet, de quibus ſtatim fiet mentio,inquit, *Multi Iudices parũ hoc conſiderantes, nihil non agunt quo per fas vel per nefas crimina vera vel falſa iuſtè vel iniuſtè ſciantur,& puniantur, quo ſibi famam crudelium quæſitorum acquirant, ob quorum fortè peccata permittit Deus,vt eò plura delinquãtur, quo plura malè puniuntur.* Et Magiſter Bannez citato loco ait: *Aduertãt Prælati,quòd multa sũt relinquenda iudicio Dei,et caueãt, ne velint vſurpare iudicium illius: ſunt enim aliqui Prælati, qui plus nimio zelo corrigendi crimina aguntur, & non ſecundum ſcientiã, & valdè ſatagũt,vt vniuerſa ſubditorum peccata in publicum iudicium vertãt, ſub prætextu boni cõmunis conſeruandi: cùm tamen nõ omnia peccata ſint boni communis destructiua; circa quæ rigidus ille zelus iuſtè exercetur; alia verò crimina debent Prælati præſertim Eccleſiaſtici, vt Patres corrigere & in profundum maris proijcere.* Quia,ſicut idem Bannez docet,& inferius videbimus,ex publicatione aliquorum delictorum occultorũ plus infertur damni particularibus & Cõmunitati,quàm boni ex eorum punitione: & in hanc rẽ appoſitiſſimè loquutus eſt P. Alderete cap. 6. n. 1. *Quod & ſi ſuperior vt Iudex agere poſſit, nõ tamẽ ſemper iudicis partes debet aſſumere;* imò non minus incumbit Prælato, maximè Regulari obire munus Aduocati & Patris in defenſionẽ ſuorum ſubditorum,quàm Iudicis in eorum punitionem.

Cum præiactis aduertentijs iam poterimus progredi ad tractandum de Denunciationibus & inquiſitionibus in ſequẽtibus Capitibus.

CAPVT SEPTIMVM.

De Denunciatione Euangelica.

1 Etſi in initio huius Compendij inſinuauerim me non tractaturum de Correctione Euangelica, quia tamen in aliquibus cum Iudiciali connexionem habet, operæ pretium viſum fuit, illam nonnihil attingere, quatenus ad meliorem huius intelligentiam ordinatur. Et vt ab illius ſumam principium definitione, nulla exactior mihi viſa fuit, quàm ea quam poſuit Giſlerius in ſua praxi c.16.n.6. his verbis: *Eſt delatio criminis apud Iudicem vt patrem: ad emendationem in fratre procurandam, quæ in fraterna correctione obtineri minimè potuit, facta zelo charitatis*. Adæquatè iſta definitio aut deſcriptio explicat totum id quod dixit Chriſtus apud Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum, & ſi te non audierit, dic Eccleſiæ &c.* Suppono hic, quòd hæc denunciatio principaliter habeat locum in peccatis occultis, de quibus non eſt infamia, nec redundant in damnum boni cõmunis nec tertij iuxta doctrinam capitis 5.num.6. In quibus proceditur per gradus Correctionis fraternæ corrigendo primò in ſecreto nullo præſente, deinde coram vno vel duobus teſtibus, prout videbitur expedire, toties nimirum quoties ſpes aderit finem illum conſequendi, ad quem talis correctio ordinatur, ſicut docet S. Thomas 2.2.q.33.art.7.in corp.& art.8. ad primum & alij communiter. Si tamen hàc adhibità diligentià delinquens ſe non emendauerit, debet denunciari Prælato tamquam Patri, vt ſeruatà charitate & bono delinquentis nomine quantum fuerit poſſibile, remedium adhibeat, & hoc ipſum fieri debet immediatè, quãdo pro certo habetur, nec ſecretam admonitionem, nec illam quæ coram teſtibus fieri ſolet, aliquid profuturam: ita docet S. Thomas cum vniuerſà ſuà ſcholà. Et notãdum eſt, non ideò fraternam correctionem intermitti debere, eo quòd corrigendus ex illà exaſperandus ſit, dummodò ſpes affulgeat, eum poſtea ſedatà paſſione ad ſe rediturum, & non ſine emẽdationis fructu correctionem acceptaturum, in quo non pauci hallucinantur & falluntur facile ſibi perſuadentes, in ſimili caſu admonitionem ſecretam eſſe omit-

Digitized by Google

tendam. Ita Sanch. lib. 6. conſ. c. 2. dub. 8. nu. 4. Verùm vt doctrina hæc melius percipiatur, agam primò de illis delictis, quæ ſolùm ab vno teſte oculari ſunt cognita aut per indicia æquiualentia, ſtatim deinde tractaturus de illis, quæ per duos aut tres ſciuntur, & probabilia dicuntur.

2 In dicto igitur caſu Prælatus de veritate vel per ocularem viſionē denunciantis, qui debet eſſe perſona vndequaque fide digna, vel per indicia ſecreta æquiualentia ſufficienter informatus debet delinquentem in ſecreto vocare, eique ſuam indicare notitiam, quam habet de delicto eius: & ſi illud recognoſcens confiteatur cum propoſito ſe emendandi (quod tenetur facere, ſicut aduertit Soto lib. 5. de Iuſtitia q. 6. art. 6. concluſ. 3. & de ſecreto, memb. 2. q. 4. concl. 7. cū S. Thomà quodlib. lib. 12. ar. 13. niſi iuſtè & cum ſufficienti fundamento ſibi perſuadere poſſet, Prælatum ſuà confeſſione abuſurum in malum; in tali enim caſu non obligabitur fateri delictum, & multò minus coram teſtibus (bene tamen, ſi tale periculum non adſit), non poterit Prælatus vlterius progredi, ſed eum ſalutaribus documentis in ſuis bonis propoſitis conabitur ſtabilire; poterit inſuper ſecretam aliquam illi imponere pænitentiam, quæ impoſterum illi ſit potius in medicinam præſeruatiuam, quàm pænam & ſatisfactionem præteritorum, licet per hoc non tollatur, quin ſeruire poſſit pro vtroque. Ita Nauarr. c. inter verba, corol. 6. n. 23. Soto de Secreto, memb. 2. q. 4. Suar. to. 4. de Relig. lib. 10. c. 10. nu. 13. Poteſt etiam Prælatus tali ſubtrahere occaſionem peccandi, mutando officium vel Conuentum, in quo degit, ita tamen ne aliqua ſubſequatur infamia, & iudicet hoc eſſe medium conueniens & opportunum ad occurrēdum præſenti malo, ſi enim hoc non eſſet, nihil horum attentare poterit, ſed obligabitur eum eodem honore afficere quo prius. Ita Suarez vbi ſupra, & eſt doctrina Calixti Papæ Epiſt. 2. c. Ponderet diſt. 50. vbi inquit, *Si aliquis lapſus quocumque modo fuerit, portemus & fraterno corripiamus affectu*, &c. infra: *Porrò Sanctus Dauid de mortiferis criminibus egit pœnitentiam, & tamen in honore permanſit.*

3 Verùm ſi talis ſubditus delinquens poſt ſecretam & charitatiuam admonitionem ſuam culpam non agnoſcat, nec emendationem ſpondeat, poterit eum Prælatus ſeueriùs reprehēdere coram illo qui habet notitiam delicti, ſi ita iudicauerit expedire, ſin minus, coram vnà vel duabus perſonis grauibus ad maiorem eiuſdem cōfuſionem, minando illi, quòd deinceps oculatiſſimè eiuſdem actiones obſeruaturus ſit viuendique modum, parumque aut nihil amplius crediturum. Ita Sotus vbi ſupra cōcl. 7. Suar. & alij multi. Poterit etiam mediocrem aliquam pænam imponere, ſicut v.g. eſt diſciplina vel aliquid ſimile, ſecundum quod iudicauerit expedire ad terrorem

aliquem incutiẽdum, pro his enim omnibus ſufficiens præbet fundamentum præfata notitia, cùm (vt ſupponitur) perſona denuncians non ſit ſuſpecta, ſicuti etiam in caſibus ſimilibus Patri naturali ſua conceditur dignitas. Similiter poterit tali imponi præceptum & pœna excommunicationis, vt talem euitet occaſionem, non accedat ad talem domum vel locum, non tractet familiariter cum talibus vel talibus perſonis, & poterit ei tale præceptum, & cenſura intimari coram teſtibus ad hoc vt caſu quo deficeret, tranſgreſſio probari poſſit, & pœna proportionata imponi, & ſi videbitur, poterit facere vt acceptatio præcepti ab ipſo & teſtibus ſubſcribatur, ad melius illum conuincendum in caſu quo delinqueret, aut teſtes vel vnus ex ipſis deficeret, ita vt Iudex taliter conſeruet & cuſtodiat præceptum, ne deueniat ad manus aliorum, & id quod ſecretum eſt, euadat publicum, in omnibus tamen dictis Prælatus non excedit leges fraternæ Correctionis non obſtante quòd delictum apud illos paucos publicetur. Debet tamen aduertere Prælatus, quòd omnia præfata remedia applicentur cum minori ſubditi delinquentis dedecore, quo fuerit poſſibile, & propterea ſemper debet à ſuauioribus ſecretioribuſque initium ſumere. Ita Suarez vbi ſupra num. 14. & eſt doctrina communis. Attamen ſi ſubditus poſt omnes hos conatus rebellis & pertinax perſiſteret, nihil incumberet Prælato amplius quàm illum Deo commendare, & à peccandi occaſionibus abſtrahere ſine notâ & ſcandalo remittendo cauſam ad tribunal Dei. Sic Doctores citati. Nam ſicut dixit Papa Vrbanus in cap. erubeſcant diſtinct. 82. *Secretorum & cognitor & Iudex Deus eſt: nam de his non eſt iudicium humanum*: & illud quod vni ſoli notum eſt, totaliter ſecretum & occultum dicitur, ſicuti docent Suar. de Charit. diſp. 8. ſect. 6. num. 6. in fin. Caſtr. Palao de Charit. tract. 6. diſput. 3. punct. 13. & alij communiter. Et idcircò nullus debet, nec poteſt denunciare aut iudicialiter accuſare peccatum alterius, quod ſolus nouit, ſicut docet Petrus de Ledeſma tract. 8. de Iuſtitiâ cap. 23. concluſ. 2. Rodriguez de ordine iudiciali cap. 4. num. 13. Clauis Regia lib. 11. cap. 4. num. 1. & hoc verum eſt, etiam ſi Prælatus imponeret præcepta & fulminaret excommunicationes, & multò minus de tali peccato poterit teſtificari in iudicio. Ita Lorc. 22. quæſt. 33. art. 8. diſput. 47. num. 15. & 16. Villagut. in prax. crimin. lib. 2. tr. de denunciatione Euangel. cap. 4. concluſ. 5. Nauarr. dict. cap. inter verb. corol. 6. num. 23. Leſſ. lib. 2. de iuſt. cap. 19. dub. 13. qui affirmant eſſe peccatum graue facere contrarium. Et hoc etiam ſi delictum ſit contra bonum commune, vel in damnum alicuius tertij: quia cùm delictum probari non poſſit, puniri

non

non poteſt, præterquam quòd ex denunciatione vel accuſatione iudiciali aliud non ſequatur niſi infamia denunciati, quod eſt illicitum & peccatum graue, & per conſequens Prælatus non poteſt ſub præcepto obligare, vt denuncietur, aut teſtificetur id, quod ſic ſcitum eſt, tale enim præceptum includit errorem intolerabilem, ſicuti aduertit Clauis Regia lib. 12. cap. 24. de accuſatione num. 32. cum Angelo in ſummâ verbo excommunicatio 3. §. 20. & addit Nauarrus dicto cap. inter verba corol. 66. num. 786. totum hoc eſſe verum, *Etiamſi eſſet crimen læſæ Maieſtatis ac parricidium*. Verum eſt, quòd in his caſibus, ſi delictum eſſet committendum, aut iam commiſſum minaretur damna grauia in futurum, quod idem eſt, ac ſi eſſet in fieri, debet fieri admonitio, vel correctio ipſi delinquenti in ſecreto, vt ſe emendet. Si verò de hac non poſſet haberi certitudo, debet admoneri tertius, cui graue damnum imminet, ad hoc vt ipſe admoneat Iudicem, ſi ſcilicet damnum ſit contra tertium, ſi autem ſit contra bonum commune, debet Iudex extraiudicialiter admoneri, vel ille, qui poſſet damnum communi bono, vel tertio imminens impedire, abſque eo quòd delinquens innoteſcat, ſi hoc ſufficiat ad remedium; ſin minus, non deeſt, qui dicat, quòd, ſi aliud non ſit remedium, tale peccatum Prælato iudicialiter denunciari poſſit, vt eo modo quo fuerit poſſibile, etiam ſi eſſet cum præiudicio famæ delinquentis, impediatur imminens damnum communi bono vel tertio. Ita Caſtro Palab de Char. tract. 6. diſput. 3. punct. 13. num. 10. Et Nauarr. dict. cap. inter verba, corol. 6. num. 260. dicit, quòd, ſi damno imminenti occurri aliter non poſſit, niſi nominando delinquentem, debeat nominari. Hanc ſententiam Caſtri Palai tenuit Noſter Thomas à Ieſu tract. 1. cap. 16. & tract. 2. cap. 9. num. 6. Lezana tom. 1. dub. regul. cap. 27. num. 8. & illam oportet ſequi tunc, cùm damnum boni communis vel tertij eſt valde graue, & non eſt aliud medium euitandi: dicere autem, quòd eo ipſo quòd delictum vel intentum delinquentis probari non poſſit, denunciatio iuridica ad aliud deſeruire non poſſit quàm ad infamandum delinquentem occultum, non valet, quia, cùm in ſententiâ probabili denuncians, ſi fide dignus ſit, poſſit eſſe teſtis, eius dictum poteſt facere ſemiplenam probationem, & cum hàc poteſt Iudex inquirere, incarcerare & torquere Reum, ſi non velit fateri veritatem, cum quo euitabitur totum damnum, & malum vel ſaltem maior illius pars, quod timebatur, nam in ordine ad euitanda damna boni communis hæc omnia ſunt licita & conceſſa. Aduertendum etiam eſt, quod, ſi is qui nouit delictum,

ctum, non ſit certus ſe eſſe ſolum qui illud cognoſcit, interrogatus à Iudice de delinquente in particulari, tamquam teſtis teneatur dicere veritatem, debet quippe ſibi perſuadere, quòd procedat ſecundùm iuſtitiam. Multum intereſt notare hanc doctrinam pro eo, quod dicetur in ſequentibus.

4 Tametſi ferè omnia, quæ in hoc capite dicta ſunt, ſpectent ad tractatum de fraternà correctione, fuit tamen conueniens, imò, neceſſarium hîc ea inſerere, vt melius intelligatur alia doctrina grauium Authorum, plurimum conferens ad illa, quæ in ſequentibus tractabuntur, ex quibus Prælati colligere poſſunt, quid facere debeant ac poſſint in peccatis occultis ſuorum ſubditorum, quando ſunt probabilia per duos aut tres teſtes fide dignos, aut æquiualentia indicia.

CA-

CAPVT OCTAVVM.

Declaratur quid poſſit facere Prælatus in virtute denunciationis Euangelicæ in delictis probabilibus per duos teſtes.

1 PRo meliori dicẽdorũ luce notandum eſt, finem proprium correctionis fraternæ & denunciationis Euangelicæ ſolùm eſſe proximi emendationem, & ideò pro illà obtinendà ea dumtaxat media adhibenda ſunt, quæ ad eam conducunt, & non alia, eſto aliàs bona ſint & proportionata ad alios fines aſſequendos. Sic S. Thomas 22.q.33.art.7. Mirand. de Ord. iudic.q.11. art. 10. concluſ.4. & eſt doctrina receptiſſima inter omnes diſcipulos S. Thomæ. Hoc ſuppoſito eſt difficultas, quid poſſit facere Prælatus in virtute illiº notitiæ, quam accepit tamquam Pater per denunciationem Euangelicam in caſu delicti alicuius occulti & ſolum perſonalis, nec non probabilis per duos teſtes, poſteaquam fecit diligentiam illam, de quà capite præcedenti num.2. & 3. actum fuit, caſu quo delinquens pertinaciter nollet confiteri ſuum delictum, & incorrigibilem ſe oſtenderet ſine vllà ſpe emendationis. Et notetur hic per tranſennam, quòd in tali caſu ſubditus delinquens ſub obligatione graui teneatur in ſecreto fateri Prælato ſuum delictum, ſuppoſito quòd habeat teſtes ad illum conuincendum. Hoc dicit Mirand. q. 10. art. 20. concluſ. 4. quod debet intelligi cum illà limitatione Soti allatà n. 2. capitis præcedentis, niſi ſcilicet prudenter ſibi perſuadere poſſit, Prælatum tali ſecretà confeſſione malè vſurum, & pro hoc quidam notant, quòd illum non debeat facere coram teſtibus, maximè ſi ſint diuerſi ab illis, qui delictum ignorant.

2 Hoc præſuppoſito P. Magiſter Soto lib.5. de iuſt.q.6. concl.4 reuocando id quod dixerat in relect. de ſecreto, quem ſequitur Thom. Sanch. tom.2. Conſ. lib.6. c.2.dub. 11. num. 9. dicit, ſi non ſit ſpes, quòd procedendo contra illum publicè & Iudicialiter emẽdandus ſit, ſummum, quod Prælatus in tali caſu poteſt facere, eſſe eum excommunicare, quouſque ad

ad ſe reuerſus ſuam recognoſcat, & fateatur culpam, agatque de emendatione: non tamen poterit applicare pœnas illas ordinarias à Iure impoſitas, quia hæ ſolùm ordinantur ad punitionem delictorum publicorum: adduntque, præfatam excommunicationem ſolùm imponi & ferri poſſe coram illis teſtibus, qui tunc præſentes erant, quando illum Prælatus ſecretò correxit.

3 Secunda ſententia dicit, quòd etiamſi ſciat Prælatus talem delinquentem non ſe emendaturum, per Iudicialem & publicam punitionem, imò potius in deteriora prolapſurum, poſſit illum carceri mancipare, per præcepta & cenſuras cogere, vt fateatur veritatem, quam tenebitur dicere: & ſi neceſſium fuerit, poterit illum torturæ ſubijcere; ſin minus conuicto per plenam probationem teſtium, quibus notus eſt caſus (qui ad Iudicium vocati tenebuntur reſpondere iuxta veritatem) poterit pœnam ordinariam, quam meretur delictum, applicare. Hanc ſententiam cum toto hoc rigore tenet P. Fr. Martin. de S. Ioſeph Franciſc. diſcalceatus in ſuo Epitome Iudiciali c.2. nu.4. & pro illà citat Panormit. in cap. nouit. de iudicijs: & licet primà facie videatur eam tenere Panormitanus, ſi tamen cum attentione legatur à numero 44. vſque ad num. 47. in quo tangit punctum rei, non facilè diiudicari poteſt, hanc eſſe illius mentem. Quia num. 44. vbi agit de peccatis occultis, quę ſunt in nocumentum boni communis aut tertij, & de perſonalibus, probabilibus tamen per duos aut tres teſtes, poſtquam ſeriò inculcauit, attendendum ſemper eſſe ad famam proximi, & delictum publicum publicè, ſecretum verò ſecretò eſſe corrigẽdum relatis diuerſis opinionibus S. Anton. & Ioannis Andreæ, tandem ſic concludit: *Ego verò teneo cum Ioanne Andreà, quòd poſſit Prælatus excommunicare & aliam cenſuram Eccleſiæ exercere in denũciatum eius ſubditum, ſi non vult ſe corrigere, & ſi aliter non poteſt pænitere, niſi priuetur officio vel beneficio, poterit illo priuari:* & quòd poſſit illum priuare, ſi aliter pæniteat, probat ex verbis Chriſti Domini Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, &c.* ex quo infertur, Panormitanum non eſſe illius ſententiæ relatæ in toto rigore, ſed ad ſummum ſentire, quòd ſi ſpes affulgeat, delinquentem per tale medium fore emendandum & acturum pœnitentiam pro ſuo peccato, Prælatus procedere poſſit ad illam publicam punitionem. Notanter autem dixi *Ad ſummum,* quia loco citato non ſe explicat, an loquatur de peccatis occultis, quæ ſunt in damnum boni communis aut tertij, an verò de illis, quæ ſolùm ſunt perſonalia, factà enim ſuperiùs mentione de vtriſque, ſtatim concludit cum citatis verbis non determinando de quibus peccatis loquatur, & meo quidem iudicio ſolùm loquitur de peccatis illis prioribus, citat enim pro ſuà parte Hoſtienſem lib. 5.

in rubr. de inquiſitionibus num.2. qui licet admittat, Iudicem poſſe inquirere, etiamſi delinquens non ſit infamatus, dummodò apud illum denunciatus ſit: ſtatim tamen ſubdit, *Sed non remouebitur à beneficio, imò pœna infligetur arbitrariè & occultè*, ergò ſolùm admittit inquiſitionem & punitionē occultam, quando delictum eſt ſecretum, & alteri non nocet niſi delinquenti; quando enim nocet alijs, bene poterit procedere ad punitionem publicam, ſi ex toto non ſe emēdauerit. Idem dubium eſſe poteſt de mente Viguerij lib. inſt.c. 12.§.2. verſ.9. citati à Sanchez vbi ſuprà num.2. in fauorem huius ſententiæ; quia Viguerius non explicat, an hoc fieri poſſit, quando non affulget ſpes emendationis per iudicialem punitionem, imò meo iudicio ſentit contrarium, ſecundum doctrinam, quam habet verſ.7. poſt medium, vbi ſupponit, finem proprium fraternæ correctionis eſſe emendationem proximi, & ſi hæc obtineri poſſit, non reſpiciendum eſſe ad famam, ſi vtrumque ſimul haberi non poſſit: ergò quando per nullum medium emendatio obtineri poteſt, ſentit, Deo remittendam eſſe punitionem occulti peccati & perſonalis, eſto probabile ſit, quod eſt id, de quo loquimur in præſenti. Et quia aliquis facilè decipi poſſet exiſtimando dictam ſententiam eſſe Alderete, propter illud quod dicit lib.1.cap.6. num. 9.& 16. rogo, vt legatur attentè à nu.19. vſque ad nu. 26. incluſiuè, & apparebit, quòd expreſsè teneat oppoſitum: & num. 9. & 16. ſolùm loquatur de peccatis occultis, quæ ſunt in damnum boni communis, aut minantur alicui tertio, in quibus ſi ſecreta Prælati correctio nihil proficiat, bene poterit tranſire ad Iudicialem, vtendo incorrigibilitate pro Accuſatore ficto, ſi voluerit obligare Denunciatorem Euāgelicum ad hoc, vt ſit Iudicialis. In peccatis tamen ſolùm perſonalibus & occultis, licet probari poſſint, expreſsè tenet oppoſitum, ſicut ſtatim videbitur, & in eodem ſenſu debet intelligi Nauarrus in rubr. de Iudicijs nu. 95. ſicut dicemus num. 14.

4 Fundamentum præcipuū huius ſentētiæ deſumitur ex verbis Xpi: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus*, vbi videtur, Chriſtum dare licentiam tractandi talem incorrigibilem inſtar peccatoris publici, ergò ſicut contra hunc poteſt & debet procedi cum punitione iudiciali & publica, ita etiam contra incorrigibilem, eſto delictum ſit ſecretum, probabile tamen. Confirmatur hoc illà ratione, in quà ſolà ſe fundat præfatus P. F. Martinus de S. Ioſeph, & eſt, quòd licet publica punitio non proſit ad emendationem delinquentis, imò potius obſit, proderit tamen bono communi, imponendo frænum, & terrēdo cæteros, quod præponderat famæ alicuius particularis.

5 Et ſi aliquis interroget, quomodo, cùm non adſit infamia delinquentis, in dicto caſu Prælatus ad in-

inquiſitionem Iuridicam particularem contra eum procedere poſſit, ſuppoſitoq uòd neceſſarium ſit, cum procedere in delictis occultis & ſolùm perſonalibus, ſicuti determinant Sacri Canones? ad hæc reſpondens duo dicit præfatus Pater; primum, quòd Prælatus poterit per præceptum & cenſuras obligare illum, qui ei denunciauit delictum tamquam Patri, vt illud denunciet tamquam Iudici, tenebiturque obedire, ſicut tenentur & illi, qui habent notitiam delicti, teſtificari; ſupponit enim iſte Author, in hoc caſu denunciatorē Euangelicum poſſe eſſe Iudicialē: & ſi licitè poſſit illud facere ſecluſo præcepto, hoc impoſito à Superiore tenebitur denunciare, ſicut docet Bannez 22.q.33.art.8. dub. 4.concluſ.6. Ledes.in Sum.tract.4. de miſericordià c.4. concluſ. 26. Suarez tom. 4. de Relig.lib. 10.c. 12.num.44. & alij, loquendo de peccatis occultis, quę ſunt in damnum boni communis aut alicuius tertij. Secundum, quod reſpondet, eſt, ſi Prælatus ad hoc noluerit obligare, poterit per aliam viam incedere vtendo incorrigibilitate, quæ agit vices Accuſatoris virtualis aut ficti, quemadmodum docent Miranda de Ordine Iudic. q. 3.art.2. Villalob.tract. 14. diff.5.n. 3. cum alijs: & in virtute illius, etiam ſi non adſit infamia, poterit procedere ad inquiſitionem particularem Iuridicam, obligando denunciatorem Euangelicum, ad hoc vt teſtificetur, cùm communis ſententia teneat, eum poſſe eſſe teſtem in Ordine Iuridico: ſicut etiam poterit obligare alios duos aut tres teſtes, qui habēt notitiam delicti, qui omnes tenebuntur dicere & teſtificari veritatem.

6 Iſta ſententia in toto ſuo rigore videtur mihi valde dura & difficilis, tum quia eſt deſtituta Authoribus, qui illam expreſsè teneant, excepto præfato Patre F.Martino: tum etiam quia illius fundamenta ſunt debilia, & in re tàm graui nullum adijciunt pondus, quòd vt pateat, dico primò; quod verba Chriſti Domini non faueant, nam, vt ſentit Innocentius citatus à Panormitano vbi ſupra, quando delinquens eſt occultus, & habet cęteras dictas conditiones, ſolùm debet tractari tamquam Ethnicus & publicanus ab illis, qui ſciunt delictum in ſecreto, non autem in publico infamando illum, & huius opinionis ſunt omnes illi Authores, quos poſtea citabimus. Fundamētum ex ratione petitum eſt, quia ſicut ſtatim probabimus in hoc capite & in ſequentibus, plus nocumenti quàm boni accipit bonum Commune ex publicatione peccatorum occultorum perſonalium. Verùm eſto admitteremus, talem publicam caſtigationem delicti eſſe proficuam cōmuni bono, quia tamen eſſet coniuncta cum tàm graui damno particulari, ſicut inferius patebit, & admittit illa ſententia, nimirum cum hoc quod eſt peiorari, non poterit illud Iudex prætendere per ſolam notitiam, quam habet ex denūciatione Euangelicà, cuius

finis proprius eſt bonum ſpirituale delinquentis, prout dictum eſt num. 1. dicere verò, quod in iſto caſu Prælatus poſſit obligare Denunciatorem Euangelicũ ad hoc, vt denunciet Iudicialiter, eſt omninò falſum: ſed quoniam diſcuſſio huius difficultatis pendet ex reſolutione illius dubij, an etiam ſecluſo præcepto ſubditus licitè poſſit facere talem denunciationem, illam remittimus ad ſequens Caput, in quo explicabitur, in quo genere peccatorũ poſſit quis licitè facere denunciationem iudicialem, & quomodo illa, quæ non poteſt denũciare ſecluſo præcepto, nec etiam poſſit denunciare poſito præcepto.

7 Nec etiam aliud medium, quod aſſumit citatus Author, nimirum incorruptibilitatem poſſe ſubire vices Accuſatoris virtualis vel ficti; facit ad propoſitum pro caſu præſenti; cùm enim illa notitia incorrigibilitatis ſit tantùm mediũ quod aſſumi poteſt intra ordinem Euangelicum, qui eſt ſecretus, nõ poteſt deſeruire ordini Iudiciali, præſertim quando nõ affulget ſpes emendationis in delinquente, cùm hæc (ficut num. 1. diximus) ſit proprius illius finis, ac proinde quod ad talem finem non conducit, ſed potius illi repugnat & nocet, non poteſt illo Prælatus vti in virtute Euangelicæ denunciationis. Vnde infertur, illam ſententiam cum rigore quo à citato Authore ponitur, eſſe parum fundatam.

8 Tertia ſententia dicit, quòd ſi in caſu propoſito cõſideratis omnibus medijs intra ordinem Euangelicum poſſibilibus delinquens æſtimatur incorrigibilis, ſperet tamen Prælatus, illum fore emendandum per media ordinis Iudicialis, poſſit procedere vtendo omnibus illis, quæ à priori ſententià allata ſunt, & per conſequens poterit Prælatus denunciatorem Euangelicum per præceptum & cenſuras obligare ad hoc vt faciat denunciationem Iudicialem, vel vti illà icorrigibilitate pro Accuſatore virtuali vel ficto, & in tali caſu tàm denuncians quàm teſtes tenebuntur obedire & reſpondere Prælato veritatem tanquam Iudici. Et ita ad illud ipſum tenebitur Reus interrogatus ab eodem. Si verò nulla ſit ſpes faciendæ emendationis per Iudicialem & publicam caſtigationem, non erit licitum ad illam procedere, ſed ad ſummum ſecretò excommunicare delinquentem, ſicut fuit dictum num. 3. remittendo cætera ad tribunal Dei, ſuppoſito quòd peccatum non ſit ſcandaloſum, nec in damnum boni communis vel alicuius tertij, & delinquens non ſit infamatus. Hanc ſententiam cum dicta limitatione tenet Soto de Secret. memb. 2. q. 4. concl. 8. Nauarr. d. c. inter verba, corol. 54. nu. 160. Et in hoc ſenſu debet intelligi, dum illam ſententiam videtur tangere in rubr. de Iudicijs num. 45. ſequitur eamdem opinionem Arag. 2. 2. q. 33. ar. 8. dub. 3. Mirãd. de ordine Iudiciali q. 11. art. 10. concluſ. vltim. Thom. Sanch. tom. 2. conſil. lib. 2. c. 2. dub. 11. nu. 8. &

Sayr. in Claui Reg. lib. 11. c. 14. Petrus de Nauar. lib. 2. de reſtit. c. 4. dub. 11. num. 232. Noſter Thomas à Ieſu tract. 1. cap. 19. n. 8.

9 Fundamentum huius ſententiæ quoad vtramque partem deſumitur ex verbis Chriſti Domini ſupra relatis, in quibus videtur dare licentiam vtendi tali medio tamquam vtili ad lucrandum proximum, dum alia magis leuia & ſuauia non ſufficiunt, & ratio eſt, quia plus eſt, & pluris æſtimari debet lucrari animam proximi per culpam perditam, quàm conſeruare illius famam & cætera bona temporalia, ergò dum ſpes eſt lucrandi animam proximi, etiamſi fiat cum præiudicio ipſius famæ vel aliorum bonorum temporalium, vtendum erit prædictis medijs, cùm cætera omnia deficiant. Si tamen talis ſpes haberi non poſſit, numquam ordo Euangelicus dat licentiam tranſeundi ad ordinem Iudicialem lacerando famam proximi abſque eo quòd obtineatur eius finis, qui eſt lucrari fratrē. Hæc ſentētia videtur eſſe D. Thomæ in quæſtionibus diſputatis q. de Virtutibus, vbi inquit: *Seruanda eſt fratris conſcientia & fama ſimul, ſi fieri poteſt, alioquin conſcientia ſola, contempta famâ.* Et 22. q. 33. art. 7. vbi ſic ait: *Quædam peccata ſunt, quæ ſolùm ſunt in malum peccantis, & tunc ad hoc ſolùm tenendum eſt, vt fratri peccanti ſubueniatur.* Et paulò poſt ſubdit, *Sed quia conſcientia præferenda eſt famæ, voluit Dominus, vt saltem cum diſpendio famæ fratris conſcientia per publicam demonſtrationem à peccato liberetur.* Ergò ſanctus Doctor ſentit, dum non eſt ſpes emendationis, nullo modo procedi poſſe ad publicationem delicti, bene tamen tunc, cùm habetur illa ſpes: in iſto enim caſu charitas quæ moderatur & regit ordinem Euangelicū, vtitur ordine Iudiciali imperando Iuſtitiæ, vt cum ſuo rigore illam adiuuet ad aſſequendum id, quod per media blandiora obtinere non potuit. Hæc ſententia cum tali moderatione explicata eſt valde probabilis, & pro tali illam habent (præter illos citatos, qui illam ſequuntur) Bannez, Ledeſma, & Trullench. in locis, quæ ſtatim citabimus, & pro illius praxi poterit ſeruire id, quod notatum fuit capite ſeptimo nu. 1. in fine.

10 Quarta ſententia, quæ procul dubio clemētior eſt & rationi magis conſentanea ac legibus charitatis, tenet, quòd in delictis occultis, de quibus non eſt infamia, & quæ ſunt merè perſonalia, eſto ſint probabilia per duos aut tres teſtes, ſi poſtquam Prælatus adhibuit omnia illa media ad ordinem Euangelicum ſpectantia, adhuc delinquens perſeueret in ſua pertinaciâ, non poſſit contra eum procedere ad ordinem Iudicialem publicum, etiamſi affulgeat ſpes emendationis; & per conſequens non poterit cogere per præceptum & cenſuras Denunciatorem Euangelicum ad hoc vt denunciet iudicialiter, nec vt ab eo tollat obligationem ſecreti, non enim po-

poteſt licitè facere: ac proinde non poterit procedere ad inquiſitionem particularem Iuridicam contra delinquentem in virtute incorrigibilitatis, hæc enim dumtaxat ſeruit loco Accuſatoris ficti in peccatis occultis, quæ ſunt in damnum boni communis aut alicuius tertij. Et ratio eſt, quia totam notitiam quam habet Prælatus per denunciationem Euangelicam, habet ſub eàdem obligatione ſecreti, ſub quà illam habet denuncians; & ita nec denuncians poterit illam tollere, cùm non ſit Dominus alienæ famæ, nec ipſe Prælatus poterit illà ſecretà notitià vti ad actiones publicas infamantes delinquentem quoad omnia. Vnde præcepta & cenſuræ à Prælato denuncianti, teſtibus & Reo impoſitæ ad hunc finem, erūt iniuſtæ, inualidæ, nec vllum habebunt robur obligandi. Hanc ſententiam ſequuntur P. Magiſter Bannez 22.q.33.art.8. dub.4.concluſ. 4. Petrus de Ledeſma in tractatu de miſericordià cap. 4. dub. 3.concluſ.26. P. Suarez tom.4.de Relig.lib.10. cap.12.num.43.Alderete lib.1.cap.6.§.1. per totum, præcipuè num 22. & 25. Trullench. lib.1. in Decalog.c. 5. dub. 26.num.8.

11 Probatur primò ratione iam inſinuatà, & eſt, quia eadem prorſus obligatio ſeruandi ſecretum, quæ erat in denunciante in ordine ad conſeruandam famam delinquentis occulti, remanet in Prælato per denunciationem ſibi factā tamquam Patri, nam vt aduertit Alderete num.20. in denunciatione Euangelicà, *Superior in locum ipſius denunciantis ſubrogatur, vt Correctionem ſecretā vtiliter faciat, igitur eodem modo ſe gerere debet in ſecreto ſeruādo & infamà proximi conſeruandà ex vulgari axiomate, quòd ſubrogatum debet naturam eius in cuius locū ſubrogatur, ſeruare*. Deinde doctrina communis eſt, ſicut probabimus in paragrapho ſequenti, & in capite de Inquiſitione generali, perſonam particularem non poſſe licitè publicare delictū mere perſonale & occultum, tametſi ſit notum duobus alijs vel tribus, & ſi illud publicaret, peccaret grauiter ad minus contra Charitatem & ſecundum aliquos etiam contra iuſtitiam, nam talis publicè infamaret eum, qui habebat famam bonam, ergò ob eamdem rationē non poterit Prælatus vti illà notitià ſecretà, quæ illi communicata fuit tamquam Patri in ordine ad publicandum & infamandum delinquentem, ſine eo quòd lædatur obligatio ſecreti & offēdantur leges charitatis: neque denuncians poterit ab ipſo tollere talem obligationem, non enim eſt Dominus famæ proximi, ſicut aduertit idem Alderete. Confirmatur hoc, quia denunciatio Euangelica non facit *Notorium Iuris*, nam in illà denuncians non agit de Ordine Iudiciali, neque Iudex facit officium Iudicis, ergò ſi ex alià parte non adſit *Notorium facti*, nec infamia, nec damnum alicuius teſtis, nec boni communis, vt ſupponimus nal-

nullà ratione Iudex habebit ius ad inquirendum iuridicè contra talem delinquentem occultum, ſiue per tale medium ſit emendandus ſiue non.

12 Nec valet dicere cum tertia ſententià, quando adeſt ſpes emẽdationis per medium caſtigationis publicæ, bene poterit Prælatus vti tali medio, eſt enim ordinatum ad finem principalem denunciationis Euangelicæ. Dico hanc rationem non ſatisfacere, quia medicina Ordinis Euangelici, quæ applicari poteſt per modum curæ ſpecialis proximo infirmo, debet eſſe proportionata cum fine intento, ſed infamia & caſtigatio publica non habẽt proportionem cũ curà peccati occulti, quod non eſt in damnum aliorum, ergò talis medicina applicari non poteſt. Quòd autem non habeat proportionem, probatur primò, quia medicinæ intra Ordinem Euangelicum vtpotè regulatæ per charitatem, debent ſapere benignitatem, ſicut ipſa charitas, quod tamen non competit medicinis intra Ordinem Iudicialem, ſunt enim duræ & rigidæ. Secundò quia ſicut bene aduertit P. Magiſter Bannez cum Authoribus citatis, Ordo Iudicialis & illius punitiones publicæ ordinãtur ad reparanda damna publica & illa quæ vergunt in nocumentum alicuius tertij Innocentis, ergò vbi non reperitur malũ aliquod quod ſit affectum talibus qualitatibus, non erit licitum vti rigore ordinis Iudicialis infamando publicè illũ, qui habebat bonam famam; præter quam quòd, ſicut dicit ipſe Bannez, & nos diffusè probabimus capite ſequenti, ordinariè ex publicatione delictorum occultorum plus damni infertur communitati & ipſi delinquenti, quàm boni: deinde eſto admitteremus, delinquentem pro tunc quoad delictum præſens emendandum, infamia tamen illa publica quæ manet, illum præcipitat in alijs occaſionibus ad peiora, quàm non erãt præcedentia, ſicut teſtari poteſt ipſa experientia. Videtur mihi, quòd derogarem aliquid huic doctrinæ, ſi in illius confirmationem non adducerem grauiſſima verba P. Magiſtri Bannez, quæ habet in 22.q.38.art.8. ante quartam Concluſionem, & in eadem Concluſione: *Quando Correctio publica (inquit) non eſt ordinabilis per ſe ad bonum commune, non debet adhiberi propter bonum particulare delinquentis, quia quòd delicta publicentur, ex naturà ſuà nociuũ eſt communitati; eſt enim exemplum, vt alij ad ſimilia facienda inuitentur. Caſtigatio verò publica, quæ ſupervenit ab eo, qui habet curam Communitatis, ordinatur ad remedium illius mali, cuius eſt cauſa publicitas delictorum. Ergò melius eſt, quòd non publicentur per ſe & abſolutè loquendo, quàm quòd publicata puniantur. Ergò peruerſus ordo videtur, quòd propter bonũ vnius (ſcilicet delinquẽtis) publicetur delictum illius. Non ergò eſt licitum transferre ad publicum forum delictum illius, quo vſque ad tertium gradum Correctio-*

ctionis fraternæ manet incorrigibilis, niſi quando huiuſmodi publicitas eſt per ſe immediatè ordinabilis ad bonum commune. Et ſi hoc ſentit Doctor tàm grauis, etiam quando eſt ſpes, delinquentem fore emendandum per caſtigationem publicam, quid ſentiret, quādo non ſperatur aliud bonum vel vtile, niſi illud quod ſequitur in Communitate ex publicà punitione delinquentis occulti, ſicuti tenet ſecunda ſententia? ex quibus omnibus infertur, media illa Ordinis Iudicialis nō eſſe proportionata pro correctione delictorum occultorum perſonalium, quæ fuere manifeſtata per denunciationem Euangelicam, & per conſequens nec debent nec poſſunt vſurpari & adhiberi in virtute denunciationis. Cum quo manet ſatisfactum principali fundamento ſecundæ ſententiæ. Ad illud verò, quod deſumitur ex verbis Sancti Thomæ, reſpondet Bannez art. 8. dub. 4. in ſolut. ad tertium cum Nauar. d. cap. inter verba, corol. 59. num. 158. quòd ibi per publicam denunciationem S. Doctor intelligat eam, quæ fit coram teſtibus admonitionis ſecretę, & etiam eam quæ fit Prælato tamquam Patri, in quantum publicum opponitur illi, quod totaliter & vndequaque ſecretum eſt, & eodem modo debet intelligi, quando dicit, quòd *Seruetur conſcientia contemptà famà*. Vbi per famam intelligit eam quam perdit delinquens, (quæ non parua eſt) apud Prælatum vt eos qui vocati ſunt ad faciendam admonitionem in ſecreto, non verò eam, quam perderet apud omnes per publicam inquiſitionem & caſtigationem. Legatur S. Thomas in ſolutione ad 5. & patebit hanc eſſe eius mentem, nam ibi loquendo de Prælatis Regularibus inquit: *Quia Prælatus non eſt Iudex indiciorum occultorum ſed ſolus Deus, non habet poteſtatem præcipiendi aliquid ſuper occultis, niſi in quantum per aliqua indicia manifeſtantur: puta per infamiam vel per aliquas ſuſpiciones, in quibus caſibus poteſt Prælatus præcipere eodem modo, ſicut Iudex Secularis vel Eccleſiaſticus.* Id ipſum docet quodlibeto 4. ar. 12. ergò ſentit, quòd quando non præcedit infamia, vel adſunt manifeſta indicia vel ſuſpiciones, non poſſit Prælatus procedere ad inquiſitionem particularem publicam in hoc genere peccatorum occultorum, quæ non ſunt in damnum boni communis vel alicuius tertij, & per conſequens quando dicit: *Seruetur conſcientia contemptà famà*, debet intelligi non de famà, quæ apud omnes perditur per Ordinem Iudicialem publicum, ſed de illà quæ perditur apud Prælatum & teſtes Correctionis Fraternæ & denunciationis Euangelicæ. Et conformiter ad hoc dicit Caietanus, ibidem, quòd *Inquiſitio propriè loquendo, quæ eſt Iuridica, non habet locum in proceſſu per denunciationem*, quando non adeſt infamia; & red-

dit

dit rationem: *Quoniam inquiſitionem debet præcedere infamia, ita quòd etiamſi duo vel plures iurent vidiſſe ſe aliquem commiſiſſe crimen aliquod & nulla adeſt infamia, non eſt propterea inquirendum, vt habetur* in cap. inquiſitionis de accuſat. vbi dicitur, *Sed neque eſt puniendus iudicialiter*. Id ipſum repetit q. 64. ar. 1. dando rationem: *Quia peccatum eo ipſo quòd occultum ſit, exemptum eſt ab inquiſitione humana & iudicio humano, quoniam omnia iudicia humana ad publicam poteſtatem & ſcientiam ſpectant*. Et cùm hoc nequeat intelligi de peccatis occultis, quæ ſunt in damnum boni communis vel alicuius tertij neceſſariò intelligi debet de illis, quæ dumtaxat ſunt in damnum illius, qui ea committit. Quod totum efficaciter confirmabitur ex doctrina ſequentis capitis. Et ita ſentio, hanc vltimam ſententiam opportere ſequi communiter, & maximè inter Religioſos, vbi bona fama & opinio plurimũ æſtimatur, & maximi momenti eſt, & ſemel perdita, cauſa eſt tantorum damnorum tàm animæ, quàm corporis, præter dedecus magnum & notam, quà afficiuntur Communitates, in quibus Religioſi infamati degunt.

CAPVT NONVM.

De Denunciatione Iudiciali.

1 DEnunciatio Iudicialis, aut publica aliud non eſt, quàm *Delatio ſeu manifeſtatio criminis Prælato tamquam Iudici facta, vt ipſe (ſeruato Iuris ordine) prouideat, vel de bono communi, vel tertij innocentis.* Alij dicunt, quòd ſit *Delatio quâ proceditur ad euitandum damnũ publicum vel tertij innocentis.* Vbi etiã intrat ſatisfactio pro damno, quod accepit denuncians. Varia diſcrimina ponunt Authores & ſpecialiter P. Suarez tom. 4. de Relig. lib. 10. c. 8. nu. 2. inter iſtam denunciationem, & Euangelicam, ad euitandam tamen prolixitatem & confuſionem afferam dumtaxat vnam communem & certam: & eſt, quòd per denunciationem Euangelicam ſolùm intẽdatur bonum ſpirituale Correcti per media charitatis & miſericordiæ: per Iudicialem verò intẽditur bonum ſpirituale vel temporale Reipublicę & Communitatis, vbi intrant etiam pręuentiones damnorũ tertij Innocentis: ad bonũ quippe cõmune pertinet pręuenire, ne talibus inferatur damnũ vel grauamẽ.

2 Differt etiam denunciatio Iudicialis à propriâ accuſatione, quòd in illâ non obligetur denuncians, nec ad probationem delicti, nec ad pœnam eius, ſi Iudex non probauerit, licet non ſit immunis ab aliquâ pœnâ, quando fecit denunciationem ſine ſufficienti fundamento, imò grauem incurrit pœnam, quando ſub nomine & titulo denunciantis facit ſe Accuſatorem palliatum, ſicut dicetur inferius. In accuſatione verò obligatur Accuſans ad vtrumque; & ob id Accuſatio debet eſſe in ſcriptis cum cæteris conditionibus, quę ponentur in ſequenti capite, quod non eſt neceſſarium in denunciatione, quæ poteſt fieri oretenus ſine aliis ſolemnitatibus relinquẽdo certificationẽ & cętera oĩa curę Iudicis.

3 Quidam cum Soto de ſecreto, memb. 2. q. 5. *Ante primam concluſionem* dicunt, quòd etiam diſtinguantur penes hoc, quòd Accuſator determinatè prætẽdat bonum commune vel tertij per medium caſtigationis publicæ aſſignatæ à lege, ad hoc vt cæteri terreantur & impediantur delicta in rebus publicis & Communitatibus, & propterea Iudex nequit pœnam à Lege vel iure ſtatutam moderari, ſi delictum plenariè probatum ſit. Loquendo verò de Denunciatore Iudiciali inquiunt, quòd tametſi iſte etiam intendat bonum Commune vel tertij, non tamen determinatè per medium caſtigationis taxatæ à legibus, ſed per illa media, quæ videbuntur

Iu-

Iudici expedire:& ſi Iudex procederet per medium rigoroſæ pœnæ à Iure taxatæ, per accidens ſe haberet ad intentum denunciantis. Vt verum fatear, licet iſta differentia ſpeculatiuè videatur bona, pro praxi tamen videtur prorſus impertinens, nam ſi ego defero delinquentem apud Iudicem, vt in quantum talis publicè procedat, neceſſum eſt, vt puniatur ſecundum extracta per proceſſum, ſiue deinde pœna ſit ſecundum rigorem legis ſiue non: propterea videtur mihi primam differentiam eſſe certam nec aliam eſſe quærendam, ſicut affirmat Bannez 2.2.q. 68.art.1.ad 2. Miranda q.13.art. 2.Leſſ.lib.2.cap.29.dub.12.num. 103.Laiman.tom.2.tract.6.cap. 3.num.40. Sairus in Claui Regia lib.12.cap.14.num.10.cum alijs pluribus: & pro hac aduertit Bannez S. Thomam ſub nomine Accuſationis comprehendiſſe denunciationem Iuridicam, eo quòd ſolùm diſtinguantur accidentaliter penes obligationem probandi vel non, & remanere ſubiectum pœnæ talionis, & eſſe in ſcriptis. Ratio quam pro hoc affert Sairus, eſt optima, nam denunciatio Iudicialis introducta fuit ex eo, quòd pauci reperirentur, qui auderent accuſare, ne remanerent ſubiecti pœnæ, caſu quo non probarent delictum. Et ita quod vtrimque intenditur, eſt bonum commune vel tertij per medium caſtigationis publicæ, & ſolùm differunt, quòd accuſator ſe obliget ad probandum delictum & ſubeundum pœnam, ſi non probauerit; denuncians autem ad nullum horum ſe obligat, ſed relinquit caſum in manibus Iudicis, ad hoc vt procedat ſecundum quod tenetur ex officio & obligatione quam habet, quamuis debeat dare notitiam eorum, qui ſciunt caſum, & fundamentorum, quę habet, vt Iudex ſciat quà vià incedere debeat in ordine ad inquiſitionem particularem.

4 Explicato iam quid ſit denunciatio Iudicialis & in quo differat ab Euangelicà & etiam ab Accuſatione remanent duo declaranda. Primum, quænam conditiones requirantur ad hoc vt denunciatio Iudicialis licitè fiat? Secundum, in quo genere peccatorum poſſit & debeat fieri? pro quorum intelligentià aduertendum eſt, in omni genere peccatorum ſemper occurrendum eſſe damnis cum minori diſpendio famę & honoris delinquentis, quo fuerit poſſibile, niſi quando delicta & delinquentes ſunt notorij & manifeſti; in his etenim caſibus non eſt cur habeatur ratio famæ & honoris delinquentis: nam per ipſam notorietatem & publicitatem delicti illam perdidit, & ſcandalum poſtulat ſatisfactionem, ſicuti dicetur num. 7. In alijs verò delictis occultis, quantumuis probari poſſint, et ſint in damnum boni communis vel tertij, & quantumuis atrocia ſint, debet tamen attendi ad modò dicta, iuxta doctrinam datam cap. 5. à num. 6. vſque ad finem. Vnde cùm emendatio &

omniũ damnorum reparatio plenè haberi poteſt reuelando delictum in generali & communi, non debet reuelari in particulari:& quando ſufficit manifeſtare delictum, non debet manifeſtari delinquens, & quando ſufficit Denunciatio Euangelica, non oportet vti Iudiciali,& cùm ſufficit detegere delictum vni ex amicis delinquentis, vt ipſe ſolus eumdem corrigat, non poteſt deferri ad Prælatum etiam tamquam ad Patrem, & facere contrarium eſſet peccatum graue; ſicut docet Nauarrus dict. cap. inter verba, corolar. 58. num. 157. Sairus in Claui Regià lib. 11. cap. 4. num. 5.& eſt doctrina communis tradita expreſsè à S. Thomà quodlibet. 11. q. 12.& 22. q. 33. art. 7. in corpore, vbi loquendo de peccatis grauioribus & illis quæ magis ſunt in damnum boni communis, ſicut eſt hæreſis & proditio alicuius Ciuitatis, inquit. *Quædam peccata occulta ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum vel corporale vel ſpirituale; puta ſi aliquis occultè tractet, quomodo Ciuitas tradatur hoſtibus, vel ſi hæreticus priuatim homines à fide auertat, & quia ille qui ſic occultè peccat, non ſolùm in ſe peccat; ſed etiam in alios, oportet ſtatim procedere ad denunciationem, vt nocumẽtũ impediatur. Et ſtatim ſubdit, niſi fortè aliquis firmiter æſtimaret, quòd ſtatim per ſecretã admonitionem poſſet huiuſmodi mala impedire.* S. Doctorẽ ſequuntur ſui diſcipuli (qui in hàc parte ſunt omnes) ſicut videre licet in Petro de Nauarrà lib. 2. de reſt. cap. 4. n. 185.& 186.

5 Hoc adeò certum & indubitatum tenet Pater Suarez in ordine ad denunciationem Iudicialem dict. lib. 10. c. 12. nu. 3. vt non obſtante quòd firmiter defendat, in ſocietate poſſe delicta ſecreta denunciari Prælato tamquam Patri abſque eo quòd procedatur per gradus antecedentes fraternę correctionis ex eo quod Religioſi Societatis in ſuà profeſſione renũciauerint iuri ſuo, quod ad hoc habebant, nihilominus in ordine ad denunciationem Iudicialem dicat, quòd nec in Societate, nec in alià Religione fuerit renunciatum Fraternæ Correctioni & ſuauibus medijs charitatis, eſſet enim contra rationem, & decreta Summorum Pontificum atque Sacrorum Canonum, quę ſemper requirunt, vt in genere peccatorum occultorum Correctio fraterna & charitatiua præcedat Iudicialem, & ſi illa ſufficiat, non poteſt delinquens per iſtam infamari. Tanta ſcilicet S. Mater Eccleſia curam habet famæ & reputationis ſuorũ filiorum, quantumuis mali ſint & diſcoli, fundatam in Iure naturali & diuino. Hoc ſuppoſito dico primò; peccata occulta probabilia, quæ ſunt in damnum graue boni communis aut tertij (ſecundum dicta in cap. 6. à num. 8.) abſque eo quòd præcedat infamia vel fraterna Correctio, debent denunciari Prælato, ad hoc vt prouideat de remedio aut tamquam Pater, ſi hoc ſufficiat, aut tamquam Iudex

pro-

procedēdo ad Inquiſitionem particularem Iuridicam, niſi in caſu quo quis firmiter crederet, quòd per Correctionem fraternam ſtatim occurri poſſit pſentibus damnis, & illis quæ imminent in futurum. Et quia in peccatis valde nociuis, quæ inſtar gangrenæ ſerpunt & inficiunt, ſicut eſt hæreſis, numquam habetur hæc emendationis certitudo & reparatio damnorum per medium fraternæ Correctionis, abſolutè ſine illà debent denunciari miniſtris Sacræ inquiſitionis, ad hoc vt prouideant de remedio vel tamquam Patres vel tamquam Iudices, ſi ita magis expedire iudicauerint.

6 Dixi autem notante, niſi in caſu quo firmiter, & certò ſperaretur emendatio per medium correctionis fraternæ, ad hoc vt intelligeretur, non ſufficere ſpem probabilē illius, & ratio eſt, quia in damnis certis, cuiuſmodi ſunt illa quæ ſunt boni Communis, vel illa quæ minantur præiudicium graue alicui tertio, non ſufficit probabilitas remedij, ſed requiritur moralis certitudo. Ita communiter Doctores cum D. Thoma, vbi ſupra. Et aduertunt Doctores, quòd, quando delinquens deſeruit occaſiones peccandi, & per longum tempus (verbi gratia triumannorum) bene vixit, ſufficiat ad hoc vt habeatur moralis certitudo de totali emendatione, & ceſſet obligatio denunciandi. Vnde patet differentia, quā aſſignant Authores inter peccata occulta, ex quibus imminet damnum bono communi, aut alicui tertio, & inter ea quæ ſolùm ſunt perſonalia, quòd nimirum ad hoc vt in iſtis procedatur per omnes gradus Correctionis fraternæ, ſufficiat probabilitas de futurà emēdatione, debeatque per illos procedi toties quoties illa ſperatur, imò etiam in caſu quo de eàdem dubitaretur: nam vti dicit S. Thomas in 4. diſt. 19. q. 2. art. 3. ad 1. *Niſi certiſſimis ſignis appareat incorrigibilitas, et exaſperatio ipſius futura, non debet fraterna admonitio prætermitti.* In illis verò quæ ſunt in damnum boni communis aut alicuius tertij, requiritur moralis certitudo, quà deficiēte, eſto non adeſſet infamia, debent denunciari Iudici, ad hoc, vt ponat remedium eo modo quo magis iudicauerit expedire. Ita Caſtro Palao de charitate tom. 1. tract. 6. diſp. 3. p. 13. n. 7. Suarez de Charitate diſp. 8. ſect. 6. n. 6. cum S. Thomà.

7 Aduertendum tamen eſt, quòd, etiamſi peccata emendata ſint, & ex illis non immineat damnum aliquod futurum, ſi tamen tàm delinquentes quàm delicta fuerint publica, debent iudicialiter denunciari, vt per publicam caſtigationem ſcandalo ſatisfiat, & iniuriæ, quæ Reipublicæ & Communitati per malum exemplum illata fuit. Ita ſilueſter verb. Correct. q. 5. Nauarrus dict. cap. inter verba, corollar. 65. num. 766. Sanchez lib. 6. conſil. cap. 2. dub. 15. n. 6. & alij. Hoc autem debet intelligi (inquit Sanchez) quando iniuria & ſcandalum quod fuit illatum

Com-

Digitized by Google

Communitati per delictum emẽdatum, non eſt iam quaſi oblitteratum & obliuioni traditum per bonum exemplum longi temporis, hoc quippe poſito non debet talis delinquens denũciari, etiamſi imponeretur præceptum & fulminarentur cenſuræ à Superiore: tunc enim iam ceſſauit finis publicæ caſtigationis, quod notandum eſt pro capite de Inquiſitione, ſiue illa ſit generalis ſiue particularis.

8 Et quia ſuam habet difficultatem, quando particularis aliquis erat excuſatus à denunciatione delicti & occulti delinquentis, ex eo quòd poterat timeri damnum graue ipſi denuncianti, ponam hìc pauca quædã verba Thomæ Sanchez dub. 22. num. 2. cum quibus haud dubiè ſatisfiet omni difficultati, abſque eo quòd multiplicentur caſus particulares: *Nota* (inquit) *hic conferendum eſſe prudentis arbitrio damnum, quod ex denunciatione ſequitur denunciãti, & vtilitatem ex denunciatione ſecutam, poſſet enim tanta denunciationis eſſe neceſſitas, vtpotè ad vitandum commune grauiſſimum damnum, quod alias caueri non poſſet, vt quis etiam cum capitis periculo ad id teneretur.* Itaque ſi damnum commune præponderet illi, quod imminet denuncianti, debet fieri denunciatio cum periculo proprij damni: ſi verò hoc præponderet damno communi, non obligabitur quis ad denunciandum non obſtante quòd fuerint impoſita præcepta & cenſuræ. Hæc tamen regula non habet locum inter damnum graue propriũ & id quod imminet alicui tertio particulari, licet eſſet grauius, quia in ordine ad illum non me obligat charitas nec Iuſtitia, ſicut in ordine ad bonum Commune: quamuis, ſi poſſim euitare damnum graue tertij cum aliquo paruo proprio, debeam facere: debet autem per dictam regulam menſurari obligatio denunciandi, quatenus reſpicit damnum delinquentis: ita vt ſi damnum boni communis & tertij innocentis præponderet famæ delinquentis, debet fieri denunciatio, non curando de famà alterius: ſi tamen iſta & cætera mala illam concomitantia præponderent damno boni Communis aut tertij, non poteſt licitè fieri denunciatio: & ita valde bene dicit Petrus de Nauarra lib. 2. de reſtit. cap. 4. nu. 190. quòd ſi aliqua perſona bonæ famæ & exiſtimationis furaretur rem parui momẽti, non poſſet denunciari, quia eius fama præponderat exiguo damno temporali tertij. Deſumpſit hanc doctrinam Nauarrus ex S. Thomà, in 4. diſtinct. 19. q. 2. art. 3. ad 2. vbi concludit dicendo: *Si autem peccatum vergat in damnum corporale alterius, debet fieri comparatio illius damni ad damnum famæ iſtius & illi damno quod præponderat, obuiandum magis.* Itaque totum hoc reduci debet ad prudens denunciantis iudicium, & ſi ipſe ad hoc reſoluendum non ſit ſufficiens, debet accipere conſilium à perſonis doctis, cordatis & prudentibus. Ita Silueſter verb.

Cor-

Correctio nũ. 4. Soto de Secreto, memb.2.q.4.concl.3.Nauar. de reſtit.lib.2.c.4. num.185. & 190. Alderete lib. 1.cap.5.§.4.num. 28. & cum D. Thomà omnes eius diſcipuli 22. q.33. art.7. Eſt hæc regula maximi momenti & digniſſima, quæ præ oculis habeatur ab illis, qui in hac materià tàm delicatà deſiderat non errare.

9 Duæ difficultates ad hoc Caput ſpectantes nobis remanent diſcutiendæ; prima, vtrùm delicta occulta & ſolùm perſonalia (probabilia tamen per duos aut tres teſtes fide dignos) licitè poſſint Prælato denunciari iudicialiter, ad hoc vt illa caſtiget publicè, quando præmiſſo Ordine fraternæ Correctionis delinquens ſe exhibet incorrigibilem, vel aliàs non habetur ſpes, eum per ordinem Euãgelicum fore emendandum? tunc enim non eſt neceſſarium, quòd præcedat fraterna Correctio, & caſus procedit, quando non adeſt infamia publica delinquentis, hæc enim ſi adeſſet, non eſt dubium, quòd talis iuridica denũciatio fieri poſſit. Grauis eſt iſta difficultas, & ab illà pendet ſcire illud, quod tetigimus capite præcedenti, an ſcilicet Prælatus poſſit imponere præceptum & cenſuras denunciãti Euangelicè ad hoc vt denunciet iudicialiter, caſu quo delinquens eſſet contumax & incorrigibilis per media Ordinis Euangelici, & an, ſi Prælatus impoſuerit præceptum, denunciator euangelicus teneatur obedire. De quo licèt non pauca capite præcedenti à numero 10. vſque ad finem dicta ſint, plena tamen & perfecta illius intelligentia pendet ex his quæ hic dicturi ſumus. Similiter pendet ab hàc difficultate ſcire, an, quando Prælatus facit inquiſitionem generalem vel mixtam, quæ eſt tunc cùm delictum eſt publicum, & delinquens occultus, vnus ex illis duobus vel tribus delictum ſcientibus poſſit manifeſtare delinquẽtem occultum, qui nõ eſt infamatus, admiſſo enim, in his caſibus licitè fieri poſſe talem denunciationem ſine præcepto, & ſi ſine illo quis non eſſet obligatus illam facere, aut poſſet eam ad aliud differre tempus, certum erit, quòd poſito præcepto ſuperioris tenebitur denunciare obediendo præcepto, ſicut capite præcedenti nu. 6. dictum eſt.

10 Secunda difficultas eſt, dato caſu quòd denunciatio ſit peccaminoſa ex parte denunciantis, eo quòd ad minus ſit contra charitatem: ſemel tamen factà Prælatus in eiuſdẽ virtute licitè poſſit procedere ad inquiſitionem particularem publicam contra talem delinquentẽ? & nunc ſolùm loquor, quando denunciatio fit extraiudicialiter Iudici, cùm nimirùm non procedit ex officio ſuo ad inquiſitionem generalẽ neque mixtam; hoc enim relinquitur pro dicendis inferiùs, ſed quando denunciatio fit in illius domo aut camerà, ſicut in caſu quo delinquens inuenitur incorrigibilis ĩ ſecreto per media Correctionis Euangelicæ, vel quãdo abſque eo quòd ad hoc de-

deueniatur, immediatè fit ei denunciatio tanquã Iudici, eo quòd denuncians non habeat ſpem probabilẽ de emendatione per ſecretam correctionem.

11 Prima ſententia dicit, quòd in his delictis perſonalibus occultis probabilibus tamen ad minus per duos teſtes, & ſi premiſſis primùm medijs Euangelicæ Correctionis delinquens remaneat incorrigibilis, quilibet ex illis, qui habent notitiam delicti, poterit iudicialiter denunciare Iudici, & per conſequens iſte in virtute talis denunciationis poterit facere inquiſitionem particularem examinãdo teſtes & procedendo ad publicam caſtigationem. Primum fundamentum huius ſententiæ deſumitur ex eo quod determinatum fuit in capite. Licet Heli, de Simonià, vbi ad hoc vt denunciatio licitè fiat, ſolùm requirit Pontifex, quòd præcedat fraterna Correctio, non tamen infamia, hanc enim ſolùm requirit ad hoc, vt Iudex poſſit procedere ex officio ad inquiſitionem particularem, & cùm denunciatio ſit iudicialis, quæ eſt vnum ex illis quæ aperiunt viam Iudici ad procedendum ad punitionem publicam, quilibet potuit hanc viam aperire iudicialiter denunciando, ſi non profuerint media denunciationis Euangelicę, vel non ſit ſpes, quòd profutura ſint, ſed potius obfutura.

12 Secundum fundamentum deſumitur ex graui damno, quod immineret Reipublicæ, ſi huiuſmodi peccata remanerent impunita, vel ſaltem priuaretur illo fructu, qui ſequitur ex caſtigatione talium delinquentium propter terrorem cęterorum. Hanc ſententiam expreſsè tenet Pater Frater Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome c. 6. num. 12. & prius cap. 2. num. 4. vbi ſtatuit, in tali caſu poſſe Prælatũ per præceptum obligare denũciatorem Euangelicum ad hoc vt fiat iudicialis, et quamuis dictus Pater cap. 6. pro ſuà ſententià citet Leſſium lib. 2. de iuſtitià cap. 29. dub. 15. num. 136. & 147. & Iulium Clarum q. 3. num. 4. Villalobum 2. p. tract. 14. diff. 5. num. 3. Nec iſti tamen Authores, nec illi qui aſſerunt non eſſe neceſſarium vt denunciationem pręcedat infamia (qui ſunt quaſi omnes) ſe explicant, verùm loquantur de delictis merè perſonalibus, aut de illis quæ ſunt in damnum boni communis vel tertij aut proprium denunciãtis; nam aliqui dicunt, quòd quando agitur de impediendo aliquo malo ſpirituali vel temporali, ſit licita denunciatio, etiam ſi nõ pręcedat infamia; alij verò, illam eſſe licitam etiam tunc cùm agitur de emẽdatione delinquentis cum ſpe futuræ emendationis per iudicialem caſtigationem, ſicut ſentiunt Authores ſecundæ ſententiæ capite pręcedenti. Difficile tamen erit reperire Authores, qui accomodando ſe ſacris Canonibus dicant poſſe fieri denunciationem iudicialẽ in peccatis occultis perſonalibus probabilibus per duos aut tres teſtes, abſque eo quòd pręcedat infamia, attendendo ſo-

lùm

lùm ad profectum, quem conſequitur bonum commune ex publicà caſtigatione talium delinquentium: dixi verò Authores, qui ſe accomodent & conformant ſacris canonibus, quales ſunt Canoniſtæ & Theologi: nam multi Iuriſtæ ad hoc non attendunt, nec etiam an præcedat Correctio fraterna vel non. Sic aduertit Leſſ. dub. 15. num. 139. & deinceps, & num. 111. dubij. 13. tractando, quòd in inquiſitione generali huiuſmodi peccata occulta, etiamſi ſint per duos aut quatuor probabilia, denunciari non poſſint ſecundum ſententiam Doctorum quaſi omnium, ſubdit: *Nec obſtat praxis orbis contraria, nam multi in hàc re peccant per ignorantiã, multi etiam non tàm punitionem expectant criminoſi quàm emendationem vel mali impeditionem & auerſionem.* Et excusãdo idem Leſſius hanc praxin Iudicum ſæcularium num. 132. & ſequenti, inquit, quòd ob hoc non debeant condemnari, dummodo ponantur debitæ circumſtanitæ, & procedatur ſecũdum receptam conſuetudinem locorum, ſi delicta ſint grauia, ſicut, v.g. furtum, homicidium, ſacrilegium, inceſtus, & alia crimina ſimilia: *Rempublicam turbantia & non ad nudam punitionem, ſed quia cenſeatur neceſſariũ bono Reipublicæ.* Vbi notandum eſt (ſicut patet ex his exemplis) quòd licet Leſſius ſentiat talem dari praxin inter Iudices ſæculares circa peccata occulta, quæ ſunt nociua bono communi aut alicui tertio, dicit tamen in ordine ad occulta perſonalia ſolùm non ſe immiſcere nec Iudices ſæculares nec Eccleſiaſticos. Et Iulius Clarus q. 7. vbi hoc punctum tractat magis ad propoſitum ad ſtabiliendam ſuam doctrinam inquit: *Et in hoc propoſito ego omitto ea omnia, quę de Iure Canonico dicuntur de materiâ denunciationis.* Nam ſentit, Inter Iuriſtas illa non eſſe recepta, aut per conſuetudinem contrariã abrogata: & num. 5. dicendo eſſe ſententiam communem Canoniſtarum, etiam Officiales deputatos Reipublicæ non poſſe denunciare niſi ſolùm crimina notoria vel publica, addit: *Sed quidquid ſit de Iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, nam tales Sindici non modò poſſunt denunciare etiã delicta occulta & non notoria, imò ex neceſſitate officij tenẽtur ea denunciare.* Et eſto verum ſit, Bernardum Diaz in practicâ criminali cap. 6. dicere, quòd Miniſtri Reipublicæ debeant & poſſint denũciare delicta occulta probabilia, & iſta ſit praxis communis etiam apud Tribunalia Eccleſiaſtica, nec iſte tamen Author, nec Iulius Clarus ſe explicant, quòd loquantur de delictis occultis ſolùm perſonalibus, vel de illis, quæ ſunt in damnum boni communis aut tertij: & ita debemus præſumere, quòd loquantur de iſtis, ſicut patet ex exemplis a Leſſio ſuprà allatis in fauorem praxis, quam iſti Authores defendunt. Verùm ſit ita, quòd apud Tribunalia ſæcularia ſit talis conſuetudo & praxis,

vbi ſicut Fiſcales non attendunt ad leges Correctionis fraternæ, nec in his nec alijs delictis, ita nec ad infamiam delinquentium : in alijs Religionibus tamen, in quibus nō ſunt Fiſcales deputati ad denunciandum, nec eſt conſuetudo non curandi fraternam Correctionem, vel non attendendi ad hoc an præcedat infamia, ſed contraria ad cōformandum ſe ſtatutis Iuris Canonici; quod fundatur in Iure naturali & diuino, ſicut docent Nauarrus & alij ; non debet curari hæc doctrina ; neque meo videri hæc ſententia, quatenus dicit, ſolùm propter bonum quod prouenit Communitati ex punitione publicà talium delictorum, etiam non præcedente infamiâ, poſſe iudicialiter denunciari, quando media fraternæ Correctionis non ſufficiunt : Primò ; quia ſicut dicit Soto de ſecreto membr. 2. q. 6. *Satis pacatus & tranquillus eſt ſtatus publicus, ſi publica & notoria peccata non diſſimulentur, & petentibus vindictam reſarciantur iniuria* . Secundò ; quia excepto Authore relato, neminem reperio etiam inter Iuriſtas, qui clarè & expreſsè illud aſſerat loquendo de peccatis, quæ ſolùm nocent illa committenti : & vt innoteſcat quantà cum confuſione hàc in parte loquantur Authores, videatur Trullench. lib. 8. in Decalóg. cap. 2. dub. 2. num. 4. vbi poſtquam dixerat, quòd delicta occulta, quæ nón ſunt in damnum boni communis vel alicuius tertij ; nemo teneatur denunciare vel accuſare, ſubiungit : *At ſi probare illa poteſt, licebit accuſare, quamuis non teneatur*. Magis infra tamen clarè dicit, ſe loqui de illis delictis, quæ ſunt in damnum accuſantis vel denunciantis, & in tali caſu inquit, ſi voluerit, poterit non facere denunciationem & poterit facere, ſi delictum ſit probabile : cùm ſit in eius poſitum voluntate & libertate remittere aut non remittere iniuriam contra ſe factam : de illis autem delictis quæ nihil horum habent, nec verbum quidem dicit in ordine ad particulares, quos nō tangit iniuria nec afficit damnum tamquam partes aggrauatas. Nec etiam fauet huic ſententiæ alia doctrina dicti Patris Fr. Martini à S. Ioſeph cap. 5. num. 22. vbi intendit aſſerere ; quòd ſit probabile, inter Religioſos poſſe Prelatum abſque eo quòd præcedat infamia, procedere ad inquiſitionem particularem in quouis genere delictorum, quantumuis etiam occulta ſint citando pro hàc parte Ioannem Andream & alios Iuriſtas, & fundando ſe in eo, quòd poſtquam Innocentius III. determinauerat in capite qualiter & quando 2. de Accuſ. ne fieret inquiſitio particularis, quando non præceſſit infamia, addit: *Hunc tamen ordinem circa Regulares perſonas non credimus vſquequaque obſeruandum. Quæ (cum cauſa requirit) facilius & liberius poſſunt ab adminiſtrationibus amoueri*. Vnde elicit iſtam conſequentiam: nam ſi contra delictum occultum Superioris Regularis poteſt procedi, & remo-

ueri

ueri poteſt ab officio etiam nullâ præcedente infamiâ, cur id ipſum nequibit fieri cum cęteris ſubditis Regularibus? dicit etiam huic ſententiæ fauere Patrem Alderete lib. 1. cap. 7. à num. 23. poſtea tamē num. 26. eſſe ſibi ipſi contrarium. Hæc doctrina non eſt vera; & propter hoc P. Alderete ſe explicat num. 26. abſque eo quòd ſibi ipſi contradicat, ſicut etiam debēt cæteri Authores explicari, quos ſtatim citabimus: quia nec Pontifex dicit, Prelatos ſuis poſſe priuari officijs propter delicta occulta nullâ infamiâ præcedente, & eſto hoc dixiſſet, non tamē deberet intelligi de delictis ſolùm perſonalibus, ſed de illis, ex quibus imminet damnum bono communi vel ſunt alijs in ſcandalum. Quod Summus Pontifex dicit, eſt hoc, quòd inter Religioſos non ſit neceſſarium ſeruare rigorem Iuris quantum ad ea quæ ſubſtantialia non ſunt. Et hoc colligitur ex verbis immediatè antecedētibus, quę ſunt ſequentia: *Illo ſemper adhibito moderamine, vt iuxta formam iudicij*, quod eſt illud quod fit cum omnibus ſolemnitatibus, *Sententia quoque forma ſeruetur*: & illicò ſubdit: *Hunc tamen ordinem circa Regulares perſonas non credimus vſquequaque ſeruandum*. Vbi debent notari illa vltima verba, quæ declarant noſtrum intentum, ex quibus concludit dicendo: *Quæ (cùm cauſa requirit) facilius & liberius à ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoueri*, vbi aliud non dat ad intelligendum, quàm quòd Religioſi maiori cum facilitate & leuioribus ex cauſis poſſunt à ſuis officijs amoueri quàm ſæculares ſiue deinde ſint ſubditi ſiue Prælati. Quod veriſſimum eſt, nam ſicut aduertit P. Suarez tom. 4. de Relig. lib. 10. cap. 12. Prælatus abſque aliquâ culpâ ſuâ ſi ita magis pro bono communi fuerit expediens, ab officio ſuo deponi poteſt: nam in Religionibus non dātur officia propter aliquod intereſſe vel emolumentum particulare, ſed propter bonum commune: *Vnde cùm ex parte Superiorum ſit ſufficiens poteſtas et inſuper ſufficiens cauſa, poterunt priuare officio inferiores Prælatos etiam abſque aliâ culpâ*; verbi gratiâ, vel quia non habent talentum gubernandi, aut prudentiam vel alias qualitates & conditiones naturales; quamuis hoc ſemper fieri debeat cum maturâ prudentiâ & iudicio vſurpando modum talem, qui in minus dedecus cedat Prælati. Ita ſentit P. Fr. Emmanuel Rodriguez, qui poſtquam explicauerat in tom. 2. q. 19. art. 6. caput qualiter & quando citatum in ſenſu quo nos & communiter alij citāt; deinde q. 25. art. 1. & 2. reſoluit, qualiter Religioſi cum facilitate à ſuis poſſint officijs remoueri abque proceſſibus Iudicialibus, & ſine rigore Iuris. Et P. Fr. Ioſeph à S. Mariâ in ſuo Tribunali ſequēdo doctrinam Rodriguez fundat eā in verbis prædicti Capitis qualiter & quando: *Facilius & liberalius à ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoueri*. Et licet ad hoc

ſemper requiratur iuſta cauſa,& in ea, maturo cum iudicio procedi debeat , nec non bene perpendi modus quo quis priuandus eſt officio, ſicut patet ex his verbis, *Cũ cauſa requirit*: non tamen eſt neceſſarium, eſſe talem qualis requiritur in aliquo Curato vel beneficiato, qui priuandus eſſet officio vel beneficio quod poſſidet:nam in hoc requiritur culpa valde grauis in damnum boni communis: & ſi fuerit perſonalis, debet eſſe ſcandaloſa, quod etiam eſt neceſſarium, quando Prælatus Regularis priuatur officio non ob defectum talenti, ſed propter aliquod delictum, quod debet eſſe valde graue; & iſte eſt germanus, legitimus, & verus ſenſus verborum dicti Capitis qualiter & quando, non verò ille , quem intendebat P.F. Martinus à S.Ioſeph , quòd ſcilicet etiam non præcedente infamià ob quæcumque delicta ſecreta Regulares puniri poſſint: imò nihil magis Pontifex in toto illo capite inculcat , quàm quòd habeatur cura & reſpectus ad famam Religioſorum & maximè Prælatorum in delictis, quæ non ſunt publica, nec in damnum boni communis. Et conformiter ad hoc dixerat in capite qualiter & quando 1. loquendo de Clericis, qui aſſumuntur pro teſtibus in cauſis perſonarum Eccleſiaſticarum: *Iurent Clerici , quod ſuper his quæ ſciunt vel credunt eſſe in ſuâ Eccleſià reformanda tam in Capite quàm in membris (exceptis occultis criminibus) meram et plenam dicant Inquiſitoribus veritatem*. Si igitur Pontifex ita ſollicitus eſt de famà Clericorum & Prælatorum Eccleſiaſticorum in delictis ſecretis perſonalibus, quã rationem haberet negligendæ famæ Religioſorum , quorum delicta publicata multò maiora ſolent afferre damna; ſicut ſtatim probabimus? Et in rei veritate ſi illatio quam facit præfatus P. Martinus quantum ad non curandum infamiam eſſet legitima, haberet etiã locum reſpectu citationis Rei & cæterorum quæ ſpectant ad ſubſtantialia Iudicij , quæ in illo capite enumerantur: & ita ex eodem fundamento inferri poſſet , quòd in cauſis iuridicis Religioſorum non ſolùm non deberet haberi ratio eorum quæ ſunt accidentalia reſpectu Iudicij, verùm neque eorum quæ ſubſtantialia ſunt , quod nullus dixit vnquam nec dicere poteſt. Vnde ſi aliqui Authores inſinuent , quòd etiam non præcedente infamià procedi poſſit in delictis occultis Religioſorum, debet intelligi de illis, quæ ſunt in damnum boni communis , & ſi loquuntur de perſonalibus , intelligitur, quando per Correctionem Euangelicam delinquens non ſe emendauit, & ſperatur, quòd per Iudicialem ſe debeat emendare , quod negari non poteſt, eſſe probabile ſecundum dicta Capite 8. num. 8. & 9.

13 Propter quod aſſerò cum ſecundà ſententià, quòd huiuſmodi peccata, ſi ex eorum publicatione aliud non ſequatur, quàm terror

in cæteris per punitionem, & non præceſſerit infamia delinquentiū, non poſſint iudicialiter denunciari, etiamſi ex Correctione fraternâ nullus fuerit ſecutus fructus;& facere oppoſitum erit peccatum graue ad minus cōtra charitatem; aliqui enim Authores graues ſentiunt, nō peccari contra iuſtitiam, quia probabilitas tollit hanc obligationem, ſicut dicemus tractando de Accuſatione. Vt autem clarè pateat fundamentum, quod hæc ſententia habet in authoritate illorum, qui illam ſequuntur, non recuſo, eſto nonnihil me extendā, referre verba aliquorum, ſupponendo cum communi ſententiâ, quòd illi qui poſito præcepto Superioris non tenentur denunciare,nec poſſint denunciare etiam non poſito tali præcepto,ac proinde omnes qui aſſerunt illud prius, debent etiam aſſerere hoc poſterius:& id ipſum dicendum eſt de illis,qui poſito præcepto Superioris non tenentur teſtari de aliquo delicto, quia minus requiritur ad teſtificandum quàm ad denunciādum. Hoc ſuppoſito ponamus primo loco teſtimonium S. Thomæ 22.q.70. art. 1. in corpore, vbi inquit: *Si requiritur teſtimonium alicuius ſubditi authoritate Superioris,cui in his, quæ ad iuſtitiam pertinent, obedire tenetur, non eſt dubium, quin teneatur teſtimoniū ferre in his, in quibus ſecundum ordinem Iuris teſtimonium ab eo exigitur, puta in manifeſtis & in his, de quibus infamia præceſſit: ſi autem exigatur ab eo teſtimoniū in alijs, puta in occultis & de quibus infamia non præceſſit, non tenetur ad teſtificandum.* Si enim ſentit Sanctus Doctor, quòd poſito præcepto Superioris non ſit aliquis obligatus ad teſtificandum in peccatis occultis, ad quæ non præceſſit infamia, conſequenter ſentit, quòd illa ſecluſo præcepto denunciare non poſſit. Et huius opinionis eſt Caietanus in locis quæ retulimus in capite præcedēti. Sequitur hanc ſententiam Soto de ſecreto.memb.2.q.6.concluſ.5. vbi referendo illos caſus, in quibus nonnulli ſentiunt non eſſe neceſſarium quòd præcedat infamia, dicit: *Tertium caſum excipiunt, quando Iudex procedit ad denūciationem publici Officialis; ſed tamen ego nō video, quod amplius priuilegium habet denunciatio publici Officialis, quàm denunciatio priuatæ perſonæ ſaltem quantum ad hoc. Colligamus ergò quòd quando denunciatio publici Officialis eſt de crimine pernicioſo Reipublicæ, aut de crimine notorio, tunc poteſt ſine infamia fieri inquiſitio: ſed tamen ſi crimen eſt priuatum,neque eſt in præiudicium tertij, illud non incumbit Officiali denunciare, & quamquàm denunciet, non poteſt fieri inquiſitio abſque infamia, quemadmodum ſi denunciatio fieret ab alia perſona priuatâ.* Quid clarius? & cum eàdem claritate id ipſum dixit in primâ concluſione. Hos Authores ſequitur Petrus de Nauarrâ lib. 2. de reſt. cap. 4. num. 220. vbi ita inquit: *Sed certè quamuis dum cri-*

crimen eſt publicum, licitum ſit ob commune bonum reuelare, vt cæteri timorem habeant, tamen quando ita eſt occultum, vt duobus vel tribus notũ ſit, nulla eſt neceſſitas reuelandi; non enim vllum eſt ſcandalum vel notitia talis peccati in populo, ac per hoc boni cõmunis neceſſitas non exigit, vt ille prodatur & puniatur: cumque conſeruari poſſit fama fratris, vera charitas & fortaſſe iuſtitia lædetur ex tali reuelatione. Vnde in hoc omninò eſt Adriani ſententia amplectenda. Cum hàc ſententià concordat Caſtro Palao de Charitate tract.6.diſp.3.punct.14.num.3.vbi dicit: *Secundus caſus in quo ceſſat denũciationis Iuridicæ obligatio, eſt, quando delictum duobus vel tribus tantum eſt notum: quod intelligendum eſt de delictis, quæ in damnum tertij non vergunt.* Idipſum ſentit P. Suarez tom.4. de Relig.lib.10.c.11.à nu:7. vſque ad finem capitis, verba illius ſunt: *Atque hinc ſequitur in huiuſmodi viſitationibus non teneri ſubditũ interrogatum etiam ſub iuramento ad manifeſtandum eum, quem deliquiſſe nouit, quando adeò occulta eſt perſona, vt nullà infamià laboret*, & ſtatim ſubdit: *ſed obijci poteſt, quia ſubditus poteſt licitè denunciare Prælato tale crimen, etiamſi non præceſſerit infamia, iuxta dicta in cap.8. ergò Prælatus in generali viſitatione poteſt ei præcipere, vt manifeſtet quemcumque nouerit deliquiſſe, quantumuis ſine infamià. Reſpondetur negando antecedens intellectum de denunciatione iudiciali, quæ per hanc generalem viſitationem intenditur: in illo autem capite loquuti ſumus de paternà, ſecretà ac priuatà denunciatione facta ſoli Prælato: quapropter oportet attendere non eas confundere, neque ab vna ad aliam tranſitum inordinatum facere.* Et quamuis cap.12.num.35.videatur dicere oppoſitum, eo quòd præter ſolitum minus clarè loquatur in omnibus illis numeris; ſtatim tamen ſe explicat num.38. vſque ad num.43. Legatur cum attentione, & apparebit rem ita ſe habere: reſoluit enim, quòd in caſu incorrigibilitatis per ordinem Euangelicum non poſſit Prælatus obligare ad denunciandum iuridicè, nec per conſequens illud licebit ſubdito facere, admittendo hoc in peccatis, quæ ſunt in damnum boni communis vel alicuius tertij: idem ſentiunt Miranda q.13.art.2. concluſ.1.§.*Sed hæc difficultas.* Frater Ioſeph de S. Marià in ſuo Tribunali tract.3. cap.14. §.2. Quamuis limitatio, quam ponunt iſti duo Authores, ſcilicet hanc denunciationem fieri poſſe ab Officialibus publicis, non habeat fundamentum, ſicut notant Soto vbi ſupra & Nauarrus in rubricà de Iudicijs nu. 95. tenet etiam iſtam ſententiã Portel.in dub. Regul. verb. correctio fraterna num.13. vbi inquit: *Si duo vel tres teſtes denuncient Prælato aliquod crimen ſub iuramento, & tale crimen non ſit diffamatum, neque Perſona infamata, non poteſt Prælatus illud*

publicè punire ; ſed ſolùm ſecretò paternaliter monere. Sic tenet Nu Thomas à Ieſu tract. 2. cap. 3. n. 6. & tract. 1. cap. 15. n. 11.

13 Huius etiam ſententię ſunt Authores citati capite præcedēti pro ſecundâ ſententiâ : illi enim ſoli admittunt talem denunciationem & inquiſitionem iuridicam, in caſu quo habetur ſpes emendationis per ordinem iudicialem de delinquente incorrigibili per media Ordinis Euangelici, ſi tamen talis ſpes non habeatur, illam non admittunt ſolùm propter bonum, quod redundaret in Communitatem ex publicâ punitione, quod citatus P. F. Martinus à S. Ioſeph probare conatur. Ita tenent hanc ſententiam Authores ibi citati pro tertiâ ſententiâ, quam ſequimur; & cum his neceſſariò ſentire debent omnes illi , qui defendunt delicta occulta in inquiſitione generali vel mixtâ reuelari non poſſe, non obſtantibus cenſuris & præcepto Superioris; quia ſi ſtante præcepto & quando Iudex procedit ex officio iudicialiter, tales delinquentes licitè manifeſtari nō poſſunt , multò minus poterunt denunciari extraiudicialiter, & cùm Authores qui illud ſentiunt, quaſi omnes ſint Canoniſtæ & Theologi, ſicut aduertit Leſſius, & ibi citauimus : ferè omnes (exceptis paucis Iuriſtis) hanc ſententiam habet pro ſuâ parte ; imò vix inter Iuriſtas reperitur aliquis, qui hoc admittat, quando delicta non ſunt in damnum boni communis vel tertij, cuiuſmodi ſunt illa, de quibus hîc loquimur.

14 Primum fundamentum huius ſententiæ aliqui deſumunt ex cap. licet Heli verſ. cùm igitur, de Simoniâ, vbi cùm Abbas Pompoſianus ab aliquibus Monachis ſui Monaſterij de graui delicto denūciatus eſſet, noluit Pontifex denūciationem admittere , niſi prius conſtitiſſet de infamiâ . In rei tamen veritate ex hoc capite non poteſt omninò & plenè hæc ſententia probari & conuinci. Quia cùm in hoc caſu Abbas conqueſtus eſſet, eo quòd denunciantes eum fraternè prius non admonuiſſent, & hoc ipſum difficile eſſet probatu ; petijt Pontifex , an adeſſet infamia delinquentis & delicti ; quæ cùm adeſſet , in illius virtute Pontifex proceſſit ad inquiſitionem contra illum, non certificando ſe de hoc , an fraterna Correctio præceſſiſſet vel non, nam cum ſolâ infamiâ habebat ſufficiens fundamentum ad inquiſitionem . Et licet caſus huius capitis non parum faueat huic ſententię, eam tamen totaliter non conuincit, nam datur locus euaſioni per hoc quòd ad euitandas lites Pontifex noluerit ex officio procedere, prætexendo infamiam, & non curando de cæteris.

Textus autem in quo videtur mihi totaliter expreſſa, habetur in capite Inquiſitionis §. tertij de Accuſationibus, vbi conſultus Innocentius III. ab vno Epiſcopo in ſimili caſû reſpondit cum ſequentibus verbis : *Tertia dubitationis articulus continebat , vtrùm cùm duo vel plures iurati affirmant, ali-*

Digitized by Google

aliquem crimen aliquod eiſdem videntibus commiſiſſe, de quo aliquis infamia non laborat, aliquam pœnam infligere debeatis? Et ad hæc reſpondemus, nullum eſſe pro crimine, ſuper quo aliqua non laborat infamia, ſeu clamoroſa inſinuatio non præceſſerit, propter dicta huiuſmodi puniendum, quinimò ſuper hoc depoſitiones contra eum recipi non debere. Quid clarius ad intentum? & idem quaſi habetur in cap. cùm oporteat, de accuſationibus, & in cap. qual. & quando 2. eiuſdem tituli.

15 Secundum fundamentum à ratione, in quo nititur hæc ſententia, detexit S. Thomas 22.q.33. art.7. vbi ponderando quanti faciẽda ſit fama proximi non ſolùm propter illius bonum verùm etiam ipſius Reipublicæ & Communitatis, inquit: *Fama quidem vtilis eſt, primò quidem ipſi peccanti non ſolùm in temporalibus, ſed etiam quantum ad ſpiritualia, quia præ timore infamiæ multi à peccato retrahuntur. Vnde quando ſe infamatos conſpiciunt, irrefrenatè peccant. Secundò debet conſeruari fama fratris peccantis, tum quia vno infamato alij infamantur.* Quod inter Religioſos maiorem vim habent, nam ſicut S. Auguſtinus epiſt. ad plebem Hipponenſem dixit: *Cùm de aliquibus qui ſanctum nomen profitentur, aliquod crimen vel falſi ſonuerit vel veri patuerit, inſtant, ſatagunt, ambiunt, vt de omnibus hoc credatur.* Et conformando ſe cum hoc Nauarrus in rubrica de indic. num. 81. & loquendo de huiuſmodi peccatis occultis & ſolùm perſonalibus, ac ſatisfaciẽdo principali fundamento contrariæ ſententiæ inquit: *Vtilior eſt Reipublicæ quieta conſeruatio famæ et honoris ſuorum ſubditorum, quàm punitio, quâ turbatur Reſpublica, & illi priuantur bonis ſuis maximis, quæ ſunt fama & honor.* Et num. 56. referendo verba Innocentij III. in dict. cap. inquiſitionis, ait: *Longè enim vtilius cenſet Eccleſia Chriſtiana ſeruare bonam famam Clerici, qui deliquit, quàm punire delictum diſſipando eius famam. Plus enim nocet exẽplum delinquendi, quod ex delicto reuelato per punitionem præbetur, quàm condonatio delicti ſecreti.* Et ſi hoc vim habet inter Sæculares, quanto maiorem habebit inter Religioſos, qui dum perdunt bonam famam & opinionẽm, perdunt totum, & ſe præcipitant tandem ad vnam vitam licentioſam, nec deſinunt donec egrediantur Religionem? Ita grauiter aduertit P. Alderete lib.1. cap.10. num.13. his verbis: *Experientia compertũ eſt ferè nullos ex illis, qui fuere in cuſtodiâ detenti, in Religione perſeueraſſe, ſed tandem vel ipſos diſceſſiſſe vel à Superioribus eiectos fuiſſe.* Quia videndo ſe dehonoratos per carcerem & apud cæteros infamatos, redeunt ad vomitum & in peiora prolabuntur, donec tandem ſe videant extra Religionem conſtitutos. Quæ omnia euitata fuiſſent, ſi delicta occulta cha-

charitate fuiſſent cooperta: & ita proſequendo hoc punctum lib. 1. cap. 5. num. 15. addit: *Cautos oportet eſſe Superiores in delictis inquirendis, ne contra diuina præcepta et iura Pontificia de delictis occultis cognoſcere præſumant, vbi non præcedit infamia: & meritò in eos Superiores aliqui inuehuntur Authores affirmantes grauiſſimè peccare, quoniam ſubditis bonum nomen adimunt, & infamiæ notam incurrunt, quorum bona fama ab alijs non erat læſa & oportebat illos maximam curam habere, & conſeruare, vt Deo melius ſeruire poſſent, & Religioſorum nomen vbique benè ſonaret: longè enim vtilius eſt proximis ſeruare bonam famam, quàm punire delictum occultum, quoniam plus nocet infamia proueniens ex crimine per punitionem publicato, quàm illius occultati facta condonatio*. Et in rei veritate, ſicut aduertunt Miranda & P. Ioſeph à S. Marià vbi ſupra, durum foret & intolerabile, quod propter dictum trium aut quatuor, qui allegari poſſunt, contra illos qui bonæ famæ ſunt, nullà præcedente infamià procedi poſſet. Quod maiorē vim habet, quando tales ſunt Prælati, & perſonæ in dignitate conſtitutę, & multò magis ſi Zeloſi & obſeruantes ſint; hi enim vt plurimum sūt exoſi & calumnijs expoſiti apud aliquos ſubditos inquietos & malè morigeratos, eo quòd aduerſentur & ſe opponant malo eorum modo, procedendi atque inobſeruantijs. Ac proinde licet in ordine ad omnes hanc doctrinam Prælati debeant præ oculis habere, magis tamen Prælati Superiores reſpectu Prælatorum inferiorum, vt notatur in cap. qualiter & quando 2. de Accuſat. vbi poſtquā dictum erat, quà ratione Prælati ſint poſiti tamquam ſcopus ad ſagittam inter ſubditos inquietos & immortificatos, adiungit: *Et ideò Sancti Patres prouidè ſtatuerunt, vt accuſatio Prælatorum non facilè admittatur, ne concuſſis columnis corruat ædificium.*

16 Confirmatur hoc pūctum cum quibuſdā verbis Petri de Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 184. vbi admonet tàm ſubditos quàm Prælatos, vt conſiderent ſe eſſe homines fragiles, & ſi Deus illos labi permitteret in aliquod delictum ex prædictis, quid vellent ſibi fieri, *Quod nobis fieri nollemus, alijs inferre par non eſt*. Ac proinde in huiuſmodi culpis, quæ directè non ſunt in damnum boni communis vel tertij, quantumuis probari poſſint, *Tacendum eſt omninò* in ordine ad Iuridica, *Et ingemiſcendum, Deuſque exorandus, in cuius manibus ſunt hominum corda*. Et ſuppoſito quòd hęc delicta Prælato tamquam patri denunciari poſſint, de ſufficienti eorum remedio prouiſum eſt, & multò magis inter Religioſos, vbi cum prudentià occaſiones delinquendi & reincidēdi remoueri poſſunt, ad hoc vt nō dehonoretur Religio, nec illi patiantur ruinam.

17 Hic tamen notandum eſt, quòd quando peccatum occultum eſt in

periculo proximo ꝙ manifeſtetur, & inter multos publicetur, bene poſſit denũciari etiã non ꝓcedente infamia vel correctione fraternà, ſi hæc non ſufficiat ad perfectã ſatiſfactionẽ: Ita docet S. Thomas in 4. diſt. 19. q. 2. art. 3. ad 2. Riccard. ibidẽ art. 3. D. Antoninus 2. p. ſ. 9. c. 6. §. 4. & alij, quos ſequitur Alderete lib. 1. c. 5. §. 4. n. 25. Ratio eſt, quia tunc fama proximi nõ patitur notabile grauamẽ, eo quõd tale delictum ſecundũ moralẽ ęſtimationẽ iam reputetur publicũ. Sit caſus, quòd aliquis Religioſus ſit reſolutus ad deſerendũ Conuentũ & capeſſendã fugã, quæ ſi alià vià impediri nequeat, debet dari notitia Prçlato vt illum cuſtodiat, etiamſi hoc fieret per carcerẽ, non obſtãte quòd inde publica in Cõuentu ſequatur infamia, illud .n. quod adeò vicinũ eſt publicationi, pro publico reputatur; & tantũ honoris ille perderet fugiendo, quantũ ab ipſo tolleret præueniẽs incarceratio; & ad minus illud ſcandalũ euitatur, quod extra Conuentũ per fugam datũ eſſet, nã in Conuentu nec vno nec alio modo impediri potuiſſet: idẽ .n. eſt videre illũ carceri incluſum, ac videre illũ fugientẽ vel fugitiuum; ac proinde nõ imponitur nouũ grauamen: & hoc verum eſt etiamſi vnus ſolus fide dignus reſciat ex aliquibus indicijs: melius tamẽ eſſet in caſu quo nõ niſi vnus habet notitiam ponere illi inſidias, vt deprehendatur infragrãti, ſi tamẽ caſus fuerit probabilis ꝑ duos, hoc non erit neceſſariũ: & hæc eſt vna ex cauſis & rationib⁹, ob quas Chriſtus Dñs in cęnà peccatũ Iudę inter Apoſtolos publicauerit, ꝙ die ſequẽti toti populo manifeſtãdum erat, eſto tũc nondũ eſſet manifeſtũ niſi inter aliquos paucos, & id ipsũ locũ habet in delicto Ananię & Saphirę Act. 5. quando illud S. Petrus publicauit. Ex quo infertur, quòd illa delicta quę committũt Religioſi corã duobus vel tribus ſęcularibus, & aliquando etiã corã vno ſolo, ſi ſit ex illis ordinarijs et leuioris cõditionis hominib⁹ ſpecialiter ſi eſſent mulieres (quæ patiũtur fluxũ linguæ & nullũ ſeruant ſecretũ) poſſint & debeãt denũciari Prælato vel tãquam Patri, ſi hoc ſufficiat, vel tamquã Iudici, etiamſi infamia nõ pręcedat, certò .n. ſibi quis pſuadere poteſt, ſtatim huiuſmodi farinæ homines ad reuelãda Religioſorũ facta tã ꝓcliues apud cęteros illa delicta ſparſuros. Ita Alderete vbi ſupra n. 27. Portel. verbo correct. n. 3. Hoc totũ tamen maturo examine & prudẽtià diſcutiendũ eſt & vbiq; ſeruanda charitas: poſſet quippe dari caſus, ĩ quo illi ſęculares pauci, qui delictum viderunt, ſeruent ſecretum: quamuis hoc apud homines vulgares rimarum plenos obſeruari difficillimum ſit.

18 Reſtat ſolùm, vt ſatisfaciã cuidã obiectioni, quã contra dicta affert Author cõtrarię ſententię: eſt autẽ huiuſmodi, ſi infamia eſt neceſſaria ad hoc vt denunciatio Iuridica licitè fiat, ad quid ſeruit denunciatio, ſuppoſito quòd Iudex cũ ſolà infamia poſſit ꝓcedere ad inquiſitionem particularẽ, ſicut cõſtat ex

cita-

citatis Iuribus. Cōfirmatur hoc ex c. qualiter & quando 2. de accuſ. vbi licet Pontifex ad inquiſitionē particularem requirat præuiā infamiā, quādo Iudex procedit ex officio, ad denunciationē tamen ſolū requirit præuiā correctionem fraternam ſecretam, ergò ſentit nō eſſe neceſſariā infamiā ad hoc vt licitè talis denunciatio fiat. Reſpondeo ad multa ſeruire talem denūciationem. Primò ad hoc ſeruit, vt Iudex in eius virtute procedat in delictis occultis, quę directè ſunt in damnū graue boni cōmunis & tertij, & impediantur mala quę ex ex talib⁹ peccatis timentur, in quibus ſufficit denunciatio, etiāſi non pręcedat infamia, prout probatum remanet. Secundò valet ad hoc, vt Iudex accipiat notitiā illorū delictorū, de quibus eſt infamia, nō .n. ſemper illorū habet notitiam, & vt diligentiā adhibeat inquirendi, an detur talis infamia. Tertiò valet ad hoc, vt cum omni certitudine & ſecuritate Iudex poſſit procedere ad inquiſitionē particularē contra reū denūciatum; nā ſecundū probabilem opinionē nō ſufficit ſola infamia ſine aliquo alio, bene tamen ſi cum illā iungatur denunciatio in opinione omnium.

Ad confirmationē dico, ibi Pontificē non loqui de denunciatione Iudiciali publicā, ſed de denunciatione Canonicā & Euāgelicā, quę quaſi idē ſūt, in quātum regulantur per leges charitatis, ſicut explicabim⁹ in cap. ſeq. de Accuſ. vbi huic difficultati adęquatè ſatisfiet.

19 Ex dictis facilè reſoluitur ſecūda difficultas, quā propoſuimus; an ſcilicet, quādo quis i caſu receſſito illicitè facit denunciationē, Prælatus illā poſſit admittere licitè, et ī virtute illius procedere ad inquiſitionē particularē & publicā contra ſic denūciatum? ad quod cum Authorib⁹ citatis negatiuè reſpondetur: & ratio colligitur ex modò factā deciſione, quia nemo poteſt deordinatè ſuū proximū infamare, nec ad hoc concurrere. Deinde cū ex ſupra dictis cōſtet, illū deordinatè ſuū proximū infamare, qui publicat illius peccatū ſecretū & dumtaxat nociuū ipſi peccāti; per conſequens peccabit etiā Iudex, q ad talem publicationē concurrit, maximè quando talis denunciatio fuit extraiudicialiter facta, nā ſicut bene aduertit Portel. vbi ſup. n. 16. *Superior nō poteſt Reum ſecretum publicare etiam ex licentiā denūciantis, quia nec denūcians neque Prælatus ſunt Domini famę denūciati, vt patet lumine nāli*. Dixi quādo denūciatio fit extraiudicialiter, nimirū, quando non inquirit Iudex ex Officio per inquiſitionē generalē vel mixtā: quando .n. procedit inquirēdo vno ex his duob⁹ modis, in cap. de Inquiſit. dicetur quid poſſit & debeat facere. Hāc ſententiam expreſsè tenet Soto de Secreto mēb. 2. q. 6. concl. 1. vbi ſic ait: *Quāuis quiſpiā denunciet Prælato crimē ſubditi & ſint duo aut plures teſtes iurati conſcij criminis, Prælatus nec punire poteſt pena publica nec procedere ad Inquiſitionē, niſi infamia præceſſerit aut clamoroſa iſinuatio*. Dicit inſuper

hanc cõcluſionẽ eſſe communiter receptã ab omnibus Theologis & Iuriſtis:& hoc etiamſi denunciatio fiat per publicũ Officialẽ:ita etiam arbitratur Sanchez lib.6.Conſ.c.3. dub.19.n.14.addendo,quòd quãdo aliqui Doctores dicunt,Iudicẽ poſſe procedere in virtute denunciationis factę per Officialẽ publicũ,ideò dicant,quia ſupponunt,ꝙ illa fieri nõ poſſit in criminib⁹ publicis & notorijs.& addunt,quòd ſi aliquod delictũ occultũ cederet in damnũ alicuius tertij, & denũciãs nõ intenderet impedire damnum ſed ſolùm punitionem, nec iſte poſſit denunciare, nec Iudex licitè cum tali motiuo inquirere.

20 Cum vnà paritate omnia hactenus dicta confirmari poſſunt. Demus caſum, Iudicem per aliquam ſcripturã inuentã aut aliud mediũ ſecretum extraiudicialiter ſcire ab vno ſubdito corã duobus vel trib⁹ commiſſum fuiſſe delictũ aliquod perſonale,de quo non eſt infamia, non poterit licitè vti tali notitiã ad publicandũ caſum per Inquiſitionem particularẽ Iuridicam:& idẽ dico, ſi Pręlatus extraiudicialiter audiuiſſet ipſũ delinquentẽ fateri delictũ,quod cõmiſerat coram tribus vel duob⁹(ſicut probabitur in cap.de Inquiſit.particulari)quia in nullo horum caſuũ adeſt *Notoriũ Iuris*,ꝙ eſt ſolũ,per ꝙ caſus honeſtari poſſet,hoc enim ad ſummum cauſat notitiam, quam accipit Iudex,quãdo exercet ſuum officiũ, vbi etiam eſt ſua difficultas, ſicut patebit inferiùs, declarando quomodo non ſufficiat qualecũ ꝗ *Notoriũ Iuris*, ad hoc vt Iudex poſſit licitè procedere:ergo denunciatio extraiudicialis facta cõtra charitatem & iuſtitiam non poteſt Iudici tribuere Ius ad infamandũ delinquentem occultum procedẽdo ad inquiſitionem particularẽm contra illum; hoc enim eſſet iniuſtè concurrere ad infamandum.

21 Vnde ſequitur, quòd ſi in dicto caſu Pręlatus non poſſit licitè admittere denunciationem iudicialẽ nec in virtute eius ꝓcedere ad publicam caſtigationem,nec etiã poterit obligare per pręcepta & cenſuras, vt ſubditus illã faciat in tali caſu,nec etiam ſi delinquens eſſet incorrigibilis per media fraternæ correctionis, ſicut ſentiunt omnes Authores citati in cap.precedenti. Cum quo remaiset ſatisfactum illi,quod ibi ad hunc locum remiſimus.Cætera attinentia ad modum quo ſe Prælatus ergà denunciantes debet gerere,in capite ſequenti declarabuntur.

CAPVT DECIMVM.

De Accuſatione.

1 EX dictis capite præcedenti facilè nos expediemus ab aliqbus difficultatibus, quæ in præſenti moueri poſſent, eo quòd Accuſatio non differat à denunciatione iudiciali ex parte finis, ſicut ibi probatum manet, ſed ſolùm ex parte aliquarum conditionum, quas hic ponemus. Dico igitur breuiter, quòd in illis delictis, in quibus non poteſt habere locum denunciatio Iudicialis abſque præuià infamià, etiam nequeat habere locum accuſatio, & ideò in delictis occultis & ſolùm perſonalibus, imò in illis quæ ſunt contra bonum commune vel aliquem tertium, ſi ſcilicet non ſint de eorum numero, de quibus cap. 6. à nu. 8. loquuti ſumus, non habet locum accuſatio, etiamſi probari poſſint cum duobus vel tribus teſtibus, nec Iudex per accuſationem, ſi facta fuiſſet, acquirit aliquod Ius ad inquirendum particulariter. Fundamentum huius ſententiæ ſunt omnia illa, quæ allata ſunt capite præcedenti circa denunciationem iudicialem: non enim video illa minus habere robur hic, quàm ibi, nec puto aliquem dicturum oppoſitum, dummodò illa attentè conſideret; & ita ſolùm addo, huius opinionis eſſe expreſsè Syluestrum verbo inquiſitio. 2. p. 4. vbi agendo de Accuſatore, qui eſt is qui procedit faciendo ſe partem in cauſà, inquit: *Cum autem inquiritur contra determinatam perſonam ad petitionem partis agentis contra eam, primò Iudex deſcendens ad Inquiſitionem, debet inquirere de famà perſonæ delatæ, quam ſi diffamatam inuenerit, procedat, teſtes admittendo, aliter non eſt in inquiſitionis negotio procedendum contra ipſam cap. cum oporteat, de accuſationibus.* Hoc ſuppoſito ſolùm aliqua reſtant explicanda, quæ pertinent propriè ad veram & rigoroſam Accuſationem.

2 Communior & magis recepta definitio vel deſcriptio accuſationis eſt illa, quam tradit Silueſter verbo Accuſatio, Felinus in rubr. de accuſat. nu. 3. Iulius Clarus lib. 5. §. fin. quæſt. 12. his verbis: *Accuſatio eſt delatio Rei de crimine commiſſo facta coram Iudice competenti ad vindictam publicam legitimà interueniente ſubſcriptione.*

3 Quæ verò ad legitimam accuſationem concurrere debent, ſunt

illa

illa quæ ſequuntur. Primum, vt fiat in ſcriptis, vel ſaltem loco Accuſatoris ſcribatur à Notario præſente illo, & ab Accuſatore ſubſcribatur, ita vt exprimatur nomẽ accuſatoris, accuſati, & delicti: & hoc fieri debet, ſiue Accuſans ſit Officialis publicus deputatus ad accuſandum, ſiue ſit perſona priuata, & particularis. Secundum, vt Accuſans obligetur ad probationem delicti: & ſi non probet, ferat pœnam talionis, quæ eſt illa, quam meretur accuſatus, ſi remaneret conuictus: licet, prout aduertunt Doctores, & ſtatim dicemus, pœna talionis per S. Damaſum Papam introducta, hodie in vſu vix ſit: debet tamen alia pœna ad arbitrium Iudicis imponi iuxta culpæ modum, ſi Accuſans non probauerit. Ita Lezana cap. 27. num. 24. cum alijs. Tertium, vt Accuſans iuret ſe non accuſare animo calumniandi, aut inferendi malum, ſed zelo iuſtitiæ, & vt delicta puniantur ob commune bonum. Quæ omnia in ſcriptis per accuſationem exprimi debent.

4 Aliqui volunt, in Accuſatione non ſolùm debere poni diem, quà delictum commiſſum eſt, verùm etiam horam: hoc tamen non requiritur, *Vt expreſsè habetur in l. libellorum, ff. de accuſationibus*, & ita docent Aretina in ſuà praxi c. 6. Lezana tom. 1. cap. 27. nu. 22. quia hoc eſſet nimis reſtringere Accuſantium poteſtatem: facilè enim quis obliuiſci poteſt horæ, diei & hebdomadis, quà delictum commiſſum eſt, idcircò ſufficiet ponere annum & menſem. Debet autem determinari dies, menſis & annus, quo fit Accuſatio, ad hoc vt de illà conſtet & probari poſſit. Non immoror in referendis textibus & Authoribus pro modò dictis, cùm certa ſint & indubitata, & ſufficere poſſint illi, quos ſupra retulimus quàntum ad noſtrum faciebat intentum: qui plures videre cupit, legat Iulium Clarum vbi ſupra q. 12. à n. 9. Nauar. in rub. de Iudicijs, & legem libellorũ citatã cum ſuis Expoſitoribus.

5 Inter Religioſos non debet admitti modus procedendi per viam rigoroſæ Accuſationis, turbatur enim pax, & arguit inimicitiam, atque defectum charitatis, difficile enim eſt, quòd ſub prætextu boni communis aut alicuius tertij, quod Accuſator ſe intendere fatetur, non miſceatur aliquid de fermento vindictæ propriæ, odij & inimicitiæ, quam ob cauſam in Regno Galliæ & alijs ſunt prohibitæ Accuſationes, & non admittuntur: tum etiam quia vix eſt dabilis culpa aliqua inter Religioſos, quæ per viam denunciationis Euangelicæ vel Iudicialis emendari non poſſit, hoc quippe pacto Prælatus poteſt punire delicta abſque eo quòd interturbetur pax denunciantis & aliorum procurãdo & ſollicitando teſtes, & refricando in memoriam delicta aliena cum cæteris quæ dedecent ſtatum Religioſum: ita ſentiunt P. Suarez tom. 4. de Relig. lib. 10. c. 12. num. 43. Noſter Thomas à Ieſu tract. 1. c. 4. n. 6. Lezana vbi ſu-

pra

pra. Fr. Ioſeph de S. Mariâ in ſuo Tribunali tract.3.c.16.§.4. addendo, quod ſi per viam denunciationis remedium haberi poſſit, numquam Accuſatio neceſſaria ſit. Attamen ne præſens Tractatus imperfectus remaneret, & quia etiã inter Religioſos caſus dari poteſt, in quo propter commune bonum quis accuſare tenetur, ſicut docet P.Suarez. & alij, non abs re viſum fuit omnia iſta proponere, & illa, quæ ſequuntur, adijcere.

6 Iulius. Clarus. exiſtimat cum nonnullis alijs, Accuſatorem habere obligationem probandi plenè delictum, vt excuſetur à pœnâ ſub quâ obligatur, & cum ſemiplenâ probatione non manere excuſatum: colligunt hoc inter alios textus ex c. vt circa de elect. lib.6. Sed Nauarrus in manuali c. 25. de calumniantibus. tit. de peccat. rei accuſati nu. 35. & ſequentibus cum Aretinâ cap. 5. & alijs inquit, ſufficere ſemiplenam probationem, cum hâc enim Iudex habet ius iuridicè interrogandi Reum, eumque torquendi, & Reus ſimiliter tenetur fateri veritatem. Additque Aretina cum Alderete lib.2.cap.23.num.9.&c. alij, Accuſatorem excuſari à pęnâ graui, ſi probauerit, ſe ſaltem habuiſſe cauſam veriſimilem ad faciendam coniecturam de veritate delicti, ſeque non accuſaſſe ex malitiâ, ſed cum rectâ intentione, & in ordine ad hæc tribuẽdum eſt illi tempus: quòd ſi non ad ſufficientiam ſe purgauerit, debet puniri pœnâ arbitrariâ, ſicut conſtat ex cap. inquiſitionis, §. quęſiuiſti, de accuſat. & ex gloſſâ cap. 2. de Calumniat. nuſ. calumniandi. Debet autem iſta purgatio fieri cum duobus aut tribus teſtibus fide dignis, qui iurent ſe credere, quòd talis delator non proceſſerit tamquam calumniator, eo quòd ſit Perſona Religioſa nõ tincta aliquâ paſſionis amaritudine, & bonæ conſciẽtiæ, nec vnquam egerit de infamando proximum, cum quo cadit præſumptio, quæ poterat eſſe contra illum: & ratio huius eſt, quia ſolus ille eſt verus Calumniator, qui accuſat de crimine falſo, & Calumniator pręſumptus, qui voluntariè & ſponte defert crimen aliquod, quod probare non poteſt: & vterque cum rigore puniri debet, ſicut docent Maſcardus 1. tom. conſ. 254. Farinacius 1.tom. prax. quæſt. 16. num. 11. Menochius conſ. 145. n.10. & alij communiter.

7 Aliqui tamen caſus ponuntur ab Authoribus, in quibus Accuſãs excuſatur à pęnâ, etiãſi nõ probet. Primus eſt, cum ſcilicet agitur de delictis grauiſſimis, verbi gratia, de falſificatione monetæ & ſimilibus: in quibus ad hoc vt Accuſatores non deſint aut denunciantes, Ius tollit præſumptionem calumniæ l. 1.C. de falſificat. monetæ. Secundus eſt, quando accuſatus erat infamatus de delicto l. miles §. mulier, ff. de adult. Tertius eſt, quando audiuit delictum à perſonis fide dignis cap. inquiſitioni, de ſentent. Excommunicationis. Quartus eſt, quando teſtes de-

ce-

ceperunt accuſatorem promittendo teſtificationem delicti, & deinde non ſteterunt promiſſioni gloſ. in cap. Paulum 2. quæſt. 3. Verùm prout bene notat Panormitanus, ſi in his caſibus accuſans non ſe purget modo dicto, tamquam calumniator puniri debet ad Iudicis arbitrium.

8 Notatu digniſſima à Prælatis eſt doctrina Mirandæ quæſt. 11. art. 2. concluſ. 2. & aliorum, quòd nimirum aliquando Accuſator ſub ſpecie, & nomine denunciantis tolerari poſſit, ad hoc vt talis excuſetur à pœnis accuſatoribus impoſitus, caſu quo delictum non probaret: ex modo tamen quo denunciat (ſi bene attendatur) poteſt illius malitia cognoſci & peruerſus animus: nimirum ſi denunciet ſollicitando Prælatum ad hoc vt puniat delinquentes, & ſe exhibeat ad præſentandos teſtes ſine eo quòd petantur, & his perſuadere conetur, vt in tali caſu teſtentur refricando illis in memoriam etiam illa, quæ altâ iam obliuione ſepulta erant, nec non eoſdem inſtiget, vt dicant de delicto tãquam de re ſibi certiſſimâ, cùm tamen de illo aliud non ſciant, quàm id quod ipſe illis retulit, certificando eos, quòd, cùm pro perſonis fide dignis habeantur, licitè hæc præſtare poſſint. Tales enim exagerant caſum, ex pigmeo facientes Herculem, ex culice elephantem & ex muſcà camelum, ponderantes & in ſtaterà appendentes minutiſſimas etiam & impertinentes circumſtantias, & ad hunc finem citant iura & leges, quarum pœnis deſiderãt puniri delinquentem tamquam earum tranſgreſſorem: denique affirmant, ſe illa non dicere per modum accuſationis, ſed denunciationis dumtaxat, vt reſarciatur damnum bono communi illatum. Et iiſdem prorſus ſignis dignoſci poteſt qualitas & mens denunciantis, quando ſcilicet denunciat res ſecretas, quæ ſcandaloſæ non ſunt, nec vergunt in damnum boni communis, aut alicuius tertij, aut iam ex toto emendatæ ſunt: denique qui non obſeruat ordinem iuſtitiæ & charitatis, ſi per ignorantiam non excuſetur, inſtar Accuſatoris haberi debet & Calumniatoris palliati.

9 Huiuſmodi farinæ delatoribus non debet Prælatus bibulas credulaſque præbere aures, nec admittere eorum denũciationes, donec de caſu à cordatis, prudentibus, grauibus, nullàque paſſionis amaritudine & fermento conſperſis maturam acceperit informationem, durũ enim foret, propter vnius vel alterius imò etiam plurium dictum abſque vlteriori prudentium, cordatorum & virtuoſorum examine ſtatim contra denũciatum procedere, ita vt Prælatus contentus ſit, ſe plenam caſus habere probationem, cùm tamen poſſit habere contrariam magis exactam, ſi Religioſi maioris fidei & authoritatis examinentur. Et ideò ſicut ſupra diximus, tractando de infamià, in his caſibus non tàm attendi debet ad numerum per-

perſonarum, inter quas mala opinio ſparſa eſt, quàm ad qualitatem & conditionem eorum, qui teſtantur: vnde maioris ponderis eſſe debet, perſonam aliquam in viginti Religioſorum communitate bonà famà gaudere apud ſex vel octo graues & virtuoſos, quàm eamdem malà famà preditam eſſe apud tot, qui ſint vulgaris & communis conditionis, inquieti, & (vt dici ſolet) armaturæ leuioris, de quibus non immeritò timeri poteſt, quòd ex paſſione operentur, parumque ament veritatem. Quamobrem malè faciunt Viſitatores, qui duorum, trium vel quatuor, imò vnius tantùm nonnumquam relatione moti Prelato aliquid imponunt nullo alio grauiorum & prudentiorum circa caſum præcedente examine. Attamen ſi tales denunciatores inſtarent ad hoc vt eorum admittatur denunciatio, & ſi non admitteretur, conquererentur apud eos, qui remediare poſſunt, quod eſſet denunciare per modum actionis, ſeu vti dicunt, ita vt denunciator ſe partem conſtituat, Prelatus debet illos admonere, quòd caſu quo admittatur denunciatio & delictum non probetur, vel conſtiterit, eos ſecundum iuſtitiam & charitatem non proceſſiſſe eàdem penà puniendi ſint, quam delinquens mereretur, ſi conuictus eſſet, aut alià graui ad ſuum arbitrium. Et addit Miranda, tales obligari oportere ad probandum delictum, quòd ſi obligare ſe nolint, nihili facienda ſunt, quæ dicunt. Nec contra hoc valet dicere, denunciantem non obligari ad probationem delicti, neque ad pœnam talionis: Primò, quia tales licet ſe nominent denunciatores, ſunt tamen in re ipsà Accuſatores palliati, ac proinde ſubiacent eidem obligationi tàm ad probandum quàm ad pœnam, cui ſubiacent veri & reales Accuſatores: ſecundò etiamſi admitteremus, eos ad probationem non teneri, non tamen excuſantur à pœnà, ſi delictum non probetur, nam quando communiter dicitur, denunciantem nó obligari ad probationem, non eſt ita intelligendum, quaſi eximeretur à penà illis accuſatoribus debità, qui non probant, ſed quòd ad illum probatio non ſpectet, verùm ad Iudicem, qui illam tenetur facere ex officio, & ex eo quòd admiſerit denunciationem. Ita docent Iulius Clarus q. 7. in fin. Villalob. 2. p. tract. 15. diff. 5. nu. 3. Alderete lib. 2. c. 23. n. 7. Maſcard. de probat. tom. 1. conc. 505. nu. 1. Farinacius in praxi tom. 1. q. 16. num 11. cum alijs, probando illud ex diuerſis textibus, qui omnes in hoc conueniunt, quòd quantum ad pœnam nullum debeat eſſe diſcrimen inter accuſatorem & denunciatorem voluntarium, qui eſt ille, qui denunciat non ex officio. Ratio, quam adducunt, eſt, quia eo ipſo quòd delictum non probetur, tàm denuncians quàm accuſans præſumuntur calumniatores, niſi, prout ſupra diximus, probauerint, ſe habuiſſe ſufficientes cauſas ad hoc vt decipi potuerint. Præter Authores citatos eam-

eamdem doctrinam dant Antonius de Butrio, Panormitanus, Felinus, & alij, quos ſequitur, & citat Alderete loco citato num. 9. Et licet hoc practicari debeat in omnibus denunciationibus, & accuſationibus, maximè tamen in illis, quæ fiunt contra Prælatos, cùm plerumque plures habeant æmulos, quemadmodum alibi dictum fuit.

10 Et quia in initio cauſarum Iudicialium, vt plurimùm maiores ſolent committi defectus & errores; qui vt tollantur, operæ pretium duxi, ponere hic aliquas aduertentias non parum ad praxim conducentes tam in ordine ad denunciationes quàm accuſationes. Prima eſt, vt Prælatus benignè & patienter audiat delatorem, ne per ſuam aſperitatem impediat ſimilia remedia; quando ſunt neceſſaria: non tamen propterea ſtatim debet admittere accuſationem vel denunciationem, ſed ſolùm attendere ad ea quæ de delinquente dicuntur. Et ſi delator interrogatus quomodo ſciat delictum, reſpondeat, ſe illud probaturum, indaget quâ ratione & viâ, vel ſi determinet teſtes, recipiat eorum nomina. Si dixerit, eſſe publicum, notet, quo facto, eum exhortetur, vt ſe quietet, ſe curaturum vt fiat iuſtitia, & ſecundum notitiam & lucem, quam de caſu perceperit, ex officio proceſſurum, inquirendo ſi habeat fundamentum ſufficiens, vel relinquendo, ſi non habeat. Et hoc modo plurima euitabuntur inconuenientia, inimicitiæ, & turbationes, atque inquietitudines in Religioſis Communitatibus. Ideoque optimè aſſerit Pater Frater Ioſeph à Sanctâ Mariâ in ſuo Tribunali, tractatu 4. c. 10. §. 3. quòd in Religionibus modus procedendi in cauſis iudicialibus reduci debeat ad Inquiſitionem ex officio, vtendo delatoribus & Accuſatoribus ſolùm in ordine ad accipiendam caſus notitiam.

11 Secunda aduertentia maximi ponderis & momenti eſt, maximè pro Viſitatoribus & Prouincialibus, qui primò ingrediuntur abſque exactâ notitiâ Religioſorum. Quod vt melius intelligatur, demus caſum, quòd aliquis ex odio & rancore quem contra alium concepit à Deo derelictus depoſuit contra eumdem falſum teſtimonium in materiâ graui, & vt facilius ad malum intentum pertingeret, prius magnâ cum ſagacitate de illo peccato apud aliquos illum infamauit, ità vt notitia ad totam Communitatem vel ſaltem maiorem eius partem peruenerit. Venit Prouincialis ad viſitandum, & in generali Inquiſitione peruerſus hic Religioſus non vult facere Accuſatorem, ſcit enim ſe non poſſe probare delictum: & ideò ſolùm dicit: Quidam commiſit tale delictum, tota domus de hoc habet notitiam, & egò ſum teſtis ocularis, loquar etiam de illo iuridicè: quid in tali caſu debet facere Prouincialis? neſcit

hanc

hanc eſſe falſiſſimam & palmarem calumniam, ex alterà parte adeſt infamia & teſtis ocularis, ſi non procedat ad Inquiſitionem ſpecialem, videtur quòd non ſatisfaciat obligationi ſuæ ſecundum iuſtitiam, ſi illam faciat præſentaneum adeſt periculum ſi falſa & præſtigioſa ſit impoſitio, infamandi innocentem per Iudicialem ſtrepitum, faciendo peccatum notorium *Notorietate Iuris*, quæ aliàs non adeſſet: quid igitur tali Prælato agendum eſt? Reſpondeo, quòd dato caſu propoſito eſto adſit infamia contra taliter infamatum non ſtatim debeat juridicè procedere ad formandum proceſſum, ſed figat oculum in ambas perſonas, vtramque bene conſideret, delatorem & denunciatum, ſi illos cognoſcat, ſin minus, informet ſe apud Religioſos fide dignos de vtriuſque qualitatibus: & ſi inuenerit, infamatum fuiſſe bonum Religioſum, obſeruantem & boni odoris atque opinionis, & maximè in materià, quæ ipſi imputatur, in quà hactenus non fuit ſuſpectus, & videt, alterum eſſe hominem modici iudicij, malè morigeratum, temerarium & loquacem, cum ſolà hàc notitià ſibi perſuadeat, ſe iam multum profeciſſe in ordine ad liquidandam veritatem. Quòd ſi etiam notaret inter vtrumque aliquam repugnantiam (mirabile enim eſſet, inter innocentem & falſum in materià graui teſtimonium contra eum proferentem, nullam repugnantiam reperiri) non parum in cauſæ notitià lucratus eſſet. Debet deindè vlterius progredi petendo ab vnoquoque, à quo talem rumorem audiuerit: & ſi inuenerit omnia tandem reduci ad ipſum denunciantem, addendo & enumerando hoc cum reliquis, quæ iam dicta ſunt, & cùm in iure (prout dicemus in ſequentibus) teſtis, qui ſe ſpontè offert ad teſtificandum contra alium non citatus à Iudice vel à parte præſentatus habeatur pro ſuſpecto, eiuſque dictum Reo non præiudicet, cum omnibus vel aliquibus ex his coniecturis deueniri poteſt ad talem conſonantiam, vt præſumi poſſit illum calumniatorem eſſe, alterum verò innocentem. Et in tali caſu Prælatus ſe reſoluat neceſſe eſt, non procedere vlterius, ſed vertere ſe aduerſus delatorem minitando ipſi pœnas falſæ calumniæ, quæ grauiſſimæ ſunt, ex quo ſi eum turbatum & titubantem parumque verbis conſtantem animaduerterit interrogando iterum de caſu eiuſque circumſtantijs, tamquam pro conuicto de falſitate habeat: ſi tamen hanc præſumptionum conſonantiam non reperiret, & delatus ſigna & indicia ita particularia exhiberet, vt probari poſſint, nec non infamia, præter delatoris depoſitionem aliud haberet fundamentum; in tali caſu ex officio procedat ad inquiſitionem particularem contra denunciatum, faciatque iuſtitiam ſecundum allegata & pro-

bata. Eſt autem punctum hoc maximà animaduerſione dignum, & præcipuum ex illis; quæ in hàc materià ſeſe offerunt.

12 Tertiò aduertatur, quòd Prælatus non ſolùm poſſit refutare accuſationes falſas malignaſque denunciationes, ſicut docent Bald. l. cum Cleric. C. de Epiſc. & Cleric. Iaſon in rubricà, ff. de edendo, Blācus in praxi crim. §. datis defenſionibus n. 3. & conſtat ex c. qualiter & quando 2. de accuſationibus, verùm etiam eſto iam illas admiſerit, ſi tamen poſtea illas malè factas & defectuoſas repererit, poteſt rumpere iam inchoatum proceſſum ſine vlteriori progreſſu: eàdem quippe poteſtate quà poteſt illas nō admittere in principio, poteſt etiā illas non proſequi, cū aduertent illegitimas, iniuſtas & defectuoſas eſſe. Imò addit Aragonius 22. q. 68. art. 5. & Miranda q. 15. art. 9. quòd, etiāſi accuſationes & denūciationes iuſtæ ſint, quemadmodum ſunt illæ, quæ ad ſatisfactionem boni cōmunis ordinatę ſunt, vel alicuius particularis, poſſint nihilominus illas Prælati repellere, quādo ipſis conſtat, eas ex alio capite magis obeſſe poſſe quā prodeſſe communi bono per proceſſum ad Iudicialem cauſā, quod relinquitur Prælati diſcretioni & prudentiæ & maturo à perſonis expertis accepto conſilio.

13 Vltimò aduertendum eſt, quòd quando Prælatus vel Iudex libellum aliquem aut ſcripturam ſine ſubſcriptione recipit, & idipſū intellige, etiāſi ſubſcriptione firmata ſit, dūmodò in perſonæ ſubſcriptę notitiam deuenire non poſſit, in quà refertur graue aliquod proprij ſubditi delictū, in eàq; habeatur, eum de tali delicto infamia laborare, nihili facienda ſit in ordine ad procedēdum contra talem perſonam, licet in aliquo caſu ad hoc ſeruire poſſit, vt in ſuo regimine circumſpectius oculatiuſq; procedat. Doctrina hæc apud omnes Doctores recepta eſt, & ideò nullum cito. Dixi, quando illa ſcriptura ſubſcriptione caret, hanc .n. ſi habeat, & perſona ſubſcripta Prælato nota ſit, aut ſaltem nota eſſe poſſit, ab eàdem perſonà debet informationē de caſu accipere, quis nempe illius habeat notitiam, an adſit infamia & de ſimilibus. Quę maturè diligenterque examinādā & diſcutiēda ſunt, præſertim quādo tales ſcripturæ ſæcularium ſūt, à quibus adæquata ſatiſfactio ſperari vix poteſt, vidi. n. in hàc materià tendicula & muſcipulas notabiles ad detrahendum bonis Religioſis peropportunas, taleſq; qui ſimiles formant ſcripturas, habere prætenſiones parum rectas ne dicam peruerſas: & abſolutè vnum, ad quod maximè Prælati debent aduertere, eſt, ne fidem dēt ſimilibus ſcripturis contra tertium aliquem editis: ex hoc enim non parum periclitari & labeſcere poſſet bonum eorum regimen, ipſorum & ſubditorum pax & trāquillitas turbari, maximè tunc, ſi illi perſonæ, de quà illa ſcriptura loquitur, Prælatus malè affectus ſit, ex tali ſiquidē affectu & paſſione res cętero-

Digitized by Google

teroquin ferè nullum habentes fundamentum euadunt veriſimiles, & è contra fundatiſſime incredibiles. Ideò inter cætera documenta, quę Diuus Bernardus lib. 2. de conſider. circa finem Papæ Eugenio dedit, hoc vnum tamquam principale eſt his formalib⁹ verbis: *Eſt item vitium, cuius ſi te immunem ſentis, inter omnes quos noui ex his, qui cathedras aſcenderunt, ſedebis (me Iudice) ſolitarius, quia veraciter ſingulariterq; leuaſti te ſupra te iuxta Prophetam.* Et ſi ſcire cupias, quale vitiũ tàm pernicioſum hoc ſit, à quo tã ægrè & difficulter immunes ſunt illi, qui ad clauum ſedent regiminis, ſcito quòd ſit: *Facilitas credulitatis, hæc eſt, cuius calidiſſimæ vulpeculæ magnorum neminem comperi ſatis caiuiſſe verſutias. Inde eis ipſis pro nihilo iræ multæ, inde innocentium frequens additio, inde præiudicia in abſentes.* Verba omni ponderatione & conſideratione digniſſima, Prælatorum mentibus imprimenda, vt cauti ſint in credendo his qui ſcribunt aut loquuntur, eſto aliàs perſonæ graues ſint, contra tertium: aliàs teſte præfato Sancto grauiſſimæ inter ipſos Prælatos cauſantur inquietudines & inter ſubditos irreparabiles offenſæ.

CA-

CAPVT XI.

De Inquiſitione.

1 TRiplex eſt Inquiſitio, prima dicitur generalis, & eſt illa, in quà Iudex ſiue Prælatus ex officio per edicta & mandata publica non determinando perſonas aut delicta viſitat ſuam Rempublicam vel communitatem, præcipiendo vt ad ipſum deferantur delicta commiſſa, vt de competenti prouideatur remedio. Secunda dicitur mixta, quia ex vnà parte dicitur ſpecialis, ex alterà verò generalis, exempli gratià, cùm Iudex ex officio facit Inquiſitionem de modo procedendi Petri in ſuo munere, non determinando aliquod delictum, eo quòd nulla præceſſerit infamia, vel è cõtra, cùm delictum eſt publicum, delinquens verò occultus, ſicut ſi in plateà inueniretur vnus homo occiſus, & non ſciretur homicida, poteſt Iudex inquirere de delicto, non tamen de aliquo delinquenti particulari, cùm nulla de aliquo in particulari habeatur infamia, vel aliquid aliud æquiualens. Tertia abſolutè dicitur particularis, & eſt, cùm Iudex inquirit de delicto & delinquente, quia in ordine ad vtrumque ſufficiens habet fundamentum. In hoc capite ſolùm agemus de Inquiſitione generali & mixtà, & in ſequenti de particulari.

§. I.

De Inquiſitione generali.

2 DIctum fuit in principio huius Tractatus, quòd Iudices & Prælati præſertim Eccleſiaſtici non ſolùm poſſint, ſed etiam teneantur viſitare ſuas Communitates ſemel in anno, aut ſæpiùs, ſi iudicauerint expedire: etiamſi nulla clamet infamia, aut aliqua pars poſtulet, ſed ex ſolo officio, inquirendo in communi, an ſint aliqua delicta, quæ puniri mereantur, an leges & Conſtitutiones Religionis ſint in viridi obſeruantià & alia huiuſmodi: duo dumtaxat circa præſens punctum notanda ſunt. Primum, Quòd in ordine ad hoc vt fiant tales viſitationes, non ſit neceſſum præcedere aliquam infamiam de delictis vel delinquentibus, prout patet ex praxi communi & omnium ſtatuum Eccleſiaſticorum, nec requiritur, quòd Iudex accipiat iuramentum à teſtibus, quos ad deponendum acceſſurus eſt, quia proceſſus Iuridicus non incipit ab hàc Inquiſitione, ſed à ſpeciali, & propterea communiter dici ſolet,

In-

Inquiſitionem generalem eſſe præparatoriam ad ſpecialem, vel ſicut inquit Nauarrus dict. c. inter verba corol. 63. num. 182. non eſſe Iudicium deciſorium ſed præparatorium. Sic Alderete lib. 1. c. 7. num. 4. cum multis alijs. Si tamen in aliquà Religione eſſet conſuetudo accipiendi iuramentum ab his, qui aliquid deferunt in generali Inquiſitione (ſicut affirmat Victorinus cap. 9. num. 1. illam eſſe in ſuà) non deberet condemnari, ſicut nec quando Prælatus illud acciperet, cùm conueniens iudicaret ad magis certificandum ſe de veritate. Vnde infertur, quòd, ſi Prælatus accipiat notitiā alicuius delicti ſecreti per litteras alicuius ſubditi abſentis aſſerentis caſum eſſe cognitum alijs duobus vel tribus eiuſdem Conuentus, ſeque illud delictum deferre, ad hoc vt illud tanquam Pater corrigat & emendet, ipſe verò iudicet inconueniens aduocare talem Religioſum, qui ſcripſit, & illos, qui ab eodem pro teſtibus allegati ſunt, poſſit alicui Religioſo graui & prudenti, tenaci ſecretorum negotium commendare, vel aliā viā & modo (dummodò non cauſetur aliqua nota) imponere præceptum, vt ſub iuramēto tàm ille qui ſcripſit quàm teſtes à ſcribente nominati dicant, quod circa caſum ſciunt, & ſe ſubſcribant aſſeuerando ſe hoc facere non in ordine ad procedendum publicè contra delinquentem, ſed ad certificandum ſe de caſu, & corripiendum illum ſecretè, & auertendum damna, quæ rationabiliter timeri poſſent: & ſupradicti tenebuntur obedire, hoc enim medium charitati & prudentiæ eſt maximè conſentaneum, præſertim ſi perſona, aduerſus quam ſcriptum eſt, ſit grauis & bonæ apud cæteros opinionis, imò multò magis, ſi eſſet Prælatus. Et notanda duo ſunt, quod in tali Inquiſitione generali pro teſtibus admitti poſſint cuiuſuis conditionis perſonæ, eſto aliàs ad denunciandum iudicialiter, aut accuſandum habiles non eſſent: nam in tali caſu Prælatus non inquirit in ordine ad puniendum, ſed corrigendum inſtar Patris ſecretò, & ad informandum ſe, an ſint delicta, quæ per viam Inquiſitionis ſpecialis & Iuridicæ inquirere poſſit. Ita docet Frater Ioſeph à S. Mariā in ſuo Tribunali tract. 3. c. 3. §. 7. & idcircò in talibus Viſitationibus non debet aſſiſtere ſecretarius, ſed totum per ſe ipſum ſecretò Prælatus vel viſitator expedire: certum enim eſt, faciliùs ſubditos aliqua ipſi ſoli quàm coram aliquo alio delaturos. Vnde ſi Prælatus in Inquiſitiōe generali habuerit anſam ad procedēdum per inquiſitionem ſpecialem contra aliquem, debet inchoare proceſſum à nouo teſtium examine ſub iuramēto, per hoc enim, quod in generali inquiſitione etiam ſub iuramento dixerunt, nemo condemnari poteſt, cùm tale iuramentum extraiudiciale ſit: & ideo proinde neceſſum eſt, vt illa teſtes in iudiciali examine nouo iuramento ratificent, ſicut docet Nauar-

uarrus vbi ſupra. Secundum eſt, quòd in iſtis Viſitationibus generalibus non poſſint Prælati inquirere de aliquo delicto particulari, verbi gratia, de aliquo furto, de tranſgreſſione alicuius Præcepti in determinatà materià, per tales ſiquidem inquiſitiones & interrogationes aggrauarentur Communitates, haberetur enim inde ſufficiens fundamentum ad ſuſpicandum, quod tale delictum de quo ita ſpecialiter interrogatum eſſet, fuiſſet commiſſum. Ita P. Suarez tom. 4. de Relig. lib. 10. cap. 11. num. 5.

3 In Viſitationibus generalibus non poſſunt ſubditi Prælato detegere alias culpas & defectus, quã aliàs poſſunt extra illas præmiſſà priùs fraternà Correctione. Ita Sairus in Claui Reg. lib. 12. cap. 10. n. 17. & eſt communis ſententia. Itaque differentia ſolùm in hoc conſiſtit, quòd ante Viſitationem & præceptum Superioris ſubditus illa quæ ſibi nota ſunt, ad aliud tempus differre poſſit, & licitè denunciationem Euangelicam vel Iudicialem facere, ad hoc vt corrigantur & emendentur: at verò cùm tempus Viſitationis eſt, non datur dilationi, aut procraſtinationi locus, tunc enim ex vi præcepti à Superiore poſiti inſtat tempus & adeſt locus deferendi, cùm tale præceptum ſit iuſtum, concernatque bonum proprij ſtatus & ſpiritualem vtilitatem Fratris, cuius intenditur emendatio. Ita Bannez 22. q. 68. conc. 6. in ſolut. argum. Soto de ſecretó. mẽb. 2. q. 6. dub. vltimo concl. 2. Miranda de ordine Iudiciali q. 5. art. 4. concl. 4. & eſt communis ſententia. Verum eſt, quòd ſi in tempore, quo Viſitatio durat, non ſit opportunitas faciendi ſecretam Correctionem, & affulgeat emẽdationis ſpes, poteſt & debet differri pro tunc abſque eo quòd cõtraeatur Viſitatoris præcepto: eſt doctrina communis, cui ſe conformando Auila de Cenſuris p. 2. cap. 5. diſ. 5. dub. 2. concl. 4. inquit, quòd, quando quis conſilio indiget, illudque capere non poteſt, aut is, à quo petitur, intra terminum ab edicto præfixum illud dare non poteſt, talis non tranſgrediatur edictum, nec incurrat excommunicationem, *Nam cenſetur impeditus*, tali quippe non eſt aſſignatum certum tempus ſecundum regulam communem Iuriſtarum.

4 Ex dictis colligitur, quòd in his Viſitationibus generalibus non poſſint deferri Prælato peccata occulta, de quibus non eſt infamatus delinquens, etiamſi per tres aut quatuor probati poſſint, & non immineat de futuro damnum aliquod graue cõtra bonum commune vel alicuius tertij, abſq; eo quod grauiter peccetur ſaltem contra charitatem. Dico autem ſaltem contra charitatem, quia non deſunt Authores, qui aſſerunt, etiam peccari contra iuſtitiam, & eſſe obligationem reſarciendi omnia nocumenta, quæ ex tali manifeſtatione occultus delinquens perpeſſus eſt: imò loquendo etiam de peccatis contra bo-

num

num Commune vel alicuius tertij, ſi certa ſpes ſit, quòd per admonitionem ſecretā ex toto auerti poſſint damna, quæ timentur in futurum, non poſſint deferri ad Prælatum, ſicut diffuſè probamus quaſi per totum Caput Quintum, & præcedens, loquendo de denũciationibus, quando Iudex non viſitat, nam rationes ibi allatæ militant etiam in præſenti. Neque Prælati per ſua præcepta & cenſuras aliud prætendunt nec poſſunt prætendere, quemadmodum docet S. Thomas 22.q.33. art.7. ad 2. Suarez vbi ſupra. Leſſ.c.29. dub. 14.n. 120. cum communi doctorum calculo. Quòd ſi Prælatus ad oppoſitum vrgeat per præcepta & cenſuras, non tenetur quis obedire, & ſi velit extorquere Iuramentum, poteſt reſponderi per æquiuocationem occultando veritatē: eſt ſentētia communis Doctorum.

5 Duæ difficultates ſe ſe hic offerunt. Prima eſt, An Prælatus in iſtis Viſitationibus teneatur admonere, & dicere, ſe non inquirere de peccatis occultis, & de quibus nulla præceſſit infamia, ſed ſolùm de publicis & ſcandaloſis; & quæ ſunt in damnum boni Cōmunis aut alicuius tertij. Sotus de Secreto.memb.2.dub.vltimo, & Sayrus in Claui Reg. lib.12.c.10. Nauarrus in rubricā de iudicijs n. 88. tenent partem affirmatiuam, præſertim ſi Inquiſitio fiat inter perſonas ignorantes, & ita fatetur Nauarrus, ſe practicaſſe in duobus Conuentibus grauibus Monialium quarumdam, quos viſitauit in Luſitaniā. Et dicit Villalobos tr.14.diff.5 nu.4. quòd, dum non eſt periculum ſuſpicandi, Iudicem facere partem delinquentium, ſit obligatio taliter admonendi. Et quia in Inquiſitionibus generalib⁹ rarò ſimile timetur periculum, quaſi ſemper talis debet præcedere admonitio, ratio, quam affert iſte Author, eſt, quia Iudex ſaltem ex charitate tenetur euitare iniuriam, quæ timetur probabiliter alicui tertio, quod (inquit) certum magis eſt apud Prælatos Religioſos, qui non ſolùm ſuorum ſubditorum ſunt Iudices, verùm etiam Patres & Aduocati: & videtur ipſi ex hoc capite, illos ex Iuſtitiā ad dictam diligentiam faciendam teneri. P. Bannez. 22. q. 70.art. 1. dub.2. concluſ. 2. cum alijs dicit, Prælatum non teneri ad faciendam talem diligentiam & cautelam, facit enim ſuum officium inquirendo in communi, nec tenetur ad plus, ſed interrogati ſubditi attendant ad peragendum officium ſuum, & ad id, ad quod tenentur. Mihi tamen videtur, vtramque ſententiā conciliari poſſe cum eo, quod dicit P. Suarez vbi ſupra num.7. nempe hanc admonitionem non eſſe neceſſariam, niſi in caſu quo Prælatus vrgeret ad reſpondendum repente & ſubito perſonas ignorantes; ſi tamen habeant tempus ſufficiens ad reſpondendum (ſicut communiter datur) & adſint perſonæ doctæ, à quibus capi poteſt conſilium, non eſt neceſſum admonere. Idem tenent Caietanus opu. 17. reſp. 5.

Noſter Thomas à Ieſu tract. 1.c.1. n.5.cum alijs.

6 Secunda difficultas eſt, An in caſu, quo in hac generali Inquiſitione aliquis manifeſtaret Prælato ex malitia, vel ignorantia delictum aliquod occultum, quod tamen manifeſtari non poteſt, in virtute talis illicitæ manifeſtationis Iudex acquirat Ius ad procedendum per Inquiſitionem ſpecialem & publicam contra delinquentem. Affirmatiuè reſpondent multi Doctores, Maranta 6.part.tit.de Inquiſit. num.3. Nauarrus in rubricà de iudicijs num.87. Leſſius lib. 2. cap. 29.dub.15. Noſter Thomas à Ieſu tract.1.c.4.num.7.cum alijs. Ratio eſt, quia eo ipſo quòd Iudex exerceat ſuum officium in Inquiſitione generali, notitia quam acquirit vt talis, fit publica & notoria *Notorietate Iuris*, & cùm hæc notorietas includat *Infamiã Iuris*, ſufficiens eſt ad hoc vt Iudex in eius virtute procedat contra delinquẽtem ſic infamatum per Inquiſitionem ſpecialem & publicam; ſed hoc intelligi debet, dummodo Iudex via aliquà fraudulentà non dederit cauſam manifeſtandi delictum; ſi enim talem dederit, propria fraus & malitia aufert ipſi Ius procedendi contra talem delinquentem. Ita Bannez. 2.2.q.70. art. 1. concl. 3. Leſſius vbi ſupra dub. 14.num.116.& videtur ita fuiſſe determinatum ab Innocentio III. in cap. qualiter & quando, primo de Accuſat. negari non poteſt, hanc ſententiam eſſe valde probabilem.

7 Mihi tamen videtur oppoſitam eſſe probabiliorem, non ſolùm attendendo ad rigorem Iuſtitiæ, ſed etiam ad leges charitatis, quas ſequi ſpecialiter debent Prælati Regulares, ad quos tamquam ad Patres & Aduocatos ſuorum ſubditorum ſpectat auertere grauamina, quæ illis imponuntur, vel imponi timentur, quantum poſſibile ipſis eſt: idcircò aſſero, quòd, quando delictum ſecretum Prælato in Inquiſitione generali manifeſtatum non eſt de numero eorum, quæ redundant in damnum boni communis aut tertij, ex charitate ſub obligatione graui tenetur non procedere ad Inquiſitionem publicam contra talem delinquentem. Nam dato quòd tamquam Perſona publica haberet ius ad procedendum contra talem, abſque eo quòd peccaretur contra Iuſtitiam,& ob hoc non teneret ut ad famæ reſtitutionem, nec illorum damnorum, quæ ex tali Inquiſitione ſpeciali ſequi poſſunt: attamen tamquam Pater, Aduocatus & pſona particularis tenetur, ſi graue nocumentum bono communi vel alicui tertio non immineat, euitare malum, quod iniuſtè proximo inferri incipit; & multò magis, quando hoc ipſi incumbit, & agitur negotium tanti momenti, ſicut eſt fama; ad hoc enim tenentur cuiuſuis conditionis homines, iuxta illud: *Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo*. Hanc ſententiam abſolutè & expreſsè tenet Soto de ſecreto, memb. 2. q. 6. concluſ. 3. caſu 5. verba ipſius ſunt:

ſunt: *Quamuis in Inquiſitione generali cõperiatur delinquens quiſpiam & delictum probari poſſit, ſi non ſit in perniciem publicam, nec in præiudicium tertij, non poteſt fieri de illo Inquiſitio ſpecialis, nec poteſt puniri niſi ſolùm fraternaliter.* Et Nauarrus melius ponderans hoc punctum dicto cap. inter verba q.3. concl.6. num.176. amplectitur hanc ſententiam non obſtante quòd tenuerit contrariam in rubric. de Iudicijs num. 89. Et ideò inquit, *Hanc opinionem ego ſequutus ſum, dum viſitarem duo monaſteria, & nolui vrgere de peccatis occultis, quæ ex inconſideratione teſtes manifeſtauerant, de quibus in Monaſterio nulla præceſſerat infamia, vel ſuſpicio.* Tenet etiam hanc ſententiam Miranda de ordine Iudiciali q.5. art. 4. concl.5. Frater Ioſeph à S. Mariâ tract.3. cap.6. §. 1. Sanchez lib.6. conſil. cap.3. dub.14. num.9. Villalob. tract.14. de Iudice diffi.6. n.3. Emanuel Rodriguez cum Magiſtro Bannez 2.2. q.70. art.1. dub.4. concl.1. & q.68. art.1. concl.4. dixerat, etiam in delictis publicis, quæ ſunt in perniciem boni communis, ſi in aliquo caſu Iudex eſſet certus, quòd per ſuam admonitionem ſecretam delinquens emẽdaretur: *Ita vt bonum publicum nihil patiatur, teneretur, illum corrigere & remittere viam Inquiſitionis, in quantum ſatis fuerit ad exemplum publicum*, & ratio, quam affert, eſt, *Quia Iudex tenetur præcepto Correctionis fraternæ, ſicut & alij Chriſtiani*, ergò multò magis in noſtro caſu *tenetur lege charitatis defendere eum, qui patitur iniuriam, ſi id poteſt ſine detrimento boni Communis, ſed heu* (concludit) *quàm pauci Iudices induunt charitatis viſcera erga Reos.*

8 Et in rei veritate, ſicut dictum eſt, inter Religioſos hæc ratio plus cogit ad ſequendam iſtam ſententiam, quàm inter ſæculares, quia inter ſæculares non omnia peccata mortalia cauſant infamiam, nec in Tribunalibus de eorum agitur punitione, ſicut patet in omiſſione ſacri in aliquo die feſto, in fractione alicuius ieiunij, in aliquo peccato ſimplicis fornicationis: At verò inter Religioſos omnia peccata mortalia notabilem inducunt infamiam, & multùm notantur illi, qui ea committunt: & ideò rigidè puniuntur, ſi publica ſint, etiamſi directè non ſint contra bonum commune: quamobrem ſi occulta ſint, & à duobus aut tribus ſciantur, ſemper ſaltem ex charitate Iudices & ſubditi tenebuntur ad euitandam infamiam meliori modo quo poterunt, & præter hanc affert aliam rationem Villalobos vbi ſupra, ob quam hæc ſententia in praxim reduci inter Religioſos debet, & eſt, quia frequenter ſubditi ſcrupuloſi putant ob impoſita præcepta & cenſuras ſe teneri ad reuelandum aliqua, quæ re vera non poſſunt, ac proinde Prælatus tenebitur, ſi poſſit id facere abſq; ſuſpicionis periculo, non admittere illud, quod illi ſic defertur, dicendo ſe non inquirere de ſimi-

libus, eo quòd occulta ſint.

9 Ad fundamentum contrariæ ſententiæ reſpondetur, quòd non quodcumque *Notorium Iuris* Iudici tribuat Ius ad inquirendum in peccatis occultis & perſonalibus contra delinquentem occultum, prout dicetur in ſequenti paragrapho num. 18. & multò minus quando tale *Notorium* modo iniquo cauſatum fuit, & caſus adhuc nõ eſt ſparſus inter multos, in ſimilibus enim delictis ſolùm poteſt Iudex iuſtè procedere ad publicam Inquiſitionem, quando ſunt ſcandaloſa; aliàs non, & minùs, ſi iniuſtè manifeſtata ſunt. Ad cuius confirmationem valde quadrant verba Innocentij III. in cap. qualiter & quando 1. de Accuſat. vbi inquit, quòd ex ijs, quæ inordinatè ſunt acta, non poteſt ordinabiliter agi. Quod melius explicabitur in ſequenti paragrapho, ad quem Lectorem remitto.

10 Hic aduertendum eſt, quòd in hàc Inquiſitione generali etiamſi ſit cum præcepto (prout ordinariè imponitur) & accipiatur Iuramentum, non teneantur ſubditi deferre delicta nec delinquentes ex toto emendatos, ſi talia delicta ſcandaloſa non fuerint, etenim ſi talia ſint, etiamſi emendata ſint, debent manifeſtari, vt ſatisfiat ſcandalo, quod Communitas paſſa eſt. Nec etiam poſſunt reuelari illa peccata, de quibus ſpes eſt probabilis, quòd mediâ fraternâ Correctione ſint emendanda, quando non vergunt in graue damnum boni Cõmunis aut alicuius tertij, & adeſt moralis certitudo; quòd per fraternam Correctionem reſarcienda ſint omnia damna illata, vel imminentia, & hoc verum eſt in quouis genere peccati. Nec etiam reuelari poſſunt illa, quorum notitia acquiſita fuit ex petito conſilio, quando non imminet damnum aliquod graue bono communi vel alicui tertio Innocenti, ſi enim tale damnum timeretur, tale ſecretum non obligat excepto ſecreto habito ex Confeſſione Sacramentali, quod ſemper obligat ſine vllà exceptione ob grauem iniuriam, quæ inferretur Sacramento reuelando ſecretum, quæ præponderat cuicumque alteri nocumento. Nec etiam tenetur quis manifeſtare aliquid cum graui nocumento proprio vel tertij alicuius Innocentis, quando hoc præpõderat illi, quod ſequeretur ex omiſsâ denunciatione. Nec etiam illa, quæ ſolùm ſciuntur ex auditu, & non eſt in memoriâ, à quonam audita ſint, vel ſi hoc ſit in memoriâ, ſcitur tamen eaſdem perſonas, à quibus hoc per auditum acceptum fuit, etiam ſolùm ab alijs audiuiſſe, & nihil vidiſſe, eo quòd tales perſonæ, à quibus audiuerunt, ſint parum fide dignæ, ſi enim tales perſonæ eſſent graues & fide dignæ, teneretur quis ad manifeſtãdum, ſicut in caſibus, quibus teneretur ad manifeſtanda illa, quæ viſa ſũt, eo quòd ex tali manifeſtatione Prælatus diſcernere poſſit, An delinquens incurrerit infamiam bene fundatam, an verò non. Verum eſt aliquos opinari (& bene quidem)

dem) quòd quando ille qui audiuit delictum ab vnà perſona, & ſcit talem perſonam feciſſe denunciationem, non tenebitur denunciare. Neque eſt obligatio manifeſtandi delinquentem, quando habetur moralis certitudo, quòd talis manifeſtatio profutura non ſit aut per negligentiam Prælati ſecundùm notitiam, quam quis habet in ſimilibus caſibus, aut propter alios reſpectus humanos. Dico, ſi ſit moralis certitudo, nam in dubio tenetur quis manifeſtare, nam poſſeſſio Iuſtitiæ ſe tenet ex parte Prælati, qui pro remiſſo reputari non debet, dum clarè non conſtat de tali remiſſione ex ſolidis fundamentis, ſicut aduertit Sanchez lib. 6. conſ. cap. 2. dub. 7. num. 1. Totum quod hoc in numero dictum eſt, adeò commune & certum eſt eſt inter Doctores, vt ſuperuacaneum & otioſum exiſtimem citare illos.

11 Quando Prælatus ex hoc quod ſciuit in Viſitatione generali remanet dubius circa caſum aliquem, eo quòd fundamenta non ſint ſufficientia ad tollendum dubium, non poteſt procedere ad Inquiſitionem particularem contra Religioſum, circa quem habetur dubium, immò debet de illo bonam habere exiſtimationem, non obſtante quod quædam contra eum dicta ſint, & magis ſi dicta ſint à perſonis non adeò fide dignis. Ita Ledeſma tract. 8. de Iuſtitià commut. cap. 22. dub. 12. Bannez 2. 2. q. 69. art. 2. dub. 2. concluſ. 1. Verum eſt, quòd in ſimilibus caſibus diſcretione & cautelà vtendum eſt, vt præueniatur malo, quod ſequi poſſet, ſine læſione tamen famæ proximi: & ita Prælatus poterit præcipere, vt Religioſi ſimul aſſociati incedant, & non ſe ſeparent ab inuicem, & his ſimilia, quæ conducere poſſunt ad præueniendum malis, quæ timeri poſſunt. Non tamen poterit præcipere, ne talis Religioſus egrediatur domo, ſi antea egredi ſolitus erat, nec alia adhibere media, per quæ infamari poſſet. Sic docet Ledeſma vbi ſupra, & inquit eſſe commune apud omnes Thomiſtas: & iuxta hoc notanda eſt doctrina Emanuelis Rodriguez de Ordine Iudic. cap. 3. num. 7. circa finem, vbi notat, non malè facere Prælatos, quando in Viſitationibus habent tantùm vnum teſtem oculatem ex toto fide dignum, aut indicia ſecreta, æquiualentia contra aliquem Religioſum, ſi mittāt illum ad alium Conuentum, aut imponāt illi præceptum, ne ingrediatur certam aliquam domum: dummodo fiat cum debità prudentia habendo ſemper reſpectum ad famam & honorem proximi: ſi enim illa deſit, & prælatus non habeatur reſpectus, ſæpè continget, quòd id quod intēdebatur excludi per feneſtram, admittatur per ianuam & porticum, & ex rimulà quę obſeruari debuit, maior fiat fiſſura. Ac proinde ſi ex eo, quòd Religioſus mutet Conuentum, ſequatur infamia, vel ſubſit periculum alicuius particularis ſuſpicionis, cum bonà conſcientià non poterit

illum

illum compellere ad mutandum locum: nam in tali caſu mutatio loci eſſet ſpecies cuiusdam pœnæ, quam tamen Prælatus non poteſt inffligere, cùm non habeat fundamentum procedendi tamquam Iudex, ideòque debet differre talem mutationem exhortando Prælatum immediatum in communi ſiue generali, vt inuigilet & attendat ad debitam ſuæ domus cuſtodiam & ad remedia eorum, quæ in Viſitatione admonita ſunt. Nec minus inconueniit illicò imponere præceptum de non ingrediendo talem domum, ſi ſit conſuetudo intrandi illam; quia tàm repentinum & nouum mandatum ſæpius ex leui ſuſpicione in animis malitioſorum maximam generabit, & multos excitabit, qui incipient talem domum, Religioſum vel Monaſterium infamare, quod vt plurimū faciliùs accidit in locis paruis quàm magnis, eò quòd in illis communiter homines malitioſiores ſint, & magis ſolliciti atq; curioſi circa mores & vitam proximorum.

12 Aduertendum tamen eſt, quòd quando dubium, quod Iudex habet non eſt facti ſiue de caſu, ſed Iuris ſiue de Iure, an ſcilicet habeat Ius ad procedendum iuridicè contra talem delinquentem examinando teſtes & Reum, & ex vnà parte ex tali Inquiſitione ſpeciali timeatur iniuſtitia circa Reum, ex aliâ verò ex omiſſione talis Inquiſitionis ſimul timeatur graue nocumentum bono Communi, Iudex debeat deponere dubium & inclinare ad partem fauentem bono Communi. Ratio eſt, quia Iudex ex ſui muneris ratione habet, quòd ſit Cuſtos boni Communis, ergò in caſu dubij potius debet reſpicere bonum Commune, quàm famam particularis alicuius. Tum etiam quia in caſu dubij tutior pars eſt eligenda, cùm igitur in caſu recenſito tutior pars ſit euitare damnum imminens communi bono, poterit Iudex immò tenebitur ad procedendum examinando teſtes & Iuridicè interrogando Reum, niſi damnum quod imminet Reo ex tali Inquiſitione maius eſſet eo, quod imminet bono communi: ſic expreſsè tenet Bannez 22. q. 69. art. 2. dub. 2. concl. 2. Hìc poterat tractari de obligatione, quam habent teſtes & Reus ad reſpondendum in caſibus dubijs, ſed hoc ad euitandam confuſionem, & repetitionem eiusdem ad ſua loca propria remittitur.

Quod autem ſe hic notatu digniſſimum offert, eſt doctrina quædam Patris Magiſtri Bannez, vbi ſupra in 2. parte dub. 1. concluſ. 2. vbi dicit, quòd grauitas aut leuitas materiæ in obligatione ad reſpondendum Prælato, dum interrogat, deſumatur ex duobus capitibus. Primò ex parte damnorum, quæ patiuntur partes ex eo quòd non reſpondeatur veritas. Secundò ex Iure & obligatione quam habet Iudex ad interrogãdum & inquirẽdum, & circa hoc inquit, quòd quando Ius obligat Iudicem grauiter ad inquirendum & examinan-

Digitized by Google

nandum, qualiſcumque fuerit materia, etiam teſtis & reus ſub obligatione graui tenebuntur reſpondere veritatem; quando verò Iudex non habet obligationem grauem ad inquirendum & interrogandum de aliquà re, eſto licitè id facere poſſet, nec teſtes nec Reus obligabuntur ſub peccato graui ad fatendam veritatem. Ex quo infertur, quòd ſi in aliquo Conuentu reperitur inobſeruantia communis alicuius capitis aut puncti Regulę vel alterius ſimilis, quamuis ex ſe non obliget ad culpam grauem hos vel illos particulares, dummodo certum ſit, Prælatum grauiter obligari ad obuiandum tali inobſeruantiæ, prout docent Authores, ſubditi quoque tenebuntur ſub culpà graui in Viſitatione manifeſtare Prælato dictam inobſeruantiam.

§. II.

De Inquiſitione mixtà.

13 Inquiſitio mixta, ſicut in principio huius capitis diximus, eſt illa, in quà Iudex quoad vnam partem procedit in particulari, nimirum circa delictum vel delinquentem, in communi verò & generali quoad aliam partẽ, eo quòd non præcedat infamia, aut aliquid ipſi æquiualens. Omnes in hoc conueniunt, quòd Iudex poſſit facere Inquiſitionem ſpecialem de Petro, v. g. quomodo procedat aut proceſſerit in ſuo regimine aut officio, tametſi non ſit infamatus de aliquo delicto; ſic enim expedit pro bono Rerumpublicarum & Communitatum, & ita practicatur in omnibus ſtatibus tàm ſæcularibus quàm Eccleſiaſticis; & in hoc caſu nec Iudex poteſt inquirere de aliquo delicto particulari, de quo non præceſſit infamia, nec particularis aliquis poteſt reuelare delictum ſecretum, ex quo nullum ſecutum eſt ſcandalum, & non vergit in damnum graue boni communis aut alicuius tertij, nec etiam in caſibus exceptis paragrapho præcedenti n. 7.

14 Nec etiam quando Prælati & Iudices faciunt aut mandant fieri ſpecialem Inquiſitionem circa aliquam perſonam non in ordine ad puniendum, ſed ad ſciendum, an habeat occultum aliquod impedimentum & inhabilitatem, ob quã non ſit promouenda ad aliquod officium, vel ſi iam promota ſit, non ſit confirmanda, aut circa merita vel demerita illius; neceſſarium eſt præcedere infamiam cõtra talem perſonam, ſicut nec id ipſum eſt neceſſarium ad hoc vt manifeſtentur impedimenta eorũ, qui volunt matrimoniũ contrahere cap. poſtquam & cap. nihil de elect. & reſoluit Innocentius in c. nihil de exceſſibus Prælatorum, vbi dicitur, *Nihil eſt quod Eccleſiæ Dei magis officiat, quàm quòd indigni aſſumantur Prælati ad regimen animarum.* Et in hoc caſu tenentur teſtes & ille ipſe, qui ad officium eligendus eſt, confiteri veritatem: & ratio eſt, nam cùm certum ſit, Prælatum aut Electo-

rem teneri ex iuſtitià non promouere indignum ad officia, conſequenter habebit Ius ad inquirendum de meritis illius, qui eligendus eſt, & teſtes atque ipſe qui eligendus eſt, tenebitur dicere veritatem propter bonum commune, in eo quod damnoſum eſt bono vſui officij, licet non in cæteris, quæ ad hunc finem non conducunt, ſi occulta ſint. Vnde naſcitur, quòd ſi aliquis ſit præſentatus ad aliquod officium, & idipſum dicendum, quando quis illud prætendit, debent notificari partes, qualitates & cætera requiſita ad tale officium, & ſi ſciens perſeueret pro ſe vel tertia perſonà in ſuà prætenſione, præſumitur conſentire in inquiſitionem, quæ fieri debet, & in infamiam & alia ſimilia, quæ ſequi poſſunt. Verum eſt, ſicut bene aduertit Leſſius lib. 2. c. 29. dub. 15. & Noſter Thomas à Ieſu tract. 1. cap. 15. num. 14. defectus occulti, quos teſtes de tali perſonà notant, debent reuelari cum maiori cautelà, quà fuerit poſſibile.

15 Principalis difficultas, quæ ſe hic præſentat, eſt quid poſſit facere Iudex circa delicta publica & delinquentes occultos? exempli gratià quando inuenitur aliquis homo mortuus vel grauiter vulneratus, & conſtat hoc factum eſſe violenter, delinquens tamen ſiue malefactor eſt occultus, eo quòd non fuerit viſus niſi ad ſummum à duobus aut tribus, à quibus non fuit diuulgatus. Suppono, difficultatem præcipuè procedere in delictis iam ex toto commiſſis, ſiue ſint perſonalia, ſiue contra bonum commune aut alicuius tertij, ſi enim eſſent de numero eorum, quæ continuationem habent & pendent ex damno futuro contra commune bonũ vel alicuius Innocentis, iam dictũ eſt, quid fieri poſſit & debeat capite 5. & in c. de Infamià. Itaque id, de quo dubium proponitur, eſt quid Iudex ratione publicitatis delicti poſſit facere, & illi tres aut quatuor, qui illius notitiam habent.

16 Prima ſententia aſſerit, quòd, tametſi habeatur publicitas & infamia delicti, ſi tamen non habeatur de delinquente, non ſolùm Iudex nequeat inquirere de aliquà perſonà in particulari, nominando Petrum vel Ioannem (in hoc omnes conueniunt) verùm nec etiam in generali interrogando quiſnam delictum commiſerit? neque pauci illi teſtes, qui viderunt delictum, licitè poſſint manifeſtare delinquentem non obſtante impoſito ipſis præcepto & censurà: & ſi petatur ab eis iuramentum, debeat reſpondere cum æquiuocatione occultando veritatem ſine mendacio. Tenet hanc ſententiam Soto lib. 8. de Iuſtitià q. 6. art. 2. & de ſecreto. memb. 2. q. 6. dub. 4. Armilla verb. Accuſatio §. 28. & alij, quos citat Petrus de Nauarra lib. 2. de reſtit. cap. 4. num. 159. inter quos refert Caietanum 22. q. 69. art. 1. & 2. quamuis non ita clarè expreſſerit ſuam mentem. Probat autem illam Soto

mul-

multis rationibus & textibus, præcipuæ ſunt: nam contra Ius naturale eſt tractare de reuelando delinquente, de quo nulla præceſſit infamia, & contra id, quod determinatum eſt in cap. Inquiſitionis & cap. qualiter & quando de Accuſationibus, nam licet Iudex interrogando in communi de delinquente non manifeſtet illum in particulari, dat tamen anſam & occaſionem cum hac interrogatione maximè ignorantibus, ad hoc vt illum manifeſtent; præterquam quòd vel Iudex interrogando in generali de illo qui commiſit delictum, obligat illos paucos teſtes, qui ſciunt, ad manifeſtandũ, aut non; ſi primum, obligat ad vnã rem iniuſtam, & peccat grauiter; ſi ſecundum, non ſolùm reddit inutilem talem inquiſitionem, verùm etiam illicitam propter periculum, cui exponit ignorantes. Ad obiectionem, quæ communiter contra iſtam ſentẽtiam fieri ſolet, nimirum quòd ſi neque etiam in generali inquiri poſſet de delinquente, generaretur ſcandalum in Republicà, & creſceret audacia multorum videndo quòd non liquidentur & inquirantur talia delicta, nec agatur de eorum punitione: reſpondet Soto: quòd Iudex ſufficiẽter obuiet his inconueniẽtibus inquirendo & interrogando in generali non de illo, qui delictũ commiſit, ſed an aliqua perſona de tali delicto infamata ſit: poterit etiam interrogare teſtes, an ipſis conſtet, quà horà mors euenerit, quibus armis illata fuerit, & his ſimilia, ad videndum, an haberi queant indicia publica, quibus manifeſtetur delinquens, & ſi habeantur, procedere poſſit contra illum per viam Inquiſitionis particularis. Hæc ſententia quamuis non ſit adeò recepta, imò contra praxin communem maximè inter Iudices ſæculares, cum illà limitatione tamen, quà illam admittit Soto, eſt valde pia & conſentanea legibus charitatis, & nouiſſimè illi fauet P. Suarez tom. 4. de Religione lib. 10. cap. 12. num. 8. verba illius ſunt, *Solùm cauendum eſt quod ſupra cap. præcedente nu. 7. diximus, ne Subditus ſic interrogatus exponatur periculo imprudenter reuelandi perſonam occultam, ignoranter exiſtimans, ſe poſſe aut debere: ideòque melius faceret Prælatus interrogando diſtinctè de infamià, an ſcilicet nouerint eſſe rumorem vel murmur contra aliquem de tali delicto, aut nonnulla grauia indicia, quæ generent alicuius ſuſpicionem.*

17 Secunda ſententia præcedenti ex diametro oppoſita affirmat, in talibus delictis poſſe & debere Iudicem inquirere in communi de delinquente, ita vt non nominet perſonam aliquam particularem, & paucos illos teſtes noſcentes delinquentem non ſolùm poſſe, verùm etiam teneri ad manifeſtandum illum confitendo veritatem. Hanc ſententiam tenent Ioannes Valer. in different. vtriuſque fori, verb. Inquiſitio. concluſ. 3. Frater Martinus à Sanctà Marià in ſuo Epitome cap. 5. n. 8.

& communiter omnes Iuriſtæ: & licet Sylueſter verb. Correct. §. 8. faueat huic ſententiæ, contrariam tamen ſequitur verb. Inquiſit. 1. num. 7. Fundamentum principale eſt, quia quando delicta ſunt publica, ſuâ publicitate ſunt valde pernicioſa bono communi, & ſi non punirentur, nemo ſecurè viueret, Reſpublicæ quoque ex delinquentium audaciâ multùm turbarentur, ſuppoſito itaque quòd ſimilia delicta tàm multum noceant bono communi & proximo Innocẽti, Prælatus tenebitur prædictam facere Inquiſitionem, & teſtes obligabuntur ad teſtificandam veritatem. Addunt inſuper aliqui ex his Authoribus, etiam Reum, ſi cum illis teſtibus examinetur, teneri ad prodendum ſe; neque aliquid horum militare contra Ius naturale non manifeſtãdi peccatorem occultum, nec contra Sacros Canones; illud enim in hoc caſu non obligare, eo quòd intercedat alia obligatio naturalis magis vrgens, qualis eſt, vt reſpiciatur ad bonum commune & tertij Innocentis: ſacri enim Canones vetant ſolùm, ne fiat Inquiſitio de aliquâ perſonâ particulari, non verò quòd fiat in generali nullà nominatâ perſonâ, quod hæc ſententia libenter admittit, & nos ſtatim dicemus. Diana in ſuâ primâ parte tract. 1. Miſcell. reſolut. 33. limitat præfatam ſententiam, dicendo, quòd quamuis teſtes interrogati in dicto caſu à Iudice poſſint teſtari veritatem reuelando delinquentem occultum, non tamen teneantur. Hoc tamen apparet difficile, maximè quando Prælatus imponit præceptum, vel Iudex petit iuramẽtum, prout communiter peti ſolet, nam ſecundum quod cap. 7. diximus 6 eſt ſententia plauſibilis inter Doctores, quòd, quando ſubditus licitè denunciare poteſt, & etiam non denunciare, poſito præcepto vel petito iuramento teneatur ad denunciandum: ergò idem dicendum eſt in ordine ad teſtificationem; in quâ non habet locum iſta ſententia Dianæ, quemadmodum clarius videbitur in c. 15. tractãdo de obligatione teſtiũ.

18 Tertia ſententia, quæ magis communis & probabilis eſt, aſſerit, quòd, tametſi Iudex facere poſſit dictam Inquiſitionem in communi nullà nominatà perſonâ particulari, duo illi tamen aut tres qui norunt delinquentem, non poſſint eum licitè manifeſtare, non obſtante præcepto & petito iuramento, ac proinde iſta ſententia admittit *bellum iuſtum ex vtràque parte*; hoc eſt, quòd Iudex habeat ius ad inquirendum, & teſtis ſimiliter ad non reſpondendum directè, ſed amphibologicè: hoc autem intelligitur, quando delicta non minãtur de futuro graue aliquod damnum bono communi aut alicui tertio ſecundum quod explicatum fuit cap. 3. à num. 6. vſque ad finem. Ratio eſt, quia publicitas delicti tribuit ius, & etiam obl-

obligat Iudicem ad inquirendum de delinquente in communi ad euitandum ſcandalum; quod aliàs ſequeretur, ſi tali modo non inquireret, nec non ad indaganda alia indicia per talem Inquiſitionem de perſonâ: ex aliâ tamen parte bona fama, quam delinquens occultus poſſidet, obligat duos vel tres qui nòrunt, ne eum illâ priuent, publicando eius delictum. Hanc ſententiam quantum ad primam partem tenent omnes Authores prioris ſententiæ, item Innocent.in cap.bonæ,primo de Elect. num. 5. & ibi Panormit. Imola, Nauarrus, & illi quos ſtatim citabimus. Fundamenta habentur in cap. ſi Sacerdos de Offic. Ordin. & in cap. quidam maligni 5.q. 1. Ita practicatur in Hyſpaniâ per deciſionem illarum legum, quæ vocantur *De las Partidas*. Quantum ad vtramque partem illam tenent Authores citati cap. 5. pro ſecundâ ſententiâ: item Salonius 22. q. 69. art. 2.controuerſ. 7. Suarez tom.4. de Relig. lib. 10. cap. 11. num. 7. Turrianus 22. diſp.50. & 11.dub. 5. num.9. Leſſius lib.2. cap. 29. dub.14. num.115. & 120. Bonacina t.2.diſp.20.q.2.punct.5.n.14. Filliuc. c.6. q.8.n.185.Trullench. in Decal.lib. 8. cap.2. dub. 18.n. 14. & eſt communior. Vnde ſequitur, quòd multò minus teneatur Reus ſe ipſum manifeſtare, ſi cum teſtibus fuerit examinatus, quia vti aduertit Soto memb. 2.quæſt.7. dub.1. poſt 3.concluſ. Leſſius num.117. in crimine læſæ Maieſtatis, & in quouis alio Reus non infamatus non tenetur manifeſtare ſe ipſum, quantumuis à Iudice compellatur ad iuramentum, quanto igitur minus tenebitur in alijs delictis, licet publicis, ſi de illis infamatus non ſit.

19 Hic duæ occurrunt difficultates valde ſimiles illis, quæ tactæ ſunt in paragrapho præcedenti num.3.& 4.Prima eſt, an Iudex teneatur declarare, ſe non inquirere de delinquente, de quo nulla eſt infamia, circa quam non reperio nouum aliquid quod addam ad ibi dicta, ideòque me ad eundem locum remitto. Secunda eſt, An in caſu quo aliquis ex illis duobus aut tribus, qui nouerunt delinquentem,interrogatus à Iudice eundem manifeſtaret aut ex ignorantiâ vel malitiâ, Iudex acquireret ius ad inquirendum in particulari de tali delinquente: nec non cæteri conſcij interrogati teneantur ad teſtandam veritatem. Sententia affirmatiua, quoad vtramque partem eſt communis Iuriſtarum & Theologorum, conſequenter etiam magis probabilis quàm prima paragraphi præcedentis num. 4. quia publicitas delicti cauſat ſcandalum in Communitate, cui iuncta infamia Iuris de delinquente, quam, inquiunt, eum incurrere ex allegato dictouè talis teſtis aut denunciantis, licet iniuſtè delinquens manifeſtatus ſit,& ita iam Iudex acquirit ius inquirendi in particulari de ſic infamato,& per conſequens alij, qui habent

bent notitiam delicti, tenebuntur ad teſtificandam veritatem.

20 Hoc non obſtante recolendo dicta in præcedente paragrapho num. 5. in fauorem ſecundæ ſententiæ, quam ibi ſecuti ſumus, & attendẽdo ad leges charitatis, quã præ oculis habere debent Religioſi, Prælati & ſubditi: dico duo. Primum, nec Iudicem habere Ius determinatè inquirendi de tali delinquente apud alios teſtes, nec iſtos poſſe teſtari veritatem, etiam ſi petatur iuramentum, quia *Infamia iuris* ſola & multò magis quando iniquo modo cauſata fuit, non tribuit Iudici ius ad inquirendum contra perſonam determinatam, de quâ non habetur *Infamia facti*, quam non habet in noſtro caſu; vnde ſequitur, nec alios teſtes teneri ad teſtandam veritatem, nec licitè eam poſſe deponere.

21 Si quis obijceret, quòd *Infamia iuris* in communi ſententiâ ſit illa, quæ cauſatur ex dicto Teſtium in iudicio, exiſtimantque Doctores illam ſufficere ad examinandum Reum, ergò multò magis ſufficiet ad examinandos teſtes, qui habent notitiam caſus, & per conſequens tàm iſti, quàm illi tenebuntur ad reſpondendam veritatem. Vt huic obiectioni ſatisfiat, multùm meo videri ad rem facit doctrina quædam Baldi in l.ſeruus, verſ. & addo, C. de teſtibus, vbi agendo de Indicijs inquit: *Indicium aliud eſſe facti, aliud iuris. Facti indicium eſt illud, quo Iudex dirigitur in viam perſcrutationis; indicium autem iuris dirigit in viam quæſtionis*. Id ipſum proportione ſeruatâ reſpondeo ad factam obiectionem, quòd *Infamia facti* ſit illa, quæ tribuit Iudici ius ad inquirendum contra delinquentem, ſed *Infamia Iuris*, quæ naſcitur ex depoſitione teſtium eum dirigit ad torquendum Reum & extrahendam confeſſionem ab eo, ac proinde ſicut *Infamia Iuris* in indicio præſupponit *Infamiam facti*, ita in examine teſtium debet illam ſupponere, niſi delictum ſit contra bonum commune aut teſtium, ſicut contingit in illo, quod committitur contra ipſum iudicium per falſam teſtificationem, aut calumnioſam denunciationem & per ſimilia: itaque reſpondendo in formâ ad obiectionem, dico, quò *Infamia Iuris*, quæ per allegata teſtium dat Iudici ius ad inquirendum & examinandum teſtes & reum, eſt illa, quæ cauſatur legitimè, cuiuſmodi eſt illa, quæ ſupponit infamiam facti in delictis occultis, & perſonalibus, eſto illam non ſupponat, quando delicta ſunt in graue damnum boni cõmunis aut tertij, qualia ſunt illa, quæ patrantur contra ipſum iudicium, & illa, de quibus diximus c. 5. Cùm autem omnia hæc deficiãt in caſu noſtro, argumentum nihil probat, & conſormiter ad hoc dicemus c. 12. n. 20. cum ſufficientibus Authoribus, delicta vel delinquentes manifeſtatos à reo, vel teſtibus incidenter ſeclusâ infamiâ

facti

de delinquente, non dare Iudici ius ad inquirendum contra illos, etiamſi adſit infamia Iuris.

Secundò reſpondeo, quòd etiamſi ſecundum leges poſitiuas iuſtitiæ Iudex poſſet inquirere & teſtes reſpondere: reſpiciendo tamen ad leges charitatis, quæ omnes ligāt, vtrique tenentur ſeruare proximi famam, ſi non inferatur damnum bono communi, prout ſatis fusè dictum & probatum fuit in paragrapho præcedente n. 5. Pōderentur illa fundamenta & ea quæ hic dicta ſunt, & apparebit robur & vis, cui innititur hæc ſententia. Admoneo ſolùm Prælatos, vt in praxi harum opinionum & aliarum ſimilium ſemper conijciant oculos ad mores & modum procedendi, quem tenuerunt Religioſi hactenus, & quid in futurum ſperari poſſit: quod multum refert ad hoc, ne nimis clementer procedatur cum vno, & nimis rigidè cum alio: certum quippe eſt, vnam eamdemque medicinam non eſſe omnibus æquè ſalutiferam.

CA-

CAPVT XII.

De Inquiſitione Speciali, & de his, quæ præbent ius Iudici ad procedendum per illam.

1 INquiſitio Specialis eſt illa, in quà Iudex procedit iuridicè interrogando de delicto & delinquente determinato. Duo hic neceſſariò ſupponenda ſunt. Primum, antequam Iudex procedat ad inquirendum de delinquente, debet ipſi apertè conſtare de corpore delicti, ſic determinatum eſt in l. 1. §. item illud ſciendum, ff. ad Silanina his verbis: *Item illud ſciendum eſt, niſi conſtet aliquem eſſe occiſum, non haberi de familiâ quæſtionem: liquere igitur debet, ſcelere interemptum, vt Senatus conſulto locus ſit.* Rationem aſſignat Boſius in titulo de delicto n. 26. *Quia regulare eſt in quâlibet materiâ, quòd vbi lex aliquid diſponit reſpectu certæ rei, debet prius de illâ conſtare, l. Diuus, ff. de teſtam. milit. gloſ. in cap. ad diſſoluenda verb. accuſare, de deſponſat. impuberum.* Et Gloſſa *in l. ſi arbiter, ff. de probat.* dicit, *qui vult probare qualitatem, debet prius probare ſubſtantiam, in quâ illa qualitas fundatur.* Nec ſufficit qualiſcumque delicti notitia, niſi ſit de genere eorum, quæ per effectum euidenter cognoſci poſſunt, cuiuſmodi eſt homicidiũ, vulneratio & ſimilia, nec debet eſſe notitia merè coniecturalis ſed ocularis habita ab ipſo Iudice vel eius miniſtris authoritate eiuſdē, ſine hàc enim eorum dictum non cenſetur ſubſiſtere, ſicut aduertit Maſcard. de probat. lib. 1. concluſ. 499. num. 2. Marſil. in pract. crim. §. & quia num. 40. Farinac. in praxi q. 84. n. 30. ideòque inſpici debent circumſtantiæ & qualitates mortui ſeu ſauciati, quę plurimum conducunt nō ſolùm ad maiorem certitudinem, verum etiā ad exactum teſtium examen. Quòd ſi delictum Iudex per ſe ipſum noſcere non poſſit, nec per miniſtros ſuos, debebit illi ſaltem conſtare per allegationem teſtium ocularium fidedignorum. Quando verò delictum non relinquit talem effectum, in quo clarè cognoſci poſſit, vel ratione ſuæ conditionis eſt difficile cognitu, ſufficit, quòd eius notitia habeatur per indicia vel vrgentes coniecturas probatas per duos aut tres teſtes conteſtantes omni exceptione maiores. Ita

Boſ.

Bol. vbi ſupra num. 20. Follet.in pract. crim. verbo capiat informationem num. 78. Pariſ.conſ. 57. nu. 18. Menoch. Dec. & alij communiter, quos refert & ſequitur Farinac. in praxi q. 2. num. 12. & ſequentibus, vbi adiungit, hoc eſſe adeò certum, vt ſi per effectus aut indicia ſufficientia delictum non conſtaret, eſto Reus illud fateretur, non ob id puniri poſſet.

2 Secundum quod ſuppono, eſt, minus requiri ad hoc vt deueniatur ad Inquiſitionem ſpecialem, quàm ad incarcerationem Rei, ad eius torturam, ad extorquendum ab ipſo iuramentum circa delictũ, hoc enim (multò magis inter Religioſos) eſt quaſi ſpecies quædam torturæ. Doctrina communis eſt, ex quà ſequitur, quòd ſicut in communi ſententiã ad incarcerãdum Reum, ad accipiendum ab eo confeſſionem & torquendum ſufficit ſemiplena probatio vnius teſtis ocularis aut alicuius indicij æquiualentis, vt docet N. Thomas à Ieſu tract. 3. cap. 13. num. 8. aliquid minus quàm ſemiplena probatio ſufficiet ad inquirendum contra Reum, licet inter Religioſos ſemper debeat haberi aliquid plus, quàm inter ſæculares, ſicut dictum eſt, & dicetur inferius nu. 3. huius capitis, & in cap. 24. de torturà. Hoc ſuppoſito reſtat explicandum, quænam ſint illa, quæ Iudici præbent ius ad inquiſitionẽ merè ſpecialem, & quia de quibuſdam eſt dubium inter Authores, & quædam ſunt certa, ſecundum opinionem omnium; primo loco ponam iſta, deinde de illis tractaturus.

3 Primò certum eſt & indubitatum, quando delinquens & delictum notoria ſunt, notorietas tribuit ius Iudici ad capiendam informationem iuridicam contra delinquentem; ſicut etiam quando ſunt manifeſta: in his enim caſibus non ſolùm habetur publicitas, verùm etiam ocularitas multorum vel aliquorum, ſicut dictũ eſt cap. 2. n. 3. & 5. ac proinde ratione ſcandali Iudex non ſolùm habet ius ad inquirẽdum, verùm etiam obligationem grauem.

4 Secundò, Iudex habet ius ad inquirendum in particulari, quocumque tandem medio & vià habeat notitiam delinquentis in delictis, quæ ſunt pernicioſa bono communi aut alicui tertio, ſufficiuntque ſuſpiciones populi vel communitatis, ita tamen vt habeant ſufficiens fundamentum, prout notat Nauarrus in rubricà de iudicijs, quia deficiente fundamento perſona contra quàm proceditur, grauamen pateretur: quòd ſi deſint prætextatæ ſuſpiciones communes, adſit tamen notitia aliqua ſecreta & ſubterranea, poterit procedere, ſi omnia nocumenta per medium fraternæ Correctionis aueti non poſſint, ſicut dictum eſt, videatur cap. 5. vbi explanatum fuit, quænam peccata ſint contra bonum commune, vel contra tertium. In hoc ordine ponunt Doctores mortem Domini & ſubmerſionem nauis, in quibus caſibus procedi poteſt ad inquiſitio-

nem contra ſeruos & naucleros, etiamſi non ſit ſuſpicio particularis de aliquo, in his quippe caſibus ſufficit ſuſpicio communis populi contra omnes, prout aduertit Nauarrus in rubricà de iudicijs n.95. Leſſius lib.2.cap.29.nu.130.colligendo illud ex l.1. ff. ad ſenatum Conſul. Syllan. & ex l. quoties C. de naufragijs.

5 Tertiò, Iudici præbet ius ad inquirendum accuſatio vel denunciatio iudicialis, ſiue fiat inſtantia à parte petente ſatisfactionem ob receptum grauamen, ſiue fiat inſtantia ab alijs poſtulantibus punitionem delicti, dummodo fiat legitimè, & concurrant conditiones in capite 10. explicatæ. Hæc tamen intercedit differentia, quòd is q accuſat ad hoc vt ſibi ſatisfiat de damno illato, non teneatur attendere ad hoc, an præceſſerit infamia delicti, ſed obligare ſe ad probandum delictum, prout aduertit Iulius Clarus q. 4. num. 10. cum cæteris. Quòd ſi delictum probabile ſit per duos ſaltem teſtes conteſtantes, quilibet eorum tenebitur ad confitendam veritatem, quod prout inquit Villalobos tract. 17. diff. 1. num. 11. certiſſimum eſt. Si verò accuſans ob proprium grauamen habeat vnum dumtaxat teſtem, iſte non tenebitur ad reſpondendam veritatem, nec licitè poteſt, niſi in caſu quo timeretur damnum graue in futurum, & non adeſſet aliud medium illud euitandi. Ille verò, qui grauamen non accepit, nec ſe habet vt pars intereſſata, ſolùm denunciare vel accuſare poteſt in delictis, quę ſunt in damnum graue Communitatis aut tertij, atque eo quòd præcedat infamia, ſicut explicatũ eſt in cap. 5. num. 7. cæteri autem illà ſeclusà non poſſunt. Notandũ etiam eſt, Iudicem non debere curare dictum denunciatoris aut accuſatoris affirmãtis eſſe infamiam delicti, niſi prius illam probet; etiã ſi Accuſator ſit Officialis publicus, ſi agatur de delictis, quæ requirunt infamiam, imò etiam ſi ſint de illorum genere, quæ illam non requirunt, debet tamen Iudex prius examinare fundamenta, quibus nititur Accuſatio vel denunciatio, nam cęteroquin quęlibet perſona ordinaria poſſet dehoneſtare hominem grauem & bonæ opinionis, quòd magis vrget inter Religioſos.

6 Circa ius quod infamia dat Iudici, variæ ſunt opiniones; quidam enim aſſerunt, eam ſolam ſine alio indicio non præbere ipſi ius ad inquirendum ſpecialiter. Ita Ioannes Andreas in addit. ad ſpeculat. tit. de prob. §. videndum num. 19. Petrus Duennas in regulà 30. fallentia. 4. cum multis alijs. Exiſtimo tamen certò, hos Authores loqui de infamià, quæ innititur debilibus fundamentis, quæ dubio procul non ſufficit ad inquirendum, talis enim propriè infamia non eſt, ſed vox & murmur vulgi, quod curari non debet; & illi qui aſſerunt contrarium ab his Authoribus, loquuntur de illà, quæ habet fundamentum: attamen vt punctum hoc melius intelligatur, & Autho-

Authores concilientur inter ſe, ſupponendum eſt, qualitatem infamiæ nō tantum deſumi à perſonis, inter quas diuulgata eſt (licet etiam ad hoc attendendum ſit), quantum à fundamentis & principijs, ex quibus originata fuit, & conformiter ad hoc dicit Farinacius in prax. q. 47. num. 32. quòd licet infamia eſſet ſparſa inter mille perſonas, ſi non patefiat cauſa verisimilis, ex quà nata eſt, non debet curari, ita etiam ſentit Franc. Caton. de indicijs & tortur. tract. 8. c. 2. rub. de famà ſeu dicto gentium num. 12. 13. & 14. vbi allegat illud Exodi cap. 22. *Nec in iudicio plurimorum acquieſcas ſententiæ, vt à vero deuies. Iudex enim* (inquit) *debet conſiderare in iſto caſu, non quia dicitur, ſed vnde, à quibus, & quid, & quale dicitur: cum magni ſanctique opinione vulgi perierint & trucidati ſint: Chriſtuſque noſter Redemptor populi voce crucifixus eſt*. Itaque quod plurimum facit pro infamià, ſunt cauſæ, ex quibus naſcitur; & hinc duo ſequuntur. Primum eſt commune Iuriſtarum dictum, quòd infamia per ſe accuſet, non tamen probet niſi mediante fundamento, fundamentum verò probet, ſed non accuſet niſi mediante infamià. Secundum eſt, quòd Doctores ponant infamiam inter indicia, eo quòd inde robur ſuum principale hauriat. Hinc ſi cauſæ fuerint friuolæ, & parui momenti, nihil operantur contra infamatum: & quia de hoc certa regula dari non poteſt, relinquunt Authores ad arbitrium prudentis Iudicis, & Chriſtiani, cui incumbit cura dandi vnicuique rei gradum ſuum, quem meretur, in quo non deeſt ſua difficultas, vt tamen aliqualiter facilitetur, pono ſequentes concluſiones.

7 Prima Concluſio. Quando infamia fundatur ſolùm in vno teſte, qui vidit patrari delictum, & iſte aut per incogitantiam vel malitiā narrauit alijs, per quos deinde inter multos diuulgatum eſt, ſi is qui vidit vſquequaq; fide dignus ſit, & cum iuramento deponat, ſufficiens fundamentum præbet Iudici ad procedendum ad Inquiſitionem ſpecialem contra delinquentem infamatum, nec non ad citandum illum, & accipiendum iuramentum, tenebiturque fateri veritatem, hìc enim infamia habet ſemiplenam probationem ab vno teſte oculari: & hoc ſufficit, prout in cap. 3. de infamià nu. 14. dictum eſt, & ita tenent præter ibi citatos Auila de cenſuris part. 2. cap. 5. diſp. 4. dub. 2. Nauarrus ibidem, & lib. 5. conſ. tit. de ſententià Excommunicat. conſil. 59. num. 1. Illius verba ſunt: *Non qualibet auditio et infamatio facit aliquid eſſe famoſum, ſed illa quæ naſcitur ex dicto alicuius, qui vidit rem fieri & creditur à toto populo vel Collegio vel maiori parte illius.* Ita etiam Villalobos tract. 14. de Iudice diff. 7. num. 4. vbi dicit, Iudicem poſſe inquirere contra illū, cuius delictum fuerat occultum, poſtea tamen ab vno iniquè publicatum. Verum eſt, talem in iſto

caſu vocatum ad teſtificandum, teneri occultare veritatem, vt Iudex non reperiens firmum fundamentum de infamià vlterius non procedat. Notetur etiam diligenter doctrina capitis 10. num. 10. & 11. vt ſcilicet accipiatur accurata informatio de qualitatibus illius, qui delictum occultum publicauit, quod totum expreſſit Nauarrus in illo verbo *Et creditur*. Idcircò ſi maior probatio haberi nō poſſit, & Reus delictum neget, liber dimitti debet, & abſolui; iuramentum enim de delicto nō commiſſo, ſufficiens eſt ad hoc, vt cenſeatur in hoc caſu ſe purgaſſe, ſicut dicetur cap. 21. §. de Purgatione Canonicà num. 2. Si tamen accederent alia indicia, ſufficerent ad condemnandum illum ad pœnam arbitrariam ſecundùm indiciorum qualitatem.

8 Secunda Concluſio. Quando infamia fundatur in indicijs & coniecturis leuibus, regulariter loquendo non ſufficit vnum indicium, etiamſi habeatur probatio duorum teſtium conteſtantium, ſed requiruntur plura, & debent inter ſe habere connexionem in ordine ad ipſum delictum, ſecundùm dicta in capite de indicijs, & dicenda in c. 14. nu. 14. vbi agetur de teſtibus ſingularibus.

9 Tertia Concluſio. Quando infamia fundatur in indicijs grauibus, ſecundùm eorum conditionem & qualitatem iudicandum erit, an ſufficiant vel nōn, ad præbendum Ius Iudici ad inquirendum? aut ſit neceſſum, quòd illis aſſocientur quædam alia licet leuia.

10 Quarta Concluſio. Quando infamia fundatur in indicijs vrgentiſſimis & violentis ex toto delictum conuincentibus, vnum ſolū probatum bene ſufficit ad inquirendum, nec non ad torquendum, imò ad condemnandum Reum ad pœnam arbitrariam, prout ſuo loco dicetur: aduertendum tamen eſt, quòd quando infamia naſcitur ex eo, quòd Reus fuerit viſus comprehendi, non ſufficit ad inquirendum contra illum, tunc enim non oritur ex delicto, ſed ex incarceratione. Ita Villalob. tract. 14. diff. 9. num. 12.

11 Difficultas eſt inter Doctores, an probatio quam Iudex fecit de infamià, debeat inſeri in proceſſu, ad hoc vt ex integro faciat fidem, vel ſufficiat, quòd in capite vel principio eiuſdem eam ſe habere affirmet. Diuerſæ hàc in parte ſunt opiniones, nam Foller. in pract. crimin. Canon. fol. 87. num. 33. aſſerit hoc ſecundum ſufficere, aitq; eſſe commune. Alij ſentiūt, quòd, quando Iudex procedit ad inſtantiam partis, in proceſſu debeat poni probatio infamiæ, quando procedit ex officio, ſimplici eiuſdem dicto credendum ſit. Ita opinatur Alexand. in c. de Accuſat. 2. q. 8. Non deeſt, qui dicat, non eſſe opus Iudicem ordinarium probationes infamiæ inſerere proceſſui, ſed ſi de illa ſibi conſtet extra iudicialiter, ſatis eſt facere in capite proceſſus mentionem: ſi verò Iudex ſit delegatus, debet probare infa-

infamiam iudicialiter, & probationem proceſſui inſerere. Ita Beroius in cap. qualiter & quando 2. de accuſat. num. 36. Aret. in cap. cùm oporteat nu. 45. & ſequent. Mirand. quæſt. 7. art. 3. concluſ. 1. 12.

12 Verùm relinquẽdo omnes hos dicendi modos, ſecurior ſine dubio & probabilior eſt ille, quem ſequitur Iul. Clar. §. fin. lib. 5. q. 31. num. 10. vbi dicit, quemlibet iudicem debere infamię probationem ponere in capite proceſſus vel eius corpori inſerere, vt faciat fidem, nã alioquin quilibet Iudex vtpote homo paſſionibus ſubditus poſſet procedere ad ſpecialem Inquiſitionem contra aliquem dicendo, extraiudicialiter ſibi de infamià conſtare, quod eſſet deſtruere totam praxin criminalem: idcircò inquit, quòd illud, quod communiter fit & fieri debet, eſt, ſi conſtet de delicto, probatio infamiæ contextu; proceſſus inſeratur. Hãc ſententiam ſequitur Nauarrus in rub. de iudicijs dicendo, non eſſe credendum Iudici affirmãti adeſſe infamiam, ſi eius probatio non cõſtet ex proceſſu, & eſt valde conſonum Iuri in cap. quoniam de probat. Ita Decius conſ. 170. Villalobos tract. 14. de Iudice. Alderete lib. 1. cap. 7. num. 27. F. Ioſeph à S. Marià in ſuo tribunali tract. 3. cap. 6. § 2. Frater Martinus à S. Ioſeph in ſuo epitome cap. 5. num. 5. Trullench. lib. 8. cap. 1. dub. 10. n. 5. hoc autem fieri poſſet vno ex tribus modis ſequentibus. Primus, ſi Prælatus antequam procedat ad Inquiſitionem particularem contra delinquentem, faciat informationem ſummariam adhibendo duos aut tres teſtes graues, virtuoſos & impaſſionatos, de quibus præſumitur, quòd habeant notitiam caſus, ponendo illis præceptum, vt ſub iuramento deponant id quod ſciunt de infamià; an illam habeant pro verà & legitimà natà ex indicijs ſufficientibus, declarando qualia nam ſint, à quibus audiuerint caſum, an communiter de illo loquantur homines cum ijsdem circumſtantijs, quæ poſitæ ſunt in cap. de infamià, vt ita maturè fundatèq; conſtet, quòd ſecundùm Iuſtitiam procedatur.

13 Secundus modus eſt, ſi Prælatus extraiudicialiter de delicto & infamià certificatus faciat de hoc mentionẽ in capite proceſſus poſt primam & ſecundam interrogationem factam in ordine ad notitiam delinquentis & exceptiones generales, & adiũgat vnam interrogationem, per quam probetur infamia, vt appareat, teſtes exprimere aliquas perſonas, quæ audiuerant caſum, & publicitatem, quam habet apud cæteros, ſecundùm dicta in capite de infamià.

14 Quinta Concluſio, quæ videtur magis redacta in praxim, eſt, quòd poſtquam Prælatus ante formationem proceſſus fecit inquiſitionem extraiudicialem de corpore delicti & infamià, conſtando ipſi, quòd ſit legitima, faciendo de his omnibus relationem in capite proceſſus, in fine examinis cuiuslibet

teſtis fiat ſpecialis interrogatio, an illud; quod dixit, ſit publicum, ita vt de eo ſit infamia in Communitate; & non ſufficit eum reſpondere affirmatiuè, ſed debet totum explicare quod neceſſarium eſt ad teſtificandam infamiam, ita vt faciant fidem, ſecundùm quod dictum eſt in cap. de infamià, & apparebit in praxin reductum in ſecundà parte huius Compendij.

15 Reſtat nunc explicandum Ius, quod præbent aliqui caſus & indicia particularia ad iſtam Inquiſitionem. Omnes in hoc conueniunt, quòd, quando delictum committitur in ipſo iudicio præiudicando ipſi, ſicut ſi conſtaret, teſtes deponere falſum, denunciatorem vel accuſatorem ſtruere calumniam, præuaricari vel tergiuerſari, Iudex poſſit inquirere contra illos ſi non ex *Infamiâ facti*, ſaltem ex *Infamiâ Iuris*, quæ hic inuenitur. Ratio, quam dant Doctores, eſt, quia huiuſmodi delicta multùm præiudicant bono communi, eo quòd impediant rectam Iuſtitiæ adminiſtrationem, tum etiam quia ſunt in perniciem & nocumentum tertij, ſicut aduertit Soto de ſecreto. memb. 2. q. 6. concl. 3.

16 Quando Reus extraiudicialiter delictum confitetur coram duobus aut tribus, nec iracundià nec metu inductus ſed merè voluntariè, ità vt illicò non retractet ſuam confeſſionem, ſi enim illam ſtatim reuocaret, non valet, vt docet Farinacius tom. 3. q. 81. cap. 9. num. 348. Maſcardus concluſ. 350. num. 8. & eſt doctrina communis, & ſi deductus in iudicium probat errorem confeſſionis, non valet, bene tamen, ſi illam probare non poſſit, vt docet Felinus cap. olim num. 2. de reſcriptis, Iulius Clarus q. 21. Maſcardus vbi ſupra num. 6. Si tamen non ſtatim reuocet ſuam confeſſionem factam extraiudicialiter coram duobus, dicunt Iuriſtæ, ſufficere ad inquirendum contra illum, imò etiam ad eum torquendum, eſto non habeatur infamia, cùm illorum teſtium dictum (dummodo conteſtâtes ſint) ſemiplenam probationem efficiat, atque Rei confeſſio loco infamiæ ſit. Ita docet Felinus in cap. olim 25. de reſcripts num. 5. Antonius Gomez tom. 3. var. cap. 13. num. 8. & Iulius Clarus q. 21. nu. 35. cum alijs addit, ſolam Confeſſionem Rei factam extraiudicialiter coram Iudice ſecluſo alio teſte ſufficere ad ſubijciendum eum torturæ, licet non ad eum condemnandum: aſſeritque hanc eſſe praxin communem. Pater Frater Emmanuel in Summa cap. 5. num. 7. exiſtimat, quòd ſi talis confeſſio facta fuerit ſecretò coram vno vel duobus, etiam præſente Prælato, non poſſit inquiri contra eum: attamen ſi fuiſſet facta coram multis, poſſet inquiri ſine infamià: non tamen explicat, quotnam debeant eſſe, qui talem Confeſſionem audierint, ideòque relinquit caſum confuſum.

17 Quod autem hàc in re (relinquendo cæteras opiniones) ſequi opportet, eſt, quòd Confeſſio extra-

traiudicialis Rei etiam facta corã Iudice & aliquibus alijs, dummodò non ſint tot, quot ſufficiunt ad infamiam generandam, non præbeat Iudici ius ad publicè contra illum inquirendum. Ita Sotus de Secreto. memb. 2. q.6. concluſ. 5. Nauarr. cap. inter verba, corol. 62. num. 671. & 672. Thom. Sanch. lib. 6. conſ. cap. 3. dub. 19. n. 5. Leſſius lib. 2. cap. 29. dub. 15. Trullench. lib. 8. cap. 1. dub. 10. num. 8. Cùm enim deficiente infamià delicti, non obſtante quòd fuerit viſum patrari à tribus aut quatuor non acquiratur ius ad inquirendũ ſpecialiter ob defectum infamiæ; quantò minus acquiretur per Cõfeſſionem Rei factam coram illis ipſis, cùm non tantum probet dictum iſtorum, quantum illorum, vnde inferunt citati Authores, quòd multò minus poſſit inquirere Prælatus in virtute alicuius notitiæ habitæ per aliquam ſubditi epiſtolam, in quà fatetur ſe commiſiſſe aliquod delictum, quod non redundat in perniciem boni communis aut alicuius tertij innocentis, ſi enim redundet, poterit practicari doctrina num. 26.

18 Illud autem in quo latet maior difficultas, eſt, an quando Reus in iudicio per inaduertentiam vel ignorantiam confitetur aliquod aliud delictum ſecretum, de quo non erat interrogatus, nec laborabat infamià, nec erat ex ijs, quę habebant connexionem cum delicto principali; etiamſi hoc fieret ſolùm coram Iudice & Notario vel Secretario, ſatis ſit ad hoc vt Iudex abſq; vlteriori infamià alium formet proceſſum & inquirat cõtra Reum. Communis Iuriſtarum opinio eſt affirmatiua; talis enim Confeſſio cauſat *Notorium Iuris*, quod ſufficit, tum etiam quia hic habet locum regula illa Iuris, ſciẽti & volenti non fit iniuria. Fauet huic ſententiæ Lex 1. §. ſi publica ad l. Iuliam de adult. eam ſequuntur Leſſius, Sanchez, Trullench. noſter Thomas à Ieſu tract. 2. c. 4. num. 6. & alij vbi ſupra. Attendendo tamen ſemper ad leges charitatis mihi videtur in tali caſu iuridicè procedi non poſſe, ſuppoſito quòd non habeatur infamia facti; ideòque Prælatus in quantum Aduocatus Rei debet eum admonere, ſe de illo non interrogare, ſed ſolùm de delicto principali, de quo infamatus eſt, poſtea poterit eum fraternè corrigere ob delictum, quod inaduertenter coram præſentibus confeſſus eſt. Hanc ſententiam tenet Sotus vbi ſupra caſu 4. & quidam homo inſigniter doctus in noſtrà Religione, qui vocatur Frat. Leonardus à Spiritu Sancto, iam defunctus, in quodam tractatu manuſcripto, quem reliquit de hàc materià.

19 Ad primum fundamentum cõtrariæ ſententiæ reſpondetur facilè ex doctrina cap. 9. num. 18. applicando eam proportionaliter ad præſentem caſum. Ad ſecundum reſpondetur, quòd in caſu noſtro illa regula non valeat, nam tametſi velit reuelare delictum, hoc velle naſcitur ex conſcientià erroneà, ac proinde non verificatur illud ver-

bum

bum *Scienti*, ſi enim ſciret, potuiſſet occultare delictum ſecretum, de quo non erat infamatus, nec interrogatus: debet igitur ſic eum Iudex tamquam Aduocatus dirigere, ſecundum quod charitas & Iuſtitia permittunt, & admonere, vt reſpondeat ſolùm ad interrogata, & non deflectat ad alia.

20 Ex hoc infertur, quòd multò minus Iudex inquirere poſſit in virtute delicti, quod intra iudiciũ Teſtis incidenter reuelauit, & id ipſum dicendum, ſi ipſe Reus manifeſtaret delictum aliquod de quodam tertio vel complice, ſi ſi non ſint de numero eorum, quæ habent connexionem cum principali, & de eo non præceſſerit infamia. Ita Caiet. opuſc. 31. reſponſ. 5. Maſcardus tom. 3. concl. 1311. num. 1. Marſilius in pract. §. diligenter num. 59. & 209. Carrer. in pract. tr. 2. de indicijs & torturà §. 8. & alij multi, quos refert & ſequitur Farinac. tom. 2. prax. q. 43. à nu. 1. vſque ad 6. & ratio, quam hi Doctores afferunt, eſt: *quia tàm ex lege naturali quã diuinà vnuſquiſque tenetur ſui proximi ſecretum celare*. Videatur id quod dictum eſt cap. 11. §. 2. num. 21. Locutus ſum de delictis, quæ non habent connexionem, ſi enim eam habeant, iam poterit procedere: in infamià verò delicti principalis habetur etiam infamia ceterorum, quæ cum illo connexionem habent, quæ licet incidenter manifeſtata non eſſent, poterit tamen de illis Iudex interrogare teſtem & Reum, prout ſuis locis dicetur.

Notetur, quòd in omnibus his caſibus ſit dumtaxat ſermo de delictis perſonalibus, ſi enim forent de numero eorum, quæ ſunt in damnum boni communis, aut tertij, ex quàuis illàrum notitiarum poteſt Iudex procedere ad inquirendum contra delinquentem, ſi per aliam viam damno obuiari non poſſit ſecundùm doctrinam datam in cap. 5. videatur cap. 19. num. 15.

21 Non eſt etiam leuis difficultas, an de delicto perſonali, quod quis committit coram Iudice & alijs duobus aut tribus, poſſit iuridica fieri inquiſitio examinando teſtes ſæculares, & puniendo publicè delinquentem. Ratio dubitandi deſumitur ex iniurià, quæ fieri videtur Iudici ex eo quòd coram eo patretur. P. Fr. Emmanuel Rodriguez in Summà cap. 3. Ordinis Iudicialis num. 7. tenet partem affirmatiuam, & videtur eiuſdem mentis eſſe Patrem Ioſephum à S. Marià in ſuo Tribunali tract. 3. c. 6. §. 9. dico autem (videtur) quia ratio, quam ipſe dat, eam probat, exempla verò quæ affert, ſunt de genere eorũ delictorum, quæ turbant rectam iuſtitiæ adminiſtrationem, de quà re iam dictum fuit nu. 1. idcircò ambiguum eſt, de quibuſnam peccatis loquatur. Verba illius ſunt: *Quando aliquis in aliquà cauſà ciuili vel criminali deliquit coram Iudice, ſicut ſi teſtis iuràſſet falſum, vt pars præſentaret falſos teſtes, tunc ob iniuriam Iudici illatam poteſt formari proceſſus contra delinquentem*

per

per inquiſitionem ſpecialem. Ex quibus cum hoc Authore nihil probatur in ordine ad intentum: reliquit tamen in hàc ſententiâ expreſſam ſuam mentem Iulius Clarus q. 8. num. 5. vbi inquit: *Ex eo quòd Iudex videat aliquem delinquere, poterit abſque aliquâ querelâ aut denunciatione ſtatim ſuper eo informationes aſſumere & contra eum procedere, & ſic iſte erit vnus ex caſibus, in quibus aperitur via Iudici ad inquirendum abſque vllâ querelâ, denunciatione vel diffamatione præcedènte*. Id ipſum tenet Farinacius in praxi q. 21. n. 136. Nauarrus in dict. cap. inter verba, corol. 62. num. 68. qui dicit, quòd ob ſolam iniuriam grauem, quæ infertur Iudici, peccando in eius præſentiâ, poſſit procedi contra delinquentem, licet peccatum eſſet perſonale duntaxat. Ita nu. 182. Et procul dubio hæc eſt praxis receptiſſima apud Iudices ſæculares.

22 His non obſtantibus mihi videtur, quòd, quando delictum commiſſum coram Iudice & alijs duobus aut tribus eſt de numero eorum, quæ ad ſui punitionem diffamationem requirunt, cuiuſmodi ſunt perſonalia, v.g. vna blaſphemia & ſimilia, non poſſit Iudex ſaltem ſine læſione charitatis procedere ad publicam caſtigationem, bene tamen ad correctionem & punitionem aliquam ſecretam factam coram conſcijs, dummodo non diuulgetur inter plures. Ratio fundamentalis eſt, quia Iudex non habet ius caſtigādi delicta perſonalia, niſi quatenus ratione publicitatis ſcandalizant Communitatem & nocent communi bono, & cùm ex aliâ parte vt perſona particularis ſecundùm leges charitatis teneatur reſpicere ad famam proximi, & inſtar Aduocati eam defendere, non poterit in dicto caſu publicè procedere contra talem delinquentem tamquam Iudex, ſed ſolùm in ſecreto tamquam Pater.

23 Aliud dicendum eſſet in delictis grauibus commiſſis contra ipſam perſonam Prælati vel Iudicis, ſiue deinde conſiſtant in verbis aut opere, in tali ſiquidem caſu propter notabile grauamen & præiudicium, quod infertur dignitati, ſunt contra bonum commune, non minus quàm illa quæ patrantur contra ipſum Iudicium, ſecundum quod fuit facta mentio in num. 15. quam ob rem hoc genus delictorum numerant inter atrocia Menoch. de arbitr. lib. 2. contr. 3. caſu 263. num. 5. Tiraq. tract. de nobilit. cap. 37. num. 37. num. 4. & 5. Pariſ. conſ. 147. num. 7. lib. 4. Oldrad. conſ. 7. Alderet. lib. 2. cap. 17. §. 2. num. 13. Emmanuel Rodriguez tom. 2. qq. q. 5. art. 2. & probant ex l. Prætor edixit §. final. ff. de iniurijs. Hinc ſi talia delicta probari poſſint p duos teſtes, poterit illa Iudex punire publicè, examinando Reum & ſubijciendo illum torturæ, ſi fuerit neceſſarium: exempla quæ affert Menochius ſunt de quodam Ruſtico, qui indignatus contra Iudicē in eiuſdem præſentiâ ipſi mon-

ſtra-

ſtrabat indicem, & de quodam alio, qui appellando à ſententià verba grauiter iniurioſa contra Iudicem effutiuit: & licet in his delictis non eſſet niſi vnus ſolus teſtis, videtur tamen nihilominus contra Reum poſſe procedi ſecùdùm doctrinam capitis 5.n.3. & huius,n.18. Id ipſum dic, ſi iniuria fieret Prælato per aliquam epiſtolam, quæ ſecundùm hunc dicendi modum videtur remitti poſſe ad Prælatum Superiorem, vt per eam conuinci poſſit delinquens ſecundum formam, quam ſtatim referemus nu. 26. Primum huius ſententiæ fundamentum iam eſt allatum, quia ſcilicet iniuria illata Prælatis & Iudicibus militat contra bonum commune, item quia ſi ſentit Iulius Clarus citatus n.16. cum alijs ad ſubijciendum torturæ (licèt non ad condemnandum Reum) ſola Confeſſio extraiudicialis ſufficit facta coram Iudice ſine teſtibus? & ſi Authores ſententiæ n.18. dicunt, quòd Confeſſio incidenter facta in Iudicio coram Iudice & vno dumtaxat teſte ſufficiat ad inquirendum contra Reũ & torquendũ illũ, ſi neget interrogatus à Iudice? ſolidum profectò & forte fundamentum habet iſta ſententia ad aſſerendum idem de delicto commiſſo contra ipſum Iudicem non modò ſi adſint duo teſtes, verùm etiam vnus tantùm, aut aliquid æquiualens faciens ſemiplenam probationem. Nec dubito, quòd propter fundamenta quibus ducitur hæc ſententia, cùm Iudices ſæculares reducant in praxin: inter Regulares tamen, qui ſe conformant & tenentur magis cõformare legibus charitatis, dico, quòd mihi videatur, in his caſibus (dummodò non adſit ſcãdalum publicum) Prælatum offenſum debere corrigere delinquentem ſecretò coram illis, qui habent notitiam ipſius temeritatis & inſolentiæ: & ſi facti pænitens ſuam confiteatur culpam, & propoſuerit emendationem, dabit ſecretam aliquam pænitentiam: ſi tamen in ſuà contumaciâ perſeueraret, poterit vti prædictâ ſententià, fundando ſe in hoc, quòd iſta delicta ſint atrocia, & in perniciem boni Communis, ſecundum quod diximus cap.5. à n.3. & cap. 7.num.3.

24 Sed eſt difficultas, quà ratione poterit Iudex punire illa delicta contra ſe commiſſa etiamſi publica ſint, cùm ſit doctrina ſolida apud omnes, vnum & eundem non poſſe ſimul agere partem & Iudicem? Reſpondet Menochius cum cæteris ſupra relatis, quòd ſi per leges & Iura ſint taxatæ pœnæ pro talibus delictis, habità rei veritate & liquidatione ipſe Iudex eas poſſit appplicare: ſi tamen taxatæ non ſint, debent remittere cauſam ad Iudicem Superiorem aut delegare ſuam poteſtatem tertiæ perſonæ. Mihi tamen videtur, in quouis caſu fore magis conueniens remittere cauſam ad Iudicẽ Superiorem: hinc ſi delicta eſſent contra Generalem, manet penes Definitorium illa recognoſcere, & diſquirere, nullo quippe modo con-

conueniens eſt, aliquem eſſe Iudicem in propriâ cauſâ. An verò culpæ commiſſæ contra Definitores & Vicarios (qui inter nos ſunt Superiores) ſint huiuſmodi vel nô, videri poteſt Emanuel Rodriguez t.2.q.33.art.2.

25 Scripturæ publicæ & authenticæ (quemadmodum docet Farinacius tom.3.q.84.n.7. & Doctores omnes) plenariè delicta probant, ſupplent enim vices teſtium deficientium aut per mortem aut per obliuionem vel abſentiam, ac proinde per illas conuictus remanebit Prælatus, cui imponitur, quòd bona Conuentus diſſipauerit: & idipſum dicendum eſt, quãdo ſcripturæ ſunt priuatæ, cuiuſmodi ſunt litteræ & ſcripturæ ſubſcriptæ ab ipſo Reo, ita vt ipſe talis tanquã ſuas recognoſcat, prout cõſtat ex l.Iulia publica, §.depoſit. & ex l.cum dimiſſo, §.fin.ff.de probat. & ex c.per tuas eod.tit. & docẽt Maſcardus tom.1. concl.109. Couarruuias pract. qq. c.12.n.7. cum alijs. Quòd ſi Reus neget eſſe ſuas, ſint tamen duo teſtes conteſtantes, ſe illas cognoſcere, vidiſſeq; ab illo eſſe ſcriptas, eodem modo probant plenariè, vt docent Felin. in d.cap. n.54. Maſcard. vbi ſupra concl.110.n.9. cũ communi ſententiâ. Attamen ſi nemo adſit, qui eas viderit ſcribi, debent conferri cum alijs ſcripturis Authoris, aut cũ aliquâ ſcripturâ, quã Prælatus ab illo fieri præcipit: & ſi facta comparatione vnius cum alterâ duo periti teſtes in arte ſcribendi aſſeuerẽt, ſe credere & certò ſibi perſuadere, illas eſſe vnius eiuſdemq; manus, iam habetur indiciũ ſufficiens ad inquirendum contra Reum, & ad petẽdum ab ipſo iuramentum, hoc .n. facit ſemiplenã probationem in opinione omniũ, & probatur ex l. inſtrumenta, C. de probat. Et licet Patri Alderete lib.2.1.5. videatur ex collatione ſcripturarum tàm euidentem & certam ſimilitudinẽ reſultare poſſe, vt plenam faciat probationem, verùm, cùm hæc res ſit fallibilis, dãtur enim aliqui, qui perfectiſſimè aliorum ſciũt imitari manum, timendum eſt, quòd ex ſolà collatione & ſimilitudine ſcripturarum aliâ quàm ſemiplena probatio reſultare nõ poſſit; multòq; magis in cauſis criminalibus, vbi requiritur probationes eſſe ex omni parte claras, prout patet ex cõmuni ſententiâ Doctorum: verum eſt, quòd ſi præter ſimilitudinem manuum reperientur penes Reum ſcripturæ, aut probaretur, eum illas dediſſe alijs, venerintq; è manibus eius, ſic vna alteri collata quaſi faceret plenam probationem: hoc tamen totum Menoch. de arbitrar. lib.2.caſu 114.ad arbitrium Iudicis remittit. Videatur ibi, tractat enim materiam hanc diffusè, ſicut etiam Farinac. de teſtibus quæſt. 84.per totam cum alijs quos citat.

26 Dictum vulnerati ſufficit ad tribuendum Ius pro Inquiſitione ſpeciali contra delinquentem, æquiualet enim quærelæ partis offenſæ, hæc autem ſufficit ad hoc, vt Iudex poſſit cõtra Reum capere informationem. Ita Clarus q.21. num.

num. 14. Franciſcus Gislerius cap. 18. num. 35. ſicut etiam ſufficit dictum vulnerati ad excuſandum infamatū ſm̄ Gloſſ. 1. in l. mater, C. de Calumn. quā ſequūtur Bertrād. conſ. 137. n. 10. lib. 2. in 1. p. & alij.

27 Fuga facta antequā aliquis fuerit denunciatus aut accuſatus, & delictum recenter commiſſum ſit, eſt ſufficiens indicium ad inquirendum contra fugientem, ſi citatus & vocatus nō compareat ante Iudicem, ſi compareat, detque ſatisfactionem probabilem, tollit indicium, l. Cornelia 25. ff. ad Sen. Conſult. Sillanian. Verùm ſi fuga contingat poſt inchoatam informationem contra fugientem, non auget indicium: ac proinde non ſufficit ad ſubijciendum torturæ, ſicut docet Leſſius capite 29. numero 164. cum communi ſententià. Verùm eſt, quòd ſi is qui fugit, reliquerit aliquod inſtrumentum vel ſimile quid in loco delicti, cum eo manet ſufficienter probatum. Ita Iulius Clarus quæſt. 21. nu. 19. vbi diffusè tractat tàm de hàc, quā de illà fugà quam capeſſit Reus ex carcere, in quo iuſtè vel iniuſtè detinebatur. Videatur etiam Farinacius in praxi q. 46. Alderete lib. 2. q. 8. à n. 20. & quia inter Religioſos fuga non eſt licita eo quòd includat nouum delictum, nolui hic immorari diutius, quādo agetur de carcere dicemur reliqua.

28 In caſu delicti ſufficienter diffamati dictum Complicis iuramēto confirmatum, ſi perſona ſit fide digna, ſufficit ad tribuendū ius ad hoc vt procedatur ad Inquiſitionē ſpecialem, & multò magis, ſi eſſet dictum duorum ſociorum criminis. Ita Iulius Clarus vbi ſuprà n. 4. & in eodem caſu ſufficit ad dādam torturā, licet quoad hoc contrarium ſentiant Maſcard. de probat. tom. 3. concluſ. 1313. Farinac. q. 43. num. 34. Indicat enim, quòd *Duo imperfecta in ſuà ſpecie non poſſunt vnum perfectum facere*, in cap. 14. num. 21. dicetur, quid valeant Complices in ordine ad teſtificandum contra Reum, conferatur illa doctrina cum iſtà. Præbent etiam Ius ad inquirendum minæ iactatæ & incuſſæ antecedenter ad delictum; & multò magis, ſi fuerint factæ à perſonà temerarià, malæ famæ & opinionis, in tali enim caſu etiam ſufficerent ad dandam torturam. Ita Iulius Clarus vbi ſuprà num. 4. & num. 37. Farinac. quæſt. 46. num. 35. & 52. Idem ius præbet inimicitia grauis & probata. Ita Giſierius c. 18. num. 48. Farin. q. 49. n. 127. & ſeq. ſi tamen inimicitia eſſet leuis, non ſufficeret. Ita Carrerius in pract. crim. num. 118. Antonius Gomez cap. 13. de delictis n. 11. & adiungit Farinac. in delictis occultis, quę difficulter probari poſſunt, illam ſufficere ad torturā, etiamſi aliud non habeatur indicium. Quales verò ſint cauſæ & quænam origo, ex quibus grauis præſumi poteſt inimicitia, tàm in ordine ad hoc, quàm ad taxandum teſtes, docet Menoch. de arbitrar. q. 28. caſu 110. Farinac. in praxi. quæſt. 49. & tom. de teſtibus quæſt. 53. Emmanuel Rodriguez t. 2. qq. q. 15. art.

art. 3. & nos dicemus in cap. 21. §. 1. per totum. Videatur doctrina cap. 14. n. 2.

29 Quando res furto ablata inuenitur apud perſonam aliquam nõ bonæ opinionis, non ſolùm ſufficit ad inquirendum contra eam, ſed etiam ad ſubijciendam eam torturæ. Ita Marſilius conſ. 130. n. 42. Rolandus conſ. 45. n. 39. Farinac. quæſt. 37. n. 42. cum Bartolo in l. fin. n. 5. ff. de quæſt. ſi verò perſona bonæ famæ, & opinionis ſit, non ſufficit, prout docet Iulius Clarus q. 21. verſ. ſi res furata, Gilſlerius vbi ſuprà n. 51. debebit tamen oſtendere, quomodo talis res in ſuam venerit poteſtatem, vt ſatisfiat ſuſpicioni, quæ de ipſa haberi poteſt; idipſum dicendum eſt, ſi inueniretur aliquod pignus alicuius particularis in loco delicti, v. g. pallium aut pileus, vel aliquid huiuſmodi, quod probatur eſſe ipſius, niſi probet ſufficienter in fauorem ſuum cauſa, ob quam illa reliquerit, ſi verò non probet, ſufficit ad dãdam torturam. Farinac. q. 52. n. 74. Giſlerius n. 52.

30 Ommitto alios caſus particulares, nam ex dictis & doctrinà capitis de Indicijs facile conijci poteſt, quid in illis fieri poſſit, ideòq; hoc caput concludo cum ſequentibus aduertentijs & notis.

Prima eſt, quòd in cauſis grauibus Religioſorum & Clericorum ſemper requirantur maiora indicia & præſumptiones ad procedendum iudicaliter contra illos, quàm in cauſis ſæculariũ, quia præſumptio iuris eſt in fauorem ipſorum ratione dignitatis & ſtatus, idcircò, id quod ſufficit ad faciendam Inquiſitionem contra vnum ſæcularem, non ſufficit ad inquirendum contra vnum Clericum aut Religioſum, nec quod ſatis eſt ad examinandum illum, capiendum Confeſſionem & ſubijciendum torturæ, ſatis erit pro iſtis. Ita Bernard. Diaz in pract. c. 117. Menoch. de Præſumpt. li. 1. q. 31. num. 8. Maſcardus de probat. 1. tom. quæſt. 10. num. 38. Rodriguez tom. 2. quæſt. 19. art. 3. Hoc tamen debet intelligi de Religioſis & Clericis, qui probè vixerunt, & bonæ ſunt opinionis, ſi enim fuerint diſcoli, ſoliti committere defectus & delicta, ſicut tunc præſumptio Iuris pro illis non ſtat, ita id quod ſufficiet ad procedendum contra aliquem ſæcularem, ſufficiet etiam ad procedendum cõtra iſtos. Doctrina hæc eſt Simanth. de Cath. inſtit. cap. 65. num. 23. Quandi in 4. diſt. 19. pagin. 780. Fratris Ioſeph à Sanctà Marià tract. 5. cap. 2. §. 5.

31 Secunda eſt, quòd ſi in aliquo caſu haberetur fundamentum ad procedendum cõtra aliquem Religioſum circa malum tractum cũ quàdam fæminà maritatà (id ipsũ eſt, etiamſi maritata non ſit, dummodo ſit bonæ famæ) opportet vti circumſpectione in proceſſu, non nominando talem fæminam, ſufficit enim, quòd probetur malus tractus cum muliere maritatà: & licet per leges horum regnorum cautum ſit, non tractari in iudicio cauſam adulterij ſine accuſatione ma-

mariti, hoc tamen non ligat Religioſos: quamobrem quando accipitur Confeſſio à Reo, & ipſi imponitur, debet Prælatus illi nominare mulierem, vt videat, quà ratione reſponderi poſſit, & quidnam in ſuam queat defenſionem allegare, & hoc ſufficit ad proceſſum concludendum.

32 Tertia & vltima aduertentia ſit, quòd quando Prælatus aut Iudex informatus de delicto inuenit fundamenta ad procedendum contra aliquem; eum ante ſummariam informationem citare non debet) quæ fit penes hoc quòd examinentur teſtes circa delictum aut indicia de illo) ſed poſt illam, hæc enim eſt, quæ aditum præbet, & fundamentum ad citationem & petendam à Reo confeſſionem, de quà ſtatim dicemus. Ita Iulius Clarus quæſt. 3. num. 2. & eſt communis ſententia. Totum inferius explicabitur.

CA-

CAPVT XIII.

De Secretario vel Notario.

1 PAter Fr. Emmanuel Rodriguez tom. 2. qq. Reg. quæſt. 13. art. 3. inquit, in quibuſdam Religionib⁹ eſſe conſuetudinem, quòd Prælati procedant in cauſis ſuorum Religioſorũ ſine Secretario, adducitq; aliquas rationes in fauorem huius Cõſuetudinis: & Ouandus in diſt. 19. propoſ. 127. conformando ſe huic opinioni exponit c. quoniam, de probat. vbi licet Pontifex determinet, ſẽper debere adeſſe Secretarium in Iudicio ordinario, quod eſt ſæcularium, qui obſeruant apices Iuris, & etiam in extraordinario, quod eſt Religioſorum, qui illos non obſeruant; finem huius determinationis fuiſſe, vt euitaretur determinatio falſa, iniqui Iudicis., hæc autem ſufficienter euitatur, ſi teſtis legat dictum, quod Iudex ſcripſit in ipſius præſentiâ, ſuoque nomine ſubſcribat affirmando ſe legiſſe, & ita rem ſe habere, ſicut ſcriptum eſt; quem ſtylum inquit eſſe vtilem & proficuum Religioni; quia ſic actus Iudiciales ſunt ſecretiores, & fiunt cum maiori circumſpectione, cum maiori pace & quiete Conuentus. Hanc conſuetudinem non reprobo, ſi alicubi legitimè fuerit introducta, præſertim in cauſis minoris momenti, in quo ſenſu eam admittit Rodriguez. Quod ſcio, eſt, in noſtrâ Religione in omnibus cauſis iudicialibus Secretarium adhiberi, & ita debere fieri, quia licet P. Fr. Ioſeph à S. Mariâ in ſuo Tribunali tract. 4. cap. 2. dicat, non eſſe de eſſentiâ vel ſubſtantiâ Iudicij: addit tamen, eſſe valde conſonum Iuri propter illam determinationem in c. quoniam, de probationibus, factam per Innocentium III. vbi inquit, *Ne falſitas veritati preiudicet, aut iniquitas praualeat æquitati: ſtatuimus, vt tàm in ordinario iudicio, quàm in extraordinario Iudex ſemper adhibeat aut publicam (ſi poteſt habere) perſonam, aut duos viros idoneos, qui vniuerſi iudicij acta conſcribant.* Ego tamen exiſtimo, eſſe de neceſſitate Iudicij in cauſis grauibus adhibere Secretarium aut duas perſonas fide dignas, quæ aſſiſtant actibus iudicialibus, ſicut aduertit Pontifex in citato loco. Ita Alderete lib. 1. cap. 8. num. 6. & idem ſentit Rodriguez art. 2. ſolùm in cauſis leuibus inquit poſſe ſuſtineri & defendi contrarium. Ratio eſt, quia omnia quæ ordinantur ad conteſtandam & liquidandam veritatem, ſunt de ſubſtan-

ſtātiā iudicij; hoc autem vnum ex illis eſt, ſimulq; tollit occaſionē altercationis inter Iudicē & Reum: aufert etiam omnem ſuſpicionem de Iudice, & defendit Reum à calumnia; & prout aduertit S. Thomas 2 2.q.68.art.2.in corpore: talis eſt humana fragilitas, quòd ſi allegata non eſſent ſcripta, authentica, & probata, in cauſis rectum iudicium ferri non poſſet.

2 Quamuis conſtituere Notarios publicos pertineat ſolùm ad Principes ſupremos, v.g. Romanũ Pontificē, Imperatorem, Reges, & ad eos, qui ab his communicatam habent poteſtatem, in Religionibus tamē viget mos, quòd Superiores, v.g. Generalis, Prouĩcialis, & Prior nominent Secretariũ loco Notarij, cui eadē prēſtatur fides in actibus proceſſalibus, quæ cæteris Notarijs publicis. Ita N.Thomas tract. 3.c.2.n.10.& alij communiter, & licet P.F. Emanuel Rodriguez to. 3.qq.Regul.q.8.art.2. afferat priuilegiũ à Pio V. cōceſſum Ordini Prædicatorum, quo gaudent Mēdicantes, in quo conceditur, poſſe Generales & Prouĩciales Religioſos ſuos deputare in Notarios publicos, ad intimandum quibuſuis perſonis mādata & reſcripta Apoſtolica, quæ ſunt in bonum Religionis. Hoc tamen credo vix eſſe vſitatum, ſemper enim vidi, eos vti Notarijs extraneis in ordine ad notificandas quaſcumque litteras Apoſtolicas.

3 Dubium eſt, an ſit de ſubſtantià proceſſus, quòd ab illo Religioſo, quem Prēlatus pro Secretario nominauit, petatur iuramentũ fidelitatis, ad hoc vt fidē faciat: pars negatiua duàbus rationibus probari poteſt, quæ licet ſint de argumēto negatiuo, ideoq; non conuincant, nihilominꝰ videtur, quòd illā faciāt probabilē. Primũ eſt, quòd Authores graues, qui ex profeſſo tractant de Ordine Iudiciali inter Religioſos, faciēdo mentionē accuratiſſimā de ſpectantibus ad ſubſtantiā iudicij prætereant cum ſilentio & nihil dicant de iuramēto Secretarij, cùm tamen meminerint iuramenti faciendi à Reo & teſtibus. Ita P.Suarez to.4.de Relig.lib.10. c.12.n.29. vbi ait: *Suppoſità infamià examinari debent teſtes corā Notario ſeu Secretario, quem ipſe Prelatus ex ſuis Religioſis ad hoc munus conſtituerit: vt omnes actus Inquiſitionis fideliter conſcribat, eiſq; ſimul cũ ipſo Prēlato ſubſcribat ad eorũ publicationē.* Et ſtatim tractando de examine teſtiũ ſubdit, quòd ab illis petendũ ſit iuramentũ, non faciendo vllā mentionē de iuramēto Secretarij. Eundē ſtylum obſeruauit Lezana to. 1.c. 27. de modo procedendi in cauſis Regularium n.11. Villalob.tr.17. diſt.7.tractando de neceſſitate Secretarij: & Fr.Ioſeph à S.Marià in ſuo Tribunali Religioſorũ ponendo caput particulare, quod eſt ſecũdum tractatus 4. de neceſſitate Secretarij vel Notarij nec quidem verbũ dicit de tali iuramēto, ſicut nec Miranda in ſuo ord. iudic. nec credēdũ eſt, homines tàm doctos, qui ex profeſſo de hàc ſcripſere materià, ſi talis circumſtantia eſſet

vna

vna ex ſubſtantialib⁹ Iudicij,illas non fuiſſe recordaturos,cùm tamē in ordine ad cæteras nec vnū iota aut apicē prætetierint; ac proinde inferendū videtur ex eo quòd talem circumſtantiam ommiſerint, eos ſibi perſuaſiſſe, quòd ad ſubſtātialia proceſſus non ſpectet, ſed ad accidentalia dumtaxat.

4 Secundum argumentū eſt,quòd in nullo ex allegatis textibus pro parte contrariā expreſsè iuramentum requiratur in Notario,quāuis Gloſſa & alij Authores illud inferant, immò addo, quòd licet illud expſsè requirerēt, adhuc tamē reſtaret dubiū, an eſſet aliquid ſubſtantiale vel accidentale,quam ob rē mihi videtur, quòd, ſi in aliquâ vel aliquib⁹ Religionibus eſſet recepta conſuetudo non petendi iuramentū à Notario vel Secretario, non debet reprobari; quia etiam Suarez vbi ſupra loquendo de neceſſitate iuramenti teſtiū, & quā ratione nō ſit conueniēs illud ſupplere preceptū,addit: *Niſi recepta cōſuetudo Religionis alium modū teneret, & iuramentū non eſt tàm ſubſtantiale,quin poſſit renunciari per partes cap.tuis de teſtibus. Illa autē cōſuetudo renūciationi æquiualet,nā conſuetudo dat ius et tollit, ac renunciat, quod perinde eſt.* Contrariā ſententiam expreſsè tenent P.Alderete lib.1.c.8.n.8.Portel.verbo Notarius n.2.F. Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome c. 4.n.9.Dicuntq;eſſe adeò eſſentiale Iudicio,accipere iuramētum à Secretario,quemadmodū etiā à teſtibus & Reo, ꝗ ſi nō ita fiat, proceſſum nō fore in rigore ſubſtantiali Iuridicū;quia iuramentū facit fidē publicam & authenticam ei,quod ſcribit Secretarius. Exiſtimo hanc ſententiā oportere ſequi, eo quòd efficaciter colligatur ex c. ad audientiā, de præſcription. §.nos autem,& ex c.quoniā cōtra, de probation.verb.duos viros & ibi gloſa,& Expoſitores omnes; nec reperi Authorem, qui abſolutè contrariū aſſerat;ſolùm dicunt aliqui, ꝗ ſicut inter Religioſos loco iuramēti ſufficit ponere præceptū reo & teſtibus de fatendâ veritate, ſic etiā ſufficiat ponere præceptū de fidelitate Secretarij, nam eadē videtur vtrobiq; ratio.Ego tamē mihi perſuadeo, quòd ſēper in ordine ad informationes iuridicas circa res graues accipiatur iuramētū, quia reuera tàm in Tribunalibus ſæcularib⁹ quā Eccleſiaſticis nullus Sriba vel Notarius eſt ſine iuramento fidelitatis, & hæc eſt prima diligentia, quæ fit, dum accipitur poſſeſſio in officio.

5 Officium ſiue munus Secretarij eſt ſcribere omnes actus iudiciales & illis ſubſcribere cum cæteris, quæ dicentur, cùm tractabitur de examine Rei & teſtium.

CA-

CAPVT XIV.

De Teſtibus eorumque qualitatibus.

1 TOt ſunt conditiones & qualitates, quas Ius Ciuile & Canonicum requirit, ad hoc vt aliquis in cauſis ſæcularium teſtis idoneus cenſeatur, vt multum temporis & chartæ impendi neceſſe ſit illi, qui cupit omnes referre; excludit enim ab hoc munere, ſeruum, amentem, pauperem, mente captum, mulieres, minores ætate viginti annorum, infideles, infames, periuros, amicos & inimicos, & tandem exigit hominem ita compoſitum, vt nullam poſſit mẽdacij generare ſuſpicionem, prout explicatur in cap. for. de verbor. ſignificatione & in pluribus alijs. Verùm quia maior pars earum exceptionum eſt de iure poſitiuo, pertinetque potius ad apices quàm ſubſtantiam iudicij: inter Religioſos ad multas earum non attenditur, & ſuppoſito quòd iſte tractatus pro illis exierit, viſum mihi fuit illa ſolùm referre, quæ faciunt ad caſum & intentum noſtrum remittendo eum, qui omnia videre cupit, ad Farinac. de teſtibus q. 92. Maſcardum de probationibus lib. 1. Antonium Gomez tom. 3. var. cap. 12. Leſſium lib. 2. cap. 30. dub. 5. Mirandam in Ordine Iudiciali quæſt. 17. art. 3.

2 Cauſæ Religioſorum ſemper cùm fuerit poſſibile, per Religioſos Ordinis probari debent, qui omnes ad teſtificandi munus idonei ſunt, etiamſi priuati eſſent voce actiuà & paſſiuà, dummodo in eis non reperiatur inhabilitas contra Ius naturale, qualis eſſet, ſi eſſent inimici capitales à Reo declarati, ſicut dictum eſt in cap. 12. num. 29. vel conſpiràſſent aduerſus eum, ſi eſſent notoriè mendaces aut commiſiſſent delictum aliquod infame, ob quod merentur, nullam illis præſtari fidem in iudicio, vt habetur in capite infames 6. q. 2. & c. teſtimonium de teſtibus, & in alijs pluribus, non ſint etiam amentes, mentecapti, nec nimis amici partis cõtrariæ, ita vt timeri poſſit, & præſumi, eos ex nimio affectu excæcandos, quò minus teſtentur veritatem, vt conſtat ex cap. Romana de teſti. lib. 6. ex cap. teſtes 4. q. 3. Hæ quippe conditiones de iure naturæ infirmant teſtificationem, ideòque ſi eorum Prælatus ſit conſcius, non poterit cum bonà conſcien-

ſcientiâ illas habentes admittere in teſtes; non enim minus pertinet ad Prælatum Regularem facere officium Aduocati ad defendendum Reum (non enim habet aliũ) quàm Iudicis ad puniendum; idcircò ſemper cùm Reus excipit contra aliquem teſtem, debet eum Prælatus audire, & examinare cauſas, quæ obijciuntur, & ſi inuenerit eas eſſe ſufficientes, tenetur eas admittere, ſecundum quod prudenter & chriſtianè iudicauerit, fundamenta ad excipiendum contra teſtem eſſe ſufficientia & valida: in omnibus tamen caſibus iſtis tàm amicitiæ quàm inimicitiæ, coniurationis & ſimilibus determinatio relinquitur illius arbitrio, ſicut aduertunt Menoch. de arbitrarijs caſu 90. Iulius Clarus q. 24. num. 20. Felinus in cap. teſtimonium num. 5. de teſtibus, quia prout dicit Lex teſtium §. ideoq; ff. de teſtibus loquendo cum Iudice: *Tu magis ſcire potes, quanta fides adhibenda ſit teſtibus & cuius dignitatis & cuius exiſtimationis, & qui ſimpliciter niſi ſunt dicere.* Debent tamen aduertere Prælati, quòd quando Reus excipit contra teſtes, debeat iurare, quòd non taxet teſtes aut contra eos excipiat ex malitiâ, vel animo calumniandi, vt docet Maranta in ſuo Ordine Iudic. 6. part. art. 13. num. 13. Cauſæ verò taxandi vel excipiendi contra teſtes non debent poni in confuſo & generali, ſed explicitè, & in particulari, quòd ſi hoc non fiat, vel cauſæ videantur friuolæ, non debet illas curare, vt docet Boeriùs dec. 321. Iulius Clarus quæſt. 54. & eſt cõmune, quia ſicut aduertit Curcius conſ. 56. quiuis teſtis habet præſumptionem pro ſuâ parte, quòd ſit habilis & fide dignus, dum aliud non conſtat per probatam exceptionem: & licet addant Boſſius in titulo de iniurijs num. 21. Boerius conſil. 4. nu. 37. eſſe commune, quòd ſi Reus imponat teſti defectum aliquem infamatorium vel aliquod delictum, ſi non probet illud, debeat eſſe punitus tamquam falſus calumniator, licet Boerius & Iulius Clarus ſentiant quæſt. 53. num. 4. in quibuſdam Prouincijs hoc non eſſe vſitatum: attamen ſi cauſæ fuerint graues, debet audiri Reus, & concedi illi tempus ad earum probationem: eſt doctrina Communis, & tangetur melius in particulari cap. 21. de Rei exceptionibus §. 1. Videatur etiam dicta in cap. 12. num. 28. Dixi, quòd cauſæ Regularium ſemper cùm fieri poteſt, probentur per Religioſos eiuſdem Ordinis; ſic enim procul dubio conuenit ad euitandum ſcãdalum apud extraneos: ſi tamen Religioſi ad debitam teſtificationẽ haberi non poſſint, poterunt adhiberi quicunque Sæculares, etiamſi ſint de numero eorum, qui ex Iure poſitiuo inhabilitantur, dummodo non habeant inhabilitatem Iuris naturalis; ac proinde poſſunt admitti mulieres, minoris ætatis ab illâ quam Ius exigit, ſi tamen peruenerint ad annos pubertatis, ſin minus, non facient fidem integram

ſed ſolùm indicium, quod cæteris additum illam faciet, ſicut etiam omnes huiuſmodi inhabiles per Ius poſitiuum Iudices ſæculares admittunt in delictis difficilis probationis, ſicut eſt furtum, veneni porrectio: proditio, ſimonia, adulterium & ſimilia, nec non illa, quæ patrantur in locis ſecretis, v.g. in montibus, campis, domibus, vel de nocte, præſumitur enim in his copiam idoneorum teſtium haberi non poſſe. Ita Farinacius tom. de teſtibus q. 92. Antonius Gomez lib. 3. variar. cap. 12. num. 21. & habetur in cap. fin. de teſtibus cogendis, & eſt communis ſententia. Inter Religioſos tamen in quocunque delicti genere ſæculares pro teſtibus admitti poſſunt, eſto de Iure poſitiuo inhabiles ſint, dũmodo non ſint de Iure naturali: & licet Prælatus Regularis illos ad teſtificandum compellere nõ poſſit, ſi tamẽ ipſi voluerint ſuà ſponte, fidem facient. Ita ſentiunt Miranda, Alderete, Rodriguez, & omnes qui de hàc materià ſcribũt; & ratio eſt, quia inhabilitates, quæ ſolùm pertinent ad Ius poſitiuum, ſpectant ad eius apices, qui tamen Religioſos in ſuis cauſis non obligant.

3 Si Sæculares in cauſis Regularium cum iuramento teſtari renuant, dicit Rodriguez, quem ſequitur Noſter Thomas à Ieſu tract. 3. cap. 11. num. 3. & ipſorum teſtimonium ſit neceſſarium, poterunt Prælati Regulares admonere eorum Iudicem Eccleſiaſticum vel Sæcularem, vt illos obliget ad teſtandum cum iuramento: hoc tamen raró fieri debet, & in caſibus inexcuſabilibus ad euitandum ſcandalum, quod ex tali violentià naſci poteſt. Alij dicunt, quòd in caſu neceſſitatis, in quo præſumitur, ſæcularem aut recuſaturum iurare cõtra Religioſum, aut ſi vellet iurare, ſcandalizaretur, aut pateretur notam grauem apud cæteros, poſſit Prælatus deputare duos Religioſos, qui loquantur cum ſæculari, & bono modo illum inducant ad hoc vt referat caſum eo modo quo ſucceſſit, poſtea præfati Religioſi ſub iuramento deponent id, quod à ſæculari audiuerunt, & cum hoc illius ſæcularis dictum valebit in iudicio, taliter, ac ſi ipſe depoſuiſſet. Ita ſentit Fr. Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 4. num. 5. & cap. 7. num. 6. quamuis ſuadeat, vt Prælati, quantum poſſunt, non ſequantur in praxi hanc opinionem, niſi in aliquo caſu raro, ſicut eſt iſte recenſitus, in quo veritas alio modo liquidari non poteſt. P. Ouandus in 4. diſt. 19. pag. 785. & P. Fr. Ioſeph à S. Marià in ſuo tribunali tract. 4. cap. 7. §. 7. hoc admittunt cum conditione, quòd Prælatus cùm præfatis duobus Religioſis ſit præſens, dum ſæcularis caſum refert.

4 Fundamenta, quibus hi Authores nituntur, ſunt iſta. Primum, quia iuramentum non eſt de his, quæ ſpectant ad ſubſtantiam iudicij, ſed ſolùm ad apices, quos Regulares per priuilegia cap. 1. n. 5. relata obſeruare non tenẽtur. Hoc ſen-

ſentit Ouandus, & in ſuum fauorem citat Roſellam verb. Indiciũ. Secundum fundamentũ eſt, quod Pater Frater Ioſeph à S. Mariâ deſumit ex verbis cap. quoniam, de probationibus, quæ retulimus capite præcedenti num. 1. vbi Pontifex dicit, in defectu Secretarij duos teſtes ſufficere, qui eius vicem ſuppleant, coram quibus declarans ſeu referens ſuum dictum deponat, ergò cùm hic habeantur duo teſtes, ſufficiet iſta diligentia. Tertium fundamentum deſumit memoratus Pater Frater Martinus à Sancto Ioſeph ex quodam priuilegio Nicolai V. relato in cap. 1. n. 5. in quo concedit, quòd Prælati in cauſis ſuorum Religioſorum poſſint procedere *Solâ facti veritate inſpectâ.*

5 Hæc fundamenta mihi parum firma videntur, nam præter Authores citatos vniformiter Iuriſtæ conueniunt cum Canoniſtis & Theologis, quòd iuramentum teſtium ſit id, mediante quo veritas, quam teſtantur, ſumit ſuam firmitatem & authoritatem: ſuppoſito autem quòd ad procedendum ad punitionem Rei neceſſaria ſit firma & authentica veritas, iuramentum teſtium erit de ſubſtantiâ iudicij: & ita quidam aſſerunt, hanc obligationem eſſe Iuris naturalis. Menoch. de arbitr. caſu 26. per totum, inquit, eſſe de iure diuino, idcircò Maſcardus de probat. concluſ. 1361. num. 5. vol. 3. Farinac. de teſtibus q. 74. art. 1. & alij plures ſentiunt, non poſſe Pontificem tollere iuramentum teſtium. Sed relinquendo hoc, ſaltem exiſtimant Authores, eſſe vnum ex ſubſtantialibus per Ius poſitiuum, fundatum in naturali & diuino: de quo Religioſi exépti non ſunt, vt conſtat ex iure Canonico in cap. nuper 51. de teſtibus, vbi Honorius III. inquit: *Nullius teſtimonio quantumuis Religioſus exiſtat, niſi iuratus depoſuerit, in alterius præiudicium debet credi:* Item textus in cap. de teſtibus, vbi inquit: *Nec debent audiri, nec cogi teſtimonium perhibere, vtpote ſuper quo deponerent non iurati,* & in cap. tuis eodem titulo, vbi Panormitanus ait: *Nec Epiſcopo quidem vt teſti in alterius præiudicium, niſi iurato.* Id ipſum conſtat ex iure ciuili ex l. teſtium, C. de teſtibus, l. iuriſiurandi & l. ſi quando, in fin. cap. eodem & alibi ſæpè.

6 Hinc duo licet colligere. Primum, quàm leuia fundamenta ſint ſecundi modi dicendi numeri præcedentis, nam primum & tertium ſupponunt iuramentum ſpectare ad apices iuris, à quibus ſolùm & non plus eximit Nicolaus Quintus in illo priuilegio, ſicut patet ex illius verbis, quod etiam concedunt alij Pontifices, & hoc ex dictis patet, quàm leue ſit; Inſuper eſto eſſet probabile, iuramentum teſtis non eſſe neceſſarium ad hoc vt ipſius dictum firmam faceret fidem, per hoc ſolùm quòd ſæcularis recenſeat caſum coram duobus Religioſis extraiudicialiter, non teſtatur iuridicè de delicto, ergò illius dictum

Digitized by Google

ctum non facit fidem examinati teſtis. Dicere autem, quod ſufficiat iuramentum duorum Religioſorum, qui audiuerunt relationem caſus, hoc dicto ipſius teſtis æquiualere non poteſt, quia dictum teſtis fuit oculare, quod facit ſemiplenam probationem, vtpote omni exceptione maius, illi verò qui audiuerunt referri, ſunt teſtes auriculares, qui non faciunt ſemiplenam probationem, quando non audiuerunt ipſum Reum confitentem delictum, ſed ſolùm præbent leue aliquod indicium, vel præſumptionem, quæ poteſt aliquid ſuppeditare ad alia, ſicut dicemus in hoc capite à numero 24. tractando de teſtibus auricularibus: cum quo remanet etiam impugnatum ſecũdum fundamẽtum deſumptum à ſimili de duobus Religioſis ſupplentibus vices Secretarij, quando non adeſt, quia illi duo qui audiunt ſæcularem referentem delictum à ſe viſum, ſolùm exercent officium teſtium auricularium in ordine ad teſtificandum delictum: verùm illi qui ſupplent vices Secretarij, non aſſiſtunt ad teſtificandum delictum, ſed vt omnia acta proceſſus faciant fidem, & pro autenticis in quouis tribunali habeãtur: Prælatum verò eſſe præſentem vel non, parum facit ad rem, cum ſit *Extra iudicium*, poſtea enim in iudicio non poteſt operari niſi in virtute eorum quæ deponuntur à teſtibus, nec etiam aliam habet notitiam quàm auditus, ex eo quòd fuerit præſens, cùm ſæcularis retulit caſum. Addo dictis, mihi videri, Authores iſtos non loqui conſequenter, cùm enim certum ſit, Religioſos, qui audiuerunt caſum à ſæculari, eſſe teſtes auriculares, neſcio quà ratione in his requirant pro depoſitione iuramentum, & illud non requirant in eo, qui delictum vidit, ſuppoſito eos arbitrari, iuramentum teſtis ad apices iuris pertinere.

7 Secundum, quod ex dictis colligitur, eſt, fragile eſſe illud fundamentum, ex quo aſſeritur, inter Religioſos loco iuramenti ſufficere cenſuras & præceptum teſtibus à Prælato impoſitum, quantumuis P. Miranda in Ordine iudiciali quæſt. 14. art. 8. illud violentare & magnificare conetur, quia licet vtrumque vinculum tàm voti quàm iuramenti ſpectet ad Religionem in communi, in omnium tamen opinione vnum ab altero ſpecie infima differt. Factà etiam hypotheſi, quòd Iura & Doctores ad firmandam teſtificationem requirant vinculum iuramenti, non eſt vllo modo dicendum, præceptum poſſe illius vices ſupplere, non obſtante quòd iudicet P. Suarez tom. 4. de Relig. lib. 10. cap. 12. num. 29. in Religione, in quà eſt vſitatum vti præcepto loco iuramenti, poſſe ita practicari: & illud ipſum tenet Lezana tom. 1. c. 27. n. 11. Quamuis conſultat, ſemper vtendum eſſe iuramento.

8 Quando Prælati Regulares ſe videbunt conſtrictos ad vtendum teſti-

teſtibus de Iure poſitiuo inhabilibus, ſi ſint ſæculares, procurent, quòd ſint perſonæ graues, virtuoſæ & bonæ famæ, de quibus nulla poſſit ſuſpicio præſumi de non teſtificandâ veritate, & licet in ordine ad illos aliqui aduertãt, quòd propter communem æmulationẽ, quam habent cum Eccleſiaſticis, fidem tantam non faciant, quantam illi qui ex toto habiles ſunt, ac proinde neceſſum ſit, eos in maiori numero eſſe quàm habiles, aut alia penes illos reperiantur indicia hunc defectum ſupplentia: ſi tamen ſæculares illi præfatas habeant qualitates, non erit opus ad iſta reflectere, ſed vſquequaque & abſolutè pro habilibus reputentur.

9 Illud in quo nonnulli ſpecialem collocant difficultatem, eſt in teſtimonio mulierum, quæ ob ſuæ conditionis fragilitatem c. mulier. 33. q. 1. à Iure excluſæ ſunt, ne in cauſis criminalibus teſtentur; hæc autem inhabilitas cùm ſemper ſit, minus firmum reddit ipſarum teſtimonium, quàm ſit virorum, quando ad teſtificandum admiſſæ ſunt. Ita Baldus & Salicetus in l. vltima, ff. de fide inſtr. Abbas in cap. forus, de verb. ſignificatione, & conſ. 252. Tiraquel. de leg. con nub. gloſſa 9. n. 57. Decius in l. fœminæ num. ff. 35. de regulis Iuris. Maranta de ordine iudic. parte 4. n. 45. Propterea teſtimonium mulierum, quæ delictum viderunt, non facit plenam probationem ad condemnandum, nec vna ſola ſemiplenam efficiet: ſi tamen fuerint numero plures, vel alia accedant indicia, defectus ſupplebitur, & probabunt: ita autumant Authores citati, quos ſequuntur Rodriguez tom. 2. q. 10. art. 3. Noſter Thomas à Ieſu tract. 3. cap. 11. n. 5. vbi addit, Quare illarum teſtimonio cautè vtendum eſt, & examinandæ ſunt ſeniores & maturiores in vitâ & probitate. Hoc tamen ait Rodriguez non debere intelligi de monialibus, in quibus maior timor Dei, quo communiter præditæ ſunt, ſupplet defectum muliebris conditionis, ac proinde duæ plenam facient probationem, & vna ſemiplenam.

10 Teſtis omni exceptione maior eſt ille, qui nullum habet defectum, nec vllus ei rationabiliter obijci poteſt, qui ſi ſit ocularis in delicto, quod viſu percipitur, vel auricularis in delicto, quod auditu percipitur (ſicut eſt, v. g. vna blaſphemia, aut verbum aliquod iniurioſum) facit ſemiplenam probationem; ſi tamen teſtis fuerit minus idoneus, non faciet ſemiplenam probationem, faciet tamen illam, ſi ipſi alius iungatur eſto minus idoneus, quando exceptio quam ambo vel vnus eorum patitur, non eſt ex illis, quæ ex integro teſtificationem impediunt. Ita Alderete lib. 2. cap. 8. n. 2. & eſt commune.

11 Teſtes conteſtes ſunt illi, qui deponunt de eodem facto, tempore & loco; ſi enim vnus dicat vnum & alter aliud, iam non erunt conteſtes, erunt tamen, ſi

vnus

vnus deſignet tempus, in quo commiſſum eſt delictum, & alter diceret, ſe non recordari diei, quà delictum perpetratum eſt, & licet inter ipſos eſſet aliqua differentia quoad modum referendi delictũ, nec non in circumſtantijs aliquibus ad ſubſtantiam facti non ſpectantibus, erunt nihilominus conteſtes, ſicut ſi diſcordarent in loco & tempore. Ita D. Thomas 22. q. 70. art. 2. ad 2. Soto lib. 5. de Iuſtitiâ q. 7. art. 2. Leſſius lib. 2. cap. 30. dub. 4. num. 33. & eſt communis ſententia. Additque Sanctus Thomas cum Sancto Ioanne Chriſoſtomo, melius eſſe in omnibus non concordare teſtes, vt non appareat, eos ex propoſito conueniſſe, vnde ſi hi teſtes ſint oculares, plenam efficiunt probationem, ſufficiuntque ad condemnandum Reum, & licet iura in ordine ad aliquas perſonas maiorem numerum teſtium requirant, v.g. in ordine ad Cardinales, Epiſcopos, & Præsbyteros, verùm iam hoc non obſeruatur, ſaltem quoad illos vltimos, prout omnes Doctores notant. Verum eſt, quòd Pater Frater Emmanuel Rodriguez q. 12. art. 1. inquit, ſe non condemnaturum ad pœnam ordinariam Prælatum Regularem ob dictum duorum teſtium (niſi particulares circumſtantiæ aliud exigerent. Certum tamen eſt, duos ſufficere, ſi ſint cõteſtes omnique exceptione maiores, ſicut communiter docetur cum Iulio Claro q. 66. n. 6. ſicut non ſufficit vnus ſolus ad condemnandum, præſertim in cauſis criminalibus: licet Syluester verb. teſtis q. 5. cum alijs ſentiat in aliquibus caſibus ſufficere dictum Summi Pontificis, Imperatoris & vnius Cardinalis. Quod non videtur inconueniens P. Sanchez. l. 6. conſ. cap. 5. dub. 10. num. 2. Sicut etiam ſufficit teſtimonium Cuſtodis denunciantis eum, quem inuenit ſcindentem ligna in monte prohibito, vel exercentem venationem & ſimilia, non modò ad extorquendum à malefactore iuramentum, ſi Cuſtos iuret rem ita ſe habere, verùm etiam ad condemnandum ad pœnam aliquam ſpecialem, non obſtante quòd ille neget; ſicut conſtat ex legibus horum Regnorum lib. 4. tit. 4. lib. 7. nouæ Comp. & probat Corduba cap. 64. de alijs multis legibus, hæ enim vt plurimùm pęnę pecuniariæ ſunt parui momenti, nec generant infamiam.

12 Quando in actibus continuationem vel durationem habentibus de eodem deponunt actu, licet diuerſis viderint temporibus, ſunt cenſendi conteſtes. Sit exemplum: quidam erat cum fœminâ, & vnus teſtium vidit eum in principio noctis, alter mediâ nocte, alius mane, tales ſunt conteſtes, tales enim actus non cenſentur diffe rentes aut diuerſi, ſed vnicus, & variatio temporis hic non variat ſubſtantiam. Ita Rodriguez tom. 2. quæſt. 6. art. 2. Villalobos tract. 17. diff. 3. cum alijs. Et magis hoc verificatur, ſi ex teſtibus vnus poſt alium per feneſtrã aliquam aut rimam, ad quam ſimul accedere non poterant,

terant, delictum viderint.

13 Teſtes ſingulares voc.ntur illi, qui deponunt de diuerſis delictis ſaltem quoad numerum, verbi gratia quando vnus allegat vnum furtum & alter aliud. Horum teſtium alíqui dicuntur contrarietatis, aliqui diuerſitatis, alij connexionis, non obſtante quòd Rodriguez cum alijs tom. 2. q. 9. art. 4. ponat diuiſiones, quas quia non faciunt ad præſens propoſitum, ommitto. Teſtes contrarij dicuntur, qui ſibi contradicunt, & quod vnus affirmat, alter negat; ſicut etiam cùm vterque affirmat res ſibi repugnantes, & in tali caſu non ſolùm non faciunt fidem, ſed merentur puniri tamquam falſi, ſicut illi Senes S. Suſannæ. Daniel. 13.

14 Teſtes ſingulares à connexione dicuntur, qui allegant res habentes inter ſe connexionem in ordine ad idem delictum, quemadmodum ſi Reus, aduerſus quem proceditur, eſſet infamatus de malà conuerſatione cum quàdam fæminà, & vnus teſtis diceret, ſe vidiſſe Reum ſolum cum illà in loco ſuſpecto, & alius diceret, ſibi conſtare, quòd ſcribant ſibi inuicem litteras amatorias, & tertius deponeret, quòd ſibi mutuò dent munuſcula, iam eſſet plus quàm ſemiplena probatio de inhoneſtà conuerſatione, nam omnia hæc inter ſe connexionem habent, & ad vnum eundemque finem ordinantur, & licet plenariè non probent, ſufficiunt tamen ad torquendum Reum, & puniendum pœnà arbitrarià. Ita Baldus in cap. licet cauſam, de probat. Simancas de Catholic. inſtitut. tit. 64. num. 64. & cùm præſumptio nata ex dictis teſtium non eſt adeò vrgens, ſicut præfata, faciet ſemiplenam probationem, plus vel minus, ſecundum quod Iudex ex doctrinà in diuerſis huius tractatus partibus explicatà inferre poterit.

15 Teſtes ſingulares diuerſitatis ſunt illi, qui allegant diuerſos numero actus, ſicut quando vnus allegat vnum furtum, & alter aliud, circa quos inter Authores non leuis verſatur difficultas, an faciant ſemiplenam probationem in cauſis criminalibus, in cauſis enim ciuilibus admittunt eos iunctos facere plenam probationem. Partem negantem tenent Ioannes Andreas in cap. vt officium §. 1. de hæreticis aſſert. 6. nu. 146. Rodriguez tom. 2. q. 9. art. 4. Leſſius lib. 2. c. 30. dub. 4. n. 33. cum alijs pluribus relatis à Farinacio tom. de teſtib. q. 64. n. 33. dicendo, quòd multi teſtes ſingulares, & ſi forent mille, non ſe coniungant in cauſis Criminalibus, ac proinde non plus probent, quàm vnus ſolus, & hoc in quouis peccati genere etiam hæreſis, prout ſentit Simancas de Catholic. inſtitution. tit. 64. de teſtibus à n. 61. probant ex capite nihilominus 3. q. 9. & ex cap. licet cauſam, de probat. & ex gloſsà in cap. quorundam 23. diſt. vbi dicit: *Quòd ex multis imperfectis non fit vnum perfectum.* Adeòque certam æſtimat hanc ſententiam Aragon. 22. q. 70. art. 2. pag. 527. vt dicat,

cat, contrariam eſſe periculoſam, & omninò falſam, à multis Iuriſconſultis confutatam & reprobatam præſertim per contrariam praxin Inquiſitorum: admittit tamen illam in duobus caſibus. Primus eſt, quando latro oſtendit vni rem furatam in vnà occaſione, & alteri in alià. Secundus, quando quis perſuadet vni hæreſim in vnà occaſione, & alteri in alià, hic enim conueniunt in ſubſtantià delicti, & licet varient in tempore, concordant tamen inter ſe, & Leſſius citato loco addit, in hæreſi ſatis eſſe, vnum audiuiſſe in vnà occaſione, & alterum in alià, etiamſi non in ordine ad perſuadendam ipſis hæreſim.

16 Non obſtante tamen hoc ſatis probabile eſt, teſtes ſingulares vnire ſe in ordine ad probandum contra vnum delinquentem non quidem totaliter plenariè ad condemnandum eum ad totam pœnam à lege ſtatutam, bene tamen ad arbitrariam, cùm non ſit alius modus ad faciẽdam probationem clariorem, ſicut vt plurimùm in delictis probatu difficilibus haberi non poteſt. Hanc ſententiam ſequuntur Felinus in cap. licet ex quâdam de teſtibus §. addo etiam. Antonius Gomez tom. 3. variar. cap. 12. num. 12. Maſcardus de probat. lib. 1. conc. 59. à num. 17. & Caietanus 22. q. 70. art. 2. Villalobos tract. 17. diff. 3. num. 8. & Thomas Sanchez lib. 6. Conſ. c. 5. dub. 12. illam admittit inter Religioſos, & certè, ſi hoc non ſufficit, multi delinquentes pernicioſiſſimi impuniti remanebunt, & præſertim in Religionibus, in quibus non eſt vſitata tortura. Notetur tamen hanc doctrinam habere locum, quando Iudex interrogat non de aliquo delicto in particulari, ſed de aliquo in ſpecie, de quo delinquens infamatus eſt, v. g. quòd ſit parũ caſtus, proprietarius vel fur; ſi enim Inquiſitio eſſet de hoc furto, de hoc vulnere tali perſonæ inflicto, teſtes deponentes de alijs & non de his non cenſerentur inter ſe vniti ad probandum de tali vulnere, vel de de tali furto. Ita Felinus in c. licet ex quâdam de teſtibus, Riminaldus lib. 1. conſ. 7. num. 27. Bertaz. lib. 1. conſ. 20. num. 20. Albertinus in cap. 1. quæſt. 16. num. 48. & alij, quos citat & ſequitur Farinac. de teſtibus quæſt. 64. num. 150. 204. & ſequentibus, vſque ad 218. loquendo de hæreſi, & perſuadeo mihi, multos Authores in hoc ſenſu loqui, licet alij à Farinacio citati ibidem n. 151. omninò negent.

17 In deſignando numero teſtium ſingularium ſufficientium ad probandum delictum in caſu memorato, variæ ſunt opiniones; nam Aretina in ſuà praxi crim. cap. 2. de numero teſtium inquit, debere eſſe quinque vel ſex, & omnes in hoc conueniunt, duos non ſufficere, multi tamen non aſſignant numerum: Albertinus vbi ſupra nu. 53. & 62. & ſequentibus, dicit, ſufficere tres ex toto fide dignos. Hæc opinio eſt ſecura, & cum illà ſe conformat noſtra Religio in

deli-

delictis admittentibus teſtes ſingulares 4.p. conſtit. cap.6. n.4. ad hoc vt pœnâ arbitrariâ puniri poſſint, & non vſitetur tortura, ſicut mos eſt inter ſæculares.

18 Si ſint duo teſtes, quorum vnus ſit totaliter idoneus & fide digniſſimus, & alter minus idoneus, ita tamen vt non ſit abſolutè inhabilis per Ius naturale, ſufficiunt ad faciendam plenam probationem, quia idoneitas vnius ſupplet defectum alterius. Ita Baldus in l. ſi quis ex argentarijs 6. §. 1. ff. de edendo. Farinac. de teſtibus q.62. à num.228. Leſſius dict. lib.2. cap. 30. dub.5. num.41. Paz in praxi 1. p. tom.2. in 9. tempor. n.4. & 5. & alij communiter.

19 Quando indicia vehementiſſima ſunt, procul dubio, ſi habeantur duo teſtes conteſtes, faciunt plenam probationem, ſicut in caſu quo duo viderint *Nudum cum nudâ in eodem lecto*. Id ipſum eſt, quando duæ ſemiplenæ probationes habent inter ſe conſonantiam & connexionem, & illis accedit aliquod indicium: ſit exemplum, eſt vnus teſtis ocularis, qui allegat factum, & ſunt duo côteſtes, conteſtantes de confeſſione extraiudiciali Rei, quam fecit in vnâ conuerſatione coram illis: & ſi cum hoc iungatur fuga Rei, vel inueniatur apud illum res furata, iam habebitur probatio ſufficiens ad applicandam ipſi pœnam à Iure taxatam. Ita Maſcardus tom. 3. concluſ. 1221. num. 53. licet alij opinentur, quòd, quando probationes innituntur indicijs & præſumptionibus, & non probantur per teſtes conteſtes oculares, non ſit applicanda tota pęna à lege impoſita, ſed arbitraria. Docet hoc Papa Alexander III. in cap. quia veriſimile de prę̨ſumption. Decius conſ. 189. n. 3. Rodriguez tom. 2. quæſt. 20. art. 2. Miranda quæſt. 6. art. 8. & magis fusè quæſt. 28. art. 1.

20 Facit etiam plenam probationem confeſſio Rei ſcripta in chartâ, ſi illam vt ſuam coram Iudice recognoſcit, nec opus eſt aliquo alio ad eum condemnandum. Villalobos vbi ſupra diff.5. num.1. ſi tamen neget, iam dictum eſt, quid poſſit & debeat fieri cap. 12. num.26.

21 Licet complices delicti ſint excluſi in ordine ad teſtandum in l. fin. C. de accuſationibus & cap. veniens 10. de teſtibus, præſumit enim Ius tales teſtes teſtaturos cõtra Reum, quia ſperant ſibi fauorem aliquẽ exhibendum aut gratiam, vel quòd teſtentur inducti odio & inimicitiâ: hoc tamen vniuerſaliter verum non eſt: ac proinde complices pro teſtibus admitti poſſunt in omnibus illis caſibus, in quibus veriſimiliter creditur, delicta ſine complice patrari non poſſe, nec alio modo tàm plenè probari poſſunt, ſicut conuenit. Sic eſt expreſſum de crimine Hæreſis c. in fidei fauorem, de hæreticis lib. 6. & de crimine læſæ Maieſtatis c. 1. de confeſſis, & de monetâ falsâ l. 1. C. de falsâ monetâ. Id ipſum dicendum eſt de peccato nefando, & de furto aliquo famoſo, & de

omnibus, quæ ſunt in damnum Reipublicæ, nec aliâ viâ probari poſſunt: Non tamen Rei per dictũ horum teſtium ad pœnam ordinariam debent condemnari, ſed ad torturam vel pęnam arbitrariam. Ita Antonius Gomez tom. 3. var. c. 12. n. 16. Thomas Sanchez lib. 6. Conſil. c. 5. dub. 15. cum alijs multis. Leſſius d. lib. 2. c. 30. n. 39. Notando, quòd in his caſibus dictum vnius cõplicis faciat ſemiplenã, & dictũ duorũ plenã probationem, quidquid alij dicant in contrariũ.

22 Certũ eſt, denunciatorem Euãgelicũ eſſe idoneũ teſtem in causà iuridicà, abſque eo quòd per talẽ denunciationem admittat exceptionẽ, quidquid dicat Aragonius. Ita Sotus de ſecreto. memb. 2. q. 4. concl. 8. dub. 1. & lib. 5. de iuſt. & iure q. 6. art. 2. & alij communiter: eſt etiam praxis Tribunalis S. Inquiſitionis, prout aduertit Simanchas de Cath. Inſt. c. 64. (quod eſt de teſtibus) n. 51. Ratio eſt manifeſta; quia denuncians Euangelicè mouetur ſolùm zelo charitatis & boni ſpiritualis delinquẽtis ad denunciandũ, ergò hoc nõ poteſt ipſi præiudicare in hoc, quò minus in Ordine Iudiciali ſit teſtis legitim⁹. Circa denunciantem iudicialiter, qui eſt merè denuncians, & non Accuſator palliatus, quia non plus facit, quàm deducere casũ in notitiã Iudicis, cùm teneatur hoc facere, vt prouideatur de remedio, ꝙ magis opportunũ videbitur, sẽtiũt aliqui eũ non poſſe eſſe teſtẽ idoneũ cõtra ipsũ delinquentẽ, quem denũciauit, quia nemo poteſt eſſe ſimul actor et teſtis, illi autẽ exiſtimant, denũciantem ſemper facere actoris officiũ, colligũtq; ex Gloſsà c. in omni negotio, de teſtibus verb. in omni. Sed contrarium eſt communiter receptũ & maiorem habet probabilitatem, quandò delicta, de quibus teſtandum eſt, sũt in damnũ graue boni cõmunis vel tertij, & id ipſum in omnibus illis, in quibus non denuncians non eſt pars intereſſata, nec ſuſpecta. Ita Nauarr. d. c. inter verba, corol. 65. n. 779. & in Sũmà c. 25. n. 30. Thomas Sanch. l. Conſ. c. 2. dub. 27. nu. 1. & 2. Auila de Cenſuris 2. p. c. 5. diſp. 5. dub. 1. concl. 11. & notetur, quòd in 5. Concl. probauerat, edicta & excõmunicationes nõ obligare ad denunciationem Euangelicã, ad illam quippe obligat charitas, ſed ad iudicialem, ac proinde loquitur expreſsè de denũciatione iudiciali, quamuis ſemper ſit expediens procurare aliquod aliud indicium, quando iudicialiter denũcians in probatione facit teſtem cum altero vel alijs.

23 Teſtes deponentes verbis cõfuſis, obſcuris, ambiguis, duos ſenſus generantibus, non probant: *Quia dictũ obſcurũ aut confuſũ aut ambiguũ ſecundũ ius pro nõ dicto habetur,* vt docet Gloſſa in c. ſi teſtes §. in teſtibus, verbo ſimpliciter 4. q. 3. et ita ad examinatorẽ pertinet rogare teſtem, vt clarè & dilucidè loquatur. Ita N. Thomas à Ieſu tr. 3. c. 7. n. 13. & addit: quòd ſi teſtis in abſẽtià Iudicis examinatus fuerit, & ille qui examinauit illum, ad eius dictũ non attendit, ob quam cau-

Digitized by Google

cauſam dictum teſtis remanet obſcurum & ambiguum, nec datur commoditas illud declarandi, Iudex debet interpretari verba teſtis in illo ſenſu, quo fauent Reo, & non in contrario. Hæc doctrina melius dilucidabitur in cap. 16.

24 Circa teſtes auriculares sūt aliquæ difficultates, & vt melius intelligantur, duo ſupponenda ſunt. Primū, quod inter teſtes auriculares ſit teſtis de auditu proprio, & teſtis de auditu alieno; primus eſt ille, qui audiuit rē, de quà petitur teſtimoniū, eo quòd illā percipere pertineat ad hunc ſenſum, ſicut eſt ille, qui audiuit verba litigantium, vel iniuriam, quā vnus dixit cōtra alterū; & hic teſtis licet ſit de auditu, reducitur tamē ad teſtē ocularem, propter rationem generālē, ſecundū quam viſui attribuitur ob ſuam nobilitatē id, quod per alios ſenſus percipitur. Teſtis de auditu alieno eſt ille, qui audiuit rem referri ab alio, qui illam vidit vel audiuit, & appellatur à Doctoribus *Teſtis auditus de auditu vel auditus mediatè*. Eſt expreſſa doctrina Baldi in c. licet ex quàdam n. 6. verb. *Nota quòd interdum*, de teſt. Menoch. lib. 2. de arbitr. caſu 475. Farinac. de teſtib. q. 69. §. 4. n. 146. & n. 147. aduertit cū Panormitano in c. quoties n. 7. in fin. de teſt. ſequendo Gloſſam in c. hoc videtur, verbo *Iudicauit* 22. q. 5. quòd quando Doctores in his materijs tractant de teſtibus auditus abſolutè, debent intelligi *De auditu alieno vel de auditu auditus, non de auditu proprio*.

25 Hoc ſuppoſito certum eſſe debet, teſtes *De auditu proprio* abſolutè probare, quia vti dictū eſt, hi magis propriè ſunt teſtes oculares quàm auriculares; ſed quia quędā delicta percipi poſsūt per propriū auditū immediatè ſine aliquo impediméto, vel cum ipſo (v.g. tabulatum aut cortina, quæ mediet inter delinquentem & teſtem) in iſto caſu dicendum eſt, teſtem in cauſis criminalibus abſolutè non probare, etiāſi iudicet ſe cognoſcere vocem illius qui protulit iniuriam, & diſtinctè audiuiſſe verba, donec accedat aliquod aliud adminiculū. Dixi etiamſi certò ſibi perſuadeat ſe cognoſcere vocē, & diſtinctè audiuiſſe verba, quia ſi non cognoſcat bene vocē, aut verba diſtinctè nō percipiat, procul dubio non probat. Ita Menoch. vbi ſupra n. 22. Angelus in l. ſi nō ſpeciali, C. de teſtam. Abb. in c. cùm cauſam, col. 6. de teſtibus, & alij apud Farinac. vbi ſup. n. 176. & 180. Et licet ī cauſis ciuilib⁹ Farinac. n. 175. magno cum numero Authorū adducat contrarium, in criminalibus tamen huic ſententiæ ſe accōmodat n. 183. & 189. Ratio eſt, quia quod ſic auditu percipitur, quantumuis aliquis ſibi perſuadeat, ſe cognoſcere vocem loquētium, remanet deceptioni expoſitum, niſi poſtea vidiſſet ab eodem loco illas perſonas prodeuntes, & ita confirmaretur in ſuà primà perſuaſione, quod eſſent illi, quos audiuit, eo q̄ non ſint alij, vel vidiſſent eas ante ad illum locum accedere: ſciretq; alias non adeſſe. Addit tamen n. 196.

196.tale quandoq; poſſe eſſe delictum & circumſtantias perſonarũ delinquentium,quòd ſi eſſent duo conteſtes, ſufficerent ad abſolutè probandum. Sed iudiciũ huius relinquit ad arbitrium prudentis Iudicis & Prælati, ſicut etiam remittit de illis adminiculis, quænã ſufficiant vel non, ad ſupplendum defectum iſtorum teſtium.

26 Hinc infert Farinac.n.186.cum alijs, vnum ex his teſtibus no efficere ſemiplenam probationem in criminalibus,nec duos plenã:duos tamen Conteſtes ſufficere ad torquendum reum,& ego ex dicto illius infero,quòd apud Religioſos, inter quos non eſt vſitata tortura, ſufficient ad condemnãdum eum ad pœnam arbitrariam, etiãſi reus neget,ſi fuerit interrogatus: quia pœna torturæ grauiſſima eſt, ac proinde vbi hæc in vſu non eſt, illius loco applicari poterit pœna proportionata ad Iudicis arbitriũ, ſicut dictum fuit, & docet Anton. Gomez tom. 3. var.c. 13.verſ.aduertendum tamen:Quod dictũ eſt de auditu vocis per interpoſitum parietem vel cortinam in ordine ad probandum delictum, etiam dicendum eſt de alijs actionibus manifeſtatiuis illius, etiamſi nulla audiantur verba, conſtat ex cap.preterea,de teſtibus, vbi dubitatur,an ad probandam copulã carnalem neceſſarium ſit, teſtes deponere de viſu, vel ſatis ſit, eos deponere de famà & alijs actionibus ſine viſu: & reſpõdet Põtifex: *Quòd ſi teſtimoniũ conueniens de viſu reddatur, vel etiam de auditu,& præſumptionem violentã famæ cõſentiẽs ſubminiſtret, ac alia legitima adminicula ſuffragẽtur, ſtandum eſt teſtimonio iuratorum.* Sic Maſcard. de probationib. li. 1. concl.62.n.1. & 2. & alij communiter cum Farinac. vbi ſupra à nu. 197.vſq;ad finem. Notandũ tamẽ eſt,quòd quantò maius vel minus fuerit impedimentum, tãtò maior vel minor erit probatio, ac proinde clariùs et euidentiùs probabit ille, qui aliquid audiuit per interpoſitã cortinam vel tãpetem, quàm ille, qui per interpoſitum tabulatum, & melius iſte, quàm qui per interpoſitum parietem. Quod totum relinquitur prudentiæ Iudicis teſtem examinantis.

27 Supereſt nũc agere de teſtibus auditus alieni, qui ſunt illi,qui audiuerunt referri delictum ab alijs, qui viderunt,ſi.n.audiuerint ab illis, qui ſimiliter tãtùm audiuerũt, nihil efficiunt ad probandum delictum in cauſis criminalibus:licet aliquid efficiant ad probãdam infamiam, ſi adſint & ſuffragentur alia fundamenta. Ita Panormit. & Felin.in c. quoties, de teſtib.in fin. addendo tales impropriè nominari teſtes, eo quòd nihil probent in ordine ad delictũ.Loquendo deinde de illis, qui audiuerunt narrari delictum ab illis, qui viderũt,ſuppono quòd faciant fidem non ſolum in ordine ad probãdam infamiam, ſed etiam ad probandã antiquitatẽ in nobilitatẽ, ſtirpis claritatem,& ſimilia: in quibus non eſt difficultas. Similiter nec quando duo teſtes conteſtes audiuerunt

nar-

narrari delictũ ab ipſo delinquen-
te, faciunt ſemiplenam probatio-
nẽ, & de his intelligendus eſt Bo-
nacina, tom. 2. diſp. 10. q. 3. punct.
3. n. 2. vbi dicit: *Quòd ſi duo dicãt,
ſe audiuiſſe homicidiũ à Caio cõ-
miſſum fuiſſe, non probant, ſed ſo-
lùm faciunt indiciũ ad inquirẽdũ.*

28 Difficultas eſt in declarãdo, q̃d
probẽt iſti teſtes de auditu in cau-
ſis criminalibus, quãdo audiuerũt
ab eo, qui vidit committi delictũ.
Dico primò, quando vna perſona
ſola audiuit narrari delictũ ab alià
quæ vidit, & alia ſimiliter audiuit
ab alià, quæ etiã vidit illud, nõ ſo-
lùm non probãt delictum, verùm
etiam indiciũ, quod inducũt, parui
momenti eſt, quia cùm hi ſint te-
ſtes ſingulares & de auditu, parũ
valẽt in ordine ad delicta, quę exi-
gũt claras probationes. Ita Gloſſa
& Doctores in c. licet ex quàdã,
de teſtibus, in quibus nulla reperi-
tur cõtradictio. Addo, ſi duo ſimul
audiuerint delictum ab aliquo, qui
vidit illud, ſm̃ Maſcard. l. 1. de pro-
bat. concl. 104. Farinac. de teſtib. q.
69. n. 88. & alios, nihil etiã proba-
re, licet inducãt indiciũ aliquod, ſi
perſona, quę vidit, & illi, qui audi-
uerunt, fuerint omninò fide digni.

29 Dico ſecundò, quãdo duo ſimul
audiuerũt referri delictum à duo-
bus, qui ſimul viderũt illud, maius
generabunt indicium, quàm ſit il-
lud prius, licet non pertingant ad
faciendam ſemiplenam probatio-
nẽ: tale tamen indiciũ aſſociatũ in-
famię et alijs, ſuffragabitur ad pro-
bandum delictum in materijs per
alia media difficulter probabilib9;
ſufficiet tamẽ ad hoc vt Iudex det
torturam, vel imponat illius loco
pænam arbitrariã. Totum hoc re-
ſoluit cũ pluribus Farinac. vbi ſup.
c. 1. per tot. Et licet n. 29. cum mul-
tis nullà allatà ſententià in contra-
rium, addat, hoc habere duntaxat
locum, quando perſona vel perſo-
næ, à quibus teſtes audiuerunt de-
lictum, ſunt mortuæ, ſi enim viuãt,
examinari debent non curãdo te-
ſtes de auditu, & hoc etiã ad cau-
ſandam præſumptionẽ, quæ, vti ex
ſuo modo loquendi coniectatur,
aliquid minus eſt quàm indicium:
exiſtimo tamen, quòd ad generã-
dum indicium non ſit opus eos vi-
uere, dũmodo ſit aliàs difficile, q̃
ipſi per ſe teſtentur, v. g. vel quia
multùm diſtãt, vel propter alia in-
conuenientia. Ita dicit Menoch. de
arbitr. lib. 2. caſu 475. n. 6. quẽ ſe-
quitur Sanchez lib. 6. conſ. cap. 5.
dub. 19. n. 6.

30 Tota hæc doctrina communi-
ter eſt recepta à Iuriſtis et Theolo-
gis, & ita Miranda q. 23. art. 3. in-
quit: *Aduertendum eſt omni iure
eſſe prohibitum, vt teſtis de auditu
recipiatur in iudicio, vt conſtat ex
l. teſtium de teſtibus & ex c. tã lit-
teris de teſtibus & ex cap. licet ex
quàdam citato.* Quæ iura fundan-
tur in iure naturali & diuino, vt
conſtare videtur ex illo Prouerb.
12. *Qui quod nouit loquitur, index
iuſtitiæ eſt*, & Chriſtus Io. 3. quaſi
inſinuando qualitates, quibus prę-
diti debent eſſe teſtes ad hoc vt
fidem faciant, dixit: *Quod ſcimus,
loquimur, & quod vidimus, teſta-
mur*: & cum hàc communi ſentẽ-
tià

Digitized by Google

tià N.Thomas à Ieſu tract.3. c. 7. n.16. agendo de probatione infamiæ dicit: *Quòd ſi teſtis aliquos nominet, à quibus dicat ſe audiuiſſe id quod deponit, illi à quibus audiuit, examinandi ſunt*, & confeſtim ſubdit: *Quando non poſſunt haberi illi, à quibus audierunt, nec præſumptionem quidem faciũt*, vt tenet Menoch.cõſ.98.n.56. & aduertatur, præſumptionem in iſtorũ Authorum ſententiâ etiam minus eſſe, quàm indicium. Hæc veritas ne quidem Ethnicis Philoſophis abdita fuit, ſicut fatetur Demoſthenes orat.2 in Stephanũ, vbi ait: *Eſt manifeſtiſſimum impudẽtiæ ſignum, quempiam teſtificari, quibus non adfuit. Qui nouit aliquid & quibus gerendis interfuit, ea leges teſtificari iubent: vt rem à viuente auditam teſtificari leges non ſinunt*. Hæc Demoſthenes.

31 Diutiùs hìc immoratus fui, vt appareat, quàm parùm probent teſtes de auditu alieno, & quàm arenoſum debileque fundamentũ habeat ſententia eorum, quos citauimus nu. 3. pro ſecundo dicendi modo, propter quod procul dubio non fecerunt mentionem Authorum primi dicendi modi. Teſtis qui non vocatus à Iudice vltrò & ſuâ ſponte ſe offert ad teſtandum in cauſis criminalibus, tamquam ſuſpectus admitti non debet, niſi eſſet in ordine ad liberandã Communitatem ab aliquo damno graui, ſpirituali vel temporali, vel tertium aliquem innocentem, in his enim caſibus quis ſe tenetur præſentare. Eſt doctrina communis Iuriſtarum & Theologorum, ita Farinacius de teſtibus q.80. cum multis Authoribus & textibus. Sanchez lib.6.Conſil.c.5. dub.19. num.5.cum cæteris.

CA-

Digitized by Google

CAPVT XV.

De obligatione Teſtium ad reſpondendam Veritatem.

1 DE obligatione, quam habent ſubditi, ad reſpondendum, quando Prælatus procedit inquirendo per Inquiſitionem generalem vel mixtam, iam ſuis locis dictum eſt. Multa etiam dicta ſunt de obligatione, quam habent, quando procedit per inquiſitionem ſpecialem, & ita hic ſolùm ponam aliquas Cõcluſiones, & confeſtim deſcendam ad dubia particularia, quæ circa titulum præſentis capitis moueri poſſunt.

2 Prima Concluſio. Quando Prælatus aut Iudex per Inquiſitionem ſpecialem iuridicè teſtem interrogat, quàcunque vià procedat, habet obligationem grauem dicendi veritatem, niſi ex teſtificatione ſuà iuſtè timere poſſit graue aliquod detrimentum proprium vel ſibi vel rebus ſuis: nec etiam tenebitur reſpondere, ſi fuiſſet complex in eodem delicto, aut aliquo ſimili, & infamatus non ſit: niſi ex eo quòd non teſtaretur, ſequeretur maius damnum in bono communi, ſecundum quod dictum eſt de denunciatione cap. 9. n. 8. Ita Nauarrus in ſummà c. 25. n. 50. Couarr. qq. pract. cap. 18. Ledeſma, Leſſius & communiter omnes: & aſſero, niſi inferrentur maiora damna communi bono, quia ſi ſolùm debent inferri alicui particulari, non tenetur cum graui nocumento ſuo vel ſuorum ad teſtificandum vel denunciandum, ſicut loco citato dictum eſt, quia leges charitatis non obligant cum tanto detrimento proprio ad proximo ſuccurrendum.

3 Hæc tamen Concluſio non habet locum, quando interrogatus nouit delictum ſub ſecreto, quod ipſi communicatum fuit occaſione petendi conſilij vel auxilij pro bono animæ vel corporis, v. g. Theologus, Aduocatus, Medicus & ſimilis. Ita Corduba lib. 1. qq. q. 43. dub. 2. Nauarrus in Summà c. 25. num. 46. Petrus de Nauarra lib. 2. cap. 4. n. 222. Bannez, Ledeſma, Leſſius, Villalobos cum alijs multis. Ratio eſt, quia non eſt iuſtum, quòd illud præiudicet Reo, quod ipſe voluntariè & ſponte communicauit petendo conſilium & auxilium in leuamen ſuæ afflictionis & neceſſitatis; & ita licet Iudex iuridicè interroget reſpectu notitiæ, quam alij habent de delin-

linquente, non tamen reſpectu iſtius, quam habent iſti ſub dicto ſecreto,niſi fortè aliunde ſciuiſſent caſum, quia tunc tenerentur ad teſtandam veritatem, & deberent vti illà ſcientià. Nec huic contradicit Sotus de Secreto. memb. 2. quæſt.7. concl.4. (quamuis aliqui ex citatis Authoribus hoc ipſi imputent) quia ipſe loquitur in caſu, quo immineret graue damnum bono communi aut tertio innocenti ex eo quod non teſtificaretur. Verba illius ſunt: *Eadem ratione vt diximus ſuprà, nullà fide aut iuramento ſecreti obſtante tenetur quicumque etiam non iuſſus reuelare ſecretum,quod eſt in præiudicium tertij innocentis*. Quæ doctrina certiſſima eſt, in hoc enim caſu nullum ſecretum etiam iuramento ſancitum obligat, excepto illo, quod habetur per Confeſſionem Sacramentalem. Ita D. Thomas 22.quæſt.70. art.1.ad 2. Nauarrus vbi ſuprà num.42. cum hàc limitatione, vt damnum graue, quod imminet tertio, ſit maius damno infamiæ & pœnà, quā pateretur Reus. Eſt doctrina communis. Addit tamen Corduba in ſummà cap.64.ad conciliandum Authores, quòd ſi notitia fuerit accepta non occaſione petendi conſilij vel auxilij, ſed amicitiæ,ſicut amicus amico alia ſua communicare ſolet, in tali caſu ſecretum manifeſtari debet, & reſponderi veritas ad Superioris mandatum. Et in hoc & in alijs caſibus omnibus ſemper teſtanda & manifeſtanda veritas eſt, quantum neceſſum fuerit ad occurrendum damno boni Communis & tertij, & non plus:& hoc per media ſuauiſſima,ſi ſint ſufficientia.

4 Secunda Concluſio. Teſtis qui ſciens eſſe ſuperioris mandatum præcipiens ſubditis, vt accedant ad teſtificandum, ſe abſcondit, priuſquam vocetur in particulari, ne cogatur dicere contra amicum veritatem, aut propter alios reſpectus non excuſantes, licet grauiter peccet contra obedientiam, cùm illius teſtimonium in ordine ad cauſam ſit neceſſarium, non tamen peccat contra Iuſtitiam, ideò nō tenetur ad reſtitutionem damni, quod pars aut fiſcus paſſus eſt ex eo, quòd teſtatus non ſit:eſt ſētentia communis. Et addit etiam Leſſius contra alios lib. 2. cap.30. dub.8.n.59.cum Molinà diſp.8.& alijs,quòd etiamſi ipſi fuiſſet mandatum intimatum & vocatus eſſet ex parte Prælati, non peccet contra Iuſtitiam non accedendo. Verum eſt, quòd ſi teſtimonium ipſius ſit neceſſarium ad liberādum tertium aliquem innocentem ab aliquo damno graui imminenti, peccabit etiam contra charitatem non teſtificando, cùm ſine damno ſuo graui poſſet teſtari.Ita D.Thomas 22.quæſt.70.art. 1.& omnes Doctores. Et in hoc caſu charitas grauiter eum obligat ad præſentandum ſe in ordine ad teſtādum, etiamſi accerſitus & vocatus non ſit;ſic Doctores omnes. Si damnū eſſet contra bonum commune, tenebitur etiam cum damno ſuo graui ſecundùm doctrinam capi-

tis 5. à nu. 6. & capitis 9. Hæc omnia adeò certa ſunt; vt non indigeant probatione vel aliâ citatione Authorum, quàm ſit illa, quam dictis locis fecimus.

5 Tertia Concluſio. Tametſi Iudex interroget iuridicè, ſi tamen aliud non petat à teſte, quàm vt dicat id, quod ſcit, non tenetur ea dicere, quæ audiuit, eſto illa pro certis habeat, ac proinde poteſt iurare, ſe nihil ſcire, ſi ſit ſolùm teſtis de auditu alieno, ſi enim eſſet de auditu proprio, iam dicitur ſcire abſolutè, ſicut dictum eſt cap. 14. n. 24. ita Sotus in 4. diſt. 18. q. 4. art. 5. in ſolut. ad 4. & Nauarrus lib. 5. conſ. tit. de hæreticis n. 2. Sanchez lib. 3. ſummæ cap. 7. n. 5. Aragon. 22. quæſt. 70. art. 1. fol. 520. colum. 2. Ratio, quam afferunt, eſt; *Quia ſcire propriè, eſt veritatem viſu vel alio ſenſu perceptam in mente retinere*: & ita dici ſolet, *Quod credimus, non propriè ſcimus*. Et ſecundum hoc dicit Nauarrus, ſe in quàdam occaſione quemdam liberaſſe à pœnâ, ab inquiſitoribus impoſitâ, qui quemdam hæreticum ſepeliuerat, quia eum eſſe talem, aliunde non ſciuerat, quàm ex famâ ab alijs auditâ.

6 Cum aliâ ſubtilitate minus proficuâ (ne dicam damnosâ) priori contrariâ procedunt Petrus Mexia, Didacus Perez, Iaſon, & Franciſcus Curtius citati à Dianâ 4. p. tract. 4. reſol. 77. dicendo, teſtem abſolutè iurare poſſe in iudicio tamquam pro re certâ, de quâ interrogatur, eſto eam non viderit, dūmodò audiuerit à perſonâ fide dignâ, & ſibi certò perſuadeat ita eſſe; hoc enim ſufficit ad moralem certitudinem, & conſequenter ad hoc vt veluti certa iuramēto confirmetur: adduntque, quòd ſi teſtis preſſus interrogationibus Iudicis fateatur ſe iuraſſe pro certo de eo, quod nouerat ſolùm ex auditu; puniri non poſſit tamquam teſtis falſus. Doctrinam hanc aduertant bene Prælati non ſolùm in ordine ad examinandum iudicialiter teſtes, quos interrogare debent de causâ notitiæ, quam habent in eo, quod cum iuramento deponunt, ſed etiam in ordine ad viſitandas Communitates aut alios Prelatos, poſſunt enim cum illâ multa inconuenientia generari, ſi enim cū iuramēto affirmari poteſt certum eſſe id, quod ex ſolo auditu habetur, facilius ſine illo poterit affirmari. Non me latet, Thomam Sanchez lib. 3. Summæ cap. 4. n. 13. Portel. in addit. verb. iuramentum num. 6. Dianam vbi ſuprà & 3. p. tract. 5. reſol. 66. arbitrari, licitū eſſe, iurare pro certo ſic ex auditu habito: monent tamen, hoc in iudicio fieri non poſſe: *Quia in iudicialibus requiritur ad iuramenti veritatem omnimoda certitudo, & ſic in illis id non ſatis erit ad rem tamquam certam iurandam, niſi adiungatur cauſa illius notitiæ.* Hæc Sanchez. Et eſt doctrina recepta apud Iuriſtas, *Quòd teſtis non reddens cauſam ſcientiæ etiam non interrogatus in cauſis criminalibus, nihil probat.* Iulius Clarus q. 43. num. 22. &

alij. Et ego adijcio, non ſufficere ad affirmãdum tamquam certum ſic auditum in Viſitationibus, quæ à Viſitatoribus peraguntur, quia in illis plerumquè proceditur in fide alicuius tertij, & ideò, ſi teſtis non declaret cauſam ſuę ſcientię, Viſitator debet illam petere, & liquidare ad euitandas calumnias, quę ſub his palliatis loquẽdi modis apud homines inquietos latitare poſſunt.

7 Pater Leſſius de iuſtitiâ, & iure lib. 2. cap. 30. dub. 6. num. 51. Villalobos tract. 17. diffi. 1. cap. 1. nu. 16. Trullench in Decalog. lib. 8. cap. 3. dub. 2. num. 9. admittunt veluti certam ſequentem concluſionem. *In omnibus caſibus, in quibus non teneris teſtificari ſine iuramento, neque cum iuramento teneris.* Quia verò illam nõ explicant, nec limitant, dico: ſi aliud non velint dicere, quàm quòd quotieſcũque quis ſciens delictum poſito edicto, & mandato ſuperioris non tenetur denuntiare, vel teſtari, nec etiam teneatur, etiam ſi ab illo iuramentum petitum ſit, æſtimo cõcluſionẽ eſſe certiſſimam, quia illud ipſum, quod ſufficit ad eximẽdũ aliquẽ ab obediẽtia Superiori legitimo præſtanda in ordine ad manifeſtandum vel teſtãdum aliquid, cùm illud manifeſtari, vel denuntiari præcipit, vtiquè ſufficiet ad eum eximendum et am tunc, cùm ab illo petitur iuramentum. Si autem velint dicere, quòd ſemper cùm quis ſecluſo Superioris mandato licitè poteſt manifeſtare vel non manifeſtare aliquod delictum eo quòd non teneatur ad manifeſtandum vel ad ſeruandum ſecretum, non obſtante, quòd Iudex ab illo poſtulet iuramentum, etiam poſſe non teſtari veritatem, æſtimo illam omninò falſam; quia vti probatum eſt in cap. 8. n. 5. & ita tenent Bannez 22. q. 33. art. 8. dub. 4. concl. 6. Ledeſ. tract. 4. de miſericordia cap. 4. concl. 26. Auila de cenſuris part. 2. cap. 5. diſp. 5. dub. 5. §. ex dictis ſequitur, Suarez tom. 4 de Relig. li. 10. cap. 12. num. 44. & tom. 5. de cenſuris diſp. 20. ſect. 3. nu. 6. & 7. Sotus in 4. diſt. 22. q. 1. art. 2. ſemper quando ſubditus licitè aliquid manifeſtare poteſt, etiam ſi ſecluſo Superioris præcepto ad id non teneatur, ſuperueniente præcepto obligatur: id ipſum ſentiunt iſti authores de obligatione teſtandi propter rationem, quam dat Suarez, & eſt, quòd Prælatus eum actum, quem præcipit, in ſpeciali virtute conſtituat: & ita ſubditus obligabitur obedire, ſi ſint ex illis, quæ ad ſuum pertinent ſtatum, & officium. Notandum tamen eſt, ſermonem eſſe de caſu, in quo ſubditus ante preceptum vel iuramentum in omnium ſententiâ poteſt vel poteſt non facere denuntiationem, ſi enim eſſet, quando do ſunt ſententiæ probabiles pro vtraque parte, remanet illa difficultas communis, an ſubditus obligetur, quando Prælatus præcipit ſolùm cum opinione probabili?

8 Duæ difficultates ſatis graues hìc ſe offerunt. Prima eſt, an ad hoc

hoc vt teſtis obligetur ad reſpondendam veritatem, ſit neceſſarium, quòd ipſi conſtet, Iudicem legitimè interrogare. Secunda, an in caſu dubij teneatur ad teſtificandum id, quod nouit. Omnes ſupponunt quantum ad vtramque partē, quòd in criminibus, ex quibus imminet graue damnum bono communi vel alicui tertio innocēti ſecundum dicta in cap. 5. à n. 6. non ſit neceſſarium manifeſtare teſti ius, quod habet Iudex, quia habetur tanquam notorium, tùm etiam quia in caſu dubij tenetur quis reſpicere ad bonum commune, & tertij innocentis, quando damnum, quod timetur his, præponderat ei, quod Reo imminet. Idcircò ſicut omnes admittunt, in his caſibus quilibet particularis tenebitur denuntiare etiam Iudice non interrogante, & ſimiliter tenebitur dicere veritatem, ſi fuerit inquiſitus abſque eo, quòd illi exhibeatur aliud fundamentum. Hinc ſi non pateat alia via ad euitanda illa mala, quæ imminent, certum eſt, debere manifeſtari Iudici. Ita Sanchez lib. 6. conſil. cap. 3. dub. 36. nu. 4. & dub. 13. num. 4. Soto de ſecreto memb. 2. q. 4. concluſ. 4. cum cæteris.

9 Circa alia delicta, ad quæ requiritur infamia, eſt difficultas, an primò debeat conſtare ſubdito, quòd eam Iudex probatam habeat in proceſſu, ad hoc vt teneatur reſpondere. Aliqui citati à Sanchez vbi ſuprà tenent partem affirmatiuam, præſertim in caſibus grauioribus, & in quibus timetur magna infamia, & graue damnum Reo, ſiue Iudex procedat per viā accuſationis ſiue inquiſitionis, & tamquam probabilem admittit Sanchez num. 8.

10 Contrarium tamen alij meliori ratione ducti defendunt. Primò quidem, ſi enim multi ſentiunt, quos inferius referemus, quòd ad hoc vt Reus (præſertim inter Religioſos) obligetur dicere veritatem, Prælato ab eo exigente confeſſionem, non ſit opus manifeſtare illi ius quod habet eo, quòd præſumptio ſtet pro parte ſuà, quamdiu non conſtat contrarium; quantò magis idem aſſeri debet reſpectu teſtis, quando non habet dubitandi rationes de Iuſtitià Iudicis. Ita docent expreſsè Sayrus in Claui Reg. lib. 12. cap. 20. nu. 2. Trullench in Decalog. lib. 8, cap. 3. dub. 2. nu. 10. Verba illius ſunt: *Vbi euidenter conſtat Iudicem virum probum eſſe, non eſt neceſſarium, vt oſtendat tibi ſe procedere ſecundum iuris ordinem, quia nemo præſumitur malus, niſi quando id euidenter conſtat.* Secundò, quia ſi ſemper eſſet neceſſarium, quòd Iudex monſtraret teſti ius, quod habet ad interrogandum illum, nullum delictum niſi notorium puniri poſſet, cogitur enim plerumquè Iudex examen à teſtibus inchoare, ſiue ſit circa infamiam, ſiue circa corpus, & ſubſtantiam delicti. Igitur ſi ad hoc vt primus teſtis teneatur teſtari veritatem, ſit neceſſum, quòd illi oſtendatur in proceſſu Ius quod habet Iudex ad inquirendum,

numquam poterunt probari delicta,nec puniri delinquentes,nam ante dictum teſtis nulla habetur probatio. Ob quod pro indubitato tenendum eſt, non eſſe requiſitum id quod exigit prima ſententia, ſed ſufficit teſtem habere certitudinem, quòd Iudex habeat ius ad eum interrogandum, hanc verò habet, quando non habet cauſam perſuadentem, eum agere contra Iuſtitiam. Ita Sotus lib. 5. de iuſtitià q. 7. art. 2. ad 1. Sylu. verbo inquiſit. 1. quæſt. 3. diſt. 3. Diuus Antonin. 3.par.titul. 9. cap. 7.§.5.Gregorius Lopez part.7. tit. 29.l. 4. verb.*iuras* in fine, Areualus in materià de correctione fratern.cõcl.6.propoſit. 4. & ſequẽtibus & Sanchez vbi ſupra n.18. & addit Palacius in ſumma verb. Iudex hanc eſſe receptam cõſuetudinem. Saltem quoad teſtes, qui ſunt citati ad teſtificandum de infamia delinquentis in omni opinione hæc doctrina certiſſima eſt; quia tunc Iudex cognoſcit, an habeat fundamentum, vel non ad procedendum per inquiſitionem ſpecialem.

11 In ſecundo puncto maior eſt difficultas. Sciendum igitur eſt, an quando teſtis dubitat de iuſtitià vel iure Iudicis non in ordine ad inquirendum de infamià, ſed de delicto: & delinquente, teneatur teſtari veritatem, ſi illi non oſtendit fundamentum, ex quo interrogat. Antequam referam Doctorum opiniones, conueniens iudico citare aliqua verba grauia Soti infrà citati: *Si Prælati illi eſſent, quos nulla ignorantia decipere, nullaque poſſet corrumpere iniquitas: nulla eſſet tunc quæſtio, nec dubia eſſet ſententia hæc, quæ aſſerit in dubio inclinandum eſſe ſemper in præceptum Prælati. At, quia Prælati homines ſunt, qui decipi & decipere facile poſſunt, maiori negotio verſanda eſt quæſtio.* Prima ſententia ſine vlla limitatione affirmat, teſtem teneri ad teſtificandam veritatem in caſu, quo dubitat, an Iudex iuridicè interroget. Ratio eſt, quia quilibet, qui poſſidet rem aliquam, habet ius ad vtendum illà, licèt alter dubitet, an ſua ſit, vel non, *quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis*, cùm ergò Prælatus poſſideat ius interrogandi, & illud non perdat per dubium ſubditorum, tenebuntur obedire deponendo dubium ita Paludanus in 4.diſtinct.19.q.4. in fine, Sylueſter verbo Inquiſitio 1, quæſt. diſt. 8. D. Antoninus 3. part.tit.9.cap.7.§. 5. & dicit Sotus in locis ſtatim citandis, eſſe ſententiam communem inter Canoniſtas: & Nauarrus illam admittit in dict.cap. inter verba, corol. 52. nu. 600. ita tamen vt Iudex cum cognitione cauſæ, & non cæco modo procedat.

12 Secunda ſententia dicit, quòd quando in causà non agitur nec de damno graui proprio, nec alicuius tertij, qui ſit infamandus aut ad pœnam grauem condemnandus, tenetur quis obedire Superiori in caſu dubij: ſi tamen agatur de causà in quà hæc damna interueniunt ſi grauia ſint, non ſit obliga-

ga-

gatio reſpondendi, ſi ſubdito non conſtet de Iuſtitiâ, cum quâ Iudex interrogat. Dixi, ſi timeantur damna grauia, quia ſi ſint leuia, tenebitur quis reſpondere. Ita Corduba lib. 3. qq. q. 6. in 2. par. concluſ. Sotus lib. 5. de iuſt. quæſt. 6. art. 6. verſ. ex his autem, & de Secreto. memb. 3. quæſt. 2. concluſ. 2. & 3. & ibidem Corduba circa primam Concluſionem: immò addit Sotus: *In tali dubio teneri teſtes non detegere criminoſos.* Et accomodando ſe huic ſententiæ Thomas Sanchez lib. 6. Conſiliorum cap. 3. dub. 31. num. 6. inquit, eſſe verum, etiam ſi ſubditus magis inclinet ad hoc, quòd Iudex iuridicè procedat, dummodò reuera maneat dubioſus: & in hoc ſenſu debet intelligi Aphoriſmus Sà verb. teſtis nu. 2. vbi tractat hoc punctum, quia aliàs illa doctrina abſolutè intellecta ſecundum quod ab ipſo ponitur, eſſet falſa.

13. Probatur iſta ſententia primò: quia quilibet habet præſumptionem pro ſuà parte, quòd aliquis ſit bonus, quàm diu contrarium non conſtat. Poſito deinde ita eſſe, quòd dum dubitatur de iure Iudicis ad inquirendum contra perſonam aliquam determinatam, non conſtet, talem perſonam eſſe malam, nec Ius pro tali eam habeat, imò potius quoad hoc faueat Reis, tamquam ſuæ famæ, vitæ & bonorum poſſeſſoribus, ſequitur, quòd ſicut Iudex ſtante dubio de Iure ad inquirendum, grauiter peccaret inquirendo ob grauamen, quod inferret infamando, & dehonorando illum, qui erat in poſſeſſione ſuæ famæ & honoris: ſic teſtis, qui dubitando de iuſtitiâ Iudicis publicaret pro malo delinquentem, qui ſtat in poſſeſſione de bonitate reſpectu teſtis & aliorum, grauiter peccaret infamando illum, quantum ex parte ſuâ eſt; non minus, quàm ſi quis dubitando an aliqua res ad ſe pertineat, quam alter poſſidet, acciperet vel ſecretò, vel publicè, prout affirmant omnes: quod tamen ſemper eſt intelligendum, dummodò ex eo, quod quis non teſtetur veritatem, non immineat graue nocumentum bono communi vel cuidam tertio innocenti, quia iam dictum eſt, quòd ſicut ſi in his caſibus bono communi & tertio maius immineat malum, quàm delinquenti ex infamatione & condemnatione, Iudex in caſu dubij de iure, quod habet, tenetur ad inquirendum, ſic teſtis in dubio tenetur ad reſpondendam veritatem.

14. Secundo probatur hæc ſententia, quia nemo ſe poteſt obligare ad obediendum alicui Superiori in illis, quæ inferunt graue damnum tertio, non enim eſt dominus famæ illius, nec vitæ aut bonorum, nec ſe poteſt obligare cum ſuo graui damno ſpirituali, ergò vbi eſt periculum talium damnorum aut alicuius ex illis, ſicut in præſenti

caſu

caſu, non ſolùm non tenebitur, ſed nec licitè poterit reſpondere id, quod nouit, eſto ſit preſſus & conſtrictus per cenſuras & præcepta.

15 Id ipſum confirmat Sotus aliâ ratione fundatâ in vnâ certâ regulâ, & admiſsâ à Doctoribus in materiâ de Ignorantiâ, & eſt, quòd in caſu dubij ſecura pars ſit eligenda, quando alia ſecura non eſt: & ſi nulla ſecura ſit, illam ſequi opportet, in quâ eſt minus periculi: & dicit, quòd in materijs moralibus non cenſeatur minus dubia illa pars, quæ plures in fauorem ſuum habet rationes, dummodò non faciant illam deſinere eſſe dubiam, ſed illa, quæ eſt minus periculoſa, licet non ſit fulta tot rationibus, quia minus periculum, quod in illâ eſt, pro ratione fortiori habetur in ordine ad fugiendum ipſi. Verum eſt, ſi pericula ex vtràque parte eſſent æqualia, pars quæ in ſui fauorem plures habet rationes, amplectenda eſt, hoc tamen non poſito minus periculoſam ſequi opportet. Ex quo colligit, quòd cùm inter hoc quod eſt non obedire Prælato, & infamare & condemnare ad pœnam grauem tertium, hæc ſecunda pars ſit magis periculoſa, eo quòd maius ſit malum, tollere proximo honorem, vitam & bona, quàm non obedire, hinc eſt, quòd in caſu dubij periculoſius fugiendum ſit, quod eſt illud primum, & amplectendum hoc ſecundum, quod minus periculoſum eſt deponendo practicè dubium. Addit Sotus concluſ. 3. quòd ſi aliquis haberet opinionem probabilem de parte minus ſecurâ, & tantùm formidinem aliquam fundatam tamen & probabilem de contrariâ, etiamſi fundamentum formidinis non pertingat ad generandam opinionem, ſi imminet et nocumentum valde graue cuidam perſonæ magnæ expectationis in Republicâ, non tenebitur ſequi illam partem, pro quâ ſtat opinio probabilis, ſed ſequi poterit contrariam. Exemplum, quod ponit Sotus, ponam ego in verbis illius formalibus: *Interrogat te Iudex aduerſus digniſſimam perſonam, nempe cuius vita pretioſa eſt in Republicà, opinariſque Iudicem legitimè inquirere, ſed cum probabili formidine partis contrariæ, certè non tibi conſulerem opinionem ſequi, vt teſtimonium dicas, ſed potius celes, nam periculum graue, ne digniſſima perſona præter ius occidatur, aut infametur, facit vt in moralibus formido præponderet opinioni:* & ita tenet Trullench. vbi ſuprà: attamen ſi formido careret rationabili fundamento, ſed inniteretur ſolùm puſillanimitati vel ſcrupulo teſtis, debet reſpondere, & non curare vanum illum timorem.

16 Hanc ſecundam ſententiam cum omnibus ſuis limitationibus & ampliationibus præter Authores citatos ſequitur Nauarrus in dicto

dicto cap. inter verba, corol. 53. num. 135. Sanch. lib. 2. de matrimonio diſp. 36. num. 8. Villalobos tract. 17. diff. 1. num. 13. Trullench. in Decalog. lib. 8. cap. 3. dub. 2. num. 10. & mihi ſecurior videtur, charitati & Iuſtitiæ magis conſentanea propter rationes, quibus innititur, & ſic omnino eam amplecti opportet & ſequi, notando tamen, quòd quando ob dubium aliquod fundatum, quod habet ſubditus modeſtè petat à Prælato, vt illum auferat monſtrando fundamentum, quod habet ad interrogandum, tunc Prælatus debet committere Secretario, vt illud legat, neminem nominando, quod ſufficit, vt videat, eum procedere ſecundum iuſtitiam, cum quo iam non excuſabitur à teſtificanda veritate contra delinquentem.

Digitized by Google

CAPVT XVI.

De modo examinandi Teſtes.

1 SVppoſitâ neceſſitate iuramenti in teſtibus, de quâ Capite præcedenti num. 5. actum eſt, in præſenti declarandus remanet modus & circumſtantiæ, cum quibus accipi debet iuramentum, & examen fieri. Circa primum non deſunt Authores, qui dicunt, dictum teſtis datum in ſcriptis fidem facere, ſiue fuerit coram examinante, ſiue non, dummodò illud in chartà clauſà iuratum & firmatum tranſmittat. Hanc ſententiam tenent aliqui, quos citat Farinacius de teſtibus quæſt. 80. & illam admittit in mutis, & illis qui ex aliquâ infirmitate impediti clarè & diſtinctè loqui non poſſunt; nec non quando eſt recepta talis conſuetudo, ſicut multi dicunt eam eſſe Venetijs: admittit etiam illam Decianus conſil. 51. num. 101. & 107. lib. 2. quando per partes datur poteſtas Iudici ad procedendum de plano, relictâ ſolemnitate illâ Iuris, quæ ad illius apices ſpectat. Additque Decianus nu. 101. quòd quando teſtes ſunt homines prudentes, ſapientes & virtuoſi, faciant fidem dando vel mittendo ſua allegata iurata in ſcriptis. Ex quibus omnibus probabiliter infertur, hoc non eſſe aliquid de ſubſtantialibus Iudicij, ac proinde Prælati & Viſitatores hàc opinione vti poterunt, cùm expediens iudicauerint ad euitandum ſtrepitum & rumorem, qui in aduocandis teſtibus abſentibus cauſaretur; & multò magis ſi eſſet neceſſarium teſtimonium alicuius ſæcularis grauis, de quo ſcitur, quod ſuum dictū in ſcriptis depoſiturus ſit, non tamen ad teſtandum perſonaliter acceſſurus. Hanc ſententiam ſequuntur F. Ioſeph à Sanctâ Mariâ in ſuo Tribunali tract. 4. Rodriguez tom. 2. qq. q. 13. art. 4. præſertim in cauſis non magni momenti, & ex quibus non reſultat grauis infamia contra Reum, ſi enim hæc reſultaret, ſentiūt, teſtem debere vocari in præſentiam examinantis, vt coram eo & Secretario dicat & declaret oretenus veritatem.

2 His tamen non obſtātibus communis & magis recepta opinio apud Iuriſtas, Canoniſtas & Theologos eſt, quòd in cauſis criminalibus neceſſarium ſit, teſtes ſuum teſtimonium oretenus in præſentiâ examinantis deponere, & in ſcriptis non facere fidem, probant hoc ex multis legibus & textibus: principaliter ex cap. teſtes 3. q. 9. vbi dicit Pontifex; *Teſtes per quacum-*

cunque ſcripturam teſtimonium non proferant, ſed præſentes his quæ viderunt & nouerunt, veraciter teſtimonium dicant, & ibidem Gloſſa verb. *Sed præſentes* & verbo ſcripturam inquit: *Teſtibus non teſtimonio credendum eſt*. Quæ verba ibi Gloſſa deſumit ex cap. veſtra, de cohabitatione Clericorum & mulierum: & in cap. à nobis qui matrim. accuſ. poſſ. dicit Pontifex: *A nobis eſt quæſitum, vtrùm aliqui ſuper accuſationem matrimonij nihil propriâ voce depromentes, debeant per ſolam chartulæ conſcriptionem admitti? Ad hoc reſpondemus, quòd in talibus niſi quantum ad præſumptionem nullius momenti eſt conſcriptio quoad ſententiam proferendã, niſi alia legitima adminicula ſuffragentur*. Et licet videatur, hîc loqui Pontificem de Accuſatore, intelligit tamen eum Gloſſa cum alijs Doctoribus etiam de Teſtibus, & probat hoc ex illis verbis *nullius momenti eſt conſcriptio quoad ſententiam proferendam, quia ſententia* (inquit) *ad dicta teſtium profertur, non ad dicta Accuſatoris*. Ratio, quam Doctores pro hâc Concluſione afferunt, eſt, quia in depoſitionibus factis per ſcripturam Iudex non videt, quà facie, quo timore vel audaciâ teſtis loquatur, nec etiam poteſt replicare ſuas interrogationes in his, in quibus eſt neceſſaria declaratio ad hoc, vt appareat, an loquatur conſequenter, vel non, vel moneatur paſſione & ſimilia: hæ quippe ſunt circumſtantiæ valde neceſſariæ ad dignoſcendum, an teſtificetur veritatem vel non.

3 Exiſtimo, hanc ſententiam omninò recipiendam eſſe à Religioſis cum illâ limitatione, cum quâ illam admittit Farinacius vbi ſuprà num. 39. nimirum teſtificationem muti factam per ſcripturam facere fidem in præſentiâ examinantis, ſicut & illius qui ex impedimento linguæ clarè & diſtinctè loqui non poteſt. Item dictum teſtis depoſitum per ſcripturam in ordine ad probandam infamiam extraiudicialiter, ſicut ſentiunt Felinus & alij, quos citat & ſequitur Farinacius num. 41. Reliqui tamẽ teſtes, vt fidem faciant, per ſe ipſos & oretenus coram examinante debent deponere, nec ſufficit per tertiam aliquam perſonam, licet ſufficeret per Interpretem, cùm teſtis ignorat linguam. Ita Bartol. in l. qui bonâ fide, §. ſi alieno num. 17. ff. de damno infecto, Butrius in c. licet, de teſtibus, & alij multi, quos refert & ſequitur Farinacius de teſtibus quæſt. 74. num. 28. nec ſufficit, quòd deponat cum iuramento extraiudicialiter, ſed debet in iudicio deponere. Maſcard. de probat. in præfat. quæſt. 5. num. 89. Farinacius vbi ſuprà num. 29. Nec ſufficit iurare ſolùm oretenus, ſed opportet manu tangere rem aliquam ſacram. Ita Farinacius num. 27. Stylus communis, qui hodie in his Regnis obſeruatur, eſt, quòd Sacerdotes iurent *In verbo Sacerdotis* poſitâ manu ſuper pectus, illi verò qui non ſunt tales, poſitâ manu ſupra vnam Crucem, di-

dicendo, ſe iurare Deo & illi Cruci, quòd velint dicere veritatem in omnibus, de quibus interrogati fuerint (ut intelligitur ſecundùm iuſtitiam).

4 Teſtis debet examinari per ipſam perſonam Iudicis, vt habetur in Auth. apud eloquentiſſimum, C. de fide inſtrumentorum, & in l. 3. §. ideòque Diuerſ. ff. de teſtibus & l. ſolam, C. eodem & ibi Gloſſa, & communiter Doctores docent cùm Baldo in cap. ſi qui teſtium, de teſtibus, inculcant cum magnâ ponderatione Couatr. lib. 2. variar. cap. 13. n. 10. Segura de Aualos in ſuo directorio Eccleſiaſticorum Iudicum par. 2. cap. 2. num. 17. & 23. conquerendo grauiter de illis, qui ſine causâ vrgenti contrarium faciunt; Simanchas de Catholicis Inſtitutionibus cap. 64. num. 11. & 21. dicendo, hunc eſſe ſtylum Sacri Tribunalis Inquiſitionis. Ratio eſt illa, quæ fuit tacta numero precedenti, quia ex modo loquendi teſtis, ex aſpectu, triſtitiâ vel lætitiâ, ex audaciâ vel verecundiâ & timore, prudentiâ vel imprudentiâ, ex accuſatione, querelâ & modicâ connexione in reſpondendo ad interrogata, ex facilitate dicendi aliqua ſine reflexione ad ea quę dicit, aut dixit, & ex alijs circumſtantijs formatur conceptus de teſtimonij veritate, totumque id quod ad liquidandam conducit veritatem, fieri debet omni poſſibili adhibitâ diligentiâ & labore.

5 Si tamen Iudex legitimè impeditus eſſet, licitè poterit examen teſtium ſuo Secretario committere, vel alicui alteri perſonæ dignæ & competenti, præſenti vel abſenti: ita tamen vt conſtet in proceſſu de tali commiſſione, prout diſponit Auth. apud eloquentiſſimum citata: quòd verò hoc licitum ſit Iudici, præterquam quòd ſic perſuadeat Tribunalium tàm ſæcularium quàm Eccleſiaſticorum cõſuetudo, conſtat ex cap. 2. de indicijs in 6. vbi interrogatus Bonifacius VIII. an in caſu quo teſtimonium alicuius mulieris in aliquâ causâ neceſſarium eſſet, poſſit cõpelli ad hoc, vt perſonaliter ad teſtificandum veniat in Iudicis præſentiam? Reſpondet, quòd non, quia non decet fœminas vagari extra ſuas domos, & multò minus per domos Iudicum & Tribunalia, ſed quòd Iudex potius accedat ad domum mulieris, & ſi non poſſit, vel conueniens non fuerit, *Tabellionem aut aliam perſonam idoneam ad eam transmittat*. Id ipſum determinat Eugenius III. in cap. ſi qui teſtium, de teſtibus, vbi ſic ait: *Si qui teſtium valetudinarij ſunt, & ſenes vel debilitate confecti aut paupertate depreſſi, ita quòd non poſſint ad veſtram præſentiam adduci: ad ipſos recipiendos mittatis perſonas idoneas & diſcretas*. Ex quibus textibus diffusè probat Baldus cum multis inſufficientiam teſtificationis in ſcriptis traditæ: numquam enim de illâ Pontifices mentionem faciunt tamquam ilicitè de re nullam faciente fidem.

6 Quando accipitur à Teſte iuramentum, debet eſſe de eo, quòd nu-

nudè & ſimpliciter ſit depoſiturus veritatem in his,in quibus interrogatus fuerit, nullo ad miſſo reſpectu humano,nec vlli ſit condeſcenſurus paſſioni,&c.expedit etiã in iuramento addere,ſe nihil reuelaturum Reo vel alicui alteri perſonæ id quod teſtatus eſt ante datam ſententiam, & cauſam publicatam, quia procul dubio ſic conuenit ad euitandas calumnias,& graues inquietudines, quæ ex oppoſito ſequi poſſunt. Ita docent Hoſtienſis in cap. Fraternitatis, num.5.de teſtibus, & ibidem Panormitanus num.3.Felin.num.10. Farinac. de teſtibus quæſt. 74. nu. 18.cum alijs multis, quem ſequitur Alderete li.1.cap.9.num. 6. & Farinacius quæſt.67.nu.296. cum alijs dicit: teſtem reuelantem ſuum dictum ante publicationem cauſæ debere puniri cum rigore ad Iudicis arbitrium. Mihi autem videtur melius fore, quòd poſteaquam teſtis ſua dicta firmauit, loco iuramenti prælatus imponat ipſi præceptum, vt teneat ſecretu vſque ad publicationem proceſſus abſquè eo, quod iſte nouæ circumſtantiæ iuramenti implicetur; quamuis ſi teſtis ſæcularis ſit, expediens ſit, quòd iuramentum ſe extendat ad omnia prædicta, cùm Prælatus Regularis tali præceptum imponere non poſſit.

7 Prudens eſt præuentio,ſi Iudex, antequã Secretarius aliquid ſcribat, ſe informet ab ipſo teſte circa ea, quæ ſcit, & dicere poteſt, ne perdatur tempus & charta, ſicuti contingeret, ſi reſponderet teſtis, ſe non ſcire aliquid alicuius momenti circa omnes interrogationes factas. Verum eſt, quod ſi factis ſex aut octo interrogationibus ſcint aliquid,circa vnum, & aliud circa aliam,&c. ſcribi debeat nec inconuenit eum ad cęteras reſpõdere,ſe nihil ſcire, aut nihil habere ad dicendum.

8 Teſtis debet dicere ætatem, quam habet, ſi enim ſit minor quindecim annis, dictum illius nõ facit plenam fidem in ordine ad condemnandum Reum, ſicut notat Lex,teſtimonium in fin. ff. de teſtibus, licet generet præſumptionem vel indicium, cui ſi ſuffragentur alia adminicula, ſufficiet. Debet ſcribi nomen proprium, & appellatiuum ſiue cognomen teſtis,ſtatus ipſius, & conditio, v. g. quòd ſit Sacerdos vel non &c. & totum quod hic exprimitur, ita poni debet, quia omnia pertinent ad ſubſtantiam & non ad apices iuris. Alias interrogationes generales remitto ad praxim, quæ in ſecundà parte collocatur.

9 Illud de quo Examinans maximè curare debet, eſt, dilucidare cauſam ſcientię, quam habet teſtis, ſicuti dictum eſt: & aduertat Iudex informans, quòd ſi teſtis obliuiſceretur reddere rationem illius,illam debent petere. Notandum etiam eſt, non eſſe bonum modum reſpondendi ad interrogationem, dicere, ſe ita nouiſſe, prout in illis contentum eſt, ſed opportet annectere rationem dicendo,v.g.,quia erat præſens,quãdo contigit caſus, & vidit oculis

ſuis vel quia audiuit, ſi fuerit aliquid ſpectans ad auditum, nam inter ſcire aliquid ex viſu, vel ex publicitate, vel ex auditu, talis eſt latitudo, & diſcrimen, vt vnum probet, & alterum non, ſicut ſuis in locis dictum eſt: itaquè reſponſio tàm generalis Reo præiudicare non debet, donec ſpecificetur & declaretur cauſa notitię.

10 Non eſt parcendum labori & ſcriptioni in eo, quod deponat teſtis, etiam ſi id quod interrogatio petit, foret repetendum, ad quod aliqui parum reflectunt, & malè faciunt. Debet etiam à teſte peti, vt declaret tempus, locum, & perſonas, quæ præſentes erant, & ſi citauerit aliquem aut aliquos notentur illius dicta, conteſtando caſum cum ſpecialibus ſignis, in quibus concordant & conueniunt, v. g. Dicendo, cùm omnes tali die, tali horâ in horto eſſent, vel dum talis vel talis eſſet in veſtibulo vel introitu clauſtri, vel Eccleſię aut alterius loci, quod multum importat ad dilucidandam veritatem vel in fauorem Rei (quemadmodum ex caſu Sanctæ Suſannæ cõiectari licet Daniel. 11.) vel ad delicti probationem: præterquam quòd per hanc diligentiam frequenter deteguntur circumſtantiæ diminuentes aut aggrauantes, exẽpli gratiâ defenſio inculpata, paſſio repentina, vel quod ſit caſus præcogitatus, proditio, vel in loco ſacro, aut in Prælati præſentiâ, ſicut notat Lex Gracchus, C. de adulterijs.

11 Quando interrogatio eſt negatiua, reſponſio debet eſſe affirmatiua, aliàs non probat. Sit exemplum interrogatio dicit, an ſciant Fratrem talem fugitiuũ vel Apoſtatam numquam ſe amplius præſentaſſe aut comparuiſſe in aliquo Conuẽtu Religionis, poſteaquam fugit ex tali Conuentu? vel dicit, an ſciant, Petrum qui petit habitum Religioſum, non ſic eſſe ære alieno grauatum, vt impedire poſſit ipſius profeſſionem iuxta Apoſtolicas Conſtitutiones? iſtæ ſunt interrogationes negatiuæ. Reſponſio verò quæ non probat ex eo quòd negatiua ſit, eſt huiuſmodi: iſte teſtis dixit, ſe non ſcire, an fugitiuus ſe præſentauerit, vel comparuerit, vel ſe non ſcire, an Petrus ſit grauatus ære alieno, &c. Hoc enim non eſt affirmare, illum ſe non præſentaſſe, vel iſtum non eſſe ære alieno grauatum, quod probari intẽditur, ſed an ille ſe præſentauerit vel non, an iſte ſit ære alieno grauatus vel non, teſtem non ſcire. Hoc autem multum diſtat à fine, ad quem interrogatio dirigitur, quia poteſt eſſe, quod ille ſe non præſentauerit & quòd iſte debita contraxerit, & teſtis ignoret vtrumquè. Ac proinde ex eo quòd dicat, ſe neſcire an iſte contraxerit debita, vel ille ſe præſentauerit, fidem non facit, idcircò debet dicere teſtis, ſe ſcire, quòd talis fugitiuus ſe non præſentauerit, nec in Religione comparuerit, eo quòd ſit publicum, & ſi aliter res ſe haberet, ſciret vtique vel audiuiſſet illis vicibus, quibus de tali Religioſo inquiſiuit, tum etiã,

quia

quia ſimilia confeſtim ſciuntur inter Religioſos eius Conuentus & Prouinciæ, ex quibus fugit; præſertim cùm Religioſus fugitiuus eſt perſona valde cognita, ex quibus omnibus perſuaſum eſſe poteſt, talem ſemper extra Religionem manſiſſe: in alio uerò caſu debitorum debet dicere, quòd ſciat, eum non contraxiſſe debita, ſi enim illa contraxiſſet, ſcit eum eſſe ſoluendo, & quòd ſoluiſſet aut ſoluet, eo quòd iam ordinem ſoluendi dederit, & quòd ſciat, quia ſi contraxiſſet debita, utiquè noſſet propter ſtrictam amicitiam, quam ſemper cum eo profeſſus eſt, nec hoc celaſſet, ſicut nec alias res grauis momenti celauit, tum etiam, quia ſcit illum eſſe hominem à negotijs, & contractibus alienum, & quòd numquam in loco quo degit, audiuent, eum contraxiſſe debitum alicuius momenti: & hoc modo teſtis ſua dicta probat, non autem priori modo. Ad hoc multum reflectendum eſt, nam ex huius inaduertentiâ in informationibus multi errores committi poſſunt, præſertim in materiâ Apoſtaſiæ continuatæ, & longæ, redduntur quippe nullæ tales informationes ob defectum probationis in teſtibus.

12 Alius defectus in informationibus eſſe poteſt, & conſiſtit in quàdam reſponſione factâ uel datâ ab uno teſte eodem modo & ijſdem uerbis, quibus fuit data, ab altero. Quod prouenit ex eo, quòd Secretarius, uel informans prælegat teſti illud ipſum, quod depoſuit alter, reſpondeatquè, itá rem ſe habere, uel ſic eſſe, & ſine alio examine, vel replicâ ſcribat reſpõſionem ad omnes interrogationes eadem formâ, & modo, quo ſcripta fuit reſponſio alterius. Et hoc procul dubio reddit informationem ſuſpectam, nimirum uel quòd Secretarius compoſuerit reſpõſionem eo modo, quo debebat dari, uel quod teſtes conuenerint inter ſe, & ſaltem hoc arguit in Iudice negligentiam in inquirendo eo, quod teſtes ſciunt, & de modo quo ſciunt. Hæc aduertentia eſt S. Thomæ 22. quæſt. 78. art. 2. ad 2. & Simancæ ubi ſupra cap. 64. nu. 54. & aliorum.

13 Ad euitandum hoc inconueniens unuſquiſque teſtium in loco ſecreto examinandus eſt ſolùm Iudice & Secretario præſentibus, & abſque eo quòd uideat ea, quę ab alijs teſtibus dicta ſunt, ſed procedat præcisè & ſe regulet iuxta ea quę nouit. Secretarius verò debet ſcribere teſtis allegata ijſdem verbis, quibus ipſe teſtificatus eſt, & in caſu quo aliquid corrigendum eſſet, debet fieri ſine eo, quòd mutetur in minimo, vel maximo eiuſdem ſtylus, & conceptus: & hoc præſente, & aſſiſtente ipſo teſte.

14 Aduertant Iudex, & Secretarius, ſe grauiter peccaturos, ſi ſcribant ſolùm ea, quę ex dicto teſtis grauant, & condemnant Reũ, ommittendo illa, quæ illum defendunt, & excuſant aut culpam diminuunt. Eſt doctrina Iulij Clari quæſt. 23. in princ. de Scapio, de iu-

iure non ſcripto cap. 51. num. 18. & aliorum. Hoc enim habet ſpeciem fraudis, ſicut dixit Baldus tract. de teſtibus 2. par. num. 24. & aſtutam præſefert occultationem veritatis, ne dicam falſitatem. Et pro maiori claritate atquè ad euitandam omnem æquiuocationem & confuſionem aduertat Secretarius (ipſe enim eſt, cui incumbit ſcribere, & referre omnia, quæ in informationibus continentur) vt quando teſtis dixit, ſe hoc audiuiſſe, ſcribat illud tamquam auditum à tertia perſona, ac proinde dicere debet, teſtem hoc audiuiſſe, &c. iſte eſt ſtylus ordinarius, niſi in caſu quo opporteret côteſtari verba formalia, quæ quis dixit declarando ipſas perſonas, v. g. *Item declarauit iſte teſtis, ſe tali tempore, & occaſione præſente tali audiuiſſe dicentem N. Reum verba ſequentia: Pater ſum reſolutus & ſtatui me vindicare de iniuriâ à Petro mihi illatâ*, vel id, quod fuerit: in hoc ſolùm caſu ponuntur verba formalia cum iſtâ aduertentiâ: & procurando diſtinguere bene nomina perſonarum, de quibus aliquid dicitur aut refertur, euitabitur confuſio, quæ cauſari poteſt ex duorum colloquio.

15 Non conuenit, quòd teſtes vtãtur verbis ambiguis, v. g. *Credo, mihi perſuadeo, imaginor &c.* Ita determinatum eſt in l. teſtium, C. de teſtibus, & docent Graſſis dec. 79. num. 2. quia iſte loquendi modus ſecundum dicta cap. 14. num. 23. non probat, & ita debent affirmare tamquam certum id, quod ſciunt, & quomodo ſciunt, an quia viderunt, vel quia eſt publicum, vel notorium, vel quia audiuerunt ab aliqua perſonâ fide dignâ, niſi probatio fundaretur in præſumptione quam vocant *Iuris & de iure*, in illâ enim valet dicere, credo. Sit exemplum, vidit aliquis Petrũ tali die in tali domo & loco abſconditum, & nudum cum nudâ, & ex hoc dicit, *Credo eum eſſe adulterum, &c.* hæc probatio eſt legitima, etiamſi ſtet ſub verbo *Credo*, quia eſt fundata *In præſumptione Iuris*, ſicut colligitur ex cap. præterea, de teſtibus & ex l. ſi vicinus C. de nupt js. Et tenent communiter Doctores cum Panormitano in cap. quoties, de teſt. Felinus in c. inquiſitionis §. quaſiuiſti de Accuſationibus, Farinac. quæſt. 6. 8. n. 74. & 111. Si tamen credulitas iſta fundaretur in præſumptione magis remotâ, v. g. ſi diceret, *Credo quòd talis ſit adulter, quia vidi illum aliquoties cum tali fæminâ maritatâ loquẽtem in eius domo, vel plateâ*, non facit probationem alicuius momenti.

16 Quando informans inueniet teſtes omni exceptione maiores, illos examinet: in defectu tamen horum, admittat omnes illos, de quibus fuimus locuti in cap. 14. notando, quòd, ſi ad ipſum non ſpectet ſententiare cauſam, conueniens ſit, quòd notet & ſignificet in chartâ Prælato ſuam mentem, & ſententiam, quam tulit de quocunque teſtium, videlicet, quòd

talis

talis ipſi viſus fuerit inconſideratus & temerarius, facilis & procax ad loquēdum, quòd animaduerterit eum tinctum pice alicuius paſſionis, vel quòd inuenerit modicam conſequētiam & conſiſtētiam in dictis illius. Hoc importat plurimùm, cùm enim in Religione non publicentur teſtes, vt Reus contra eos poſſit excipere, prout inferius dicemus, nec Aduocatus, qui eum defendat, debet Iudex hoc ſupplere meliori modo quo poterit: & propterea multum intereſt, Iudicem eſſe bene informatum de qualitate teſtiū, quæ perſonę ſint, quà veritate eorum dicta nitantur. Totū hoc fundatur in c. per tuas de Symonià, vbi Papa Innocentius III. exigit teſtium qualificationem. Id ipſum ſtabilitū eſt in leg. 3. ff. de teſtibus, & cōfirmāt multi Authores in illa verba *Maiores* Gloſ. in c. 1. de cōſanguinitate & affinitate, & ſpecialiter Abb. num. 5. Maſcard. tom. 1. c. 6. num. 68. Couarrub. in praxi crim. cap. 18. num. 1.

17 Quærit Iulius Clarus lib. 5. §. fin. q. 53. n. 8. an, ſi teſtis, qui iurauit ſe reſponſurum veritatē, circa aliqua puncta vel capita in examine inueniatur dixiſſe falſum, probet in ordine ad alia? reſpondet negatiuè: *Nam iuramentum eſt indiuiſibile, & ſic meritò vbi teſtis eſt in vno ſuſpectus, totum eius teſtimonium redditur ſuſpectum, & quando eius dictum in vno reprobatur, non creditur ei neque in alijs:* atq; hanc eſſe communem Doctorum opinionem citans diuerſos ex illis. Sed hoc intelligendum eſt, quando falſa teſtificatio fuit circa aliquam circumſtantiam ſubſtantialem delicti principalis; ſi enim eſſet circa aliquid merè extrinſecū, non vitiaretur teſtimonium circa reliqua, nec teſtis denominaretur falſus, quia quemadmodum quādo duo vel tres teſtes conueniunt in corpore delicti & in circūſtantijs, quæ conteſtantur veritatem, etiamſi varient & ſibi contradicāt in alijs accidentibus, probant, nec falſum illorū dicitur eſſe teſtimonium, ſic etiā in caſu noſtro. Ita Iulius Clarus vbi ſup. n. 9. Imola in l. §. ſi quis ſimpliciter nu. 35. vol. 3. verſ. itē inducitur, ff. de verb. obligat. Alex. conſ. 87. n. 19. lib. 5. Dec. cōſ. 105. poſt n. 2. verſ. venio ad ſecūdum & conſtit. 602. n. 4. dicēdo eſſe communē; licet non deſit, qui contrarium ſentiat. Aimon. cōſ. 99. n. 8. Bertaz. conſ. 296. n. 6 Baiard. in addit. ad Clarum q. 53. n. 21.

18 Quando teſtis in iudicio cū iuramento aliquid depoſuit, quod cōſtat eſſe nullum, vel quia Iudex erat competens, vel ex alijs capitibus, poſtea verò ī alio iudicio deponit contrarium, debet ſtari huic ſecundo dicto, quia primum non curatur, & ita non præiudicat ſecūdo. Ita Gloſſa in c. cùm cauſam, de teſt. Felin. in c. cùm tu. n. 5. eod. tit. & alij. Si tamē in Iudicio valido teſtis dixit ſe nihil ſcire, & deinde citatus à Iudice Superiori deſiderante ſubſtantiare magis cauſam, reſtetur aliquid, nulla erit teſtificatio, eo quòd teſtis reputetur falſus, & præſumatur deprauatus ab

viâ

vnà partium. Ita Angel. de Vbal. inter conſ. crim. conſil. 74. n. 23. in fine, lib. 2. Iulius Clarus quæſt. 53. num. 14. & ait eſſe aliorum Doctorum: ſi tamen in primo Iudicio valido depoſuit aliquid ſub iuramento, & ſtatim in alio Iudicio deponit cum iuramẽto contrarium, certum eſt, talem tamquam falſarium eſſe caſtigandum. Dubitant autem Doctores, an alicui ex huiuſmodi dictis ſtandum ſit in ordine ad cauſam. Aliqui citati à Iulio Claro num. 13. aſſerunt, nullum eorum dictorum fidem facere, nec de illis quidquam curandum eſſe: ipſe tamen arbitratur probabilius eſſe, quòd licet teſtis tamquam falſus caſtigandus ſit, primo tamen dicto ſtandum ſit. Ita Alciatus de præſumption. reg. 2. preſumpt. 29. num. 7. affirmans hanc eſſe communem Doctorum opinionem. Ratio fundamentalis eſt, quia præſumitur teſtem pro ſecundo dicto à parte eſſe vitiatum, ac proinde licet puniri mereatur, primum dictum tenet, quamuis ex ſecundà teſtificatione contrarià nonnihil perdat firmitatis. Nec contra hoc valet dicere, quòd ſi ille qui cum iuramento reſpondit in vno iudicio, ſe nihil ſcire, & poſtea in alio iurat de aliquà re determinatà, nihil probet, quomodo probabit ille, qui vnà vice iurauit vnum & poſtea iurat contrarium? Reſpondetur, hanc obiectionem noſtræ fauere ſententię: ſicut enim in ſimili obiectionis non attenditur ad ſecundum dictum non ſolùm propter contrarietatem iuramenti, ſed quia præſumitur teſtis vitiatus à parte intereſſatà: ſic in primo caſu illud ipſum præſumitur de ſecundà teſtificatione, & cum in primà nihil ſit faſſus, non habetur dictum, cui ſtari poteſt: in caſu tamen, quo in iudicio iurauit vnum, & in alio contrarium, fundamentum habetur ad perſuadẽdum, quòd primum dictum ſit verum & rectum vtpote illius, qui à parte deprauatus non erat, & illi inſiſtendum ſit, non autẽ ſecundo.

19 Aliud dubium notatu dignum pro dicendis in capite ſequenti, agitant aliqui, & eſt, an quando in ipſo Iudicio & coram ipſo Iudice aliquis teſtatur contraria, debeat alicui eorum adhiberi fides, & dubium principaliter procedit in opinione aſſerente *Poſt litis conteſtationem* eſſe neceſſariam teſtiū ratificationem, de quà agetur capite ſequenti.

20 Quo ſuppoſito dico primò, quòd quando teſtis abſq; eo quòd recedat à præſentià Iudicis (quod Iuriſtæ vocare ſolent *In continenti*) & ſine animo corrigendi, nec allegando iuſtam cauſam pro emendatione vel correctione illius, quod primò dixerat, dicit contraria in ſubſtantialibus teſtimonij, non eſt illi in vllo alio adhibenda fides, iſte enim eſt teſtis falſus, & abſolutè varians, ac proinde non facit fidem. Ita Menochius de arbitrarijs caſu 108 num. 2. Alciatus vbi ſuprà præſumpt. 25. num. 4. Iulius Clarus vbi ſuprà num. 53. Couarruuias lib. 2. variarum cap.

cap.13.num.8. Roland. à Valle conſ.73.n.30. & omnes abſque eo, quòd citent aliquem Authorem in contrarium.

21 Dico ſecundò, quòd ſi teſtis in caſu dicto cum animo ſe corrigendi & emendandi dicit aliquid diuerſum ab eo, quod dixerat ante, debet ſtari ſecundo teſtimonio, & non primo, quod corrigit & emendat, cùm enim humana fragilitas ſit ſubiecta obliuioni, & teſtis non habuerit tempus loquendi cum illis, qui potuiſſent ipſum corrumpere perſuadendo illi, vt præteritum dictum corrigeret, præſumendum eſt, correctionem eſſe conſentaneam & conformem veritati. Et licet aliqui aſſerant, probandam eſſe cauſam erroris, alij tamen dicunt hoc non eſſe neceſſarium, licet conueniat, eum ſaltem vnam afferre, ſi enim non faceret, redderet ſuſpectam correctionem. Ita Doctores citati: & hoc ſiue Secretarius ſcripſerit primum dictum, vel non: ita vt teſtis nec à præſentià Iudicis diſceſſerit, nec ſuo dicto ſubſcripſerit: ſi enim illi ſubſcripſiſſet, cùm in ordine ad hanc ſubſcriptionem illud relegiſſet, & locum ac tempus habuiſſet videndi, an aliquid eſſet corrigendum, eo ipſo quòd tamquam tali ſubſcribat, illud ratificat, quod tantum valet, ac ſi illud correxiſſet, cum hoc enim datur locus alteri correctioni: nam ſicut docet Bartol. in l.1.ff. ſi cert. petat. *Teſtis qui dictum ſuum ſemel declarauit, amplius illud declarare non poteſt*, & probat Menoch.num.5. cum alijs, ex c. apud miſericordem 32.q.1. Dixi ſi teſtis à Iudice non diſceſſiſſet, nam in caſu quo teſtis ſuum dictum inchoàſſet v.g. mane, & veſperi illud proſequeretur & concluderet, ſpecialis eſt difficultas, an detur locus Correctioni pro eo, quod dixerat mane? Reſpondet Menochius nu. 5. cum alijs, quòd in tali caſu Iudex ſingularem debeat adhibere diligentiam in videndo, an cauſa Correctionis habeat veriſimilitudinem an non: an teſtis habuerit tempus vel anſam loquendi parti, & ab illà potuerit corrumpi, attẽdendo pro hoc ad teſtis qualitatem, an ſit perſona grauis, virtuoſa, & de quà nulla poſſit leuitas præſumi, ab hoc enim dependet, an Correctio pro verà & legitimà admittenda ſit vel non. Videatur Couarr. vbi ſuprà, Felinus in cap. præterea num.10. de teſtibus, Alciatus præſumpt.29. Iulius Clarus vbi ſupra num.15. qui omnes hoc punctum remittunt Iudicis prudentiæ.

22 In ſententià aſſerente requiri, quòd teſtes id quod in ſummarià ſub iuramento dixerunt, ratificent & ſub nouo iuramento repetant in plenarià, quæ eſt *Poſt litis conteſtationem*, poteſt controuerti, ſi in hoc nouo examine iurent contraria primis (ſupponendo illos eſſe puniendos ob falſum iuramentum) cuinam ex duobus dictis ſtãdum ſit? Magis communis & recepta opinio eſt, ſtandum eſſe primo dicto ob rationem datam in

ſimili caſu num. 18. & 21. Ita Menochius vbi ſuprà num. 11. contrà aliquos paucos exiſtimantes, non eſſe curandum nec primum, nec ſecundum teſtimonium. Et ſuam ſententiam, inquit Menochius, eſſe veram, etiamſi teſtis alleget, ſe velle primum dictum declarare, quia præſumitur eſſe vitiatum per ipſam declarationem, ac proinde non eſſe ipſi dandam fidem: ſolùm in caſu hæreſis, dicit, hanc regulam fallere, quia ibi ſemper ſtandum eſt dicto, quod probat in illius fauorem, ſiue ſit primum ſiue ſecundum, vt crimen tàm pernicioſum impunitum non maneat. Videatur Menochius ibidem, & Couarr. lib. 2. variarum cap. 13. num. 8. qui ſatis doctè & eruditè tangunt hoc punctum pro Iudicibus Sancti Tribunalis, & etiam pro alijs, in caſibus quibus opportet torquere teſtes, quod cùm ſit alienum à ſtatu Religioſo, non immoror in illius explicatione. In quo conueniunt citati Doctores, eſt, quòd licet in noſtro caſu ſtandum ſit priori dicto ſine teſtimonio, ſemper tamen aliquo modo remanet ex ſecundo debilitatum, nec tantam facit fidem, quam feciſſet, ſi hoc poſterius non ſupraueniſſet, & ità talis defectus per aliud adminiculum ſupplendus eſt.

CA-

CAPVT XVII.

De Ratificatione Teſtium.

1 PRo intelligentiâ dicendorum in hoc capite & dilucidatione dictorum in Capite præcedenti num. 22. Duo ſunt ſupponenda. Primum, quòd citatio Rei ſit vnum de ſubſtantialioribus Iudicij in omnium ſententiâ, & conſtat ex Clementinâ Paſtoralis §. cæterùm, de re iudicatâ, vbi dicitur: *Quòd citatio Rei eſt de iure naturali introducta ad hunc effectum, vt quiſquis ſe defendere poſſit*. Defenſio autem nulli negari poteſt, vt habetur in c. cùm inter, de exceptionibus & in cap. eorum 11. quæſt. 3. vbi dicitur, *Quòd neque ipſi diabolo debet negari*. Hæc citatio Iudicialis conſiſtit in hoc, quòd vocetur Reus, vt compareat ante Iudicem, quod fit multis modis, vel citando illum per bannum vel edictum publicum, ſi Reus fuerit. Sed quia hi citandi modi pertinent ad Iudices ſæculares & Eccleſiaſticos, faciam duntaxat mentionem eorum, qui ſunt in vſu apud Religioſos, qui ſunt duo, vnus verbalis, & eſt, quando Iudex oretenus præcipit, vt Reus coram ipſo compareat, ad quem reducitur etiam ille, qui fieri ſolet per litteras authenticas, cùm Religioſus degit in alio Conuentu, ſicut aduertit Rodriguez. tom. 2. q. 17. ar. 2. Alius modus citandi eſt realis, & eſt, quando Prælatus prudenter & ex iuſtâ causâ timet Reum, de cuius delicto iam informatus eſt (ſaltem extraiudicialiter) fugiturum ex Conuentu, & pro ſecuritate præcipit eum incarcerari ad hoc vt deinde perſonaliter ab illo accipiat confeſſionem. Sed quia inter Religioſos hic citandi modus exerceri non debet, niſi adhibitâ magnâ prudentiâ & maturitate, relinquo & differo illius explanationem, quomodo nimirum & quando debeat practicari, ad Caput de Carcere.

2 Secundum, quod notandum, eſt, quòd citatio ex ſe ſolà non requiritur ad Iudicium, ſed quatenus eſt medium ad hoc vt Reus Iudici reſpondeat iuridicè ad interrogata circa delictum, de quo infamatus & accuſatus fuit, ac proinde citatio ordinatur *Ad litis conteſtationem*, prout illam nominant Iuriſtæ: & *Litis conteſtatio* in eo conſiſtit, quòd Iudex proponat Reo iuridicè id, quod habet contra illum, & Reus reſpondeat confitendo vel negando id, quod illi impoſitum eſt, vt habetur expreſsè in cap. olim, de litis conteſtatione, vbi Gregor. IX. ait: *Per petitio-*

titione iure propoſitâ & reſponſione factam litis côteſtatio fit, vbi Gloſſa inquit: *Litis conteſtatio fieri debet interrogante Iudice & Reo reſpondente ad interrogationem Iudicis*. Vnde in ſubſtantiâ *citatio & litis conteſtatio* idem eſt quod vocare Reum, & ab ipſo petere iuridicè Confeſſionem, & reſpondere Reum ad interrogata, vel negando vel affirmando: ita notat Villalobos tract. 17. diff. 7. num. 4. & conſtat ex dictis; per quod etiam patet, tàm citationem quam conteſtationem litis eſſe de eſſentiâ proceſſus, & quidem adeò vt aliqui Iuriſtę velint, quòd ab illâ incipiat cauſa, proceſſus & informatio, & non ab informatione Summariâ: alij tamen ſentiunt (& meliori ducti fundamento) quòd proceſſus, informatio, & cauſa incipiant ab Examine Iudiciali, quòd Iudex facit circa teſtes ſummariè. Hoc ſuppoſito eſt difficultas, an teſtes illi, quę in ſummariâ cum iuramento dixerunt (dicitur verò informatio illa Summaria, quę fit ante citationem Rei) debeant ratificare & repetere ſub nouo iuramento, *poſt litis conteſtationem*, in caſu quo Reus neget delictum, quando ab ipſo exigitur Confeſſio, vel conteſtatur lis, quod idem eſt ſecundum dicta?

3 Prima ſententia aſſerit adeò neceſſum eſſe, vt teſtes illi, quæ cum iuramento depoſuerunt in Summariâ, ratificent & repetant ſub nouo iuramento in plenariâ, quæ eſt *poſt litis conteſtationem*, vt ſi non fiat ita proceſsû eſſe nullum; cùm aliàs teſtes nihil probarent in ordine ad cōdemnandum Reum; ac proinde ſentit iſta ſententia, hanc repetitionem & ratificationem eſſe de ſubſtantiâ iudicij. Huius opinionis communiter ſunt Iuriſtæ, & Canoniſtæ exceptis quibuſdam caſibus. Primus quando proceditur contra Reum abſentem & contumacem. Secundus quando Reus teſtes Iudicij Summarij habet pro ſufficienter examinatis. Tertiùs quando proceditur in caſu hæreſis. Quartus, quãdo teſtes Iudicij Summarij mortui ſunt. Quintus, quando Iudex proceſſit ad Inquiſitionem non ad inſtantiam partis, ſed ex officio, & etiam hos caſus multi non admittunt. Hanc ſententiam tenent Farinac. de teſtibus quæſt. 72. ſtipatus magno Iuriſtarum agmine ab ipſo citatorum. Iuriſtas conſtanter ſequitur Alderet. li. 1. cap. 13. num. 4. & 5. vbi ſic ait: *Conſtat apertè, omninò parte citatâ reproduci opportere teſtes, & ipſos deponere de nouo, quia illa prima depoſitio ad Ordinem Iudiciarium pertinuit & non ad cauſam principalem*. Id ipſum verbis magis ponderatiuis dicit Miranda in ſuo Ordine iudic. quæſt. 23. art. 6. Verba illius ſunt: *Omni iure conſtitutiſſimum eſt, quòd teſtes in iudicio Summario recepti & examinati non faciunt fidem in plenario iudicio, neque exiſtimantur idonei atque legitimi, niſi iterum medio præſtito iuramento reproducantur, ſeu quod vulgò dicitur,* ra-

ratificentur poſt litis conteſtationem: Quod adeò verum eſt, vt placeat quibuſdã grauiſſimis Doctoribus, quòd quamuis in cauſis ciuilibus ſufficiat, quòd teſtes recepti parte non citatâ, & ante conteſtatam litem à partibus ipſis prò productis atquè legitimis habeantur, in causâ tamen criminali (inquiunt) non ſufficit, vt teſtis receptus in Summaria informatione ex conſenſu & approbatione delinquentis pro legitimo & legitimè producto habeatur, vt fidem faciat in plenario Iudicio: ſed neceſſariò requiritur, quòd reuera repetatur, reproducatur ſeu ratificetur poſt citationem, & litis conteſtationem. Huius opinionis eſt etiam Thomas Sanchez lib. 6. Conſ. cap. 8. dub. 2. num. 8. vbi loquendo de cauſis Regularium inquit: *ſi verò Reus neget delictum, teſtes qui depoſuerunt in Summariâ informatione, ſunt iterum vocandi & ratificandi, & alij denuò recipiendi, ſi extiterint: & in hàc poſteriori teſtium examinatione omne ferè teſtimoniorum pondus conſiſtit. Quia teſtes examinati Reo non citato ſeu ante litis conteſtationem, nullam contra eum fidem faciunt, nec ad ſententiam nec ad torturam*. Et addit cum Simancà & alijs, Reum huic iuri renuntiare non poſſe. Ita cum alijs etiam ſentit Frater Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 12. num. 5. Et notandum eſt, quòd vſquè dum detur ſententia cauſæ, ſit tempus & locus recipiendi teſtes. Dicunt inſuper hi Doctores, quòd illi, qui fuerunt examinati *poſt litis conteſtationem*, non neceſſariò ratificandi ſint extra illud tempus, in quo teſtificantur.

4 Fundamentum huius ſententiæ innititur cap. veniens de teſtibus, & principaliter determinato cap. quoniam frequenter, vt in lite non conteſt. vbi determinatur, quòd *lite non conteſtatâ, non debent recipi teſtes*, intelligitur in ordine ad condemnandum vel torquendum Reum. Vnde inferunt authores huius ſententiæ, teſtimonia teſtium in informatione ſummariâ ſeruire ſolùm ad dandum ius Iudici ad iuridicè examinandum Reum: ſi tamen negaret, de nouo eſſe inchoandum examen à teſtibus ad ipſum conuincendum, torquendum, & condemnandum.

5 Non poteſt negari hanc ſententiam eſſe valde probabilem, cùm tantos & tàm graues pro ſe habeat Authores, & illam ſequi debere iſta Tribunalia, quæ ſe tenentur conformare non ſolùm illis, quæ ſpectant ad ſubſtantiam, ſed etiam ad apices Iuris, cęteroquin nulla eſſet ſententia, & nulla quę in proceſſu contenta ſunt.

6 Inter Religioſos ramen exiſtimo non eſſe neceſſariam hanc ſecundam ratificationem & reproductionem teſtium *poſt litis conteſtationem*, ſed eo ipſo quòd teſtes qui cum iuramento depoſuerunt in Iudicio Summario, & ibi *incontinenti* repetiuerunt ſua dicta, eorum teſtimonia ratificantur, & firmantur, faciuntquè plenam fi-

fidem, & abſolutè probant in ordine ad conuincendum & ſententiandum Reum, abſquè eo quòd neceſſarium ſit ex alio tempore ratificari, quia hoc non pertinet ad ſubſtantiam Iudicij, ſed apices, ad quorum obſeruantiam non tenentur Prælati Regulares, ſicut conſtat ex cap.qualiter,& quando 2. de Accuſationibus & de Priuilegijs relatis cap.1.n.6.

7 Hanc ſententiam probat, & defendit P.F.Ioſeph. à S. Mariâ in ſuo Tribunali Religioſorum tract. 4.cap. 10. dicens eam non ſolùm practicari in ſuà Religione, ſed etiam in cęteris. In capite tamen 11.addit. licet id quod capite precedenti dictum eſt, doctrina vera & ſolida ſit, & in religione ſine contradictione recepta: hoc tamen non obſtante valido mihi videtur niti fundamento opinionem Paz. quę contraria eſt. Ideò videretur mihi, quòd in negotijs grauibus & magni momenti, vnde Reo grauis accedit infamia, ſicut eſt expulſio à Religione condemnatio ad triremes,vel Fodinas argenti viui,vel alię ſimiles penę à quibus vt ſe liberet, ſolet Reus habere recurſum ad alia Tribunalia ſuperiora, Prelati conari debeāt adhuc vt ſubſtātietur proceſſus cū omnibus requiſitis & circumſtantijs,quarum vna eſt ratificatio Teſtium *poſt litis conteſtationem*.

8 Alij Authores ſequuntur hanc ſententiam ſine vllâ limitatione, cùm ſibi perſuadeant, hoc ſpectare ad apices Iuris, ſic Rodriquez tom.2.qq.q.17.art.3. vbi petit *vtrum valeat proceſſus factus per viam inquiſitionis, etiam ſi nulla interueniat partis citatio?* & reſpondet dicendo: *quòd valet etiam ſi nulla interueniat partis citatio*, vt voluit Innocentius in cap.bonæ 1.de elect. quem ſequitur Baldus in l.edita num.30.C.de edendo Ananias in cap.qualiter & quando 2.§.debet, num. 9. de accuſat. *Verum eſt tamen* (addit) *quòd ſententia erit nulla, ſi antequam citetur Reus vt reſpondeat, fuerit prolata: quod in Religionibus in quibus vt in plurimum proceditur per viam Inquiſitionis, video obſeruari*. Huius mentis eſt P.Suárez tom. 4. de Relig. lib. 10.cap.12.num.31. vbi poſtquam dixerat, quòd principalis cura Prelatorum debeat eſſe, dilucidare veritatem teſtium,ſubdit: *Hic enim debet eſſe præcipuus ſcopus in hoc regulari iudicio, in quo non ſunt ita neceſſariæ illæ circumſtantiæ iterum interrogandi ſeu ratificandi,quando de fide teſtium moraliter conſtat*. Suarez ſequitur Lezana tom.1.de modo procedendi in cauſis Reg.cap.27. num. 13. Id ipſum ſentit Villalobos tract.17.diff.7.num.5.vbi loquendo de reproductione & ratificatione teſtium *poſt litis conteſtationem* dicit: inter Religioſos hoc non videtur neceſſarium, apud quos ſufficit, quòd pręcedat iuramentum: hęc enim ſunt *de apicibus iuris*, & inter Iuriſtas non deſunt Authores,qui ſentiunt, ad faciendam fidem ſufficere dictum teſtis iuramento firmatum *ante*

citationem Rei & ante litis conteſtationem, Blanc. in pract. crim. fol. 5. nu. 33. Foller. in pract. crim. fol. 109. num. 1. Alex. conſ. 65. nu. 9. in fin. lib. 1. & lib. 7. conſ. 41. pract. Caſim. fol. 103. poſt num. 1. Berber. in viatorio iuris in rubr. de iudic. col. 27. Pract. Iodoc. fol. 24. num. 18. Flam. Catar. tract. de excuſatione Sent. cap. fin. num. 175. quorum aliqui dicunt eſſe communem praxin in Lombardiâ, alij in Italiâ, tàm in Tribunalibus ſecularibus, quàm Eccleſiaſticis. Vnde infertur, quòd in Religione, quę ex receptâ Prælatorum conſuetudine hanc praxin haberet, liceret illam ſequi ſine ſcrupulo, etiam ſi non haberet Priuilegiũ exemptionis ab apicibus Iuris: nam quemadmodum dicit Syluester verbo Conſuetudo num. 23. vbi viget aliqua rationabilis conſuetudo eſto iuri ſcripto contraria ſit, licitum eſt illam ſequi. Quòd autem iſta ſit conſuetudo rationabilis & recepta in Religionibus, probatur, quia euitare omnẽ ſtrepitum iudicialem in illis rebus, quæ non ſunt de ſubſtantiâ Iudicij pertinet ad pacem & quietem ſtatus Religioſi.

9 Et licet horum Doctorum Authoritas ſufficeret ad probandum, huiuſmodi ratificationem non eſſe de ſubſtantiâ Iudicij, nihilominus non abs re mihi viſum fuit in majorem confirmationem eius addere vnam rationem ex doctrinâ Capitis præcedentis nu. 18. & 22. vbi cum communi & currente ſententiâ deciſum reliquimus, quòd, quando vnus teſtis dixit aliquid cum iuramento in vno tempore, ſiue fuerit in eodem Iudicio, ſiue in alio differenti, poſtea tamen diſcedens à Iudice & reuertens iurat contrariũ, ſtandũ eſſe primo dicto, & non ſecundo, cùm hoc ſuſpectum ſit, ergò in teſtificatione fidem principalem continet primum dictum, etiamſi ſit *ante litis conteſtationem*, ſicut inquit Menoch. de arbitr. caſu 18. num. 11. cum Felin. in cap. cùm in tua, de teſtibus, & probant: *Quia quoad fidem ipſius teſtis iudicium Summarium non differt à plenario*. Deinde cùm dicta ratificatio non requiratur ad dandam fidem dicto iurato, ratificato & ſubſcripto in iudicio ſummario, non poteſt eſſe de ſubſtantia Iudicij, ſed ſolùm erit accidens, & ſpectans ad apices Iuris.

10. Fundamento contrariæ ſententiæ deſumpto ex capitibus duobus iuris citatis ex dictis iam remanet reſponſum. Nihilominus adiungo, quòd ſi bene aduertatur, inuenietur, quòd Innocẽtius III. mandauerit in cap. veniens de teſtibus, vt illi teſtes & cæteri denuò circa totam litem examinarentur, quia non depoſuerunt quidquam in ordine ad punctum principale litis, & non ſicut volunt aduerſarij, quia illi teſtes ſolùm iurauerant *ante litis conteſtationem*. Et in cap. quoniam frequenter, vt lite non conteſtatâ, dicit idem Pontifex hoc modo: *Authoritate præſentium duximus declarandum, regulariter verum eſſe, quòd lite*

non

non conteſtatâ, non eſt ad receptionem teſtium procedendum, niſi de morte teſtium timeatur, vel abſentia diuturna. Ergò non ſentit Pontifex hoc eſſe de ſubſtantiâ Iudicij, ſicut patet ex illo verbo, *regulariter verum eſſe*, quia quod de ſubſtantiâ eſt, ſemper eſt neceſſarium: & ita dicendum eſt, illam circumſtantiam exigi *regulariter* in Iudicijs ordinarijs, non tamen in extraordinarijs, cuiuſmodi ſunt iudicia Religioſorum: quod maximè conſonat illi, quod determinatum fuit in Clementinâ ſæpè contingit (quæ ſecunda eſt) de verbor. ſignificat. vbi Clemens Quintus declarans illa, quæ non ſunt neceſſaria in cauſis, in quibus proceditur *de plano & ſine ſtrepitu ac figurâ Iudicij* (inter cætera inquit) *Sancimus vt Iudex, cui taliter cauſam committimus, neceſſariò litis conteſtationem non poſtulet.* Vbi, prout notat Gloſſa, vult dicere, non eſſe neceſſarium attendere ad hoc vt fiat litis conteſtatio, ſed ante illam poſſe procedi ad examen teſtium, abſque eo quòd poſtuletur reproductio *poſt citationem & litis conteſtationem*, nec per hoc in re alicuius momẽti præiudicatur Iuri, quo gaudet Reus ad ſe defendendum, quia ſiue fiat reproductio & ratificatio teſtium ſiue non, ſemper poteſt contra illos excipere, ſi habeat cauſas ſufficientes.

11 Ex omnibus his infertur, in cauſis Regularium ſufficere, quòd finiendo teſtis ſuum dictum *in continenti* ipſi relegatur, vt videat ſi aliquid habeat, quod adiungat vel emendet: quo facto dicat ſe ratificare omnia, & ſubſcribat, ſi ſubſcribere neſciat aut non poſſit, ſaltem in loco ſubſcriptionis formet ſignum Crucis. & alius pro eo ſubſcribat, qui tamen non ſit Iudex vel Secretarius. Ita Alderete lib. 1. cap. 9. num. 13. & de omnibus fidem det Secretarius terminando ſingula dicta cũ tribus ſubſcriptionibus Iudicis, teſtis, & ſuà propriâ, prout in ſecundà huius Compendij parte dicetur.

CAPVT XVIII.

De Citatione & Confeſſione Rei.

1 IVdex certificatus de corpore delicti, & probatà iam infamià per duos aut tres teſtes iuratos, quod fieri poteſt vno ex tribus illis modis, quos in cap. 12. num. 12. 13.& 14.declarauimus, vel ſi procederet per viam Accuſationis, hac admiſsà incipit informationem ſummariam per examen Teſtium, quòd ſi ex illà cõtra Reum reſultet plena vel ſemiplena ꝓbatio, debet eã Iudex verbaliter vel realiter citare, & ſe ſiſtere ſimul cum eo,& Secretario, ſicut aduertit Baldus l.inter omnes, §. recti in fine, C.de furtis, Salcedo in praxi cap.118.verſ. primò quidem, & debet per ſe ipſum petere ab eo confeſſionem,non autem mediante Secretario vel aliquo alio, ſicut inquit Paz in praxi ſ. p. tom. 1. c. 3.§.4.num.2.Mattheus de Afflict. deciſ. 182. cum Gloſsà in l.liberamus. C. de liberali causà verſic. aliud indicium. Et aliqui volunt hoc eſſe adeò neceſſarium, vt tametſi Secretarius vel aliquis alius ex commiſſione Iudicis ab eo acciperet confeſſionem, & Reus fateretur delictum, non faciat fidem,eo quòd talis confeſſio non ſit Iudicialis.Ita docẽt aliqui apud Farinac. in prax. q.81.n.46. ipſe tamen ſentit cum Matri. in l. in principio de iudic.part.1. q.3. nu. 17.Monticol. Reg.crim.19.n.17. Foller.in pract. crimin. part.1. nu. 14. quòd ſi Notarius vel alius ex Iudicis commiſſione (dummodò hoc conſtet in proceſſu) accipiat à Reo confeſſionem, eam eſſe iuridicam, & facere fidem, ac ſi Confeſſio fuiſſet facta coram Iudice, aitque hanc eſſe Iuriſtarum praxin. Stylus accipiendi confeſſionem eſt imponere præceptum formale Reo, vt ſub iuramento reſpondeat veritatem ad interrogata ſecundum Ius. Cætera ſpectantia ad citationem & Confeſſionem Rei videantur in ſequentibus.

2 Aduertat autem Iudex,ne in facie aut verbis præſeferat aliquam indignationem, iram & ſeueritatem, vel aliquid huiuſmodi, quod poſſit turbare Reum: immò vultu ſereno & placato,& bonis verbis, poſt impoſitum dictum præceptum, & petitum ab eo iuramentum ſecundum formam quam poſuimus pro teſtibus cap.16. nu. 1.& 2.petet nomen, cognomen, ætatem, patriam & tempus profeſſionis, hoc enim totum ſeruit Iudici ad probandam Iuriſdictionem, quam habet ſupra Reum,

ſicut aduertit Alderete lib. 1. cap. 11. num. 3. Confeſtim petet, an ſciat, cur in ſuam ſit vocatus præſentiam, vel cur fuerit apprehenſus, deinde magis deſcendet ad particularia interrogando de caſibus, de quibus eſt infamatus, & teſtes depoſuerunt, ſiue ſit plena ſiue ſemiplena probatio; quia licet ad eum condemnandum ad pœnam à lege vel Iure taxatam non ſufficiat ſemiplena, ad obligandum tamen eum ad hoc vt fateatur veritatem, ſufficit: & quamuis non deſint graues Authores, qui ſentiunt, in illis cauſis, in quibus timet Reus condemnari ad pœnas valde graues in honore, bonis, vel perſonà, eum citra mendacium poſſe occultare veritatem, nec facere contra iuramentum, ſi vtatur amphibologià, ſuppoſito quòd cauſa non ſit niſi ſemiplenè probata, ita tamen vt hoc medio habeat ſpem ſe liberandi ab aliquo eorum malorum, ſicut docet Nauarrus dict. cap. inter verba, corol. 64. num. 132. Petrus de Nauarr. lib. 2. de reſt. cap. 4. num. 32. Salon. 22. quæſt. 64. art. 2. verſ. Reus. Rodriguez tom. 2. qq. q. 18. art. 4. Villalob. tr. 16. diff. 1. n. 14. Malder. 22. q. 69. tract. 3. dub. 1. cum alijs multis; & Leſſius cap. 31. num. 16. admittit illam tanquam probabilem, in cuius probationem adducunt multas & efficaces rationes. Sententia tamen magis communis eſt, in quocunque genere cauſarum, quo Iudex interrogat Reum ſiue cum ſemiplenà ſiue cum plenà probatione, vel aliquo æquiualenti, prout ſuis locis iam manet explanatum, Reũ ſub oligatione graui teneri ad dicendam veritatem, etiamſi inde dependerent ipſius bona, honor & vita; nam aliàs non ſine graui boni Communis nocumento plurima delicta impunita pertranſirent. Doctrina hæc eſt expreſſa D. Thomæ 22. q. 69. art. 1. ad 2. quem communiter ſequũtur eius diſcipuli, Caietanus & Aragon. ibidem. Sotus de Secreto. memb. 2. q. 2. Antonius Gomez tom. 2. variarum num. 5. cum alijs multis, quos citat & ſequitur Alderete lib. 2. cap. 4. num. 1.

3 Sed aduertendum eſt, quòd, quantumuis iuridicè Iudex interroget Reum de aliquo, quod quidem ex ſe erat peccatum graue, Reus tamen fecit vel ex ignorantià inuincibili, vel ex iuſtà defenſione vel alià legitimà causà illum coram Deo à culpà graui excuſante, abſolutè & cum iuramento poſſit occultare veritatem illius facti intra ſe ſubintelligendo (ſicut ſubintelligere poteſt) ſe illud non commiſiſſe per modum delicti, hoc enim eſt, quod Iudex intendit uerificari & punire. Ita Salon. 22. q. 64. art. 2. Leſſius ubi ſuprà num. 14. Malderus ubi ſuprà; Portel. in addit. uerb. iuramentum num. 16. Villalobos num. 10. Noſter Thomas à Ieſu tract. 3. cap. 10. num. 4. & eſt communis. Verum eſt, quòd ſi talis Reus poſſet ſuam probare innocentiam, teneretur fateri ueritatem, & illicò oſtendere probationem ſuæ innocen-

cen-

centiæ; verùm cùm hoc plerumque ſit factu difficile, abſolutè negare poteſt. Ita Villalobos cum alijs citatis.

4 Sic etiam Reus, qui verè deliquit, fuit tamen accuſatus & denunciatus contra iuſtitiam, vel offenſus ab aliquo teſte, qui contra illum delictum reuelauit, poteſt occultare veritatem, eſto ſit cum iuramento, vtendo verbis æquiuocis. Quòd ſi hoc in ſuam defenſionem non ſufficiat, poterit dicere, Denunciatorem, Accuſatorem, vel teſtem non deponere veritatem; & ſi fuerit neceſſarium, poterit etiam ad excipiendum contra eos allegare aliquod delictum verè ab ipſis commiſſum, ſiue ſit publicum, ſiue ſecretum, ſi illud probare poſſit, & tale ſit, quod probatum valeat infringere robur accuſationis & teſtificationis, ita tamen, ne vlli maius damnum inferat, quàm ſui iuſta defenſio poſtulet, reflectendo ſemper ad ordinem charitatis, qui exigit, quòd quando quis ſolà delicti negatione ſe liberare poteſt, non dicat, accuſatorem vel teſtes mentiri, nec alia verba contumelioſa: Et ſi hoc fuerit neceſſarium, & ſufficiat, non imponat illis delicta commiſſa vel alias infamias: quòd ſi neceſſum fuerit aliquà ex his obijcere, ſit omnium minus graue. Eſt doctrina Bannez. 22. q. 70. art. 3. Malder. ibidem dub. 2. Leſſius cap. 31. dub. 1. & 2.

5 Alias materias, quas tangunt Caiet. 22. q. 95. art. 3. & in ſummà verb. duellum, Bannez vbi ſuprà concl. 5. & quæſt. 64. art. 6. dub. 4. Hurtado de reſtitut. diſp. 11. diff. 7. Malderus vbi ſuprà dub. 2. cum alijs, an nimirum Reus pro ſe defendendo abſque graui culpà poſſit crimina falſa obijcere, & licitum ſit, occidere vel vulnerare volentem accuſare, denunciare vel teſtificari iniuſtè in materià, ex quà ſequetur mors aut grauiſſima infamia: ommitto, quia ſimilia inter Religioſos practicabilia non ſunt: cætera in his & alijs Authoribus videri poſſunt.

6 Illæ difficultates, quæ in capite 15. prælibatæ ſunt circa obligationem teſtium ad reſpondendum, abſque eo, quòd Iudex illis oſtendat Ius, quod habet ad examinandum eos, & circa hoc, quod debent facere in caſu dubij, occurrunt etiam hìc circa Reum, in quibus duas reperio ſententias.

7 Prima inquit, quòd, etiamſi Iudex non monſtret Reo Ius, quod habet ad eum interrogandum, dummodò illud reuera habeat, & aliàs ſit perſona grauis, docta & virtuoſa, de quà dubitari & ſuſpicari cum fundamento non poſſit, quòd procedat contra iuſtitiam, reſpondere teneatur non ſolùm in cauſis leuioribus (in his enim quaſi omnes cõueniunt) ſed etiam in cauſis grauioribus, vnde Reus patietur graue nocumentum in ſuà perſonà, famà & bonis temporalibus. Hanc ſententiam tuetur Ioannes Guttierez in qq. Can. lib. 1. cap. 11. nu. 43. dummodò Reus non petat à Iudice ſibi monſtrari Ius, quod habet ad eum interro-

gandum, ſi enim id poſtulet, debet illi monſtrare; quod ſi ipſi non demonſtretur, non tenebitur reſpondere: illam tamen ſine vllà limitatione tenent Gregor. Lopez l. 4. tit. 29. part. 7. verb. *Iur*. Arenalus lib. de Correctione fraternà, concluſ. 6. propoſit. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. Iulius Clarus q. 45. verſ. ſed quid, cum diuerſis, quos citat, affirmãs, hanc eſſe praxin communem Iuriſtarum: idem aſſerit etiam Miranda quæſt. 18. ar. 7. licet illam non ſequatur. Ratio eſt illa, quam tetigimus in cap. 15. loquendo in caſu ſimili de teſtibus, quæ etiam hic ſuam ſortitur efficaciam: & eſt, quia præſumptio Iuris ſtat ex parte Iudicis, ergò ſi Reus non habeat rationes probabiles dubitandi, iam habebit moralem certitudinem, & proinde tenebitur fateri veritatem. Hæc ſententia ſatis probabilis eſt, & tamquam talem illam admittit Sanchez lib. 6. conſ. c. 3. dub. 32. n. 1.

8 Secunda ſententia aſſerit, quòd etiamſi Reus non habeat rationes probabiles dubitandi circa Ius Iudicis, dum tamen non fuit ipſi demonſtratum in proceſſu, non tenetur reſpondere, ſed poteſt occultare veritatem. Ita Caiet. 22. quæſt. 69. art. 2. Sotus de Secreto Memb. 2. quæſt. 7. Nauarr. in Summà cap. 25. num. 35. & 36. & alibi. Bannez 22. q. 69. art. 2. fundam. 1. Salon. ibidem Controuerſ. 2. Aragon. ibidem §. ſed dubitabit aliquis, Rodriguez in Sum cap. 10. de Ordin. Iudic. num. 3. Diana 3. part. tract. 5. reſolut. 91. vbi impugnat Fr. Ioſeph à Sanctà Marià, qui dicit tract. 4. cap. 17. §. 3. hoc non intelligi in ordine ad Tribunalia Religioſorũ; quia Doctores loquuntur generaliter: ex Iuriſtis illã tenent Bernardus Diaz in practic. cap. 126. num. 4. Salcedo in pract. cap. 126. verſ. 8. & verſ. copia indiciorum, Philiarcus de offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 4. cap. 25. §. rei peccata, ad medium, ſequitur illam tamquam magis probabilem Sanchez vbi ſuprà num. 2. & in ſummà lib. 3. cap. 7. num. 15. vbi inquit, quòd etiamſi Reus certò ſibi perſuadeat, Iudicem eum iuridicè interrogare, non teneatur reſpondere, vſque dum ipſi demonſtret probatum Ius, quod habet. Ratio, quam affert Caietanus & alij amplectuntur, eſt, quia quàmdiù Iudex non oſtendit Reo ius, quo illum interrogat, poteſt ſuum delictũ reputare pro occulto, cum quo excuſatur à reſpondendo. Aliam aſſignat Sotus meo videri magis efficacem vbi ſuprà his verbis. *Nam quemadmodum nemo tenetur legi ante eius promulgationem, ita nullus tenetur parere, niſi conſtet eum qui iubet eſſe Prælatum, & iuſtè præcipere, vbi agitur de periculo graui ſubditi*: ſed donec oſtendatur Reo ius, quod habet ad interrogandũ eum, non conſtat ipſi, eum eſſe Prælatum, ſaltem quantum ad illud punctum, in quo agitur de graui ſuo nocumento, ergò non tenebitur obedire & confeſtim ſubdit: *In quo vtinam non ſit abuſus Iudicum, qui miſeros homines*

Digitized by Google

compellunt crimina confiteri, antequam eis notum faciat Ius, quod habent interrogandi.

9 In cauſis, quibus timetur graue aliquod damnũ in cõmuni bono, & maius quàm illud, quod patietur Reus ex confeſſione ſui delicti, dico inſiſtendum eſſe primæ ſententiæ, etiam ſi Reus dubitet de Iuſtitià Iudicis; quia in iſtis cauſis non requiritur tanta ſolemnitas ad hoc vt interrogetur, & teneatur reſpondere ſicut in cæteris. Ita Sotus & Sanchez vbi ſuprà num. 6. in Conſilijs, Mirandà q. 18. art. 7. concl. 2. et eſt communis. Id ipſum aſſeuerandum eſt in cauſis, in quibus damnum quod imminet Reo, non eſt magni momenti: quia reuera fundamentum primæ ſententiæ eſt efficax, cùm enim ex parte Rei non ſint rationes dubitandi de iuſtitià Iudicis, iam habetur moralis certitudo de illà, quæ ſufficit ad hoc vt teneatur reſpondere. In alijs tamen cauſis grauibus iudico probabiliorem & tutiorem ſecundam ſententiam, & multò magis, quando Reus habet fundamentum dubitandi vel timendi de iuſtitià Iudicis, quod certum eſt ferè in opinione omnium, & probat Aragon. vbi ſuprà verſ. *Sed dubitabit aliquis*, optimà ratione, quà fulcitur hæc & præcedens doctrina: quia nonnũquam Iudices ex leuibus rumuſculis & indicijs mouentur ad interrogandum, reputantes ſibi in honorem, ſi per iuramentum, minas vel alias vexationes à Reo delictum occultum extorqueant: ac proinde non debet Reus præſumere, Iudicem legitimè procedere, donec ipſi verè conſtet; poterit igitur dare locũ dubio, & gaudere de poſſeſſione ſuæ bonæ famæ, cũ nullum Ius clarè dicat, eum teneri ad ſe priuandum tali poſſeſſione.

10 Quod autem ego pro praxi cõuenientiſſimum iudico, eſt, quòd in caſibus illis grauioribus, quibus ſatisfieri Reo debet, ad hoc vt videat, Iudicem interrogare Iuridicè, non ſit neceſſum dare illi copiam eorum, quæ à Teſtibus dicta ſunt (licet nonnulli contrarium teneantur, vt noſter Thomas à Ieſu tract. 3. cap. 9. num. 1. & alij) neque eſt opus, quòd ipſi Secretarius legat dicta ſingulorum, ſed ſufficit legere illa, quæ ſatis ſunt ad hoc vt ipſi conſtet adeſſe infamiam probatam per ſufficientia Indicia, vel per vnum teſtem ocularem, ſuppreſſo illius nomine, cum hoc enim certam habet ſcientiam, quòd iuridicè interrogetur, abſq; eo quòd ſciat, an in informatione contineatur plena probatio vel non: ad hoc enim vt reſpondere teneatur, ſemiplena ſufficit, quam facit vnus Teſtis ocularis vel indicia æquiualẽtia, ſuppoſito quòd infamia ſit fundata nec ſparſa cõtra iuſtitiam; ſi enim hoc non eſſet, poterit negare certò ſibi perſuadendo, ſuum delictum ab vno ſolo eſſe cognitum iuxta dicta num. 3. & eſſe delictum dumtaxat perſonale: & cum hoc euitabitur cauebiturque, ne Rei vtãtur illà opinione citatà num. 2. quòd ſcilicet poſſint negare ueritatem in caſibus

bus grauioribus; dum ipſis conſtat, ſolùm eſſe ſemiplenè probatos: ſi enim neſciant, an adſit maior vel minor probatio, verebuntur occultare veritatem ob periculum incurrendi pœnam falſi iuramenti præter illam, quam eorum merebatur delictum. Ita Frater Ioſeph à S. Mariâ in ſuo Tribunali tract. 4. cap. 17. §. 4. & expreſsè Paz. 5. part. tom. 1. cap. 3. §. 4. num. 14.

11 Reus de alio interrogari non poteſt niſi ſolùm de illo delicto, de quo eſt ſufficienter infamatus, &, ſi ſit per viam Accuſationis partis intereſſatæ, habetur vnus teſtis ocularis, aut aliquid, quod ſit æquiualens probationi ſemiplenæ. Eſt communis inter Doctores cõtra Pa'udanum in 4. diſt. 19. q. 4. in fine, Silueſt. verb. inquiſitio. 1. q. 3. diſt. 4. Armilla verb. accuſatio nu. 30. & aliquos alios, qui contrarium ſentiunt exiſtimantes, rationem ob quam Iudex de peccatis occultis interrogare non poteſt, non eſſe, quia peccata occulta ſunt, ſed delinquentes, ex quo inferunt, quòd, quando delinquens eſt infamatus circa aliquod delictum, etiam ſit infamatus abſolutè: ac proinde etiam de alijs quantumuis occultis interrogari poterit.

12 Hæc ratio debilis eſt, & idcircò communiter ab Authoribus refutata, quia iura prohibentia inquiſitionem de delictis occultis, abſolutè loquuntur de delictis & delinquentibus: dicere autem, quod ille, qui de vno delicto infamatus eſt, de omnibus alijs ſit infamatus, eſt omninò falſum, diuerſa enim infamia ſequitur ex eo, quò l aliquis publicetur pro Concubinario, quam ex eo, quòd ſimul publicetur pro Latrone, id ipſum dicendum, etiamſi delicta ſint eiuſdem ſpeciei, maiorem enim infamiam generant multa furta, quàm vnum ſolum: verum eſt, quòd ſi quis abſolutè pro inſigni & famoſo latrone diffamatus eſſet, deprehenſus à Iudice, interrogari poteſt de omnibus furtis ab illo patratis. Ita Petrus de Nauarrà lib. 2. de reſt. cap. 4. nu. 701. Sanchez lib. 6. Conſil. cap. 3. dub. 21. Corduba ſuper Sotum de Secreto. memb. 2. q. 6. Concl. 1. dub. 5. & alij.

13 Caſus, quos excipiunt Authores huius ſecundæ ſententiæ, ſunt ſequentes. Primus, quando delictum, de quo Reus eſt infamatus, habet connexionem cum alijs, vel quia ſunt illius circumſtantiæ, vel quia in delicto principali relucent indicia ſufficientia ad præſumendum, quòd illa commiſerit. Sit exemplum, eſt aliquis infamatus de adulterio, contingit maritum adulteræ in ſuà domo inueniri mortuum, hoc iam ſufficiens præbet fundamentum ad interrogandum adulterum de homicidio: ſimiliter, inuenitur aliquis homo mortuus & denudatus, ille qui infamatus eſt de homicidio, poteſt interrogari etiam de furto: Item conuictus de conſuetudine cum aliquà puellà legitimè poſſet interrogari, an ipſam defloraterit?

Sic

Sic etiam infamatus de furto cōmiſſo in Eccleſiâ vel aliquâ domo, in quâ ianuæ & parietes rupti & deſtructi inueniuntur, iuſtè interrogari poteſt, an illos ruperit, quia delictum principale ſufficiēs præbet indicium ad hæc alia nunc relata.

14. Aliud genus delictorum eſt, quæ licet abſolutè non habeant connexionem cum alijs, habent tamen illam cum aliquibus circumſtantijs, cuiuſmodi ſunt, v. g. conuerſatio & familiaritas non bona vnius Religioſi cum aliquâ fœminâ, fugere ex loco in locum, & ſimilia. Vnde ſi illi primo iungatur, quòd illa fœmina non habeat, vnde ſe ſuſtentet, nec vnde ſe veſtiat; ſicut de facto veſtita eſt, bene poteſt interrogari Religioſus de bonis temporalibus, cū quibus illam ſuſtentat, & vbi ille acceperit. Ad hunc modum intelligi debet doctrina Sanchez lib. 6. Conſil. cap. 3. dub. 21. num. 3. vbi abſolutè dicit, Religioſum concubinarium interrogari poſſe de furtis, quibus alit mulierem, cum quâ contraxit familiaritatem. Si tamen illa habeat, vnde ſuſtentetur, non licet interrogare talem Religioſū ſine alijs maioribus indicijs, quàm ſint illa, quæ habentur ex ſolâ familiaritate vel correſpondentia, quia licet poſſit eſſe, quòd furetur aliqua, vt illi tribuat; poteſt tamen etiam eſſe quòd non; ac proinde niſi alia habeantur indicia, non habetur fundamentum ſufficiens ad faciendam dictam interrogationem; & in hoc ſenſu intelligendus eſt Miranda, dum in ſuo Ordine Iudiciali abſolutè negat, Religioſum ſic interrogari poſſe. Similiter, ſi Religioſus fugitiuus poſt aliquod tempus ſe præſentet, capiatur, aut deprehendatur veſtitus habitu ſui Ordinis, & alia non habeantur indicia, non poteſt interrogari, an per aliquod tempus ſaltem, dum foris vagabatur, habitum reliquerit: ſi tamen alia indicia accederent, bene interrogari poſſet. Itaque Iudices valde oculati & circumſpecti eſſe debent, dum Reos examinant, quia ſicut grauiter Reus peccat, quando Iuridicè interrogatus à Iudice non fatetur veritatem, ſic etiam peccat grauiter Iudex, quando de non interrogandis Reum interrogat, prout docent omnes.

15. Reſtat nunc examinandum, in quibus caſibus Iudex poſſit interrogare Reum de ſocijs criminis, quando infamati non ſunt. Omnes conueniunt in hoc, quòd poſſit interrogare de ſocijs occultis, quando crimen eſt pernicioſum grauiter bono communi, ſiue ſit committendum, ſiue iam commiſſum ſit, dummodò pendeant ex nocumento futuro, ſicut eſt, v.g. hæreſis, proditio alicuius Ciuitatis, falſificatio monetæ & ſimilia; de quibus facta fuit mentio cap. 5. ita tamen, vt Reus certus non ſit, per ſuam ſecretam admonitionem ſocios emendandos, & damna euitanda eſſe, ſicut dictum fuit in cap. 9. num. 4. Ratio eſt, quia etiamſi Reus non interrogaretur, tenebatur nihilominus illos de-

denunciare, ergò multò magis tenebitur , quando interrogatur à Iudice . Attamen ſi delicta iam ex toto patrata ſint , & ſunt ex illis, quæ non relinquunt aliquem effectum poſt ſe, vel ſi relinquant, irreparabilis eſt, & Reus ſit certus, complices iam eſſe emendatos, non ſolùm non tenetur illos publicare, ſed nec licitè poteſt, eſto talia delicta ſint publica, & conſtet, illa ſine ſocijs patrari non potuiſſe, iuxta doctrinam capitis 5. à n. 8.& cap.11.§.2. à num. 5. vſque ad 18.vbi dictum fuit, quòd licet Iudex in caſu quo delicta ſunt publica & delinquentes occulti,non ſolùm poſſit in communi inquirere de delinquentibus,ſed etiam teneatur id facere, vt ſatisfiat ſcandalo, quòd aliàs in Republicà ſequeretur, ſi non fieret iſta diligentia; illi tamen duo vel tres habentes delicti notitiam , non poſſint manifeſtare,ergò ſicut in illo caſu, etiamſi conſtet de delinquente, non tamen poterit manifeſtari, eo quòd infamatus non ſit,ita etiam in caſu præſenti non obſtante, quòd ſit euidens adeſſe ſocios criminis,nihilominus tamen reuelari non poterunt, ſi infamati non ſint, quando Iudex de illis in generali Reum interrogat (in particulari enim non poteſt) Addit verò Petrus de Nauarrà lib.2.de reſt.cap. 4.à num. 3. quòd quando Iudex interrogat Reum de ſociis criminis, quòd conſtat cum illis patratum eſſe, illum debeat admonere, ne illos manifeſtet , qui occulti ſunt, quod eſt valde conſonum doctrinæ illorum Authorum,quos citauimus in cap. 11. num.5. licet nos ſequuti fuerimus contrarium, quòd ſcilicet Iudex ad hoc non teneatur , quamuis in hoc caſu, cùm Reus non habeat locum cōſultandi , nec aliquem cum quo conſultare poſſit, & ignorans ſit, videatur teneri eum facere hanc admonitionem,ita tamen ne notetur habeaturque pro homine remiſſo & celante delinquentes. Ita Nauarr. in ſummà cap. 18. num. 57.Soto de Secreto. memb.2.q.6. in fine ſolutionis ad 2. Nauarra li. 2.de reſtitutione cap.5.num.154. Sanchez lib.6.Conſiliorum cap.3. dub.24.num.2.& ſi Iudex non faciat hanc admonitionem , debet Reo cōcedere hominem aliquem doctum, quem poſſit conſulere, & tempus ad conſulendum. Ita Villalob.tractat. 14. diff. 10. num. 4. Si tamen Reus contra iuſtitiam manifeſtaret aliquem ex ſocijs occultis,non propterea Iudex acquirit ius ad procedendum contra talem,iuxta doctrinam, quam ibi ſecuti ſumus num.7. & 20.& 21.& magis diffuſè in cap.11. num.20. Igitur quando Doctores aſſerunt, quòd in delictis, de quibus conſtat ſine complice committi non potuiſſe, Iudex de illo interrogare poſſit, intelligitur in generali;ſeu communi,non autem in particulari, quando complices non ſunt infamati, nec Reus poterit illos manifeſtare niſi in delictis graue damnum bono communi afferentibus ; ſi enim hoc verum eſt ſecundum opinionem noſtram in-

de-

Digitized by Google

delictis publicis, quando delinquentes ſunt occulti, multò magis erit verum, quando tàm delicta quàm Socij occulti ſunt. Totum quod dictum eſt de delictis, quæ ſunt in damnum boni communis, proportionaliter dicendum eſt de illis, quæ ſunt contra bonum alicuius tertij innocentis cum limitationibus explicatis in cap. 5. & alibi.

16 Si habeatur ſufficiens fundamentum ad hoc vt ſibi quis perſuadeat, delictum quod commiſit aliquis ſeruus aut mancipium alicuius Domini, non fuiſſe commiſſum abſquè mandato huius, bene poteſt Iudex interrogare talem ſeruum de perſonâ mandante, quæ præſumitur fuiſſe Dominus, ac proinde tenebitur illum manifeſtare, nam ſufficienter talis Dominus indiciatus eſt. Ita Antonius Gomez tom. 3. variar. cap. 12. num. 7. Bonac. in 8. Decalogi præceptum diſput. 10. quæſt. 2. punct. 5. num. 15.

17 Ex dictis infertur, quòd multò minus Iudex poſſit interrogare Reū de ſocijs in delictis, in quibus non conſtat illa commiſſa fuiſſe cum illis, ſiue ſint occulta ſiue publica. Eſt doctrina communis, prout aduertit Miranda q. 18. art. 5. concl. 5.

18 Si Reo iuxta modum prædictum conſtet, ſe Iuridicè interrogari, ipſe tamen non velit reſpondere nec negando nec affirmando, ſed diuertat reſponſionem verbis ambiguis & confuſis, ſicut etiam ſi reſpondeat ſe non recordari, cùm tamen veriſimile ſit eum obliuiſci non potuiſſe, debet admoneri, quòd eo ipſo quòd clarè & diſtinctè non reſpondeat quantum ad ſubſtantiam & circumſtantias ſubſtantiales delicti, habeatur pro cōfitente delictum, & pro tali debet haberi. Ita Gloſſa in cap. quoniam contra de probat. Rodriquez tom. 2. qq. q. 18. ar. 5. Miranda q. 20. ar. 5. concl. 1. & dicit Rodericus Suarez lib. 4. titulo de Iuramentis memb. 2. in principio, ſic fuiſſe latam ſententiam in his regnis in vna cauſà valde graui: id ipsū affirmat Iulius Clarus q. 45. verſ. ſed pone, fuiſſe factū in multis alijs partibus, Noſter Thomas à Ieſu tract. 3. cap. 8. n. 6. cum alijs multis. Sed poteſt dubitari, ſi Reus verè non recordetur ſe commiſiſſe delictum, vel nō recordetur alicuius ſubſtantialis circumſtantiæ, de quà Iudex illū iuridicè interrogat, vel ſi dubitet, ſe tale delictū commiſiſſe, quid debeat facere tàm Iudex quàm Reus? Reſpondeo primò, ſi veriſimile ſit, eū non recordari, poteſt reſpōdere, ſe non recordari, quod ipſi in nullà re præiudicat, nā in ſubſtantià tantū valet, ac ſi negaſſet, & Iudex debet ipſi credere ſuppoſito iuramēto ꝙ fecit, & quod ſit veriſimile, eū fuiſſe oblitum, vel quia multum temporis præterfluxit, vel quia eſt perſona breuis debiliſquè memoriæ, imò ſi velit, poterit in hoc caſu negare, quia cùm non recordetur, habet dubium negatiuum, quod plus ipſi fauet, quàm poſitiuum. Loquendo autem de hoc dubio,

dico ſecundò, quòd quando Reus dubitat, an commiſerit delictum, de quo interrogatur a Iudice, poſſit abſolutè negare; ſi enim ille, qui dubitat de delicto alieno, & pro teſte citatus eſt, poteſt iurare, ſe nihil ſcire, multò magis id poterit facere Reus, dum dubitat de ſuo delicto, quantumuis iuridicè interrogetur à Iudice, ſtat enim in poſſeſſione ſuæ famæ, *& in dubijs melior eſt conditio poſſidentis*. Addo tamen, quòd etiamſi reſponderet, ſe dubitare an delictum commiſerit vel non, nihil illi præiudicaret, nec Iudex acquireret maius ius eo, quod antea habuerat. Nam ſicut dictum eſt, & docet Farinac. in pract. quæſt. 81. à num. 31. Confeſſio ad condemnãdum Reum debet eſſe clara, certa & diſtincta quantum ad ſubſtantiam delicti, & circumſtantias ſubſtantiales eius: & ſi confeſſio fiat verbis ambiguis, obſcuris & æquiuocis, vel ſit dumtaxat generalis & non ſpecialis de aliquo delicto, nihil facit contra illum: *Quia obſcurè reſpondens ſimilis eſt nihil reſpondenti*, l. ætate, §. nihil, ff. de interrog. in iure faciendis, quãtò minus faciet, ſi dicat, ſe dubitare, an commiſerit delictum, de quo interrogatur? hoc enim non eſt confiteri aliquid, & ita perinde eſt, ac ſi non recordaretur vel negaret illud.

19 Duo hic aduertenda ſunt. Primum, quando Reus reſpondet verbis ambiguis, obſcuris, & æquiuocis, quæ duas faciunt ſenſus vnum in ſuum fauorem, alterum in fauorem delicti, nec aliud ab illo extorqueri poteſt, debet attendi ad qualitatem perſonæ ipſius Rei, & ſi aliàs fuerit bonæ opinionis & fidei, verba in ipſius fauorem, & tutelam interpretanda ſunt, ſtat enim præſumptio ex parte ipſius. Ita Decius in cap. cum Venerabilis, de exception. num. 105. & in cap. in præſentia de probat. num. 44. Butrius in cap. cùm dilecti de accuſat. num. 20. Marſil. in pract. §. poſtquam num. 25. Farinacius in praxi q. 81. nu. 35. cum alijs multis affirmant eſſe communem: ſi tamen Reus fuerit malę famę & opinionis interpretanda ſunt in fauorem delicti & cõtra Reum. Ita Farinacius num. 37. & dat rationem: *Nã de malo homine non debet præſumi niſi malum*, vt habetur in cap. Oſius de elect. & cap. 1. de Clericis non reſidentibus. Ponit Hoſtienſis in ſummà tit. de Iudęis, §. & in quibus num. 6. in fine vnum exemplum de quodam Iudæo, qui plenus irà & rabie leuando manus contra vnum Crucifixum qui ibi erat, in alià parte Ciuitatis pendente quodam in patibulo, dixit; *potius vellem eſſe ſuſpenſus ſicut fuit ille homo, qui illic pendet quàm tale quid facere*, fuit denuntiatus, & cum ipſe vellet interpretari ſua verba dicendo ſe intellexiſſe illa de illo homine ſuſpenſo extra ciuitatem, non fuit admiſſa illius interpretatio, ſed contraria, eo quòd eſſet Iudęus, & pręſumptio ſtaret contra illum, & ita fuit condemnatus ad pęnam pecuniariam.

20 Se-

20 Secundum aduertẽtiâ dignum eſt, quamuis aliqui quos citat Iulius Clarus vbi ſupra verſ. Sed hîc quęro, dicant, quòd ſi, Reus petat tempus ad reſpondendum, illi debeat concedi à Iudice: contrarium tamen tenet ipſe cum multis,quos citat, quos ſequitur Salzedo in pract.cap. 126. Rodriguez vbi ſupra, Pater ſuarez tom. 4.de Relig.lib.10. cap.12. nu. 30. in fin.Sanch.lib.6.conſ.cap.8.dub. 2.num.7. & eſt communis; quia tempus pro ſuâ defenſione dari debet poſtea,non autem tunc; ſolùm.n. ibi agitur de conſeſtandâ lite negando vel confitendo delictum. His omnibus non obſtantibus Noſter P.Fr. Thomas à Ieſu tract.3.c.9.n. 7. exiſtimat, quòd ſi Iudex velit illi concedere aliquod tempus,poſſit illud facere, vt melius videat, quid debeat reſpondere,licet non teneatur illud concedere.

21 Si Reus neget veritatem illius, de quo iuridicè interrogatur, debet eum Iudex bonis rationibus inducere,& repetere interrogationes de circumſtantijs delictũ concernentibus,reuocando illi in memoriam tempus, locum & perſonas,coram quibus erat;quòd ſi nihilominus perſiſtat in ſuâ pertinaciâ,interrogari debet,vbi nam tũc temporis verſaretur? in quo occuparetur? quis illum viderit? & ſi aliquem nominauerit, citandus & examinãdus eſt, quòd ſi nen procedat veridicè, impoſſibile eſt, quòd in vno vel altero nõ deprehendatur mendax, vel ſaltem non vacillet & titubet, præbeatquè ſigna, ſe iniuſtè negaſſe ea, de quibus interrogatus erat,præſertim ſi per ea,quæ reſpõdet, tribuat occaſionem & anſam. nouis interrogationibus. Si tamen dicat veritatem, quò plus interrogabitur eò magis ſuam deteget innocentiam. Totũ hoc Iudex in iſto caſu peragat,neceſſe eſt. Non tamen eſt illi licitũ indagare & expiſcari veritatem cauilloſis quibuſdam captiũculis,minis,metu,vel ſimilibus, ſicut aduertunt Doctores omnes, præterquam quòd,ſi per media illicita extorqueat Confeſſionẽ (vltra quòd grauiter peccet)non præiudicat Reo, nec in veritate illius poſſit ad illius caſtigationem procedere. Videatur Miranda quæſt. 17. art. 2. concluſ. 2. qui hoc ſatis bene tractat, multumquè Iudicum onerat conſcientias.

22 Dubitant nonnulli, an in caſu quo Iudex interrogaret *contra iuris ordinẽ*, Reus peccaret reſpondendo veritatem, quam non deberet.Nauarrus in Summâ Latinâ cap. 18. num. 57. tenet partem affirmatiuam, aſſerens eſſe communem omnium Doctorum ſententiam:Idem ſentit Paz.5. parte tom. 1. cap. 3. §. 4. num. 10. Alij tamen limitant hanc ſententiam dicentes non eſſe veram inter Religioſos,ac inter ſæculares ſolùm in illis caſibus, in quibus Reo ex confeſſione infertur graue damnum in animâ, vitâ vel perſonâ, ſicut eſt membri mutilatio, ſicut etiam quando ſequitur aliquod graue damnum in aliquo tertio,

non tamen in cæteris caſibus; quæ lir nitatio ſatis conſona videtur doctrinæ, quam dat Nauarrus num. 28. 29. & 30. Noſter Pater Thomas a Ieſu tract. 3. cap. 10. num. 7. exiſtimat magis probabile, grauiter peccare Religioſos, ſi in memorato caſu fateantur veritatem, quia ſemper patiuntur graue aliquod damnum ſpirituale: videndo ſe quippe infamatos & per Iudicialem ſententiam caſtigari, inquietiùs viuunt, & prout dicit Lex pen. ff. de varijs & extraord. cogn. *perdere honorem & famam aliud non eſt, niſi quædam mors ciuilis*. Quod etiam magis verificatur inter Religioſos, quia quando delicta ſunt grauia, etiamſi non condemnentur ad mortem vel alicuius membri mutilationem, plerumque illis applicantur pęnæ duriſſimæ, ſicut ſunt diſciplinæ, rigida ieiunia, longa & diuturna incarceratio, & quandoque per totam vitam, quæ iuxta Sacros Canones pæna capitalis reputatur. Aliam rationem adducit Nauarrus vbi ſuprà num. 29. in fauorem huius modi dicendi, quia nimirum ex infamia vnius Religioſi aut Religioſæ in criminibus grauibus grauis reſultat infamia in ipſum monaſterium & totum Ordinem, quam ob rem hanc ſententiam æſtimo probabiliorem.

23 Quamuis multi cum Farinacio in pract. quæſt. 81. à num. 3. arbitrentur, Iudicem poſſe condemnare Reum, qui ſponte nullà adhibità torturà aut violentià confitetur delictum, abſquè alià dilatione aut morà, cùm talis confeſſio ſit vna ex potiſſimis probationibus, quas habere poteſt, nihilominus alij conſulunt, & quidem plures, quòd quamuis Reus ſponte confeſſus ſit delictum, non ſtatim dandam eſſe ſententiam, ſed concedendum eſſe illi tempus, ad hoc vt ſi illi aliquid occurrat pro ſuà defenſione, quod illum à culpà vel ex toto vel ex parte excuſet, alleget. Ita Iulius Clarus quæſt. 65. in princ. & quæſt. 45. verſ. cæterùm, Suarez nu. 31. Sanchez nu. 6. & alij multi.

24 Tantà vi pollet Confeſſio Rei ſpontanea in iudicio, quando conſtat de delicto, vt licet proceſſus ex aliquà parte eſſet nullus v.g. quia non ſunt indicia ſufficientia, nec præceſſit infamia, vel ſimile quid, faciat illum validum. Ita Farinacius vbi ſuprà à num. 13. cum pluribus. Et clariùs num. 66. licet alij, quos citat, opinentur contrarium, & mihi etiam videtur magis conſentaneum charitati & Iuſtitiæ, ſaltem quoad illius condemnationem ad pęnam ordinariam; propterea nonnulli relatià Farinacio aſſerunt, hoc relinquendum eſſe ad arbitrium prudentis & Chriſtiani Iudicis. Alij etiam exiſtimant, in confeſſione ſpontaneà non eſſe neceſſariam ratificationem Rei. Farinacius tamen cum pluribus nu.

12.

12. dicit, magis ſecurum eſſe, ſi accedat ratificatio Rei. Sed ſufficit, quòd talis ratificatio fiat eodem tempore, quo fit Confeſſio, ſicut de ratificatione teſtium dictum eſt, legendo eam ipſi, quam ſi tamquam bonam & legitimam admiſerit, atque ſubſcripſerit, non ſupereſt aliud, quod addatur.

25 Acceptà Confeſſione Rei oportet auſcultare ad illius defenſionem, quam pro ſe habet, in defenſionum verò numero non eſt infima exceptio contra Teſtes, ob quod nonnulli aſſerunt oportere illi dare copiam, vel publicare illos ſiue faſſus ſit delictum ſiue non, ſicuti aduertit Iulius Clarus quæſt. 49. num. 13. quamuis hoc magis habeat locum, quando Reus negauit, dum ab ipſo peteretur Confeſſio, propterea capite ſequenti examinandum eſt, an ipſi debeant manifeſtari teſtes, adhoc vt ſe queat defendere, & ſtatim de alijs modis defenſionis & exceptionibus agetur.

CAPVT XIX.

De Publicatione Teſtium.

1 NOn eſt vnum ex punctis minus difficilib⁹ huius materiæ declarare, an publicatio vel copia teſtium ſit de ſubſtantiâ proceſſus, vel ſolum ſit aliquid ſpectans ad apices, & vt melius percipiatur difficultas & Authorum doctrina, ſupponendũ eſt, ꝙ ſub nomine publicationis vel copiæ teſtium duo contineantur. Primum eſt manifeſtatio nominum. Secundum eſt manifeſtatio eorum quæ teſtati ſunt. Ita Alder. lib. 1. c. 14. n. 4. & alij communiter.

2 Difficultas procedit quoad vtrumque, & ſuppoſito, quòd ſecundum communem opinionem, prout apud Iulium Clarum videri poteſt quæſt. 49. num. 8. & alios, hæc copia vel Teſtium publicatio Reo præſentari non debeat niſi poſt acceptam Confeſſionem, ad hanc enim ſolùm illa notitia ipſi danda eſt, quę ſufficiat ad hoc vt conſtet, eum interrogari iuridicè. Sed quia hæc publicatio ordinatur ad hoc, vt Reus excipiat contra Teſtes, & ſe defendat, poſito quòd concedi debeat, debebit eſſe de omnibus contra illum allegatis & probatis in proceſſu iuxta formam allegationis & probationis.

3 Tanta multitudo & varietas opinionũm circa præſentem exiſtit difficultatem, vt is qui omnes referre vellet, non parum temporis & chartæ abſumeret, ego conabor me reſtringere in illis referendis, eligamq; illam, quæ mihi in ordine ad praxin Religioſorum videtur probabilior.

4 Prima ſententia aſſerit, Reo deberi copiam dictorum & teſtium præſentari, etiamſi illam non poſtulet, hoc enim ſpectat ad illius defenſionem, & per conſequens erit de Iure naturali, cui per nullum aliud derogari poteſt, niſi in caſu quo intercederet aliud Ius naturale ſuperius, ſicut contingit in crimine Hæreſis quantum ad manifeſtationem nominum ipſorum Teſtium, in caſibus, quibus timentur damna grauiſſima teſtibus aut eorum conſanguineis, ſicut eſt mors, mutilatio alicuius membri & ſimilia, ex eo quòd Rei, contra quos teſtati ſunt, potentes ſint: & ita Bonifacius VIII. vltimo capite de Hæreſi in 6. declarauit, quòd in crimine Hæreſis, ſi cum ſufficienti fundamento talia damna timerentur, Reo nomina Teſtium non manifeſtarentur, & ideò Blãcus in ſuà pract. crim. fol. 38. nu. 80. inquit, idipſum dicendum eſſe

in

in quouis alio crimine, in quo eadem ipſa damna timentur, & hanc eſſe praxin communem. Attamen in cæteris caſibus ſemper non ſolùm teſtimonia, verùm etiã nomina Teſtium publicanda ſunt, prout determinat idẽ Bonifacius VIII. paulò inferius his verbis: *Ceſſante verò periculo ſupradicto, accuſatorum & teſtium nomina (prout in aliis fit iudiciis) publicẽtur.* Id ipſum determinat Innocentius III. in cap. qualiter & quando 2. de Accuſationibus, vbi loquens de his, quæ cum Reo peragenda ſunt; inquit: *Exponenda ſunt ei capitula, de quibus fuerit inquirendum, vt facultatem habeat defendendi ſe ipſum, & non ſolùm dicta ſed etiam nomina ipſa teſtium, vt quid & à quo ſit dictum, appareat, ſunt ei publicanda, nec non exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ.* Hanc ſententiam tenet Iulius Clarus q. 49. nu. 4. & n. 2. dicit, quòd ſi Reus petat hanc publicationem, citra omnem difficultatem illi faciendam eſſe. Abſolutè etiam illam tenet Paz tom. 1. tempor. 8. vbi poſtquam deciſiſſet num. 134. & ſequentibus, in cauſis ciuilibus teſtium publicationem non eſſe de ſubſtantià proceſſus, etiamſi pars illam poſtulet, & Iudex neget, non ob id annullari proceſſum, licet detur locus appellationi: & num. 141. concludit: *In cauſis criminalibus nulli dubium eſt, publicationem teſtium de ſubſtantià Iudicij eſſe, eiuſq; omiſſionem nullitatem proceſſus inducere,* citatque Auendañum, Seguram de Aualis et alios. Id ipſum inquiunt eſſe neceſſariũ non ſolùm ante ſententiam, ſed etiam ante torturam, in caſibus quibus dãda eſt. Ita Antonius Gomez tom. 3. uariar. cap. 13. nu. 21. Azeuedo l. 2. nouæ Recapilat. lib. 4. tit. 6. num. 4. Bernardus Diaz in ſuà praxi Canonicà cap. 128. à quà ſententià non multum recedit P. Frater Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 14. num. 1. omnes fundantur in ratione ſuperius inſinuatà, quia nimirum hoc pertinet ad defenſionem naturalem Rei.

5 Secunda ſententia priori ex diametro oppoſita, aſſerit, non modò manifeſtationem vel publicationem nominum teſtium non eſſe de ſubſtantià proceſſus, uerùm etiam nec manifeſtationem dictorum, ſed ſpectare ad ordinem & apices Iuris, ſiue illam Reus petat, ſiue non. Ita Menochius de arbitrarijs quæſt. 35. per totam & addit, nec per hoc tolli defenſionem Reo, nec habere locum appellationem à ſententià, quod ipſe dicit impugnando Gloſſam cap. vltimo de Hæreticis in 6. & licet hic Author loquatur etiam de cauſis criminalibus, ſicut patet ex exemplo, quod affert ex capite relato de Hæreticis, affirmatque Farinacius de Teſtibus q. 75. citans in fauorem ſuum alios aſſerentes, hanc eſſe praxim Romanæ Curiæ & Parlamenti Pariſienſis. Illud autem, quod ego uidi, eſt, eumdem Menochium magis infrà q. 78. n. 5. repetendo idem punctum, & loquendo de cauſis criminali-

bus

bus, dicere: *Eſt etiam hoc loco annotandum, Iudicem hunc teneri dare Inquiſito copiam indiciorum, etiamſi Iudex iſte ex formà ſtatuti haberet liberum arbitrium.* Idcircò dicit Segura de Aualos in ſuo directorio part. 2. cap. 14. num. 10. interpretari poſſe, Menochium in priori loco locutum fuiſſe de cauſis ciuilibus, non verò criminalibus, licet prout dixi, oppoſitum teneat Farinacius. Fauet huic ſententiæ aliqualiter P. Paulinus Beſti in prax. crim. tom. 4. qq. regul. tit. 6. cap. 6. num. 7. vbi mordicùs defendit, inter Religioſos nomina Teſtium non eſſe publicanda, ſubditque, etiam in ſolà publicatione dictorum non obſtante, quòd non nominentur teſtes, latere non pauca pericula & inconuenientia; ſolent enim in dictis miſceri termini & verba adeò cognita, vt quaſi idem eſſet ac reuelare illos, qui contra Reos teſtati ſunt.

6 Tertia ſententia inquit, quòd, ſi Reus petat ſibi dari nomina vel copiam Teſtium, ſpectet ad ſubſtantiam proceſſus illa dare, ſecus ſi illa non petierit. Ita expreſsè Gloſſa cap. vltimo de Hæreticis in 6. his verbis: *Tradi debent nomina cum dictis, vt poſſit & de falſo arguere, & ſe plenè defendere, tamen ſi hoc omitteretur, parte tacente non puto vitiari proceſſum.* Huius opinionis ſunt Pariſ. conſ. 2. num. 155. lib. 4. Cæpoll. Conſ. crim. 65. circa finem & conſ. 66. & alij. Fundamentum eſt, quia eo ipſo quòd Reus non petat copiam aut publicationem teſtium, renunciat Iuri quod habet, & ita nulla ſit ipſi iniuria, & per conſequens proceſſus erit validus.

7 Quarta ſententia aſſerit, proceſſum fore validum, etiamſi petità manifeſtatione teſtium à Reo, illi negetur à Iudice, hunc tamen peccaturum cōtra iuſtitiam grauiter, & eo ipſo Reum acquiſiturum Ius ad appellandum à ſententià, talemque appellationem admittēdam eſſe, ita vt licet ſententia non ſit nulla, poſſe tamen annullari. Ita docent Felinus in c. cùm I. & A. de ſententià & re iudicatà n. 2. Verba illius ſunt: *Omiſſio publicationis teſtium, licet non reddat ſententiam nullam, tamen ab ipsà omiſſione poteſt appellari, ſi publicatio fuit petita, grauatur enim pars perdens ex hoc viam impugnandi dicta teſtium.* Id ipſum repetitur in cap. licet Heli, de Simonià his verbis: *Publicatio atteſtationum non eſt adeò de ſubſtantià, quòd omiſſa reddat Iudicium nullum, etiamſi petita fuiſſet, & non conceſſa, quia cauſat iniuſtitiam & non vtilitatem, & meritò ſi non appellatur, valet.* Idipſum tenent Innocentius, Imola, & alij capite ſuprà citato cum I. & A. de re Iudicatà, dantq; eamdem rationem, *Quia iſta ſententia non dicitur contra* Ordinem *iuris, ſed contra ius litigatoris.*

8 Vltima ſententia, quæ meo videri probabilior eſt in ordine ad praxin pro Prælatis Regularibus, ſequentibus concluſionibus explicatur. Dico igitur primò, inter Religio-

ligioſos non eſſe neceſſarium publicare nomina teſtium, niſi in aliquo caſu grauiſſimo id fieret, eò quòd aliàs non daretur Reo locus pro ſuà iuſtà defenſione, & eſſet perſona talis, quæ ex omiſſione talis publicationis maius damnum & grauamen pateretur, quàm ipſi teſtes & bonum commune ex ipsà publicatione reciperent; & quia hoc raro contingere potest, rarò etiam hæc publicatio facienda eſt.

9 Ratio principalis, quà probatur iſta concluſio, eſt, quia ſi publicarentur nomina teſtium inter Religioſos, graue nocumentum pateretur bonum commune & aliqui particulares, ſi enim Reo certò conſtaret, quinam contra illum teſtati ſint, miniſtraretur fomes odijs & rancoribus capitalibus, & vindictæ deſiderijs cum ſummà inquietudine & detrimento pacis perpetuæ inter eos, qui ſæpè in vno conuentu ſimul degere debent, propter quod cùm diximus, hoc pertinere ad defenſionem naturalem rei, addidimus, hoc ius naturale ceſſare, eo quòd intercedat aliud magis vrgens, nimirum pax & quies ſtatus Religioſi: tùm etiam, ne retrahantur teſtes à teſtando contra alios, nam ad euitanda ſimilia pericula particularia, teſtari recuſarent: vnde ſequeretur aliud damnum grauiſſimum in Religione, eo quòd tunc delicta impunita remanerēt ob defectum teſtium illa probantium. Hæc eſt ratio, quæ mouit Papam Bonifacium VIII. in cap. fin. citato de Hæreticis in 6. ad eximendum ab hàc obligatione Sacrum Tribunal Inquiſitionis, cui exemptioni voluit, vt ſe ſemper conformaret. Nam prout inquit Iulius Clarus q. 49. num. 3. in fine: *In cauſis Hæreticorum cùm ſemper graue periculum credatur imminere, ſi non teſtibus, ſaltem cauſis fidei Catholicæ, quia pauci liberè teſtimoniū perhiberent, ſi nominum publicatio fieret, ideò conſuetudine receptum eſt, vt numquam nomina teſtium publicentur*, vt atteſtatur Simanchas de Hæreticis cap. 26. num. 9. quem ſequitur Miranda q. 25. art. 1. & alij.

10 Quòd ſi quis dixerit, hoc eſſe ſpeciale priuilegium conceſſum ſoli Sacro Tribunali, nec alios illo gaudere poſſe, reſpondeo duo: Primò quòd verum ſit, in illo capite ſoli Sacro Tribunali concedi, quòd in ſuis cauſis poſſit procedere *De plano, & non ſeruato ordine Iuris*, vbi ſtatim declarauit Pontifex, non eſſe de ſubſtantià iudicij manifeſtare Reo nomina teſtium, nec pertinere ad apices, qui tamen obſeruari debent, quando imminet aliquod graue damnum. Hoc eſt omninò certum: In alijs tamen priuilegijs cap. 1. num. 6. relatis id ipſum etiam conceſſum eſt Religioſis, & in proprijs terminis illud conceſſit Bonifacius Octauus per ſpecialem Bullam, vt habetur in Compendio Mendicātium verbo Correctio Fratrum, & in lib. monumenta Ordinis Minorum conceſſ. 499. & illam refert Noſter Thomas à Ieſu Tract. 3. cap. 1. num. 2. cuius verba ſunt:

Cùm autem hæc Apoſtolica Conſtitutio ſiue Conceſſio facta ſit ad propulſandas ſubditorum calumnias; & ad compeſcendam nimiam Prælatorum in puniendis Fratribus licentiam, declaramus & decernimus, quòd licet Prælati omnes ad apices Iuris ex ſupradictâ Conſtitutione non teneãtur, vt ſunt citationum interualla, dilationes, interlocutoria, & cetera huiuſmodi, quæ non ſunt de eſſentiâ Iuris, non tamen poſſunt in actis iudicialibus pro eorum arbitrio procedere, ſed iure diuino ac naturali ad ſubſtantialem Iuris ordinem tenentur: & magis infrà ſubiungit: *Ad pacem autem inter Fratres conſeruandam ordinamus, vt Prælati nullo modo teſtium vel accuſantium nomina reis manifeſtẽt, quãuis etiam ad inſtantiam & punitionem procedant, niſi vbi & quãdo coram iudicio in oppoſitione alicuius grauis & infamatorij criminis iuſtitia periclitaretur. Nã eo caſu, ſi reus petat, & accuſantium & teſtium nomina ſibi notificari debere, non eſt ei denegandum*. Quid grauius & clarius in fauorem noſtræ Concluſionis adduci potuiſſet, vnde obſecro Lectorem, vt diligenter notet illa verba, *Niſi vbi & quando eorum iudicio*, &c. nimirum Prælatorum, ergò in hàc parte tàm exempti ſunt Prælati Regulares ob obligatione manifeſtãdi reo nomina teſtium, quàm Domini Inquiſitores.

11 Reſpondeo ſecundò, quòd tametſi Religioſi dicta priuilegia non haberent, adhuc tamen non tenerentur manifeſtare reo nomina teſtium, quando in eorum cauſis ſequuntur iam ſupra memorata inconuenientia grauia: nam in ſententiâ Authorum, quos num. 2. citauimus, Pontifices in his decretis & bullis non ſolùm exemerant Sacrum Tribunal & Religioſos ab obſeruatione apicum Iuris, ſed etiam declarãrunt, quòd, quando vnum Ius naturale ſuperius concurrit cum alio iure naturali inferiori, hoc non obliget, quemadmodum clarè patet in caſibus à iure exceptis, in quibus quia interuenit ius conſeruandi bonum commune, non attenditur ad bonum particularis, quando ambo ſe non compatiuntur, eſto etiam hoc ſit naturale, & propterea ſinguli particulares cum damno graui proprio tenentur euitare damnum boni communis, quando hoc maius eſt, & conformiter ad hanc doctrinam tractando Thomas Sanchez lib. 6. Conſiliorum cap. 8. dub. 2. num. 24. de Appellatione, & qualiter in Religionibus iuſtè denegetur, niſi in aliquibus caſibus raris, inquit: *At in Religionibus id iuſtè ſtatutum eſt propter commune Religionis bonum & quietem, & vbi alicui negaretur iuſta defenſio, plus ponderat bonum commune Religionis: & Religioſi iuri ſuo per profeſſionem cedunt in hoc*: ergo eſto concederemus, quòd manifeſtare reo nomina Teſtium

ſtium ſpectet ad ius naturale ſuæ defenſionis, ſi tamen ex tali manifeſtatione maiora damna imminerent bono communi, nulla erit obligatio talis iuris, quod adeò certum eſt, vt audiuerim à quàdam perſonà graui, doctà & expertà, quòd etiam in Tribunalibus ſæcularibus dicta manifeſtatio ommittatur, quando grauia inconuenientia timentur.

12 Præterquam quòd ſi loco huiuſmodi defenſionis daretur aliquis alius modus æquiualens ſine inconuenientibus relatis, iſte debet obſeruari & non illa: ita facit Sacrum Tribunal Inquiſitionis admonendo Reum, vt recordetur, ſi habeat aliquem inimicum, & dicat vnde, quis ſit, & cauſas inimicitiæ, & Tribunal habet curam adhibendi omnem diligentiam neceſſariam in fauorem Rei, cum quo ſimul et copiâ capitulorum, quæ facta contra eum ſunt, ſupprimendo teſtium nomina, iudicat præberi illi ſufficientis defenſionis locum ſupplerique omnes diligentias, quas Reus adhibere poſſet, ſi illi nomina manifeſtarentur. Ita direct. inquiſit. part. 3. tit. modi ſeu tradendi copiam, vbi Penna comment. 29. nu. 119. Simancas titulo 64. num. 10. ſi igitur non obſtante quòd teſtes ſint tàm reconditi, vt ne quidem Reus ſciat, eos eſſe huius vel illius loci, Tribunal tàm rectum iuſtumquè iudicat, hanc diligentiam ſufficere ad hoc vt Reus ſe etiam in cauſis grauiſſimis & maximæ infamiæ, quà notari poteſt, ſe poſſit defendere, quantò magis in Religionibus, vbi culpæ in hoc vel illo Conuentu committuntur? & vltra hoc Reus nouit, informationem hìc vel ibi eſſe faciendam, nec non certò ipſi conſtat, teſtes talis vel talis Communitatis eſſe; nec etiam ignorare poteſt, ſi cum aliquo diſſidium habuerit: ac proinde ſi Prælatus illas adhibeat diligentias, quas adhibet Sacrum Tribunal, & quæ explicatæ ſunt in fauorem Rei, atquè obiectiones ab iſto poſitas, ſi fundatæ ſint, admittat, tribuatquè tempus opportunum & ſufficiens ad probandas illas, prout ſub obligatione graui tenetur, non erit opus illi manifeſtare nomina teſtium, niſi in aliquo caſu raro, in quo omninò ita neceſſarium iudicauerit, ſicut aduertit Bonifacius VIII. vbi ſuprà.

13 Ex fundamentis & principijs huius Concluſionis facile eſt reſpondere ad obiectiones, quas nonnulli antiqui & moderni aduerſus illam mouent, ſiue ex capitibus citatis Iuris Canonici, ſiue ex ratione, ſiue aliunde deſumptæ ſint. Illi ſe conformant Miranda in ſuo Ordine iudic. quæſt. 14. art. 7. concluſ. 4. & 25. art. 1. Suarez tom. 4. de Religione lib. 10. cap. 12. num. 31. F. Ioſeph à S. Marià in ſuo tribunali tract. 4. cap. 19. in fin. Sanchez lib. 6. conſ. cap. 8. dub. 2. n. 9. cum alijs, ſequendo in hoc ductum Hoſtienſis.

14 Secunda Concluſio. Quando Reus in cauſis grauibus in ſui defenſionem petit copiam dicto-

rum à teſtibus, debet illi præſentari ſine eorum nominibus, & illis circumſtantijs, ex quibus Reus venire poſſit in certam cognitionem perſonarum, prout aduertit P. Thomas Sanchez vbi ſuprà. Hęc concluſio adeò communis eſt, vt non reperiam Authorem, qui expreſsè contrarium teneat, excuſando à culpà graui illos Iudices, qui in cauſis criminalibus alicuius momenti dictam denegant copiam: nam licet Authores ſecundę & quartę ſententię exiſtiment, hoc non ſpectare ad ſubſtantiam proceſſus in ordine ad effectum nullitatis ſententię, illi tamen qui ſunt quartę ſententię, clarè dicunt, eſſe contra Iuſtitiam, annullarique poſſe ſententiam appellando, & illi qui ſecundum ſequuntur, non ita clarè explicant, an ſit licitum negare talem copiam, nec etiam an ſolùm loquantur de cauſis ciuilibus, prout patet ex his, quę Menochius dicit ſecundo loco citato. Idcircò Segura de Aualos vbi ſuprà loquendo cum Prelatis Eccleſiaſticis, qui ſequuntur Menochij ſententiam in primo loco, durè reprehendit eos, qui Reis denegant copiam teſtium, dum illam petunt. Verba illius ſunt: *Prætereà Præſules aliquando eorumque Viſitatores in criminalibus controuerſijs prædictam iudiciorum copiam viſitando denegare ſolent, quia breui manu, & quaſi per tranſennam viſitationis munus expediunt, & defenſionum terminos adeò abbreuiant & ad punitionem properant, in tantum ſubditorum grauamen & viſitationis contemptum, vt nondum terga dederint, & iam eorum mandata, decreta atquè iudicata ſpernātur à ſubditis, ac penitus infringantur; ſolummodò ſubtractas pecunias defleat.*

15 Tertia Concluſio. Quando Reus non petit copiam teſtium, non tenetur Iudex ipſi eam offerre, ſed poteſt ita in causà procedere, ac ſi illam ipſi dediſſet. Ita tenent Authores tertię ſententię. Verùm quia fundamentum huius Concluſionis innititur tacitę renunciationi Iuris, quam facit Reus, ſupereſt videndum, an hoc hoc etiam verum ſit, quando Reus eſt ignorans, & non petit dictam copiam ex eo quòd neſciat ſe illam poſſe petere. Aliqui dicunt, ſi Reus ſit Perſona litterata, de quà preſumi poteſt, quod ſciat & poſſit illam petere, & illam non petat, non eſſe obligationem illam offerendi. Ita Rodrig. tom. 2. qq. q. 19. art. 5. Villalob. tract. 14. diff. 12. num. 10. ſubdit tamen cum Hippolito in prax. §. nunc videri in principio, quòd ſi reus fuerit perſona ignorans, Iudex ipſi eam offerre debeat, etiamſi illam non petat, cum quo poſſunt conciliari duę illę contrarię opiniones, quę circa hoc verſantur. Verùm quia de Reo ignorante dubium eſſe poteſt, an dando illi Aduocatum talis defectus ſuppleatur, & inter Regulares ſit obligatio concedendi Aduocatum

catum Reo vel Procuratorem in cauſis grauibus, vt eum defendat, & perficiat illa, quę ille neſcit vel non poteſt eo quòd ſit incarceratus, illius reſolutio remittitur ad ſequens caput, vbi hoc punctum ex profeſſo examinabitur.

16 Conueniens iudicaui hoc caput cōcludere, cū eo quod notat P. F. Ioſeph à S. Mariâ in ſuo Tribunali tract. 4. cap. 1. §. 4. quod non ſolùm ſeruiet ad maiorem huius doctrinę intelligentiam, ſed etiam ad maiorem lucem illius, quę tacta fuit capite pręcedenti num. 1. & tangendę in capite de capitulis, quę reſultant contra Reum ex dictis teſtium, vt Reo pręſentari debeat. Dicit igitur iſte Author, quòd poſt acceptam à Reo Confeſſionem danda ſint illi illa capitula, & hoc ſit illi dare copiam delicti vel delictorum, quę reſultant ex informatione, quod nullà ratione omitti poteſt ſecundum commune Doctorum placitum, cùm ſit de Iure naturali: & paulò infra ſubdit: Verum eſt, quod in delictis leuioris momenti Prælati dent Reis ſolùm illa capitula, quæ reſultant ex proceſſu, abſquè eo quòd illos citauerint, vel acceperint confeſſionem, cùm ipſis videatur, illos per ipſa capitula ſufficienter citari, & peti confeſſionem, præſertim ſi illis præcipiant non ſolùm vt illis reſpondeant, & allegent illa quæ occurrunt in defenſionem intra tantum temporis, ſed etiam vt dicant, an illa commiſerint vel non, & reſpondendo ad illa litem conteſtentur, allegentquè ſuas defenſiones, & hoc ſufficere: & magis infra explicando, quænam crimina ſint iſta, dicit eſſe illa, quæ non ſunt enormiter grauia, & pro quibus non eſt grauis imponenda pænitentia, ſicut eſt carcer, priuatio Officij vel actuum legitimorum, concludit denique, inquiens, hanc doctrinam eſſe valde conſonam ſtatutis ſui Ordinis: poſtea tamen in tract. 5. cap. 6. §. 4. dicit, quòd quando aliquis Prælatus Religioſus commiſit aliquod delictum graue, cui reſpondet pæna arbitraria, & Definitorium vult illum priuare Prælaturà vel Officio in pęnam ſui delicti ſine vlteriori citatione vel delicti confeſſione, hæc includatur in articulis ipſi propoſitis cum præfato mandato, quibus ſi non ſatiſfaciat, & ex alià parte per legitimam informationem conſtet de veritate delicti, ſitquè graue, ita vt ob illud illi, qui peccauit (ſi Prælatus non ſit) alia pęnitentia grauis v. g. priuatio actuum legitimorum vel alia ſimilis arbitraria imponenda ſit: loco huius Prælatus officio priuari poteſt, & hanc dicit eſſe praxin communem ſui Ordinis.

17. Doctrinā huius Authoris quātum ad primam partem pro verà admitto, præſertim in Religionibus, in quibus per conſuetudinem recepta eſt, quia factà ſummarià informatione, & præſentatis articulis Reo, qui ex illà reſultant, vel illi tranſmiſſis, ſi abſens ſit, datoquè præcepto, vt reſpondeat veritatem, & alleget

ea,

ea, ſi quæ habeat in propriam defenſionem, implicitè citatur, & petitur Confeſſio, daturquè locus defenſioni; & ita videtur ſufficere in delictis non adeò grauibus, & ex quibus non infertur grauis infamia Religioſis. Illud autem in quo habeo difficultatem, eſt, quòd iſte Author dicat ſecundo loco, tale medium poſſe vſurpari, quando agitur de priuando Prælatum officio ob aliquod crimen graue, cùm tamen primo loco negauerit, vſurpari poſſe cum ſubditis in criminibus, pro quibus grauis pęnitentia imponenda eſt, v. g. carceris, priuationis officij, vel actuum legitimorum; ſi enim in his citatio facienda, & petenda confeſſio à Reo eſt, danduſque locus, vt ſe contra Teſtes tueri poſſit, & confeſtim præſentandi ſunt articuli, qui ex eiuſdem Confeſſione & proceſſu reſultant, vt ad illos reſpondeat: non video cur omnia hęc obſeruari non debeant, quando Prælatus ob aliquod delictum graue officio priuandus eſt, cùm talis pęnitentia plus ponderet, maiorique Prælatus notetur infamià, quàm ſi aliquis ſubditus per tempus aliquod carceri includatur, vel ſuo officio priuetur; & dico notanter ob aliquod graue crimen, quia ſi Prælatus priuetur officio ſolùm ob defectum regiminis, conditionis aut talenti non haberem difficultatem: nam ſicut cap. 9. num. 12. dictum eſt in his caſibus non eſt neceſſarius alius Ordo Iudicialis, niſi quòd Prælatis ſuperioribus de iſtis cauſis conſtet, ad hoc vt Prælatos inferiores & ſubditos ſuis priuent officijs procurando vti illis medijs, quæ minus dedecus in ipſis generant, v. g. admonendo illos, vt ſecretò renuntient, & ſimilibus: ſi tamen aliquis in pœnam, & punitionem delicti grauis officio priuandus ſit, iudico, id ipſum debere obſeruari cum ſubditis, quod cum Prælatis, in modo quo in eorum cauſis proceditur, & hoc eſt, quod modò explicamus.

CA-

CAPVT XX.

Diſcutitur, an inter Religioſos ſit obligatio concedendi Reis Aduocatum in cauſis grauibus.

1 SVppono tamquam certum, nullum Religioſum ſine licentiâ ſui Prælati officium Procuratoris aut Aduocati exercere poſſe, prout conſtat ex Gloſſâ in Clementinâ, Religioſus, de Procuratoribus, ac proinde ſi quid ſine tali licentiâ actum eſſet, nullius eſſet valoris. Suppono etiam, quòd in cauſis leuioris momenti Prælati Regulares non teneantur Reo Aduocatum aut Procuratorem concedere, qui eum tueatur, inde enim maius timendum eſſet damnum quoad pacem & quietem Religioſam, quàm vule, etiam ipſi Reo.

2 Difficultas autem eſt, an in cauſis criminalibus grauibus, præſertim quando Rei ſunt ignorantes, vel ſi non ſint, ſunt tamen impediti per carcerem, Prælatus teneatur Religioſo concedere illos, quos petit ad hoc, vt agant officium Procuratoris aut Aduocati in ſuis cauſis, præſentando petitiones, & aſſiſtendo actibus iudicialibus, quibus aſſiſtere ſolent Aduocati apud Tribunalia ſecularia? Alderete lib. 1. cap. 2. num. 31. quem ſequuntur Lezana tom. 1. cap. 27. num. 14. & P. F. Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 10. num. 8. tenet partem affirmatiuam addens, quòd, etiam ſi Reus non petat Aduocatum vel Procuratorem, debeat tamen ipſi Prælatus eum offerre. Probat hoc Alderete ex l. neque etiam §. fin. de Officio Proconſul. & ex Nauarro in Summâ Latinâ cap. 25. num. 24. Illa tamen Lex & Nauarrus loquuntur de Iudicijs ſæcularibus, & non in ſenſu, quem intendit Alderete, prout videri poteſt in Nauarro, & licet P. Lezana & F. Martinus à S. Ioſeph dictam ſententiam probêt ex citatâ Clementinâ, attamen nec in iſtâ, nec in Gloſsâ reperitur aliquid expreſſum in fauorem eius.

3 Loquendo deinde Alderete cap. 11. num. 17. de Reis minoribus viginti quinque annis, inquit, illis concedendum eſſe Curatorem, & ſine ipſo nec Confeſſionem factam in Iudicio, nec cætera in Proceſſu contenta inducere pro-

probationem in ordine ad eorum condemnationem. Citat Menoch. de arbitrarijs caſu 268. Valles volum.1.conſil.31.Paz. 5. parte tom.1.cap.3.§.4.num. 5. & idem tenent alij plures cum Pennà 3. part. direct. com. 28. num. 117. affirmante hanc eſſe praxin Inquiſitorum, omniumque Tribunalium tàm ſæcularium quàm Eccleſiaſticorum in Hiſpanià, licet in quibuſdam partibus Italiæ oppoſitum practicetur, ſicut aduertit Iulius Clarus q.50.

4 Contrariam tamen opinionem quoad vtramque partem æſtimo probabiliorem, ad proinde dico primò, Prælatos Regulares non teneri concedere ſuis ſubditis criminoſis Aduocatum aut Procuratorem extraneum nec aliquem intra Religionem, quantumuis cauſæ graues ſint, ad hoc vt illos defendant petitionibus & alijs actibus iudicialibus, quia hoc non ſpectat ad ſubſtantiam Iuris, ſed ad apices ſolùm. Ita expreſsè Panormitanus in repet. ad textum in cap. ſi quis contra Clericum de foro compet. num. 48. Rodriguez tom.2.qq.regul.q. 19. art. 4. Villalobos tractatu 14. de Iudice difficultate 12. num. 10. cum alijs. Ratio eſt, quia ſi in Religione daretur locus huiuſmodi defenſioni, grauiter turbaretur pax Religioſa, ſubminiſtrareturque materia cauillosis dilationibus, à quibus Pontifices voluerunt immunes reddere Prælatos in ſuis cauſis Iudicialibus.

5 Dico ſecundò, etiamſi Religioſus Reus ſit minor viginti quinque annis, non tenentur Prælati Regulares concedere Curatorem, per quem ſe regat & defendat, ac proinde abſque tali Curatore confeſſio facta in iudicio & omnes cæteri actus in proceſſu validi ſunt & ſubſiſtentes. Hanc concluſionem loquendo de minoribus ſæcularibus non ſolùm illis, qui nec dum habent viginti quinque annos, ſed etiam de his, qui decimum quartum compleuerunt, in cauſis criminalibus, tenent Boerius deciſione 63. num. 6. ad finem verſ. nec poteſt minor, Boſius in tit. de confeſſ. num. 69. Matth. Brun. conſ. 94. num. 8. & inquit: *Quod vbique locorum ſeruatur, & etiam Romæ in Curiâ Capituli ipſe ſeruauit, dum ibi præerat rebus criminalibus*. Id ipſum ſentit Iulius Clarus quæſt. 50. in principio &, quæſt. 55. verſ. *alterius poteſt*, vnde inter cæteros, quos refert pro hàc praxi, vnus eſt Angel. de Malef. in verbo comparuerunt, & confitentur totum num. 8. qui aſſerit, ridiculoſum eſſe, dicere contrarium, quia licet nonnullæ leges oppoſitum decernant, per praxin tamen communem abrogatæ ſunt. Si igitur hæc ſententia adeò probabilis eſt etiam inter ſæculares minores, qui decimum quartum annum compleuerunt, quantò magis erit inter Religioſos, qui ab apicibus Iuris exempti ſunt? & cùm hoc vnum ex ipſis ſit, nô tenebantur illud obſeruare.

6 Con-

6 Confirmatur iſta Concluſio. Primò, quia ſicut docent Boerius vbi ſuprà nu. 2. Farinacius quæſt. 81.num. 368. *Quando ſtatutum habet minorem pro maiori, valida eſt confeſſio Iudicialis ſine Curatore:* ergò cùm hoc ita ſe habeat inter Religioſos, qui ex ratione ſtatus, quem eligunt & acceptant in ſolemni profeſſione, remanent in poſſeſſione Maiorum, & Religio illos vt tales habeat, apud illos ceſſabit obligatio dandi illis Curatorem. Confirmatur ſecundò, quia inter Religioſos, ipſa religio & prælati illius ſubſtituuntur in Procuratores ſuorum filiorum minorum viginti quinque annis, ergò ad ipſos pertinebit peragere talium munus & officium in cauſis criminalibus, abſque eo quòd ſit opus illis alios aſſignare, ſicuti etiam ad illos ſpectat facere officium Iudicis cum iiſdem ex ratione ſtatus.

7 Dico tertiò, quando Religioſus Reus eſt incarceratus, & ſit perſona intelligens & ſciens, ſe habere ius ad petendum Religioſum aliquem doctum, & grauem, quem poſſit conſulere, ſi petat, tenetur Prælatus talem concedere, ſecus ſi non petat, quia in tali caſu præſumitur, eum ſcire id, quod expedit in ordine ad ſuam cauſam: ſi tamen Reus eſſet perſona ignorans, de quà præſumi poteſt, quòd ta'em Religioſum, cum quo conſultare poſſit, non petat ex eo, quòd neſciat, ſe talem poſſe petere, vel an daturus Prælatus eum ſit, tenetur Prelatus eum illi offerre, & illum concedere, quem petit ſi ſit perſona, quæ ſatisfacere poſſit, quia non cum quouis à Prælato deputato ſua ſecreta communicare volet. Hanc obligationem exiſtimo eſſe grauem in Prælatis ſaltem ſecundum charitatem. Dico ſaltem ſecundum charitatem, quia etiam videtur eſſe ſecundum Iuſtitiam: nam in quantum tales ſunt, tenentur prouidere ſubditis de neceſſarijs ad ſubleuamen, & remedium ſuarum neceſſitatum, præſertim quando agitur de tutelà, & defenſione naturali à damnis grauibus, quæ imminent. Vnde quemadmodum mortaliter peccaret Prælatus, ſi ſubdito in graui infirmitate conſtituto non ſuccurreret per corporalem medicum, ita etiam peccaret, ſi non ſuccurreret per rimedia ſpiritualia graui vrgente neceſſitate. Ita Villalobos tract. 14. de Iudice diff. 10. num. 4. ſequens Nauarrum in d.cap. inter verba, corol. 5. eſtque ſatis conforme illi, quod docet idem Nauarrus in Summà Latinà cap. 25. num. 24. vbi loquendo de obligatione, quam habent Iudices dandi pauperibus & miſeris aliquem, qui eos defendat aduerſus partem contrariam, inquit, quòd ſi hoc negligant, grauiter peccent, & quandoque illis dandus ſit Aduocatus, etiamſi illum non petant, nec habeant, vnde illum ſoluant. Si igitur reſpectu defenſionis pauperum & miſerorum in Iudicibus ſecularibus grauis eſt obligatio, quantò magis erit

erit in Regularibus, quorum munus eſt non ſolùm agere Iudicem, verùm etiam Aduocatum ſubditorum, ſuppoſito deinde, quòd in Religione non concedatur delinquentibus Aduocatus, Procurator, nec Curator, qui tamen in alijs tribunalibus nemini denegantur, vt iſte defectus in Religione ſuppleatur, debet Prælatus quantum ex parte ſuà eſt, facere totum quod poteſt pro defenſione Reorum, & dare illis id, quo extremò indigent, ſicut eſt aliquis Religioſus grauis, doctus, & virtuoſus, cum quo ſua communicent, cuius conſilio cum ſecuritate conſcientiæ in rebus ad ſuam cauſam ſpectantibus gubernentur & dirigantur.

8 Ex dictis in hàc tertià Concluſione infertur, quòd ſicuti Prælatus ſub obligatione graui tenetur Reo offerre (ſi ignorans ſit) Religioſum aliquem prudentem & doctum, quem poſſit conſulere, ſic etiam teneatur illi præſentare copiam dictorum Teſtium, quia ſuppoſito quòd habeat Iùs petendi illam, eo quòd illà indigeat pro ſui defenſione, & ſi non petat, eſt, quia putat ſe non poſſe, vel etiamſi petat, illam tamen daturi non ſint, tenebitur Prælatus hanc erroneam & falſam præſumptionem ab illo tollere tamquam aduocatus illius, prout in tertia concluſione capitis præcedentis dictum fuit. Subiungit autem Rodriguez loco ibi citato, quòd etiamſi Reus ignorans haberet Aduocatum (id ipſum dic de homine docto, cum quo conſultat) *ſi viderit Iudex, quòd Aduocatus non rectè ſuum exequitur munus de eo dolum ſentiens, vel latam culpam, aut ignorantiam, in hoc caſu tenetur (etiam eo non petente) dare copiam indiciorum.*

CA-

Digitized by Google

CAPVT XXI.

De Exceptionibus aut defenſionibus quibus vti poſſunt Rei in cauſis grauibus.

1 Exceptio non eſt aliud, quàm allegatio eorum, quæ habet Reus ad infirmandum, & reddendum nulla ea, quæ contra ipſum in proceſſu prætenduntur tàm ex parte teſtium, quàm Iudicis, Accuſatoris vel denuntiatoris: & ita definit illā Panormit. in rubr. de exceptionibus, dicendo: *Exceptio eſt actionis ſiue intentionis excluſio*, & probat ex lege 2. ff. de exceptionibus. De exceptionibus fusè tractant Paz. in praxi tom. 1. in 5. tempore, Antonius Gomez tom. 3. variarum cap. 13. Ioannes de Imola in l. cuſtodias, ff. de public. iudic. Conarruu. in pract. qq. cap. 26. Iulius Clarus quæſt. 53. & ſequentibus, cum alijs Iuriſtis, & canoniſtis; & quia inter illos multæ ſunt in vſu, quæ non curantur in Tribunalibus Regularium, eo quòd ſpectent ad apices Iuris, relinquendo illas, ſolùm faciemus mentionem de illis, quæ ſunt veluti ſubſtantiales, & pertinent ad defenſionem naturalem Rei.

2 Vt autem melius hæc doctrina percipiatur, ſupponendum eſt primò, Exceptiones facientes ad intentum præſentis tractatus eſſe in triplici differentià. Aliquæ vocātur dilatoriæ, & ſunt illæ, quæ non diſſoluunt cauſam, ſed differunt, ſicut quando allegatur defectus Iuriſdictionis in Iudice, vel Iudex recuſatur &c. Aliæ dicuntur peremptoriæ, quæ ſi probentur, totaliter diſſoluunt cauſam, eamquè concludunt, ſicut quando probatur delictum iam eſſe punitum in alio Iudicio, vel aliqua afferuntur, quæ diſſoluunt accuſationem aut denuntiationem. Aliæ exceptiones, quæ ſunt veluti mediæ inter præcedentes, dicuntur mixtæ & anomalæ, quia participant aliquid à primis, & à ſecundis, ſicut cùm opponitur, Iudicem eſſe excommunicatum &c.

3 Supponitur ſecundò, quod licet ſecundum communem ſententiam exceptiones dilatoriæ à Reo *ante litis conteſtationem* faciendæ ſint, vt conſtat ex cap. inter Monaſterium, de re iudicatà ex l. fin. C. de except. & ex l. exceptionem, C. de probationibus, per-

emptoriæ verò ante vel poſt, omneſquè probandæ ſint intra terminum à Iudice aſſignatum, qui inter ſæculares conſtat nouem diebus, ſicut decernitur in l. 1. tit. 5. lib. 4. nouæ Recopi l. & inter Religioſos ille terminus eſt deputandus, qui videbitur conueniens, prout ſtatim dicetur: quia tamen iſta circumſtantia pertinet ad apices, inter regulares quouis tempore, dummodò ſententia adhuc data & publicata non ſit, exceptiones etiam dilatoriæ locum habent: imò etiã per legem ſpecialẽ horum Regnorum apud ſæculares cuiuis parti litis interponi poſſunt etiamſi ſententia iam ſcripta & à Iudice ac Secretario ſubſcripta ſit, & conſignata ad pronuntiandum, dummodò nondum verè & realiter pronuntiata & publicata ſit. Ita Couarr. in qq. pract. cap. 20. nu. 2. F. Ioſeph à S. Mariâ tract. 4. cap. 20. §. 3. ſed aduertit ſequens Paz. tom. 1. par. 1. tempuſ. 10. num. 17. & tom. 2. cap. 6. num. 2. & alios, communiter recuſandum eſſe Iudicem poſt cauſam concluſam in ordine ad ſententiam definitiuam.

4 Supponitur tertiò, quòd concedere tempus ſufficiens Reo ad ſui defenſionem, ſit de iure naturali; ac proinde in nullo Tribunali denegari poteſt, ſicut tenent omnes Doctores: hoc omninò certum eſt. Difficultas eſt in determinatione temporis, circa quam, vti dicit Miranda quæſt. 14. art. 5. concluſ. 3. certa regula aſſignari non poteſt, ſed menſuranda eſt iuxta qualitates, & circumſtãtias, quas exigunt defenſiones & exceptiones; & licet hoc verum ſit in omni cauſarum genere, multò tamen magis in cauſis criminalibus, & ita relinquitur ad arbitriũ prudentis Iudicis & Prelati, quia determinatio vel deſignatio temporis non eſt aliquid de his, quæ ſpectant ad ſubſtantiam Iudicij, ſed eſt aliquid accidentale, non conſiſtens id indiuiſibili vel puncto aliquo fixo. Cum præſuppoſitis iam bene coniungetur doctrina ſequentium paragraphorum.

§. 1.

De Recuſatione.

5 Recuſatio nihil aliud eſt, quàm allegatio Rei contra Prælatum vel Iudicem, quòd ſit ſuſpectus in ordine ad rectum iudicium & determinationem ſuæ cauſæ cuius titulo & prætextu ab illâ ſe vult eximere. Aliqui tenent Recuſationem eſſe de iure naturæ, quia recta Ratio dictat, Iudicem ſuſpectum non eſſe aptum ad adminiſtrandam iuſtitiam. Alij dicunt, eſſe etiam de iure diuino poſitiuo, & probant ex cap. 16. Deuteron. vbi præcepit Deus, quòd electi in Iudices eſſent recti, nec declinarent ad partem dexteram, nec ſiniſtram, cui ſe conformare volens Ius ciuile, & Canonicum recuſationem in multis locis determinat. Ciuile in lege apertiſſimi, C. de Iudic. & l. quia poterat,

ff. ad

ff. ad Trebell. Canonicum in cap. quod ſuſpecti 3. quæſt. 5. & cap. cum inter, de except. ſed dubitant nonnulli, an inter Religioſos habeat locum Recuſatio ſuorum Prælatorum. Partem negantem abſolutè tenent Gloſſa in cap. ad noſtram. de appellat. & ibi Hoſtienſis num. 9. & Innocentius, Ioannes Andreas, & Panormitanus in cap. cum ſpeciali, de appellat. idem ſentiunt, & probant ex illo textu, vbi poſtquam Celeſtinus III. ſtatuiſſet modum, quo Iudices poſſunt recuſari, & quando nam ab eorum ſententijs liceat appellare, caput illud concludit inquiens: *Cæterùm has duas Conſtitutiones præmiſſas nolumus ad Regulares extendi contra ſuas ſpeciales obſeruantias*. Et Gloſſa (poſtquam egit Pontifex in primâ parte Capitis de ordine Recuſationis) dicit: *Hæc autem Conſtitutio non extenditur ad Regulares.* Vnde videtur efficaciter colligi, in Religionibus, in quibus per Conſtitutiones Recuſationes & appellationes prohibitæ ſunt, non eſſe admittendas, quia iſte Pontifex & cęteri, qui circa hoc diuerſa priuilegia conceſſerunt, præſumpſerunt, Prælatos Regulares vtpote Deo ſpecialiter dictos, graues & prudentes, nihil contra ſubſtantialia Iuris molituros, ac proinde Recuſationes & appellationes ex parte ſubditorum non habituras cauſas ſufficientes, & idcircò eas ipſis eſſe denegandas.

6 Hoc non obſtante iudico Recuſationes eſſe licitas etiam inter Religioſos (& id ipſum ſuo loco dicetur de appellationibus) quando cauſæ, ob quas fiunt, claræ ſunt & manifeſtæ. Quæ ſententia adeò communis, & recepta eſt, vt non ſit opus citare Authores. Dixi, quando cauſæ claræ ſunt & manifeſtæ, ſi enim eſſent apertè friuolę, non debet illas Iudex Recuſatus curare, ſed in proceſſu proſequi. Colligitur clarè ex capite cum ſpeciali citato, & docet Felinus in cap. 1. de iudic. num. 6. & eſt communis praxis in omnibus Tribunalibus, prout aduertit Paz. cum alijs quos citat 1. parte. tom. 2. cap. 6. num. 23. & id ipſum opinatur, quando cauſæ ſunt dubiæ, Noſter Thomas à Ieſu tract. 5. cap. 17. nu. 13. in quo ſenſu intelligit ſententiam Panormitani Ioannes Andreas & Hoſtienſis citati pro ſententiâ contrariâ vbi ſuprà. Id ipſum videtur ſentire Alderete lib. 2. cap. 28. num. 33. vbi poſtquam allegauit verba Alexandri III. cap. ſuper eo 12. §. in cauſis de appellat. in fauorem Iudicum Eccleſiaſticorum, vbi dicit Pontifex: *in cauſis Eccleſiaſticis, vbi appellationis remedium tollitur, ſicut appellationi, ita recuſationi non eſt aliquatenus deferendum*, ſubiungit Alderete: *Non tamen poſſumus negare, quod vbi ſuperior manifeſtè ſubditi inimicus eſſet, aut propter alias cauſas ſuſpectus, poſſit ad ſuperiorem recurri, ne iniuſtè ab eo opprimatur*, ergò ſentit, vbi non fuerit cauſa manifeſta recuſationis, illam admitti non de-

bere, quæ ſententia rationi valde conſentanea eſt, quia Iudex eſt poſſeſſor bonæ fidei, & in caſu dubij hàc poſſeſſione non eſt ſpoliandus. Videatur doctrina §. ſequentis num. 39. cuius fundamenta & Authores fauent etiam huic doctrinæ.

7 Quod autem aduerti debet, eſt, quòd quando Prouincialis vel Viſitator vult facere Viſitationem generalem conſuetam vnius Conuentus, quantumuis ſuſpectus ſit, recuſari à nemine poteſt, quia ex tali viſitatione generali nemo infamatur, hoc enim ſi non eſſet, quilibet impedire poſſet officium ſuperiorum cum graui Religionis nocumento, & ita declaratum fuit per ſpeciale Decretum Pauli V. quod trahit ad litteram Barboſa in remiſſionibus ad Trident. ſuper ſeſſ. 24. 10. de reformatione num. 4. de Iudicibus, qui recuſari poſſunt, & de iuſtis cauſis recuſationis, & de differentiâ, quæ intercedit inter modum recuſandi intra ius ciuile & Canonicum. Item de Iuriſtis & Canoniſtis diffusè tractant Thomas Sanchez lib. 6. conſ. cap. 8. dub. 3. Franciſcus Gillerius in prax. crim. cap. 14. Miranda in Ordine Iudic. quæſt. 20. art. 3. & alij: Ego ſolùm afferam illa, quæ ſpectant ad noſtrum inſtitutum, qui voluerit videre plura, legat præfatos Authores.

8 Quilibet Iudex regularis, ſiue Ordinarius ſit, ſiue delegatus, poteſt recuſari, ſi adſit cauſa legitima, quia recuſatio in Religionibus regulari debet ſecundum diſpoſitionem Iuris Canonici in ordine ad Eccleſiaſticos, cùm autem iſta habeat locum contra quemlibet Iudicem Eccleſiaſticum, & quodlibet Tribubal ac Congregationem excepto Pontifice, Concilio Generali & Cardinalibus, prout probat Sanchez vbi ſuprà à num. 9. vſque ad 17. incluſiuè: nullus Prælatus Regularis à Recuſatione eximitur, quando adſunt cauſæ ſufficientes ad hoc vt habeatur pro ſuſpecto: & dicit Sanchez, hanc eſſe mentem omnium Doctorum.

9 Licet, prout in principio huius capitis diximus, quia recuſatio eſt vna ex exceptionibus dilatorijs, communiter fieri debeat ante litis conteſtationem, habet tamen etiam locum poſt illam, ſi noua ſe offerret cauſa illam faciendi, dummodò ſit ante publicatam ſententiam. Ita Gregor. Lopez l. 22. titul. 4. part. 3. verſ. antequam, Maranta de Ordine Iudic. 3. par. parte ſextæ in 2. actu, qui eſt appellatio num. 25. cum Felino in cap. inſinuante de Officio delegat. & alij: idcircò quando vna cauſa per multos ſententiari debet, ſicut ſunt illæ, quæ ſpectant ad Definitorium, quiuis ex aſſiſtentibus recuſari poteſt, ne aſſiſtat ad ferendam ſententiam, & ad cognoſcendam cauſam. Eſt communis.

10 Secundum Ius ciuile Recuſans non tenetur dare cauſas expreſſas recuſationis, vt habetur in l. apertiſſimè, C. de iudic. & ibi omnes Doctores cum Gloſsâ, excipiunt

piunt ſolùm ab hàc regulà, quando recuſantur Auditores Regij & Iudices Cancellariæ. Aduertit tamen Gloſſa & Doctores, recuſantem debere iurare, ſe non facere recuſationem cum animo differendi litem, ſed ex iuſto timore & ſuſpitione, quam concepit de Iudice.

11 Verùm ſecundum Ius Canonicum cap. ſuſpitionis, de Officio deleg. & cap. ſecundo requiris, §. tertio poſtulas, & cap. cum ſpeciali, de appellation. tria requiruntur. Primò, quòd in petitione recuſationis explicitè ponatur cauſa. Secundò, quòd Recuſans ſe obliget ad probandam illam cauſam, ſicut debet facere. Tertiò, quòd fiat recuſatio coram ipſo Iudice, qui recuſatur, licet coram ipſo cauſa recuſationis probanda non ſit, ſed coram Superiore, intimando ipſi in recuſatione, ne vlla ratione in causà progrediatur, proteſtando, quòd ſi progeſſurus ſit, nihil eorum, quæ faciet, in vllum ceſſurum præiudicij. Quod totum conſtat ex capite ſecundo citato requiris, & ex capite legitima, de appellat. in 6. & communiter docent Doctores.

12 Quando Iudex recuſatus oculo ſimplici rectoque nullà tinctus amaritudine paſſionis intuitus recuſationis cauſas, inueniet eas eſſe ſufficientes, vel probabiles, vnum ex tribus facere poterit, ſi Iudex Ordinarius ſit, ſicut eſt v. g. Generalis, Prouincialis, Priores, Viſitatores, & Vicarij per illos poſiti *ad Vniuerſitatem cauſarum*, & quibus data eſt plenitudo Poteſtatis, ſecundum quod quilibet Prælatus facere poteſt. Primò, vel poterit remittere cauſam alteri perſonę graui, & non ſuſpectę, dando illi poteſtatem illam recognoſcendi, vt habetur in cap. ſi quis contra Clauium, de foro compet. & docent Panormitanus nu. 14. & Marianus nu. 11. in illud ipſum caput cum alijs.

13 Vel ſecundò poterit facere, quòd nominentur & eligantur Iudices arbitri, qui iudicent de legitimitate recuſationis, qui, ſi lis fuerit inter partes intereſſatas, nominandi ſunt ab ipſis partibus: ſi tamen ſit negotium, in quo Iudex procedit ex officio per viam Inquiſitionis contra aliquem Reum, prout plerumque ſuccedit inter Religioſos, ipſemet Prælatus recuſatus debet eligere Iudicem arbitrum, & Reus alterum, vt intra tempus ab illo deſignatum iudicent & determinent, an cauſa recuſationis legitima ſit; quòd ſi iſti duo arbitri concordare non poſſint, illi ipſi aliquem tertium deſignare debent; vt ſententia illius, cui iſte conſentiet, præualeat, & quam ſequi oporteat, & Prælatus debet illos duos arbitros obligare, vt tertium eligant. Quod totum expreſſum eſt in dict. cap. ſpeciali, de appellat. & tenent Paz. 1. part. tom. 2. cap. 6. num. 23. 24. & 28. Miranda quæſt. 20. art. 2. concluſ. 8. F. Ioſeph à S. Maria in ſuo Tribunali tract. 4. cap. 20. §. 6. cum alijs. Et in caſu quo dicti arbitri determinabunt,

cau-

cauſam recuſationis non eſſe legitimam, poterit Iudex liberè progredi vſque ad concluſionem cauſæ. Sed ſi declarabunt, cauſam eſſe legitimam, & Reus in id ipſum conſentiat, poterit Iudex recuſatus remittere cauſam alteri perſonæ graui dando illi poteſtatem illam reconoſcendi, ſi tamen Reus non velit conſentire, debet remitti ad Prælatum Superiorem, prout determinat prædictum caput cum ſpeciali, & probat Paz.vbi ſuprà num.24. Itaque priuſquam cauſa determinetur ab arbitris, Iudex recuſatus ſemper poteſt remittere cauſam alicui à ſe deſignato dando illi poteſtatem, dummodò paſſionatus non ſit: determinatione tamen factà hoc facere non poteſt ſine conſenſu rei. Ita Doctores citati.

14 Vel tertiò poterit Prælatus recuſatus, ſi voluerit aſſociare ſe alicui alteri Religioſo graui, & non ſuſpecto, cum conſenſu cuius & coram quo celebrentur actus Iudiciales. Ita docent Couarr. in qq.pract.cap.26.Paz.1.part. tempore. 10.num.25.Miranda quæſt. 20. art.3. concluſ.7. F. Ioſeph à S. Marià vbi ſuprà, & probant ex vno textu in Authenticà ſi verò, C. de iudicijs, & lex ſecunda de las partidas tit. 21. part. 3. dicit, quòd ille aſſumptus in ſocium debeat eſſe à partibus recognitus vt inſtrui poſſit in ordine ad actus proceſſus.

15 Tota hæc doctrina communis & vera eſt: mihi tamen videtur inter Religioſos ad parcendum laboribus melius eſſe, in omnibus caſibus remittere cauſam ad prælatum Superiorem, ſicut debet facere ille, qui ſolùm eſt delegatus pro illà causà particulari, caſu quo recuſaretur, vt examinet recuſationis ſufficientiam, & determinet, quid agendum ſit.

16 Quando Reus recuſabit aliquem vel aliquos ex Definitoribus, vel ipſum Præſidentem, debet aduertere, quòd ad hoc debeat habere cauſas grauiſſimas, quas probare tenetur, alioquin erit puniendus grauiter ob ſuam temeritatem. Et in tali caſu Recuſatus debet exire extra definitorium, & reliqui debent iudicare de cauſis recuſationis, quòd ſi illas repererint ſufficientes, debent præcipere recuſanti, vt illas probet, & ſi non probauerit, graues pœnas ſubire debet: idem eſt, ſi inuenerint, illas non eſſe ſufficientes, vt hàc ratione refrænetur libertas & audacia delinquentium; idipſum proportionaliter dicendum eſt, quando recuſantur Prouinciales, & pœnæ talium (inquit Emmanuel Rodriguez tom.2.qq. q.45.art.1.ſequens Paz. 6. parte tom.1.cap.1.§.vnico, vbi ponit totam hanc doctrinam in linguà vulgari) poſſunt proportionari illis, quæ imponi ſolent in Conſilijs, quando recuſatur aliquis Præſidens, vel aliquis ex Auditoribus, vbi ſi cauſæ recuſationis ſint inſufficientes, recuſans condemnatur ad ſoluenda ſex millia nummorum pro quolibet Iudice recuſato: ſi fuerint ſufficientes, non ta-

tamen poſſit probare, & recuſatus ſit Præſidens, condemnatus ad ſoluenda centum & viginti millia nummorum, ſi ſit Auditor ad ſeptuaginta millia: inde colligi poterit pæna proportionata pro Religioſis, ſi per ipſorum leges determinata non ſit. In caſu verò, quo Iudices examinantes recuſationis cauſas eſſent dubij, debent inclinare in fauorem Iudicis recuſati iuxta doctrinam §. ſequentis & huius præſentis num. 7.

17 Vt autem Recuſatio legitima ſit, multas adducunt cauſas ſpect. tit. de recuſat. Lanfranc. in cap. quoniam contra de probat. verſ. recuſationis, præpoſ. in cap. poſtremo de appellat. Ioannes Ferrarius tract. de recuſat. Hoſtienſis in ſummâ eodem titulo §. quæ ſunt iuſtæ cauſæ, Nauarrus in cap. ſi quando de reſcript. Penna 3. part. direct. inquiſit. comment. 116. Franciſcus Giſlerius in praxi cap. 14. per totum, inter quas ponunt, ſi Iudex ſit coniunctus parti contrariæ per conſanguinitatem vel affinitatem, ſi ſit eiuſdem patriæ, commenſalis, & conuictor, ſi ſit amicus, familiariter tractet. Poteſt etiam recuſari Iudex, qui in alijs cauſis nimium grauauit Reum nullâ habitâ ratione Ordinis Iuris, ſi declarauerit ſuam intentionem & votum in fauorem partis contrariæ, & intentauerit minus recuſanti, & denique principalis cauſa eſt inimicitia concepta aduerſus Reum.

18 Inter Releligioſos autem ſola hæc vltima regulariter pro legitimà admittitur, de cuius cauſis & origine fusè agetur in ſequenti paragrapho.

19 Cæteræ communiter curandæ non ſunt, quia de Religioſis grauibus & virtuoſis, quales plerumque ſunt Prælati & Perſonæ, quibus cauſæ Iuridicæ commiſſæ ſunt, non eſt præſumendum, quòd ex eo quòd ſint eiuſdem patriæ, terræ vel diſtrictus, vel familiariter agant cum Reo, vel huius aut alterius factionis ſint, vel ex aliquo huiuſmodi abduci ſe ſinant ad faciendam rem illicitam: ita ſentit F. Ioſeph à S. Mariâ in ſuo Tribunali tract. 4. cap. 20. §. 15. F. Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 13. num. 4. addens, eſſe etiam cauſam ſufficientem, ſi Iudex ſit conſanguineus Actoris vel accuſatoris intra quartum gradum, prout dicetur in paragrapho ſequenti agendo de exceptionibus contra Teſtes. Videatur tota illa doctrina, quæ multum importat pro doctrinâ datâ in præſenti.

§. 2.

De exceptionibus contra Teſtes.

20 Capite 14. num. 2. declaratum fuit quà ratione Prælatus teneatur admittere exceptiones, quas facit Reus contra Teſtes, ſi iudicet illas eſſe ſufficientes, & concurrant cætera requiſita, quæ ibi allata ſunt. Id ipſum dictum fuit de exceptionibus contra Accuſato-

rem cap. 12. num. 18. cui debet adiungi doctrina capitis 18. num. 4. in fauorem Reorum, & alia Soti lib. 5. de Iuſtitiâ quæſt. 7. art. 3. Aragon. 22. quæſt. 70. art. 2. Villalob. tract. 16. diffic. 6. num. 3. quòd quando Reus ſcit, non eſſe plures teſtes ſui delicti, ſi habeat exceptiones, illas adducere poſſit, prout ibi dictum eſt, etiamſi ſit præſentatus a parte intereſſatâ, quæ illum accuſauit; quia talis teſtis teſtificari ſecundum iuſtitiam non poteſt, cùm delictum probabile non ſit: & ſecundum communem regulam *nemini facit iniuriam, qui ſuo iure vtitur*, nec inueni, quid huic adderem; niſi ſolùm quòd, quando Reus in ſuum fauorem præſentat aliquem teſtem, etiamſi in ſuis dictis loquatur contra ipſum Reum, contra illum excipere non poſſit, nam eo ipſo, quòd illum pro ſua parte præſentauerit, eumdem tamquam bonum, & legitimum admiſit, & hoc etiam ſi poſtea à parte contrariâ in ſuum fauorem præſentatus fuiſſet, niſi factâ præſentatione noua cauſa ſe offerret excipiendi contra illum, in tali enim caſu cõtra eum excipere poterit, ſicut aduertit Paz. in praxi temp. 9. à nu. 26.

21 Teſtes, quos præſentat Reus pro ſui defenſione, examinari debent in formâ & modo, qui obſeruandus eſt tunc, cùm Iudex examinat Teſtes contra Reum.

22 His ſuppoſitis videndum eſt, quæ nam ſint cauſæ ſufficientes ad hoc vt Reus iuſtè contra teſtes poſſit excipere, & meo videri inter Religioſos ad tres reduci poſſunt. Prima, quando ad petitionem partis intereſſatæ inſtatur pro ſatisfactione alicuius recepti grauaminis, & teſtis cum Accuſatore vel per conſanguinitatem vel affinitatem coniunctus eſt intra quartum gradum aſcendentium & deſcendentium, nam, ſicut ſtatim probabitur, in tali caſu conſanguinitas vel affinitas eſt cauſa ſufficiens ad excipiendum contra teſtes.

Secunda, ſi teſtis teſtatus fuerit ſine reſpectu ad ordinem Iuris, ſicut cap. 18. num. 4. dictum eſt, & ob eamdem cauſam etiam Iudex recuſari poteſt, caſu quo proceſſiſſet ad Inquiſitionem ſpecialem nullâ habitâ ratione Ordinis Iuris. Sed quia iſtæ cauſæ radicantur & fundantur in tertiâ, quæ eſt inimicitia, tranſibimus ad iſtam, ad quam, ni fallor, etiam prima reducitur, quia quòd non valeat teſtimonium partis grauatæ, nec eius conſanguineorum in ordine ad probationem delicti fundatur in inimicitiâ: quæ præſumitur eſſe inter aggrauatos, ſicut explicabimus.

23 Tertia cauſa & principalis, ad quam reducuntur iam enumeratæ, eſt inimicitia, ſicut paragrapho præcedenti dictum eſt, agendo de recuſatione Iudicis: pro cuius intelligentiâ ſupponendum eſt, quòd inimicitia in tres claſſes ſeu gradus diuidi poſſit. Primus eſt, in quo conſtituitur inimicitia capitalis aut grauis, & teſtis vel Iudex, in quo iſta repe-

ri-

ritur, totaliter taxatus & recuſatus eſt. In ſecundo gradu ponitur alia inimicitia, quæ licet non pertingat ad hoc, quòd ſit grauis, & per eam non ſit totaliter excluſus à teſtificando is, in quo illa reperitur, illius tamen teſtimonium non facit ſemiplenam probationem, ſed minorem, cùm ſit aliquo modo defectuoſum ob ſuſpicionem. Ita Farinacius de teſtibus quæſt. 53. num. 33. & 54. & hanc inimicitiam Doctores leuem appellant. In tertio gradu collocantur aliæ quædam inimicitiolæ parui momenti, & vocantur leuiſſimæ, quę curandæ non ſunt, præſertim inter virtuoſos, & ideò his relictis ſolùm fiet mentio de duabus primis, pro quibus licet iuxta communem Doctorum ſenſum, non poſſit certa regula aſſignari, nihilominus aliquæ afferentur, quæ videntur facere ad propoſitum & intentum.

24 Inimicitia grauis, quam Iura & expoſitores appellant capitalem, illa eſt, quæ communiter ſuum principium & originem trahit ex cauſis grauibus, & magni momẽti, ſiue ſint in bonis, ſiue in honore, ſiue in vitâ vel grauibus nocumentis propriæ perſonæ. Et relinquendo illas inimicitias, quæ in negotijs vel cauſis bonorum fundatæ ſunt, eo quòd non ſpectent ad Religioſos, faciam ſolùm mentionem earum, quæ tangunt honorem, famam & damna perſonalia.

25 *Si Ioannes* dixiſſet Petro grauem iniuriam (verbi gratia, quòd ſit Iudæus, Latro, vel quid ſimile) Petrus reputatur pro inimico capitali Ioannis, ac proinde poteſt excludi à teſtificatione faciendâ contra Ioannem. Id ipſum eſt, ſi feciſſet aliquam grauem iniuriam in opere, verbo, vel ſcripto, ſiue Petrus fuerit præſens ſiue abſens, ſicut etiam ſi illum infamâſſet publicando aliquod crimen graue, ſecretum, verum vel falſum. Item minæ occidendi, grauiter vulnerandi, excipiendi fuſtibus, infamãdi, inhonorãdi, dicendi falsũ teſtimonium, ſufficiunt ad præſumẽdã inimicitiam capitalem, & hoc etiamſi fiant à perſona non aſſuetâ ſimilibus. Quia vt bene notat Farinacius in prax. quæſt. 49. nu. 48. licet hæc differentia ſit ſufficiens ad cauſandum vel non cauſandum indicium graue in perſonâ minitante in ordine ad dandam torturam, quando perſona, cui minæ intentatæ fuère, occiſa reperitur: attamen ad cauſandam inimicitiam grauem hoc non eſt ad propoſitum, quia ex ſimilibus minis plerumque perſona, cui intentantur, concipit rancorem grauem, eſto opus non ſequatur: & conformiter ad hæc dicit Emmanuel Rodriguez tom. 2. qq. q. 15. art. 3. quòd ſi vna Monialis minaretur alteri dicendo, ſe illi illaturam mortem veneno, eſto non eſſet ſolita ſimilia perpetrare, ſufficeret ad generandam grauem inimicitiam in aliâ Moniali, cui minata fuit, & hæc non poſſet eſſe teſtis in cauſâ alterius.

26 In omnibus dictis caſibus, & mul-

multò magis, ſi Ioannes interfeciſſet Petrum, reputantur pro inimicis capitalibus conſanguinei & affines Petri intra quartum gradū ac proinde in cauſis contra Ioannem teſtari non poſſunt. Ita Baldus conſ. 137. lib. 3. Menoch. lib. 2. de arbitrar. caſu 162. Farinacius vbi ſuprà num. 35. & de teſtibus quæſt. 53. num. 33. & licet Iuſtin. Bonde. conſ. 54. num. 13. lib. 2. dicat, reputari etiam inimicos conſanguineos & affines extra quartum gradum, hoc tamen, vti notat Farinac. num. 36. relinquitur ad arbitrium Iudicis, & conſuetudinem patriæ, licet ipſe num. 57. reſoluat, conſanguineos & affines extra quartum gradum abſolutè eſſe habiles ad teſtificandum. Et ſaltem oppoſitum non habebit locum in illis, qui ſolùm per affinitatem coniuncti ſunt extra quartum gradum, hæc enim coniunctio eſt valde remota.

27 Amici intimi inimici, dicunt Iuriſtæ, quòd etiam reputentur inimici capitales, commenſales, & alij, qui in eius ſocietate degunt. Ita Baldus in l. ſi quis, C. de teſtibus num. 56. Gloſſa in l. 1. §. cùm patronus, verbo cum inimicis, ff. de offic. Præfec. vrb. Lanfranch. de Oria in cap. quoniam contra, verbo, teſtium depoſitiones num. 84. de probat. Sed hoc inter Religioſos, homines virtuoſos & pro talibus habitos abſolutè non habet locum quantum ad inimicitiam capitalem, nec etiam aliam minorem, quando præſumptio timoris Dei ſtat pro parte Religioſi.

28 Emmanuel Rodriquez vbi ſuprà inquir, quòd, licet Iuriſtæ reputent pro Inimico capitali eum, qui eſt partialis, compatriota, vel eiuſdem factionis, inter Religioſos non habeat locum hæc doctrina; Verba illius ſunt: *Solent enim ſæpè homines ex huiuſmodi familiis & factionibus inter ſe inimici eſſe, at hæc in Religioſis intelligo minimè habere locum, cùm enim in præſumptione fundetur, non debemus præſumere factiones, quæ inter aliquos ipſorum verſantur, inimicitias capitales generare. Licet enim aliqui ipſorum ſuis partibus & factionibus ita firmiter adhæreant, ſicut nobiles: habitus tamen regularis, eorumque profeſſio, & Sacramentorum frequentatio, præſumptionem in contrarium vertunt; & licet de facto propter obicem, quem ponunt Spiritus Sancti gratiæ, dictas partes & factiones per praua media ſuſtentent, ex regularis vitæ tamen præſumptione exiſtimo, eos à tali macula purgari.* Si igitur iſte Author hoc ſentit, quando partialitates Religioſorum ſuſtentantur per media illicita, quantò magis ita ſentiendum erit illis ablatis, & ſolùm diuerſitas eſt in dictaminibus, prout plerumque euenire ſolet inter homines virtuoſos, & timentes Deum. Concorditer ad hanc doctrinam nonnulli aſſerunt, quòd conſanguinei etiam intra primum gradum v. g. Germani Fratres, quando ſunt Religioſi bonæ opinionis, abſolutè poſſint eſſe teſtes, & ponunt exem-

exemplum in Carthuſianis & Montis Oliueti. Ita Felin.in cap. litteras num. 11. de præſumpt. & in cap.cùm opporteat num.3.verſ. modò aduerte,de accuſationibus, Imola in cap. cum R. Canonic.de Offic.iudic.deleg.num.8.Farinac. de teſtibus quæſt.54.num.48.& 130. ac proinde ad defendendum Reum tales ſunt teſtes idonei & omninò fide digni, adduntquè hi Authores cum alijs, hoc eſſe verum etiam in conſanguineo ſæculari, *quando eſt ſummę & exemplaris bonitatis ac fidei*. Contrarium tamen ſequitur praxis omnium Tribunalium.

29 Reputatur etiam pro causà ſufficienti ad inimicitiam capitalem, ſi vnus procuret, quòd alter amoueatur ab officio vel dignitate, ad quam electus,& in qua confirmatus eſt. Ita Felinus in cap. quoties, de teſtibus num. 5. Panormitanus in cap.1. de iudic. nu. 5.Emmanuel Rodriguez vbi ſuprà, quia Prælatura vel dignitas obtenta reputatur pro magnà parte bonorum temporalium,& contra illam excitare quæſtionem vel litem, occaſio ſufficiens eſt ad generandam inimicitiam grauem in eo,qui intenditur ſpoliari.

30 Iſte qui fuit accuſatus de aliquo delicto graui, pro inimico capitali Accuſatoris haberi poteſt; id ipſum dicito de teſte, qui depoſuit tale crimē de illo, etiamſi accuſatio & teſtificatio ſecundum iuſtitiam fuiſſent factæ. Ita Bartol.in l.4.§.fin.ff.de alim.legat. & Gloſſa in l.3.§.Capitales,ff.de receptis Arbitr. Rodriguez vbi ſuprà cum alijs.Præſumitur etiam inimicitia grauis ex parte Rei cōtra Iudicem, qui eum ſententiauit ad pœnam grauem, & licet illum non ſententiaſſet, incarcerauit tamen cum infamià, etiam contra Miniſtros, qui illum apprehenderunt, ac proinde talis Reus inhabilis eſt ad teſtificandum contra Iudicem & dictos miniſtros in eorum cauſis: Iudex tamen & miniſtri bene poſſunt teſtari in alijs cauſis contra Reum, ſi ſuum officium ſecundum iuſtitiā exercuerint, quia ex parte illorum non eſt fundamentum ad præſumendam inimicitiam contra Reum, ſolùm ex eo, quòd iuſtè incarceratus & ſententiatus ſit. Tota hæc doctrina eſt Farinacij vbi ſuprà num.64. vſque ad 66. & aliorum, quos citat.

31 Qui dixit ſe eſſe inimicum alterius, pro tali debet reputari in ordine ad excipiendum contra illum,& probandum eſt; item ille,qui dixit, ego tali grauiter nocerem, vel me vindicarem, ſi poſſem, quia non ſolùm cenſetur inimicus ille, qui infert damnum graue,ſed etiam ille,qui inferret,ſi poſſet. Ita Blanchus de indicijs n.106.Franciſcus Curtius in tract. de teſtibus concluſ.52. num. 101. licet Farinacius vbi ſuprà ſentiat, in iſto caſu tunc dicendam eſſe inimicitiam capitalem, ſi ille qui talia verba pronuntiauit, ſuam mentem manifeſtàrit in aliquà actione ordinata ad talia dicta, licet non fuiſſet ſufficiens ad con-

conſequendum effectum. Quòd ſi hoc non acceſſerit, non erit cenſenda inimicitia capitalis, ſed minor, qualis eſt illa ſecundi gradus.

32 Grauem indicat inimicitiam (dummodò non fiat in punitionem, ſicut fit à parentibus cum filijs, vel ab vno conſanguineo cum alio) non loqui amplius cum perſonâ, cum quà tamen antea quis agebat, & conuerſabatur, nec illam ſalutare, vel alia reuerentiæ & beneuolentiæ ſigna exhibere, quæ ſolebat, & in religionibus in vſu ſunt. Ita habetur in cap. ſi inimicus diſt. 95. Gloſſa in cap. cùm Adrianus, in verbo ad contractandum diſt. 69. Panormit. Imola & alij in cap. cùm ſuper. de offic. de leg. Blanch. de indicijs num. 103. Maſcardus de probat. lib. 2. concl. 898. num. 42. & alij multi. Verùm eſt, aliquos ex his Authoribus, quos ſequitur Farinacius nu. 55. ſentire, quòd, licet iam memorata in hoc numero arguant inimicitiam, non tamen indicent capitalem, ſed minorem, qualis eſt illa ſecundi gradus, & mihi videtur ſic, quia non infrequenter ob faſtidia & moleſtias non graues per modicum tempus illæ correſpondentiæ negari ſolent; ſi tamen fieret per multum temporis & in diuerſis occaſionibus ſe ſe offerentibus, ſufficiens haberetur fundamentum ad præſumendam grauem inimicitiam, & multò magis, ſi hoc eſſet inter Religioſos, vbi tàm familiaris ſolet eſſe tractus & aſſiſtentia in vno & eodem conuentu.

33 Quando circa mandata, & ordinationes Superiorum eſt inobedientia grauis, arguit etiam inimicitiàm grauem in ſubdito contra Prelatū, ac proinde non erit teſtis Idoneus in illius cauſis. Conſtat ex capite quoniam 24. quæſt. 1. Gloſſa in cap. ſi quis Diaconus diſt. 50. Maſcard. de probat. lib. 2. concluſ. 898. num. 43. iuncto nu. 25. quamuis Decianus in tract. crim. parte 1. lib. 3. nu. 80. ſentiat, inobedientiam non arguere inimicitiam capitalem, ſed minorem ſpectantem ad ſecundum gradum.

34 Licet ex præiactis principijs colligi poſſit, quando nam Reus habeat iuſtas cauſas ad excipiendum contra teſtes, & recuſandum Iudicem inimicitiæ titulo, conueniunt tamen omnes Doctores in eo, quòd hoc in praxi ſemper relinquatur arbitrio prudentis Iudicis, qui attendendo ad qualitates perſonarum & alias circumſtantias diligenter, & maturè examinare dedet, quando præſumenda ſit inimicitia grauis, quando leuis, & quando leuiſſima.

35 Notanda tamen ſunt aliqua. Primò quòd inimicitia det locum excipiendi contra teſtes & recuſandi Iudicem, etiamſi Reus præbuiſſet tali inimicitię occaſionem. Ita Carrer. pract. crim. tract. 2. de indicijs & tortur. num. 15. Farinac. in prax. q. 49. num. 90. Antonius Gomez lib. 3. var. cap. 12. nu. 14. verſ. quod etiam extende, & eſt communis: niſi Reus malitioſè dediſſet cauſam inimicitiæ, vt ha-

haberet occaſionem excipiendi contra eum, quem ſciuit alias poſſe teſtari contra ſe, ſi enim de hoc conſtet, non poteſt excipere contra talem inimicum. Ita Bartol. in l.2.§.cùm quis,ff.de quæſt. Antonius Gomez tom. 3. variar. cap. 12. num. 14. & alij communiter, qui omnes examen huius relinquunt ad arbitrium Iudicis. Ratio principalis Concluſionis eſt, quia quando conſtat de inimicitia per ſuos effectus, parùm refert, an fuerit originata ex hoc vel illo principio. Ita Menoch.lib.2.de arbitr.caſu 110.nu.53.Farinac.vbi ſuprà.

36 Vnde infertur, quòd etiamſi cauſæ inimicitiæ fuerint leues, ſi tamen inimicitia inde reſultans verè ſit grauis, ſufficiens præbet fundamentum ad excipiendum contra teſtes, in quibus reperitur. Ideò valde benè notat Alderete lib.2.cap.3.num.11. *Quòd inimicitiæ capitales non ſolùm conſiderantur ex cauſa grauiſſima, ſed etiam ex perſonæ qualitate, ſi huiuſmodi fuerit, quæ hominis ſtomachoſi ad iracundiam maximè & in vindictam proclinis ita poterit indignationem mouere, vt tempus vlciſcendi obſeruans, mendacium contra Reum deponat.* Et certè negari non poteſt, reperiri perſonas naturæ tàm maleuolæ, & vindicatiuæ, & alias adeò delicatas & ſenſitiuas, quæ ex leuibus cauſis grauem rancorem & implacabilé concipiunt odium, ac ſi valdè graues eſſent; ſicut e contra aliquæ tàm bonæ ſunt & tractabiles, vt nec ex cauſis grauibus alicuius momenti concipiant inimicitiam, vnde quemadmodum in illis non attenditur ad cauſas, ſed ad inimicitiam ex illis natam; ſic etiam in iſtis non eſt reſpiciendum ad cauſas, quando conſtat, non fuiſſe ſecutam inimicitiam: & dico, quando conſtat, quia ſi non conſtet, & cauſæ graues ſint, grauis inimicitia præſumitur, etſi in rei veritate non eſſet; itaque iſta eſt differentia inter cauſas graues, & non graues, quòd ad præſumendam inimicitiam grauem, ſufficit quòd cauſæ ſint graues, & de illis conſtet, licet de inimicitia non conſtet; quando verò cauſæ non ſunt graues, debet conſtare de inimicitia per ſuos effectus, & cum hoc non ſit cognitu facile, relinquunt Doctores ad arbitrium prudentis Iudicis. Tota hæc doctrina eſt Farinacij, & multorum, quos citat ſine contradictione, tom. de teſtibus quæſt. 53. à num. 21. vſque ad 26. & Penniæ 3. parte. direct. inquiſit. comment. 117.

37 Secundò notandum eſt, quòd, ſi Iudex habeat ſufficiens fundamentum, vt aliquem æſtimet grauem Rei inimicum, non debeat eum admittere ad teſtimonium ferendum, vel ſi iam facta teſtificatione de tali inimicitia innoteſcat, non ſint curanda dicta talis teſtis, ſi inimicitia, quæ præſumitur, grauis ſit, ſi verò leuis, non ſit danda integra fides, etiamſi Reus non excipiat; quia quòd nõ excipiat, eſt, quia putat ſe non poſſe ex-

excipere, & ita Iudex ſupplere debet, & multò magis ſi ſit Regularis, ad quem etiam ſpectat agere officium Aduocati curando iuſtitiam Reorum. Si tamen Reus ſciens talem teſtem eſſe ſuum inimicum, vel potens præſumere eum eſſe, nihilominus conſentiat in illius examen, ſeque illius dicto ſubijciat, facit fidem contra eum. Ita Campeg. de teſtibus regul. 23. in 7. fallens. Monticellus in repert. teſtium. Maſcard. de probat. lib. 2. concl. 899. poſt num. 11. Baiard. ad Clarum quæſt. 24. nu. 39. & alij.

38 Tertiò notandum eſt, quòd ad excipiendum vel recuſandum titulo inimicitiæ, hæc manifeſtè probanda ſit per duos teſtes conteſtes, vel per ſuos effectus claros, vel per ſuas cauſas euidentes, ita vt inimicitia non remaneat dubia, nec cauſa illius: ſi enim hoc eſſet, neq; contra teſtem excipi, nec Iudex recuſari poteſt, ſicuti dictum eſt §. præcedenti num. 7. Ita Monticellus in ſuo repert. teſtium fol. 44. num. 58. colum. 2. Menoch. de præſumpt. lib. 5. quæſt. 89. num. 58. Maſcard. de probat. lib. 2. concluſ. 692. & alij communiter: *Quia in dubio vnuſquiſque præſumitur amicus, & non inimicus*, vt habetur in auth. de teſtibus, §. ſi verò, qui dicat odioſum. Ratio affertur in l. vt vim, ff. de iuſt. & iure, & adducit Baldus in cap. conſtitutis in fine, de reſcript. *Quia præſumptio amicitiæ dicitur præſumptio naturæ, ſiquidem inimicitia eſt cõtra ius naturale.*

39 Quartò notandum eſt, quòd ſuprà dicta non habeant locum, quando inimicus iam factà pace reconciliatus eſt, dummodò reconciliatio non ſit noua vel recẽs, nam iſta ſemper eſt ſuſpecta: ſi tamen iam ſit aliqualiter diuturna, & per experientiam habeatur, eos tractare ſimul amicabilitet, ſicut antea, inimicitia præterita non obeſt. Ita Rolandus conſil. 24. num. 31. lib. 1. Monticellus in repertorio de teſtibus fol. 43. Campeg. de teſtibus regulà 23. in 3. fallent. & reg. 26. num. 58. & 59. & num. 61. adiungit, ſequens Iulium Clarum quæſt. 24. & alios, quòd ferre iudicium de tempore, quod eſt neceſſarium ad hoc vt reconciliatio poſt inimicitiam non dicatur recens & noua, relinquendum ſit arbitrio Iudicis, ad quem pertinet de circumſtantijs, qualitate perſonarum & inimicitià præterità iudicare in ordine ad id, quod præſumendum eſt: nec in hoc certa regula poteſt aſſignari, quia illa, quam dat Sigiſmundus in conſt. feudali 49. poſt num. 27. cum Archidiac. & Prępoſ. in capit. accuſatores 2. 3. quęſt. 5. quòd tranſactis tribus diebus reconciliatio non dicatur recens, non valet, eſt enim ſpatium nimis breue, & ideò illam refutat Iulius Clarus cum alijs. Sicut & illam aliam refutat Farinacius num. 61. quam aſſignat Maſcard. lib. 2. de probat. concl. 899. num. 10. nimirum reputari nouam vſque ad tres annos finitos, eſt enim ſpatium nimis longum.

§. 5.

§. 3.

De Conſpiratione.

40 Conſpiratio aliud non eſt, quàm confœderatio multorum contra aliquem, quæ ſi cum iuramento fiat, coniuratio appellatur, vt conſtat ex cap. ſi qui Clerici 11. q. 1. & ex cap. coniurationis eadẽ cauſa & q. & ita primo modo deſinit Sylueſt. verb. confraternitas his verbis: *Conſpiratio eſt multorum ſpiratio, vel conuentio in vnum contra aliquem*, & ſecundo modo, *coniuratio eſt multorum ſimul iuratio*. Et quia coniuratio vel confœderatio multorum contra aliquem nonnumquam poteſt ordinari ad euitanda mala grauia boni communis ver tertij Innocentis, & fieri cum debitis circumſtantijs, erit bona & licita, prout docent Gloſſa in dict. cap. ſi qui Clerici & Archidiacon. Petrus de Ancharrano & Philippus Frãcus in cap. conſtitutionem, de verborum ſignificat. lib. 6. Verùm quia hæc coniuratio vel conſpiratio vtpote licita ad intentum non facit, illam relinquemus, & agemus duntaxat de illicitâ, & prohibitâ in capitibus citatis, & quæ Reo ſeruire poteſt in ordine ad ſuam defenſionem.

41 Conſpiratio vel coniuratio illicita, & mala eſt, quando aliqui conueniunt in vnum, determinantes inter ſe Denuntiatorem & Teſtes contra Prælatum, vel contra aliquem alium Religioſum. Poteſt autem eſſe illicita duobus modis. Primò, quando tales conſpirationes fiunt non ad occurrendum damno præſenti vel imminenti bono communi, ſed ad præueniendum malo, quod euenire poteſt in futurum. Et hoc quamuis in ſe malum non videatur, verè tamen eſt propter grauia inconuenientia, quæ ſequuntur plerumque, & ideò tales conſpirationes ſunt prohibitæ, ſicut multa alia, quæ licet in ſe mala non ſint, fiunt tamen mala propter damna, quæ ſecũ trahunt, vt habetur in c. ſi Chriſtus, de iure iurando, & Gloſſa ibidem, vbi multa videre licet, quæ quamuis aliàs licita ſint, nihilominus prohibentur, quia poſſunt eſſe occaſio malorum. Huiuſmodi ſunt conſpirationes & conuenticula Religioſorum, quæ licet aliquando ex ſe malæ non ſint, ſunt tamen prohibitæ, quia poſſunt eſſe occaſio alicuius inquietudinis & modicæ tranquillitatis in Communitatibus, ſicut docent Lucas de Penna in l. Magiſtros, C. de profeſſ. & Medic. lib. 10. cum alijs, quos citat, & ſequitur Rodriguez tom. 2. qq. quæſt. 34. art. 2. Secundò etiam ſunt illicitæ, & malæ, quando in illis agitur de imponendo aliquo falſo crimine Prælato vel alicui alteri Religioſo.

42 Aduertendum tamen eſt, quòd probatio delicti à conſpirantibus impoſiti, non debeat fieri per ſola illorum teſtimonia, nam hæc non ſufficiunt ad condemnandum Reum, vt habetur in cap. cum I. & A. de ſentent. ac re iudicatâ.

catâ. Nec obſtante quòd admittantur, etiamſi condemnatio fieri debeat per illa quæ teſtificantur illi, qui non conſpirârunt, & habita dictâ delicti probatione, etiamſi de coniuratione conſtet, non eximitur Reus à condemnatione & pęnâ. Si tamen delictum non probetur, probatur tamen conſpiratio, conſpiratores ſeuerè puniendi ſunt. In dicto capite ſi qui Clerici 11. quæſt. 1. & in cap. coniurationis eademque ſequens pęna Clericis & Religioſis imponitur: *Si qui Clerici aut Monachi inuenti fuerint coniurantes aut conſpirantes, aut inſidias ponentes Epiſcopis aut Clericis, gradu proprio penitus abiiciantur*. Sæculares, qui conſpirant contra Epiſcopum ſecundum Gloſſam in cap. fin. de teſtibus cogendis, debent excommunicari, & licet in Religionibus pęna arbitraria danda ſit, & conſpirationis delicto proportionata, mihi videtur, eſſe priuationem officij & actuum legitimorum, quia iſta correſpondet pęnæ in citato capite taxatæ pro Clericis.

43 Si conſpiratio probetur, & probatio delicti à conſpirantibus impoſiti maneat dubia, præſumendum eſt, conſpirationem eſſe malam, & per conſequens conſpirantes puniendi ſunt tamquam falſi calumniatores. Magna integritas requiritur in Iudicibus Regularibus ad euitandas inquietudines, quæ ex conſpirationibus naſcuntur in Communitatibus, quia vidĕdo Conſpiratores, quòd licet fiat conſpiratio in re, quæ ex ſe mala non eſt, ſed ſolùm turbat pacem, & per dicta aliorum caſus ſit probandus, & non ſolùm per propria, & quòd ſi non probetur, rigorosè puniendi ſint, à ſimilibus conuentionibus & conciliabulis conabuntur abſtinere. Tota hæc doctrina eſt Syluestri verb. Confraternitas, conſpiratio & coniuratio. & F. Ioſephi à S. Maria in ſuo Tribunali tract. 4. cap. 22. & aliorum.

§. 4.

De Negatiuâ coarctatâ & aliis Exceptionibus, quibus vti poteſt Reus in ſui defenſionem.

44 Inter alias exceptiones, quibus vti poteſt Reus, efficaciſſima eſt negatiua coarctata, quæ in alio non conſiſtit, quàm in eo, quòd Reus alleget, ſe illo tempore, quo imputatur ipſi, quòd commiſerit delictum, fuiſſe abſentem & remotum à loco, in quo commiſſum fuit. De hàc exceptione agitur in cap. Tertio loco de probat. Quando Reus per teſtes legitimos probat dictam coarctatam, diſſoluit & annullat robur accuſationis: conuincit enim ſe non poſſe eſſe authorem talis delicti. Sic Abbas in cap. conſanguinei num. 6. de re iudic. Iulius Clarus quæſt. 52. num. 4. Maſcardus de probat. concluſ. 1624. à num. 6. cum alijs. Sed eſt aduertendum, quòd ſi Reus illo tempore, quo de-

delictum commiſſum eſt, fuerit in loco tàm propinquo, quòd illud potuerit committere, & inde ſtatim recedere, probare debet per duos teſtes conteſtes, quòd in loco illo remoto perſtiterit, vbi delictum committi non potuit, quia aliàs nihil probaret in ſuum fauorem.

45 Ad hanc exceptionem reducitur, quando Reus probat contrarium illius, quod illi imponitur, hoc tamen difficile eſt, niſi fiat per media negatiuæ coarctatæ, vel quando probatur tale delictum non fuiſſe commiſſum, v. g. ſi Petrus, qui dicebatur occiſus, appareat viuus: hanc etiam nominant Doctores peremptoriam. Videatur Paz. tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 6. à num. 64.

46 Sed hic ſe offert vna difficultas, & eſt, quid agendum ſit, quando Iudex habet delictum probatum plenariè, & Reus præſentat teſtes, per quos etiam plenariè probat negatiuam? Reſpondeo, Iudicem debere attendere ad qualitatem teſtium, magiſque idoneis & fide dignis dare fidem, ſi tamen fuerint æquales, illis debere credere, qui ſunt maiores numero, nam ſicut dicit Iulius Clarus lib. 5. §. falſum num. 6. *Conuincitur teſtis de falſo per alios teſtes numero plures, qui contrarium deponunt*. Quòd ſi etiam in hoc fuerit æqualitas, ita vt caſus remaneat dubius, eo quòd non ſint dabiles circumſtantiæ, quæ tollant dubium, quod moraliter videtur impoſſibile, iudicandum eſt in fauorem Rei iuxta doctrinam alibi datam, quòd nimirum in caſu dubij melior ſit conditio poſſidentis ſuam innocentiam, tum etiam, quia Ius præſumit in fauorem Rei. Verum eſt, quòd, ſecundum quod docet Iulius Clarus vbi ſuprà cum Boſio in titulo de falſis teſt. num. 24. ſi præmemorati teſtes eſſent ſuſpecti, & inferioris conditionis, in cauſis grauioribus poſſent per Iudicem torturę ſubiici, ſuppoſito quòd ſit certum ex vnà parte eſſe falſos. Sed hoc (inquit Iulius Clarus) requirit magnam prudentiam, attendendum quippe eſt ad pręſumptiones bonas vel malas, quę ex vtraquè parte haberi poſſunt. Addo, quòd ſi delictum fuerit plenè probatum per teſtes fide dignos, & Reus pręſentet vnum alterum ex toto fide dignum, per quem ſemiplenè probat negatiuam coarctatam, relinquat priorem probationem minus validam, ac proinde non poterit condemnari ad totam pęnam à Iure taxatam, ſed ad arbitrariam, vel ad torturam. Ita Farinacius tom. de teſt. quęſt. 63. num. 43. cum alijs, quos citat.

47 Quando Reus eſt adæquatè punitus propter vnum delictum, non poteſt alià vice puniri propter illud ipſum, nec à Iudice, per quem iam punitus eſt, nec per aliquem alium. Hinc ſi Reus probet hanc exceptionem, debet abſolui, ſi denuò illi imponatur delictum iam punitum, ac proinde hæc exceptio eſt etiam peremptoria, Simanc. de Catholicis inſtitut.

tut.tit.8.num.4. Paz. tom. 2. præl
lud.1.num.49. Miranda in ordine Iudiciali quæſt.1.art.7.concl.2. & alij communiter. Per hoc tamen non tollitur, quòd per modum accumulationis illi imponantur delicta iam ſemel adæquatè punita, quando reincidit, vt innoteſcat & puniatur grauitas, quam addit reincidentia. Dico, ſi fuerit adæquatè punitus, hoc eſt, ſi pęna fuerit proportionata delicto; ſi.n. fuerit minor & improportionata, bene poterit Prælatus ſuperior de nouo recognoſcere cauſam, & applicare totam pænam, quam delictum meretur, ſupplendo illam, quæ defuit in primâ ſententià. Colligitur ex cap. Felicis. de Pęnis in 6. & ita tenent Miranda vbi ſuprà, F.Ioſeph.à S. Marià in ſuo Tribunali Religioſorum tractatu 4.cap. 23. §.5. ſequendo Simancam vbi ſuprà num. 9.Couar. lib.2.variarum cap.10.num.6.& iuxta hanc doctrinam delicta, quæ nuncupantur fori mixti, quæ ſcilicet prius recognouit Iudex Eccleſiaſticus, & non applicauit totam pęnam, quam delictum merebatur vel ex defectu integritatis & rectitudinis, vel quia exceſſit limites Iudicis Eccleſiaſtici, poteſt Iudex ſæcularis denuò recognoſcere, & applicare Reo totam pænam, quam meretur computando primam, ſi iam fuerit adimpleta. Aduertit tamen Antonius Gomez tom.3.variarum c.1. de delictis n. 40. quòd ſi Iudex ſæcularis delictũ iã puniuerit, Iudex Eccleſiaſticus nõ poterit illud recognoſcere, quia præſumitur, Iudices ſæculares ſemper imponere pęnam competentem.

48 Quando Reus allegat, de ſuà perſonà nec poſſe, nec debere præſumi tale delictum à ſe commiſſum fuiſſe, eo quòd ſit homo quietus, pacificus, timens Deum & obſeruans ſuarum Legum, prout conſtat, nam toto tempore, quo vixit in Religione, fuit ſine querelà, bonæ opinionis & fidei, præſertim in ſimilibus materijs, de quarum numero illa eſt, quæ illi imponitur, diſſoluit illa Indicia, quæ ſunt contra Reum, ſi non ſit ex valde vrgentibus. Videatur Iulius Clarus §.fin.quæſt.60.num. 23. & multò magis poterit hàc Exceptione vti, quando vel delictum non commiſit, vel nõ fuit proceſſum ſecundum iuſtitiam propter illam regulam Iuris: *ſemel bonus ſemper præſumitur bonus*, & conſtat ex leg.non omnes, ff.de re milit.& ex leg. nobiliores C.de commertijs & mercat. Si tamen verè delictum commiſerit, & ſufficienter probari poſſit, proceditur què ſecundum Ius, iſta Exceptio non habet locum nec ad aliquid deſeruit, ſi tamen perſona foret grauis, multumque ſeruiuiſſet Religioni, ſufficeret ſaltem ad diminuendam pænam à Iure ſtatutam. Ita Graſſ.conſ.29.poſt n.40.Iulius Clarus vbi ſuprà n.27.

49 Similiter etiamſi pars offenſa condonet, non ideò Reus manet abſolutè excuſatus, quia licet pars condonet offenſam, habet tamen adhùc Iudex Ius caſtigandi

di delictum, imò tenetur illud caſtigare propter damnum, quod aliàs ſequeretur in Republica ex eo, quòd delicta ſcandaloſa & pacem turbantia non punirentur. Ita Antonius Gomez tom. 3. variar. cap. 1. num. 10. & cap. 3. nu. 55. cum alijs. Verum eſt, quòd in tali caſu Iudices non puniant delinquentem cum tanto rigore, ſicut tunc cùm pars offenſa non condonauit. Sic Iul. Clar. quæſt. 58. nu. 1.

50 Si Reus non poſſit negare delictum, eo quòd ſufficienter probari poſſit, v.g. quòd vulnerauerit vel occiderit Petrum, poteſt allegare, ſe hoc feciſſe in ſui defenſionem, nec aliter facere potuiſſe: & ſi hoc bene probauerit, & fuerit *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, debet abſolui: ſi verò probauerit, ſe hoc feciſſe in ſui defenſionem, conſtet tamen de exceſſu in moderamine, debet puniri non quidem applicando illi totam pœnam à Iure taxatam, ſed aliam minorem & arbitrariam. Et propter eamdem rationem, quando parens caſtigando filium, Magiſter diſcipulum, vel Dominus ſeruum, aut Prælatus ſubditum, in caſu quo poterant facere, ſecuta eſt mors, non debet illi tota pœna à lege ſtatuta applicari; ſed aliqua minor. Et ita ſupponendo Soto lib. 5. de Iuſtitià quæſt. 2. art. 2. quòd Magiſtri & Prælati poſſint punire ſuos diſcipulos & ſubditos pœnâ vſitatâ verborum & ſimilium, etiamſi in Ordine Sacro conſtituti ſit, inquit, quòd ſi præter intentionem excedant in modo caſtigandi vſquè ad effuſionem ſanguinis, non ſit præſumendum, eos incurrere Excommunicationem Canonis illius: *ſi quis ſuadente* &c. niſi exceſſus fuerit adeò enormis, vt appareret, eos potius illud feciſſe ex odio, quàm Zelo iuſtitiæ, etenim ſi hoc eſſet, non eſt dubium, quòd incurrerent illam Excommunicationem. Iuriſtæ autem adhuc addunt, inquientes, quòd ſit dabilis caſus, in quo ille, qui excedendo in modo puniendi cauſauit mortem, ſit omninò abſoluendus, vt docet Alexan. conſ. 73. lib. 3. & conſ. 115. num. 3. lib. 5. Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 364. aſſerens hanc eſſe communem ſententiam. Ratio eſt, quia in delictis magis attenditur ad animum & voluntatem, quâ committuntur, quàm ad effectum ſecutum. Habetur expreſſus textus in l. Diuus Adrianus ff. ad leg. Cornel. de Sicarijs, cuius verba ſunt: *Diuus Adrianus in hæc verba reſcripſit. In maleficiis voluntas expectatur, non exitus.* Ibiquè Gloſſa citat alios textus concordantes. Tiraquel. de pœnis temp. cauſa. 51. num. 7. & 9. Antonius Gomez tom. 3. variar. cap. 3. tit. de homicidio num. 15. & alij communiter. Hoc tamen intelligi debet, quando non adfuit animus committendi delictum nec quoad modum nec quoad ſubſtantiam. Si tamen conſter animum ſeu intentionem ſimilem adfuiſſe, eo quòd opus eſſet ex ſe malum, licet ipſe delinquens non habuerit

rit animum tantum malum faciendi, quantum de facto fecit, non excuſatur à pęna, quæ toti delicto vel effectui eius eſt debita, eo quòd proceſſerint ex causâ illicitâ voluntariè quæſitâ, in quâ per conſequens etiam totus effectus eſt virtualiter volitus. Ita Bartol. in d. l. Diuus Adrianus ante num. 1. in 1. 3. exemplo. Tiraquel. C. de reuocandis donat. in verbo reuertatur num. 353. Videatur Farinacius tom. 3. prax. quæſt. 87. num. 57. Aliud notatu dignum ad hoc intentum animaduertit Iulius Clarus §. final. quæſt. 56. num. 3. & eſt, quòd ſcilicet ad hoc vt aliquis excuſetur à pęna impoſitâ pro aliquâ actione prohibitâ per ius poſitiuum humanum, ſufficiat probare talem actionem licitè potuiſſe fieri ob talem vel talem cauſam: & ſi quis affirmet, præſertim cum iuramento, ſe illam ex iuſtâ causâ feciſſe, & aliunde non conſtet contrarium, debet abſolui, eo, quòd præſumptio ſtet ex ſuâ parte. Hoc Iulij Clari dictum eſt communis ſententia Iuriſtarum, qui in Reo non requirunt iuramentum ad hoc vt illi habeatur fides, ſed ſolùm ſimplicem aſſertionem: ideò dicunt Curtius conſil. 132. num. 1. Villalobos in collect. communium opinionum litterâ C. num. 23. Iulius Clarus num. 22. *Quòd quælibet iuſta credulitas excuſat à pęnâ*.

51 Aliqui quos refert Iulius Clarus lib. 5. §. iniuria num. 16. & §. fin. quæſt. 60. num. 9. exiſtimant, quòd delicta commiſſa ex repentino furore & calore iracundiæ abſolutè punienda non ſint, ipſe tamen ſentit hanc ſententiam non eſſe veram. Alij plures abſolutè dicunt, quòd in tali caſu delinquens non ſit puniendus totâ pęnâ legis, ſed arbitrariâ; & licet Iulius Clarus diſtinguat dicendo, quòd ſi ira habuerit iuſtam cauſam, ſicut quando maritus reperit vxorem in adulterio, eamquè interfecit, pęna legis debeat mitigari, ſi tamen iuſtam cauſam non habuerit, nullatenus à totâ pęnâ excuſetur: ſtatim tamen cum communi ſententiâ reſoluit, quòd etiamſi iuſta cauſa non interuenerit, pęna aliqua arbitraria minor pro delicto ex repentino iracundiæ calore & impetu commiſſo imponi debeat, quia habet minus de voluntario, præſertim quando delinquens recognouit delictum, & de illo eum pęnituit.

52 Qui commiſit delictum irritatus & prouocatus ab illo, quem poſtea vulnerauit vel interemit, non debet puniri totâ pęnâ legis, quia qui committit delictum aliquod prouocatus, præſumitur illud facere in ſui defenſionem. Ita Marſilius conſ. 137. num. 8. Iulius Clarus §. homicidium à nu. 31. & §. fin. quæſt. 60. num. 18. Imò dabiles ſunt caſus in quibus aliquis ab omni pęnâ excuſatur. Videatur Clarus locis citatis.

53 Hic tamen ſe ſe offert ſpecialis difficultas, & eſt, quando non ſunt teſtes, per quos probetur, quis fuerit aggreſſor, & qui prior de-

dederit cauſam & occaſionem delicti commiſſi, quiſnam illorum qui congreſſi ſunt, pro aggreſſore & prouocatore haberi debet? Reſpondetur primò, illum præſumi aggreſſorem, qui fuerit inuentus bene munitus armis offenſiuis & defenſiuis præter ſolitum, Cepol. conſ. 28. ex l. 3. §. vi poſſidetis ff. de vi & vi arm. Blancus in prax. crim. in part. vlt. num. 16. Et Cicero ſequens hanc regulam in Oratione, quam fecit in defenſionem Milonis conatur probare, quòd Clodius fuerit aggreſſor contrà Milonem: *Quoniam Milo inermis, Clodius armatus expectabat*. Secundò, ille præſumitur aggreſſor, qui à naturà eſt inquietus, tumultuoſus, & ſolitus cum alijs habere rixas & contentiones. Cardin. in Clement. 1. quæſt. 33. de homicidio. Alciat. de præſumpt. præſ. 34. num. 4. Blancus vbi ſuprà num. 22. & alij, quia hæ conditiones & qualitates præbent ſufficiens fundamentum tali præſumptioni. Tertiò ille præſumitur aggreſſor, qui inuentus fuit vulneratus, & malè tractatus, quia ſufficiens habetur fundamentum ad preſumendum, quòd illi vulnus inflictum fuerit in vindictam offenſę, quam prius dedit delinquens per verba aut facta. Felinus in cap. dilect. num. 13. de excep. Blancus vbi ſuprà n. 24. Cepol. conſil. 24. & alij. Et ita ſi conſtet de cauſis & exceptionibus, debet pena legis mitigari, vel totaliter delinquens abſoluendus eſt ab illà, ſi totum quod fecit, neceſſarium fuerit pro ſuà iuſtà defenſione, quemadmodum diffusè docet Iulius Clarus §. homicidium.

54 Circa exceptionem ignorantię (quę quantum ad pręſens intentum attinet, ſeruit ad excuſandas transgreſſiones legum) ſunt diuerſa placita, an nimirum excuſet ex toto vel ex parte, & qualis debeat eſſe ignorantia, in caſu quo excuſat. Quoad primum punctum Cepolla conſil. crim. 18. num. 5. cum alijs ſentit, quamlibet ignorantiam *iuris* vel *facti* excuſare à pęnà. alij cum Graſſ. conſil. 49. num. 35. dicunt, quòd ſemper ignorantia legis & ſtatuti, ſi ſine culpà ſit, excuſet à totà pęnà, non tamen, ſi ſit cum culpà graui. Alij diſtinguunt dicendò, quòd, quando ignorantia eſt de re prohibità à Iure communi, non excuſet à pęna, ſi tamen ſit de aliquo ſtatuto particulari, quælibet ignorantia, dummodò graſſa & ſupina non ſit, excuſet, Bartol. in l. Cunctos populos num. 21. C. de Summà Trinit. Iaſon. ibidem in 1. lect. nu. 30. Marſilius in l. final. num. 81. de Iuriſd. omnium iud. & alij.

55 Verùm relinquo varietatem ſententiarum, vt in particulari explicem ea, quę magis faciunt ad propoſitum: dico primò, quando ignorantia eſt inuincibilis, quam alio nomine Doctores appellant probabilem, ſiue ſit *iuris* ſiue *facti*, excuſat abſolutè à pena, ſicut etiam excuſat à culpà: eſt communis. Dicò ſecundò, ignorantia iuris poſitiui humani excuſat à

pę-

pęna per illud poſità, & idem dicendum eſt de ignorantià *facti*, ſicut etiam de ignorantià ipſius pęnæ taxatæ per Ius poſitiuum humanum pro tranſgreſſione alicuius legis naturalis vel diuinæ. Quoad Excommunicationem & alias cenſuras tenet iſtam Concluſionem Sanchez lib. 9. de matrim. diſput. 32. cum pluribus, quos citat. Quoad alias etiam quaslibet pęnas illam ſequitur Nauarr. in Sũmà Hiſpanà c. 23. & n. 45. & c. 27. num. 16. & in Latinà cap. 23. num. 47. & cap. 27. num. 274. in nouà editione. Nauarrum ſequitur Rodriquez in ſecundà impreſſione cap. 195. num. 3. cum alijs quos citat Sanchez vbi ſuprà num. 20. & num. 21. in fine inquit, ſententiam Nauarri eſſe probabilem, & id ipſum affirmat Suarez tom. 5. in 3. part. diſput. 4. ſect. 9. num. 22. Ratio Nauarri num. 174. citati eſt, quia licet ad hoc vt delinquens ſit ſubiectus pęnæ à lege ſtatutæ, non ſit neceſſarius illius conſenſus in pęnam, eſt tamen neceſſarius in cauſam, ob quam imponitur, quemadmodum docet S. Thomas 22. quæſt. 64. art. 8. cùm autem ille, qui non habet ſcientiam pænę, nec etiam habeat ſcientiam cauſæ, in quantum cauſa illius eſt, neceſſum eſt, quòd ignorantia pęnę redundet in ignorantiam cauſæ, in quantum cauſa eſt: hinc etiam fit, quòd illa grauitas delicto incluſa ſimul cum pęnà pro illo à Iure poſitiuo humano taxatà ignoretur, ac proinde à tali pęnà excuſet, licet non ab illà, quæ ipſi ex parte Iuris naturalis illi correſpondet; nemo enim ignorat, quòd delicta pęnam proportionatam mereantur.

56 Quantum ad ſecundum punctum reſtat videndum, quænam ſit illa ignorantia, quæ excuſat in præfatis caſibus? P. Suarez vbi ſuprà ſect. 10. nu. 10. inquit, quòd ſi ignorantia ſit ſolùm venialiter culpabilis, in memoratis caſibus excuſet à pęnà: ſi tamen contineat culpam mortalem, ſiue (quod recidit in idem) ſit *vincibilis mortaliter*, non excuſet, ſentit enim ipſe, omnem ignorantiam *mortaliter* culpabilem eſſe craſſam & ſupinam. Hoc tamen non conuincitur Sanchez, & ideò num. 31. reſoluit, quòd licet ignorantia ſit *mortaliter* culpabilis, excuſet à pęnà, dummodò non ſit craſſa & ſupina, cuiuſmodi eſt illa, in quà ignorans aut nullam prorſus aut valde modicam adhibuit diligentiam, vt illam deponeret, & ſciret illa, ad quæ tenetur, quod idem eſt, ac ſummam interceſſiſſe negligentiam in ſciendo eo, quòd poterat & debebat ſcire; nam quando adhibuit mediocrem diligentiam, etiamſi non adhibuiſſet illam, quæ eſſet ſufficiens ad excuſandum eum à culpa mortali, ſufficiẽs eſt ad hoc, vt ignorãtia nõ dicatur craſſa & ſupina, & per cõſequens vt excuſetur à pænà vel ex toto vel ex parte, ſi fuerit pæna corporalis, licet ſi pæna conſiſtat in cenſurà, excuſet ex toto ſecundum magis currentem opinionem.

57 Obij-

57 Obiicies: Vnuſquiſque tenetur ſcire illa, quæ ſpectant ad proprium ſtatum & Officium, ergò ille qui aduertenter & in illis delinquit ſiue per commiſſionem, ſiue ommiſſionem, manebit ſubiectus pęnæ à ſtatutis & Conſtitutionibus taxatæ contra tranſgreſſores.

58 Propter hoc argumentum, quod ſine dubio habet vim, exiſtimo ſequendam eſſe citatam ſententiam P. Suarez cùm illa limitatione, quam admittit Iulius Clarus loquens de Iudicibus lib. 5.§.fin.quæſt.60.num.14. quà ratione ſcilicet excuſet ignorantia Iuris ciuilis vel Canonici: Verba illius ſunt: *Scias etiam, quòd in Iudice, qui tenetur leges ſcire, ignorantia iuris ciuilis vel Canonici vel poſitiui, licet illam excuſet à tanto, numquam tamen excuſat à toto*. Dico deinde, quòd ignorantia; quando non eſt craſſa & ſupina, licet excuſet à rigore pęnæ per legem ſtatutæ, non tamen excuſet ab aliâ minori arbitrariâ, loquendo de pęnis, quæ nõ ſunt ſpirituales, ſicut ſunt cenſurę, ab his enim totaliter excuſat; & hoc multò magis habet locum in illis, qui ratione ſui officij ſicut v. g. Iudices & Prælati, ſtrictiorem habent obligationem ſciendi leges, non ſolùm vt illas obſeruent tamquam ſubiecti illis, ſed etiam vt illas alios faciant obſeruare.

59 Hinc ſequitur, quòd (cæteris paribus) ignorantia legum in Prælato minus excuſet, quàm in ſubditis, ac proinde hi cum minori rigore puniendi ſunt, quàm illi; licet tàm vnum quam alium ignorantia, ſi craſſa, & ſupina non ſit, excuſet à rigore pænę per legem ſtatutę. Hæc Concluſio inter Iuriſtas communiſſima eſt, quia maior pars ſentit, quòd, quando ignorantia craſſa & ſupina non eſt, licet contineat culpam latam excuſet tamen à dolo, prout videre licet in Authoribus, quos citat Farinacius in prax.quæſt.90. per totam, & prius in quęſtione 83. cum diuerſis Iuriſtis diffusè probauerat, quòd, ſi in delictis criminalibus dolus non interuenerit, ſaltem tota pęna per legem ſtatuta Reis applicari non poſſit, ergò noſtra Concluſio inter Iuriſtas communis eſt, quorum non pauci audent dicere, quòd quelibet ignorantia, dummodò affectata non ſit (qualis eſt illa, quà quis ex profeſſo nõ vult ſcire illa, quæ ſuæ obligationis ſunt, vt tantò liberius peccet & operetur) excuſet à dolo, & vbi non interuenit dolus, non poſſit applicari pęna criminalis. Videatur Iulius Clarus lib.5.§.fin. quęſt. 84. num. 12 & Farinacius in duabus citatis quęſtionibus, in quibus diffusè agitur de hoc puncto, & etiam Tiraq. de pęn. temp. cauſa 45. nu. 4. ad medium.

60 In hoc puncto ſolùm reſtat examinandum, quomodo Reus debeat probare exceptionē ignorantię, quando illam affert pro excuſatione & defenſione ſui delicti: Boſius in tit. de decret. Mediol.nu.19. ante medium, Alciat. de

de præſumpt.reg.3. præſ. 30. cum alijs aſſerunt, illam probandam eſſe per ſigna & coniecturas veriſimiles, & licet Reus illis vti debeat, quando illas habet in ordine ad probandum intentum ſuum, & Iudex ſecundum eas ſe debeat regulare ad formandum iudicium rectum, generaliter tamen loquendo, ſi tales coniecturę non habeantur, eo ipſo quòd Reus cum iuramento affirmet, ſe habuiſſe vnam ex dictis ignorantijs, illam ſufficienter probat, ſi ſit perſona, de quà præſumi poteſt, quòd non ſit falsò iuratura, & non adſint aliæ coniecturę claræ & efficaces in contrarium, ſi enim iſtę habeantur, ignorantia per iuramentum Rei non probatur. Nauarrus lib. 1. conſil. in priori editione tit. de conſtit. conſil. 1. num. 6. & 7. Caſtro lib. 2. de leg. pęnal. cap. 14. §. ſicut dictum eſt. Menoch. de arbitrar. lib. 2. caſu 186. cum alijs, quos citat, probans illud ex Gloſsà in cap. qui diuinis & humanis 11. quęſt. 2. & in cap. propoſuiſti 28. diſt. tùm etiam ex ratione, quia cùm ignorantia conſiſtat in interioribus delinquentis, & ob interiora homines puniri non poſſint, ſtandum eſt illi, quod ipſe delinquens cum iuramento affirmat, quando non ſunt manifeſtę coniecturę in oppoſitum; & pro foro conſcientiæ, ſi ſit perſona bonæ fidei, ſufficit illius ſimplex aſſertio, ſicut aduertit Sanchez lib. 4. de matrimon. diſp. 32. num. 5. in fine.

61 Poſſet tamen aliquis non immeritò dicere ſi eſt clara & manifeſta coniectura, quòd quis non potuerit laborare ignorantià, eo quòd aliqua lex ſit ſtabilita & fundata, ſicut in Religionibus ſunt regula & Conſtitutiones vniuſcuiuſque, ergò ignorantia talium legum allegata non eſt admittenda. Reſdondet Menochius de arbitrarijs lib. 2. caſu 189. num. 8. & de præſumpt. lib. 1. præſumptione 77. à num. 3. talem ignorantiam admittendam non eſſe, aſſerens hanc eſſe ſententiam magis receptam, & illi ſe conformat Sanchez vbi ſuprà.

62 Non obſtante tamen, quòd hanc ſententiam æſtimem veram & regulariter practicandam, videtur mihi, quod quando habentur aliæ claræ coniecturæ, & tranſgreſſor legis eſt perſona virtuoſa & fide digna, ſi iuret, ſe trangreſſum eſſe ex merà obliuione & actuali inaduertentià prohibitionis, illi credendum ſit, & puniri non debeat ſaltem pænà rigorosà bene tamen aliquà alià leuiori proportionatà illi negligentiæ, & damnis ex illà ſecutis: talis enim obliuio & inaduertentia includit *ignorantiam facti*.

63 Quando aliquis ſubditus ex mandato immediati Prælati ſui facit aliquid, quod *ex naturà ſuà* malum non eſt, ſed eſt prohibitum per regulam aut conſtitutiones, & ſit de eorum numero, de quibus certò conſtat, ſe non poſſe à Superiore obtinere diſpenſationem, vel quia conſtat ipſi, ſe illam non obtinuiſſe, vel quia eſt in materià,

teriâ, in quâ nemo alius diſpenſare poteſt, quàm Capitulum Generale, non excuſatur à pęna taxatâ per talem legem contra tranſgreſſores, quia in tali caſu non tenebatur obedire. Quando tamen mandatum eſt de illis rebus, in quibus Prælatus potuit obtinuiſſe diſpenſationem vel à Definitorio, vel generali aut Prouinciali, licet non conſtet ipſi, eum illam obtinuiſſe, excuſatur à pœnâ ſtatutâ per talem legem, quia debet præſumere in fauorem Prelati ſibi commendantis, & bonâ fide procedere. Agit de hoc puncto diffusè Iulius Clarus §. fin. q. 60. num. 15. ex cuius doctrinâ colliguntur ea, quæ in hoc numero dicta ſunt, vbi etiam dicit, delictum commiſſum ex metu violento excuſare à pœnâ vel ex toto vel ex parte ſecundum qualitatem metus.

64 Excuſatur etiam à pœnâ legis ille, qui ex conſilio hominis alicuius grauis & docti illam tranſgreſſus eſt, præſumens ſe in illo caſu potuiſſe contra talem legem operari. Ita Farinacius cum pluribus in prax. quæſt. 90. num. 109. & ſequentibus. Ratio eſt, quia iſte operatur cum causâ probabili, quandocunque autem quis cum illâ operatur, non dicitur tranſgredi legem, & per conſequens non incurrit pœnam impoſitam. Iulius Clarus vbi ſuprà num. 22. Farinac. num. 1. & ſequentibus cum alijs inquiunt, eſſe communem ſententiam: & addunt, quamlibet credulitatem etiam ex leuioribus fundamentis ortam, quam quis habet, ſe hic & nunc delictum non committere, excuſare à rigore pęnæ legis, & ſecundum multos Iuriſtas, quos citant, excuſari ab omni pœna. Fundamentum illorum eſt, quia quæuis bona fides aut credulitas excuſat à dolo, quo deficiente ſecundum hos Authores non habet locum pęna. ergò ſaltem pro certo teneri debet in noſtrâ opinione, quòd quando cauſa iuſta & probabilis eſt, à pęnâ excuſet.

65 Similiter quando ex tranſgreſſione alicuius legis poſitiuæ propter circumſtantias in illo caſu particulari occurrentes bonus effectus ſecutus eſt, ſicut quando vnus Capitaneus contra ordinem ſui Generalis dedit pugnam inimico, quæ ſucceſſit, fęliciter, licet ſecundum regulas prudentiæ ſperari bonus euentus non potuerit, exiſtimat Anchar. conſil. 175. nu. 2. Alber. de ſtatut. part. vltim. q. 47. 8. cum alijs, tranſgreſſorem nō excuſari à pęnâ per legem ſtatutâ, quia actiones humanę non debent regulari ſecundum ſucceſſus caſuales vel fortuitos, ſed ſecundum ea, quę recta ratio dictat & prudentia; hinc ſi merè contingenter, fortuitò, & caſualiter aliquid ſuccedat fęliciter contra id quod ſecundum regulas prudentię ſperari poterat, & mandatum fuerat, tota pęna per legem ſtatuta applicanda eſt, citántquè in fauorem ſuum aliquas leges. Alij Iuriſtę dicunt, quòd ſi bonus effectus ex voluntate, & animo peccaminoſo ſecu-

tus ſit, quia reuera res prohibita erat intrinſecè ma'a, ſicut quando ex eo quòd quis intrauerit aliquem locum animo furandi fuit detecta traditio vel proditio machinata contra aliquam Ciuitatem, vel aliquid aliud ſimile ſecutum eſt, tota pęna legis applicanda ſit:ſi tamen bonus effectus ſecutus eſt non ex prauà peccandi voluntate,ſed animo, & intentione alicuius boni, ſicut in caſu Capitanei citato in primà ſententià, tunc tranſgreſſori mandati nulla pęna applicanda ſit propter bonum principium & cauſam, ex quà bonus effectus ſecutus eſt: *Quia in delictis non exitus, ſed animus & voluntas attendi debet*; ſicut ſuperiùs dictum eſt nu. 51. huius capitis, & ita ſentiunt Felinus cap. 1. de pręſumpt. num. 17. Tiraquel. de pęn. temp. cauſa 51. nu. 2. Nihilominus Farinac. exiſtimat in prax. quęſt. 98. num. 178. quòd, licet tranſgreſſor habuiſſet animum peccandi, v. g. quando fecit aliquid, quod erat intrinſecè malum, ſi tamen ex tali actione peccaminosà aliquis bonus effectus in bonum commune redundans ſecutus ſit, etiamſi ſolùm per accidens, non pęna à lege ſtatutà ſed aliquà alià minori arbitrarià puniendus ſit. Fundamentum eſt, quia *in delictis non ſolùm attenditur animus, ſed etiam exitus & effectus* ſecundum mul orum Iuriſtarum placitum, & mihi videtur hoc magis conſentaneum rationi.

66 Delicta quę intendebãtur committi, non tamen fuit ſecutus effectus pręfixus, ſecundum Ius commune ita punienda ſunt, ac ſi effectus ſecutus eſſet, eſt communis opinio Iuriſtarum. Verùm huic Iuri maiori ex parte per praxin contrariam derogatum eſt, licet non deſint Authores, qui dicunt, hanc derogationem non extendi ad delicta atrociſſima, quando conatus erat effectui proximus. Sic Gloſſa in l. 1. §. hęc autem verba, in verbo putamus. ff. quod quiſquè iur. Felin. in cap. 1. de offic. deleg. poſt num. 9. verſ. limita ſecundò & alij. Ponunt exemplum *in crimine læſæ Maieſtatis*, impugnationis patrię, in Simonià, propinatione veneni & ſimilibus. Communiter & magis practicata opinio eſt, quòd quando non fuit ſecutus effectus, quantumuis delicta atrocia ſint, conatus non ſit puniendus pęnà rigorosà legis, ſed aliqua minori ad arbitrium Iudicis, attendendo ad delicti qualitatem & perſonę conditionem aliaſuè circumſtantias, atquè ad conſuetudinem & leges, quę circa hoc ſunt in Republicà; ſi enim ſit Lex pręcipiens puniri conatum, debet obſeruari, & ſtatuta pęna applicari. Panormitan. in cap. cùm in cunctis, de electione, Bertrand. lib. 7. conſ. 228. num. 6. Marſil. conſ. 105. num. 10. Iul. Clar. §. fin. quęſt. 92. per totam & §. homicidium num. 14. quos ſequuntur Portel. in dub. reg. verb. pęna num. 3. & alij.

67 Paruam etiam & magnam ętatem, exiſtimant Doctores, eſſe cau-

cauſam ſufficientem ad minuendam & mitigandam pęnam legis in delinquentibus, quod relinquitur ad arbitrium Iudicum & Pręlatorum, qui cum prudentiâ & pietate Chriſtiana ad has, & ſimles debent reſpicęre qualitates.

§. 5.

De Purgatione Canonicâ.

68 Inter Exceptiones Rei ponunt Doctores purgationem vel purificationem delicti, quam definit Hoſtienſi tit. pe purg. Canonic. his verbis: *Eſt probatæ æſtimationis ob impoſitum crimen maculatæ legitima probatio à iure introducta ad ſatisfaciendum aliis.* Breuius illam definiuit Sylueſter verb. purgatio, dicendo; *Eſt obiecti criminis innocentiæ oſtenſio debito modo.* Non facio hìc mentionem de purgatione, quam vocant vulgarem à vulgo adinuentam, quæ fit penes hoc, quòd quis tangat manu ferrum ardens, & ſimilibus, hanc enim Ius reprobat tit. de purgatione vulgari, cùm aliquæ ſint contra omnem rationem, aliæ verò ſuperſtitioſæ. Canonica inſtituta fuit per Sacros Canones in tit. de purg. Canonic. & alijs, ad hoc vt Reus ſe purgaret ab infamiâ & Indicijs, quæ contra illum ex informatione reſultârunt. Tractat de hàc materiâ diffiusè P. F. Antonius Delgadus Torreneira in ſuâ tabulâ Prælatorum cap. 4. tit. 2.

69 De modo faciendi purgationem Canonicam agitur in cap. quoties §. porrò & fin. de purgat. Canon. & fit in hàc ſequenti formâ. Reus debet iurare per Deum, Sancta quatuor Euangelia in præſentiâ Prælati, quòd tale delictum non commiſerit, debent huic iuramento etiam intereſſe aliqui teſtes vitæ probatæ & fide digni, qui antea habuerint notitiam Rei, qui eodem modo & formâ, quà iurauit Reus, iurare debent, quòd non commiſerit delictum, ſed credant, eum iurâſſe verum, & iſti vocantur Compurgatores, & ſi haberi poſſint, debent eſſe eiuſdem Ordinis & ſtatus, cuius eſt Reus, cap. inter ſollicitudines, de purg. Canonic. Numerus horum teſtium relinquitur ad arbitrium Iudicis, ſecundum quod infamia, indicia, & crimina ſunt magis vel minus grauia. Capite citato Innocentius III. vni decano aſſignauit quatuordecim compurgatores, & vnus Epiſcopus compurgari debuit per duos Abbates in c. cùm in iuuentute eodem titul. Iſta compurgatio fieri debet publicè coram Communitate, in quâ delinquens infamatus eſt ad ſatiſfaciendum ſcandalo, quod paſſa eſt Communitas.

70 His temporibus, niſi in Sancto Tribunali Inquiſitionis, hæc exceptio non eſt in vſu, nec videtur neceſſaria, quia ſi delictum plenariè probatum eſt, dicta purgatio nullum habet effectum, nam Teſtes, qui condemnant Reum, de tali delicto deponunt ex certâ ſcien-

ſcientiâ in particulari, compurgatores autem ſolùm faciunt fidem in communi, & fundantur in præſumptione valde fallibili, ac deceptionibus expoſitâ. Si autem delictum non plenè ſed ſemiplenè dumtaxat probatum ſit per vnum teſtem ocularem, vel per indicia æquiualentia, vnum ex duobus fieri poteſt. Primum eſt, torquere Reum,ſicut cap. 12. nu. 2. dictum eſt iuxta Iuriſtarum ſententiam, & ſi hoc non ſit conueniens, poterit condemnari ad pœnam arbitrariam. Verùm quia ad procedendum contra Religioſos plus requiritur, quàm ad procedendum contra ſæculares, ſicut eodem capite num. 7. & 31. dictum eſt, ſi non habeatur maior probatio quàm ſemplena contra Religioſum bonæ exiſtimationis, negando delictum ſub iuramento accepto à Iudice in Confeſſione, & ſub præcepto ipſi impoſito, cùm illi exhibentur articuli, remanet ſufficienter purgatus, & liber dimittendus eſt. Si tamen adſint indicia excedentia ſemiplenam probationem, ita tamen vt non pertingant ad plenam, debet ad pœnam arbitrariam condemnari, & id ipſum aſſero, quando indicia non excedunt ſemiplenam probationem, Reus tamen eſt perſona ſuſpecta, & vitæ non probatæ, ſicuti loco citato dictum eſt. Exiſtimo tamen, quemlibet Religioſum, ſi non habeatur alia probatio, quàm infamia fundata ſolùm in dicto vnius teſtis ocularis, qui contra Iuſtitiam & charitatem delictum occultum & perſonale publicauit, & ex Inquiſitione Iudex alia indicia elicere non potuit, negando delictum cum Iuramento, ſufficienter purgatum remanere. Dictum autem talis infamatoris poteſt haberi pro ſuſpecto, ac proinde minus fide digno. Et omninò videtur, quòd Prælati regulares tamquam Aduocati Reorum debeant ad iniuſtitiam reſpicere, quam in tali caſu paſſi ſunt, eoſquè abſoluere, quando negàrunt, & dubio procul hoc poſſunt facere, ſicut capite 18. nu. 4. dictum eſt, ſuppoſito quòd cum inquiſitione facta ſatisfecerint ſcandalo ex infamiâ nato, & ſuo muneri ac officio.

71 Exceptiones in toto hoc capite enumeratæ ſunt illæ, quæ communiter ſeruire poſſunt pro defenſione Rei vel in ordine ad illum abſoluendum, vel ad diminuendam ipſi pœnam per legem taxatam; & licet aliquæ ex his Exceptionibus fieri debeant ante Confeſſionem, aliæ verò poſt illam, aliquæ ante exhibitionem articulorum, aliquæ autem poſt illam, viſum mihi fuit opportunum colligere & ponere hic magis communes, cùm ſpectent ad idem aſſumptum, reſeruando ſolam exceptionem Appellationis pro vltimo capite huius primæ partis. Qui voluerit videre tàm hàs, quàm alias magis fusè diſcuſſas, legat tractatum, quem fecit Tiraquel. de pœnis temper. Iul. Clar. §. fin. q. 60. Farinacium in prax. tit. 10. de pœnis temperandis à q. 87. vſquè

vſquè ad 98. incluſiuè, & alios plures, quos hi Authores citant.

72. Deſeruiunt etiam dictæ Exceptiones ad hoc vt per illas videant Iudices, quando licitum ſit vel obligatorium mitigare pœnas à legibus ſtatutas, certũ enim eſt, quòd poſſint & debeant ſemper mitigare iuſtà intercedente causà, & hoc etiam intelligendum eſt de Iudicibus inferioribus reſpectu legum ſancitarum à Superioribus, prout dicetur in cap. 25. nu. 3. & cum communi ſententià docent Rodriguez tom. 2. quæſt. regul. q. 21. art. 2. Miranda de Ordin. iudic. q. 28. art. 6. Nam ratio naturalis dictat, quòd illæ cauſæ, quæ minuunt culpam, mitigant etiam pœnam, & è contra illæ, quæ augent, & aggrauant delictum, augeant etiam pœnam, iuxta illud Deuteronom. 25. *Pro menſurà peccati erit plagarum modus*. Et licet Iudex (regulariter loquendo) teneatur applicare pœnam à lege taxatam, ſicut decernitur in cap. de cauſ. de Offic. deleg. & tenet Decius ibi nu. 21. ſi tamen habeat iuſtas cauſas, quales ſunt enumeratæ, poteſt pœnam moderare, cùm hoc ipſum ipſis legibus contentum ſit, & ſecundum rationem intelligendæ ſint. Colligitur hoc ex cap. vltim. de tranſactionibus, & ſequuntur Couarr. lib. 1. variar. cap. 9. num. 8. Iul. Clar. §. fin. q. 87. Bernardus Diaz. cap. 146. Tiraq. de pœnis temp. in præfation. n. 16. Menoch. de arbitr. quæſt. 96. nu. 14. Nauarrus in rub. de indicijs num. 9. Farinac. in praxi tom. 1. q. 17. nu. 7.

73. Concludo hoc caput notando, quòd ad iudicandum dextrè de cauſis diminuentibus vel aggrauantibus delictum, multum intereſt attendere ad perſonam delinquentem, ad locum, tempus & occaſionem, quam habuit ad delinquendum, ſicut notant Iura & Authores citati. Quis enim non videt, delictum ex certà patra umalitià grauius eſſe eo, quod ex repentino efferueſcentis coleræ & iracundiæ motu commiſſum eſt, & per conſequens illud grauiori pœnà quàm hoc dignum eſſe? vt habetur in L. 1. C. ad leg. Cornel. de Sicarijs, & in l. qui iniuriæ causà, ff. de furtis & in alijs pluribus.

CAPVT XXII.

De Articulis vel Capitulis Reo proponendis & modo reſpondendi ad illos.

1 ACcepta confeſſione à Reo, & datâ copiâ dictorum à teſtibus, ſecundum quod illi debet dari, & auditis exceptionibus, quas ponit cum reliquis, quæ explicata ſunt cap. 18. 19.20.& 21. debent illi præſentari articuli, qui nihil ſunt aliud, quàm illa capitula, quæ reſultant ex dictis teſtium, & ſuà cõfeſſione quod in cauſis grauibus Reo denegari non poteſt, eo quod ſpectet ad ius naturale ſe defendendi, ſicut patet ex cap. qualiter; & & quando 2. de accuſationibus, vbi Pontifex dicit: *& exponenda ſunt ei illa capitula, de quibus fuerit requirendum, vt facultatem habeat defendendi ſe*. Id ipſum commendatur in Clementinâ ſępè de verborum ſignificat. Et aduertendum eſt, quòd articuli Reo exhibendi ſint, etiamſi fuerit faſſus delictum, adeò vt in delictis grauibus neque ipſa confeſſio excuſet Iudicem ab exhibitione articulorum aut copià capitulorum, nec hoc excuſat ab hoc, quòd non petatur confeſſio à Reo ſicut cap. 19. num. 16. dictum eſt. Ratio eſt, quia confeſſio ordinatur ad conteſtationem cauſæ, quæ fit penes hoc, quòd Reus fateatur vel neget ea, de quibus interrogatus eſt, & ideò non eſt neceſſum concedere illi tempus ad reſpondendum, ſicuti cap. 18. num. 20. dictum eſt. Verùm copia articulorum ordinatur ad hoc vt Reus reſpondeat, ſi habeat aliquid pro ſuà tutelà & defenſione: vt cauſa remaneat ſubſtantiata, & idcircò pro reſponſione ad articulos conceditur tempus ſufficiens ad excuſandum ſe vel ex toto, vel ad culpam diminuendam, iuxta doctrinam capitis præcedentis.

2 Reuiſo igitur proceſſu cum attentione, & his, quæ reſultant ex teſtium depoſitione, propriaquè Rei confeſſione, poterunt ipſi præſentari in articulis omnia illa, quæ in confeſſione ab illo peti potuiſſent, illa nimirum, quæ plenè vel ſemiplenè probata ſunt vel per teſtes oculares, vel per indicia æquiualentia, nec non per viam accumulationis in ordine ad probandã ipſius incorrigibilitatẽ, vel ag-

aggrauandam circumſtantiam reincidentiæ,poterunt illi etiam proponi articuli de delictis iam punitis, & de pęnis pro illis applicatis, de quibus non eſt emendatus, etiam de defectu,ſi quem commiſit in implendà pęnitentià pro talibus delictis ipſi impoſità ,'de his enim omnibus ab illo confeſſio ſumenda eſt , ac per conſequens de iiſdem ſunt ipſi etiam exhibẽdi articuli. Si tamen Reus aliquid faſſus ſit, de quo non erat infamatus,non poteſt illi in articulis proponi,ſi non ſit aliquid , quod inferat damnum bono communi, vel alicui tertio innocenti,ſi enim hoc eſſet,& non affulgeret ſpes certa emendationis per ſecretam correctionem , iam dictum eſt cap. 15. & 19. quid fieri poſſit & debeat.

3 Licet ſumptà confeſſione à Reo cum præcepto & iuramento non videatur neceſſarium imponere ipſi nouum præceptum ad hoc , vt reſpondeat, ſi quid habet in ſui defenſionem, nihilominus communis praxis eſt , quòd illi imponatur , vt illius dictum faciat maiorem fidem , & conſtet, nihil eorum fuiſſe prætermiſſum, quæ pro illius poterant facere defenſione, eo quòd per præceptum ad illud faciendum compulſus fuerit.

4 Hoc præceptum debet ſcribi à Secretario, & à ſolo prælato ſubſcribi, & ſtatim in calce præcepti ſcripti ponendi ſunt articuli, qui facti ſunt contra Reum, dicendo, Primò imponitur illi &c. Poſtea Secretarius notificat Reo tale præceptum, eique illud conſignat cum articulis, in quorum calce deſignat diem, & horam, quibus prædicta notificatio & conſignatio facta eſt.

5 In præfato præcepto mandandum eſt Reo, vt planè & ſimpliciter reſpondeat veritatem ad propoſitos articulos, & omnia illa alleget, quæ faciunt in illius defenſionem,ſignificando illi, quòd in omnibus ſecundum, quod iuſtitia exigit,audiendus ſit, dandumquè eſt ipſi tempus,quod fuerit neceſſarium ad hoc, vt maturè & prudenter reſpondere poſſit. Circa quod notandum eſt, quòd in determinando tempore, quo Reus ad articulos reſpondeat, nequeat certa regula aſſignari, nec eſt aliquod ius, quod illud determinet, dicitur tamen in cap. hortamur 3. quæſt.9.ad Iudices: *Et competentem legibus & veritati terminum detis*. Terminus autem competens eſt idem quod neceſſarius,ac proinde quando iſte non datur, Reus habet iuſtam cauſam appellandi ſicut conſtat ex cap.1. de dilationibus, & Gloſsà ibidem, & in cap. legitima de appellationibus in 6. vnde colligitur, quod aſſignare duodecim, viginti, aut viginti quatuor horas, vt Reus reſpondeat ad articulos, ſit penes arbitrium Iudicis, qui ſecundum circumſtantias & grauitatem caſus debet aſſignare non quidem totum illud tempus , quod peteret Reus (hoc enim poſſet eſſe ſuperfluum, otioſum, & nugatorium, quod concedi non debet) ſed illud,

lud, quod exigunt media, quæ hic & nunc ſe offerunt pro ſuà iuſtà defenſione, ſicut ſi v.g. deberet præſentare teſtes ad probandam negatiuam coarctatam, & eſſent diſtantes, vel eſſet neceſſarium oſtenere tales, vel tales ſcripturas &c. In his & ſimilibus caſibus bene apparet concedendum eſſe plus temporis, quàm in alijs, in quibus Reo aliud non incumbit, quàm ſatisfacere oretenus vel in ſcriptis, ad quod ſufficiens tempus eſt ſpatium viginti quatuor horarum, quod communiter in cauſis Religioſorum aſſignari ſolet.

6 Si Reus illi tempori, quod illi à Iudice conceſſum eſt, & in ſimilibus caſibus concedi ſolet, ſuà ſponte renuntiet, quia illi non videtur neceſſarium, eo quòd excuſationes, & reſponſum habeat in promptu, ſecretarius debet facere fidem, quà ratione Reus illi tempori competenti tot horarum vel dierum à Iudice conceſſo liberè renuntiauerit, vt conſtet Iudicem ſuæ obligationi ſatisfeciſſe.

7 Aduertendum eſt, articulos non debere dari Reo in generali & communi, vel dicendo, imponitur illi, quòd ſit murmurator, latro &c. quia ſimilibus articulis nequit Reus ſatisfacere, nec ab illis ſe defendere niſi negando, quod ſæpè non prodeſt, & impeditur potius illius iuſta defenſio. Igitur articuli debent poni explicitè & in particulari determinando tempus & occaſionem, in quà contigit, prout decernitur in l. libellorum ff. de accuſat. & in l. Prætor. ff. de iniur. Nec quamcunquè diligentiam in hoc Iudex æſtimet nimiã, hoc enim totum ad iuſtam Rei defenſionem ſpectat, & per conſequens ad Ius naturale, à quo nullus Iudex exemptus eſt. Videatur caput quoniam contra, de probat. ex illo quippe tota præſens colligitur doctrina.

8 Poſtquam Reus ad articulos reſpondit, ſecretarius in calce Reſponſionis ponet: *hoc eſt, quod ad obiecta reſpondit, & interrogatus, an aliquid aliud haberet, quod diceret vel in ſuum fauorem allegaret atquè defenſionem, reſpondit, quod non haberet*: & ita cauſa cenſetur concluſa & terminata vſquè ad ſententiam excluſiuè, debentquè Iudex, Reus & Secretarius ſe ſubſcribere determinando diem, menſem & annum iuxta ſtylum, qui ponetur in praxi ſecundæ partis.

CAPVT

CAPVT XXIII.

De Carcere.

1 PRincipalis finis, ob quem carceres introducti ſunt, fuit cuſtodia ſecura delinquentium, donec eorum cauſæ decidantur. Solet etiam carcer applicari per ſententiam in pœnam alicuius criminis grauis, & nonnumquam ſupplet vices torturæ ad affligendum Reum, quando contra ipſum habetur probatio ſemiplena vel indicia æquiualentia, & negat delictum, & videtur conueniens dare Reis iſtam torturam cum quibuſdam alijs pœnalitatibus, vt docent Paulus Berti in praxi tit. 22. cap. 6. noſter Thomas à Ieſu tract. 3. cap. 13. num. 5. Ad quod requiritur ſententia, & ſine ipsâ, ſicut ſtatim dicemus, nemo torqueri poteſt.

2 Inter Religioſos etiam debent eſſe carceres competentes, ſicut diſponitur in cap. Abbates 18. q. 2. & ibi gloſ. & Doctores, & in cap. ſi Clericos de ſententiâ excommun. in 6. & denuò ordinat ac mandat Sacra Congregatio Cardinalium in quodam Decreto approbato & publicato per Noſtrum Sanctiſſimum Vrbanum VIII. Romæ 21. Septēbris 1624. cuius verba ſunt: *Vnaquæquè Religio priuatos habeat carceres in qualibet ſaltem Prouinciâ.*

3 Carcer qui deſeruit ſolùm pro cuſtodiâ Religioſorum, debet eſſe munitus bene & ſecurus, & non debet habere annexas alias pœnalitates. Ita habetur in l. 1. C. de cuſtodiâ Reorum. Ac perinde non eſt licitum dare illis alias pœnitentias, nec inijcere manicas, pedicas, compedes, catenas vel alia huiuſmodi vincula detrudere in loca pœnoſa, tetra, horrida & tenebroſa, niſi aliquid horum fortaſſis expediret, & neceſſarium eſſet ob periculum perſonæ incarceratæ, aut ob defectum carceris parùm ſecuri. Conformiter ad hoc decretum non minus doctè quàm piè voluit Imperator Conſtantinus in dict. l. 1. C. de Cuſtodiâ Reorum, vt carceres ita diſpoſiti factiquè eſſent, ne aliam prorſus vel maiorem incluſis inferrent pœnam & moleſtiam, quam nudam cuſtodiam, & ita ſentiunt Iuriſtæ ac Theologi admonendo omnes, quòd quoad hoc reſpicienda ſit grauitas delicti, authoritas, ætas, & ſalus perſonæ incarceratæ, diuerſam enim cuſtodiam requirit vnus Iuuenis fortis & robuſtus, quàm vnus ſe-

nex extenuatus & debilis, aliam ſanus quàm infirmus, ille qui fuit carceri mancipatus ob aliquod atrociſſimum delictum, quàm qui ob aliquod minus graue. Videatur Menochius de arbitr. lib. 2. caſu 305. Farinacius in praxi q. 27. qui præſentem materiam diffusè tractant.

4 Hic aduertant Prælati, ſe grauiter delinquere incarcerando aliquem Religioſum ſine iuſtâ causâ, ob graue nocumentum, quod illi inferunt non ſolùm infamando, ſed etiam iniuriosè & violenter detinendo, ac proinde incidunt in Excommunicationem Canonis. Ita tenent Ioannes Andreas, Corneus, Iulius Clarus, Syluester, & alij quos refert & ſequitur Alderete lib. 1. cap. 10. num. 20. & id ipſum eſt, quando incarcerant aliquem iuſtâ de causâ, excedunt tamen in qualitate & horribilitate carceris, dantes alium magis pœnoſum & iniurioſum quàm ſecura delinquentis exigat cuſtodia. Nam ſicut inquit Alderete: *Etiamſi non ſit violenta detentio, ſi tamen ſit iniurioſa, excommunicationis ſententiâ ligatur cap. nuper, de ſententiâ excommun.* Quòd ſi Prælatus cum iniuſto rigore carceris eſſet cauſa infirmitatis, & mortis in Reo, remaneret irregularis, ſicut docent Nauarrus in cap. ſtatuimus 15. q. 13. Couar. in Clement. ſi furioſus 2. part. §. 5. num. 5. ſequentes Gulielmum à monte Lauduno in Clement. 1. de pœnit. & remiſſionibus.

5 Dictis tamen non repugnat, quòd, quando carcer datur per modum torturæ ad extorquendam veritatem, quam Reus negauit, vel in pœnam delicti, poſſit eſſe magis vel minus pœnoſus ſecundum qualitatem delicti & perſonæ, aliarumuè circumſtantiarum, in quo regula certa aſſignari non poteſt, ſed relinquitur ad arbitrium chriſtiani & prudentis Iudicis, qui ſemper curare debet, ne cum nimio rigore ſuo cauſa ſit vel occaſio mortis Rei, quæ induceret irregularitatem. Sic Menochius & Farinac. vbi ſupra, noſter Thomas à Ieſu tract. 3. cap. 12. num. 3. & 4. Alderete loco citato ſuprà num. 22. cum alijs.

6 Aduertendùm eſt, quòd quando delicta ſunt valde atrocia, ſine alio fundamento Prælatus poſſit Religioſum incarcerare per modum cuſtodiæ, quia ipſa grauitas delicti præbet ſufficiens fundamentum ad hoc, vt timeatur fuga delinquentis. Alderete vbi ſuprà num. 5. vbi inter huiuſmodi delicta enumerat omnia illa, ob quæ Clericus meretur degradationem vel depoſitionem, & dicit, tale delictum etiam eſſe id, quod committitur contra caſtitatem. Colligit hanc doctrinam ex Concilio Tridentino ſeſſ. 25. cap. 6. de reformatione, vbi Concilium iuſtum timorem fugæ præſumit in Clerico incontinente, *& in atrocioribus delictis depoſitionem aut degradationem requirentibus*.

7 In alijs verò delictis, quæ tàm gra-

grauia non ſunt,ſicut modò dicta, Religioſi incarcerari non poſſunt, niſi aliunde Prælatus timeat cum ſufficienti fundamento Reum ex Monaſterio fugiturum, ſi enim haberet ſufficiens fundamentum, etiamſi ſciat illum non commiſiſſe maius aliquod delictum, quàm illud,quod committeret capeſſendo fugam, & rumpendo clauſuram, poteſt illum carceri mancipare, vt habetur in cap. Abbates 18. quæſt. 2. & in cap. quamuis de pœnis in 6. & docet Alderete num.7.& 8.

8 His dictis non obſtantibus in Religionibus attendendum eſt ad leges & ſtatuta particularia vniuſcuiuſque, & in caſibus, in quibus decernunt incarcerationem Religioſorum,executioni mandari debet, ſi conſtet de delicto, pro quo pœna carceris taxata eſt, cum reliquis circumſtantijs à legibus aſſignatis.

9 Duæ difficultates ſe ſe hìc offerunt. Prima eſt,an Prælatus poſſit incarcerare Religioſum, antequam per ſummariam informationem conſtet, illum tale delictum commiſiſſe, de quo infamatus eſt, & quod illi imponitur? Reſpondetur, quòd abſolutè non poſſit, vt conſtat ex leg.2.C.de exhibendis Reis, & l.2. C. de cuſtodiâ Reorum, & ex Sacro Concilio Tridentino vbi ſuprà, vbi dicit: *Summariam informationem ab Epiſcopo præmittendam*. Et ita tenet Farinacius cum multis in praxi q.27.num.76. Iulius Clarus §.fin.q.28.verſu quinto quarto quid,Emmanuel Rodriquez to.1. qq.q.17.art.4. & q.3.art.3.Portel. in dub.reg. verb. Carcer.num.1. Dicuntque iſti Authores, caſum debere eſſe probatum in proceſſu per duos teſtes', & ſi loquantur de de teſtibus conteſtantibus, qui probêt indicia faciẽtia plus quàm ſemiplenam probationem', verus eſt illorum dicendi modus,quia ad incarcerandum vnum Religioſum plus requiritur, quàm ſemiplena probatio propter infamiam, quæ ſequitur ex incarceratione. Ita tenet expreſsè Alderete vbi ſuprà num.12.his verbis: *Quapropter legitima indicia probata requiruntur, quæ ſi non Reum conuincunt,ſaltem pluſquàm ſemiplenè crimen comprobatum oſtendãt.* Et hoc inquit, intelligitur in ordine ad incarcerandos Clericos, ac proinde multò magis in ordine ad Religioſos, quia hi ſemel incarcerati, etiamſi poſtea liberentur, propter humanam malitiam fidem' famamquè perditam non recuperant.

10 Nihilominus hi Authores admittunt aliquos caſus, in quibus abſque ſummariâ informatione præmiſsâ poſſit Prælatus Religioſum delinquentem incarcerare, dummodò habeat aliquam certitudinem moralem,quòd Religioſus tale delictum commiſerit, ob quod incarcerari meretur. Primus eſt, quando Prælato conſtat, Religioſum fugam meditari, antecedenter ad Summariam informationem illum incarcerare poteſt,& poſtea illam ſumere, quia

vt

vt inquit Vlpianus: *Non pœnæ feſtinatione ſed præueniendi periculi cauſà puniri permittitur.* Secundus eſt, quando Prælatus Religioſum delinquentem deprehendit in flagranti, ſicuti faciunt omnes miniſtri iuſtitiæ, & docent Iuriſtæ. Tertius eſt, quando delictum eſt notorium, & eſt taxata pœna carceris pro illud committente, quia ipſa notorietas dat licentiam; ſi timeatur fuga, & etiam ad ferendam ſententiam, abſque eo quòd obſeruetur ordo Iudicialis, quemadmodum dicemus cap. 24.

11 Secunda difficultas eſt, an quemadmodum in quibuſdam caſibus ſæcularibus eſt licitum fugere ex carcere, ſic etiam aliquando Religioſis? Pro Reſolutione huius difficultatis, quæ ſatis grauis eſt (tamquam certum in omnium opinione præſupponendum eſt) numquam eſſe licitum Religioſo fugere ex carcere vel clauſurà, etiamſi iniuſtè in illà patiatur, & vereatur aliquod malum, cum animo vagandi ſine ſubiectione ad obedientiam. Ita docent Gaiet. 22. quæſt. 64. art. 4. dub. 2. in fine, Nauarrus comment. 4. de Regularibus num. 64. corol. 5. Salzedo in additionibus ad pract. Bernard. Diaz. in c. 137. §. imò cira carcerem. Bannez 22. quæſt. 64. art. 4. poſt 5. concluſ. Arag. ibidem circa 2. argum. Salon. 22. q. 69. art. 4 controuerſ. 2. poſt 2. concluſ. Sairus in Claui Reg. lib. 12. cap. 18. num. 9. Thomas Sanchez lib. 6. Summæ cap. 8. num. 12. & alij. Ratio eſt, quia Religioſi per votum obedientiæ ſuà libertate priuati ſunt, ac proinde in nullo caſu illà vti poſſunt excutiendo iugum obedientiæ eo fine, vt vagabundi incedant. Vnde tota difficultas eſt, quando iniuſtè in carcere grauati ſunt, metuuntque graue damnum in ſe ipſis & famà ſuà (ſi iniuſtitia Prælati inferioris clara & manifeſta ſit) an tunc rumpendo carcerem aufugere poſſint, vt recurrant ad alios ſuperiores ad poſtulandam iuſtitiam, cùm non habeant aliud medium illam obtinendi; ſi enim haberent, dicta fuga non foret licita, ſicut aduertunt bene Azor. lib. 1. Inſtitut. moral. lib. 12. cap. 11. quæſt. 7. & 8. Sanchez vbi ſuprà, nu. 13. & 17. cum alijs.

12 Hoc ſuppoſito prima ſententia inquit, quòd licet iuſtè aliquis Religioſus ſit incarceratus, ſi tamen metuat grauiſſimum aliquod damnum perſonale tàm ante ſententiam quàm poſt, ſicut v. g. eſſet pœna mortis, mutilationis, & non haberet aliud medium euadendi, poſſit rumpere carcerem, & fugere ex Monaſterio non quidem animo vagandi, ſed præſentandi ſe alteri Prælato ſuperiori, & petendi miſericordiam, vt mitiget illam pœnam vel malum, quod metuit. Sequitur hanc ſententiam Salon. vbi ſupra concluſ. 2. in fine quantum ad pœnas memoratas, nō tamen quando timeatur aliæ minores. Idipſum eum eadem limitatione ſequitur Sanchez vbi ſupra num. 12. & licet

Sa-

Digitized by Google

Salonius pro illa citet Caietanum in dub.2.art.4. contrarium tamen tenet loquendo de Religioſis, verba illius ſunt: *Religioſi tamen, quia libertate ſui motus proceſſiui extra clauſtra ſe priuarunt, ſuppo-nentes ſe per tria vota Prælatis ſuis, quàcunquè ex causà à ſuis Prælatis iuſtè detineantur, non poſſunt licitè extra præfixos ſibi terminos fugiendo exire; cùm nec exire poſſint non detenti clauſtrum ſine licentià Prælati*: Dictam ſententiam ſequitur etiam Bànnez vbi ſupra citatus, & impugnatus a Sanchez num. 13. & 16. non ſolùm loquendo de illis caſibus, in quibus timentur præfata damna mortis vel mutilationis alicuius partis in corpore, verùm etiam alia grauiſſima, qualia ſunt carcer perpetuus, triremes, &c.

13 Fundamentum Salonij & Sanchez eſt, *quia naturale deſiderium conſeruandæ vitæ & cuiuslibet partis corporis ius fugiendi præbet, quod nullo voto abdicatum eſt*. Fundamentum verò Patris Bannez quantum ad id, quod addidit ad illam ſententiam, eſt, quia duriſſimum videtur negare, quòd aliquis Religioſus in tàm grauibus pænis & anguſtijs, cuiuſmodi ſunt perpetuus carcer & triremes, non poſſit vti illis medijs, quæ ipſa natura concedit ad liberandum ſe ab illis vel ex toto vel ex parte, cuiuſmodi eſt cum humilitate recurrere ad Prælatum ſuperiorem, & ab ipſo petere miſericordiam.

14 Secunda ſententia aſſerit, quòd ſemper cùm Religioſus patitur aut timet pati graue aliquod damnum in ſuà perſonà vel famà, & conſtet, Prælatum inferiorem iniuſtè procedere vel quoad ſubſtātiam vel quoad modum exorbitātem, quo illum tenet incarceratū, vel tractat & punit, ſi aliud mediū non ſuppetat, poſſit fugere ex carcere & clauſurà, & ire ad alium Prælatum, v.g. ad Prouincialem, Generalem, Protectorem, vel Sūmum Pontificem, vt illum defendat ab impoſito grauamine & pænà, quam iniuſtè patitur. Hanc ſententiam tenent Nàuar. comment.2.de Regularib.num. 61. & comm.4.num.64.corol.5. Salzedo ad pract. Bernard. Diaz in c. 137. §. *eſt in ſuperiore*. Rodriquez 1.to. ſummæ cap.40.num. 1. & tom.2. quæſtionum q.22. ar. 6. Sanchez lib.6. Decalog.cap.8.num.14. & 15. cum alijs.

15 Tertia ſententia abſque limitatione pænæ maioris vel minoris, & huius quod eſt iuſtè vel iniuſtè pati, aſſerit, Religioſos non poſſe fugere ex carcere & clauſurà; quia talis fuga non fit abſque notabili ſcandalo & dedecore Religionis, & ad hoc euitandum quilibet particularis debet cedere ſuo iuri; tùm etiam, quia Religioſi in ſuà profeſſione voluntariè ſe hàc libertate priuarunt, & denique quia Concilium Tridentinum ſine vllà limitatione ſeſſ.26.cap. 4. de Regularibus ſub grauibus pęnis prohibet, quòd nullus Religioſus *etiam prætextu accedendi ad ſuos ſuperiores* deſerat clauſuram ſine li-

licentiâ ſuorum Prælatorum. Hãc ſententiam tenent Noſter Thomas à Ieſu tract.3.cap.12.num. 8. F.Martinus à S.Ioſeph in ſuo Epitome cap.4.nu.6.& Suarez inquit tom.4.de Religione lib. 3. cap. 1. nu.5. viros graues huius eſſe ſententiæ.

16 Noſtra ſententia ſequentibus explicatur concluſionibus. Dico primò: quando Religioſus eſt incarceratus ob delictum aliquod, quod iuſtè pœnam grauem, etiam mortis, meretur, nec ante nec poſt ſententiam fugere poteſt ex carcere. Ratio eſt, quia Religioſus tenetur obedire ſuo Prælato, qui eũ iuſtè incarcerauit, eique præcepit, ne fugeret, & cùm ex aliâ parte ratione ſui ſtatus teneatur ad clauſuram Conuentus (prout ſtatim probabimus) non habet quidquam, quod ipſi patrocinetur ad licitè fugiendum.

17 Confirmatur hoc ex doctrinâ Caietani 22.q.64.art.4.dub.2. Valentiæ 22.diſp.5.quæſt. 13. punct. 4. col. 4. in ſolutione ad §. Sairi in Claui Regia lib.12.cap.18.nu.14. qui exiſtimant, Reum etiam ſæcularem non poſſe fugere ex carcere, in quo iuſtè ad mortem condemnatus eſt, ſi Iudex ſpeciali mãdato ipſi fugam prohibeat, ergò multò minùs fugere poteſt Religioſus, cui plerumque præceptum talem fugam vetans imponitur. Præterquam quòd ſicut communiter Doctores ſentiunt, cauſæ quæ ſufficiunt in vno ſæculari ad honeſtandam fugam ex carcere, non ſufficiunt in vno Religioſo, propter maiorem obligationem, quam habet ad obediendum, & obſeruandam clauſuram ratione ſui ſtatus & profeſſionis. Hanc concluſionem contra citatos Authores tenet Emmanuel Rodriquez tom. 2. quæſtionum Regularium q. 22. art.6. & in primo tomo ſummæ cap.40. num. 1. cum omnibus relatis pro tertia ſententia.

18 Dico ſecundò, quòd communiter & regulariter loquendo in nullo caſu poſſit Religioſus fugere ex carcere & clauſura, etiamſi iniuſtè ſit aggrauatus, & quãtumuis graue malum timeat, propter fundamenta tertiæ ſententię. Item, quia ſicut aduertit Noſter P. F. Thomas à Ieſu loco citato, per contrarium aperitur ianua Religioſis, quòd quilibet facilè pro ſuo placito ſibi perſuadeat, ſe eſſe aggrauatum (quod tamen de Prelatis Religioſis preſumendum non eſt) per quod multi conarentur ſe eximere à iugo obedientię; tum etiam quia per tales fugas & clauſurę violationes regulariter grauiſſima nocumenta & inconuenientia patitur bonum commune, & maiora quidem, quàm illa, quæ perpetitur aliquis particularis. Quibus addo, rarum fore caſum, in quo Religioſi licet incarcerati per ſe vel per tertiam perſonam ſcribere non poſſint ſuis Prælatis ſuperioribus, eoſquè reddere certiores de grauamine, quod ab inferioribus patiuntur, cum quo ſufficienter habeat recurſum pro ſuâ defenſione, & ſaltẽ in noſtrâ Religione

gione

gione hoc eſt certũ, in quâ nullus Prelatus inferior ſuos ſubditos impedire poteſt, quin ſcribãt Prelatis ſuis ſuperioribus, nec poſſunt legere litteras, quas ſcribunt, nec illas, quas à talibus Prælatis recipiũt. Hanc Concluſionẽ expreſsè tenet P. Suarez vbi ſuprà n. 5. & 6. aſſerens, illam eſſe virorum grauium & doctorum.

19 Tertiò dico, quòd ſi nonnumquam eueniret, quòd aliquis Religioſus contra æquitatem à ſuo Prælato inferiori oppreſſus eſſet, patereturque malũ aliquod adeò graue, vt præponderaret ſcandalo & damno, quod pateretur bonum commune, & clarè conſtaret de graui iniuſtitià ſibi illatà, nec pateret alius aditus ad reddendum de eà certiorem Prælatum ſuperiorem, qui illum defendat, poterit fugere ex carcere & Conuentu, eo fine vt ſe coram Prælato ſuperiore ſiſtat. Hanc concluſionem tenet expreſsè Suarez vbi ſuprà num. 6. Fundamentum eſt, quia cùm talis fuga non ſit intrinſecè mala, aliquis caſus dari poterit, ſicut eſt iſte præſens, in quo ſit licita, abſeo quòd cõtraueniatur ſtatui Religioſo, decretis Summorum Pontificum, aut Sacro Concilio Tridentino ſeſſ. 25. de regularibus cap. 4. citato pro tertià ſententiâ. Certum enim eſt, Pontifices & Concilium per ſua decreta non voluiſſe derogare Iuri naturali, quod quiſquè habet, cùm hoc non poſſint facere, niſi quando vrget aliquod aliud ius ſuperius. Nec pro præfato exitu & acceſſu ad Prælatum Superiorem eſt neceſſum obtinere licentiam à Prælato inferiori, nec illam petere, quando cum fundamento ſufficienti præſumitur, quòd non ſolùm illam denegaturus ſit, ſed potius in arctiorem cuſtodiam detruſurus. Eſt doctrina Suarez loco citato n. 7. Sanchez num. 17. & 18. Rodriguez tom. 1. quæſtionum Regularium quæſt. 30. art. 4. in fine, Sairi cap. 17. num. 40. & aliorum. Si tamen Religioſus non haberet fundamentum ſufficiens ad ſibi perſuadendum, Prælatum inferiorem negaturum dictam licentiam, ſub obligatione graui teneretur illam petere, quemadmodum docet & probat Suarez num. 8.

CAPVT XXIV.

De Torturâ & alijs rebus, quæ ad illam debent concurrere.

1 TAmetſi vſus torturæ apud tribunalia ſæcularia ſit receptiſſimus, ſicut videre licet quotidie, & ſit conueniens, ne multa delicta impunita remaneant ob defectum liquidatæ veritatis, inter perſonas tamen Eccleſiaſticas eſt minus frequens, & Panormitanus cum quibuſdam alijs, quos citat, & ſequitur Emmanuel Rodriguez to. 2. quæſtionum Regalium q. 14. art. 7. dicit, quòd torquendi non ſint niſi infames, & in caſu quo Eccleſiaſtici torquendi ſunt, non debent torqueri per equuleum, ſunes aut chordas, vel his ſimilia, ſed cum diſciplinis & rigoroſis ieiunijs, &c. ita vt non remaneant cum læſione graui ſuarum perſonarum: non obſtante quòd Authores communiter teneant oppoſitum. Pater Villalobos tamen exiſtimat, Sacerdotes ob dignitatem Sacerdotalem (quæ quemadmodum docet Ambroſius citatus à Gelaſio Papâ cap. duo ſunt 96. diſt. excedit quamlibet nobilitatem ſæcularem, etiamſi Regalis ſit) non debere ſubijci torturę, niſi in caſibus atrociſſimis, in quibus etiam nobiliſſimi torqueri poſſunt, ac proinde tales loco torturæ condemnari poſſunt ad pęnam aliquam arbitrariam proportionatam qualitati delicti & probationibus eius.

2 Vnde infertur, quòd inter Religioſos vſus torturæ minus frequens eſſe debeat, quàm inter Clericos, ratione ſtatus Religioſi, debeatquè ſolùm conſiſtere in diſciplinis & ieiunijs, extenſione brachiorum per modum crucis ad tempus determinatum, & ſimilibus, quemadmodum communiter docent Authores, reſpiciendo ſemper ad qualitatem delicti, perſonæ, virium, ætatis, & fundamentorum, quæ præbent indicia reſultãtia ex proceſſu, ſępe etiam curari debet, quòd torturæ ſubiectus remaneat ſine notabili læſione ſuæ perſonæ, vt conſtat ex l. quæſtionis modum, ff. de quæſt. Debet igitur Prælatus eſſe benignus & non crudelis, ſi enim excederet in torquendo, prætterquàm quòd peccaret grauiter, incurreret Canonis excommunicationem.

3 Ad hoc vt aliquis Religioſus poſſit ſubijci torturæ, debet con-

ſta-

ſtare de delicto per illa quæ habentur ex proceſſu, debetquè tortura adhiberi, poſtquam Reo fuit exhibita copia eorum quæ depoſita ſunt à teſtibus in illis caſibus, in quibus adhibenda eſt, & iuxta formam ſuperius declaratam cum tempore ſufficienti pro ſuâ defenſione, & poſt auditam defenſionem. Item Religioſus torqueri non poteſt, niſi delicta ſint tàm atrocia, vt ſi à ſæculari patrata fuiſſent, mererentur pœnam mortis, mutilationis, aut perpetuas triremes nec vmquam tortura tàm atrox eſſe debet, vt æquiualeat pœnæ, quæ imponeretur pro delicto in caſu quo quis de illo conuictus eſſet, ſed ſemper debet eſſe minor. Etenim contra omnem rationem eſt & iuſtitiam, pro liquidando aliquo delicto illâ pœnâ Reum afficere, quam mereretur per definitiuam ſententiam, ſi delictum eſſet liquidatum.

4 Quando delictum eſt plenè probatum, aut delinquens illud confeſſus eſt, non debet dari tortura, niſi aliquando eſſet neceſſaria ad reuelandos aliquos complices ſufficienter infamatos, quia tortura fuit adinuenta *in ſubſidium veritatis*, ac proinde quando veritas conſtat vel per plenam probationem, vel per Rei confeſſionem, non erit neceſſum illam extorquere per tormenta. Nec etiam debet adhiberi tortura, cùm alia media ſuppeditant ad manifeſtandam veritatem. Omnia ſupra dicta adeò communia ſunt & certa apud Authores, vt non ſit opus aliâ probatione. Qui tamen aliam voluerit, legat Iulium Clarum §. final. quæſt. 64. Antonium Gomez tom. 3. variarum cap. 13. Nauarrum in cap. inter verba corol. 64. Farinac tom. 2. de teſtibus quæſt. 40. & tom. 1. tract. de torturà quæſt. 38. & 39. Rodriguez tom. 2. quæſt. Regul. quæſt. 19. per totam, Alderete lib. 1. cap. 17. cum alijs, qui diffusè hanc materiam tractant.

5 Quod autem hìc in quæſtionem cadit, eſt, quæ nam cauſæ requirantur ad hoc vt delinquens torturæ ſubijciatur? Reſpondent communiter Iuriſtæ, quòd ſi delinquens ſit infamatus, & adſit ſemiplena probatio vnius teſtis oculati omni exceptione maioris vel habeantur indicia probata, æquiualentia ſemiplenæ probationi, poſſit torturæ ſubijci. Hanc ſententiam ſequuntur Rodriguez vbi ſuprà art. 3. noſter Thomas à Ieſu vbi ſuprà num. 8. cum alijs Theologis.

6 Ego tamen probabiliorem ſententiam iudico & ſecuriorem eorum, qui aſſerunt, quòd ad torquendum Religioſum requiratur maior probatio, quàm ſemiplena propter rationem, quam tetigimus cap. 12. num. 2. & 31. & huius opinionis ſunt multi, quos ſequitur & citat Alderete lib. 1. cap. 17. nu. 10. F. Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 16. num. 6. & huic doctrinæ ſe conformando S. Ludouicus Rex Galliæ chriſtianè & piè ſtatuit, ſecundum quod refert Boerius deciſ. 103. ne in ſuo Re-

Regno aliquis honeſtis & bonis moribus aliàs præditus quantumuis pauper & inops torturæ ſubijceretur ob ſolam vnius teſtis depoſitionem, non obſtante quòd faciat ſemiplenam probationem. Videatur citatum cap. 12. in quo tanguntur cauſæ, quæ præbent fundamentum ad dandam torturam.

7 Religioſi non debent torqueri per manus ſęcularium, ſed ipſius Prælati (prout determinat Clemens III. in cap. vniuerſitatis de ſententià Excommunicationis) vel alicuius alterius ab ipſo deputati, pro quo habetur priuilegium cōceſſum per Alexandrum VI. ſuperioribus, & illud refert Rodriguez vbi ſuprà art. 8. cum alio Leonis X. id ipſum concedentis, admonendo ſemper, ne diſciplinæ vel alia tormenta ſint atrocia, ſed ſecundum qualitatem delicti & aliarum circumſtantiarum. Et quia torturæ exceſſus etiam naſci poteſt ex nimià temporis duratione, in quo datur, notanda eſt conſtitutio 58. Pauli III. quæ incipit: *Ad omnes*: vbi mandat: *nec Reus vltrà vnius horæ ſpatium in torturà detineatur*. Et licet hanc Conſtitutionem fecerit pro Curià Romana, exiſtimat tamen Alderete, illam vbiquè obſeruandam eſſe, eo quòd rationi adeò conſentanea ſit. Notant Farinacius q. 38. à num. 32. Alderete vbi ſuprà num. 23. cum alijs, quòd ille, qui torturę ſubijcitur, debeat ſaltem à decem horis eſſe ieiunus, vt ſit minus valens, & vigoroſus ad reſiſtendum torturę.

8 Si Reus in torturà fateatur delictum, id ipſum eſt, quando confitetur illud immediatè antecedenter ad torturam, quando nimirum iam eſt nudatus & pręparatus ad illam recipiendam, deſiſtendum eſt à torturà, dandumquè ei ſpatium viginti quatuor horarum, vt in confeſſione illud ratificet coram Prelato, Secretario & teſtibus & extra locum torturę, vbi non ſunt inſtrumenta ad illam, vt conſtat ex l. 1. §. Diuus Seuerus, ff. de quęſt. & alijs, quas refert Antonius Gomez tom. 3. variarum cap. 13. num. 24. cum alijs. Quod ſi non fiat, confeſſio non habet vim contra Reum, quia cenſetur Confeſſio habita per vim & metum, ac proinde nullius valoris. Eſt doctrina communis. Verùm dubitant nonnulli, an in caſu quo in torturà neget, vel retractet confeſſionem in ipsà factam, poſſit repeti tortura alio tempore. Affirmant Boerius deciſ. 163. num. 19. Maſcardus de probationibus concluſ. 355. num. 3. Farinac. quęſt. 38. num. 19. & eſt communis, practicaturque in Tribunalibus ſęcularibus cum conditione, ne repetitio tranſeat vltra tres vices, ſicut ad longum probat Farinacius vbi ſuprà à nu. 27. vſquè ad 104. cum cęteris pluribus. In ordine tamen ad Religioſos contrarium tenent Rodriguez quęſt 19. art. 9. Alderete lib. 1. cap. 17. num. 25. F. Martinus à S. Ioſeph cap. 19. nu. 17. dummodò illà prima vice fuerit data tortura ſuf-

ſufficiens, & omnis illa, quę dari debuerat. Si enim fuerit faſſus in principio vel medio torturę, & poſtea extra illam retractet confeſſionem, inquiens, ſe confeſſum fuiſſe ex metu, non eſt dubium, quòd poſſit iterari idem. eſt, quādo (etiamſi illà vice fuiſſet adhibita tortura ſufficiens) adſunt noua & vrgentia indicia. Addunt etiam Simancas tit. 67. num. 43. Antonius. Gomez num. 27. Leſſius lib. 2. cap. 29. dub. 17. num. 168. quòd quando Reus primà vice in torturà faſſus eſt delictum, etiamſi hoc fuiſſet in fine illius, ſi poſtea retractat confeſſionem, præbeat nouum indicium ſufficiens ad iterandam torturam, quod tamen nō præbuiſſet, ſi negâſſet. Ratio quam pro ſuà concluſione affert Rodriguez, eſt, quia pęnæ Religioſorum potius ſunt medicinales quàm vindicatiuæ, ac proinde Religioſus vnà vice ſubiectus torturæ præſumitur de ſuo errore pęnitere, & eſſe diſpoſitus ad agendam pęnitentiam, *quia vexatio dat intellectum*. Mihi tamen videtur in hoc puncto bene dixiſſe Iulium Clarum quæſt. 64. Menochium de arbitr. caſu 272. cum alijs, quòd ſcilicet hoc remaneat pęnes arbitrium prudentis Prælati, nec ab hoc recedit Alderete n. 26. ſed potius approbat.

9 Dubitant aliqui, an Confeſſio quam facit Reus inductus minis Iudicis minitātis illi torturam, vel quia de facto illum iubet ſiſti in loco torturæ, abſque eo quòd procedatur vlterius, abſolutè poſſit dici ſpontanea & libera, ita vt ſufficiat ad hoc, vt in virtute illius condemnetur? Negat Marſilius in l. 1. n. 15. ff. de quæſt. inquiens hanc eſſe mentem Baldi in l. interpoſitas, circa finem, C. de tranſact. Contrarium tenet Iulius Clarus dictà q. 64. n. 30. cum alijs aſſerens eſſe quaſi omnium, & quouſque Iudex non pertingit vſquè ad denudationem Rei, & immediatam illius diſpoſitionem ad torturam, non reputari confeſſionem factam ex metu graui ſed leui, hic autem non tolli, quin confeſſio ſit abſoluè voluntaria, ac proinde in hàc opinione ad hoc vt Iudex ferat ſententiam, nō erit opus Reum dictam confeſſionem ratificare. Ego autem hàc in parte exiſtimo, hoc dependere ex qualitate perſonarum, quibus Iudex minatus eſt torturam, & ex ſeueritate ipſius Iudicis, quia quædam minæ quæ in vno cauſabunt metum leuem, in altero generabūt metum grauem, ac proinde etiam hoc ſicut illud prius relinquendum eſt penes arbitrium. Chriſtiani & prudentis Iudicis.

10 Quando Reo data eſt tortura ſufficiens, & nihilominus perſeueranter negat, ſe purgat ab indicijs & probationibus, quæ contra eum ſunt, & per conſequens in definitiuà abſoluendus eſt: conſtat ex gloſ. 2. in l. edictum, ff. de queſt. & diffusè illud probat Antonius Gomez vbi ſuprà num. 28. Iulius Clarus §. fin. quæſt. 6. num. 33. Farinacius in praxi cap. 40. num. 1.

Couarrub.in pract. cap. 23. num. 5. cum alijs, qui tractant hanc materiam. Notandum tamen eſt cum Iulio Claro quæſt. 64. nu. 38. Penna 2. par. direct. Comment. 14. quòd illa tortura dicatur ſufficiens, quando in ipsà fuit obſeruata debita proportio, quam debet habere cum indiciorum qualitate: ſi autem tortura fuerit leuis, ſicut eſt illa, quæ datur Religioſis, & indicia ſint grauia, Reus negando in torturà non ſe purgat ab illis, ac proinde talis defectus per aliquam pœnam arbitrariam ſuppleri debet, & idipſum aſſerunt hi Authores, fieri debere ſemper, quando indicia ſunt vrgentiſſima, & Reus in torturà negat. Videatur Farinacius vbi ſuprà num. 8. & ſequentibus, & doctrina capitis 12. vbi dicitur, quid fieri debeat, cùm indicia vrgentiſſima ſunt.

11 Poſtquam Iudex in proceſſu pronuntiauit ſententiam torturæ, quæ dicitur interlocutoria, & ſequenti capite explicabitur, Iudex & Secretarius debent illam ſubſcribere, ad hoc, vt de illà conſtet, debetquè Reo notificari, & ſecúdum ea, quæ reſpondebit, videri poterit, an ſtatim ſit executioni mandanda, an non. Si ab illà appellauerit, quid fieri debeat, cap. vltimo de appellatione dicetur: totumquè quod actum fuerit, Secretarius notare debet, darequè fidem in proceſſu.

12 Tempore torturę præſentes eſſe debent Prælatus, Secretarius & duo teſtes, ante cuius initium Pręlatus Reum benignè exhortari debet, vt fateatur veritatem, debet etiam ab ipſo nouum poſtulare iuramentum de his, quæ dicet, & Secretarius omnia quæ agentur, notet, & quęcunque Reus reſponderit, iuxta formam, quę de hoc ponetur in ſecundà parte; aduertat autem Iudex, quòd non debeat interrogare Reum ſub diſiunctione, an nimirum ipſe commiſerit delictum, vel alius, v.g. Petrus, nominando illum proprio nomine, ſed ad ſummum, quis commiſerit delictum, & melius eſſet, determinatè illum interrogare, an ipſe commiſerit delictum, & nihil amplius, ne videlicet reuelet aliquem, quem nec poteſt, nec debet, vt ſe liberet à torturà, ſicut aduertit lex. 1. §. qui quæſtionem, ff. de queſt. & circa finem depoſitionis debent ſubſcribere Prælatus, Secretarius & Reus, ſi poſſit, ſin minus, aliquis ex teſtibus pro illo ſubſcribat.

13 Tota precedens doctrina potius fuit poſita pro complemento tractatus, quàm eo fine, vt torturæ in Religionibus debeant practicari, imò exiſtimo illius loco Reũ ſemper condemnandum eſſe ad pęnam arbitrariam proportionatam qualitati delicti & indiciorum, quemadmodum ſentit Villalobos vbi ſuprà tractans de Sacerdotibus. Primò, quia cùm ad torturam tot requirantur circumſtantię, ſitquè res adeò incerta, magnum ſubeſt periculum excommunicationem canonis incur-

currendi, ſi excedatur, igitur ſecurior erit via per ſententiam arbitrariam, dummodò pęna, ad quam Reus per illam condemnatur, ſit minor ordinariâ. Secundò, quia cùm tortura Religioſorum non conſiſtat in chordis, funibus, equuleo, ſed in diſciplinis, ieiunijs, & ſimilibus, eſt medium inefficax ad hoc, vt aliquis etiam mediocriter animoſus & audax fateatur delictum, quod probari non poteſt, & ob quod timet pęnam valde grauem. Et hæc ratio adeò efficax eſt, vt viſum fuerit Vlpiano in l. 1. §. queſtioni ſidem ff. de q. etiam ex parte torturam ſæcularium plenam eſſe inconuenientibus: *Eſt* (inquit) *res fragilis, periculoſa & incerta, & quæ ſemper veritatem fallit, nam pleriquè patientiâ ſuâ ſeu potius duritiâ ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo poſſit.* Si igitur hoc reperiatur in torturâ ſęcularium, quę adeò rigoroſa eſt, quantò magis habebit locum in torturâ Religioſorum, quę adeò leuis & inefficax eſt in ordine ad extorquendam à Reo confeſſionem? igitur citra omne dubium, inter Religioſos melius eſt Reum ad pænam arbitrariam condemnare in caſu quo indicia & probationes ſufficientes ſunt ad dandam torturam iuxta doctrinam declaratam à nobis.

CA-

CAPVT XXV.

De Sententià.

1 DVo genera ſententiarum communiter aſſignant Doctores, vnû eſt earum, quę dicuntur interlocutorię, & ſunt illæ, in quibus Iudices determinant aliquid pertinens ad cauſam antecedenter ad illius reſolutionem & definitionem, ſicut quando concedunt terminum vel recipiunt ad probationem, vel condemnant ad torturam. De his fit mentio in cap. ſignificâte, de appellat. & in cap. ſignificauit de teſtibus, & has ſententias inquiunt Doctores, ab ipſo Iudice poſſe reuocari, qui illas tulit, quandocunque ſic iudicauerit expedire, quod colligunt ex illà lege, quòd iuſſit ff. de re iudic.

2 Aliæ ſententiæ ſunt, quæ dicuntur definitiuæ, & ſunt illæ, quæ totaliter concludunt cauſam, vel abſoluendo delinquentem vel condemnando. In ordine ad iſtas dirigitur principaliter totus ordo Iudicialis. Pro his ſententijs ferendis Iudices Regulares reſpicere debent leges & ſtatuta ſuæ religionis applicando pęnas in iiſdem pro delictis taxatas, nam illa ſunt in quàuis Religione loco Iuris communis, quemadmodum bene notat Emmanuel Rodriguez tom. 2. quæſtionum, quæſt. 29. art. 2. In illis verò, de quibus nihil determinatum eſt, recurrere debent ad Ius Canonicum, procurando ſemper eligere illas, quę benigniores ſunt, pietati & miſericordię conformiores, rigorem iuſtitię mitigando ſicut dicitur in cap. alligant 26. quęſt. 7. & in cap. diſciplina diſt. 45. & in lege, quòd ſi Epheſi, ff. quòd certo loco. Quę omnia Sacrum Concilium Tridentinum declarauit ſeſſ. 13. de reformat. cap. 1. dicendo: *ſi ob delicti grauitatem quandoque virgâ opus fuerit, cum manſuetudine rigor, cum miſericordia iudicium, cum lenitate ſeueritas adhibenda eſt*. Hoc tamen intelligendum eſt ſecundum delictorum & delinquentium qualitates, attendendum quippe ſedulò eſt, & cauendum, ne nimia benignitas det Reis occaſionem noua adiiciendi delicta: nam quemadmodum notatur in cap. qui vitijs 23. quęſt. 5. *Non eſt miſericors ſed crudelis, qui vitiis nutriendis parcit;* & in cap. Epheſijs diſt. 43. dicitur: *Prælatus, qui peccantes incorreptos dimittit, ipſos occidit, imò verò illos dupliciter occidit, tempora-*

li-

liter in hoc ſeculo, & æternaliter in futuro. Et ſecundum hoc S. Gregorius explicando illa verba Dauidis dixit: *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam. Peſtis Reipublicę eſt, qui Reos, quando conuenit, non corrigit*.

3 Multi Doctores Iuriſtæ ſentiũt Iudices inferiores nõ poſſe moderare pęnas impoſitas per legẽ ſuperiorum, & probant ex c. inferior ſedes 21. diſt. & ex l. 1. C. de legibus. Oppoſitum tamen magis commune eſt & certum, ſi adſit iuſta & rationabilis cauſa. Colligunt hoc ex multis textibus Panormitanus in cap. 3. de pęnis & in cap. niſi de offic. deleg. Gouarr. lib. 2. variar. cap. 9. num. 8. Iulius Clarus §. fin. quæſt. 85. num. 10. Farinacius tom. 1. quæſt. 5. de inquiſit. num. 8. & quæſt. 17. art. 10. Dicunt tamen hi Authores, hoc non habere locum in criminibus valde atrocibus, neque quando delinquentes ſunt multùm facinoroſi & aſſueti delinquere, hoc enim vergeret in graue damnum boni communis, pateretque aditus ad hoc vt maiori cum facilitate delinqueretur nõ ſine communi omnium ſcandalo & offendiculo. Videatur doctrina cap. 21. præſertim num. 73. & 74. Videatur etiam Nauatr. in rubr. de iudicijs à num. 99. & Farinacius tract. de pęnis temperandis, vbi diffusè tractant præſentem materiam.

4 Iudex non poteſt ferre ſententiam definitiuam condemnatoriam ſine probatione legitimâ teſtium idoneorum, vel ſine confeſſione Rei in Iudicio factâ, & licet multi exiſtiment, quòd in delictis notorijs, præſertim ſi delinquens fuerit deprehenſus à Iudice in flagranti, non ſit neceſſaria ſolemnitas proceſſus, ſed ſtatim poſſit ſententiari Reus, & ipſi applicari pœna promerita, quemadmodum in multis locis practicatur, in notorietate ſiquidem virtualiter cõtinetur totum, quod neceſſarium eſt ad hoc, vt ad iuſtam ſententiam procedatur: inter Religioſos tamen ſemper proceſſus formandus eſt ſubſtantiando caſum cum teſtibus neceſſarijs, dando Reo articulos & locum vt reſpondeat, ſi quid ipſi occurrat pro ſui defenſione, vt ita ſententia cadat ſuper allegata & probata, ad quæ ordinem dicit, tum etiam vt in futurum ſemper conſtet, proceſſum fuiſſe ſecundum leges iuſtitiæ: & ſecundum hoc quando aliquis Religioſus vagatur fugitiuus & Apoſtata, etiamſi clarè in Cõmunitate conſtet omnibus illius delictum, nihilominus ad ferendam de apoſtaſia ſententiam formandus eſt proceſſus, nec Prælati poſſunt ipſi abſenti & inaudito mittere dimiſſorias. Vnde infertur, quòd licet ſententia de Apoſtaſiâ ſit expulſio, ac de illâ Reo conſtet, non tamen cum bonâ conſcientiâ poteſt extra Religionem degere, donec ſe præſentet, & ad ſibi obiecta reſpondeat; & hęc eſt praxis Religionum.

5 In cauſis dubijs non poteſt dari ſententia certa, cùm poſſeſſio ſtet in fauorem Rei, ac proinde Iu-

Iudex omni diligentiâ curare debet,vt cauſa ex ſtatu dubio deducatur in certum & liquidetur. Ita aduertit Salgadus in ſuâ tabulâ fol.259. nec etiam cum ſemiplenâ ſolùm probatione poteſt ad totam pęnam legis condemnare. Dico ad totam pęnam, quia ad pęnam arbitrariam bene poteſt in ſententiâ illorum,qui aſſerunt,poſſe dari torturam cum ſolâ ſemiplenâ probatione in delictis atrocibus: in ſententiâ verò, quam nos ſequuti ſumus capite præcedenti,ſicut ſola ſemiplena probatio non ſufficit ad dandam torturam Religioſis, ita nec ad condemnandos eos ad pęnam arbitrariam. Conformiter ad hoc optimè dicit Miranda q.28.art.1.concluſ.6. quòd licet ad non proponendum aliquem ad aliquod officium vel dignitatem ſufficiat ſemiplena probatio alicuius delicti aut inhabilitatis, non tamen ſufficit ad deponendum eum ab officio, quod iam poſſidet.

6 Noſtræ Conſtitutiones 3. part. cap.7.num.4. ſtatuunt, quòd in cauſis grauioribus non ſtatim, ac in definitorio viſæ ſunt,detur ſententia, ſed differatur vſquè ad ſequentem diem, quod eſt valde conſentaneum Iuri, cuius rationem reddit Papa Calixtus I. in cap.ponderet 50. diſt. his verbis: *Nos tempore indigemus, vt aliquid maturius agamus.* Igitur ſententia nimis præcipitanter pronuntiata habetur pro nullâ velùti actus procedens ex animo appaſſionato, & non ex Zelo adminiſtrandi iuſtitiam, vt conſtat ex c. 2. de re iudicatâ. Et in id ipſum recidere videtur,ferre ſententiam nimis celeriter,ac ferre illam cauſâ non viſâ vel intellectâ.

7 Non deſunt Authores exiſtimantes Iudicem teneri apponere cauſam,ob quam fert ſententiam, & ita ſe habet praxis communis. Sic Albinus in l. properandum §. illud,C.de iudicijs, Auguſtinus ad Angelum de maleficijs n. 4. Contrarium tamen tenent non pauci cum Panormitano in cap.ſicut, n. 11.de ſentent.& re iudicatâ,Iulius Clarus §. fin. q. 85. verſ. vlterius, Farinac.in prax.tom.1.q. 18.à nu. 62. & hoc iudico probabilius, quod practicatur quaſi in omnibus tribunalibus, cùm enim in proceſſu conſtet cauſa ſententię, non eſt opus in eâ illam repetere, ſed ſufficit dicere ob illius culpas, & in ſententiâ v.g.Expulſionis,ob illius incorrigibilitatem.

8 Aduertendum tamen eſt,quòd quando Iudex inferior in ſuâ ſententiâ moderat pęnã à Iudice vel lege ſuperioris impoſitam, debet in illâ exprimere cauſas talis moderationis, quia iſta non ſemper conſtat ex proceſſu:& iudices hoc non facientes puniẽdi ſunt, vt docet Iacob.de Beluis in pract.crim. fol.46.in rubr.de fugâ Reorũ nu. 62.quamuis Iulius Clarus q. 85.n. 10.credat ſufficere, quòd Iudex in ſententiâ dicat, ſe moderare pęnam legis ob iuſtas cauſas abſque determinatione vel expreſſione alicuius in particulari, aitquè cum alijs, hanc eſſe communem ſententiam.

9 Cir-

9 Circa modum pronuntiandi ſententiam aduertẽdum eſt, quòd quomodocunque pronuntietur, valida eſt in Religionibus & obligatoria, quia modus non variat ſubſtantiam, ſiue pronuntietur de die ſiue de nocte, ſiue ſedeat Iudex, ſiue ſtet: nam licet tunc ſtet, verificatur tamen, quòd *ſedeat pro Tribunali*. Nec etiam refert, quòd detur in ſcriptis, vel voce: ita tamen, vt Secretarius in ſcriptis coram teſtibus fidem faciat, Iudexquè dicat, ſe ita iudicâſſe & pronuntiâſſe. Nec pertinet ad ſubſtantiam, quòd detur die feriali vel feſtiuo. Quæ omnia conſtant ex Clement. ſępè de verb. ſignificat. & docet Menochius lib. 1. de arbitrar. q. 60. cum alijs.

10 Grauis hìc ſe inſinuat difficultas, & eſt, quid faciendum ſit Iudici, quando Reus legitimè & ſufficienter per teſtes conuictus eſt de commiſſo delicto v. g. homicidio, ex aliâ tamen parte conſtat Iudici, illum non fuiſſe occiſorem?

11 Pro reſolutione huius difficultatis ſupponendum eſt in omniũ opinione, dictam ſcientiam particularem Iudicis de innocentiâ Rei debere eſſe claram, & certam, ſi enim hoc non ſit, procul dubio ferre debet ſententiam ſecundum allegata & probata. Supponendum etiam eſt, in dicto caſu teneri Iudicem ex officio & charitate vti omnibus medijs poſſibilibus & non ſcandaloſis ad liberandum innocentem, ac proinde ſi ita fieri poſſit, debet impedire accuſatorem, ſi ſit, debet etiam diuertere teſtes, ſi verò hoc fieri non poſſit, debet ſecretò illos examinare cum magna circumſpectione & cautelâ attendendo ſemper ad circumſtantias eorum, quæ ab illis allegantur, quemadmodum fecit Daniel cum illis proteruis & falſis ſenibus. Debet etiam differre ſententiam, ſi hoc modo ſperet, melius fore liquidandam veritatem. Quòd ſi cogeretur ad ferendam ſententiam, dicunt Soto lib. 5. de iuſt. q. 4. art. 2. Corduba lib. 1. q. 67. Caietan. 2. 2. q. 67. art. 7. Aragon. ibidem cum alijs, debet cum iuramento coram omnibus exponere veritatem, de quà ipſi cõſtat, in hoc enim non grauat teſtes; ſi enim fraudulenter & malitiosè teſtentur, ſibi imputent, & tribuãt maculam, & notam, quam recipiunt, & eſto bonâ fide procederent, maius ius habet innocens, quàm ipſi. Et licet Soto dicat, in hoc caſu non teneri eum remittere cauſam ad Iudicẽ ſuperiorem, nec illam alicui alteri inferiori delegare, & facere officium teſtis in defenſionem innocentis, oppoſitũ tamen tenent Caietanus, Aragonius & Corduba locis citatis. Ratio eſt, quia tenetur vti omnibus medijs poſſibilibus ad liberandum Reum, ſed hoc eſt vnum ex illis, & quidem non parum efficax, ergò illo vti debet. Hoc ſuppoſito procedit difficultas in caſu, quo non ſuppetit ullum medium ad ipſum liberandum, & Iudex omninò certùs eſt de illius innocentiâ, & ſimul ex aliâ parte plena habetur probatio con-

tra eum per idoneos teſtes.

12 Duas ſententias reperio in hàc difficultate. Prima aſſerit Iudicem cum bonà conſcientia non poſſe contra talem innocentem pronũtiare ſententiam condemnatoriam & ne illam pronuntiet, debet deſerere officium, etiamſi per hoc Reus non eſſet abſoluendus. Fundamentum principale huius ſententiæ, ad quod cętera reducuntur, eſt, quia talis actio eſt intrinſecè mala, datà hypotheſi, quòd ordinetur ad inferendam mortem vel damnum graue innocenti, ac proinde in nullo caſu honeſtari poteſt. Huius opinionis eſt Lyra in caput 23. Exodi, Calderinus & Panormitanus in cap. Paſtoralis §. quæ verò, de offic. deleg. Petrus de Nauarrà cap. 3. num. 161. Leſſius lib. 2. de iuſtitià c. 29. dub. 10. & alij multi. Et licet aliqui ex his Authoribus dicant, hoc intelligendum eſſe in cauſis criminalibus, non verò ciuilibus, quia in his Reſpublica propter bonum commune dat Ius ad ferendam ſententiam *iuxta allegata & probata*, alij tamen intelligunt abſolutè in omnibus. Hæc ſententia eſt valde probabilis.

13 Secunda ſententia magis communis, & quam ego reputo probabiliorem, aſſerit, Iudicem debere condemnare talem Reum, ſiue ſit in cauſis criminalibus ſiue ciuilibus ſecundum allegata & probata in proceſſu. Ratio eſt, quia Iudex tenetur iudicare ex ſcientià publicà proceſſus & non ſecundum particularem & ſecretam quam habet, hoc enim exigit iuſtitia legalis, quæ reſpicit bonum commune, ergò quotieſcunque ſecundum iſtam ſcientiam, quæ eſt illa nimirum, quam habet ex allegatis & probatis, Reus eſt conuictus, debet illum condemnare, & iuxta hoc in cap. 17. Deuteronomij dicitur: *In ore duorum vel trium teſtium peribit, qui interficietur*. Et in l. illicitas, §. veritas, ff. de Offic. Pręſidis decernitur, quòd Iudex ſequatur probationes, & ſecundum illas ferat ſententiam.

14 Confirmatur, poſito caſu contrario, quando ex proceſſu non probatur contra Reum, etiamſi Iudex ex certà ſcientià ſecretà ſciat, eum commiſiſſe delictum, non poteſt illum condemnare, ſicut docet Sylueſter verbo Iudex 2. n. 5. in princ. Angelus verb. iudicare n. 7. Turrecremata in c. iudicet, nu. 1. & 3. q. 7. Valentia 22. q. 67. art. 7. Salon. ibidem, & eſt cõmunis, ergò quando per proceſſum probatum eſt delictum, licet ex ſecretà ſcientià ſciat eum eſſe innocentem, debet & poteſt condẽnare, ſi ex illà ſciẽtià ſecretà vtẽdo omnibus mediis poſſibilibus nõ poſſit illũ liberare: quod in praxi, dummodò Iudex ſit prudens & cautus, exiſtimo difficile. Hæc ſententia eſt expreſsè S. Thomæ 22. q. 67. art. 2. vbi ſatisfacit argumentis contrarium probantibus. Sequũtur illam communiter eius diſcipuli ibidem. Et mihi videtur, in Religionibus adhuc maiùs haberi fundamentum ad illam ample-

plectẽdam, eo quòd in ipſis nemo condemnetur ad pęnã ſanguinis.

15 Hic ſe offerret occaſio tractandi de delictis in ſpecie, & de penis illis correſpondentibus; verùm quia iſtæ plerumquè ſunt aſſignatæ in conſtitutionibus & ſtatutis cuiuslibet Religiònis, ad quas reſpiciendum eſt, non immoror in hoc. Videat illas, qui voluerit in Emmanuele Rodriquez tom. 2. quæſt. regul. per varias quæſtiones, Alderete lib. 2. à cap. 15. vſque ad finem libri, vbi illas ad longum ponit Franciſcus de Aretina in ſuà pract. crimiminali c. 5. Videantur Bernard. Diaz. in pract. Canon. Farinac. Iulius Clarus, & cæteri, qui tractãt cauſas criminales.

16. De vno delicto & pęnà ipſi correſpõdente, non potui non hic agere ob nouum Decretum Sacrę Congregationis Cardinaliũ, quod circa illud edidit, & eſt incorrigibilitas Religioſorum Reorum, & Expulſio à Religione, quæ propter illam infligitur, de quà tractabitur in capite ſequenti, & hoc concludemus admonendo de dãno graui, quod inferunt Religioni & ſibi ipſi Prælati immediati, & carcerum cuſtodes, quibus ſententiarum exequutio dimandata eſt, quando non cõplent ſub quodam prætextu pietatis ea, quæ in illis ordinata ſunt, potius enim crudelitas eſt, tũc ſubleuare Reos, illiſquè maiori victu ſuccurrere, quàm in ſentẽtià definitum ſit. Videatur P.F. Emmanuel Rodriguez in ſummà c. 14. Ordinis Iudicialis n. 4. vbi multùm ponderat hoc pũctum: & P. Villalobos 2. p. ſummę tract. 16. diff. 12. n. 2. ſupponit hãc doctrinam ſine controuerſià, peccare ſcilicet mortaliter præfectos carcerum & alios miniſtros iuſtitiæ, cuiuſmodi ſunt Prælati immediati executores ſententiarum, ſi dent Reis incarceratis victum maiorem, quàm in illis definitum ſit: id ipſum eſt de alijs ſubleuamentis, quæ dant: primò, quia deficiunt in obedientià, quę illis imponitur, vel ſaltem imponi debet (eſſetquè expediens, ſi imponeretur ſub pręcepto) in materià graui, ſicut eſt non punire delinquentes ſecũdum quod eorum culpæ promerentur. Secundò, quia non ſunt fideles in ſuo officio in re tàm grauis momenti contra bonum commune, ex eo enim quòd Prælati Conuentuales & carcerum præpoſiti fideles non ſint, nimis ſubleuantur illi, qui de iure & iuſtitià puniendi erant, & prout bene notat P.F. Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 7. in hoc culpabiles ſunt Prælati, qui pro præfectis & cuſtodibus carcerum præficiunt Religioſos nouos & ſine experientià, & neſciunt ponderare has materias ſecundum quod exigunt ponderari.

CAPVT

CAPVT XXVI.

De Incorrigibilitate & pęnâ Expulſionis illi correſpondente.

1 QVàm neceſſaria ſit in omnibus Religionibus pęna expulſionis pro illis, qui verè incorrigibiles ſunt, pro earum pace & tranquillitate, diffusè probat S. Baſilius in lib. regul. fuſiùs diſp. c. 28. & in regul. breuior. interrogat. 57. & 102. & alibi ſępè. Diuus Auguſtinus Reg. 3. cap. 23. Caſſianus lib. 4. inſtitut. cap. 16. in fine. S. Proſper. Aquitanicus lib. 2. de vitâ contemplat. cap. 7. & habetur in cap. Ecce 24. quæſt. 4. S. Benedictus in Reg. cap. 28. S. Bernardus epiſt. 102. D. Thomas quodlib. 12. art. 36. D. Bonauent. in Reg. S. Franciſci quæſt. 14. & ex alijs regulis id probat Ribandineira in lib. de inſtituto Societatis cap. 13. conſtat etiam id ipſum ex multis capitibus Iuris Canonici, cap. relatum, ne Clerici vel Monaci, cap. cùm ad monaſterium cap. ea quæ, de ſtatu Monachorum c. reſecandæ cap. illud 24. quæſt. 3. Tradunt etiam Panormitanus in cap. fin. de Regularibus, Archidiaconus in cap. Abbas nu. 6. Syluester verb. Religio 6. num. 17. Nauarrus in commēt. 2. de Regularibus, Azor. lib. 12. inſtit. Moral. cap. 16. verſ. 2. quæritur, & alij communiter; præterea Alexander VI. conceſſit Prælatis Ordinis S. Franciſci ſpeciale priuilegium pro expulſione Religioſorum incorrigibilium, de quo participant etiam cæteræ Religiones.

2 Suppoſitâ neceſſitate huiùs medij ad quietam conſeruationem ſtatus Religioſi; quemadmodum in Rebus publicis ſæcularibus eſt neceſſaria expulſio hominum facinoroſorum, qui illas perturbant, remanet difficultas, quiſnam dicatur incorrigibilis, & quænam debeant circumſtantiæ concurrere ad hoc, vt Religioſo profeſſo pæna expulſionis applicari poſſit tàm ſecundùm Ius commune, quàm particulare. & incipiendo à primo, omnes Doctores in hoc conueniunt, quòd ille dicatur incorrigibilis, qui poſt commiſſum aliquod delictum, vel commiſſa aliqua delicta grauia correctus & punitus non præbet ſpem emendationis; & colligunt Doctores incorrigibilitatem ex tribus principijs. Primum eſt, quando delinquens correctus & punitus tribus vicibus reincidit in cul-

culpas graues, eſto ſint ſpecie diſtinctæ à primis. Ita Panormitanus in cap. cùm ab homine, num. 30. de Iudicijs, Alderete lib. 2. cap. 26. à num. 34. Secundum eſt, quãdo delinquens non vult acceptare pænitentiam pro ſuis delictis ſibi impoſitam, ex hoc enim ſatis colligitur, eum nolle ſe emendare, quia ægrotus recuſans medicinam nullam dat ſpem ſuæ ſalutis. Tertium eſt, quando delinquens iuſtè incarceratus fugit ex carcere, ob eamdem rationem modò dictam. Tota hæc doctrina eſt S. Auguſtini in Reg. cap. 23. Panormitani vbi ſuprà in fin. Felini ibidem num. 15. Deciani tract. crim. tom. 1. lib. 4. cap. 9. num. 130. Sayri lib. 5. cap. 21. num. 36. & 37. Alderete vbi ſuprà, Thomæ Sanchez lib. 6. Decalog. cap. 9. num. 4. & aliorum, qui hoc punctum pertractant.

3 Ex hàc doctrinà communi bene inferunt Menoch. conſilio 82. Farinacius tom. 1. praxis quæſt. 24. num. 9. & alij, non poſſe dici aliquem incorrigibilem, eo quòd commiſerit multa delicta, ob quę correctus & punitus non fuit, quia nimirum Iudici nota non fuerunt, ille enim qui admonitus & correctus non eſt, incorrigibilis dici non poteſt. Suppoſito deinde, quòd ſecundum ius commune ſoli incorrigibiles expelli poſſint à Religione, ſicut docent S. Thomas quodlibeto 12. art. vltimo, Diuus Bonauentura in Regulà S. Franciſci cap. 14. Syluester verbo Religio 6. quæſt. vltim. Azor. tom. 1. inſtit. Moral. lib. 12. cap. 16. quæſt. 3. ſolùm illi, in quibus aliquid ex prædictis numero præcedenti reperitur, à Religione poterunt expelli ſecundum Ius commune: dico autem ſecundum Ius commune, quia attendendo ad Ius particulare Religionum ob alias plures cauſas expelli poſſunt illi, qui committunt delicta valde atrocia, quemadmodùm patet ex varijs earum Conſtitutionibus per Summos Pontifices approbatis.

4 Verum eſt hodie tales conſtitutiones quantum ad hoc punctũ robur non habere, cùm fuerint abrogatæ per nouum decretum Sacræ Congregationis Cardinalium approbatum & publicatum per Sanctiſſimum Patrem Noſtrum Vrbanum VIII. datumque Romæ 21. Septembris Anno 1624. in quo præcipit, quòd deinceps nullus Religioſus profeſſus è Religione expelli poſſit, niſi fuerit verè incorrigibilis, & nullus tamquam talis iudicetur, niſi concurrant illa, quæ in illo ius commune requirit, & vltrà hoc fuerit incarceratus per vnum annum, afflictuſquè ieiunijs & pęnitentijs, & tranſacto anno, ſi non ſe emendauerit veluti membrum putridum abſcindi, reſecari & à Religione expelli poſſit. Addit etiam, Generalem teneri notificare ſententiam datam Ordinario Diœceſano, nec expulſis dentur dimiſſoriæ, ſed ſufficiat ſimplex expulſionis teſtimonium. Inſuper condemnat eos ad perpetuam ſuſpen-

ſpẽſionem ab exercitio Ordinum quos ſuſceperant, interdicendo Epiſcopis facultatem concedendi illis licentiam eos exercendi. Et tandem inculcatà Prælatis diligẽtià in procurando priùs tales per media poſſibilia reducere, & determinato votorum numero, quæ ad expulſionem debent concurrere, inquit; quòd ſi aliquis ſuperior alicui eorum contrauenire præſumpſerit *ipſo facto* ſit priuatus omnibus officijs, quibus tunc fungitur, voce etiam *actiuà & paſſiuà*, ſitquè inhabilis in perpetuum ad obtinenda alia in futurũ, & hãc pœnam reſeruat Sedi Apoſtolicæ; decernitquè, ea quæ contra dicta facta fuerint, eſſe inualida & nulla, reuocatquè omnia priuilegia in contrarium. Et quia hoc decretum fortè non ita habetur ad manum & in promptu, viſum mihi fuit, illud hic apponere ſuis verbis: *Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridẽtini Interpretum communicato cõſilio cũ S.D.N. Vrbano VIII. atquè ex peculiari Sãctitatis Suæ facultate, mãdato & approbatione, inter alia ſtatuit, vt impoſterum è Religionibus nullus legitime profeſſus eijci poſſit, niſi ſit verè incorrigibilis. Verè autem incorrigibilis minimè cenſeatur, niſi non ſolùm concurrant ea omnia, quæ ad hoc ex Iuris cõmunis diſpoſitione requiruntur (ſublatis hàc in parte ſtatutis & conſtitutionibus cuiuſquè Religionis & ordinis, etiam à Sede Apoſtolicà approbatis & cõfirmatis) verùm etiam vnius anni ſpatio, in ieiunio & pænitẽtià probetur in carceribus proindequè vnaquæq; Religio priuatos habeat carceres in quàlibet ſaltem prouinciâ. Elapſo autẽ anno, ſi nihilominus nõ reſipuerit, ſed animo indurato in ſuà pertinacià perſeuerauerit, ne cõtagione peſtiferà plurimos perdat, tãquam pecus morbida, ac membrũ putre eijci tandẽ poſſit, ſed ab ipſomet Generali tãtùm de conſilio & aſſenſu ſeu Patrũ ex grauioribus Religionis eligẽdis in ſingulis capitulis vel Cõgregationibus generalibus, tũque nõniſi inſtructo ſecundũ eorũ ſtylũ & conſtitutiones proceſſu & plenè probatis cauſis expulſionis ad Sacrũ Canonũ præſcriptum. Interea tamẽ vſq; ad primũ Generale Capitulũ ſeu Congregationẽ proximè celebrandã, ſi quempiã ex iuſtis & neceſſarijs cauſis expellere oportebit, eiectio fieri poſſit à Generali cũ cõſilio & aſſenſu ſex Patrũ, vt ſuprà, quos idẽmet Generalis eligere debeat infrà quatuor mẽſes à præſẽtis decreti publicatione: ſeruata tamen in reliquis formã ſuperius præſcriptà. Sic verò eiecti quàm diu nõ redierint ad Religionẽ in habitu clericali incedãt, atq; Ordinarij loci Iuriſdictioni & Obediẽtiæ ſubſint, proindeq; Generalis illicò Expulſionis ſẽtẽtiã eidẽ Ordinario notificare teneatur. Cæterùm Sacra Cõgregatio Religionũ Superiores ſeriò admonet, ac per Ieſu Xp̃i viſcera obteſtatur, vt memores paternæ charitatis & mãſuetudinis, quã profitẽtur, nihil intentatũ relinquat, vt lucrentur*

ani-

animas fratrũ ſuorũ ferè in profundũ malorũ delapſas, antequam grauiſſimũ atq; extremũ Expulſionis remediũ experiãtur. Idq; eò magis, quòd ſubditorũ ſanguinẽ, qui ex malo negligentiũ & ſui officii immemorũ Prælatorum regimine peribunt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus in Supremo Dei Iudicio de eorundem Prælatorum manibus ſit requiſiturus.

5 *Præterea ſtatuit, vt iidẽ ſuperiores nemini ex Religioſis expulſis litteras teſtimoniales cõcedãt, illos ad Sedẽ Apoſtolicã reiicientes, vel iubentes aliam ingredi Religionem.*

6 *Itẽ vt eiecti extra Religionem degentes ſint perpetuò ſuſpenſi ab Exercitio Ordinũ, ſublatâ Ordinariis locorũ facultate dictam ſuſpenſionẽ relaxãdi aut moderãdi.*

7 *Si quis verò aduerſus ea, quæ ſuperius præſcripta ſunt, vel eorũ aliquid quoquo modo facere vel moliri præſũpſerit, ipſo facto pœnã incurrat priuationis omniũ officiorũ, quę tũc obtinebit vociſq; actiuæ & paſſiuæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa impoſterũ obtinẽda, pœnaq; huiuſmodi Sanctitati ſuæ ac Sedi Apoſtolicæ reſeruata eiſdem ſuperioribus, etiã Generalibus & Protectoribus illã moderandi ſeu relaxãdi poteſtate penitus interdictã, & nihilominus ſit irritum & inane, quidquid ſecus à quopiam actũ extiterit. Nõ obſtãtibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis in fauorẽ quarũcunq; perſonarũ atq; Ordinũ tàm Mẽdicãtiũ quã nõ Mẽdicãtiũ, Cõgregationũ, Monaſteriorũ, Cõuẽtuũ, domorũ ac locorũ Regulariũ quorũcunq; nec non illorũ etiam iuramẽto, cõfirmatione Apoſtolica vel quauis firmitate aliâ roboratis ſtatutis vel cõſuetudinibus etiam immemorabilibus, exemptionibus quoq; indultis & priuilegiis, etiã in corpore iuris clauſis, aut ex causâ vel titulo oneroſo; vel in limine fundationis conceſſis, etiam mari magno, ſeu Bullâ aureâ, aut aliàs nũcupatis ſub quibuſcunq; tenoribus & formis, & cũ quibuſuis etiã derogatoriarũ derogatoriis, aliiſque efficacioribus & inſolitis clauſulis, nec non irritãtibus decretis, etiã motu proprio & ex certâ ſciẽtiâ, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet, etiã per viã excõmunicationis ſeu extenſionis cõceſſis & iteratis vicibus approbatis & innouatis, etiãſi pro illorũ ſufficienti derogatione, de illis, eorũq; totis tenoribus & formis, ſpecialis & indiuidua, ac de verbo ad verbũ, nec non autem per clauſulas generales idẽ importantes, mẽtio ſeu quęuis alia expreſſio habenda aut aliquã alia exquiſita forma ſeruanda eſſet, tenores huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbũ nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita, inſerti forent, præſentibus pro expreſſis habens, quibus quoad ea, quæ ſupradictis quomodolibet aduerſantur, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, ſpecialiter & expreſsè, Sãctitatis ſuæ authoritate derogat, cæteriſq; cõtrariis quibuſcũque. Dat. Romæ die 21. Septembris 1624.*

CAPVT XXVII.

De Appellatione:

1 NOn minus odioſa & pernicioſa eſt in ſtatu Religioſo in cauſis Appellatio, quàm recuſatio, de quà actum fuit capite 21. à numero 5. Idcircò Celeſtinus III. in cap. cum ſpeciali, de appellat. cùm dixiſſet, quandonam appellationes ſint licitæ, & qualis forma in illis apud Tribunalia debeat obſeruari, loquens de Religioſis adiunxit: *Cæterùm has duas Conſtitutiones præmiſſas nolumus ad regulares extendi contra ſuas ſpeciales obſeruātias.* Verùm quia poteſt dari caſus in quo Religioſus licitè appellare poſſit, ponemus hic ſummariè doctrinam neceſſariam adhoc vt ſciatur, quomodo & quando fieri poſſit, quando admitti debeat vel non, quam deſumpſimus ex diuerſis decretis & priuilegijs Summorum Pontificum, & ex his quæ Canoniſtæ, Sumiſtæ, & Theologi docent, præſertim ex Syluestro verb. Appellatio, Nauarro cōment. 3. de Regularibus, & conſ. 4. de appellat. Soto lib. 5. de iuſtitiâ, quæſt. 6. Couarru. lib. 1. variar. cap. 2. num. 14. Rodriguez tom. 1. quæſtionem regul. quæſt. 29. art. 3. F. Ioſeph à S. Mariâ in ſuo Tribunali tract. 5. cap. 9. & ſequentibus N. P. F. Thomâ à Ieſu tract. 3. cap. 17. Alderete lib. 2. cap. 18. Thomâ Sanchez de ſtatu Religioſo lib. 6. cap. 8. Suarez tom. 4. de Religione lib. 2. cap. 11. vbi cum ſolitâ eruditione & pietate breuiter totam hanc reſoluit materiam. Et maioris claritatis gratiâ dicemus primò, quid poſſit ac debeat fieri ex Iure communi, & poſtea agemus de illis, quæ concedunt ſpecialia Religionum priuilegia.

2 Appellatio ſumpta in totâ ſuâ latitudine non eſt aliud, quàm recurſus Rei ad Iudicem ſuperiorem ob grauamen ex inferioris ſententiâ iam latâ, vel ferendâ contra eum prouenniens. Conſtat ex cap. placuit, cap. omnis oppreſſus & cap. ſi quis 2. quæſt. 6. & ex Gloſſis. Quamuis Doctores communiter non aſſignent niſi vnam appellationem cum duobus effectibus, quorum vnum deuolutiuū alterum ſuſpenſiuum vocant, adiungentes, quòd licet defenſio, quam includit appellatio, ſit de iure naturali, forma tamen & modus appellandi ſit de iure poſitiuo, ac proinde in quibuſdam caſibus omitti poſſit, ego tamen exi-

exiſtimo, quòd non inconuenienter maioris claritatis gratiâ in duos appellationis modos diſtingui poſſint, vocando vnam de iure naturali, quæ nulli poteſt & debet negari, alteram de iure poſitiuo, quæ ſepiùs Sæcularibus, & quaſi ſemper Religioſis denegatur, & hanc Doctores vocant appellationem propriam & rigoroſam, priorem verò impropriam, & non rigoroſam, quia illa eſt, de quà in Tribunalibus ſæcularibus agitur, & controuertitur, quando admittenda ſit vel non, non verò de priori. Fauent huic loquendi modo Paz. tom. 2. part. 5. cap. vnico num. 1. & 2. Rodriguez tom. 2. quæſtionum reg. quæſt. 29. art. 2. F. Ioſephà S. Mariâ in ſuo Tribunali tract. 5. cap. 9. §. 3. & cap. 11. §. 4. Suarez tom. 4. de Relig. lib. 2. cap. 11. n. 14.

3 Appellatio in primo ſenſu non eſt aliud, quàm ſimplex querela & petitio, quam facit Reus ad ſuũ Prælatũ Superiorẽ, petendo vt inſpiciat ſuam cauſam, & de illâ iudicet, mitigando ex toto vel parte rigorem ſententiæ, quam Prælatus inferior contra eum tulit, aut timetur ferendæ: effectus huius appellationis dicitur deuolutiuus, & eſt ille, qui per modum ſimplicis querelæ & ſupplicationis cauſam deuoluit à Iudice inferiori ad ſuperiorem, abſque eo tamen, quòd ſuſpendatur iuriſdictio circa illam aut executio ſententiæ latæ, dum Iudex ſuperior illam non inhibet, & ſibi cauſam non adiudicat retuidendam. Totum conſtat in Authoribus citatis, & ex Thomâ Sanchez num. 110. in fine, Suarez num. 6.

4 Huiuſmodi appellationem vel recurſum, quem plerumque Religioſi per litteras faciunt, Prælati inferiores licitè impedire non poſſunt, eſt enim (prout dictum eſt) de iure naturali. Sic Suarez num. 7. cum Authoribus citatis, & conformiter ad hoc diſponunt noſtræ leges part. 2. cap. 5. num. 2. & 3. quòd ſubditi liberè ſine licẽtiâ Prælatorum inferiorum ſcribere poſſint, eorumque litteras recipere, imponendo pœnas graues illis aperientibus aut malitioſè detinentibus. Et huiuſmodi recurſus aut appellatio habet locum, etiamſi ſententia inferioris non excedat iuſtitiæ limites, & ſit conformis his, quæ per leges Religionis ſtatuta ſunt, quando Prælatus Superior in pœnâ diſpẽſare poteſt, aut illam mitigare, ſi ſit vna ex grauioribus legis, dummodò informatio, quam ſubditus dat, ſit vera & ſufficiens, & recurſus fiat ad Prælatum, qui in Religione habet ſuperioritatem, non autem ad illos, qui eam non habent, ſiue ſint Prælati Eccleſiaſtici, ſicut Epiſcopi, ſiue ſint Principes ſæculares; nam ad hos recurrere (qui ſolùm intercedere poſſunt) redundat in dedecus Religionis, cùm hoc modo publicentur illa delicta, quæ ſecreta fuerant: idcircò vt hoc malum euitetur, iuſtâ de causâ Prælati impediunt hunc recurſum, imò maiori cum rigore cum talibus Reis pro-

procedere ſolent, quàm aliàs proceſſiſſent, ſi ſe remiſiſſent & humiliaſſent. Tota hæc doctrina eſt Patris Suarez vbi ſuprà num. 7. & 8. Ratio, quam aſſignat, eſt, quia ſubditus ex vnà parte habet ius remediandi ſuis malis, etiamſi illa iuſtè propter ſuas culpas patiatur. Aliud enim non facit, quàm implorare clementiam & miſericordiam apud illum, qui illam exhibere poteſt, cum ſpe illam obtinendi, ac proinde hàc in parte non infert Iudici inferiori aliquod grauamen per hunc recurſum, non enim limitatur aut ſuſpenditur in aliquo illius Iuriſdictio.

5 Secunda Appellatio, quæ eſt propria & rigoroſa, & dicitur *iuridica*, quia ius illam concedit Reis, qui patiuntur, aut pati timēt iniuſtitiam à Iudicibus inferioribus, aliud non eſt, quàm *prouocatio cauſæ à minori ad Superiorem Iudicem ratione illati vel inferendi grauaminis, quà iniquitas ſententiæ corrigitur*, conſtat ex capite omnis oppreſſus, cap. ſi quis cap. placuit 2. quæſt. 6. Hæc appellatio præter effectum deuolutiuum habet alium, qui dicitur ſuſpenſiuus, & ſic illà mediante ſuſpenditur Iuriſdictio illius Iudicis, à quo appellatur, & etiam ſententia iam lata, ita quidem, vt ſi quoad aliquid in causà proceſſerit, totum ſit irritum & nullum, textus in l. ex illà. & l. minime, C. de appellation. & cap. an ſit de appellation. cap. bonæ memoriæ, de confirm. vtili, vel inut. hinc in nullo ſpectante ad cauſam Prælatus inferior Reum ſub aliquo præcepto obligare poteſt. Eſt doctrina Sylueſtri verb. appellatio 2. Suarez vbi ſuprà num. 6. in fine, nullo contradicente. Sed aduertendum eſt, quod quando Iudex inferior pronuntiauit ſententiam excommunicationis, abſolutæ vel alterius cenſuræ, non ſuſpendatur effectus per ſequentem appellationem, ſed ſolùm Iuriſdictio vlteriùs procedendi. Hinc quàm diu Iudex ſuperior Reum ab excommunicatione non abſoluit, manet illà ligatus, id ipſum eſt dicendum de ſententià Interdicti, ſuſpenſionis ab Officio, vel introitu ad Eccleſiam, ſicut conſtat ex cap. Paſtoralis, §. cuius verba ſunt: *Sanè ſicut excommunicatio, ſic ab officio vel ab ingreſſu Eccleſiæ lata ſuſpenſio, aut ipſius effectus per appellationem ſequentem minimè ſuſpenduntur.* Itaquè quando ſententia, quę contra aliquem fertur, eſt priuatio vel ſuſpenſio ab officio vel dignitate, v.g. Prælati, Cōcionatoris, vel Confeſſarij, quæ omnia ſunt munera Eccleſiaſtica, effectus talis ſententiæ per appellationem non ſuſpenditur, & per conſequens Reus talia officia exercere non poteſt, etiamſi appellauerit, donec per Prælatum aut Iudicem Superiorem ad ſtatum priſtinum reſtitutus ſit. Ita Sylueſter vbi ſuprà, & verb. excommunicatio, §. 1. Suarez de cenſuris diſp. 3. ſect. 6. num. 5. & tom. 4. de Relig. lib. 2. cap. 11. nu. 6. F. Ioſeph à S. Marià in ſuo Tribu-

bu-

binali Religioſorum tract. 5. cap. 9. §. 6.

6 Hæc tamen doctrina intelligenda eſt de ſententijs & pęnis abſolutis, ſi enim eſſent conditionales, quæuis cenſura, priuatio, vel ſuſpenſio ab officio per appellationem ſuſpenditur, ſi legitima ſit, & fiat ante adimpletam conditionem, & intra terminum appellationis. Sic Sylueſter verb. Excommunicatio §. vltimo. Nauarrus vbi ſuprà, Suarez loco citato de cēſuris n. 5. & 6. & id ipſum de quocunque præcepto Superioris circa res exorbitantes dicendum eſt, v. g. ſi Iudex Eccleſiaſticus præciperet Petro, quòd ſolueret Ioanni tot ducatos intra tot dies ſub pænà Excommunicationis, vel ſi aliquis Prouincialis mandaret Priori, quòd faceret hoc vel illud ſub pænà ſuſpenſionis ab Officio, vel Excommunicationis, ſi habeat iuſtam cauſam appellandi, & appellet ad Prælatum Superiorem, non peccaret non obediēdo, & per conſequens non maneret excommunicatus: Ita Sylueſter & Suarez vbi ſuprà cum alijs.

7 Apud Tribunalia Eccleſiaſtica & regularia appellatio fieri debet intra decem dies à notificatione ſententiæ, tex. in c. quod ad conſultationem, de re iudicatà & in cap. ſignificauerunt, de teſtibus, & in alijs multis. Dixi, apud Tribunalia Eccleſiaſtica, quia apud ſæcularia non cōceduntur niſi quinque dies, de termino, l. 1. titul. 18. lib. 4. Recopilat. Quòd ſi Reus intra dictum terminum non appellet, appellatio, quam eo termino tranſacto faciet, pro nullà habenda eſt, ſed poteſt Iudex vlterius progredi in executione ſententiæ, etiamſi iniuſta ſit, nam eo ipſo quòd ſinat præterire terminum, præſumitur ſuæ apppellationi renuntiare, quemadmodum notatur in cap. Paſtoralis, de offic. delegat. & in l. quàm diu in fine, ff. de acquirend. hæredit. & tenent Sylueſter verbo appellatione, §. 5. F. Ioſeph à S. Marià in ſuo Tribunali tract. 5. cap. 9. §. 7. F. Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 18. num. 6. niſi ſubſit iuſta aliqua cauſa, ob quam Reus intra terminum appellationis reponendus ſit, ſicut v. g. eſt defectus ætatis, vel alia ſimilis iuxta titulum, ff. de minor. viginti quinque annis per totum. Verum eſt, quòd ſi ſententia fuerit iniuſta, non propterea quòd Reus non appellet, Iudex illam exequendo non peccabit grauiter: licet in foro exteriori non puniatur, ſicut puniretur, ſi Reus intra terminum à Iure conceſſum appellaret.

8 Vna difficultas hic ſe offert, & eſt, an quando ſententia vel mandatum Iudicis eſt conditionale, ſicut contingit in caſibus paulò ante recenſitis, & Reo ſiue ſubdito aſſignetur terminus viginti dierū, vt impleat id, quod ipſi ſub pænà Excōmunicationis vel priuationis officij impoſitū eſt, ſubditus verò appellat tranſactis decē diebus, quos ius ad appellādū cōcedit, priuſquam tamen ſint elapſi

vi-

Digitized by Google

viginti illi dies, qui ſunt aſſignati per mandatum Iudicis ad incurrendam pœnam, ſit admittenda appellatio, vel reiicienda tãquam facta extra tempus? Panormitanus in cap. præterea, de appellat. cum alijs ſentit, non eſſe admittendam, quia ius ſine vlla limitatione aſſignat pro termino competenti cuiuſuis appellationis decem dies, ergò ſi iſti elapſi ſint, admittenda non eſt tamquam illa, quæ extra tempus facta eſt. Hanc opinionem reputat P. Suarez loco citato de Cenſuris num. 3. ſecuriorem, & magis conuenientem prò tollendis litibus. Numero tamen 4. inquit, in foro conſcientiæ ſatis tutam eſſe contrariam, & Iudices etiam in foro exteriori ſecurè ſe illi conformare poſſe, quia quàm diu non completur terminus à lege & Iudice præfixus, ſemper appellatio eſt legitima, & conſequenter ſuſpendit cenſuram, & aliam quamcunque pœnam conditionalẽ. Huius mentis ſunt Gloſſa in d. cap. præterea, Couar. & Nauar. citati à Suarez, & dubio procul illam Tribunalia Eccleſiaſtica ſequi debent vtpote magis piam & rectæ rationi conſentaneam, quia ſententia vel mandatum conditionale, quàm diu non impletur conditio, non eſt ſententia vel mandatum *ſimpliciter*, ſed *ſecundum quid, quia conditionalis nihil ponit in eſſe*, donec compleatur conditio, ergò toto tempore antecedenti poteſt appellari à ſententiã, cùm totaliter conditionalis ſit. Nec contra hoc aliquid Ius determinat, quia ſecundum quod aduertunt Doctores citati, quando pro appellationibus aſſignat terminum decem dierum, intelligendum eſt reſpectu ſententiarum, quæ *abſolutè* & *ſimpliciter* ſunt tales, non verò de illis, quæ ſunt ſolùm tales ſecundum quid.

9 Mortaliter peccat Reus, qui appellat à ſententiã quando certus eſt, illam eſſe iuſtam; quia infert grauamen Iudici, qui illam pronuntiauit, calumniando illum in re graui, & ſine iuſtã cauſã prætendendo illius Iuriſdictionem impedire. Et ſecundum hoc dixit S. Bernardus lib. 3. de conſideratione ad Eugenium: *Qui non grauatus appellat, manifeſtè liquet, quòd aut grauare intendit, aut tempus redimere*. Ita D. Thomas 22. q. 69. art. 3. & eſt communis. Sicut etiam grauiter peccaret Iudex non admittendo appellationem à ſententiã, ſi videret liquidò, illam eſſe iuſtam, manifeſtum enim inferret grauamen Reo, & ſuperiori Iudici, ad quem appellatur. Ita Nauar. in Summã cap. 25. num. 3. Alderete lib. 3. cap. 28. Portel. in dub. Reg. verbo appellare, nu. 1.

10 Aduertendum tamen eſt, quòd ad hoc vt Reus licitè appellare poſſit, ſufficiat, eum habere rationes probabiles de iniuſtitiã Iudicis præſenti vel futurã. Sic Suarez vbi ſupra de Cenſuris num. 2. Idem eſt, quando dubitat de iuſtitiã ſententiæ, quia in his caſibus habet Ius vtendi medijs poſ-

poſſibilibus pro ſui defenſione, & quemadmodum notat Sanchez lib.6. in Decalogum c.8. nu.110. *Attento iure communi, non ſolùm conceditur appellatio, quando grauamen eſt certum, ſed etiam, quando eſt dubium, & ſolùm denegatur, quando apertè conſtat nullum eſſe grauamen*, vt conſtat ex cap. cum ſpeciali, §. porrò, de appellat. & ibi tradunt Doctores ex Syluestro verb. appellatio q. 12. num. 13. Hoc tamen non habet locum in Tribunalibus regularium, ſicut aduertit idem met Sanchez, quia in iſtis non admittitur appellatio, niſi in caſu manifeſtæ iniuſtitiæ: probat hoc diffusè Suarez tom.4. de Religione num. 9. & 10. cum pluribus ex cap. Ad noſtra, de appellat. vbi inquit: *quòd non obſtante appellatione Religioſi, Prælatus ſecundum regulam & conſtitutionem Ordinis eum corrigat, & caſtiget*, & idem ſine limitatione determinatur in cap. reprehenſibilis, eodem titul. vbi Pontifex ait: *Statuimus ne ſubiecti contra diſciplinam Eccleſiaſticam in vocem appellationis erumpant*, & in fine ſubiungit: *Præcipuè verò hoc in Religioſis volumus obſeruari, ne Religioſi, cùm pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati ſui & Capituli diſciplinam appellare præſumant, ſed humiliter ac deuotè ſuſcipiant, quod pro ſalute ſuâ fuerit eis iniunctum*: vnde infert Suarez, *ergo nulla limitatio vel exceptio addenda eſt, niſi quam ratio naturalis neceſſariò poſtulat, quòd ſolùm habet locum in manifeſtâ iniuriâ.* Idem docet tomo de Cenſuris diſp.3. ſect.6. num.2. in fine.

11 Vnde infertur, quòd licet Iudices regulares attendendo iure communi non teneantur admittere ſuorum Religioſorum appellationes niſi in caſu manifeſti grauaminis, cęteri tamen Iudices illam debeant admittere, quando eorum ſubditi faciunt cum ratione probabili, vel in caſu dubio.

12 P. Villalobos tom. 2. Summâ tract. 16. definit. 8. ſequens Ledeſmam 2. part. Summæ tract. 8. cap. 24. poſt octauam concluſionem, definit. 1. Bannez 22. quæſt. 64. art. 3. inquit, non poſſe Reum licitè appellare à ſententiâ, quam dedit Iudex ſequens opinionem æquè, vel magis probabilem, talis enim ſententia eſt iuſta, poſſe tamen appellare, quando dedit ſententiam ſequens opinionem minus probabilem. Verùm ego exiſtimo tâm in cauſis criminalibus quàm ciuilibus licitè appellari poſſe, quando opinio probabilis eſt, quia ſicut quando iuſtitia conſiſtit *in puncto iuris*, poſſunt Iudices ferre ſententiam ſecundum opinionem probabilem relinquendo probabiliorem, quemadmodum docent Ludouicus Torres 22. tom. 2. diſp. 51. dub. 1. num. 4. Diana 2. parte tract. 5. Miſcell. reſolut. 104. cum alijs, ita Rei etiam in appellatione poterunt allegare cauſam probabiliter iuſtam, quia cuiquè licet ſe defendere ſequendo probabilem opinio-

nionem, prout Authores docent.

13 Cùm igitur certum ſit ex dictis, à Iure communi Religioſis non concedi appellationem niſi in caſibus manifeſtæ iniuriæ, appellans debet in appellatione ponere cauſam illius, ad hoc vt Iudex à quo appellat, videat, an iuſta ſit, vel non, conſulendo perſonas graues & doctas; quòd ſi inuenerit, cauſam non eſſe iuſtam, ſed inſufficientem & friuolam, non debet illam curare, ſed vlterius procedere ad executionem, etiãſi Reus ab appellatione non deſiſtat. Ita Alderete lib. 2.c.28.n.28. Sanchez vbi ſuprà cum pluribus, quos citant, rationem dat Sanchez, quia illis, quibus Ius abſolutè denegat appellationem, ſolùmque concedit in aliquo caſu particulari, ſicut concedit Religioſis, ſi Reus per appellationem non facit aliud, quàm præciſè appellare à ſententiâ, eo quòd iniuſta ſit, nec aliquam aliam afferat ratione͂, non tenetur Iudex inferior credere, ius enim ſtat pro ipſo, ac proinde poteſt præſumere talem appellationem eſſe iniuſtam, & contra Ius, & ita illam non curando vlteriùs procedere. Quòd autem ad Iudicem, à quo appellatur, ſpectet iudicare de causâ appellationis an iuſta ſit, vel non dicunt Gloſſa in cap. vt debitus honor. verb. abſquè rationabili causâ, de appellat. Decius in cap. de priore num. 4. de appellat. Verum eſt, quòd probationes causæ, quæ allegatur, fieri debeant coram Iudice, ad quem appellatur, quemadmodum dictum eſt, cùm ageremus de Recuſatione, cap. 21. §. 1. nu. 12. quantum ad hoc enim appellatio & recuſatio conueniunt.

14 A ſententiâ, quam dedit Iudex arbiter (qui eſt ille, quem liberè partes elegerunt) non poteſt appellari ſub pęna inconſtantiæ, quæ arguit calumniam aduerſus Iudicem, quem quis ſuâ voluntate elegit. Ita Soto lib. 5. de iuſt. q. 6. art. 3. ad 2. & conſtat ex Concilio Mileuitano cap. à iudicibus 2. quæſt. 6. & explicat S. Thomas 22. quæſt. 69. art. 3. ad 2. quem ſequuntur Miranda in ordine iudic. quæſt. 30. art. 5. Portel. in dub. Reg. verb. appellare num. 4. & alij.

15 Omnia quæ hactenus dicta ſunt, conſonant illis, quæ circa appellationem tàm Religioſorum quàm cæterarum perſonarum Eccleſiaſticarum à Iure communi determinata ſunt. Nunc reſtat videndum, quid poſſit ac debeat fieri inter Religioſos attentis particularibus priuilegijs, quibus quaſi omnes Religiones gaudent hàc in parte, per quæ Religioſis appellatio interdicitur. Pro cuius intelligentiâ neceſſium eſt hic referre magis recẽtia & principalia, & eorum robur ac vim, quam nũc habent, exponere.

16 Bonifacius VIII. prout refert Sorbo verb. appellat. num. 1. per ſpeciale priuilegium Ordini S. Franciſci conceſſum determinat: *Non licere fratribus Franciſcanis à correctionibus Prælatorum eiuſ-*

eiuſdem Ordinis aliquatenus appellare Idem Author verbo Generalis num. 11. & 12. refert aliud priuilegium conceſſum per Sixtũ IV. noſtro Ordini & S. Auguſtini: *Vt Generalis eorum poſſit ſuum munus obire reiectâ quâuis appellatione ab eius praeceptis monitionibus, ordinationibus, mandatis ac decretis*. Item idem Sorbo refert aliud priuilegium verb. appellare, num. 3. quod eſt Iulij 11. in quo prohibet, *ſub pœna Excommunicationis Fratribus ac ſororibus Prædicatorum appellare à mandatis, & ordinationibus Prælatorum prædictis Ordinis*. Et eidem Ordini Prædicatorum cõceſſit Leo IX. per vnam Bullam, quæ incipit, *Sacra Religionis*, datam Romæ 27. Aprilis anno 13. ſui Pontificatus, quam refert Confeccius de priuil. pag. 12. & habetur authenticata *in mari magno Ordinis Prædicatorum*, fol. 92. pag. 1. & fol. 93. pag. 2. in fine: *Vt nullus ex Fratribus aut Sororibus prædictis aliquam aut aliquem ex Fratribus aut Sororibus huiuſmodi coram quocunque Iudice, qui non ſit de ordine noſtro ex quâcunque causâ conuenire ſeu facere conueniri, nec à correctione quâcunque ſeu aliàs ab aliquo Prælato, ſeu Fratre dictis Ordinis quâuis occaſione appellare, aut contra eos querelam proponere, niſi prius coram Prouinciali ſeu Conuentuali Priori ſeu prædicto Magiſtro, & ſucceſſiuè in Generali capitulo dicti Ordinis causãm & querelam propoſuerit verbo vel ſcripto*, &c. & in eodem folio circa finem inquit idem Pontifex: *Decernentes ex nunc irritum & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quâuis authoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari*.

17 Hoc priuilegium & decretum explicauit & ampliauit Sacra Congregatio Regularium ex Ordine Sanctiſſimi his verbis, prout refertur in eiſdem Conſtitutionibus S. Dominici f. 80. pag. 1. *Quoniam nonnulli vagandi ſtudio, ſine dum imminentes commiſſorum criminum pœnas ex ſuis Conſtitutionibus aut aliàs debitas ſibi metuunt, falſa & commentitia grauamina cauſati non immediatè ad ſui Ordinis Superiores ſcilicet à grauamine Prioris ad Prouincialem, à Prouinciali ad Generalem, & à Generali ad Protectorem, prout cuiuſque Religionis conſtitutionibus diſponitur, ſed ad hanc Romanam Curiã abſquè licentiâ fugiunt, potius quàm recurrunt, ex quo Ordinum diſciplina relaxatur, Prælati cõtemnũtur, & ipſi in dies audaciores euadunt, placuit Sacræ Congregationi ex Ordine Sanctiſſimi ſtatuere, vt ſi quis Regularium impoſterum temerè leuique ex cauſà hanc Almam vrbem ſeu Curiam abſque ſui Superioris licentiâ & ſupradictâ formâ prætermiſsâ adire præſumpſerit, ad ſuos eoſdem Superiores ſeueriori pœnâ plectendus remittatur*.

18 Præterea Leo X. faciens mentionem *de verbo ad verbum* dicti priuilegij & Breuis Bonifacij VIII.

VIII. confirmat denuò totum, quod continetur in Bullâ, quæ incipit, *Romani Pontificis, in quo diuinâ diſpoſitione* &c. data Romæ 29. Aprilis anno 1518. & 6. ſui Pontificatus. Mandantque *ſub penâ Excommunicationis latæ ſententiæ eo ipſo incurrendâ*, vt dicti Religioſi ita obſeruent, & cæteri Iudices Eccleſiaſtici, ad quos contra præfatum ordinem fuerit appellatum. Hoc priuilegium & Decretum obtinuit Cardinalis Caietanus, cùm eſſet Generalis Ordinis S. Dominici, & ita refert Ioannes Baptiſta Confeccius de priuilegijs Bullæ 10. huius Pontificis pag. 120. & Mare magnum Ordinis S. Dominici fol. 282. pag. 1.

19 Paulus III. Conceſſit Societati Ieſu, *vt non liceat à Correctione Regulæ ſecundum Ordinationes eius factas appellare, nec poſſe vllum Iudicem dictam appellationem admittere, vt habetur in Compendio Societatis*, §. 2. verb. appellat. & ibidem per aliud priuilegium Canonis S. Saluatoris conceſſum dicitur: *Nullos è Societate poſſe appellare ad quemcunque etiam Pontificem, niſi de ſpeciali eius licentia ab inſtitutis, Ordinationibus, correctionibus, & mandatis Congregationis Generalis aut Præpoſiti Generalis aut aliorum Superiorum, & appellationes & inde ſecuta fore irrita.* Item ibi refertur ex vno priuilegio conceſſo Ordini Ciſtercienſi, non eſſe licitam appellationem in Societate *à reformationibus ſeu correctionibus Præſcripti Generalis, aut Viſitatorum, quos ipſe deputauerit, niſi ad Generalem Congregationem & in caſu denegatæ Iuſtitiæ, aut pro notoriâ iniuriâ*. Et hoc quidem ſub penâ Excommunicationis maioris Summo Pontifici reſeruatâ.

20 Ita etiam refert Sorbus verbo Appellare in annotationibus, §. 1. *Congregationem Cardinalium edidiſſe decretum anno 1587. Vt appellatio hoc ordine interponatur à Guardiano ad Prouincialem, à Prouinciali ad Generalem à Generali ad Protectorem, & ab hoc ad Cardinalium Congregationem.*

21 Habet etiam Noſtra Religio Carmelitanum Diſcalceatorum idem priuilegium Conceſſum à Sixto V. & Clemente VIII. Pio V. & Gregorio XIII. vt refert Noſter Thomas à Ieſu de Viſit. Reg. tract. 3. cap. 17. num. 4. & habetur in noſtro Compendio Bullâ 3. Sixti V. fol. 152. num. 6. vbi poſtquam amplam procedēdi conceſſiſſet facultatem *ſine ſtrepitu & figura Iudicii*, & applicandi pænas quas delicta merentur, adiungit: *Decernentes ab ipſius Prioris, Prouincialis pro tempore exiſtentis ſententiis contra ſic conſeſſos ſeu conuictos ferendis nullatenus appellari & recurſum ad quoſuis alios haberi poſſe.*

22 Omnia iſta priuilegia cum multis alijs Omnium Ordinum denuò à Sanctiſſimo Noſtro Vrbano VIII. confirmata ſunt per Bullam datam Romæ *apud Sanctum*

ctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ 1625. tertio idus Maii Pontificatus ſui anno ſecundo. Hanc Bullam Sua Sanctitas dedit ad inſtantiam R. P. Magiſtri Dominici de Molina Ordinis Prædicatorum, qui in Romanâ Curiâ agebat officium Procuratoris Generalis omnium Religionum Mendicantium & non mendicantium. Et licet nonnullis viſum fuerit, parum eſſe id, aut prorſus nullum, quod per hanc Bullam conceſſum fuit propter verba à Pontifice addita: *Dummodò tamen priuilegia huiuſmodi ſint in vſu, nec hactenus reuocata*, non tamen habent rationem. Primò quia in hâc Bullâ fit expreſſa mentio quaſi omnium priuilegiorum, quæ relata ſunt. Secundò, quia de nullo cõſtat fuiſſe per aliquem Pontificem reuocatum, nec conſtat illa non eſſe valida *per non vſum vel per vſum contrarium*. Quia ad hoc vt priuilegium ſit inualidum vel ceſſet per non vſum aut per vſum contrarium, requiritur primò, quòd non vſus vel vſus contrarius *fiat per actum illius, qui poteſt priuilegio explicitè renuntiare*, quia talis introductio eſt tacita renuntiatio, & ille, qui non poteſt explicitè renuntiare priuilegio, multò minus poterit renuntiare tacitè aut implicitè, vt docet Panormitanus in cap. cùm acceſſiſſent. de conſtitut. num. 8. Suar. lib. 8. de legibus cap. 35. num. 8. Salas de legib. diſp. 17. ſect. 13. nu. 66. & alij, quos citat & ſequitur Bonacina de leg. diſp. 1. quæſt. 3. puncto 8. §. 6. num. 6. vnde infert F. Ioannes de la Cruz de priu. lib. 2. cap. 3. de ceſſat. priuilegij dub. 2. concluſ. 5. quòd neque ſubditi, nec Priores, nec Prouinciales per actus contrarios, quos faciunt cõtra priuilegium, illi renuntiare poſſint, nec introducere conſuetudinem legitimè contra illud præſcribentem, ſed ſolùm Capitulum Generale. Secundò requiritur ad hoc vt ceſſet priuilegium *per non vſum vel per vſum contrarium*, tempus ſufficiens, quod debet eſſe ſexaginta annorum ſecundum priuilegium conceſſum per Eugenium Quartum Congregationi S. Iuſtinæ Ordinis S. Benedicti in Hiſpaniâ, & ſecundum aliud, quod conceſſit idem Summus Pontifex cuidam Conuentui S. Pauli *extra Vrbem* Romæ, & extenſum fuit per totum Ordinem S. Benedicti in Hiſpaniâ, debet eſſe tempus cẽtum annorum, quamuis Pontifex in priori Bullâ determinet, quòd in memoratâ Cõgregatione per nullum actum contrarium aduerſus illius priuilegia præſcribitur. Has Bullas authenticas refert Emmanuel Rodriguez in Bullario, pag. 177. num. 3. & pag. 178. num. 18. & pag. 202. num. 14. Videatur idem Author tom. 1. quæſt. Regul. q. 55. art. 6. & tom. 3. quæſt. 35. art. 2. Portel. in dub. regul. verb. præſcribere num. 2. F. Ioannes à Cruce vbi ſuprà concluſ. 2. ex quibus omnibus manifeſtè colligitur, omnia præfata priuilegia in ſuo robore remanere, eſſeque confir-

Digitized by Google

mata denuò ab Vrbano VIII. in Bullà citata.

23 Ne autem hàc in parte ſuperſit veſtigium alicuius dubij, notandum eſt, quòd Sanctiſſimus Dominus Noſter Vrbanus VIII. aliam Bullam expediuerit pro Religione S. Benedicti in Hiſpania ſub dato Romæ menſe Iulio, anno 1624. quæ incipit, *in Beati Petri Sede*, in quà præcipit, vt obſeruetur dicta forma appellationis *gradatim* in illis caſibus, in quibus præfatis Religioſis dicti Ordinis eſt licitum appellare, & loquens ad Suum Nuntium aſſiſtentem Regnis Hiſpaniæ, ordinat, & mãdat, ne admittat ſimiles recurſus appellationis, ſed eos remittat ad Superiores Ordinarios dicti Ordinis, & aufert authoritatem, quòd nullus Iudex & Commiſſamiſſarius, etiamſi ſit Auditor cauſarum Sacri Prælati, imò Cardinalis etiam Legatus à latere, & recognoſcendi ſimiles appellationes. Et quia hæc Bulla non tàm frequenter venit ad manus, ſicut cætera priuilegia, quæ referunt Authores agentes de hoc puncto, opportunũ viſũ fuit ex illà hic inſerere illa verba, quę ad noſtrũ intẽtũ faciũt, omittendo cætera, quæ aliò ſpectant: *Inſuper quòd perpetuis etiam futuris temporibus nulli omninò perſonæ ipſius Congregationis liceat ab Ordinationibus, correctionibus, reformationibus, priuationibus, diſpoſitionibus, aliiſue pœnis & ſententiis ſuorum Abbatum, Definitorum, Commiſſariorum, aliorumque Superiorum ſeu etiam Generalis & Capituli Generalis Congregationis huiuſmodi, non modò ad Iudices ac alias perſonas in eodem motu proprio dicti Clementis Prædeceſſoris, vt præfertur, declaratos, & declaratas, ſed nec ad noſtrum & eiuſdem Sedis Nuntios in eiſdem regnis pro tempore commorantes appellare, aut aliàs quomodocunque, & quandocunque recurſum habere, ſed ab eorum ſuperioribus Ordinariis ad Generalem, & ab illo ad Capitulum intermedium nuncupatum, ac ab eodem Capitulo intermedio ad Capitulum Generale dictæ Congregationis, coram quibus de eorum Iuribus expetere, & à Capitulo prædicto Generali pro notoriâ, ac manifeſtâ iniuriâ ac in euentu denegatæ iuſtitiæ ad nos & Romanos Pontifices pro tempore exiſtentes immediatè tantùm recurrere teneantur & reſpectiuè valeant, perpetua quoque authoritate & tenore præmiſſis, ſtatuimus & ordinamus, eiuſdemque Congregationis modernis & pro tempore exiſtẽtibus Generali ac aliis Abbatibus, Abbatiſſis, Prioribus, Prioriſſis, Monachis, Monialibus, ac vniuerſis & ſingulis vtriuſque ſexus ipſius Congregationis regularibus perſonis, motu, voluntate, ſcientiâ, ac de poteſtatis plenitudine, ſimilibus interdicimus, & etiam prohibemus, ac in virtute Sanctæ obedientiæ diſtrictè præcipiendo mandamus, & iubemus, ne ipſi vel aliquis, aut aliqua eiuſdem*

dem Congregationis perſona, quàcunque præeminentià, Superioritate & authoritate fungens, de cætero nullo vnquam tempore ad quaſcunque perſonas ſæculares & Eccleſiaſticas extra dictam Congregationem, etiam Reges, Duces, & alios Principes ſæculares, nec non quoſcunque in dignitate Eccleſiaſticâ conſtitutos, etiam eiuſdem Sedis Nuntios in eiſdem Regnis pro tempore commorantes vel Archiepiſcopos, Epiſcopos, aut alios quoſcunque quàcunque dignitate, & præeminentià fulgentes, vel authoritate fungentes, Prælatos Eccleſiaſticos, ſcribere culpas Religioſorum & pœnas, quibus plectuntur, tàm per litteras & memorialia, quàm oretenus per ſe vel per aliam interpoſitam perſonam, directè vel indirectè, tacitè vel expreſsè, quouis quæſito colore vel ingenio ſignificare & notas facere de eorum Prælatis aut de omnibus & ſingulis vtriuſque ſexus, eiuſdem Congregationis Regularibus perſonis ſuprà nominatis, pœnes prædictas perſonas conqueri, aut coram illis aliqua ipſorum Prælatorum & dictarum perſonarum crimina obiicere, ab eiſque ſeu aliquo ipſorum, perſonam ſeu perſonas, vt Capitulo Generali aſſiſtant, petere audeant, ſeù præſumant, ſub pœnis contra delinquentes in eodem motu proprio Clementis Prædeceſſoris huiuſmodi inflictis & comminatis irremiſſibiliter incurrendis, quas in aliquo præmiſſorum contrauenientes omnes, & ſingulos authoritate & tenore paribus etiã infligimus & promulgamus, illaſque iuxta eiuſdem Clementis prædeceſſoris voluntatem in eos exequi debere volumus, & ordinamus mandantes propterea expreſsè, ac in virtute eiuſdẽ Sanctæ obedientiæ iniũgẽtes dilecto filio moderno noſtro, & etiam pro tempore exiſtenti Nuntio in eiſdem Regnis commoranti, ac vniuerſis & ſingulis, nec non quibuſcunque venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis ac dilectis filiis aliis Eccleſiarum Prælatis, vt preſertur, in dignitate Eccleſiaſticà conſtitutis, aliis quoque perſonis Eccleſiaſticis, vt pro dictæ Cõgregationis quiete, illius Religioſos quoſcunque ad eos, aut eorum aliquos forſan recurrentes, contra præmiſſa delinquentes eorum Superioribus puniendos fideliter remittant, & relinquãt nec ipſis delinquentibus aliquo modo contra præſentium litterarum noſtrarum tenorem faueant, aut delinquendi anſam præbeant.

24. Hic verò aduertendum eſt, quòd ex Religionibus, quæ participant priuilegia omnium cæterarum tàm mendicantium quàm non mendicantium, ſit etiam noſtra Carmelitarum Diſcalceatorum, ac proinde gaudet etiam prædictis, & cęteris alijs, quemadmodum conſtat ex Bullâ 2. Clementis VIII. datà Romæ 13. Iunij anno 16 2. & reperitur authenticata in Compendio noſtrorum priuilegiorum fol. 183. vbi declarat, quà ratione noſtra Reli-

gio

gio participet priuilegia, gratias & fauores conceſſos noſtris Patribus de obſeruantiâ,& quia ipſi gaudent per ſpecialem Bullam Clementis VII. *quæ incipit ex Clementiâ Sedis Apoſtolicæ* editâ 12. Auguſti anno 1530. relatâ & authorizatâ per Emmanuelem Rodriguez in Bullario impreſſo Salmanticæ Anno 1605. pag. 784. & Ioannem Baptiſtam Confeccium pag. 144. omnibus priuilegijs, gratijs & fauoribus *quomodolibet conceſſis & concedendis, quibuſuis Religionibus & Congregationibus, ac ſi eis conceſſa fuiſſent: imò ad maiorem amplitudinem de nouo omnia illis concedit*; ſequitur manifeſtè, nos etiã illis omnibus gaudere. Et pro maiori huius veritatis confirmatione proſequendo Pontifex in fauoribus noſtræ Reformationis adiungit: *Nec non prædicta & omnia* (id eſt priuilegia, indulta, communitates, exemptiones, Indulgentiæ, gratiæ) *atquè alia quæcumque dicti* (id eſt Ordinis noſtrorum Patrum de Obſeruantiâ) *& aliorum Ordinũ etiam mendicãtium, Fratribus, perſonis, & bonis confraternitatibus, & aliis pijs locis vel aliàs quomodolibet prædictis Ordinibus, domibus, & coram omnibus, & eorum bonis conceſſa & concedenda (dummodò Sacro Sancto Concilio Tridentino, regulæ primitiuæ & eorum conſtitutionibus non aduerſentur) prædictis Fratribus Diſcalceatis Ordinis Beatæ Mariæ Virginis de Monte Carmelo, domibus & eorum bonis eodem omninò, ſimilique modo competere verè, & propriè, ac ſi eiſdem ſpecialiter conceſſa eſſent præſentibus pro expreſſis, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur haberi volentes, decernimus & ſtatuimus, & ſi opus eſt, eadem nunc concedimus & impertimur.*

25 Hoc ſuppoſito eſt difficultas, quomodo & quando Religioſis appellatio Iuridica ſit licita, & qui nam ſint illi Iudices, ad quos poſſint & debeant appellare attento robore & valore eorum priuilegiorum, quæ nunc recenſita ſunt. Circa primum aliqui opinantur, quòd toties quoties ſubditus iniuſtè per ſententiam grauatus eſt, vel grauari timet, poſſit licitè ad ſuum Superiorem Iudicem appellare, quia iuſta defenſio eſt de iure naturali, ac proinde per nullum ius poſitiuũ impediri poteſt, cùm igitur Reus per appellationem aliud non prętẽdat, quàm ſe defendere à grauamine, quod patitur, vel pati timet, ſequitur, quòd per nullum Ius poſitiuum poſſit impediri. Ita Decius, & Panormitanus in cap. ad noſtrum, de appellat. & in cap. licet de Officio Ordinarij. Fauent huic ſententiæ Sanchez lib. 6. in Decalogum cap. 8. num. 110. cum alijs: licet poſtea illam limitet, & concedat aliquid plus.

26 Hæc ſententia cum illâ generalitate & vniuerſalitate, quâ illam tenent hi Authores, admittenda non eſt, quia ſecundum illam, prout aduertit P. Suarez n. 4.

cum

cum alijs Pontifices per ſua Decreta & priuilegia nihil particulare concederent Religionibus, quando per illa ſubditis prohibēt appellationem, nam ſi ſententia eſt iuſta, nec ſæcularibus eſt licitum appellare, ſi verò ſit iniuſta, ſecundum hanc opinionem eſt licitum omnibus, ergò Summi Pontifices in ſuis Decretis & priuilegijs nihil noui concedunt Religionibus, quod tamen abſque ſufficienti fundamento præſumendum non eſt.

27 Alij aſſerunt, illud quod Pontifices in Præfatis decretis & priuilegijs prohibent, eſſe appellare ad Tribunalia extranea. Hic tamen dicendi modus parum ſatiſfacit Patri Suarez, quia eo ipſo quòd Religioſi ſint exemptæ, earum Profeſſores ad alium Iudicem, quàm Summum Pontificem appellare non poſſunt, vel ad eum, qui ab eo delegatam habet Iuriſdictionem, quia *ex natura rei* & iure communi nulla eſt illa appellatio, quæ fit ad Iudicem non habentem Iuriſdictionem ſupra Reum & Iudicem, à quo appellatur. Hinc etiam ſequitur illud ipſum inconueniens numeri præcedentis, quòd nimirum nihil ſpeciale conceſſiſſent Summi Pontifices Religionibus per recenſita priuilegia, quod falſum eſt, videmus enim, quòd per aliqua priuilegia denegetur Religioſis appellatio, etiamſi eſſet ad Summum Pontificem, ergò multò magis etiam interdicitur ad alios inferiores.

28 Pater Sanchez loco citato, poſtquam dixerat, non eſſe magnum inconueniens admittere, quod præfata priuilegia nihil ſpeciale concedant, ſed ſint veluti expreſſio & explicatio Iuris communis, quemadmodum contingit in quibuſdam caſibus, & probat lib. 2. de Matrim. diſp. 37. n. vltim. ad vltimum, ſubdit: *Quãuis autem ſolutio hæc plenè ſatiſfacere videatur, at exiſtimo, aliquid amplius continere priuilegia hæc, nam attento iure communi non ſolùm conceditur appellatio, quãdo grauamen eſt certum, ſed etiã quando eſt dubium, & ſolùm denegatur, quando conſtat nullum eſſe grauamem, et priuilegia Religioſorum, dum Religioſis appellare interdicunt, hoc amplius continere credo, nempe vt ipſis appellare nõ permittatur, nec ea appellatio ſuſpendat Ius, quando exceſſus Prælatorum manifeſtus non fuerit, hoc enim pax, ſimplicitas, & obedientia Religioſorum poſtulat.* Sanchez ſequitur N. Thomas à Ieſu tract. 3. de viſit. Reg. cap. 17. num. 6.

29 Hæc opinio meo videri parum ſe extendit, quia ſi attentè perpendatur, inuenietur, quòd ſecundum ipſam nihil particulare concedatur per priuilegia à Summis Pontificibus conceſſa Religionibus: quia ſicut probauimus num. 10. & 11. de iure communi Religioſis in caſu dubij interdictà eſt appellatio, & ſolùm illis conceditur, quando grauamen, & iniuſtitia manifeſta eſt, & rationem, in

quà

quà ſe fundat Ius, aſſignat P. Suarez num. 10. *Quia in dubio obediendum eſt Prælato, & Ius eius præferendum eſt*, & multò magis, quando hoc ordinatur ad maiorem tranquillitatem & pacem ſtatus Religioſi, ergò non eſt veriſimile, quod per tot priuilegia ſpecialia Summi Pontifices nihil particulare Religionibus cõceſſerint, quemadmodum tenet ipſe Suarez, & multi alij, quos citabimus in ſequentibus Concluſionibus.

30 Prima Concluſio. In ſententijs, pœnitentijs, & mandatis Prælatorum, quando conformantur legibus, & ſtatutis Religionis, etiamſi rigidius procedant, non eſt Religioſis licitum appellare appellatione propriâ & iuridicâ, etiam ad Prælatos Superiores intra Religionem. Ita Alderete lib. 2. cap. 28. num. 8. aſſerens hanc eſſe communem omnium Doctorum ſententiam. Ratio eſt, quia ſi in præfatis caſibus admitteretur appellatio, magna foret inquietudo & perturbatio, quæ quotidie creſceret & inſurgeret in ſtatu Religioſo, eſſetque occaſio, quòd ſubditi perderent timorem reuerentialem verſus ſuos Prælatos inferiores, fierentquè magis temerarij & audaciores, nec non Superiores perderent totum tempus in ſimilibus deficiendo in cæteris maioris momenti. Tum etiam, quia daretur locus negotiationibus & cauillationibus iniquis, quibus breui tempore monaſtica periret diſciplina. Dixi appellatione propriâ, quia per modum ſimplicis recurſus & per litteras ſemper licet confugere ad Prælatum Superiorem intra Religionem, in caſu quo ſententia eſſet valde rigoroſa, licet non excederet iuſtitiæ & æquitatis limites, prout nu. 3. & 4. dictum eſt.

31 Secunda Concluſio. In ſententijs cauſarum, quę non afferunt ſecum grauem infamiam, nec pęnas valde graues, etiamſi videatur apertè aliquis exceſſus (qui tamen rarò dabitur) appellatio Iuridica inter Religioſos locum non habet, non obſtante quòd fiat ad Prælatos Superiores intra Religionem: bene tamen ſimplex recurſus ad Superiorem per modũ querelę, hanc enim appellationẽ & defenſionẽ Ius naturale cõcedit omnibus, nec vlli prohiberi poteſt, ſicuti dictum fuit. Quòd ſi illa non ſufficiat Religioſo ad tollendum grauamen, vel pęnam, quam patitur, debet illam offerre Domino Deo, & ſuſtinere cum patientiâ, ne in Religionibus detur aditus & pateat ianua multis inquietudinibus & perturbationibus prę fatis, ad quod tenetur tãquã illius mẽbrũ ex profeſſione, quã emiſit. Hęc doctrina eſt Patris Suarez tom. 4. de Religione lib. 2. cap. 11. num. 12. verba illius ſunt grauiſſima, & hic relatu digniſſima: *Quòd ſi interdum interueniẽte etiam iuſtâ causâ ille recurſus non ſufficiat, minus malum eſt, quòd in raro caſu priuata perſona incommodum aliquod patiatur, quàm vt relaxatio Religionis per vſum appellandi à correctione*

Re-

Regulæ introducatur. Eo vel maximè, quod ex huiuſmodi correctione non creatur infamia alicuius momenti, & licet aliqua excogitari poſſit, per humilem certè obedientiam & patientiam non ſolùm recompenſatur, ſed etiam ſuperatur. Aliunde etiã in huiuſmodi Religioſis pœnis non eſt tantus labor, aut dolor, quin ſine culpà poſſit facilè ſuſtineri ab his, qui perfectionem profitentur: nam & ipſi poſſunt & debent huiuſmodi pœnas inter alias pœnitentias & auſteritates, quas voluntariè ſumunt, computare. Ergò eſt valde conſentaneum huiuſmodi ſtatui, vt vox talis appellationis in eo non audiatur. Hæc verba indicant, quanto in pretio vir hic doctiſſimus ſtatum Religioſum habuerit.

32 Tertia Concluſio. Valde probabile eſt, quòd in nullà ſententià Correctionis, quantumuis grauis ſit, & Religioſus videatur notabiliter grauatus, imò defactò ſit, habeat locum appellatio propria, & Iuridica etiam intra Religionem, ſed ſolùm impropria, quæ eſt ſimplex quidam recurſus ad Iudicem Superiorem per modum querelæ & ſupplicationis, per quam petitur defenſio contra grauamen, quod quis patitur, hæc enim ſufficiens eſt ad iuſtam Rei defenſionem, quæque de iure naturali eſt. Hanc Concluſionem in ordine ad Religioſos mendicantes tenet Nauarrus conſ. 5. de appellat. & in ordine ad illos Religioſos, quibus per ſuas Conſtitutiones denegatur ſiue interdicitur appellatio, ſicut in noſtrà 4.part.cap. 6. num. 9. illam tenet. P. Magiſter Bannez 22.q.69.art.3. & abſolutè in ordine ad omnes Alderete lib. 2. cap. 28.à num. 11. vſquè ad 16. F. Ioſeph à S. Marià in ſuo Tribunali tract. 5.cap. 11. §. 4. F. Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 18. num. 9. Et licet etiam illam tenere videatur Soto lib. 5. de iuſtitià quæſt. 6.art. 3. & aliqui illam pro illà citent, non tamen ita eſt, quia ipſe loquitur ſolùm de appellationibus extra Religionem, quemadmodum conſtat ex grauibus inconuenientibus, quæ refert ex eo, quòd cauſæ Religioſorum ad Tribunalia extranea deuoluãtur, de quo ſtatim tractabitur. Hanc Concluſionem, inquit P. Suarez num. 6. & 10. eſſe veram, regulariter loquendo, quod ideò dixit, quia poteſt dari caſus, in quo Religioſo Reo ſit licita appellatio Iuridica, & eſſet tunc, cùm pateretur, aut pati timeret Iniuſtitiam apertam in re valde graui, nec cum ſimplici recurſu per modum querelæ damno, quod imminet, obuiari poſſet, ſicut contingeret, ſi ex eo, quod Iuriſdictio Iudicis inferioris non ſtatim ſuſpenderetur, & executio ſententiæ impediretur, Reo graue, & irreparabile damnum immineret, quia in iſto caſu appellatio Iuridica cum ſuo effectu ſuſpenſiuo iuuat ad defenſionem, quæ de iure naturali eſt, quam Pontifices in ſuis decretis im-

impedire non intendunt: bene tamen in cæteris caſibus. Et ſubiungit Suarez num. 11. *Quod hic caſus extraordinarius eſt, vixque poteſt accidere in Religione, quod fiant tàm graues & manifeſtæ iniuriæ titulo iuſtitiæ, & poteſtatis publicæ, & quòd tàm graue periculum immineat recurrendo ad Prælatum altiorem ſimpliciori & magis religioſo modo. Vnde quia res morales iudicandæ ſunt ex his, quæ frequenter accidunt, ideò abſolutè dicitur interdicta vox appellationis, maximè verò cum illa reſtrictione regulariter*. Et certò ſi perpendatur, quòd in cauſis grauioribus, quæ in Religionibus moueri poſſunt, ſententia, & Iudicium ſpectet ad vnum integrum Definitorium, ſicut mos eſt in noſtrà, vbi plerūque aſſiſtunt perſonæ ſelectæ ex totà Religione, prudentes, expertæ, doctæ & conſcientioſæ, caſus quem admittit P. Suarez valde rarus & moraliter loquendo quaſi impoſſibilis videbitur.

33 Quarta Concluſio. Si daretur caſus in Concluſione præcedenti relatus, in quo Religioſus habet ius appellandi, ad hoc vt talis appellatio ſit licita & valida, debet in illà ſeruare modum & ordinem, quem aſſignant priuilegia & decreta Summorū Pontificū, ita vt à Prælato immediato appellet ad Prouincialem, à Prouinciali ad Generalem, ab hoc ad Definitorium, à definitorio ad Capitulum Generale, deinde ad Protectorem, tandem ad Romanum Pontificem, quòd ſi hic ordo non obſeruetur, non ſolùm non eſt valida appellatio, & curanda non eſt, nec intra nec extra Religionem (quia appellatio quæ fit prætermiſſo medio, non eſt legitima, text. in cap. dilecti 3. de appellat.) verùm etiam illi, qui prædictum ordinem infringunt, excommunicati ſunt, ſicut & ipſi Iudices, qui tales appellationes admittunt, quemadmodum conſtat ex Bullà Bonifacij VIII. Leonis X. & Pauli III. & Sua Sanctitas dat poteſtatem, ſi opus fuerit, inuocādi auxilium brachij ſæcularis ad debitum illius complementum & executionem.

34 Quæ omnia mandant & ordinant Summi Pontifices ad maiorem pacem & tranquillitatem Religionum, quas veluti ſuas filias amant & amplectuntur, nam licet Sedes Apoſtolica, eiuſque Iudices Eccleſiaſtici ſint pijſſimi Patres nec mirentur ob culpas & imperfectiones, quæ nonnumquam inter Religioſos cōmittuntur, quia tamen multi ex miniſtris ſæculares ſunt, & cauſæ in Tribunalibus publicis per Aduocatos ſæculares ventilantur, & vnuſquiſque vt ſuam defendat partem, conatur offendere, deprimere ac maculare contrariam, prætexendo Prælatos eſſe paſſionatos, malè affectos, tirannos & ſimilia, vel eos nimis exaggerare & ponderare ſubditorum Reorum culpas, illique qui ſimilia audiunt, habeant aures nimis

mis bibulas & credulas, ita vt culpa & defectus Religioſi cedat in ſcandalum ſæcularium, & dedecus totius Religionis. Attendentes igitur, & Religionibus compatientes Summi Pontifices (ſicut aduertit Noſter Lezana tom. 1. quæſtionum regul. cap. 9. num. 6.) ſponte ſuo voluerunt cedere Iuri, vt defectus Religioſorum maneāt ſecreti, & iudicentur intra Religiones, etiamſi aliqui particulares patiantur, nihil enim nouum eſt, quòd pars aliquid patiatur pro bono & conſeruatione totius, præſertim cùm Religioſus ex ſuà profeſſione voluntariè ſe obligauerit ad leges ita diſponentes, ſicut bene perpendit Alderete lib. 2. cap. 18. à num. 19. vſque ad 25. & Suarez num. 17. cum Soto vbi ſuprà his verbis: *Sedes Apoſtolica per ſpecialia priuilegia concedit, vt etiam ad ſe ipſam huiuſmodi appellatio non fiat, quia vt optimè & Religioſè attigit Sotus, commune bonum Religionis priuato præferendum eſt, & vnumquodque membrum pro bono totius poſtponere debet ſuum peculiare incommodum. Plurimum autem intereſt Religioni, vt cauſæ eius, & ſi qui ſunt defectus inter ipſos Religioſos, tanquam inter Patres & Fratres componantur, & altiſſimo ſilentio recludantur; nam ſi extra prodeant, decor etiam & honor Religionis minuetur, & paulatim peribit, præter alia incommoda, quæ ex libertate appellandi extra Religionem in diſcolis & inquietis hominibus ſequerentur. Eſt etiam optima moralis ratio, quia ſufficienter prouiſum eſt Religioſis per plures Superiores à Conuentuali, vſque ad Generalem, qui & facilius & melius poterunt veritatem cauſæ cognoſcere intra propriã Religionem, quàm externi Iudices, etiamſi Pontificij ſint, meritò ergò alia appellatio denegatur. Per hoc autem non prohibetur alia via legitima ad Summum Pontificem, dummodò Proprijs Prælatis obedientia ſeruetur, donec Summus Pontifex aliud ſtatuat. Imò hoc eſt, quòd præcipuè dicta priuilegia concedunt.*

35 Ex dictis infertur, prohibitam eſſe appellationem ad Tribunal Domini Nuntij, non ſolùm per Bullam Vrbani VIII. citatam, vbi illum *excludit nominatim*, verùm etiam per alias, cùm enim in aliquibus earum interdicatur appellatio ad Sedem Apoſtolicam, & ipſe qui eſt Summus Iudex Ordinarius voluntariè & piè ſe ipſum à Iudicio harum cauſarum ob commune Religionum bonum excludat, manebunt etiam vtique excluſi quicunque alij Iudices Apoſtolici, quantàuis ſint præditi Superioritate & prælaturà, præterquàm quòd in priuilegio Bonifacij IX. & Leonis X. excludendo appellationem dicatur: *Coram quocunque Iudice, qui non ſit de dicto Ordine* (nimirum S. Dominici.) quæ verba in rigore ſignificant, quemcunque alium Iudicem

cem excluſum eſſe, qui intra Religionem non ſit. Ita tenent Gislenius in praxi crim. cap. 9. num. 9. Sanchez vbi ſuprà num. 108. Noſter Thomas à Ieſu tract. 3. cap. 17. num. 5. & nouiſſimè noſter Lezana tom. 1. quæſt. reg. cap. 9. nu. 6. & alij. Hoc tamē intelligitur in caſu quo Nuntius non habet maiorem, ſpecialem & extraordinariam à Suà Sanctitate Iuriſdictionem ſuprà recenſita priuilegia, quam enim ſi haberet, ad illum poterit appellari iuxta formam ſuæ Iuriſdictionis, & obſeruando debitum ordinem in illis caſibus, in quibus eſt conceſſa appellatio. Quà verò ratione hoc ſciri poſſit, an videlicet illam habeat, nec ne, videri poteſt in Dianà 3. par. tract. 2. reſol. 68. Bobadilla in Politicà lib. 2. cap. 18. num. 207. Couarruu. quæſt. pract. cap. 35. num. 4. Azor. part. 1. lib. 5. cap. 14. quæſt. 4. Thomas Sanchez tom. 2. Conſil. lib. 6. dub. 8. num. 9. Henriquez lib. 10. cap. 27. num. 2. & etiam cap. nobiliſſimus, diſt. 97. & ibi Gloſſ. verb. ſignatis ad noſtrum enim intentum dicta ſufficiunt.

36 Concludo hoc caput & hanc primam partem Tractatus notando, quòd licet P. F. Ioſeph à S. Marià in ſuo Tribunali tract. 5. c. 11. §. 5. P. F. Martinus à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 18. num. 10. loquendo de ſententià iuſtà dicant, quando non datur per modum correctionis, ſed exemplaris punitionis cæteris ad terrorem, & ad ſatisfaciendum ſcandalo, ſicut quando aliquis ob grauiſſima delicta expellitur è Religione, vel ſententia eſt condemnatoria ad triremes vel carcerē perpetuum, ſi Reus appellet, non ſolùm ſit cōueniens, ſed etiam obligatorium, admittere talem appellationem, & ſuſpendere executionem ſententiæ, donec videatur, quidnam determinet Iudex ſuperior, ad quem facta eſt appellatio: ego tamen non repetio fundamentum talis obligationis, & cōuenientiæ, ſed ſuppoſito, quod proceſſus ſint bene ſubſtantiati, abſque eo, quòd admittatur appellatio iudicialis, ſētentia poteſt executioni mādari, maximè cum ius & Bullæ Pontificum plerumque abſolutè loquantur, & ſi in cauſis mortis ac ſimilibus inter ſæculares non admittitur appellatio, quando ſententia iuſta eſt, non apparet ratio ſufficiens, cur inter Religioſos admittenda ſit, non obſtante, quòd pœnæ grauiſſimæ ſint. Nec illud quod pro ſuà ſententià allegat P. F. Martinus à S. Ioſeph ex cap. de Priore, de appellat. fauet, quia ibi Alexander III. loquitur de quodam Priore, qui facto proceſſu contra vnum Canonicum Regularem, non ſolùm non admiſit factam appellationem, ſed vt ab appellatione deſiſteret, adeò inhumaniter eum tractauit, vt eum omnibus veſtibus ſpoliari iuſſerit vſque ad induſium, excedendo in hoc limites ſuæ poteſtatis; & cùm hic caſus non ſolùm manifeſtum grauamen Reo illatum contineat,

ſed

ſed etiam iniuriam grauem contra Supremum Iudicem, ad quem Canonicus appellauerat, Pontifex iniuriam ſibi factam diſſimulans declarauit, Priorem illum nō ob non admiſſam appellationem puniendum eſſe, ſed *propter ſuas enormitates manifeſtas quæ* nec ad correctionem nec punitionem pertinebant. Ita hoc caput explicat Pater Alderete vbi ſuprà num. 14. & 15. aſſerens, hanc eſſe illius genuinam & germanam interpretationem, abſque eo quòd aliquid in oppoſitum reperiatur in cap. licet, de Offic. Ordinar. quod aliqui citant: additque, quòd Doctores aliter ſentientes *mentem Pontificis non ſunt aſſecuti, eo quòd Conſtitutio ipſa in Decretalium libro fuerit truncata, & verborum proprietatem minimè penetrârunt*. Rationem dat his verbis: *Nihilominus Romanus Pontifex conſiderās, quàm neceſſaria ſit in Religione regularis diſciplina, & morum Correctio, & ſuffugia in eis amputare oportere, minimè arbitratus eſt ad ſuam iniuriam pertinere, ſi tàm malè acceptus fuerit in Religione, qui à correctione appellauit & ideò præcepit, nullam ob hoc pœnam Priori eſſe inſligendam*. Et ſtatim numero ſequenti ſubiungit: *Vnde conſtat, illam decretale non agere de appellatione interpoſitâ propter iniuſtam Correctionem, ſed extra caſum Correctionis*. Et concludit: *Hanc noſtram explicationē ſentiunt aperte Innocentius, Ioannes Andreas, Butrius & Abbas in eodem cap. de Priore*. Vnde infertur, determinationem huius Capitis non ſolùm non fauere Authori illam pro ſe aſſerenti, ſed potius refragari.

37 Nec etiam differentia, quam afferunt præfati Patres, habet locum in rigore iuris; quia quando hoc Religioſis in causâ Correctionis interdicicit appellationē, includit etiam punitionem ſine vlla limitatione, ſuppoſito, quod punitio iuſta ſit, vt conſtat ex cap. ad noſtram, de appellat. vbi dicit idem Pontifex Alexander III. *Mādamus quatenus ſi quādo quilibet ſubditorum tuorum ad remedium appellationis conuolauerit, non ideò minus eum iuxta tenorem mandati, quod in prædictâ regulâ continetur, & inſtitutionem Ordinis corrigas & caſtiges*. Idem docent Abbas in cap. licet de Offic. Ordinar. Thomas Sanchez vbi ſuprà num. 102. Alderete num. 14. circa medium: præterquam quòd inconuenientia illa, quæ Summi Pontifices in Religionibus euitare prætendunt, admiſſâ appellatione etiam in cauſis grauiſſimis ſequantur, vt per ſe patet, ergò allata differentia caret fundamento, & multò magis, ſi ſententia iuſta ſit, ſicut ſupponitur in caſu, quo præfati loquūtur Authores. Quod tamen tenere videtur, eſt id, quod Alderete addit inquiens, quòd licet inter Religioſos ſe-

cun-

cundum Ius appellatio non habeat locum in cauſis Correctionis & punitionis, quales ſunt cauſæ criminales, bene tamen in ciuilibus: *veluti ſi Superior (ſcilicet Prouincialis) contra Religioſos aut contra Monaſterium procederet, præcipiendo bona aliqua Religionis tradere, aut vendere, aut aliquid aliud præciperet, quod ad morum correctionem non pertineret. In quibus caſibus* (ſi mandatum eſſet exorbitans) *appellationis remedium non denegatur, vt in dicto capite de Priore patet.*

FINIS PRIMÆ PARTIS.

AD

ADDITIONES

ADDITIO PRIMA,

Pro Numero XIII. ad Caput Octauum Primæ Partis.

VIX hoc opus Ordinis Iudicialis aſpexerat lucem, P.F. Martinus à S. Ioſeph Author ſecundæ ſententiæ relatæ numero tertio huius Capitis parum approbans impugnationes factas contra illam, & minus moderatus in verbis, quam ſtatui ipſius reformato conuenit, in defenſorio, quod fecit pro ſuo libro de Ordine Iudiciali, in fine Summæ de Sacramentis prætendit omninò perſuadere, quòd ſuam ſententiam tenet Panormitanus vbi ſuprà reijciendo illam expoſitionem & intelligentiam tàm exactam, quàm dedecam, aſſerens illam eſſe diuinatoriam. Et quia ego non prætendo fundare meam opinionem in verbis aliorum, ſed ſolidis rationibus, obſecro Lectorem, vt notet verba Panormitani ab hoc Authore num. 2. ſui defenſorij relata. *Ego verò* (inquit Panormitanus) *teneo cum Ioanne Andreà, quòd poſſit Prælatus excommunicare, & aliam Eccleſiæ cenſuram in denuntiatum exercere, ſi non vult ſe corrigere*, vbi aduertẽdum eſt, quò ſi Panormitanus expreſsè loquatur de delinquẽte occulto peccato ſolùm perſonali (cùm tamen non conſtet, eum de illo loqui) intelligendus ſit de Excommunicatione & cenſurà latà ſolùm coram duobus vel tribus, quibus conſtat de delicto, in caſu quo illud negaret, & nollet ſe corrigere, ſicut aduertit Soto vbi ſuprà num. 2. & verbis citatis immediatè adiungit, quod multum militat contra Auctorem Defenſorij, & fauet mihi, *Et ſi aliter non poteſt pœnitere, niſi priuetur officio, vel beneficio, poterit illo priuari ſecundum illud*

Chri-

Chriſti Matth. 18. *ſi Eccleſiam non audierit &c.* Vbi dubium nõ eſt, Panormitanum loqui de caſtigatione publicà, priuare enim aliquem officio vel beneficio neceſſariò importat publicitatem, dubitari etiam non poteſt, eum loqui in caſu, quo per talem publicam caſtigationem affulgeat ſpes emendationis in delinquente, ſicut conſtat ex verbis, *& ſi aliter non poteſt penitere*, quæ ſine vllà violentià intendunt dicere, ſi alià vià non ſe voluerit emendare, poterit hæc caſtigatio publica adhiberi. Si tamen per eam non ſperaretur emendatio, non dat Panormitanus licentiam vtendi illà. Vnde infertur, hanc doctrinam Panormitani eſſe illam ipſam ſuprà citatam pro tertià ſententià num. 8. quam ego vt ſatis probabilem admitto, ac proinde, quando per talem publicam caſtigationem non affulget ſpes emendationis in delinquente, ſed potius timetur, eum in deterius prolabendum, neque quidem per imaginationem tranſiuit Panormitano talis ſententia, quemadmodum Author defenſorij prætendit; ex quo patet meam explicationem diuinatoriam non eſſe, ſed in verbis Panormitani ſatis fundatam.

Et num. 3. admiratur Author defenſorij, quod citauerim Mirandam, de Ordine Iudiciali lib. 1. quæſt. 11. art. 8. concluſ. vltimà pro tertià ſententià, cùm tamen (inquit) clarè amplectatur meam, quæ eſt ſecunda. Non dubito, quòd hic Author illa verba quæ citat ex Mirandà in ſuum fauorem inuenerit in aliqua impreſſione vel antecedente vel ſubſequente illam, quà ego vſus ſum, factà Salmanticæ Anno 1601. per Andream Renaut, & aliam, quam poſtea vidi, in quà non habentur illa verba à Patre F. Martino citata, nec vlla cenſura contra opinionem Soti, & Bannez, imò illam ſequitur in ſequentibus verbis citatà quæſtione 11. art. 8. Vbi ante quartam concluſionem ait: *Sed dices, quid ſi ſubditus etiam nunc poſtquam eſt admonitus, & à Prælato correptus, & poſtquam crimen ſuum teſtibus poteſt comprobari, non ipſum fuerit confeſſus nec proponat ſe emendare, ſed proterue & pertinaciter neget? Reſpondeo, & ſit quarta Cõcluſio, in hoc caſu dicit Sotus vbi ſuprà & Aragon, & alii multi 22. q. 33. art. 8. Caietanum hic ſecuti, quòd ſi nulla ſperatur emendatio Fratris, ſed magis peruerſio & maior induratio timetur, & peccatum eſt ex iis, quæ ſolùm nocet peccanti, & nõ ex illis, quæ vergũt in perniciem publicam, & quod in tali caſu eſt à punitione ceſſandum, nec vlteriùs eſt progrediendum.* Et poſtquam hanc ſententiam Soti pro proprià poſuerat concluſione, ſubiungit, *ſed dices, quid ſi emendatio ſperetur? Reſpõdeo, & ſit vltima Concluſio, quãdo ex punitione emendatio fratris ſperatur, ſi à Prælato vlterius procedatur, procul dubio procedendum eſt aduerſus talem fratrem vià Iuris, & in hoc puncto, & caſu & in hoc articulo*

culo deſinit via correctionis fraternæ, & incipit via & Ordo Iudicialis inſinuatus à Chriſto Domino Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tamquam Ethnicus & publicanus. Vnde in hoc caſu ius eſt Prelato ſiue Iudici intrudendi talem ſubditum ſuum pertinacem in carcerem & iuridicè eum ſub cenſuris, & ſi opus fuerit, & expedire videbitur, ſub quæſtione tormenti interrogandi de tali crimine, & tandem confeſſum poteſt ipſum panâ Iuris damnare, vel abſoluere, ſi crimen non potuerit optimè probari, hæc fideliter Miranda.* Abſquè eo, quòd dicat aliud verbum in hoc pũcto. Vnde infertur, eum vel retractâſſe ſententiam Patris F. Martini, vel eam in alijs impreſſionibus expreſſiſſe, ſicut præſumo, & ſuppoſito, quod ego non viderim illam, quam habuit P. F. Martinus, nec viderit ille eam, quam ego habui, bene potuit admirari. Sed quidquid ſit de hoc, etiamſi ſit ſententia Villalobos, ſicut prætendit, ego tamen exiſtimo, non eſſe ita in rigore, ſicut iſte Author intendit, ſed quando in illo loco, quem citat dicit, in ſecundâ parte tract. 4. diff. 14. concluſ. 4. quòd poſſit iudicialiter denunciari, loquitur de delicto occulto, quod nocet denuncianti, in quo habet Ius petendi ſatisfactionem per viam Iuris, ſi non poſſit aliâ viâ, qui modus loquendi eſt vſurpatus à Trullench citato capite ſequenti num. 12. circa medium, & in hàc opinione magis me confirmo, quia Villalobos magis infra tract. 14. diffic. 6. num. 5. dicit, *Aduerta ſe mas, que aunque el delito ſe pueda prouar con dos teſtigos, ſino ay infamia, no ſe puede reuelar, quando ſe procura el caſtigo del delinquente, como ſe colige del capitulo qualiter & quando. el ſecondo de Accuſatoribus, mas quando ſe pretende ſola la enmienda, lo puede y deue decir al ſuperior como a Padre,* ergò doctrina Villalobos, quem citat iſte Author cum hàc concordanda eſt, ad hoc vt bene intelligatur. Verùm ego volo abſtinere ab interpretandis his Authoribus. Nec cenſuro hanc opinionem ſecundum quod reperitur in primâ impreſſione, ſolùm dico, quòd mihi difficilis viſa ſit, eo quòd eſſet deſtituta Authoribus, qui illam clarè aſſerunt in eo rigore, quo vult P. F. Martinus, nec non illis, qui ſe accommodant Sacris Canonibus & legibus veræ charitatis, eo quòd difficulter apud ſimiles cum tali expreſſione reperiri poſſit: ſi dictus Author illos inuenerit, eoſque intelligat ſuo modo & non meo, quid aliud agendum eſt, niſi remittere Lectorem ad hoc, vt legat fundamẽta vtriuſque ſententiæ, & ſuum conſulat conſcientiam in Electione atque praxi.

Addam ſolùm in confirmationem mei dicti aliud nouum fundamentum, nam ſi denuncians Euangelicus in huiuſmodi peccatis ſolùm perſonalibus & ſecretis poſſet fieri denuncians Iudicialis & publicus, deberet eſſe propter

vnam ex his tribus rationibus, vel propter correctionem & emendationem delinquentis,& hoc non, quia ſupponitur deteriorandus: vel ne illius delictum maneat impunitum, & hoc etiam non valet, quia non poteſt dari delictum ſolùm perſonale,quod Prælatus non poſſit debitè caſtigare coram illis, qui illud ſciunt,quemadmodum cap.7. num. 5. dictum eſt:vel tandem eſt propter bonum, quod ex publica caſtigatione percipit Cómunitas, quatenus ex illà incutitur metus cæteris, ne ſimili modo delinquant, & neque hoc aliquid valet, primò propter magna incõuenientia,quæ ex hàc doctrinà ſequuntur, nimirum poſſe denunciari & caſtigari aliquem in peccatis non exceptis nullà præcedẽte infamià, quod iam ſufficiẽter c. 7.impugnatũ eſt. Nec valet dicere, quòd in hoc caſu incorrigibilitas delinquentis ſtet pro infamià vel Accuſatore ficto,nam ſicut ex eo, quòd peccatum ſit ſecretum & ſolùm perſonale, nec iſtis duobus vel tribus, qui illud ſciunt, nec Prælato præbet Ius ad publicandum illud ante incorrigibilitatem ita nec poſt ipſam, quia tàm ſecreta eſt incorrigibilitas quàm delictum, nec magis nocet vnum Cómunitati, quàm alterum, ergò numquam poterit publicari nec incorrigibilitas, nec delictum, maximè quando non affulget ſpes emendationis in delinquente per publicam caſtigationem. Dicere autem, maius bonum ſequi Communitati ex eo quòd incutiatur metus & imponatur frænum cæteris per publicam caſtigationem, quàm ex famà & bonà opinione particularis delinquẽtis, ac proinde illud huic anteponendum eſſe, etiamſi delinquens deteriorandus eſſet, ego exiſtimo omninò falluni non ſolùm propter doctrinam numeri 12. huius capitis & ſequentis præcipuè à num. 16. quòd nempe maiora damna proueniant Communitati, quàm bona ex ſimilibus publicis animaduerſionibus, verùm etiam quia meo videri tolleretur totaliter Correctionis fraternæ ordo: & hoc quidem ſatis efficaciter probatur ex prædictà ſententià,nam ſecundum illam maius eſt bonum, quod ſequitur ex publicà caſtigatione, etiamſi peccatum ſit ſecretum, & ſolùm perſonale, quàm fama proximi, aliàs enim publicè caſtigari non poſſet, ergò etiãſi talis delinquens emendaretur & corrigeretur per ſolam denunciationem Euangelicam & ſecretam, poſſet tamen ab iſtis duobus vel tribus, quibus conſtat delictum, iudicialiter denunciari, & Iudex per præcepta ad talem denunciationem obligare poſſet, ne ſcilicet Communitas tanto bono priuaretur, quod ſequitur ex metu & terrore in cæteris. Antecedens eſt fundamentum principale iſtius ſententiæ, Conſequentia videtur legitima, quia quotieſcunque occurrunt duo bona, vnũ reſpectu alicuius particularis, alterum reſpectu Communitatis,& hoc præponderat, poteſt & debet vnuſquiſque procurare maius bonum

num

num Communitatis,etiamſi ceſſet minus bonum particularis, vel illi immineat damnum aliquod minus: & hoc dictat Ius naturale, quemadmodũ patet in partibus, quæ ob tuendum bonum totius exponuntur grauibus malis. Et quod magis vrget tunc, cùm poteſt obtineri bonum Commune, & illud quod principale bonum eſt in particulari, etiamſi particularis debeat pati aliquod damnum, vel malum minus principale, ergò etiamſi delinquens maneat correctus & emendatus per denunciationem Secretam & Euangelicam,quod eſt illius principale bonum, & ex publicatione delicti ſequatur infamia, quod eſt malum minus principale, debet tamen cum hoc malo miſceri & confundi, ne Communitas tàm ingenti priuetur bono, quod ſequeretur ex publicà caſtigatione delinquentis emendati ob terrorem & frænum cæterorum. Hanc conſequentiam non concedet P. Martinus, eo quòd deſtruat ordinem Euangelicum, ergò nec etiam debet concedere antecedens, ex quo ſequitur per bonam illationem. Propterea Authores tertiæ ſententiæ, qui admittunt denunciantem Euangelicum poſſe fieri Iudicialem, quando eſt ſpes, quòd per tale medium delinquens ſit emendandus,non admittunt hoc propter bonum, quod percipit Communitas ex publicà caſtigatione (ſupponunt enim hi Authores ex talibus delictis Communitatem maiora percipere damna, quàm bona,propter eorum publicitatem)ſed propter bonum ſpirituale correcti, & caſtigati, quod maioris momenti eſt,quàm propria ipſius fama. Ac proinde ſi illud obtineri non poſſit,niſi cum diſpendio huius, probabile eſt, quod per tale medium prætendi & procurari poſſit, quia bonum ſpirituale emendationis multò maiùs eſt, quàm bonum temporale famæ.

Numero 8. Author defenſorij ita inquit: Volo ſupponere gratis, quod in hoc caſu malè faceret denuncians Euangelicus, ſi fieret Iudicialis. Addo nunc,caſu quo denunciatio eſſet iniuſta,Iudex tamẽ non malè facere illam admittendo,quia per denunciationem Iuridicam habetur notorium Iuris, quod agit vices denunciatoris ficti,& maioris roboris eſt, quàm infamia, citatque pro hàc ſententiâ Alexium & alios Authores. Verùm quia hæc doctrina efficaciter impugnata fuit capite 9. per totum, præcipuè à num. 16. non cogit hìc ad maiorem impugnationem.

ADDITIO SECVNDA

Ad Caput Nonum.

HIc aduertendum eſt, quòd P.F. Martinus à S. Ioſeph ſupracitatus pro primà ſententià num. 12. in ſuo defenſorio ſe demonſtret offenſum, eo quòd dixerim, eum ſequi primam ſententiam tanquam probabilem, quod non tranſiuit ipſi neque quidem per imaginationem, & quia ego non volo contendere verbis, ſed ſolidis rationibus, fideliter referam illa, quæ memoratus Author habet cap. 5. in ſuo Epitome à num. 20. incluſiuè vſquè ad num. 22. incluſiuè, poſtquam ſecutus eſſet opinionem communem, ſecundum quam requiritur, vt infamia præcedat in delictis occultis præter ea, quæ excipiuntur, & ibi referuntur, ſuntque communia, ſequentia adiungit. *Mas de lo que pensè me alargo entratar del modo de proceder acerca de la inquiſition particular, porque es el que ordinariamente praticam los Prelados. A algunos de ellos he viſto tan ſcrupuloſos y cenidos con la dotrina commun, que gaſtan muchiſſimo tiempo en deslindar, ſi la infamia llegò a ſer de tantos, ſi eran o no tan calificados los Religioſos, de quien procedia, que nunca acaban de quietarſe ni ſe determinan à proceder, y ſe quedan los exceſſos por caſtigar cō gran daño de la Religion. Haſta a ora he referido lo che dice el derecho y los que ſcriuen ſobre el, pero es neceſſario aduertir, que fuera de los dichos ay graniſſimos autores, que eſeñan, que el ſuperior puede proceder de officio a inquiſicion particular en peccados ſecretos ſin que preceda infamia, y cita algunos y luego proſigue, y aunque Soto y Nauarro ſiente que el proceder de officio ſe entiende ſolamente en crimines notorios o diuulgados por infamia por el Capitolo qualiter & quando de Accuſationibus, ay autores graues que affirman que la coſtumbre ha introducido en toto el mundo, que los ſuperiores inquieran de officio de peccados ocultos ſin que preceda infamia, o petition de fiſcal, y que ſe guarda aſi en el fuero Eccleſiaſtico en toto el mundo, lo affirma Bernardo Dias in praxi cap. 6. nu. 3. y otros, y anade Bernardo Dias, que ſi ſolos los delictos de que ay infamia, ſe hauieran de caſtigar, muchos quedaran ſin caſtigo, y la naturaleça humana inclinada al mal ſi deslijara en graues crimines, y no ſi pudiera viuir*

ſe-

ſeguramente, y que eſta peſa mas que la fama de los particulares.

Para prouar lo dicho ſe da otra razon apretada, y es que el proceder a inquirir precediendo infamia es coſa ſolamente determinada por el derecho poſitiuo, y no por el natural y diuino, porque aunque es cōforme a eſto y al natural lo que determina el poſitiuo, es coſa que no eſta mandada en parte alguna por derecho diuino, como lo aduierten bien Sotto y otros. y arriba en el cap. 4. num. 8. ſe a viſto, quan amplos priuilegios tienen las Religiones en orden a proceder en los proceſſos y delictos de los Religioſos ſolà rei veritate inſpectà, adonde ſe declaro, como ſe entiende eſto: y importa mucho para entender lo que ſe va tratando, de mas de que eſtando (como va dicho) pueſto en coſtumbre proceder de officio ſin que preceda infamia puede introducir la coſtumbre lo miſmo que la ley.

De mas de lo qual aun ſin alegar raçones tan apretadas han tenido hombres doctos que ſe puede inquirir ſpecialmente contra Religioſos ſin preceder infamia, la raçon que dan, no es poco fuerte, y es, que deſpues de auer ordenado Inocencio III. no ſe hicieſſe inquiſition particular ſin que precedieſſe infamia c. qualiter & quando, anadio hunc tamen ordinem circa Regulares perſonas non credimus vſquequaque obſeruandum, que (cum cauſa requirit) facilius & liberius poſſunt ab adminiſtrationibus amoueri. Pues ſi contra el delicto oculto del ſuperior regular ſe puede proceder y quitarle el officio, ſin que preceda infamia, ſiendo mas neceſſaria la conſeruacion de la fama en los Prelados, como lo affirma en el dicho cap. el miſmo Inocencio, porque non ſe podra hacer lo miſmo con los demas ſubditos regulares, El Padre Alderete lib. 1. cap. 7. à num. 23. de algunas deſtas raçones y conuencido con ellas dice, tiene por mas verdadera eſta opinion de Iuan. Andrea, aunque deſpues en el nu. 26. es contrario a ſi miſmo. He tradado la materia con la maior claredad, que me ha ſido poſſible para aiudar a los Prelados e Scrupuloſos, que aunque me parece mui acertado, que ſe ſiga el camino ordinario, de que preceda infamia a la inquiſicion particular mirando por la opinion y fama de los Religioſos, con todo eſto no es bueno ceñirſe demaſiado. Lo que importa es proceder con libertad chriſtiana ſin temer donde no ay para que. haſta a qui ſon palabras de eſte autor, cuius doctrina manet ſatis impugnata in hoc capite, de quo ego miror, eſt, quòd ſe ſentiat offenſum, eo quòd ego dixerim, eum exiſtimare probabilem ſententiam affirmātem, quòd non requiratur infamia in peccatis occultis, cùm tamen in gratiam & confirmationem illius fecerit totum diſcurſum præcedentem? quòd ſi dicat, ſe per hoc voluiſſe tollere ſcrupulos & adiuuare Prælatos, peto, quomodo tollat ſcrupulos cum illà doctrina, ſi ſen-

ſentit eam non eſſe probabilem? quomodo illos animat? cur illam confirmat cum tot rationibus & textibus? quomodo eruit illam conſequentiam ex capite qualiter & quando? quomodo inquit, multum importare, quòd procedatur cum libertate Chriſtianà, & non trepidetur timore, vbi non eſt timor? ergò ſentit illam ſententiam eſſe valde probabilem, totus enim diſcurſus illius hoc indicat, & parum intereſt, quòd hoc verbis formalibus non aſſerat, dummmodo id re ipsà oſtendat, illudque probet tot rationibus, animando ſuperiores ad hoc vt illum ſequantur; ac proinde in vanum ſe defert dit, & negat id, quod in ſuo libro tàm apertè fatetur plenis buccis, & hoc quid eſt aliud, quàm quod excluſum fuit per porticum, admittere per feneſtras?

Aduertendum hìc, quod, licet cum hoc terminandum ſit cap. 9. in fine tamen n. 6. eiuſdem capitis, quod concluditur cum S. Thomà addenda ſint ſequentia, & propterea non mihi ſatisfacit doctrina Peirini de ſubdito & Prælato to. 2. cap. 2. formular. n. 2. vbi inquit, quòd in omnibus delictis, de quibus mentionem fecimus in cap. 5. à num. 6. præcedere debeat Correctio fraterna, ſi ſecreta ſint, & habeatur ſpes obuiandi per illam omnibus nocumentis, non tamen neceſſum ſit talem ſpem remediandi eſſe certam, ſed ſufficiat eſſe probabilem verba ilius ſunt, *ſed non puto eſſe neceſſarium ſcire certò etiam in his caſibus* (facta relatione omnium eorum, quos poſuimus in cap. 5. num. 6.) *fore emendandum, ſed puto ſatis eſſe, quod corrigens habeat ſpem probabilem emẽdationis, ſicut in aliis peccatis, nam cùm iſta certitudo poſſit vix haberi, vix poterit dari caſus in hac materià, in quo dicta Correctio ſit adhibenda, cùm tamen ſæpius probauerim, omnem caſum, etiam hæreſis admittere ante denunciationem Correctionem fraternam.*

ADDITIO TERTIA

Ad Caput Decimum in fine num. 10.

AD hoc propoſitum digna notatu eſt doctrina Peirini de ſubdito & Prælato to. 2. cap. 2. formular. n. 8. valde conſona legibus charitatis & muneri Paterno ac officio Aduocati, quod prælati Regulares debẽt exercere. *Prælatus* (inquit) *antequam denunciationem Iuridicam admittat, à quà-*

quacunque perſonà illa fiat, debet denunciantem interrogare, an Correctionem fraternam per ſe vel per interpoſitam perſonam adhibuerit, quòd ſi dictam Correctionem indebitè omiſerit, non debet Iuridicam denunciationem admittere, ſed ſolùm Euangelicam, ita Thomas à Ieſu de Viſit. Reg. tract. 1. cap. 17. num. 5. imò ait Griſol. de Iudic. regul. cap. 16. num. 68. quòd debet denunciantem interrogare præſtito iuramento. Quã doctrinam hauſerunt ex Caiet. 22. quæſt. 33. ar. 7. in reſp. ad 1. & ego ei libenter ſubſcribo, nam docet in Religionibus omnia per charitatem gubernari, & malignis pro poſſe eſt reſiſtendum. Vnde quando Prælatus olet, denunciantem eſſe malignum, quantæcunque ſit authoritatis, non debet eius denunciationem admittere, neque etiam audire debet denunciantem, qui denunciat virum eximium ac probatæ vitæ, & per plurimos annos in Religione laudabiliter conuerſatum, & hoc quamuis denuncians ſit vir eminentiſſimus, & aliàs piiſſimus, aliquando etiam iſti tales (vaſa enim lutea ſumus omnes) ſe præcipitant in proximi oppreſſionem & depreſſionem, quod lugendum quidem eſt, ſed compatiendum noſtræ fragilitati: Hæc præfatus Author ſatis piè & religioſè.

ADDITIO QVARTA

Ad Caput Decimum tertium.

LIcet creare notarios pro omnibus cauſis, qui in Religionibus vocari ſolent Secretarij, ſpectet ad Summum Pontificem, Imperatorem, Reges, & Principes Supremos, & ad eos, quibus eorũ poteſtas communicata eſt, & Religioſi ſecundum commune dictum ab hoc miniſterio excluſi ſint, cùm reputentur veluti mortui huic mundo, l. de creationibus, C. de Epiſcopis & Clericis, ob idque non ſe debeant immiſcere negotijs ſæcularibus. l. repetita C. de Epiſcop. & Cleric. nihilominus in Religionibus duo poſſunt eſſe genera notariorum; primum genus eorum, qui dicuntur & ſunt vniuerſales pro totà Religione, vel pro quàlibet prouinciâ, qui nominari poſſunt à Generali vel Vicario Generali pro toto ordine, vel à Prouinciali pro ſuà prouinciâ, & poſſunt eſſe plures vel vnus ſecũdum quod fuerit expediens, & hoc ſolùm in ordine ad notificanda quibuſcunque perſonis Eccle-

ſia-

ſiaſticis & ſecularibus indulta, priuilegia, & gratias Ordini proprio conceſſas per Romanos Pontifices, & facienda ea omnia, quæ neceſſaria fuerint ad authenticandas copias & bullas, ac priuilegia apoſtolica, quæ vt authentica ſint, concedentur cum ſubſcriptione alicuius Notarij publici, quibus in omnibus Tribunalibus fides adhibenda eſt, ac ſi per Notarios publicos Apoſtolicos facta eſſent, pro talibus enim habendi ſunt iſti Religioſi in virtute Bullæ Pij V. cōceſſa Generali, Vicarijs & Prouincialibus Ordinis S. Dominici, quibus gaudent etiam cæteri Ordines, qui participant in Priuilegijs, quam Bullam refert ad litteram Cherub. in 2. tom. Bull. citās aliam ſimilem Iulij III. & Pierinus tom. 2. de priuil. ad conſt. 9. Pij V. & quamuis hic Author ſentiat, quòd in virtute talis Bullæ poſſint etiam Prælati immediati creare notarios probetque ſatis diffusè in formular. Prælat. litterà N. num. 3. contrarium tamen tenet doctiſſimus noſter Lezana tom. 4. Summæ verb. notarius num. 3. quia Summus Pontifex ſolùm nominat ſupradictos. Hi Notarij perpetui ſunt, niſi amoueantur per memoratos ſuperiores, qui illos amouere poſſunt, quemadmodum notat idem Lezana num. 9. pendent enim ab ipſis ſicut in fieri ita in eſſe & conſeruari. Verum eſt, quòd tale priuilegium per non vſum ſaltem in Hiſpanià de ſuo robore multum perdiderit, quamuis dici non poſſit annullatum, propter ea, quæ in capite 27. n. 12. dicta ſunt.

Secundum genus eſt eorum, qui dicuntur & ſunt Notarij vel Secretarij pro caſibus particularibus intra Religionem, & nominari conſtituique poſſunt à quolibet Prælato etiam immediato in ordine ad ea, quæ tangunt eius Iuriſdictionem. Ita Portel verbo Notarius num. 2. Idem tenent Iudices Eccleſiaſtici & ſæculares pro caſibus particularibus ſui officij, ſimiliter Lezana vbi ſupra num. 4. & 5. hæc eſt praxis ac conſuetudo recepta in omnibus Religionibus. Ita Noſter Thomas à Ieſu tract. 5. cap. 2. n. 10.

Hic aduertatur, quòd illi, qui ad præfatum munus nominandi & eligendi ſunt, debeant eſſe perſonæ prudentes, timoratæ conſcientiæ, & notitiam habentes eorum, quæ ſpectant ad eorum miniſterium, fideles & tenaces ſecretorum, ex oppoſito enim plura inconuenientia ſequi poſſunt, quæ imputabuntur Superiori, qui illos elegit, quemadmodum notat Bart. in l. fin. C. de Tabella. Angelus verbo Notarius & Lezana vbi ſupra n. 5.

Huculque dixi in meà primà impreſſione, ſed propter memoratum Patrem F. Martinum à Sancto Ioſeph, qui num. 10. ſui defenſorij ſe ſenſit offenſum inquiens, me ipſum perperam citâſſe numero præcedenti, eo quòd ipſe non dixerit, eſſe de ſubſtantià Iudicij, exigere Iuramentum fidelitatis à Secretario vel Notario, & hoc ne-

que

que quidem aſſeruerit Alderete, quem etiam citaui, cogor reſpondere, & aliquid amplius dicere. Pro primo refero ipſa verba Alderete vbi ſupra, quæ ſunt ſequentia. *Ipſe ſuperior eliget virum induſtrium & fidelem, cui hoc munus Notarii imponat, à quo iuramentum exiget de Notarii officio fideliter exercẽdo; nam propter hoc iuramentum fides illius publica & authentica habetur, c. ad audientiam, §. nos autem de præſcripti, Gloſſa in dicto cap. quoniam, verbo duos viros*, & citat alios Authores, *ac propterea*, (proſequitur) *Felinus ex Bald. & Abbate tradit, duos alios viros, qui vicem Notarii ſupplent debere fidelitatis Iuramentum præſtare, in dicto cap. quoniam contra duos viros*. Hæc Alderete, cuius verba ponderans doctiſſimus Portel vbi ſupra ſequentia addidit num. 2. *Optimè aduertit Alderete nu. 8. & 9. quod iſte Notarius creatus à Prouinciali v. g. & idem eſt de aliis, debet prius recipere Iuramentum fidelitatis, Iuramentum enim tàm eſt de eſſentià Notarij quàm de eſſentià teſtis; & in Iudicio ſæculari nullus Notarius admittitur abſque præuio Iuramento fidelitatis. Vnde Notarius in cauſis Religioſorum ſi non recipiat Iuramentũ in rigore nõ faciet proceſſum iuridicum ſubſtantialiter.* Hæc dicit Portel proſequendo ſententiam Alderete fundans ſe in illis verbis, nam propter hoc iuramentum fides illius publica & authentica habetur. Vbi bene & rectè ſentit, quòd id, quod actus Notarij facit publicos & Authenticos, ſit de eſſentià & ſubſtantià, hoc autem eſt iuramentum, & qui cõcedit illud primum, neceſſariò debet concedere ſecũdum. Idcircò Peirinus etiam non viſo Portel, non enim citat illum in notis in Bullam citatam Pij V. num. 9. inquit, *Nota circa modum iſtos Notarios creandi, quòd Superiores, ad quos eos creare pertinet, adhibitis teſtibus ſufficientibus & idoneis etiam ex Religione recipiunt Iuramentum ab eo, qui in Notarium creandus eſt, vtpote quod eſt de eſſentià talis officii, vt bene Alderete lib. 5. de diſcip. c. 8. n. 8. & 9.* ac proinde iiſdem verbis Portel Peirinus ſentit eſſe ſententiam Alderete, Iuramentum eſſe de eſſentià & ſubſtantià, ad hoc vt actus per Notarium ſcripti faciãt fidem publicam & authenticam, ergò ego non male citaui Alderete, ſuppoſito, quòd illum non malè citauerint Authores tàm graues, ſicut Portel & Peirinus, & quòd ego non malè citauerim P. F. Martinum pro iſtà ſententià, clarè patet ex illius verbis in cap. 4. ſui Epitomes num. 9. tractantis de hoc puncto, vbi inquit, *à Notario debet Prælatus exigere Iuramentum fidelitatis in ordine ad ſuum officium fideliter peragendum, nam in virtute huius Iuramenti adhibetur illi fides publica & authentica cap. ad audientiam Ss nos igitur*, cũ reliquis, quæ refert Alderete. Si ergò præfatus Author eadem verba habet quæ Al-

Alderete,& in illis manifeſtè continetur, Iuramentum eſſe de ſubſtantià, & eſſentià ad hoc vt Notarius faciat fidem publicam, & authenticam, cur conqueritur, quòd ego dicam, eum tenere eamdem ſententiam? Licet ille non dicat,me hoc dicere,ſicut nec etiam dixit Alderete,coacti tamen ſunt Portel & Peirinus iudicare, eum ita ſentire,ſicut ego ſentio,ex quibus patet hunc Authorem quærere occaſionem faciendi defenſoria etiam in illis rebus, in quibus neceſſitas nulla cogit, & quod ſpecialiter vrget me, eſt, quòd in defenſorio nō referat omnia verba, quæ habet in Epitome ſubticendo nimirum, quòd Iuramentum faceret fidem authenticam, quod tamen vnum ex illis eſt,quæ magis importabant, & ſi iſte Author clarè dicit,per Iuramentum dari fidem publicam & authenticam illis, quæ per Notarium ſcribuntur, ergo ſine Iuramento talis fides non datur, ergò nullius roboris & valoris erunt, quod nihil aliud eſt, quàm Iuramentum eſſe de ſubſtantià.

Non inuenietur vllus ſuperior ſiue ſæcularis ſit, ſiue Eccleſiaſticus, qui creet Notarios vel Secretarios,etiam ipſe Romanus Pontifex,ſicut bene aduertit tradendo formam Speculat. lib. 2. decretal. titulo de Inſtrum.edit. num. 37.§. ſed quæro, à quibus facto prius examine non exigatur Iuramentū fidelitatis, priuſquam conſtituantur Notarij,& accipiant poſſeſſionem, & hæc eſt vna ex principalibus cauſis, ob quas illius dictum valet per duos teſtes in hoc, in quo certificat,& fidem facit, imò plus creditur dicto illius,quàm ipſi Iudici; quemadmodum Doctores affirmant.

Officium Secretarij eſt, ſcribere omnes actus Iudiciales, & ſubſcribere cum iiſdem, quæ dicētur tractando de examine teſtium & Rei; & cæteras actiones. Notare autem debent Notarij, quòd in proceſſibus vel Inſtrumentis publicis non poſſint aliquid addere vel demere,niſi in rebus, quæ neceſſariò addendæ, vel demendæ ſunt,ſine ordine Superioris vel Iudicis. Item ne mutent litteras ponendo alias earum loco, nam licet hoc fieri poſſit in illis rebus, quæ ſubſtantiales non ſunt, & in illis locis, quæ variationis alicuius ſuſpicionem generare non poſſunt, quando conſtat manum & atramentum eſſe eadem, ſicut aduertit Socinus p.2. lib.5.decretalium ad cap. vltimum ex conſcientià de crimine falſi num. 9. melius tamen eſt, ſimilia delere & ponere in diſtinctà lineà id quod fuerit neceſſarium, apponendo deinde in fine & dicendo,ſe illa deleuiſſe, & ſpectare ad lineam, & illa quæ delentur,ita eſſe debent, vt legi poſſint,& diſcerni queant, & notat Hoſtienſis citatus & approbatus per eumdem Socinum nu. 11. quòd hodie eſt præceptum, quòd in litteris Domini Papæ nec in magno numero,nec in modico audeat quis manum apponere, etiam litteram vnicam vel dimidiam

diam vel punctum vnicum addẽdo, cancellando, diminuẽdo, complendo aut mutando, exceptis officialibus, quibus hoc permiſſum eſt; alioquin manum apponens ex canone lato in Curià Romanà ipſo facto ſententiam Excommunicationis incurrit, quę non poteſt per aliquem citra Sedem Apoſtolicam relaxari, & quòd difficillimè abſoluantur tales ſine pœnà, vt dixi in cap. lit. de fide inſtrumẽtorum. Aliud aduertit Socinus notatù dignum nu. 23. his verbis. *Et aduerte, quia fortiter errant Notarij, qui in protocollis & Originalibus in margine aliquam ponunt interlineaturam, quia non eſſet illi fides adhibenda, licet etiam videatur ſcripta manu eiuſdem Notarij, quoniam de facili potuiſſet aliquis ſimilem interlineaturam facere, vel facere litteram ſimilem litteræ illius Notarij, vt dicit Textus in authent. de Inſtrument. Et propterea ipſemet Notarius facile potuiſſet ad inſtantiam alicuius perſonæ addere; prædicta tamen ſemper arbitror limitanda, niſi ex præcedentibus vel ſubſequentibus aliud appareret, vt ſupra dixi*, hæc Soc. vbi etiã aduertit, quòd quotieſcunque Notarius aliquid delet vel addit ex his, quę poteſt, in fine debeat expreſſam facere mentionem illorum eorundem verborum, quæ deleuit, vel addidit, & non ſufficit dicere, quòd totum quod deletum eſt & intra lineaturam poſitum, in tali paginà valeat, quia paria ſunt, non facere aliquem atteſtationem ſeu excuſationem expreſſam, ac obſcurè vel dubiè illam facere. Debet etiam ſe ſubſcribere Secretarius in fine cuiuslibet Actus Iudicialis, v. g. in fine Examinis cuiuſcumque teſtis, notificationis, &c. & non ſufficit, quòd ſe ſubſcribat ſolùm in fine totius proceſſus. Ita Rodriguez & Perſellus, quos ſequitur noſter Lezana vbi ſupra num. 11. licet oppoſitum ſentiat Peirinus.

Maximoperè autem Notario vel Secretario curandum eſt, ne relinquat ſcripturas ad proceſſum ſpectantes in loco aliquo, vbi videri poſſint ab alijs, & hoc propter multa inconuenientia, quæ inde ſequi poſſunt, tali enim modo veniretur in notitiam Teſtium, & aliarum rerum, quæ ſub ſecreto manere debent, debet igitur ſimiles ſcripturas ſub aliquà claue tenere cuſtoditas, vbi ſecuræ ſint.

Formularium & ſtylus à Notario vel Secretario obſeruandus in quàlibet actione, habetur in ſecundà parte ſuis proprijs locis.

ADDITIO QVINTA

Ad Caput decimumquartum.

QVoad hoc an ſcilicet denunciator Euangelicus poſſit eſſe teſtis in causà, quæ iam tranſijt in Iuridicam, diuerſa ſunt placita, nam Aragonius 22. quæſt. 33. art. 8. ſentit, quòd non poſſit, & hæc opinio non diſplicet Peirino in formular. præſtat. cap. 2. nu. 9. litt. D. vbi poſtquam retuliſſet ſententiam affirmatiuam & negatiuam cum ſuis Authoribus loquendo in omni genere denuntiationis dicit, *prima itaque ſententia poteſt amplecti in denunciatione Euangelicà, vel etiam in denunciatione Iuridicà in cauſis leuibus, in quibus neque dedecus, neque grauis pœna timetur, ſed ſolùm agitur de pœnis ſalutaribus*, & ſtatim proſequendo concludit, *& aduerte, quòd Doctores pro vltimà ſententià citati præſertim Aragon nolunt, vt Denuntiator admittatur in teſtem v.g. ſi quis Prælato tamquam Patri denuntiauit delictum aliquod, quod quidem delictum deinde ſit ab alio eidem Prælato tamquam Iudici denuntiatum, non poteſt in hoc ſecundo Iudicio examinari tamquam teſtis, qui Prælato tamquam Patri illud idem delictum denuntiauit, quia ſemper habetur tamquam ſuſpectus: Vnde cùm non poſſit intellectus noſter vertices humanæ mentis penetrare, tutius eſt, vt prudens & charitatiuus Prælatus non examinet denuntiantem in foro Iudiciali cum periculo damnificandi proximum in re graui.* Hucuſque Peirinus; & licet hæc ſententia ſit communis, pauci tamen caſus erunt dabiles, in quibus ponderando qualitates denuntiantis & denuntiati ſequenda ſit, quod relinquitur Prudentiæ Prælati. Regulariter tamen loquendo opportet ſequi ſententiam communem, quod denuntians Euangelicus poſſit eſſe teſtis idoneus in eodem caſu, in quo fuit denuntiator Euangelicus, quando talis caſus fuit per alium Iudicialiter denuntiatus. Ita Sotus de Secreto.

AD-

ADDITIO SEXTA

Ad Caput Vigeſimum quintum.

Hic in primà impreſſione factà Idiomate Hiſpano deſij tractare de delictis in particulari & pœnis illis correſpondentibus, eo quòd mihi perſuaderem, eas in Conſtitutionibus cuiuslibet Religionis fuiſſe expreſſas, quibus ſe debent conformare tàm ſubditi quàm Prælati, quemadmodum conſtat ex priuilegijs, quæ refert Couarrubias in Compend. ver. Corr. Fratrum, ſpecialiter ex illo Bonifacij VIII. conceſſo Minoribus, de quibus participant cæteræ Religiones, & videtur clarè patere ex Clementinà I. de Priuileg. cap. 1. vbi dicitur loquendo de Religioſis, *ſi quis vero præmiſſa, vel aliquid de præmiſſis attentare præſumpſerit, per duos mẽſes ſubiaceat pœnis illis, quæ ſecundum eorum regulam vel ſtatuta pro grauibus criminibus ſeu culpis eis conſueuerunt imponi*.

Verùm quia dictæ pœnæ non ita in omnibus Religionibus expreſſæ ſunt, ad petitionem aliquorum volui hic ponere illas, quæ viſæ fuerunt ſufficientes, reſumendo breuiter totum id, quod reperi in illis Authoribus, qui magis diffusè & prolixè de illis tractant, quemadmodum Bernardus Diaz. in praxi. Rodriguez tom. 2. qq. reg. Alderete lib. 2. cap. 15. vſque ad finem libri: Aretina in ſuà practicà criminali cap. 5. Iulius Clarus, Farinacius, & alij; & licet nouiſſimè P. Santorius vnum Tomum ediderit, quem inſcripſit ſub titulo diſtrictionum pœnalium, vbi ſatis diffusè hanc pertractat materiam, attamen quia ſolùm procedit iuxta ſtatuta ſuæ Religionis, difficile eſt illius doctrinã extendere ad omnes Religiones, quod tamen ego præſtare intẽdo, in illis nimirum caſibus, in quibus per Conſtitutiones alicuius pœnæ determinatæ expreſſæ non ſunt pro aliquibus delictis. Vt autem clarius procedam, prius hic aliqua notabo.

Primò, quando per Conſtitutiones alicuius Religionis pro aliquo delicto pœna expreſſã non eſt, recurrendum eſt ad illas, quas Ius Canonicum imponit Clericis, quòd ſi neque quidem in hoc expreſſa ſit, nec per vllum ſtatutum ius ciuile, & Pontificium, recurrendum eſt ad pœna ibi taxata proportionaliter Religioſis delinquentibus applicanda eſt ſeruatis ſeruandis. Ita Peirinus in

formulario litt. S. cap. 3. num. 5. Rodriquez, Noſter Thomas à Ieſu & alij communiter.

Secundò, delicta Religioſorum ſeueriùs punienda ſunt, quàm ſæcularium, quia eorum culpæ cæteris paribus grauiores ſunt. Peirinus ſupra litt. P. cap. 16. nu. 5. non ſolùm ratione Votorum Cap. qui bona 17. q. 1. ſed etiam quia Religioſi maius à Deo lumen acceperunt, & cui plus datum eſt, plus exigitur ab eo. Tum etiam quia in iure Canonico aliqua delicta puniuntur in Eccleſiaſticis, quæ tolerantur in ſæcularibus, vt frequentatio domuū fæminarum, vt conſtat ex Cap. Clericus, diſt. 81. Ludus alearum in cap. Epiſcopus diſt. 35. Negotiatio, in cap. negotiatorem diſt. 88. & ſimilia. Quod ſignum manifeſtum eſt, delicta Eccleſiaſticorum grauiora eſſe, ac proinde etiam maiori cum rigore punienda, quàm in ſæcularibus, quod multò magis verum eſt in Religioſis, eo quòd eorum delicta Communitatibus pernicioſiora ſint, & grauiora ſcandala pariant, nec non maiora damna per ſuum malum exemplum generent, vt conſtat, ex cap. quali. 8. q. 1. Verum eſt, quia in Religionibus punitiones magis ad emendationem quàm ad pœnam directæ ſunt, quemadmodum prudētiſſimè aduertunt noſtræ Conſtitutiones. p. 4. cap. 7. num. 2. ſemper rigor cum miſericordià miſcendus eſt, vt monet Gregorius magnus lib. 20. Moral. cap. 6. Vbi ſic ait, *ſit amor ſed non emolliens, ſit rigor, ſed nō exaſperans, ſit Zelus ſed non immoderatè ſæuiens, ſit pietas ſed non plus, quam expediat, parcens,* & in lib. 8. Regiſt. Epiſt. 16. ind. 3. ait, *plerumque plus virium habet diſcreta in Correctione remiſſio, quàm in exequendâ vltione diſtrictio, quia illa ſubiectum, hæc verò obſtinatum & æmulum facit.* Quibus addit S. Auguſtiuus ſer. 26. ad Fratres in Eremo, *Melius eſt vt redarguamur de miſericordià quàm de crudelitate in die nouiſſimo, ſuperexaltat enim miſericordia iudicium.* Et propterea Sacrum Concilium Tridentinum tractando de hoc puncto ſeſſ. 13. de reform. cap. 1. dixit, *ſi autem ob delicti grauitatem virgâ opus fuerit, tunc cum manſuetudine rigor, cum miſericordià Iudicium, cum lenitate ſeueritas adhibenda eſt,* per hoc tamen non tollitur delictorum caſtigatio ſecundum qualitates ſuas, quia *charitas non eſt, ſed languor, malos humores non corrigere,* cap. non put. 23. q. 5. Lenitate tamen potiùs vtendum eſt cum delinquente humili & ſuam culpam recognoſcente, rigore autem cum rebelli & obſtinato.

Tertiò, quando delinquens non eſt capax ad ſuſtinendam pœnam taxatā in lege, vel Iure, debet illi applicari alia æquiualens, & quando pæna in Iure eſt ſtatuta pro clericis, quod ſemper contingit in delictis moderatis, in Religioſo debet eſſe arbitraria, attentis circumſtantijs.

Quartò, quando in Iure aſſignatur pœna depoſitionis vel ſimilis abſo-

ſolutè ſine limitatione temporis, intelligendum eſt de pęna perpetuà, licet non exprimatur. Sic Bernardus Diaz cap. 138. quia depoſitum ſimpliciter intelligitur de depoſito perpetuo iuxta Gloſſam in cap. diſt. 50. in gloſſa fin. *Similiter quando delictum habet pro pœnâ ſuſpenſionem ab officio, generaliter & abſque vllâ reſtrictione intelligitur de priuatione ab omni vſu Ordinis & iuriſdictionis, hæc enim omnia importat nomen officij in tali caſu.* Ita Noſter Lezana cum multis tom. 4. verb. ſuſpenſio.

§. 1.

De Inobedientiæ delicto.

Cùm in Religioſo prima & principalis obligatio ſit obedientiæ, non dubito, in omnibus Religionibus ſtatutas eſſe pęnas pro tranſgreſſoribus ſecundum qualitatem delictorum. Prima communis eſt pæna carceris cum aliquibus alijs pęnitentijs, adiungendo illis etiam cenſuras & priuationes officiorũ; ſi adſit pertinacia, applicatur pæna ſtatuta pro incorrigibilibus, quæ eſt expulſio, de quà agitur in capite vigeſimo ſexto.

Contra obedientiam debitam ratione Voti peccari poteſt vel non exequendo id, quod ſuperior mãdauit, vel contradicendo illius mandatis & opponendo ſe illis, vel exhortando alios adhoc, vt ſe opponant, aut opponendo ſe legibus & ſtatutis Religionis. Ad hoc autem, vt imponatur pęna carceris, debet culpa eſſe grauis, ſicut bene notat Santorius de pænis c. 6. vbi aduertit, quòd Religioſus nõ ob quãlibet inobedientiã mortalem ſtatim incarcerandus ſit, ſed ſolùm tunc, cùm veſtita eſt graui aliquà circumſtantià v. g. contumaciæ, quæ tunc contingit, quando adinonitus ſe non ſubijcit recognoſcendo ſuam culpam: quia etiam aliquis prudens cæteroquin & cautus ex impetu colerę vel alicuius paſſionis poteſt in obedientia deficere, & deinde ſe recolligendo ſuam culpam agnoſcere, quæ per talem pænitentiam expiari poteſt, vt minus dedecus cauſet, quàm carcer, licèt hoc dependeat à praxi cuiuslibet Religionis, quia in vnà carcer poterit eſſe nota magnæ infamiæ, & non in alterà. Verum eſt, quòd in tranſgreſſione præcepti alicuius, quod poſitum eſt per leges Religionis, vel à ſuperiore in ſcriptis, vel in Viſitatione hæc doctrina locum non habet, quia in his caſibus ſemper ſupponitur contumacia, ac proinde præfata pæna carceris applicanda eſt, quemadmodum communiter per Conſtitutiones cuiuslibet Religionis ſtatutum eſt, & in noſtrà practicatur: licet huius executio cum multà maturitate facienda ſit, attendendo ad circumſtantias delicti & qualitatem delinquentis: quia iuxta illas minuitur vel augetur culpa inobedientiæ, & idem eſt in cæteris, non obſtante, quòd pro delicto ſit expreſſa pæna carceris,

ſicut

ſicut bene notat Sanchez lib. 6. Conſiliorum ca. 1. diſ. 21. num. 11. qui adducit octo cauſas, ob quas delicti grauitas minuitur, & per conſequens etiam pœnæ, nam cùm pœna incurratur proter delictum, ſi hoc decreſcit, ratio poſtulat, vt ipſa pęna etiam minuatur.

§. 2.

De Vitio Proprietatis & de aliis annexis.

Religioſus profeſſus cùm moritur, & conſtat eum fuiſſe proprietarium in re graui, nec dedit ſignum contritionis, priuandus eſt Eccleſiſticà ſepulturà, & ſepeliendus in ſterquilinio cum parte pecuniæ, conſtat ex cap. Monachi de ſtatu Monach. & ex cap. cùm ad magiſter. in eodem titulo, dixi cùm conſtat, quia ad applicandam hāc pęnam neceſſarium eſt, quòd clarè, & manifeſtè conſtet de culpà, quod valde difficile eſt, quia poſſet eſſe, quòd pecuniæ inuentæ apud talem eſſent depoſitum alicuius ſæcularis, vel illas conſeruàrit ad dandam elemoſinam nomine ſæcularis, qui illi dedit pecunias, vel fuerint datæ in ordine ad faciēdam reſtitutionem, ad quam illum ſollicitàrūt obſeruato tempore opportuno, vel quòd habuerit licentiā ab aliquo Prælato Superiore datam oretenus, vel Prælatus fuerit oblitus, ſe talem licentiam dediſſe: tandem ſi non conſtet, eum fuiſſe proprietarium, nec poteſt nec debet infligi dicta pœna, & ſi Prælatus ſecretò nouerit hanc culpam, hanc tamen pœnam publicam applicare nō poteſt. Ita Portel. in dub. reg. verb. ſepultura num. 11. Rodriguez tom. 3. qq. q. 56. art. 1. & præcipuè Nauarrus lib. 3. conſillorum de ſepult. Conſ. 16. quem alij ſequuntur.

Vbi ſatis doctè & piè de hàc materià loquitur. Et aduertendum eſt, quòd in cap. ſuper quodam de ſtatu Monachorum, vbi dicta pęna proprietarijs imponitur, fit ſermo de eo, qui ſemel admonitus à Prælato noluit reſignare propriū, quod contra regulam poſſidebat. Ita præfati Authores.

Illis, qui in vità ſunt proprietarij, correſpondet pęna priuationis vocis actiuæ & paſſiuæ per duos annos ex Concilio Tridentino ſeſſ. 25. cap. 2. de Regul. hanc tamen pœnam non incurrunt ante ſententiā Iudicis, & licet ſecundum C. ad monaſt. de ſtatu Monach. deberet illis applicari pœna expulſionis ex Religione, tamen hodie hoc Ius eſt correctum non ſolùm per cap. fin. de regul. vbi expulſio in pœnā carceris mutata eſt, vt bene notat Sanchez lib. 7. ſummæ cap. 19. & alij, ſed etiam per noua decreta de Apoſtatis & eiectis, de quibus tractatur in capite 26. Bene tamen notant noſter Doctiſſimus Lezzana tom. 1. cap. 6. num. 59. & noſter Thomas à Ieſu, quòd ſupradictæ pęnæ comprehendant ſolùm religioſos, qui poſſident rem notabilem contra voluntatem ſuperiorū: non tamen illos, qui ſine licentià alienant vel conſumunt pecunias

vel

vel res æquiualentes, etiamſi ſint in quantitate, quia loca Iuris loquũtur de his pœnis ſolùm in ordine ad illos, non verò in ordine ad iſtos, qui quamuis peccent contra votum paupertatis, in rigore tamen non dicuntur proprietarij, nec proprietarij incurrũt aliquam excommunicationem Iuris, hæc enim in eo non datur, ſicut notat Sanchez cap. 20. num. 11. 12. & 13. quidquid alij dicant.

Pęnæ ſtatutæ contra eos, qui alienant bona Conuentus, conſtant ex Bullà Clementis VIII. de largitione munerum confirmatà ab Vrbano VIII. quæ paſſim reperitur in Authoribus, & caſu quo in aliquo regno vel prouinciâ non eſſet recepta, ex contentis tamen in illà colligi facile poteſt, quid faciendum ſit: Poteſt etiam videri Rodriguez tom. 2. quæſt. 35. art. 1. circa illos, qui diſſipant bona Conuentus, licet illa non dent extraneis; videri etiam poſsũt Bullarium magnum & Authores moderni, Decreta noua confirmata ab Vrbano VIII. circa alienationem per cenſus perpetuos ſeu Vitalitios, Hypothecam, & alia, in quibus Regulares alienant dominium rerum mobilium, vel pecunias ad cambium, vel mutuò accipiunt cum ſolutione lucri ceſſantis aut damni emergentis ſine expreſsà licentià Congregationis Concilij Trident. de quo videndus eſt noſter Lezana tom. 1. c. 10. n. 2. & 3.

Religioſus conuictus de furto vel latrocinio deponendus eſt ex cap. Presbyter diſt. 81. & cap. tuæ de pœnis, vbi Innocentius III. cenſuit clericos in latrocinijs deprehenſos degradari debere à ſuis ordinibus, & in arctum monaſterium detrudi, vbi aduertit Bernardus Diaz. in ſuà practicà cap. 92. quòd hæc degradatio intelligenda eſt de Verbali, non de actuali, & quamuis certum ſit, textus citatos in ſpecie loqui ſolùm de Clericis, debent tamen applicari Religioſis attendendo ſemper ad qualitatem delicti & perſonarum, quando per leges & ſtatuta Religionis non ſunt penæ aſſignatæ, etſi Religioſus eſſet latro famoſus vel diu continuaret furta, licet Rodriguez par. 39. art. 1. dicat, talem expellendum eſſe ex Religione veluti incorrigibilem, in hoc tamen caſu & ſimilibus attendendum eſt ad ea, quæ dicuntur in capite 26. loquendo de pęnà Expulſionis.

Si aliquis Religioſus furaretur calices, Patenas vel ſimilia, ſirumpendo portas, parietes vel feneſtras Eccleſiæ, aut armaria vel ciſtas in quibus prædicta cuſtodiuntur, ipſo facto eſt excommunicatus cap. conquæſtus de ſent. Excommun. & tamquam talis illicò denuntiãdus eſt & publicandus. Syluester verb. furtum num. 7. non incurreret tamen dictam cenſuram ille, qui accipiendo clauem furtiuè, vel aperiendo cum alià extraheret aut furaretur prædictas res, quia talis non dicitur effringere portas Eccleſiæ, licet mereatur alias pęnas condignas ſuæ culpæ iuxta arbitrium Iudicis, additque Ro-

driguez vbi ſupra art. 2. quòd ad incurrendam hanc excommunicationem requiritur, quòd aliquis ſimul furetur prædicta, & effringat portas vel feneſtras aut parietes, & non ſufficiat committere vnum tantùm ex his delictis.

Aduertatur, quòd maiorem pœnam mereatur Religioſus, qui furatur bona ſui Conuentus, quàm ille, qui diripit bona aliena, tum quia quemadmodum bene notat Anton. Faber. §. alia deinde. inſtit. de publ. Iudic. vbi ait, familiarem vel ſeruum, aut iuuantem illum debere ſuſpendi pro primo furto, quis enim ſecurus erit à latronibus domeſticis, ſi maior pęna illum non coercet? tum etiam propter magnam perturbationem & inquietudinem, quę ex furtis monaſteriorum ſequitur, tum denique propter maiorem facilitatem illa committendi, & continuandi.

Religioſus exercens illicitam negotiationem eſt excommunicandus: ex C. ſecundum ne cleric. vel Monach. vbi dicta negotiatio clericis Ordinis Sacri interdicitur, nec nō Ordinum minorum, ſi habeant beneficium aliquod, ſub pęnâ Excommunicationis maioris, quę tamen teſte Nald. verb. clericus nu. 36. cùm non ſit latæ ſententię, ſed ferendę, non incurritur ipſo facto. Verum eſt, quòd hęc pęna imponenda non ſit Religioſo negotianti pro alijs exhibendo nummos, & occultò intrando ſocietatem, quia ſecundum Nabaccum, Azorium & alios hoc prohibitum non eſt.

Religioſus Vſurarius ab officio ſuſpendendus eſt ex cap. prętereà de vſur. & ſi per hoc non corrigatur, debet degradari, vt docet Bernardus Diaz. cap. 88. citans Hoſtienſem in ſummâ de vſur. §. fin. ver. aliâ à Iudice, colligendo illud ex Canone 20. Concilij Elibertini relati in cap. ſi quis 47. diſt. Incurrit etiam talis Vſurarius notam infamiæ, ac proinde incapax eſt Officiorum, nec poteſt eſſe Teſtis, quod docet Diaz. ex Panormitano, probabile tamen eſt, Epiſcopum poſſe eum ab infamiâ purgare, ſi veram egerit pęnitentiam, quæ omnia quamuis de Clericis dicta ſint, accommodanda ſunt Religioſis Vſurarijs.

Contra Religioſos falſificantes monetas extat Bulla Vrbani VIII. quę incipit in ſupremâ paſtorali, ſolùm tamen ſe extendit ad Prouincias intra Italiam, ſicut notat Diana part. 2. tract. 17. reſolut. 30. & noſter Doctiſſimus Lezanà verbo Monetarij, videantur. Ex illâ inferri poteſt, quid poſſint facere Prælati contra Religioſos in hâc materiâ delinquentes.

§. 3.

De peccatis contra Caſtitatem.

Clerici committentes ſimplicem fornicationem debent ſuſpendi, ex Gloſsâ in cap. Maximianum V. remoueantur diſt. 81. quam ſequitur Abbas in cap. ex parte num. 1. de teſtibus, quæ depoſitio debet intelligi tàm ab Officio (id eſt ab Or-

Ordine & Iuriſdictione) quàm à beneficio, cùm verba ſint abſoluta, ſic Bonacina diſp. 3. de Cenſ. in communi q. 6. punct. 2. nu. 1. cum alijs communiter, & idem dicendum eſt de Religioſo fornicante.

Cõtra Clericos cõcubinarios Panormitanus in c. at ſi clerici de Iud. & Bernardus Diaz. cap. 79. num. 3. ſentiunt, quòd ob varios modos, quibus in iure agitur de iſto delicto, non ſit aſſignabilis pęna aliqua fixa & determinata, quia aliquando loquitur cũ maiori rigore, aliquãdo cũ minori, idcircò hoc relinquitur arbitrio prudentis Iudicis, qui bene perpendens circũſtantias delicti debet eſſe magis vel minus ſeuerus: id ipſum dico de Prælatis Regularibus in ordine ad ſuos ſubditos. Attamen vt bene notat Bernardus Diaz ſupra num. 7. ad hoc vt Clericus ſit concubinarius, non eſt neceſſum quòd in ſuà domo teneat concubinam, ſed ſufficit, quòd frequenter intret domum alienam, & de hoc conſtet ex famà Viciniæ, quod etiam in Religioſo in Conuentu degente locum habere poteſt, & attendendo ad ea, quæ diſponit Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 24. de reformatione contra Clericos concubinarios, Prælatus facile ſe poterit dirigere.

Contra Clericos moniales carnaliter cognoſcentes in Canone Virginibus 7. quæſt. 1. decernitur pęna depoſitionis ab officio, & beneficio, id eſt, ab omni Ordine Sacro & ab omnibus beneficijs, & inſuper debet detrudi in arctum monaſterium ad agendam perpetuam pęnitentiam, ita Bernardus Diaz. Vnde ſi detur caſus (quod Deus auertat) in aliquo Religioſo, colligi poteſt, quid agendum proportione ſeruatà. Monialis verò intra arctum carcerem debet perpetuò manere, vt conſtat in cap. impudicas 27. q. 1.

Clericum conuictum de hoc crimine cum filià Confeſſionis deponi debere, & per longum tempus carceri mancipari, docet Bernardus Diaz. ſupra cap. 28. colligit ex cap. fin. 30. q. 1. & ex cap. ſi quis eàdem causà & quæſtione, & hinc colligi poteſt, quà pænà debeat puniri Religioſus, qui hoc ſcelus commiſit, & cùm Iura relata dicant abſolutè, *qui cum mulieribus, quæ ei fuerint ſua peccata confeſſæ*, ſufficit ad dictam pænam incurrendam, quòd vnica Confeſſio pręceſſerit.

Quamuis in Iure non inueniatur pęna pro Clericis Virgines deflorantibus, tamen Bernardus Diaz. cap. 28. num. 2. ex Abbate & alijs ſentit, debere deponi & corporaliter puniri, quod ſi per vim faciant, aggrauanda eſt pæna iuxta qualitatem delicti, & ſi hoc euenerit in puellà nondum aptà matrimonio, pęna debet augeri, ſi quidem vt videre eſt in Iulio Claro lib. 5. §. ſtuprum, pęnæ mortis ſubiacet talis ſtuprator.

In Capite Clerici de exceſſibus Prælatorum diſponitur contra Sodomitas Clericos, vt perpetuò deponantur, ſed poſtea Pius V. in ſuà Conſtitutione 28. quæ incipit hor-

rendum,omnes, & quoſcunque Clericos ſæculares & Regulares cuiuſcunque gradus & dignitatis tàm dirum nefas exercentes omni priuilegio cleriali, omnique officio,dignitate & beneficio Eccleſiaſtico priuauit, & per Iudicem degradari debere, poteſtatique ſęculari ſtatim tradi; quod intellige, ſi ſcelus eſt conſummatum, & quamuis Salcedo in addit. ad pract. Diaz. cap. 86. conetur defendere dictas pęnas incurri, ſi ſemel committatur delictum, at melius Nauarrus in manuali cap. 27.num. 244. Rodriguez tom. 2. quæſt.29.art.2.& alij ſentiunt,ſub dictis pęnis Pij V. ſolùm comprehendi, qui pluries nefas commiſerunt, & ſic reſpondit Gregorius XIII. ipſi Nauarro, vt ipſe teſtatur.

At quia Pius V. loquitur de Clericis ſæcularibus & Regularibus, & Religioſus laicus nec eſt Presbyter, neque Clericus, non ſubiacet dictis pęnis, & idem dic de Choriſtà nondum in clericali ordine conſtituto, & hoc maximè tenet in materià pęnali, quæ non eſt amplianda, ſed reſtringenda, ſed applicanda eſt pęna proportionata.

Nota tamen,quòd iuxta commune placitum Doctorum teſte Salcedo ad Diaz.cap.86.litt.B. Sodomitam etiam occultum, & etiam poſt adimpletam pęnitentiam eſſe ſuſpenſum ab executione Ordinum, & ſi interim celebrauerit, fieri irregularem, ſed cùm hoc ſit pro foro conſcientię,& peccatum ſit occultum, tàm in ſuſpenſione quàm in Irregularitate poterit Epiſcopus diſpenſare vigore Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. de reformat. Nihilominus oppoſitum tenet Bonacina vbi ſuprà cum Nauarro & alijs affirmans,neque ſuſpenſionē neque Irregularitatem incurri in dicto caſu occulto, quia hæc non inueniuntur expreſſa in Iure, ac per conſequens non teneri Clericum in foro conſcientiæ abſtinere ab Officio,beneficio, nec aliquid reſtituere ante Iudicis ſententiam.

Contra Clericum in Sacris Raptorem,ſi hoc faciat causà matrimonij contrahendi,aut in hoc pręſtet conſilium,auxilium, aut fauorem, extat pæna depoſitionis abſolutæ ab exercitio Ordinum, quos habet iuxta Decretum Trident. ſeſſ. 24.cap.6. de reformat.matrim.& idem dicendum eſt de Religioſo. Si verò non rapuerit causà matrimonij contrahendi, puniri debet alià pęnà pro modo culpæ, vt docet Salcedo ad Diaz. cap. 138. quòd ſi Raptor fuerit Religioſus laicus vel non Clericus, puniendus erit pænà proportionatà arbitrarià. Quando autem Religioſus profeſſus, & ſi non fuerit raptor, de facto matrimonium contraxit ſiue clam ſiue palam, præterquam quòd manet excommunicatus ex Clementina 1. de conſang. nulli tamen reſeruata eſt, vt docent Nauarrus cap.27.nu. 141. Sairus lib.3.cap.33.& alij ſubdūt, quòd ſit ab inquiſitoribus puniēdus tamquam vehementer ſuſpe-

ctus de hæreſi, quia per hoc factũ videtur approbare ſenſum hæreticorum noſtræ ætatis Vota Religioſorum damnantium & aſſerẽtium licere illis matrimonium. Ita Rodriguez tom. 3. quæſt. 1. art. 1. Peirinus ad conſtitut. 9. Pauli V. num. 20. Diana multos referens p. 4. tract. 7. reſolut. 5. Carena p. 2. tit. 17. num. 10. Farin. q. 187. nu. 71. & alij communiter. Vnde in hoc crimine puniendo non ſe poſſunt intromittere Prælati Regulares, idem dicendũ eſt de contrahentibus ſponſalia de futuro, quia ſuſpecti ſunt ſaltem leuiter de hæreſi, vt docet Bordonus in ſuo Tribunali c. 22. n. 56.

§. 4.

De Delictis Religioſorum circa Sacramenta.

Quia Religioſi non Sacerdotes, qui vel miſſæ ſacrificium faciunt, vel Sacramentum pęnitentiæ adminiſtrant, pertinent ad Tribunal ſacrę inquiſitionis, nihil poſſunt efficere Prælati Regulares contra illos, ſed debent denuntiare & tradere miniſtris inquiſitionis.

Sed hic ſe offert vnum dubium, an nimirum ſi aliquis non Sacerdos, ſimulans tamen ſe talem, inciperet dicere miſſam, illam tamen non finiret, vel exciperet confeſſionem, non tamen abſolueret, an hoc crimen ſpectet ad inquiſitionem. Partem negatiuam tenent Rodriguez tom. 2. quæſt. 28. art. 2. Carena p. 2. tit. 11. §. 3. Diana p. 4. tract. 7. reſolut. 11. alios referẽs, quia in Bullis Gregorij XIII. requiritur, *Confeſſionem audire & abſolutionem impartiri*, quod in hoc caſu nõ inuenitur, tum etiam quia ad abuſum Sacramenti opus eſt, quòd concurrant omnia illa, quæ verus Confeſſarius faceret, ac proindè non ſufficit confeſſio ſine abſolutione, & idem eſt in caſu miſſæ. Sed oppoſitum docent Bonacina p. 2. de ſigillo nu. 2. Bordonus vbi ſuprà num. 15. quia audiens confeſſionem ſine abſolutione, & celebrans partem miſſę ante conſecrationem abutitur his duobus Sacramentis, & illis magnam iniuriam facit, licet enim non ſint partes eſſentiales, ſunt partes integrales: Vnde ſaltem leuiter redditur talis ſuſpectus de hæreſi, & hoc mihi probabilius videtur; quam ſententiã optimè fundat P. Lezana conſultatione 21. à num. 52. cum ſequentibus.

Ad primum fundamentum oppoſitę ſententiæ dico cum Bordono, quòd illa clauſula non eſt in parte diſpoſitiuà Bullarum, ſed in narratiuà, quæ licet influat ad diſponendum ex parte Legislatoris decernentis omnia, quæ ad occurrendum malis in poſterum futuris conuenientia iudicat. Et hoc ita ſe habere in noſtro caſu, videtur conſtare ex clauſulà diſpoſitiuà Bullæ Gregorij XIII. *ibi confeſſiones audiunt*, per quam non excluditur abſolutio, neque per incluſionem vtriuſque in clauſulà narratiuæ excluditur alterum tãtùm, cum poſſit contingere vnum ſine

altero. Vnde ſicut ille, qui à peccatis abſolueret, quæ non audiuiſſet côprehêderetur, ita & ille, qui ab auditis non abſolueret, comprehenditur, in vtroque enim caſu ſe fingit Confeſſarium, & decipit fideles cum irriſione Sacramenti, & id ipsũ conſtat ex Bullà Clemẽtis VIII. cuius verba in diſpoſitiuà ſunt hæc. *Statuimus vt quicunque non promotus ad Sacrum Presbyteratus Ordinem repertus fuerit missarum celebrationem vſurpare, vel Sacramentalem confeſſionem audire, à Iudicibus Sacræ Inquiſitionis puniatur.* Id ipſum ſtabiliuit Vrbanus VIII. in Bullà, quæ incipit, Apoſtolatus officium, editâ anno 1628. Nec valet dicere, ille qui non abſoluit, non facit Sacramentum, quia nec ille, qui abſoluit, facit Sacramentum, cùm omnia, quæ facit, nulla ſint, quod enim intenditur puniri, eſt illa fictio & ſimulatio faciendi, & abuſus Sacramenti, quæ omnia ſatis manifeſtantur exponendo ſe ad faciendam, & de facto facere aliquam partem, cum quo manet etiam ſatisfactum ſecundo argumento primæ ſententiæ. Et videtur mihi, quòd ſatis bene dicat, Souſa lib. 1. cap. 23. nu. 5. ſequendo noſtram ſententiam, nimirum non Sacerdotem iam veſtitum in ordine ad dicendam miſſam, dummodò non inceperit, non ſubdi Inquiſitoribus, licet Bordonus addat, quòd etiam in iſto caſu poteſt corrigi ab Inquiſitoribus, quia qui habet poteſtatem ſuper delictum conſummatum, habet ſuper inceptum, & ſuper attentatum.

Sacerdotes non habentes poteſtatem Iuriſdictionis ab Epiſcopo & à ſuis Prælatis, vel ſunt depoſiti, ſuſpenſi, aut degradati, licet non ſubdantur Inquiſitoribus audiendo confeſſiones, aut miſſæ Sacrificium celebrando, vt docent Rodriguez tom. 2. quæſt. 28. art. 2. in fine, & alij communiter citati à Carena part. 2. tit. 11. num. 15. & à Dianà parte 4. tract. 7. reſolut. 11. quia Bullæ relatę loquuntur de ijs, qui non ſunt Sacerdotes: nihilominus ex cap. placuit de pęnitentià diſt. 6. conſtat, debere ſuſpendi à gradu poteſtatis ac Iuriſdictionis habitualis receptę in Sacerdotio, ita vt nunquam ea poteſtas ac Iuriſdictio habitualis in actum redigatur recipiẽdo actualem Iuriſdictionem, niſi Sacerdos talem egerit pęnitentiam, vt ad ipſum gradum ſeu exercitium reſtitui mereatur. Ita Rodriguez vbi ſupra ar. 1. addens, Regularem in iſto caſu, iuxta Ius ſupra relatum, videri poſſe ſuſpendi etiam à celebrandà miſsà per aliquod tempus, ait enim textus, *gradus ſui periculo ſubiacebit*, & cùm loquatur abſolutè, non ſolùm de gradu Iuriſdictionis habitualis receptæ, ſed etiam de gradu Sacerdotis accepto in ordine ad conſecrandum corpus Chriſti videtur intelligi.

Contra Sacerdotes dicentes plures miſſas quàm vnam extra diem Natalem Domini vel aliquem caſum

ſum permiſſum, non inuenitur in Iure aliqua pœna determinata, ac proinde relinquitur ad arbitrium prudentis Iudicis attendendo ad circumſtantias caſus. Ita Menochius de arbitrar. caſu 407. nu. 5. ſequens Bernardum Diaz c.35. & alij communiter. Et licet Genuenſis in praxi cap. 64. dicat, Neapoli pluries celebranti eàdem die fuiſſe impoſitam pęnam triremium per 3. annos & ſuſpenſionis à miſſæ celebratione, addit tamen, præfatam pænam triremium impoſitam fuiſſe ob celebrationẽ duarum miſſarum eodem die auaritiæ causà, ideſt, pro lucro Eleemoſinæ. Vnde ait, ſi hoc euenerit ob alias cauſas, licet non adeò vrgentes, non eſſe puniendum pęnà adeò rigorosà, & licet Maiolus li. 3. cap. 15. ſentiat, talem celebrando manere irregularem, hoc tamẽ certum non eſt, dum à Iudice non habuit ſententiam, & non fuerit infamatus de delicto publico. Videatur Sanchez lib. 6. conſil. c. 3. dub. 6. num. 14. Siluester verb. crimen q. 3. Toletus lib. 4. c. 74. Nec hoc delictum ſpectat ad Inquiſitores, vt bene notat Bordonus, quia talis quamuis peccet grauiter contra diſpoſitum in cap. ſufficiat 25. de conſecrat. diſt. 7. & cap. conſul. 3. & cap. 12. referente de celebrat. miſſ. ſed non redditur ſuſpectus de fide. Secus autem dicendum eſt, ſi verus Sacerdos in aliquà miſſarum, quas dicit, vel nõ conſecrat, vel conſecrat ſolùm in vnà ſpecie, vel conſecrat materiã iam conſecratam in aliâ miſsà, ſiquidem in hoc talis comparatur cum non Sacerdote celebrante, quia vterque fingit celebrare, nec obſtat, quòd vnus habeat poteſtatem, alius non, quia comparatio fit reſpectu actus ſimulati, & non poteſtatis. Tum quia ſic celebrans eſt Idololatra quoad actum externum, & alios in re grauiſſimà circa res fidei ſeducit: Similiter qui hoſtiam iam conſecratam de nouo conſecrat, abutitur formà, ſiquidem applicat materiæ ineptæ, qualis eſt materia iam conſecrata, vbi non eſt ſubſtantia panis nec vini, quæ ſecundum fidem requiritur ad conſecrandum. Vnde qui hoc facit, malè videtur ſentire de rebus fidei, ita Bordonus vbi ſuprà n. 11. cum alijs.

Non me latet Patrem Ignatium à Lupo Reformatorem Seraphici Franciſci in comment. Edictorum Sanctæ Inquiſitionis p. 2. lib. 14. diſt. 1. ar. 3. poſtquam ſuſpitionem de hæreſi diuidit in leuem, quæ ex leuibus fundamentis, in grauem, quæ ex grauibus, & in vehementem ſeu violentam, quæ ex vehementibus ſeu violentis fundamentis naſcitur, dicere, non eſſe denũtiandum in Tribunali Sacræ Inquiſitionis, & in ſui fauorem citat praxin Neapolitanam, Simancã & alios, & ſi ei obijcias, Romanos Inquiſitores poſſe procedere contra ſuſpectos de Hæreſi nõ ſolùm vehementer & grauiter, ſed etiam leuiter, vt conſtat ex C. Contumacia, & cap. Accuſatus in principio de hæreticis in 6. Reſpondet, leuẽ ſuſpitionem in dictis locis dici talem.

lem per comparationem ad grauem & vehementem, quæ in ſe grauis eſſe debet Iudicis arbitrio ex Gloſſæ in cap. Excommunicamus 1. §. qui autem de hæreticis, & addit, ita explicari debere Doctores docentes in hoc crimine procedi poſſe contra quoſcunque pro quàuis etiam leui ſuſpitione, quia non loquuntur de illâ, quæ in ſe leuis eſt, ſed grauis, licet dicatur leuis comparatione factâ cū grauiſſimâ, vehementi, ſeu violentà, quæ doctrina valde notanda eſt tàm pro dictis, quàm pro dicēdis, & alijs multis caſibus, vt neq; per exceſſum, neque per defectum peccetur, ſed magnâ prudentià opus eſt ad praxin.

Circa Sacerdotem, qui celebrando miſſam non recipit Sanctiſſimum Sacramentum, eſt dubium, an tale delictum ſpectet ad tribunal Sacræ Inquiſitionis. Ceſpedes diſp. 100. exempl. nu. 1. ſentit, quòd ad illud non ſpectet, poſſit tamen Epiſcopus contra talem delinquētem procedere, etiamſi Regularis ſit, ex Trident. ſeſſ. 22. c. 8. de ſacrificio miſſæ. Alij ſentiunt, pertinere ad Inquiſitionem, & non ſine graui fundamento, quare vtrumq; probabile iudico, dum Domini Inquiſitores non declarant ad ipſos pertinere. Pęna autem aſſignata pro hoc delicto in C. relatum, de conſecrat. diſt. 2. docet Bonacina de Cenſuris d. 3. q. 3. p. 3. nu. 5. eſſe, vt talis excludatur per annum à participatione Corporis & ſanguinis Domini.

Ille qui inchoatam miſſam non abſoluit ſine iuſtà & legitimà cauſà ex cap. nihil 16. q. 1. ſubiacet pęnæ Excommunicationis maioris, & ex C. nullus Epiſcopus de conſecrat. diſt. 1. pęnæ ſuſpenſionis, quæ tamen pęnæ non ſunt latæ, ſed ferendæ, vt docent Bordonus tom. 2. reſolut. 56. q. 26. nu. 134. quia licet in cap. nullus Epiſcopus. vbi ſuprà dicatur, ſit ſuſpenſus, nam ex naturà ſuà Verbū *ſit* nō ſignificat pęnā latam, ſed ferendam, vt doctè notauit Nauarrus, in man. c. 27. n. 12. loquendo de clauſulà frequenter appoſità *anathema ſit*, quæ quando loquitur de Hæreticis, ſupponit Excommunicationem latam contra hæreticos in cap. ad abolendam, & in cap. excommunicata. de hæreticis, ſed in canonibus de fide non definientibus pęnæ nō ſunt latæ ſed ferendæ, vt conſtat ex Gloſſa Cap. Generali 25. q. 1. c. ſi quis diſt. 23. de vità & honeſtate Clericorum, & colligitur ex diſt. 1. ferè per totum.

Confeſſarius frangens ſigillum Confeſſionis deponendus eſt non ſolùm ab officio Confeſſarij, ſed etiā à quocunque munere Sacerdotali, ac perpetuò detrudi in monaſterium. Sic Diana p. 5. tract. 11. reſolut. 51. cum alijs, & conſtat ex cap. ſi Sacerdos de pęnit. diſt. 6. aduertit tamen Diana cum Octoganià & alijs, eos non mereri hanc pęnam, qui non ſunt Confeſſarij, licet aliunde teneantur ſeruare ſigillum, & peccent grauiter frangendo illud, nec etiam Confeſſarius, qui reuelat aliquem defectū ignominioſum, quem nouit ex cō-

feſſio-

ſeſſione, nec ille qui loquitur de peccatis in confeſſione, auditis cũ ipſo pęnitente ſine eiuſdem licentiâ, ſed tales puniendi ſunt alijs pęnis minus rigoroſis, ſed prædictam pęnã meretur & incurrit ſolus Confeſſarius, qui alicui alteri reuelat peccata in Confeſſione audita, Ius enim ſolùm de iſto loquitur. Nec iſte incurrit irregularitatem, vt docent Doctores communiter, quia non inuenitur in Iure.

Nec hoc delictum pertinet ad Inquiſitionem, niſi in aliquo caſu eſſet delictum admixtum cum aliquâ circumſtantiâ hæreſis vt ſi malè ſentiret de Sacramento confeſſionis, ſic Caſtro Palao tract. 23.d.vnicâ p.19.§.1.nu.14. Theſaurus verb.Confeſſio cap.4. Bordonus vbi ſuprà q.25.nu.47. Carena p.2.tract.17.§.23.num.91. Diana p.4.tract.8.reſol.95. cum alijs, nec inuenio authorem contrarium affirmantem. Vnde Confeſſarij ſæculares à proprio Epiſcopo, Regulares verò à proprio Prælato debent puniri.

Confeſſarius qui in ſcriptis abſoluit vel excipit confeſſionem pęnitentis abſentis peccat mortaliter, & ipſo facto incurrit excommunicationem maiorem reſeruatam Papæ ex decreto Clementis VIII. edito die 30.Iunij anno 1602. & addit Bordonus, hanc prohibitionem æqualiter ſe extendere ad confeſſionem & abſolutionem ſigillatim, cùm quælibet ſit pars eſſentialis Sacramenti. Aduertit tamen, quòd Prælati Regulares per ſua priuilegia poſſint abſoluere ab hâc cenſurâ. Videatur Bonacina de pęniten.q.4.p.5. neque huc caſus pertinet ad Inquiſitionem, ſicut nec eorum, qui non obſeruant præceptum Eccleſiaſticũ annuæ Confeſſionis & Communionis, niſi ſufficienter admoniti ab Epiſcopis & Parochis, quemadmodum annuè fieri ſolet, non obediant, quia in hoc caſu iam ad inquiſititores pertinebit delictũ, ſicut & eorum, qui tranſacto vno anno admoniti non procurant abſolui ab Excommunicatione, quã incurrerunt, nam tales ſunt ſuſpecti de Hęreſi. Sic Bordonus, q.25.nu.50.

Regulares extra ſuos conuentus cõcionantes ſine licentiâ Epiſcopi puniendi ſunt iuxta qualitatem & circumſtantias delicti, regulariter eorum pęna eſt ſuſpenſio ab Officio Prædicatoris, eâdem pęnâ digni ſunt, qui licet habeant licentiã concionandi, prædicant tamen miracula falſa vel incerta, vel prophetias nõ fundatas in ſacrâ ſcripturâ euulgant, ſimiliter ſi in concionibus detrahant Epiſcopis aut alijs Prælatis, vt conſtat ex Concilio Lateranenſi.ſeſſ.11.

An dictas culpas caſtigare ſpectet ad Epiſcopos, ſicut conſtat ex Bulla Gregorij XV. quæ incipit Inſcrutabilia, vel pertineat ad prælatos Regulares præcipuè in Regnis Hiſpaniarum propter ſpecialem Bullam Vrbani VIII. circa hoc videri poteſt Diana p.7.tract.12.reſol.25. & Nouarius in Lucernâ citatus à Dianâ.

Delicta quæ committunt Regulares ſollicitantes in confeſſione,& tractantes de Conceptione Beatiſſimæ Virginis contra Decreta, quæ de his exiſtunt, pertinēt ad Inquiſitores,& idcircò non ago de illis.

§. 5.

De Delictis pertinentibus ad varias ſpecies.

Quoad pænas, quæ correſpondent homicidæ illi, qui cum effectu prębet venenum, qui enormiter percuſſit, qui procurauit abortum fætus animati vel non animati, videantur Rodriguez tom. 2. q. 34. & deinceps,Nauarrus de priuileg. conſ.7. Bernardus Diaz vbi ſuprà, Bonacina dè cenſ.d. 2. q. 3. p. 16. Diana 3.p.ar.1.reſolut. 27. & alij, qui paſſim de his rebus diſputant, breuitati conſulens abſtineo.

Pænæ correſpondentes blaſphemis (dummodò blaſphemia hæretica non ſit, tunc enim pertinet ad Inquiſitores ex Bullà Pauli V. editâ anno 1606. incipiente Romanus Pontifex) ſunt arbitrariæ, ſi pæna aſſignata in C. ſi quis per Capillū 22.q.1. per non vſum ceſſauit, vt docent Hoſtienſis,Panormitanus, Ioann. Andr. quos refert & ſequitur Bernardus Diaz C. 100. ſed valde notanda eſt Conſtitutio Pij V.innouatiua diſpoſitionum Concilij Lateranēſis ſub Leone X. ſeſſ. 9.vbi ait præfatus Pius V. *quicunque Clericus in hoc blaſphemiæ crimen inciderit, pro prima vice fructibus vnius anni omnium & quorumcunque beneficiorum ſuorū: pro ſecundà beneficÿs ipſis priuetur; pro tertià omnibus etiam dignitatibus exutus deponatur, & in exilium mittatur: quòd ſi Clericus nullum obtinuerit beneficiū, pænà pecuniarià vel corporali pro primà vice puniatur, pro ſecundà carceribus mancipetur, pro tertià verbaliter degradetur, & ad triremes mittatur.* Huculque loquitur de blaſphemijs contra Deum & Beatiſſimam Virginem, & ſtatim proſequitur, *qui reliquos ſanctos blaſphemauerit, pro qualitate blaſphemiæ atque perſonæ arbitrio Iudicis puniatur*, vnde Prælati Regulares inferre poterunt, quid poſſint & debeant facere contra blaſphemos.

Periurus poteſt ordine & beneficio priuari. in cap. Presbyter 81. diſt. vt notat Panormitanus in cap. querelam de Iureiur.in 2.not.probat illud etiam ex cap. cùm non ab homine de Iudic.& cap. ſi quis Epiſcopus diſt. 50. Verum eſt, quòd licet Rebuffus tract. de pacificis poſſeſſor.p.37.cum alijs ſētiat,eſſe communem opinionem, quòd periurus non ſit priuatus de facto ipſo Iure, ſentit tamen opinionem contrariam poſſe in puncto Iuris ſuſtineri, ſed cum communi ſentiendum eſt, ac per conſequens Regularis periurus poteſt deponi ab Ordine & à beneficio, ſi habeat, vel loco illius ab Officio.

Religioſus conuictus de peccato Simoniæ puniendus eſt pænis, quas aſſignat Pius V. in Bullà incipiēte,

Cum

Cùm primum in ordine, quia generaliter loquitur, & ſic tàm Clericos ſæculares, quàm Regulares comprehendit. Videatur in Bullario,& in modernis Authoribus.

Conuictus de falſo teſtimonio teſte Gratiano in cap. ſi Epiſcopus diſt. 50.debet ab officio deponi & in monaſterium detrudi, loquitur de Presbyteris & Diaconis, sed aduertit Salcedus apud Bernardum Diaz, Reum teſtimonij falſi ab hàc pœnà excuſari in multis caſibus. Primò ſi falſitas non ſit nocicua, ſed tunc debet puniri pœnà extraordinarià. Secundò,ſi falſitas commiſſa ſit circa accidentalia cauſæ. Tertiò ſi falſitas ſine dolo commiſſa ſit, nempe per errorem, falſitas enim non committitur ſine dolo, l. nec exemplum ſi quis de Curio C.de falſ. Quartò ſi falſum teſtimonium dicatur non interpoſito Iuramento, ſed aduertit bene Rodriquez tom.2.q.31.ar.2. quòd cum in atrociſſimis delictis puniatur conatus, etiam non ſecuto effectu, ſollicitans ad falſum teſtimonium, eàdem pœnà debet puniri: ex quibus habent Prælati, quam pœnam debeant imponere Religioſis in hoc deficientibus, quamuis vt notat Diaz. cap.93. in hoc maximè debeat attendi qualitas cauſæ iuxta qualitatem damni ſecuti, & grauius in criminalibus quàm in ciuilibus debet puniri.

Illi qui in communitatibus ſeminant diſcordias, arbitrio Iudicis puniēdi ſunt pro qualitate perſonæ ac excitatæ ſeditionis. Ita Rodriguez q.31.ar.4.ex cap.ſi quis Monachus 90. diſt. monens ob euentum pœnam debere augeri, aut minui, grauioremque eſſe ſeditionem,quæ aduerſus maiores excitatur.

Clerici maledicentes debent cogi ad petendam veniam à perſona offenſà ex C. Clericus maledictus 46. non tamen poſſunt obligari, vt coram Iudice & alijs bonis viris dicant ſe mentitos fuiſſe. Ita Rodriquez art.30.qui addit,quòd ſi Religioſus conuincatur, quòd ſit notabiliter maledicus, & hic ſit aſſuetus, poteſt Iudex eum obligare ex officio,vt dicat,ſe mētitum fuiſſe,quod à fortiori procedit de eo, qui malè loquitur contra ſuperiorem. Vnde in hoc Iudices debent procedere ſpectatà qualitate perſonarum, rerum quæ dictæ ſunt, loci & temporis. Nec obſtat dicere, quòd Sacerdos maledicus iuxta Ius Canonicum pœnà palinodiæ non punitur, quia hoc procedit (ait Rodriquez) regulariter: at Ius non vetat,ne tali pœnà puniatur Religioſus aſſuetus maledicere, cùm Religionibus graue damnum ſequatur ex maledicentibus: ſed addit ipſe Author, maledicum Sacerdotem non eſſe obligandū ad recātādā palinodiā, quamuis contra alium hoc crimen perpetret.

Accuſator vel Calumniator non probans delictum, de quo accuſauit, puniendus eſt pœnà talionis, quæ ſcilicet eſt illa, ad quam accuſatus condemnandus erat, ſi delictum probatum eſſet.ex c. Calumniator

2.q.3.vt probat Diaz cap.65.nu.3. ſi tamen talis pœna eſſet pro Accuſatore improportionata, debet dari alia æquiualens,v.g.pęna verberationis,additque duo,primum, quòd Clericus in probatione debeat ſuſpendi ab officio & beneficio,donec Innocentiam ſuam purget, vt habetur in cap. fin. 5. q.6. idque quamuis accuſans intenderet ſolùm pœnitentiam & non pœnam. Secundum,quòd ſi Clericus, qui obijcit crimen in perſonã Electi aut poſtulati, deficiat in probatione, maneat ſuſpenſus per tres annos à beneficijs Eccleſiaſticis,& ſi eo tēpore ſe temerè introduxerit in ea,ipſo Iure maneat priuatus in perpetuum, niſi manifeſtiſſimè conſtiterit, eum fuiſſe motum causa probabili & ſufficiente,quæ excuſat à vitio Calumniæ,probat ex C.de elect.in 6.hæc tamen pœna non extenditur ad delicta aliarum materiarum. Nec incurruntur iſtæ pœnæ,quando de delictis eſt fama publica,& accuſans credens tali famæ fecit accuſationem. Sic Baldus in l. fin. C. ſi ſeruus aut liber. lib. 10. quem refert & ſequitur ipſe Diaz, qui videndus eſt cum ſuo Scholiaſte.

Reuelantes ſecreta Religionis puniendi ſunt pœnà arbitrarià iuxta qualitatem delicti & perſonæ,hoc delictum multò maius eſt,quando hæc ſecreta reuelantur ſæcularibus;& miniſtris, qui tenentur ſeruare ſecretum ſub Iuramento,debetur pœna taxata pro periuris. Rodriquez q.36.ar.3.

Aperientes & legentes litteras ſigillatas aliorum peccant grauiter, & debent grauiter puniri iuxta qualitatem delicti arbitrio Iudicis,qui attendere debet ad nocumentum, quod cauſatur, & ad qualitatem perſonarum, ad quas litteræ directæ ſunt; qui autem illas aperiunt & comburunt, etiamſi non legãt, merentur pœnam falſarij ſecundũ Panormitanum in cap. cùm olim, de officio delegat. & Baldus in l. Paulus ff. de falſ. niſi excuſentur ratione paruitatis materiæ, vel alterius cauſæ licitæ ſuo loco videndæ.

Scribentes litteras & non ſe ſubſcribentes puniendi ſunt pœnà arbitrarià, & in noſtrà Religione grauius eſt delictum ratione præcepti impoſiti à Generalibus.

Regularis, qui Reum extrahit è manibus Iuſtitiæ, punitur pœnà arbitrarià, ſed minus rigoroſà,quia ferè ſemper hoc fit non ex cōtemptu poteſtatis ſæcularis, ſed ex charitate minus ordinatà.

Aſſiſtentes luſibus illicitis;vel ludentes ludis prohibitis pœnà arbitrarià debent puniri iuxta qualitatem delicti. Aduertit tamen Rodriq. q.38.ar.1. quòd Religioſi poſſint ludere recreationis gratià ceſſante ſcandalo.

Clericus de quo cōſtiterit ſe inebriare,per ſpatium 30. dierum debet priuari communione, vel pœnà corporali puniri. ex cap.fin. 35. diſt. Idem dic de Religioſo. ſi verò aſſuetus fuerit vitio ebrietatis, etiam debet mancipari verberibus & carceri,ſub pane & aquà. Ita Rodriquez q.37. ar. 1. inſpectà

ire-

frequentatione Vitij, perſonarum qualitate, & adſtantium ſcandalo.

Si aut ob ebrietatem aut voracitatem euomat quis Euchariſtiam, damnari debet ad agendam pænitentiam diebus 70. arbitrio Iudicis, vt conſtat ex cap.ſi quis per ebriatatem de conſecr. diſt. 2. ita Bernardus Diaz c.41.num.2.videatur Silueſter verb.Euch.2.§.9.

§. 6.

De Apaſtatis & Fugitiuis.

Sine fundamento prætendunt aliqui confundere Apoſtatas cum fugitiuis reputando eos pro eodem, quia in rei veritate inter ſe multũ differunt Apoſtata & Fugitiuus. Apoſtata propriè eſt ille, qui fugit ex Religione cum animo non redeundi, ſiue relinquat habitum, ſiue non, & ſi non habeat quis talẽ animum, non erit Apoſtata. Fugitiuus eſt ille, qui fugit, vt vagetur cum animo redeundi ad Religionem, ſiue deponat habitum, ſiue non. Ita communiter Doctores cum D.Tho.22.q.12.ar. 1. vnde infertur, quòd licet omnis Apoſtata ſit fugitiuus, non tamen omnis fugitiuus ſit Apoſtata, in quo non amplius eſt nobis immorandum.

Circa penas, quas tales incurrunt, reperio magnã varietatem inter Authores. Referam breuiter ea, quæ ſunt magis certa. Non eſt dubiũ, quòd Apoſtatæ dimittentes habitum incurrunt ipſo facto Excommunicationem maiorem ex c. vt periculoſa clerici vel Monach.in 6. ſic omnes Doctores: Difficultas eſt, an incurrant hanc Excommunicationem illi Apoſtatæ, qui non dimittunt habitum, ſed cum illo incedunt, & habentur pro Religioſis? Peyrinus tom. 1. de ſubdito cum multis Authoribus, quos citat q.1.c.26.tenet, quòd ipſo iure & ipſo facto ſint excommunicati, & probat ex capite citato *vt periculoſa*. primò, quia in eo capite excommunicantur dimittentes temerè habitum ſuæ Religionis, vt illis ſubtrahatur periculoſa vagandi materia, ergò ſiue habitu retento ſiue dimiſſo temerè recedẽdo ad euagandum excommunicatus erit, nam ſemper vitioſa eſt vagatio cum habitu ac ſine illo, imò magis periculoſa cum habitu, quia cum illo ſibi & Religioni nocet, ſine habitu verò ſibi ſoli.

Secundò probat ex duobus priuilegijs, quorum vnum eſt ab Innocentio VIII. & aliud à Sixto IV. quæ refert Caſſaruulos verb.Apoſtatę ab Ordine, in quibus excommunicantur ipſo facto Apoſtatæ, citatque pro hàc parte Mirandam tom.1.q.51.ar.1. Sanchez lib. 6. cap.8.nu. 11. Coriolanum & Naldum.

Tertiò probat, quia licet non dimittat habitum materialiter, dimittit tamen formaliter, quia Religionem deſerit.

Contrariam ſententiam aſſerentem, quòd ille, qui retinet habitum, nõ incurrat aliquam cenſuram Iuris, defendit neruosè Pater Bordonus tom. 1. reſolut. moral. reſolut. 41.

num.

num. 29. citando multos Authores, & in tom.2.reſolut.56.n.190. vſque ad 194. reſpondet fundamentis Peyrini & aliorum, & quidem ſatis doctè, ſed mihi diſplicet, quod addit nu.19.in fine, videlicet, illa duo priuilegia citata Innocentij VIII. & Sixti IV. in quibus de facto excommunicantur Apoſtatę, eſſe particularia illarum Religionum, pro quibus ſunt conceſſa, nempe pro Dominicanis & Auguſtinianis, & non eſſe communia, ſed quid inde quòd non ſint communia in ipſà conceſſione, cùm fiant communia ex participatione, quamuis primâ facie pęnalia videantur, ac per conſequens incommunicabilia, nam licet verum ſit, quòd ſint pęnalia reſpectu Apoſtatarum, ſunt fauorabilia reſpectu Religionis, & ſic participantur ab omnibus, qui priuilegia illarum Religionum participant, & tàm diu intelliguntur acceptata à Religione, quàm diu illa non repudiauit ipſa Religio, & licet priuilegium perſonale, precipuè pęnale non ſit participabile, bene tamen priuilegium conceſſum alicui Religioni, quod et ſi ſit pęnale reſpectu aliquorum particularium, eſt fauorabile reſpectu corporis Religionis, ſpectat enim maximè ad bonum commune, vt docent communiter Doctores, & quando affirmant, Apoſtatas eſſe ipſo facto excommunicatos non ex Iure communi, etſi habitum dimittant, bene tamen admittunt, eſſe excommunicatos ex priuilegijs Summorum Pontificū hanc pęnam latam exprimētibus. Imò vt conſtabit ex infrà dicendis, reſpectu ipſorum Apoſtatarum poſſunt dici iſta priuilegia fauorabilia, quia per ea melius attenditur eorum reductio, & bonum ſuarum animarum, & vita quieta & pacifica, quapropter prima ſententia hoc modo intellecta tenenda eſt, & ſi attentè inſpiciatur Bordonus tom.2. vbi ſuprà reſolut.52.q.34.nu.94. idem debebat concedere, ſi quidem ibi inquirit, an in communicatione priuilegiorum veniant etiam pęnæ, & adducit exemplum in pręd icatoribus, quibus per priuilegiū ſub pęnà excommunicationis latę ſententię prohibetur appellare à ſuis Superioribus ad Iudices extra Ordinem? & reſpondet, *priuilegia continentia aliquid, quod videtur oneroſum & odioſum huic & illi Religioſo, non ſunt odioſa neque pænalia ſed fauorabilia, & conſeruatiua Religionis, & ſubditorum in ſuo officio, quod Deo promiſerunt, & probatur, quia per illa conſeruatur diſciplina regularis & augetur obedientia erga ſuperiores, & Religioſi ſui inſtituti profeſſionem perfectius proſequuntur: per quæ omnia dicta priuilegia apparet eſſe ſimpliciter fauorabilia etiam ipſis Religioſis, quorum ſaluti animæ & corporis quies conſulitur*. Hęc Bordonus, quę meo videri pari curſu currunt in priuilegijs relatis circa cenſuras Apoſtatarum. Et fortè ipſe Author non bene ſatisfactus prefatâ ſolutione aliam excogitauit, ait enim

enim, *illa priuilegia* abiiſſe videntur in deſuetudinem, ſiquidem Iulius II. excommunicauit Apoſtatas Ordinis Predicatorum, vt videre eſt apud Caſarubium verb. Apoſtata num. 23. & tamen in eorum conſtitutionibus diſt. 1. c. 1. tex. 1. ſupponitur non eſſe excommunicatos Iure Pontificio, quia ibi ſtatuto regulari excommunicantur, vt refert Remigius Seroſa in ſu.s ſolut. q. 39. in 4. notabili. Sed hęc ſolutio non minus inefficax videtur, quàm pręcedens, ſiquidem prudētiſſimè ponitur excommunicatio in Conſtitutionibus ad magis exprimendam poſitam à Pontifice, vel ponitur quaſi de nouo ad pręcludendum quodlibet effugium, quod etiam fit in conſtitutionibus noſtrę Carmelitanę familię Diſcalceatę Congregationis Hiſpanię, vt infra patebit.

Apoſtatæ qui in ſuà Apoſtaſià recipiunt Ordinem Sacrum, remanent ſuſpenſi ab executione eiuſdem Ordinis recepti, etiamſi reuertantur ad Religionem, & in iſtà ſuſpenſione non poteſt diſpenſare niſi Pontifex ex Cap. fin. de Apoſtat. Ita Caſtro Palao tom. 3. tract. 16. diſp. 4. punct. 16. num. 12. vbi aduertit, quòd iſta ſuſpenſio non ponatur ob Apoſtaſiam, ſed ob crimen quod committitur recipiēdo ordinem ſacrum in eo prauo & infami ſtatu, & non incurritur hæc ſuſpenſio recipiendo ordines minores. Ita Suarez tom. 5. de cenſuris diſp. 31. ſect. 6. nu. 2. & tom. 4. de Religione tract. 8. lib. 3. c. 1. num. 30. Sanchez lib. 6. ſum. cap. 8. num. 26. & alij. Illud autem, quod ſolet adduci ex Concilio Arelatēſi 2. non eſt curandum, quia eſt Prouinciale, & non ligat niſi ſubditos, & quamuis in Bullà Pauli IV. relata à Palao & Suarez ſuſpendantur Apoſtatæ in perpetuum ab omni Eccleſiaſtici Ordinis executione, & ab omni gradu, quod admittit Suarez to. 4. de Religione tract. 8. lib. 3. cap. 2. num. 12. & ſequentibus: ſed non caret probabilitate, hanc Bullam Pauli IV. non eſſe in vſu teſte Sanchez lib. 6. cap. 8. nu. 30. Inſuper circa dicta conſulantur ſtatuta cuiuſuis Religionis circa pęnas in eis aſſignatas.

Qui cooperantur Apoſtatis vel perſuadendo vel approbando eorum malum & reprobum ſenſum, aut dictamen, vel adiuuando aut recipiendo eos vel occultando aut defendendo, peccant grauiſſimè, quia participant in tanto crimine, & inſuper manent excommunicati ipſo facto, & licet non à Iure communi, bene tamen ab Innocētio IV. & Leone X. ac Iulio II. vt habetur ex monumento ordinum conceſſ. 554. & 651. vt ex camp. priuileg. mendicantium verb. Apoſtata §. 8. & in camp. ſocietatis ver. Apoſtata §. 3. ſed quia aliud eſt recipere ſeu fauere, & aliud recipere vt Apoſtatam, vt in ſimili dicunt Doctores de recipientibus Hæreticos, in receptione vt ſic dantur caſus liciti, nullus tamē in receptione vt Apoſtatæ. Videatur P. Suarez vbi ſupra cap. 3. nu. 2. & 3. Palao tom. 3. de voto obedien-

dientiæ diſp.4.p.18.à num.1. vſq; ad finem, vbi doctè & piè omnia explicantur.

Fugitiui qui temerè habitum dimittunt ad liberius vagandum, ipſo facto manent excommunicati excommunicatione maiori ex cap. vt periculoſa ne Clerici vel Monach. in 6. Ita omnes Doctores. Circa illos qui non dimittunt habitum, nec ita illum abſcondunt, vt nequeant haberi pro Religioſis, certum eſt, ex Iure communi non eſſe latam aliquam cenſuram contra eos, licet Rebuffus & Peyrinus vbi ſuprà cap.26.§.1. ſentiant, eſſe comprehenſos in cap. vt ambitioſa, per duo tamen priuilegia, quorum vnum eſt ab Eugenio IV. & aliud à Calliſto V. quæ refert Rodriquez tom.1.q.30.art.8. fugitiui ipſo facto manent excommunicati, nam in his priuilegijs participãt omnes Religiones ſecundum ea, quæ dicta ſunt. Verùm in noſtrà Congregatione Carmelitarum Diſcalceatorum Hiſpaniæ 8. p.c.4.§.6. de Apoſtatis & fugitiuis ad eximendum ſe ob omni opinionum varietate ſequẽs determinatio habetur. *Ad coercendam Apoſtatarum inſolentiam declaramus in noſtro Ordine quoad pœnas infligendas eos cenſendos Apoſtatas, qui contra Superiorum obedientiã vel ſine eorum licentià cum habitu vel ſine habitu cum intentione redeundi ad monaſterium ſiue non quocunque prætextu extra ſuos Conuentus vagantur, volumuſque, vt ipſo facto (niſi intra Octauum diem redierint) maneant excommunicati. Eàdem etiam cenſurà ſtatim feriantur extra Monaſterium nocte egredientes, & vt Apoſtatæ puniantur.* Quæ verba includunt Excommunicationem ipſo facto incurrendam licet cum moderatione octo dierum, qui dantur pro termino, quemadmodum etiam eſt vſus in Societate Ieſu teſte Palmo vbi ſuprà punct. 18.num.7.& refertur in eius compendio verb. Apoſtata §. 3. Vnde in noſtrà Congregatione Carmelitarum Diſcalceatorum Hiſpaniæ Apoſtatæ & fugitiui, ſiue deſerãt habitum, ſiue non, ſiue habeant intentionem redeundi ſiue non, tranſacto termino octo dierum ipſo facto manent excommunicati excommunicatione maiori, & tamquam tales declarãtur elapſo dicto termino.

AD-

ADDITIO SEPTIMA

Ad Caput Vigeſimum ſextum.

HVcuſque tractati hoc pũctum in primâ impreſſione factâ in linguâ vulgari, in hâc ſecundâ verò eſt mihi opportunum annectere aliquas difficultates, quæ occurrunt circa praxin & executionem vltimorum Decretorum de Apoſtatis & eiectis.

Pro maiori dicendorum intelligentiâ primo loco referam declarationes, quas Sacra Congregatio Cõcilij fecit circa aliquas clauſulas Decretorum. Primam fecit 13. Nouembris 1632. ad inſtantiam Reuerendiſſimi Patris Generalis minimorum, qui quæſiuerat, an incarceratus ad Expulſionem & intra annum fugam arripiens poſſit eijci vt incorrigibilis, etiamſi annum non expleuiſſet: & reſpondit: *Legitimè profeſſos non poſſe è Religione eiici, niſi poſtquam per annum integrum in carceribus, in ieiunio & pœnitentiâ detenti & probati fuerint, & eo elapſo non reſipuerint ſed animo indurato in ſua pertinaciâ perſeuerauerint, fugientes verò vt ſuprà è carceribus etiam pro huiuſmodi fugæ delicto eſſe puniendos, & poſſe ferreâ cuſtodiâ in carceribus detineri.*

Robertus Cardinalis Vbaldinus.
Frantiſcus Paulutii S.CC. Secretarius.

Secundò declarauit Sacra Congregatio, quòd illi ſex Patres, quos requirunt decreta ad hoc vt concurrant vnà cum Generali ad Expulſiones, non ſint neceſſariò iidẽ, ſed pro quâlibet Prouinciâ ſeu Regno poſſent eſſe diuerſi. Huius declarationis mentionem facit Peyrinus tom.2. de priu. ad Conſt. 10. Vrbani VIII. Pontificis, non tamen refert illius verba, ſed ait ſe audiuiſſe aliquos Religioſos ſupplicâſſe pro illâ, & obtinuiſſe. Et ſolùm ob hoc fundamentum cum illâ ſe accommodârunt Nouarius in Lucern. Reg. Ver. *Eiecti à Religione*, & Doctiſſimus noſter Lezana tom.1. cap.23. nu. 1. & alijs, ſed poſtea re maturiùs examinatâ, cùm præfatum Decretum minimè adinuenerit, idem Lezana to. 2. cap. 12. num. 8. eam reiicit tanquam rem ſine ſufficienti fundamento, & idem ſentit Pater Santorius de pęnis Incorrigibilium cap.19. q. 4. Hodie tamen conſtat illam eſſe omninò certam, & veram dictam declarationem, quæ ſequentis eſt tenoris.

Die 9. Augusti 1625.

Sacra Congregatio Concilii Sanctiſſimo Domino noſtro approbante, declarauit ſex Patres in ſingulis Capitulis vel Congregationibus Generalibus eligendos, de quorum conſilio & aſſenſu Generalis poteſt regulares incorrigibiles à Religione eiicere in vna quàque Prouinciâ eligi poſſe, eoſdemque ſic electos, ſi Generalis tàm longè abfuerit, vt vnà conuenire non poſſit, debere ad eundem tranſmittere Summarium proceſſus vna cum eorum voto, vt iuxta illud Generalis poſſit ad ſententiam expulſionis procedere, inter ea tamen vſque ad primum Generale Capitulum vel Congregationem proximè celebrandam Sanctitas ſua annuit, vt eiectio ſeruata in reliquis formâ Decreti hâc die editi fieri poſſit à Generali ibidem cum conſilio & aſſenſu ſex Patrũ, quos idemmet Generalis in qualibet Prouinciâ infra quatuor menſes elegerit. Et nunc facta eſt ſecunda & noua declaratio, faciendo mentionem huius iam relatæ, quemadmodum videre licet in declarationibus factis ad inſtantiam Admodum Reuerendi P. M. F. Michaelis de Alcantara Vicarij Generalis in Italiâ & Procuratoris Generalis Ordinis Dominæ noſtræ de Mercede, quas ego nunc habeo penes me authenticatas cum ſubſcriptione Eminentiſſimi Domini Cardinalis Carraffa Præfecti Sacræ Congregationis Concilij, & cum ſigillo illius, nec non cum ſubſcriptione Illuſtriſſimi Secretarij Franciſci Paulutij, quas copiaui ad litteram de verbo ad verbum, ſicut hic refero.

In vnâ Regularium Ordinis B. Mariæ de Mercede Redemptionis Captiuorum.

Procurator Generalis Ordinis B. Mariæ de mercede Redemptionis Captiuorum mediante interceſſione Eminentiſſimi Cardinalis de Lugo Protectoris ſupplicat pro ſuâ, vt inquit, & aliorum Superiorum Regularium inſtructione per hanc Sacram Congregationem reſponderi ad infra ſcripta quæſita ſuper Decreto de Apoſtatis & eiectis iuſſu Summi Pontificis ex ſententiâ eiuſdem Sacræ Congregationis edito anno 1624. & impreſſo in Bullario nouo tom. 4. pag. 267. verſ. ad hæc.

1. Primò an Regularis conſtitutus in carceribus ſpatio vnius anni in ieiunio & pœnitentiâ ad finem, vt tamquam incorrigibilis à Religione eiiciatur, ſi è carceribus fugiat dicto carcerationis anno nondum expleto, & deinde ſit captus, poſſit tunc vt incorrigibilis eiici, an verò aliquid aliud ſit faciendum.

2. An Regularis pluribus interpolatis vicibus pro reiteratis delictis diuerſis temporibus commiſſis in carceribus detentus, poſſit vno carcerationis anno vt ſuprà interpolatè expleto tamquam incorrigibilis è Religione eiici, ſi,

poſt

poſt dictum annum carcerationis interpolatum animo indurato & ſuâ pertinaciâ perſeuerans iterum delinquat.

3 An Generalis Ordinis poſſit delegare facultatem eiiciendi à Religione Prouincialibus pro eorum prouincijs, ſeu Commiſſarijs, vel Vicarijs Generalibus, & an delegatio ſit à Generali facienda in quolibet caſu, an verò indefinitè in omnibus caſibus.

4 An ſex Patres, de quorum conſilio & aſſenſu eiectio fieri debet, ſint eligendi de totâ Religione, an potius ſufficiat ex quâlibet Prouinciâ ſeu Regno.

5 Quòd ſi à Religione huiuſmodi ſex Patres non fuerint electi in Capitulo ſeu in Congregatione Generali, quid faciendum ſit vſq; ad primum Capitulum Generale?

6 An ſufficiat, vt Prælatus Conuentualis ſeu Prouincialis conficiat proceſſum ſtylo Religionis ſeruato, & illius Summarium tranſmittat Generali Ordinis, ſeu illius delegato, qui adhibitis ſex Patribus electis, quilibet eorum videat eumdem proceſſum, & tranſmittat votum ſuum per litteras eidem Generali, ſeu delegato.

7 An Generalis ſeu delegatus poſſit ferre ſententiam eiectionis à Religione, quando à tribus ex ſex Patribus electis, ſeu ab illorum maiori parte dicta ſententia approbatur. An potius ſit neceſſarium, vt omnes ſex dent Votum, ita vt ex defectu Voti etiam vnius non poſſit ſententia validè ferri.

Die 21. Iunij 1653. Sacra Congregatio Eminentiſſimorum Cardinalium Concilij Tridentini interpretum omnibus maturè perpenſis.

Ad primum reſpondit, Regulares delinquentes vti incorrigibiles eiici non poſſe è Religione anno Carcerationis nondum expleto.

Ad ſecundum reſpondit, non ſufficere annum Carcerationis interpolatæ expletum, ſed requiri ſpatium vnius anni continuum & integrum.

Ad tertium reſpondit. Generalem Ordinis non poſſe delegare facultatem eiiciendi à Religione Prouincialibus pro eorum Prouincijs ſeu Commiſſarijs ſeu Vicarijs Generalibus.

Ad quartum inhærendo declarationi aliàs factæ die 9. Auguſti 1625. à ſa:me: Vrbano VIII. approbatæ, reſpondit, ſex Patres eligi poſſe in vnâ quaque Prouinciâ ſeu Regno.

Ad quintum reſpondit, recurrendum ad Sacram Congregationem in ſingulis caſibus.

Ad Sextum Proceſſus eſſe conficiendos iuxta ſtylum & conſtitutiones Religionis, & illorum tranſumptum authenticum eſſe tranſmittendum ad ſingulos ſex Patres Electos, qui per litteras poſſunt Votum dare.

Ad ſeptimum reſpondit, ſententiam Eiectionis à Religione fieri debere ſaltem de Voto maioris partis ſex Patrum Electorum.

Petrus Aloyſius Card. Carraffa Præfectus.
Franciſcus Paulutius S. CC. Secretarius.

Suppoſitis his declarationibus tamquam certis remanet dubium commune, an ſint obligatoriæ ſicut leges, vel ſolùm ſicut reſponſa virorum prudentiſſimorum & doctorum. Quòd non ſint obligatoriæ,eo quòd non ſint authenticæ,ſed dumtàxat doctrinales,vtpotè factæ non conſulto Summo Pontifice (exceptâ ſecundâ relatâ in principio, quæ eſt approbata à ſuâ Sanctitate) nec ſint promulgatæ authoritatiuè, tenent Suarez de legibus, quem refert & ſequitur Salas de legibus tr. 14. diſp. 2. ſect. 9. num. 53. Sanchez lib. 8. de matrimonio diſp. 4. num. 10. Portel. ver. Card. declar. num. 1. Peyrinus tom. 2. de ſubd. q. 1. cap. 25. §. hoc dubium poſtulat. Nauarrus l. 5. conſ. tit. de ſententiâ Excommunicationis conſ. 15. Bonacina de legibus diſp. 1. q. 1. punct. 8. num. 4. Doctiſſimus P. Diana tract. 10. de legibus reſolut. 29. & alij multi. Et hoc ſentiunt tàm pro foro conſcientiæ quàm pro foro externo, quamuis non deſint alij multi, qui oppoſitum ſequuntur, videlicet quòd obligent vt leges; ſed quidquid ſit de hoc: adhuc reſtant non leues difficultates examinandæ tàm circa ipſa decreta de Apoſt. & eiectis, quàm circa ipſas declarationes factas etiã apud Authores aſſerentes, quòd obligent.

Igitur dubitatur primò, An ſtando in vi primæ declarationis ſeu reſpõſionis, annus incarcerationis, quem debet tranſigere incorrigibilis ad hoc vt expellatur è Religione, debeat eſſe continuus, vel ſufficiat, quòd ſit interpolatus, dummodò ſit integer & completus, & non loquor de interpolationibus, quæ interueniunt tempore incarcerationis, quam habuit delinquens propter prima delicta, priuſquam pertigerit ad omnia illa, quæ exiguntur à Iure communi ad hoc vt aliquis cenſeatur eſſe Incorrigibilis, de iſtis enim dicetur in ſecundâ declaratione vel reſponſione hàc nouiſſimâ, ſed quando præcedente incorrigibilitate Iuris delinquens incarceratus in ordine ad complẽdum annum, quem noua decreta requirunt, fugit è carcere v.g. poſt ſex menſes, & deinde poſtquam inceſſit aliquo tempore vagabundus & fugitiuus, capitur, an ſi per alios ſex menſes incarceretur, cenſeatur annus completus, vel debeat incipere ſuum annum de nouo & à capite, ſicut Nouitius, qui confecto aliquo tempore probationis deinde fugit vel exiuit deſerendo habitũ, ad eũdem habitũ recipitur.

P. Santorius in examine diſtrictionum penalium cap. 19. reſp. 2. ſentit, ita annum incarcerationis debere eſſe continuum, ſicut annus Nouitiatus, & ſi delinquens fugeret è carcere ſolùm per vnum menſem, non cenſeretur annus completus, ſicut neque annus probationis in Nouitio. Fundat ſe ipſe in verbis Decretorum *Vnius anni ſpatio*, quæ verba, ait, continua-

nuationem temporis important, nam cùm de annis in ſtatutis eſt ſermo, intelliguntur de continuis, vt docent multi Iuriſtæ & Canoniſtæ. Secundò probat ex primâ declaratione Sacræ Congregationis Concilij ſuprà relatâ, factâ ad inſtantiam Reuerendiſſimi Patris Generalis Minimorum. Contrariam ſententiam tenent graues Authores loquendo in ſimilibus caſibus. Ita expreſsè Salicet. in l. 2. cap. ſi mancipium cum Gloſsâ ordinariâ Ibidem. Iaſon.l.ſi idem cum eodem de Iuris omn.Iud. colum. 2.& alij multi.

Verùm quia in hoc non videtur poſſe dari regulam generalem propter diuerſos caſus,quos admittunt Authores, dico, quòd quando in ſtatuto aſſignatur tempus abſque eo quòd declaretur,illud debere eſſe continuum vel non, attendendum ſit ad materiam, de quâ agitur,& ſi fuerit pęnalis, intelligenda eſt regulariter ita vt ſit minus onerosa illis miſeris, quibus pęna imponitur, propterea ſtatuta Inquiſitionis imponẽtia pœnas graues illis, qui Excommunicati per ſpatium vnius anni non petũt abſolutionem, intelliguntur de tempore vnius anni continui, ſi enim eſſet ille annus interpolatus, non incurrerent dictas pœnas quemadmodum docet Ioannes Guttierez in qq.can.l.1.q.12.num.23. cum communi Doctorum. Similiter ſi aliquod ſtatutum vel lex diſponeret, quòd ille, qui in ſuâ domo detineret aliquem malefactorem abſconditum per ſpatium octo dierum, incurreret talem vel talem pœnam,ille,qui talem non per ſpatium continuum, ſed interpolatum octo dierum detinuiſſet, non incurreret illam pęnam, & eſt caſus expreſſus,quem refert Iaſon. vbi ſuprà citans multos Authores & textus. Quia pietas exigit, vt intelligatur tempus aſſignatum cum minori pęnâ in fauorem miſerorum, dum in legibus aliud nõ exprimitur. è contrario ſi aliquod ſtatutum vel Lex decernat, quòd ſi vnum mancipium Petro ſeruierit tribus annis,liberum ſit,etiamſi hi tres anni continui non ſint, ſed interpolati, ſufficiunt tamen ad liberandum illud mancipium, de quo eſt textus ſingularis in l. Paulus §. fin. ff. de liberali causâ. Et in terminis Iaſon. adducit caſum illius,qui fugit è carcere,vbi ſuprà dicens, eum complere cum tempore aſſignato, etiamſi ratione fugæ intercedat aliquod interuallum. Et generaliter Salicetus ſuprà citatus ſentit, quòd quando Lex vel ſtatutum non exigit continuitatem temporis, interpretandum ſit in partem benigniorem. Et ita confirmando me huic opinioni dico primò, ſuppoſito quòd dicta decreta de fugitiuis & eiectis, ad hoc vt Incorrigibilis expellatur è Religione, ante expulſionem ſolùm exigant vnum annũ Incarcerationis non declarando an iſte annus debeat eſſe continuus,dicta decreta impleri,etiamſi annus ſit interpolatus per hoc, quòd Reus per aliquod tempus fugerit è carcere, & hanc præſu-

mo

mo fuiſſe praxin in multis Religionibus.

Nec contra dicta facit declaratio Sacræ Congregationis Concilij ſupra relata(etiamſi authentica eſſet, licet non ſit)non enim exigit continuationem,ſed annum integrum & completum. Ad inſtantiam de anno Nouitiatus ſtatim reſpondebitur.

5. Secundò dico, quòd etiamſi dicta decreta requirerent continuationem vnius anni incarcerationis,dici poſſit per fugam talem annum non interrumpi. Pro cuius intelligentiâ duo aduertenda ſunt, Primum, quòd in multis caſibus Theologi, Canoniſtæ & Iuriſtæ admittunt continuationem moralem, etiamſi phyſica non ſit v. g. Ille, qui habet propoſitum firmũ per multum tempus non retractando illud, non reſtituendi rem alienam,cùm tamen poſſit, non obſtante quòd hoc propoſitum interrumpat phyſicè dormiendo, comedendo, vel diuertendo ſe ad alia negotia, probabiliſſimum eſt talem committere ſolùm vnum numero peccatum, quia moraliter loquendo dictum propoſitum pro continuato reputatur,etiamſi phyſicè interruptum ſit,& idem eſt de illo, qui per multos dies fecit propoſitum alterum occidendi, & ſimiliter multa alia ſunt, quæ admittendo interuallum temporis moraliter tamen continuata reputantur, maximè quando per phyſicam diſcontinuationem non variatur ſubſtantia rei, nec contraitur fini principali alicuius legis vel ſtatuti; & multò magis, cùm agitur de rebus odioſis & cauſis miſerorum, quæ in partem benigniorem interpretandæ ſunt, quemadmodum dictum eſt,intelligendo verba *morali modo vel ciuili*, qui eſt terminus à Iuriſtis vſitatus.

Huius opinionis eſt Salicetus ſuprà citatus, & probat ex Gloſsâ Ordinariâ in lege ſi mancipium. Vbi lex expreſsè exigit, vt quidam ſeruus ſi quindecim annis continuis ſeruiat, liber permaneat, vbi Gloſſa ad verbum *continuis* ſic ait *quare ſi aliquo tempore fugerit,tãtumdem temporis poſtea debebit ſeruire, vt ſit liber*. In quem locum Salicetus ait. Gloſſa iſta eſt ſingulariter notanda, & pro eâ facit,quia verbum *Continuè* recipit interuallum, vt in authent. de Iudic.ſedebunt,& de verb.ſigni.cap. fin. l. 6. & ibi bona gloſſa ſuper verbo continuè, & ita gloſſa, ait Iaſon, potuit moueri ex eo, quia verba ciuili modo ſunt intelligenda,ff.de ſeru.§. ſi cui. Sed ſi leges ſic interpretantur non adiecto hoc verbo continuus, ergò & illo adiecto,vt ciuiliter intelligatur, & in benigniorem partem interpretetur. Idcircò Antonius Gomez tom.3.var.cap.1. num. 3. referens hanc ſecundam ſententiam affirmat iuxta illam, quòd regulariter tempus appoſitum in aliquo actu vel diſpoſitione non requiritur pro formâ quòd ſit continuum (id eſt, non eſt de ſubſtantiâ actus continuitas) ſed ſufficit interpolatum,& licet ipſe ſequatur primam

ſen-

ſententiam, inquit tamen, hanc opinionem eſſe Saliceti & aliorum grauium Doctorum.

Secundò notandum eſt, quòd in legibus & ſtatutis attendendum ſit ad finem principalem, quem habuit Legiſlator in ſuà inſtitutione ad colligendam obligationis qualitatem, hinc quando ſaluatur iſte finis, etiamſi non compleatur externus verborum ſonus, lex ipſa impletur. Cùm igitur finis principaliſſimus Vrbani VIII. in decreto de eiectis fuerit aſſignare vnum annum incarcerationis præmiſſis omnibus illis, quæ Ius commune ad incorrigibilitatem requirit, ad hoc vt plus temporis emendationi tribueretur, & cum hoc anno incarcerationis ac alijs pœnitentijs experientia ſumeretur de pertinacià & duritie Incorrigibilis, quemadmodum colligitur ex verbis decreti, *Elapſo autem anno ſi nihilominus non reſipuerit, ſed animo indurato in ſuà pertinacià perſeuerauerit*, &c. ſemper conceſſo toto hoc tempore pertinacia magis vel æquè dignoſcetur, & per conſequens ſubſtantia decreti implebitur; etiamſi non videatur impleri externus ille verborum ſonus. Quam doctrinam admittit Pater Santorius in termino magis vrgente, quàm ſit ille continuationis phyſicę, qualis eſt integritas anni incarcerationis, vbi ſuprà in q. 1. reſp. 4. vbi loquendo de integritate anni incarcerationis ſentit, non debere intelligi in illo rigore, quo ſumitur integritas anni Nouitiatus, quia hic agitur de re nimis odioſà, & ideò inquit, nihil referre, etiamſi deſit illi anno incarcerationis vna hebdomada, imò inſinuat, etiamſi deſit vnus menſis, quando ad dignoſcendam pertinaciam delinquentis tale tēpus non conducit. Cuius verba, poſtquam retuliſſet aliquos caſus, in quibus non interrumpitur annus Nouitiatus, ſunt hæc ſequentia: *Quod fortius dicendum eſt de anno carceris, qui non imponitur pro formà expulſionis cum tanto rigore, vnde non eſſet timendum, ſi huic anno aliquot dies pro complementa deeſſent, ſicut aſſeritur pro anno Nouitiatus, qui neceſſariò eſſe debet completus de puncto ad punctum, agimus enim de re nimis odioſà.* &c. poſt pauca addit, *& non de vno die definiente tantùm de incarceratione, ſed etiam de vnà hebdomadà vel circiter, probabile iudico, quia iſta carceratio non datur, vt ſtatim expellatur, ſed ad experiendum, ſi poſt carcerationem in ſuà pertinacià perſiſtit, hoc autem prudenter & moraliter cognoſcitur non tantùm in toto anno, ſed etiam per menſem, vel die ante finem anni, quia licet poſſit in vno die & in vnà horà diuinà ei opitulante gratià mutari, AEthiops tamen & pardus non ita facilè colorem mutare ſolent.* Et quia hoc videbatur contra declarationem S. Congregationis Concilij, quam ſuperius retulerat in ſuum fauorem, vbi expreſsè dicitur, nullum expelli poſſe niſi præceſſerit annus integer incarcerationis, ad-

iun-

iungit: *nec alicui ſcrupulū iniiciat, quam citauimus declaratio P. P. Concilij, quia de his declarationibus, quæ non authenticè producuntur, non eſſe habendam rationem in nullo foro ſatis probat Peyrinus tom. 1. q. 1. cap. 25. §. hoc dubium, & Pelletus part. 2. diſquiſit. Cleric. §. 25. num. 13. affirmat poſſe declarari incorrigibilem, etiam intra annum probationis, ſi fugiat è carcere poſt trinam punitionem.*

Vbi non poſſum non pōderare ſcrupulum, quem prius habuit iſte author in admittendo continuationem moralem cum interuallo phyſico aliquorum dierum anni incarcerationis ratione fugæ, admittendo tamen integritatem moralem in tempore anni, etiamſi deſit integritas phyſica aliquorum dierum eiuſdem anni, cùm tamen Decretum Vrbani non deſideret expreſsè continuationem, ſicut deſiderat integritatem & complementum anni, quemadmodum conſtat ex illis verbis, Elapſo autē anno, *ſi nihilominus nō reſipuerit*, & annus elapſus annus completus ſit, & ſi ad probandum, quòd annus debeat phyſicè eſſe continuus, vſus eſt primà declaratione Eminentiſſimorum Cardinalium S. Congregationis Concilij aſſerendo quòd *euacuabat omnem difficultatem* abſque eo quòd faceret vllam mentionem continuationis, quomodo nō admittit eamdem declarationem requirentem integritatem temporis dicendo, non facere ad propoſitum, eo quòd authentica non ſit, vt defendat, quòd etiamſi deſint aliqui dies anno Incarcerationis, cenſeatur tamen completus, ſed quidquid ſit de hoc, ego exiſtimo, quòd etiamſi in ipſo decreto Pontificio expreſsè exigeretur continuatio, nihilominus cenſeretur impleri per continuationem moralem vel ciuilem, non obſtante quòd deeſſet phyſica ob fugam alicuius temporis, quantum enim attinet ad noſtrum caſum, per fugam hanc non interrumpitur illa continuatio, imò cum maiori tempore quod conceditur, maior etiā videtur eſſe illa continuatio quoad hoc quòd melius cognoſcatur durities & pertinacia Rei, quòd eſt finis decreti: non enim euidentius ſignum datur, quòd infirmus aliquis ſanitatem nō cupiat, quàm quando detrectat acceptare medicamenta à medicis exhibita in ordine ad adipiſcendam ſanitatem. Cùm igitur ille per vnum annum fuerit carceri mancipatus, & aliæ fuerint pænitentiæ applicatæ veluti duritiæ & pertinaciæ medicinales, fuga illius è carcere manifeſtè perſuadet, tum in ſuâ pertinaciâ magis obduratum eſſe, ceruicemque duriorem induiſſe, ac proinde talis fuga non ad diſcontinuandum ſed potius ad cōtinuandum ſeruire videtur, & hæc fuit ratio, quæ mouit Belletum ad hoc vt diceret, illum Reū vt incorrigibilem declarari, & vt talem caſtigari poſſe etiam non completo incarcerationis anno, qui poſt trinam admonitionem & pu-

punitionem fugit è carcere, de quo non iudico, ego enim admitto annum integrum incarcerationis & moraliter continuum, licet phyſicè interruptus ſit. Quibus addo in confirmationem meæ ſententiæ, quòd etiamſi per annum incarcerationis decreta vltra finem præfatum intenderent, vt Rei ad talem pęnam carceris obligati reducantur, non fruſtrentur hoc fine, non obſtante quòd ille annus non ſit phyſicè continuus, quia cùm tales mereantur nouas pęnas ob delictum fugæ vltra complementum anni Superiores poſſunt adiungere vel carcerem diuturniorem vel alias pęnas graues illorum culpæ condignas, & illi qui per has non reducuntur, nec etiam reducentur per vnum annum carceris phyſicè continuatum.

Reſtat nunc reſpondendum ad inſtantiam factam de anno Nouitiatus, de quo non ita certum eſt, quòd requiratur vnus annus continuatus phyſicè, vt non ſint Authores aliqui graues, qui oppoſitum probabile exiſtiment & ſecurum: quemadmodum videre licet in Tho. Sanchez lib. ſummæ cap. 4. num. 30. qui fundantur in eo, quòd nullum decretum, nec Sacrum Concilium Tridentinum requirant continuationem, ſed ſolùm, quòd annus ſit integer, & huic opinioni ſe conformando Portel. in dub. Reg. V. Nouitij annus, licet in num. 50. dixiſſet, eſſe neceſſariam continuationem anni Nouitiatus, niſi Nouitius exeat curationis gratiâ, vel causâ negotiorum cum habitu, & licentiâ Prælati, quia in tali caſu non diſcontinuatur annus, poſtea tamen in additionibus num. 19. faciendo mentionem alicuius priuilegij cõceſſi à Iulio II. quod refert Rodriguez in Bull. fol. 375. col. 1. in quo conceditur poſſe Prælatos dare profeſſionem Nouitio, qui reliquit habitum, & deinde reaſſumpſit, & combinando vnum tempus cum altero integrare Nouitiatus annum, addit ſtatim, ſibi videri, tale priuilegium non eſſe reuocatum per Concilium Tridentinum, & ratio, quam affert, eſt iſta, *Concilium enim loquens de anno Nouitiatus ſolùm requirit, quòd ſit completus & integer, poteſt verò eſſe integer, etiamſi ſit interpolatus modo ſupradicto*, ergò Portel ſentit eſſe probabile quod annus Nouitiatus, quem Concilium requirit, in rigore non ſit neceſſariò continuus, ſed integer & completus, ex eo quòd continuationem non exprimit.

Sed hoc omiſſo ego exiſtimo cum communi ſententiâ, annum Nouitiatus neceſſariò debere eſſe cõtinuum phyſicè, quo non obſtante ſentio hanc continuationem non requiri in noſtro caſu, diſparitas quippe magna eſt, & conſiſtit in hoc, quòd concilium aſſignauerit annum Nouitiatus, ad hoc vt Nouitius voluntariè experiatur integrè, & perfectè aſperitates & labores Religionis, quæ illo tempore ſolent eſſe maiores, vt eo magis ſit exercitatus, tum etiam vt Religio

dientiæ diſp.4.p.18.à num.1. vſq; ad finem, vbi doctè & piè omnia explicantur.

Fugitiui qui temerè habitum dimittunt ad liberius vagandum, ipſo facto manent excommunicati excommunicatione maiori ex cap. vt periculoſa ne Clerici vel Monach. in 6. Ita omnes Doctores. Circa illos qui non dimittunt habitum, nec ita illum abſcondunt, vt nequeant haberi pro Religioſis, certum eſt, ex Iure communi non eſſe latam aliquam cenſuram contra eos, licet Rebuffus & Peyrinus vbi ſuprà cap.26.§.1. ſentiant, eſſe comprehenſos in cap. vt ambitioſa, per duo tamen priuilegia, quorum vnum eſt ab Eugenio IV. & aliud à Calliſto V. quæ refert Rodriquez tom.1.q.30.art.8. fugitiui ipſo facto manent excommunicati, nam in his priuilegijs participāt omnes Religiones ſecundum ea, quæ dicta ſunt. Verùm in noſtrà Congregatione Carmelitarum Diſcalceatorum Hiſpaniæ 8. p.c.4.§. 6. de Apoſtatis & fugitiuis ad eximendum ſe ob omni opinionum varietate ſequēs determinatio habetur. *Ad coercendam Apoſtatarum inſolentiam declaramus in noſtro Ordine quoad pœnas infligendas eos cenſendos Apoſtatas, qui contra Superiorum obedientiā vel ſine eorum licentià cum habitu vel ſine habitu cum intentione redeundi ad monaſterium ſiue non quocunque prætextu extra ſuos Conuentus vagantur, volumuſque, vt ipſo facto (niſi intra Octauum diem redierint) maneant excommunicati. Eàdem etiam cenſurà ſtatim feriantur extra Monaſterium noctu egredientes, & vt Apoſtatæ puniantur.* Quæ verba includunt Excommunicationem ipſo facto incurrendam licet cum moderatione octo dierum, qui dantur pro termino, quemadmodum etiam eſt vſus in Societate Ieſu teſte Palmo vbi ſuprà punct. 18.num.7.& refertur in eius compendio verb. Apoſtata §. 3. Vnde in noſtrà Congregatione Carmelitarum Diſcalceatorum Hiſpaniæ Apoſtatæ & fugitiui, ſiue deſerāt habitum, ſiue non, ſiue habeant intentionem redeundi ſiue non, tranſacto termino octo dierum ipſo facto manent excommunicati excommunicatione maiori, & tamquam tales declarātur elapſo dicto termino.

ADDITIO SEPTIMA

Ad Caput Vigeſimum ſextum.

HVcuſque tractati hoc pūctum in primâ impreſſione factâ in linguâ vulgari, in hàc ſecundâ verò eſt mihi opportunum annectere aliquas difficultates, quæ occurrunt circa praxin & executionem vltimorum Decretorum de Apoſtatis & eiectis.

Pro maiori dicendorum intelligentiâ primo loco referam declarationes, quas Sacra Congregatio Cōcilij fecit circa aliquas clauſulas Decretorum. Primam fecit 13. Nouembris 1632. ad inſtantiam Reuerendiſſimi Patris Generalis minimorum, qui quæſiuerat, an incarceratus ad Expulſionem & intra annum fugam arripiens poſſit eijci vt incorrigibilis, etiamſi annum non expleuiſſet: & reſpondit: *Legitimè profeſſos non poſſe è Religione eiici, niſi poſtquam per annum integrum in carceribus, in ieiunio & pœnitentiâ detenti & probati fuerint, & eo elapſo non reſipuerint ſed animo indurato in ſuâ pertinaciâ perſeuerauerint, fugientes verò vt ſuprà è carceribus etiam pro huiuſmodi fugæ delicto eſſe puniendos, & poſſe ferreâ cuſtodiâ in carceribus detineri.*

Robertus Cardinalis Vbaldinus.
Franciſcus Paulutii S.CC. Secretarius.

Secundò declarauit Sacra Congregatio, quòd illi ſex Patres, quos requirunt decreta ad hoc vt concurrant vnà cum Generali ad Expulſiones, non ſint neceſſariò iidē, ſed pro quàlibet Prouinciâ ſeu Regno poſſent eſſe diuerſi. Huius declarationis mentionem facit Peyrinus tom.2.de priu.ad Conſt. 10. Vrbani VIII. Pontificis, non tamen refert illius verba, ſed ait ſe audiuiſſe aliquos Religioſos ſupplicâſſe pro illâ, & obtinuiſſe. Et ſolùm ob hoc fundamentum cum illâ ſe accommodârunt Nouarius in Lucern.Reg.Ver. *Eiecti à Religione*, & Doctiſſimus noſter Lezana tom.1.cap.23.nu. 1. & alijs, ſed poſtea re maturiùs examinatâ, cùm præfatum Decretum minimè adinuenerit, idem Lezana to. 2.cap.12.num. 8. eam reiicit tanquam rem ſine ſufficienti fundamento, & idem ſentit Pater Santorius de pœnis Incorrigibilium, cap.19.q. 4. Hodie tamen conſtat illam eſſe omninò certam, & veram dictam declarationem, quæ ſequentis eſt tenoris.

Die 9. Auguſti 1625.

Sacra Congregatio Concilii Sanctiſſimo Domino noſtro approbante, declarauit ſex Patres in ſingulis Capitulis vel Congregationibus Generalibus eligendos, de quorum conſilio & aſſenſu Generalis poteſt regulares incorrigibiles à Religione eiicere in vna quàque Prouincià eligi poſſe, eoſdemque ſic electos, ſi Generalis tàm longè abfuerit, vt vnà conuenire non poſſit, debere ad eundem tranſmittere Summarium proceſſus vna cum eorum voto, vt iuxta illud Generalis poſſit ad ſententiam expulſionis procedere, inter ea tamen vſque ad primum Generale Capitulum vel Congregationem proximè celebrandam Sanctitas ſua annuit, vt eiectio ſeruata in reliquis formà Decreti hàc die editi fieri poſſit à Generali ibidem cum conſilio & aſſenſu ſex Patrũ, quos idem met Generalis in qualibet Prouincià infra quatuor menſes elegerit. Et nunc facta eſt ſecunda & noua declaratio, faciendo mentionem huius iam relatæ, quemadmodum videre licet in declarationibus factis ad inſtantiam Admodum Reuerendi P. M. F. Michaelis de Alcantara Vicarij Generalis in Italià & Procuratoris Generalis Ordinis Dominæ noſtræ de Mercede, quas ego nunc habeo penes me authenticatas cum ſubſcriptione Eminentiſſimi Domini Cardinalis Carraffa Præfecti Sacræ Congregationis Concilij, & cum ſigillo illius, nec non cum ſubſcriptione Illuſtriſſimi Secretarij Franciſci Paulutij, quas copiaui ad litteram de verbo ad verbum, ſicut hìc refero.

In vnà Regularium Ordinis B. Mariæ de Mercede Redemptionis Captiuorum.

Procurator Generalis Ordinis B. Mariæ de mercede Redemptionis Captiuorum mediante interceſſione Eminentiſſimi Cardinalis de Lugo Protectoris ſupplicat pro ſuà, vt inquit, & aliorum Superiorum Regularium inſtructione per hanc Sacram Congregationem reſponderi ad infra ſcripta quæſita ſuper Decreto de Apoſtatis & eiectis iuſſu Summi Pontificis ex ſententià eiuſdem Sacræ Congregationis edito anno 1624. & impreſſo in Bullario nouo tom. 4. pag. 267. verſ. ad hæc.

1. Primò an Regularis conſtitutus in carceribus ſpatio vnius anni in ieiunio & pœnitentià ad finem, vt tamquam incorrigibilis à Religione eiiciatur, ſi è carceribus fugiat dicto carcerationis anno nondum expleto, & deinde ſit captus, poſſit tunc vt incorrigibilis eiici, an verò aliquid aliud ſit faciendum.

2. An Regularis pluribus interpolatis vicibus pro reiteratis delictis diuerſis temporibus commiſſis in carceribus detentus, poſſit vno carcerationis anno vt ſuprà interpolatè expleto tamquam incorrigibilis è Religione eiici, ſi

post

poſt dictum annum carcerationis interpolatum animo indurato & ſuâ pertinaciâ perſeuerans iterum delinquat.

3 An Generalis Ordinis poſſit delegare facultatem eiiciendi à Religione Prouincialibus pro eorum prouincijs, ſeu Commiſſarijs, vel Vicarijs Generalibus, & an delegatio ſit à Generali facienda in quolibet caſu, an verò indefinitè in omnibus caſibus.

4 An ſex Patres, de quorum conſilio & aſſenſu eiectio fieri debet, ſint eligendi de totâ Religione, an potius ſufficiat ex quàlibet Prouinciâ ſeu Regno.

5 Quòd ſi à Religione huiuſmodi ſex Patres non fuerint electi in Capitulo ſeu in Congregatione Generali, quid faciendum ſit vſq; ad primum Capitulum Generale?

6 An ſufficiat, vt Prælatus Conuentualis ſeu Prouincialis conficiat proceſſum ſtylo Religionis ſeruato, & illius Summarium tranſmittat Generali Ordinis, ſeu illius delegato, qui adhibitis ſex Patribus electis, quilibet eorum videat eumdem proceſſum, & tranſmittat votum ſuum per litteras eidem Generali, ſeu delegato.

7 An Generalis ſeu delegatus poſſit ferre ſententiam eiectionis à Religione, quando à tribus ex ſex Patribus electis, ſeu ab illorum maiori parte dicta ſententia approbatur. An potius ſit neceſſarium, vt omnes ſex dent Votum, ita vt ex defectu Voti etiam vnius non poſſit ſententia validè ferri.

Die 21. Iunij 1653. Sacra Congregatio Eminentiſſimorum Cardinalium Concilij Tridentini interpretum omnibus maturè perpenſis.

Ad primum reſpondit, Regulares delinquentes vti incorrigibiles eiici non poſſe è Religione anno Carcerationis nondum expleto.

Ad ſecundum reſpondit, non ſufficere annum Carcerationis interpolatæ expletum, ſed requiri ſpatium vnius anni continuum & integrum.

Ad tertium reſpondit. Generalem Ordinis non poſſe delegare facultatem eiiciendi à Religione Prouincialibus pro eorum Prouincijs ſeu Commiſſarijs ſeu Vicarijs Generalibus.

Ad quartum inhærendo declarationi aliàs factæ die 9. Auguſti 1625. à ſa:me: Vrbano VIII. approbatæ, reſpondit, ſex Patres eligi poſſe in vnâ quaque Prouinciâ ſeu Regno.

Ad quintum reſpondit, recurrendum ad Sacram Congregationem in ſingulis caſibus.

Ad Sextum Proceſſus eſſe conficiendos iuxta ſtylum & conſtitutiones Religionis, & illorum tranſumptum authenticum eſſe tranſmittendum ad ſingulos ſex Patres Electos, qui per litteras poſſunt Votum dare.

Ad ſeptimum reſpondit, ſententiam Eiectionis à Religione fieri debere ſaltem de Voto maioris partis ſex Patrum Electorum.

Petrus Aloyſius Card. Carraffa Præfectus.
Franciſcus Paulutius S.CC. Secretarius.

Suppoſitis his declarationibus tamquam certis remanet dubium commune, an ſint obligatoriæ ſicut leges, vel ſolùm ſicut reſponſa virorum prudentiſſimorum & doctorum. Quòd non ſint obligatoriæ, eo quòd non ſint authenticæ, ſed duntàxat doctrinales, vtpotè factæ non conſulto Summo Pontifice (exceptà ſecundà relatà in principio, quæ eſt approbata à ſuà Sanctitate) nec ſint promulgatæ authoritatiuè, tenent Suarez de legibus, quem refert & ſequitur Salas de legibus tr. 14. diſp. 2. ſect. 9. num. 53. Sanchez lib. 8. de matrimonio diſp. 4. num. 10. Portel. ver. Card. declar. num. 1. Peyrinus tom. 2. de ſubd. q. 1. cap. 25. §. hoc dubium poſtulat. Nauarrus l. 5. conſ. tit. de ſententià Excommunicationis conſ. 15. Bonacina de legibus diſp. 1. q. 1. punct. 8. num. 4. Doctiſſimus P. Diana tract. 10. de legibus reſolut. 29. & alij multi. Et hoc ſentiunt tàm pro foro conſcientiæ quàm pro foro externo, quamuis non deſint alij multi, qui oppoſitum ſequuntur, videlicet quòd obligent vt leges; ſed quidquid ſit de hoc: adhuc reſtant non leues difficultates examinandæ tàm circa ipſa decreta de Apoſt. & eiectis, quàm circa ipſas declarationes factas etiã apud Authores aſſerentes, quòd obligent.

Igitur dubitatur primò, An ſtando in vi primæ declarationis ſeu reſpõſionis, annus incarcerationis, quem debet tranſigere incorrigibilis ad hoc vt expellatur è Religione, debeat eſſe continuus, vel ſufficiat, quòd ſit interpolatus, dummodò ſit integer & completus, & non loquor de interpolationibus, quæ interueniunt tempore incarcerationis, quam habuit delinquens propter prima delicta, priuſquam pertigerit ad omnia illa, quæ exiguntur à Iure communi ad hoc vt aliquis cenſeatur eſſe Incorrigibilis, de iſtis enim dicetur in ſecundà declaratione vel reſponſione hàc nouiſſimà, ſed quando præcedente incorrigibilitate Iuris delinquens incarceratus in ordine ad complẽdum annum, quem noua decreta requirunt, fugit è carcere v.g. poſt ſex menſes, & deinde poſtquam inceſſit aliquo tempore vagabundus & fugitiuus, capitur, an ſi per alios ſex menſes incarceretur, cenſeatur annus completus, vel debeat incipere ſuum annum de nouo & à capite, ſicut Nouitius, qui confecto aliquo tempore probationis deinde fugit vel exiuit deſerendo habitũ, ad eũdem habitũ recipitur.

P. Santorius in examine diſtrictionum penalium cap. 19. reſp. 2. ſentit, ita annum incarcerationis debere eſſe continuum, ſicut annus Nouitiatus, & ſi delinquens fugeret è carcere ſolùm per vnum menſem, non cenſeretur annus completus, ſicut neque annus probationis in Nouitio. Fundat ſe ipſe in verbis Decretorum *Vnius anni ſpatio*, quæ verba, ait, conti-

nua-

nuationem temporis important, nam cùm de annis in ſtatutis eſt ſermo, intelliguntur de continuis, vt docent multi Iuriſtæ & Canoniſtæ. Secundò probat ex primâ declaratione Sacræ Congregationis Concilij ſuprà relatà, factà ad inſtantiam Reuerendiſſimi Patris Generalis Minimorum. Contrariam ſententiam tenent graues Authores loquendo in ſimilibus caſibus. Ita expreſsè Salicet. in l. 2. cap. ſi mancipium cum Gloſsà ordinarià Ibidem. Iaſon.l.ſi idem cum eodem de Iuris omn.Iud. colum.2.& alij multi.

Verùm quia in hoc non videtur poſſe dari regulam generalem propter diuerſos caſus,quos admittunt Authores, dico, quòd quando in ſtatuto aſſignatur tempus abſque eo quòd declaretur,illud debere eſſe continuum vel non, attendendum ſit ad materiam, de quà agitur,& ſi fuerit pęnalis, intelligenda eſt regulariter ita vt ſit minus onerofa illis miſeris, quibus pęna imponitur, propterea ſtatuta Inquiſitionis imponētia pænas graues illis, qui Excommunicati per ſpatium vnius anni non petūt abſolutionem, intelliguntur de tempore vnius anni continui, ſi enim eſſet ille annus interpolatus, non incurrerent dictas pænas quēadmodum docet Ioannes. Guttierez in qq.can.l.1.q.12.num.23. cum communi Doctorum. Similiter ſi aliquod ſtatutum vel lex diſponeret, quòd ille, qui in ſuà domo detineret aliquem malefactorem abſconditum per ſpatium octo dierum, incurreret talem vel talem pænam,ille,qui talem non per ſpatium continuum, ſed interpolatum octo dierum detinuiſſet, non incurreret illam pęnam, & eſt caſus expreſſus,quem refert Iaſon. vbi ſuprà citans multos Authores & textus. Quia pietas exigit, vt intelligatur tempus aſſignatum cum minori pęnà in fauorem miſerorum, dum in legibus aliud nō exprimitur. è contrario ſi aliquod ſtatutum vel Lex decernat, quòd ſi vnum mancipium Petro ſeruierit tribus annis,liberum ſit,etiamſi hi tres anni continui non ſint, ſed interpolati, ſufficiunt tamen ad liberandum illud mancipium, de quo eſt textus ſingularis in l. Paulus §. fin. ff. de liberali causà. Et in terminis Iaſon. adducit caſum illius,qui fugit è carcere,vbi ſuprà dicens, eum complere cum tempore aſſignato, etiamſi ratione fugæ intercedat aliquod interuallum. Et generaliter Salicetus ſuprà citatus ſentit, quòd quando Lex vel ſtatutum non exigit continuitatem temporis, interpretandum ſit in partem benigniorem. Et ita confirmando me huic opinioni dico primò, ſuppoſito quòd dicta decreta de fugitiuis & eiectis, ad hoc vt Incorrigibilis expellatur è Religione, ante expulſionem ſolùm exigant vnum annū Incarcerationis non declarando an iſte annus debeat eſſe continuus,dicta decreta impleri,etiamſi annus ſit interpolatus per hoc, quòd Reus per aliquod tempus fugerit è carcere, & hanc præſumo

mo fuiſſe praxin in multis Religionibus.

Nec contra dicta facit declaratio Sacræ Congregationis Concilij ſupra relata(etiamſi authentica eſſet, licet non ſit)non enim exigit continuationem,ſed annum integrum & completum. Ad inſtantiam de anno Nouitiatus ſtatim reſpondebitur.

§. Secundò dico, quòd etiamſi dicta decreta requirerent continuationem vnius anni incarcerationis,dici poſſit per fugam talem annum non interrumpi. Pro cuius intelligentià duo aduertenda ſunt, Primum, quòd in multis caſibus Theologi, Canoniſtæ & Iuriſtæ admittunt continuationem moralem, etiamſi phyſica non ſit v. g. Ille, qui habet propoſitum firmũ per multum tempus non retractando illud, non reſtituendi rem alienam,cùm tamen poſſit, non obſtante quòd hoc propoſitum interrumpat phyſicè dormiendo, comedendo, vel diuertendo ſe ad alia negotia, probabiliſſimum eſt talem committere ſolùm vnum numero peccatum, quia moraliter loquendo dictum propoſitum pro continuato reputatur,etiamſi phyſicè interruptum ſit,& idem eſt de illo, qui per multos dies fecit propoſitum alterum occidendi, & ſimiliter multa alia ſunt, quæ admittendo interuallum temporis moraliter tamen continuata reputantur, maximè quando per phyſicam diſcontinuationem non variatur ſubſtantia rei, nec contraitur fini principali alicuius legis vel ſtatuti, & multò magis, cùm agitur de rebus odioſis & cauſis miſerorum, quæ in partem benigniorem interpretandæ ſunt, quemadmodum dictum eſt,intelligendo verba *morali modo vel ciuili*, qui eſt terminus à Iuriſtis vſitatus.

Huius opinionis eſt Salicetus ſuprà citatus, & probat ex Gloſsà Ordinarià in lege ſi mancipium. Vbi lex expreſsè exigit, vt quidam ſeruus ſi quindecim annis continuis ſeruiat,liber permaneat, vbi Gloſſa ad verbum *continuis* ſic ait *quare ſi aliquo tempore fugerit,tãtumdem temporis poſtea debebit ſeruire, vt ſit liber*. In quem locum Salicetus ait. Gloſſa iſta eſt ſingulariter notanda, & pro eà facit,quia verbum *Continuè* recipit interuallum, vt in authent. de Iudic.ſedebunt,& de verb.ſigni.cap. fin. l. 6. & ibi bona gloſſa ſuper verbo continuè, & ita gloſſa, ait Iaſon, potuit moueri ex eo, quia verba ciuili modo ſunt intelligenda,ff.de ſeru.l. ſi cui. Sed ſi leges ſic interpretantur non adiecto hoc verbo continuus, ergò & illo adiecto,vt ciuiliter intelligatur, & in benigniorem partem interpretetur. Idcircò Antonius Gomez tom.3.var.cap.1. num. 3. referens hanc ſecundam ſententiam affirmat iuxta illam, quòd regulariter tempus appoſitum in aliquo actu vel diſpoſitione non requiritur pro formà quòd ſit continuum (id eſt, non eſt de ſubſtantià actus continuitas) ſed ſufficit interpolatum,& licet ipſe ſequatur primam

ſen-

ſententiam, inquit tamen, hanc opinionem eſſe Saliceti & aliorum grauium Doctorum.

Secundò notandum eſt, quòd in legibus & ſtatutis attendendum ſit ad finem principalem, quem habuit Legiſlator in ſuà inſtitutione ad colligendam obligationis qualitatem, hinc quando ſaluatur iſte finis, etiamſi non compleatur externus verborum ſonus, lex ipſa impletur. Cùm igitur finis principaliſſimus Vrbani VIII. in decreto de eiectis fuerit aſſignare vnum annum incarcerationis præmiſſis omnibus illis, quæ Ius commune ad incorrigibilitatem requirit, ad hoc vt plus temporis emendationi tribueretur, & cum hoc anno incarcerationis ac alijs pœnitentijs experientia ſumeretur de pertinacià & duritie Incorrigibilis, quemadmodum colligitur ex verbis decreti, *Elapſo autem anno ſi nihilominus non reſipuerit, ſed animo indurato in ſuà pertinacià perſeueranerit*, &c. ſemper conceſſo toto hoc tempore pertinacia magis vel æquè dignoſcetur, & per conſequens ſubſtantia decreti implebitur; etiamſi non videatur impleri externus ille verborum ſonus. Quam doctrinam admittit Pater Santorius in termino magis vrgente, quàm ſit ille continuationis phyſicę, qualis eſt integritas anni incarcerationis, vbi ſuprà in q. 1. reſp. 4. vbi loquendo de integritate anni incarcerationis ſentit, non debere intelligi in illo rigore, quo ſumitur integritas anni Nouitiatus, quia hic agitur de re nimis odioſà, & ideò inquit, nihil referre, etiamſi deſit illi anno incarcerationis vna hebdomada, imò inſinuat, etiamſi deſit vnus menſis, quando ad dignoſcendam pertinaciam delinquentis tale tempus non conducit. Cuius verba, poſtquam retuliſſet aliquos caſus, in quibus non interrumpitur annus Nouitiatus, ſunt hæc ſequentia: *Quod fortius dicendum eſt de anno carceris, qui non imponitur pro formà expulſionis cum tanto rigore, vnde non eſſet timendum, ſi huic anno aliquot dies pro complemento deeſſent, ſicut aſſeritur pro anno Nouitiatus, qui neceſſariò eſſe debet completus de puncto ad punctum, agimus enim de re nimis odioſà*. & poſt pauca addit, *& non de vno die deficiente tantùm de incarceratione, ſed etiam de vnà hebdomadà vel circiter, probabile iudico, quia iſta carceratio non datur, vt ſtatim expellatur, ſed ad experiendum, ſi poſt carcerationem in ſuà pertinacià perſiſtit, hoc autem prudenter & moraliter cognoſcitur non tantùm in toto anno, ſed etiam per menſem, vel die ante finem anni, quia licet poſſit in vno die & in vnà horà diuinà ei opitulante gratià mutari, AEthiops tamen & pardus non ita facile colorem mutare ſolent*. Et quia hoc videbatur contra declarationem S. Congregationis Concilij, quam ſuperius retulerat in ſuum fauorem, vbi expreſsè dicitur, nullum expelli poſſe niſi præceſſerit annus integer incarcerationis, adiun-

punitionem fugit è carcere, de quo non iudico, ego enim admitto annum integrum incarcerationis & moraliter continuum, licet phyſicè interruptus ſit. Quibus addo in confirmationem meæ ſententiæ, quòd etiamſi per annum incarcerationis decreta vltra finem præfatum intenderent, vt Rei ad talem pęnam carceris obligati reducantur, non fruſtrentur hoc fine, non obſtante quòd ille annus non ſit phyſicè continuus, quia cùm tales mereantur nouas pęnas ob delictum fugæ vltra complementum anni Superiores poſſunt adiungere vel carcerem diuturniorem vel alias pęnas graues illorum culpæ condignas, & illi qui per has non reducuntur, nec etiam reducentur per vnum annum carceris phyſicè continuatum.

Reſtat nunc reſpondendum ad inſtantiam factam de anno Nouitiatus, de quo non ita certum eſt, quòd requiratur vnus annus continuatus phyſicè, vt non ſint Authores aliqui graues, qui oppoſitum probabile exiſtiment & ſecurum: quemadmodum videre licet in Tho. Sanchez lib. ſummæ cap. 4. num. 30. qui fundantur in eo, quòd nullum decretum, nec Sacrum Concilium Tridentinum requirant continuationem, ſed ſolùm, quòd annus ſit integer, & huic opinioni ſe conformando Portel. in dub. Reg. V. Nouitij annus, licet in num. 50. dixiſſet, eſſe neceſſariam continuationem anni Nouitiatus, niſi Nouitius exeat curationis gratiâ, vel causâ negotiorum cum habitu, & licentiâ Prælati, quia in tali caſu non diſcontinuatur annus, poſtea tamen in additionibus num. 19. faciendo mentionem alicuius priuilegij cōceſſi à Iulio II. quod refert Rodriguez in Bull. fol. 375. col. 1. in quo conceditur poſſe Prælatos dare profeſſionem Nouitio, qui reliquit habitum, & deinde reaſſumpſit, & combinando vnum tempus cum altero integrare Nouitiatus annum, addit ſtatim, ſibi videri, tale priuilegium non eſſe reuocatum per Concilium Tridentinum, & ratio, quam affert, eſt iſta, *Concilium enim loquens de anno Nouitiatus ſolùm requirit, quòd ſit completus & integer, poteſt verò eſſe integer, etiamſi ſit interpolatus modo ſupradicto*, ergò Portel ſentit eſſe probabile quod annus Nouitiatus, quem Concilium requirit, in rigore non ſit neceſſariò continuus, ſed integer & completus, ex eo quòd continuationem non exprimit.

Sed hoc omiſſo ego exiſtimo cum communi ſententiâ, annum Nouitiatus neceſſariò debere eſſe cōtinuum phyſicè, quo non obſtante ſentio hanc continuationem non requiri in noſtro caſu, diſparitas quippe magna eſt, & conſiſtit in hoc, quòd concilium aſſignauerit annum Nouitiatus, ad hoc vt Nouitius voluntariè experiatur integrè, & perfectè aſperitates & labores Religionis, quæ illo tempore ſolent eſſe maiores, vt eo magis ſit exercitatus, tum etiam vt Religio

gio capiat experimentum, an Nouitius ad illam ſit habilis. Et cùm ſtatus quem eligit Nouitius, & ad quem admittendus eſt, ſit & debeat eſſe continuus & perſeuerans in ſuis exercitijs per totam vitam, quid mirum, ſi requiratur perſeuerantia continua ſine interruptione in anno probationis, vt per hęc exercitia continuata vnius anni experimentum capiat, an ſit ſufficiens tali oneri per totum vitæ tractum ſuſtentando, & ſimiliter Religio cognoſcat illud ipſum, ne vllà ex parte detur fraudi & deceptioni locus? quæ omnia ſunt in fauorem Nouitij & Religionis, ac proinde decretum Sacri Concilij reſtringendum non eſt, ſed potius extendendum ad perfectiorem conſumatioremque anni integritatem, quæ eſt de puncto in punctum, & ad maiorem continuationem, quæ phyſica eſt.

Noſter verò caſus eſt valde diuerſus, in quo agitur de cauſis miſerorum & de re nimis odioſa non ſolùm pro illis, ſed etiam pro Religione, derogatur enim, vel ſaltem limitatur id, quod ex iure communi & per ſpecialia priuilegia competebat ſuperioribus, in quorum poteſtate erat eijcere à Religione illos, quos ſecundum Ius reperiebant incorrigibiles, debet igitur hoc nouum decretum interpretari in benigniorem partem tàm pro Reo, quàm pro Religione. Maximè cùm certum ſit, quòd vix in Religionibus inueniantur carceres tàm fortes & ſecuri, nec cuſtodes carcerum tàm rigoroſi, & in aſſiſtendo aſſidui ob maiorem ſinceritatem & pietatem, quà proceditur, & ob maiorem compaſſionem, quà verſus incarceratos ducuntur Religioſi, vt captiui & incarcerati aſſicurari queant, ſicut inter ſæculares. Inſuper ſi annus incarcerationis in toto rigore ſecundum phyſicam continuationẽ intelligendus eſt, Religionibus maximum onus incumberet, & vt plurimum maiora ſcandala ſequerentur per reiteratas fugas delinquentium, quàm ſequerentur bona ex rigoroſà continuatione abſque modò efficaci illis obuiãdi ob dictas rationes, & nihil horum præſumitur Suam Sanctitatem in ſuis decretis intendere, maximè cùm per fugam Rei pęna non tollatur aut minuatur, nec cõtraueniatur fini principaliſſimo per ea intento.

Sed contra totam hanc doctrinam videtur militare illa Reſponſio, quam dedit Sacra Congregatio Concilij ad ſecundum quæſitum ex allatis, ibi enim ad ſecundum reſpondit, *non ſufficere annum Carcerationis interpolatè expletum, ſed requiri ſpatium vnius anni continuum & integrum*, Ergò Sacra Congregatio requirit continuationem, quæ non admittat interualla phyſica, ſed habeat perfectam integritatem, ac proinde ruit totus diſcurſus factus.

Pro illis, qui ſequuntur opinionem aſſerentem, quòd iſtæ declarationes, eo quòd authenticæ non ſint, non habeant vim legis, hæc difficultas nulla eſt, poterunt enim reſpon-

pondere id ipſum, quod Peyrinus & Santorius reſponderunt primo quæſito, *videlicet quòd in nullo foro de iis erit curandum quàtum ad obligationem*, licet in veneratione habendæ ſint tamquam declarationes hominum ſapientum, & prudentum. Ego tamen cùm admittam & aſſeram ſufficere cõtinuationẽ moralem cum phyſicà interruptione, reſpondeo, hanc declarationem non aduerſari meæ ſententiæ, quia tempus incarcerationis, de quo loquitur illud quæſitum, eſt interpolatum, cùm delinquens eſſet incarceratus ob priora delicta, in quibus ſecundum Ius commune nondum erat incorrigibilis, ſed illud carcerationis tempus datum fuerat vel pro cuſtodià ſuæ perſonæ, vel in pœnam delictorum nullà adhuc præſuppoſità Incorrigibilitate, quod nec phyſicè nec moraliter vniri poteſt cum tempore, quod per decreta exigitur, hoc enim (quod vnius anni eſſe debet) clarè dicit Sua Sanctitas poni debere præmiſſis omnibus, quæ ius requirit ad Incorrigibilitatem, cùm autem delicta & omnes incarcerationes præcedentes pertineant ad incorrigibilitatem, pro quà ius exigit ad minus tres reincidentias, & Reus per illas incarcerationes fuerit correctus & punitus, in ipsà incorrigibilitate includuntur & comprehenduntur tempora carcerationis, quæ antea habuit, quæ non habent connexionem phyſicam aut moralem cum illo anno, qui de nouo poſt prædicta adiunctus eſt. Fuga tamen, de quà loquimur, cùm ſit inter eundem annum, admittit continuationem moralem ob prædictas rationes, cum quo intelligetur, quare Sacra Congregatio in primà reſponſione ad primum quæſitum, quod eſt circa fugam illius anni aſſignati, cùm duabus vicibus fuiſſet propoſitum, ſemper reſponderit, annum debere eſſe integrum, non tamen explicauit vel expreſſit, quòd deberet eſſe continuus, ſupponendo quaſi, quòd fuga non impediat continuationem neceſſariam, quæ moralis eſt: in ſecundà tamen expreſſit continuationem neceſſariam, quæ ſaltem de morali intelligẽda eſt inſinuando, quòd cum primis carcerationis interuallis nullam potuerit habere continuationem, quare cùm ego admittam continuationem moralem, quæ reperitur in noſtro caſu, & hæc nõ habeatur in ſecundo caſu, quid mirum, ſi in hàc ſecundà reſponſione reſponſum fuerit negatiuè affirmando, quòd annus debeat eſſe continuus vel moraliter vel phyſicè, quæ tamen continuatio non inueniebatur in caſu illius quæſiti.

Secunda difficultas circa dicta decreta eſt, quomodo intelligenda ſint verba decreti, *elapſo autem anno ſi nihilominus nõ reſipuerit, ſed animo indurato in ſuà pertinacià perſeuerauerit, ne contagione peſtiferà plurimos perdat, tamquam pecus morbida ac membrum putre eiici tandem poſſit*, & difficultas conſiſtit in explican-

ſio, quandonam talis delinquens dicendus ſit habere animum induratum & perſiſtentem in ſuâ pertinaciâ, quoniam quoad hoc poteſt eſſe deceptio ex parte delinquentis, & nimia facilitas in perſuadendo ſibi de ipſo delinquente hanc pertinaciam in his, ad quos ſpectat talem expellere.

Dico igitur primò, quòd, ſi elapſo anno carceris ob delictum vel delicta, quæ ſecundum Ius inducunt Incorrigibilitatem, non dederit talia ſigna reſipiſcentiæ, quæ moralem inducunt emendationis certitudinem, poſſit expelli, tunc autem cenſebitur dare prædicta ſigna, quando ita eſt diſpoſitus, vt cum verbis & omni animi ſubiectione ſe exhibeat promptum ad acceptandam quamlibet pœnitentiam ſuis culpis condignam, vt in Religione perſeueret, in hoc enim caſu nō poterit dici pertinax & incorrigibilis: quæ omnia conijci poterunt ex illius modo procedendi & exequendi ea, quæ fuerint mandata, ſi tamen aliud non fecerit, quàm oretenus ſolùm emendationem proponere, nec ſe vllo modo expulſionem è Religione deſiderare, credendum illi non eſt, cùm præſumptio Incorrigibilitatis ſtet ex parte ſuà, & præſumi poſſit, eum fallaciter & cautè procedere, licet ſemper circa hoc in Prælatis magna requiratur prudentia & charitas, ne in hàc deficiant per rigorem, nec offendant bonum Religionis per nimis facilem credulitatem & lenitatem.

Dico ſecundò, quando elapſo anno carcerationis non admittit pœnitentiam ſuis culpis condignam, ſtatim tamquam incorrigibilis expellendus eſt, quia nullum certius ſignũ eſt in infirmo, quòd ſanari nolit, quàm nolle recipere medicinam, in quo ſe fundat Belletus, quando ſupra dixit eum qui fugit è carcere, ſtatim eſſe expellendum etiam anno non completo.

Dico tertiò, ſi elapſo anno carcerationis ſigna ſufficiẽtia reſipiſcẽtiæ & emendationis dederit, & complẽdó pœnitentiam impoſitam vel iam completà denuò reinciderit in aliquam culpam præteritam vel ſimilem, expellendus eſt, non obſtante, quòd iterum exiberet ſigna emẽdationis, quia quamuis in hoc caſu talis non habeat incorrigibilitatem actualem, habet tamen illam, quæ ſufficit ad hoc vt cenſeatur & dicatur incorrigibilis in virtute præteritorum. Nam ſicut bene aduertit P. Suarez tom. 4. de Relig. lib. 3. cap. 4. num. 8. *Aliud eſt præſumi aliquem eſſe incorrigibilem, aliud actu eſſe contumacem. Hoc enim ſolum dicit actualem reſiſtentiam voluntatis, illud verò iteratum lapſum contra adhibitam correctionem. Vnde Iura Canonica ſtatuunt Incorrigibilem Clericum in aliquibus criminibus degradandum eſſe, & tradendum brachio ſæculari, quod fieri poteſt, etiamſi tunc conuertatur & maximè doleat & promittat emendationem, ſi iam ſufficiens monitio*

Q

& Caſtigatio ſemel & iterum præceſſit. Quomodo etiam ſe gerit Eccleſia in puniendis Hæreticis relapſis, ita ergò de eiectione cenſemus. Nec omninò hæc pœna eſt comparanda cum cenſurâ ſeu Excommunicatione, ſed ſolùm quoad hoc, vt requirat præuiam monitionem, caſtigationem & cōtumaciam, non tamen quoad hoc, quòd illam etiam actualem & perſeuerantem poſtulet. Ratio differentiæ eſt, quòd Excommunicatio eſt pœna medicinalis, quæ per ſe primò reſpicit bonum eius, qui punitur, hæc autem non eſt huiuſmodi, ſed principaliter reſpicit bonum aliorum, ſcilicet totius Religionis: tum in exemplum, vt alii timeant eſſe rebelles ordinariæ Correctioni & diſciplinæ Religioſæ. Tum etiam vt auferatur malū de medio Fratrum, ne & ipſi contaminentur, quod aliâ viâ non efficaciter cauetur, nam licet talis perſona dicatur offerre emendationem, non eſt tamen fide digna, nec probabilis de illâ ſpes concipitur propter præcedentem Incorrigibilitatem, & ideò licet in ordine ad bonum eius credendum ei eſſet ac propterea à cenſurâ abſoluendus foret (quia hæc ſolùm pendent à præſenti bonâ diſpoſitione) nihilominus in noſtro caſu cùm attendatur bonum commune aliorum, id non ſufficit, quia propoſitum illud, quod de præſenti offert facilè mutabit, vergetq; eius ſocietas in aliorum detrimentum. Hæc Suarez & optimè, aliàs per totam vitam poſſet delinquens manere abſque expulſionis pœnâ cum magno detrimento & dedecore Religionis, vt facile intuenti patebit. Sed quid faciendum in caſu quo aliquis Religioſus commiſiſſet grauia delicta, & ſcandaloſè vixiſſet, & licet à Prælatis diuerſis vicibus fuerit admonitus & correctus in Capitulis & Viſitationibus ordinarijs, numquam tamen iuridicè & per proceſſum contra illum proceſſerint vtentes cum ipſo pietate & miſericordiâ, nec per has Correctiones emendatus perſeuerat in ſuâ malâ vitâ? & illud ipſum dubium locum habet in illo, qui ſemel tantùm commiſit vnum delictum, ſed adeò atrox & ſcandaloſum, vt in rigore mereatur mortem, ſed vt illi fiat miſericordia, agitur de illius expulſione è Religione, & miſſione ad triremes, quando ſcilicet ſcandalo publico ſatisfieri non poteſt per hoc, quòd ſolùm intra Religionem puniatur, vel ſaltem ſine grauiſſimis inconuenientibus & damnis eiuſdem Religionis puniri non poteſt propter rationes ſupra tactas, & alias, quas afferunt Authores, & ipſa experientia docet. Poterit ne talis ſubſtantiato proceſſu & conuictus ſententiari ſententiâ expulſionis & ſimul ob delictum ad triremes condemnari? ratio dubitandi eſt, quia in his caſibus non videtur attendi ad emendationem delinquentis, quantum ad ſatisfactionem dandam pro ſcandalo & infligendam pœnam pro delicto ad terrorem cæterorum, nec non ad bonum Religio-

nis.

nis, extirpando & eradicando arborem tàm malos & nociuos fructus proferentem, vel ſaltem prolaturam. Et multò magis cùm ſit condemnandus ad triremes, expulſio videtur neceſſaria, quia in ſocietate aliorum remigantium, hominum adeò deprauatorum nõ eſt meliorandus quoad mores, ſed potius deteriorandus, quia qui inter bonos malus eſt, multò peior erit inter malos & peruerſos. Deinde addendo perpetuam infamiam, quâ ſugillatus & notatus permanet, in futurum moraliter loquendo nulla ſpes affulget emẽdationis, ſed potius timeri poſſunt multa nocumenta & ipſi & Religioni. Quemadmodum enim inquit S. Thomas & retulimus c. 19. nu. 15. *Religioſi ſi quando ſe infamatos conſpiciunt, irrefrænatè peccant.* Et multò magis, quando ſe infames conſpiciunt de facto & de Iure, & in Religione vt plurimùm euadunt magis temerarij & inſolentes, quàm fuerint in ſæculo propter minorem timorẽ, cum quo viuunt abutentes pietate & compaſſione bonorum, & non eſſet difficile reſoluere hoc dubiũ pro parte affirmatiuà ante noua decreta de eiectis, quemadmodũ illud reſoluunt multi, qui ante illa ſcripſerunt; vbi tamen illa decreta ſunt in vigore, reſolutio eſt difficilis, non enim admittunt vllam expulſionem alicuius Religioſi profeſſi non præcedente Incorrigibilitate, quæ à Iure exigitur.

Fateor hoc punctum eſſe vnum ex grauioribus, quæ ſe offerre poſſunt Prælatis Religionum, & propterea cuperem videre declaratum per ipſam Cõgregationem. Interea tamen dum determinatum non eſt, referam id, quod dicit P. Sãtorius (qui eſt vnus ex authoribus, quos ad manum habere potui) qui magis ad propoſitum tractat has materias conformando ſe cum decretis, quæ nouiſſimè emanarunt. Supponit iſte Author cum Peyrino, Miranda, Rodriguez, Portel & alijs duo genera Incorrigibilium, quæ aſſignat Syluester V. Abbas num. 6 & V. Incorrigibilis, deſumpta ex S. Thomà citato ab eodem Authore. Nimirum alius eſt Incorrigibilis de Iure, & alius Incorrigibilis de facto. *Primus dicitur, qui ter Iuridicè conuictus & punitus in grauibus delictis non reſipiſcit, tunc enim Ius Canonicum illum Incorrigibilem reputat. Secundus eſt, qui licet non fuerit ter Iuridicè conuictus & punitus, tamen de facto ſpectatà longà Apoſtaſià v. g. ſub quà alia grauia & ſcandaloſa crimina commiſit, & eius prauà inclinatione & deprauatà conſuetudine, quamuis numquam fuerit à Prælatis iuridicè conuictus, nec punitus, bene tamen multoties paternè & charitatiuè, tamen abſq; fructu, dicitur Incorrigibilis de facto.* Et id ipſum dicendum eſt de illo, qui commiſit vnum ſolum delictum ſed tàm atrox & ſcandaloſum, quod penſatis omnibus illius circumſtantijs meretur pœnã mortis, vel ad minus triremium, ſicut ſuprà dictum eſt: ſub alijs

ter

terminis amplectitur eamdem diſtinctionem Caſtro Palao tom. 3. de Voto Relig. Obed. punct. 19. num. 1. 7. vbi poſtquam doctrinam Communem de triplici monitione retulit, & quomodo aliqua delicta ſæpè non poſſunt ſine graui incommodo in Religione puniri, ait: *Fateor hanc frequentem monitionem regulariter neceſſariam eſſe, neque Religioſum expellẽdum: niſi ſupradicto modo incorrigibilis exiſtat, nego tamen id ſemper neceſſarium eſſe, poteſt enim committi delictum ita graue & ſcandaloſum, vt non poſſit commodè aliâ pœnâ puniri, neque aliâ viâ ſcandalo ſatisfieri neque honori Religionis conſuli, niſi expulſione à Religione. Poterit ergò tunc delinquens expelli, quia bonum commune ſingulari eſt præferendum. Deinde ſunt aliqua delicta quæ ſi Religioſus ſemel auſus fuerit committere, meritò præſumi poteſt eadem & grauiora commiſſurum. Quo caſu etſi ille Religioſus de facto incorrigibilis non ſit, quia non fuit correptus, eſt tamen Incorrigibilis ex Iuris præſumptione, quod videtur ſufficere ad expulſionem.* Et ſtatim in numero 8. dicendo quænam ſint hec peccata, addit, *putarem ſane peccatum, quod à ſæculari commiſſum pœnam mortis meretur, expulſione dignum eſſe, quia rarò huius criminis Reus abſque notâ Religionis contineri in Religione poteſt.* Hoc tamen requirit maturum examen, & magnam prudentiam, attendendo ad grauitatem & ſubſtantiam delicti, ſicut notant Rodriguez, Miranda & alij. Vnde patet, quòd illum, quem Syluester & alij Authores citati vocant Incorrigibilem de Iure, Caſtro Palao vocat Incorrigibilem de facto & actualiter, & illum, quem illi vocant Incorrigibilem de facto, iſte Author vocat Incorrigibiem ex præſumptione Iuris, verùm cùm omnes conueniant in vnâ re quoad ſubſtantiam, non ſunt cætera curanda, in quibus eſt quæſtio de nomine.

Loquendo deinde de incorrigibili de facto vel ex præſumptione Iuris, quod idem eſt ſecundum diuerſos loquendi modos iam citatos, ſentit P. Santorius, hodie expelli poſſe, ſicut poterat expelli ante decreta (quantum attinet ad hoc punctum Incorrigibilitatis) obſeruando cætera, quæ huic non aduerſantur. Verba illius ſunt: *quia pecus morbida eiicienda eſt, antequam alios inficiat, & hic eſt ſcopus Sacrorum Canonum, neque enim ita adhærere debemus litteræ legis, vt contra legis voluntatem nitamur, Trina autem monitio non eſt de formâ legis, adeò, vt eâ non ſeruata actus corruat, ſed datur ad ſolẽnitatẽ experimẽti: at cũ tale experimẽtũ cumulatiſſimè habeatur ſine tali ſolẽnitate, & notoriũ ſit, hunc eſſe peſtilentẽ, nõ eſt neceſſe, vt illud aliunde venemur expectando trinam monitionem. Colligitur ſiquidem ex multis delictis, ob quæ ſi ſemel committantur, poteſt Clericus & Religioſus triremibus adiici: vt docet Clarus:*

quæſt.

quæſt.36.§.fin. nu. 3. ac etiam degradari, & brachio ſeculari tradi, vt eſt homicidium qualificatum, Crimen læſæ Maieſtatis, hæreſis, Sodomia v.g. & cap. fin. de ſtatu Monach. concedit Viſitatoribus poſſe eiicere ab Ordine, quos contumaces inuenerint & rebelles. Contumacia autem licet Regulariter trinam monitionem requirat, ſufficit tamen vna pro tribus, vt apertè traditur cap. contingit de ſent. Excomm. in 6. & paulò inferius expenſis bene damnis, quæ paterentur Religiones, ſi verba decreti deberent intelligi in rigore ſicut ſonant, addit: *qui ſæpè fuerit à ſuperioribus monitus, ſalutaribus pænitentiis correptus, cui condonata ſunt crimina, & conſtans ſit contra ipſum profligatæ vitæ infamia, & tamen non ſit emendatus, nec emendationis ſpes affulgeat, contra talem aio poſſe iuridicè procedi, & in vno proceſſu probari incorrigibilem, & latà ſententià detrudi in carcerem ad expulſionis effectum. Neque impedit decretum de eiectis præcipiens ſeruari quæ ex Iuris communis diſpoſitione mandantur, quia vt vidimus, Ius commune declarat etiam Incorrigibilem non tantùm ter monitum & punitum, ſed etiã qui contumax & rebellis fuerit, & per vnum delictum, & hac ratione extra Ius commune non ſumus, maximè cùm tot graues piique Doctores in hanc ſententiam veniant.*

Ex vniuerſà hàc doctrinà euculenter infertur, hunc Authorem tenere partem affirmatiuam propoſitæ difficultatis, admittit enim, quòd ob vnum delictum ſolùm poſſit quis eſſe Incorrigibilis de facto, vel quia inducit præſumptionem ſufficientem ad Incorrigibilitatem, vel quia ſatisfactio pro ſcandalo, & Iuſtitia legalis & punitiua ad terrorem cæterorum requirũt, vt tractetur tamquam incorrigibilis, & hanc eſſe mentem expreſſam huius Authoris ipſe declarat magis infra quæſt.3.reſp.cap.circa medium, vbi poſtquam retuliſſet mentem Alphonſi de Leon, qui affirmat, ſufficere per duas vices delinquentem eſſe punitum, & commiſſo tertio delicto, etiamſi non ſit ſecuta tertia condemnatio, vt detrudatur in carcerem ad effectum expellendi illum, ſi non oſtendat ſigna emendationis, inquit: *non placent dicta huius Authoris niſi id ſentiat de Incorrigibilitate de facto, de quà iuxta ſuperiùs dicta ſentio poſſe aliquem ob graue delictum ſemel commiſſum non ſolùm expelli, ſed ad triremes damnari, neque enim expectare debemus, vt qui Prælatum occidit v.g. occidat alterum, ſed poterit per Canonicas ſanctiones compeſci.* Hæc præfatus Author ſatis doctè, ſed an ita probabiliter ad praxin, docti iudicent.

Tertiò eſt difficultas circa illa verba decreti, *ſed ab ipſomet Generali tantùm de conſilio & aſſenſu ſex Patrum* &c. An ad hoc vt ſententia Expulſionis ſit valida, ita ſit neceſſarius conſenſus & Votum Generalis, vt ſine illo non obſtan-

te

te quòd maior pars vel omnes ſex Patres deputati conueniunt in expulſione, ſit nulla. Similiter, quando Generalis conſentit, quis numerus votorum ex illis ſex Patribus ſit neceſſarius ad validè operandum. Supponendo tamquam certum, quòd Generalis ſolus ſine conſilio & conſenſu dictorum ſex deputatorum non poſſit licitè & validè expellere aliquem Religioſum profeſſum à Religione, quemadmodum clare conſtat ex verbis Decreti.

Pro reſolutione huius difficultatis dico primò, Conſenſus Generalis ita eſt neceſſarius ad ſententiam Expulſionis, vt ſine illo non obſtante vnanimi conſenſu ſex Patrum ſit nulla, conſtat ex verbis decreti, *à Generali tantùm de conſilio & aſſenſu ſex Patrum*, vbi Generalis tamquam Caput & principalis conſtituitur ex vnà parte, & ſtatim veluti compars exigitur conſilium & conſenſus ſex Aſſiſtentium, & ſi attendatur ad verborum rigorem *à Generali tantùm*, illi ſoli confertur poteſtas, licet requiratur veluti forma conſilium & conſenſus ſex Patrum, ſine quo Expulſio non erit valida, vt in ſimili docet Abbas cap. cùm Eccleſia, num. 12. de Electione, vbi ait: *quòd quando Electio Canonici pertinet ad Epiſcopum cum Capitulo, conſentiente Epiſcopo in vnum & capitulo in alterum, neutrius Electionem valere*.

Confirmatur idem ex doctrinà receptà ab omnibus circa admiſſionem Nouitij ad habitum, & præcipuè ad profeſſionem, licet enim non deſint, qui aſſerunt, ſuperiorem ſolum poſſe aliquem admittere ad illam, eo quòd non conſtet ex iure communi, requiri conſenſum Conuentus, ſed ſolùm conſilium, quod ſi non peteretur, exiſtimat Sanchez lib. 5. Summæ cap. 4. nu. 67. cum multis, eam fore nullam, quòd autem Conuentus poſſit aliquem admittere ad profeſſionem ſine conſenſu Superioris, nullus eorū, quos ego vidi, & ex multis quos vidi, hoc aſſerit, quia ad ſuperiorem tamquam ad caput ſpectat admiſſio, & hæc eſt conſuetudo ordinaria & ſtabilita in Religionibus, quemadmodum videre licet in ſingularum legibus, & etiam in quo ſuperiore reſideat hæc poteſtas, quia non ſemper eſt in ſuperioribus immediatis, cùm communiter ſit reſtricta, & in rebus maioribus reſeruata Generalibus & Prouincialibus teſte Suarez tom. 3. cap. 5. num. 10. vbi docet, *quòd omnes Conuentus vnius Prouinciæ reputantur vt vnum reſpectu Prouincialis, & omnes totius Ordinis reſpectu Generalis, & ideò ſolet vocari Prior Generalis. Vnde iuxta qualitatem reſtrictionum in quàlibet Religione philoſophandum erit*: vbi notandum eſt, quòd quādo Generales vel Prouinciales abſentes concedunt in ſcriptis licentiam ad admittendum ad habitum ſeu profeſſionem, præbent ſuum conſenſum veniente maiori parte Capituli, vbi ad hoc Prælatus immediatus ſolùm habet ra-

tionem voti particularis: quare ſine dictâ licentiâ ſeu conſenſu ſuper oris, nihil faceret Capitulum, niſi aliud ſancitum eſſet in aliquâ Religione, ad quod ſemper attendẽdum eſt, vt docent dicti Authores cum Sanchez infra citando. Igitur pari, imò & fortiori ratione in noſtro caſu dicendum eſt, conſenſum ſex Patrum ſine conſenſu Generalis nihil valere ad validam expulſionem.

Dico ſecundò, vt ſit valida Expulſio, neceſſarium eſt Votum Generalis & maioris partis illorum ſex Patrum, ſic in ſimili docet Abbas vbi ſupra, &c. poſtulatis num. 14. de conceſſ. præbendæ ibidem Immola num. 15. & 16. Nauarrus lib. 3. conſt. de reg. conſ. 62. quos refert & ſequitur Sanchez vbi ſuprà nu. 67. loquendo de admiſſione ad profeſſionem, probantque ex principio generali, ſcilicet, quia expedienda ab Epiſcopo cum Capituli conſenſu indigent conſenſu Epiſcopi, & vltra illum conſenſu maioris partis Capituli, & hoc eſſe veriſſimum de quocunque Collegio docent dicti Authores, quod tamen limitandum eſt, ait Sanchez, niſi conſuetudo Religionis, aut regula aliud haberet, & tamquam certum exiſtimo, quòd in Religionibus, in quibus Prælati quando interſunt Congregationibus & Capitulis ſemper in his, quæ determinantur, habent votum, ſufficiat Votum ſuperioris & media pars cæterorum, ad verificandum aliquid maiori cum parte determinatum eſſe, conſtat ex Gloſſà cap. ſi ad Epiſcopum in ſede vacante, vbi ſic ait: *ſcire debes quòd cùm Epiſcopus habet cõferre prabendam cum conſenſu Capituli, ſi ſunt viginti Canonici & decem conſentiunt, non valet Collatio, quia non habet maiorem partem Capituli, ſed ſi habèret Votum in Capitulo Epiſcopus vt Canonicus, tunc diceretur facta ab vndecim, & ſic ex maiori parte*. Idem habetur expreſsè cap. poſtulatis de conceſſ. prebendæ, ergò cùm Generalis habeat Votum in hoc actu, & Votum principale, faciet maiorem partem, ſi tres alij ex illis Patribus deputatis conſentiant, & erit valida Expulſio vtpotè conformis Decreto. Hæc tamen doctrina locum non habet collata cum vltimâ declaratione ex ſuprà allatis, in quà expreſsè requiritur maior pars illorum ſex Patrum, qui cum Generali debent concurrere.

Quartò dubitatur, an Generalis poſſit iſtam Iuriſdictionem delegare in aliquo caſu, in quo ipſe commodè non poteſt cum ſex Patribus aſſiſtere, alicui Religioſo graui, docto, & potenti dare omnem ſatisfactionem. Stando in Iure communi reſolutio eſt affirmatiua, primò quia quoad hoc illius Iuriſdictio eſt ordinaria ratione ſui officij, ſicut eſt recipere ad profeſſionem, & ita eſt veluti ſupremus Princeps in Religione, & in decreto non confertur illi noua aliqua poteſtas, quam ante non habuit, ſed ſolùm moderatur

mo-

modus, per quod non tollitur ab eo quòd ſit Iudex Ordinarius & & Supremus, & per conſequens poteſt delegare ſuam Iuriſdictionem. Secundò quia etiamſi dicamus, quòd iſta Iuriſdictio competat ipſi ex priuilegio Principis, cùm ſit generale & conceſſum non ratione particularis perſonæ, ſed ratione Officij & dignitatis, & in perpetuum, iam reputatur vt poteſtas Ordinaria, & ſic poteſt delegari. Ita communiter Doctores cum Sanchez l. 2. de matrim. diſput. 4. à num. 13. Dixi ſtando in Iure communi, non tamen in declaratione nouà ſuprà relatà, quæ habetur in tertià reſponſione, vbi negatur, Generalem poſſe hâc poteſtatem delegare. Sed cùm conueniat Generalibus de Iure communi, & per priuilegia Pontificia, quamdiu authoritate Apoſtolicà ab illis non auffertur, vel limitatur, non videtur poſſe intelligi hanc declarationem S. Congregationis niſi veluti doctrinalem, & tamquam Doctorum particularium, licet probabiliſſimam, vtpote fundatam in verbo Decreti, *à Generali tantum*: per hoc tamen non tollitur, quòd etiam probabiliter eadem verba explicari poſſint taliter, quòd nulli alteri competat hæc poteſtas, niſi Generali. Quòd autem illam in aliquo caſu raro delegare non poſſit, cùm ſit ordinaria, non dicit decretum: ac proinde cum hâc intelligentià manet ſatis probabilis relata ſententia, ſpecialiter intelligendo illam in ordine ad caſus particulares & vrgentes, quemadmodum aliqui intelligunt poteſtatem conceſſam à S. Concilio Tridentino ſeſſ. 24. de refor. cap. 6. Epiſcopis ad abſoluendum à caſibus reſeruatis ſuæ Sanctitati, quádo ſunt occulti, vt tenet Henriquez lib. 14. de irregularit. in fin. & lib. 6. de pænit. c. 14. nu. 7. cum commento littera O.

Hic notandum eſt, quòd in aliquibus Religionibus reformatis, in quibus non ſunt Generales, eo quòd non totaliter ſint independentes à Calceatis, ſed ſolùm Vicarij Generales eorumdem reformatorum electi authoritate Apoſtolicà in eorum Capitulis Generalibus, quòd iſti tales Vicarij habeant eamdem poteſtatem quoad expulſionem Incorrigibilium, ac ſi eſſent Generales, quia Sua Sanctitas in ſuis Bullis concedit illis abſolutam poteſtatem gubernandi eorum reformationem, v.g. Patres Auguſtiniani Diſcalceati Congregationis Hiſpaniæ per Bullam expreſſam Clemẽtis VIII. quæ incipit Apoſtolici muneris, confirmatam à Gregorio XV. quemadmodum videre licet in tom. 3. Bullarij magni Cherubini inter Bullas huius Pontificis, habent licentiam ſeparandi ſe à Patribus Calceatis cum authoritate erigendi prouincias, & eligendi Vicarium Generalem in ſuis Capitulis Generalibus, cuius authoritas declaratur in §. 22. Bullæ, ibi, item, quòd Vicarius Generalis toti Congregationi præſit, eamque regat, atq; gubernet cum omnimodà pote-

ſtate, ſicut habet Reuerendiſſimus Generalis in toto Ordine, tàm ex Iure, quàm ex priuilegio, & quamuis illicò ſubiungat, *ſine tamen praeiudicio eiuſdem Patris Generalis & facultatem ſibi in dictam Congregationem conceſſarum & competentium*: in §.6. tamẽ explicauerat, quae dependentia eſſet iſta, quà dependebant memorati Patres Diſcalceati, nimirum quòd eos Generalis poſſit viſitare per ſe ipſum, aſſociatus cũ vno Patre Definitore & alio Religioſo graui eorumdem diſcalceatorum &c. per quod non denegatur talibus Vicarijs Generalibus poteſtas eijciendi è Religione incorrigibiles attentà formà horum nouorum decretorum, imò expreſsè ſupponit, quòd illam habeant in §.26. ibi: *Item quòd Vicarius Generalis ſine conſilio & conſenſu definitorii Generalis eiuſdẽ Reformationis nullum Religioſum ad paenas grauiſſimas vel priuationem habitus, & huiuſmodi condemnare poſſit*: ergò ſupponit, Vicarium Generalem cum conſenſu Definitorum poſſe cõdemnare ad Expulſionem. Verum eſt, quòd in virtute horum nouorum decretorum pro hoc caſu in Capitulo Generali ſex nominandi ſint, inter quos communiter nominantur Definitores, & ſi horum numerus non fuerit ſenarius, nominandi ſunt illi, qui deſunt ad talem numerũ, & id ipſum, quod dico de Vicario Generali huius reformationis, dico etiam de alijs habentibus eundem modum regiminis.

Quintò dubitatur, an conſilium & aſſenſus ſex Patrum poſſit dari per litteras. Concluſio eſt affirmatiua, quia decretum non requirit vnionem & conuentionem ſex Patrum, & conſenſus atque conſilium dari poteſt per litteras, quẽadmodum patet in multis caſibus, & practicatur in Conſilijs Regijs Hiſpaniae in aliquibus negotijs, ergò etiam in hoc valebit, & ſic declarat S. Congregatio in ſextà Reſponſione; verùm licet haec ita ſe habeant, nihilominus pro meliori iuſtificatione cauſae conuenientius erit, quòd in vnum locũ conueniant. Primò quia in ordine ad condemnandum aliquem, & maximè in cauſis criminalibus, expedit, vt congregentur examinando & conferendo culpas & defenſiones Rei, quod non tàm adaequatè fit in ſcriptis, quando omnes ſunt inter ſe abſentes. Secundò, quia cùm agitur de damno alicuius tertij, tunc ſemper cõueniẽtiſſimus eſt multorum conſenſus, quando ſunt Iudices localiter congregati, & ſic practicatur in noſtrà Religione.

Hic aduertendum eſt, quòd ſi moreretur vnus ex ſeptem Iudicibus, & expulſio ſine grauibus inconuenientibus vſque ad proximi Capituli Generalis celebrationem differri non poſſet, per vnum ex duobus modis occurri poteſt, ſcilicet vel ſemper in ipſo Capitulo nominãdo duos alios ſubſtitutos, vt in his caſibus ſuppleant defectum eorum, qui ex illis ſex mortui ſunt, vel per hoc, quòd ipſum

Capitulum Generale deleget Generali & eius definitorio poteſtatem nominandi alium vel alios loco eorum, qui causà mortis deficiunt, & hic eſt ſtylus, qui obſeruatur in noſtrà Religione, vbi Conſtitutiones factæ in Capitulis Generalibus concedunt Noſtro Patri Generali, & eiuſdem ſex Definitoribus Generalibus (ad quos ſolos ſpectant Expulſiones & negotia grauiora Religionis) facultatem in caſu mortis alicuius definitoris eligendi alium in locum ſuum. Vt Religio numquam exiſtat ſine Completo definitorio.

Sexta difficultas, quæ hic tractanda ſe offert, fuit tacta à Peyrino tom. 2. de Priuilegijs ad Conſt. 10. Vrbani VIII. quando Generalis viſitat Prouincias valde remotas, nec poteſt ſecum ducere illos ſex Patres graues deputatos pro caſu Expulſionis, inuenit in vnà Prouincià aliquem delinquentem Incorrigibilem expellendum, quid agendum ſit?

Reſpondet Peyrinus, ſe audiuiſſe aliquos Religioſos ſupplicàſſe & obtinuiſſe, quòd Generalis & Viſitator Generalis poſſint in quàlibet Prouincià aſſumere ſibi ſex ex Definitoribus illius, & de ipſorum conſilio & aſſenſu procedere. Idem ſequitur Nouarius in lucern. Regul. V. eiecti à Religione, & ſecutus eſt etiam Doctiſſimus & grauiſſimus P. N. Lezana tom. 1. cap. 23. num. 5. ſed poſtea mutauit ſententiam tom. 2. cap. 12. nu. 8. vbi poſtquam verba Peyrini iterum refert, ait: *verumtamen cùm ipſe non afferat huiuſmodi decretum declaratum, ſed ſolum dicat, id audiuiſſe à Religioſis fide dignis, qui tamen falli poſſent, non iudico ipſi credendum*. Verùm hodie hæc difficultas ceſſat, quia iam conſtat ex declarationibus ſupra allatis, quid fieri poſſit ac debeat.

Hoc vnum placuit aduertere, quòd cùm non deſint aliquando Religioſi ita à Deo derelicti, qui quærunt occaſiones ad hoc vt expellantur è Religione, vt Iugum obedientiæ abijciant, & liberiorem in ſæculo vitam degant, conueniétiſſimum eſſet, cum ſimilibus vti maiori rigore detinédo illos multis annis in carcere (quando ex tali detentione non patitur Religio maius damnum) & affligendo eos cum ieiunijs & diſciplinis rigoroſis, ne ſibi perſuadeant, quòd eorum malitia & peruerſitas debeat eſſe medium ad faciliùs conſequendum finem adeò deprauatum.

Pro Coronide huius materiæ afferam quæſtionem, quam excitauit P. Santorius q. 7. vbi inquirit, An vbi decreta Vrbani VIII. de Eiectis recepta non eſſent, poſſent expelli incorrigibiles iuxta priuilegia & veterem conſuetudinem Religionum? & reſoluendo quæſtionem dicit duo primùm, *dari aliquas regiones & nationes, quæ Bullas Apoſtolicas imò & Concilia non recipiunt, certum eſt, vel quia inibi non publicantur, vel quia publicata non obſeruantur, vnde oritur præſcriptio & non obli-*

obligatio, quia non ſeruantes leges Pontificias & Imperiales, quæ publicata aut acceptata non ſunt, vel antiquatæ & præſcriptæ, non peccant; neque actus facti contra talem præſcriptionem ſunt inualidi, nullà in contrarium lege reſiſtente. Neque multum faceſſit negotii ratio in oppoſitum, quod cùm populus in Regem ſuam authoritatem contulit non habet, vnde reluctetur legi, quæ promulgaretur, nam princeps id ſciens volens tacet, hinc in Gallià non fuit acceptatum Cōcilium Tridentinum, & multa ſiunt contra illius præſcriptum. In Belgio & Germanià non eſt acceptata Bulla de alienatione rerum Eccleſiaſticarum ſaltem quoad pœnas. Theſaurus V. Alienatio c. 1. num. 2. & alia huiuſmodi, igitur potuit non acceptari decretum de Electis, quòd multò inferius eſt Bullis Apoſtolicis. Hæc Santorius nu. 10. dicto.

Hanc doctrinam quamuis ego verā exiſtimem quantum ad ſubſtantiam, non enim eſt dubium, quòd vbi hæc decreta & alia ſimilia nō practicantur, cū ſufficienti fundamento non obligant, ſi fortè dantur aliqua regna ſeu prouinciæ, in quibus hoc inueniatur, de quo nō iudico: quantum tamen ad illius fundamentum, mihi videtur difficilis, quia eſto ſit probabilis ſententia aſſerens, leges ciuiles in ſui obligatione dependere ab acceptatione, cū Principes ſæculares poteſtatem, quam habent, acceperint ab ipſis Rebuſpublicis, & præſumendum ſit illos (qui ſpontaneè ſe ſubditos reddunt) non dare hanc poteſtatem niſi cum conditione, vt obligentur legibus à Republica acceptatis, quemadmodum cōſtare videtur ex lege de quibus, ff. de legibus. Vbi dicitur, *Cùm ipſæ leges nullà alià de causà Ius teneant, quàm quòd Iudicio populi receptæ ſunt*, & ob eamdem causā ipſi Legiſlatores ſtatuunt leges cū conditione implicità, ſi acceptentur, quæ conditio fundatur in eo, quod per eam populus redditur ſecurus, quòd melius regatur, & leges à Principe ſtabilitæ ſint in vtilitatem populi & profectum, quod enim à pluribus vel ab omnibus approbatum eſt, ſemper conueniētius eſſe iudicatur: quod tamen fortè non ita eſſet, ſi à ſolà Legiſlatoris voluntate penderet, qui quandoque ad proprium poteſt dumtaxat reſpicere commodum, & non commune.

Quemadmodum communiter docēt Doctores Ioan. Andr. c. 1. de Treguà & pace. Couar. in var. c. 16. n. 6. Nauarr. conſ. 23. n. 4. & conſ. de Conſt. q. 5. & 6. & alij relati à Suarez l. 3. de legibus cap. 19. Azor. Bonacina & Salas; quamuis iſti Authores cum alijs & meliùs ſentiant oppoſitum, & non deſint, qui vtramque ſententiam conciliare intentent cum Caſtro Palao tom. 1. tract. 3. diſputat. 1. part. 13. num. 9. ad quos me remitto. In legibus tamen Pontificijs & Eccleſiaſticis non valet funda-

men-

mentum relatum, quia Pontifex non accepit poteſtatem ſupremam, quã gaudet, à populo, ſed immediatè à Chriſto Domino, & hæc fuit abſoluta, non conditionata, vt conſtat ex illis verbis, *paſce oues meas, quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis*. Ergò poterit populum Chriſtianum obligare legibus ſemper, cum expediens iudicauerit pro illius ſpirituali bono ſine dependentià acceptationis, imò renuente populo, ſic Suarez lib. 4. de legibus cap. 16. num. 2. Bonacina de leg. quæſt. 1. p. 4. num. 28. & 29. Vaſquez, Salas & alij apud ipſos, quos ſequitur Caſtro Palao vbi ſuprà num. 1. Sed limitant bene hanc doctrinam in legibus, quæ difficilis ſunt obſeruationis, vel quæ aduerſantur conſuetudini receptæ, in his enim ex benignà interpretatione Legislatoris poſſent excuſari ab obligatione legis, ſupplicantes interim Summum Pontificem, quòd informari ſe patiatur de difficultate, vel receptà cõſuetudine, quia prudẽter præſumi poteſt, legem ſine certa notitia difficultatis ſeu conſuetudinis, quæ in illius obſeruatione inuenitur, vel generaliter vel in aliquà regione ſeu Prouincià impoſitam eſſe. Et inde videmus, quòd in multis Prouincijs non obligent aliquæ leges pontificiæ, tum etiam quia Sua Sanctitas quando ex parte ſubditorum videt magnam repugnantiam, & contradictionem, veluti pius Pater non intendit obligare per ſuas leges, diſſimulando, ne maiora inconuenientia naſcantur, & maior inquietudo cauſetur, non quia poteſtas quam habet in condendis legibus, dependet ab acceptatione populi, ſed quia tacitè non intendit tunc obligare, quando memoratæ præuidentur inconueniẽtia: & hoc, mihi perſuadeo, volunt dicere Nauarrus cap. 23. nu. 41. & Valentia di. 7. quæſt. 5. p. 5. quæſt. 4. quando dicunt, non poſſe Pontificem obligare cum ſuis legibus contradicente populo, quia non eſſet Lex iuſta & in commune bonum condita, quia eſſet occaſio perturbationis, & fortè idem vult dicere P. Santorius æquiparando leges Eccleſiaſticas cum ciuilibus, non in omnibus ſed in aliquibus, & cum debità proportione, ſed debebat hoc explicare.

Secundum, quod dicit P. Santorius, fundatur in illis verbis, ſi autem ſit Generalis, qui gubernet Religionem diffuſam in alijs etiam partibus, ſi ſibi eſſet intimata iſta noua diſpoſitio, in aliquà parte ſuæ Religionis, non poterit contra illam operari in alià parte, vbi non eſſet vel ſufficienter intimata vel acceptata, quia Expulſio collata eſt Generali, & arctatio ſequitur perſonam Generalis, non locum, & cum ſit ſubiectus Sedi Apoſtolicæ, illius leges obſeruare tenetur, quando eidem legitimè intimatæ fuerint,

&

& ſic non poſſet illas ſeruare in Italià, & non in Gallià, quia vbique ligatam iuriſdictionem habet. E conuerſo alius Generalis, qui in ſolà Gallià v.g.reſideret, & nollet ibi expellere, ſuppoſito quòd ibi tale decretum acceptatum non ſit (quod tamen ignoro) quia non publicatum vel ob alias cauſas,tunc eius Iuriſdictio impedita non eſſet.

Hæc doctrina ſimiliter mihi videtur difficilis, quia decretum eſt pro omnibus Religionibus, & pro omnibus prouincijs, & licet aſſignet modum & perſonas, quæ debent illud executioni mandare, quæ ſunt Generalis & ſex Patres, ſed non afficit ipſos immediatè, ſed mediante corpore Religionis ſeu Prouinciæ. Vnde quando Generalis, & ſex illi Patres exeunt ad viſitandam aliquam Prouinciam,in quà hæc decreta publicata vel acceptata non ſunt, non credo illos obligari ad eorum obſeruantiam, non obſtante quòd in alijs Prouincijs illa practicent, in quibus recepta ſunt.

Quod quidem meo videri efficaciter probatur ex verbis decreti §. 6.vbi ſic ait; *ſed hæc vt impoſterum à religionibus nullus legitimè profeſſus eiici poſſit, niſi ſit verè incorrigibilis, verè autem incorrigibilis minimè cenſeatur, niſi non ſolùm concurrant ea omnia, quæ ad hoc ex Iuris diſpoſitione requiruntur, ſublatis hàc in parte ſtatutis & Conſtitutionibus cuiuſque Religionis & Ordinis etiã à Sede Apoſtolicà approbatis, & confirmatis. Verùm etiam vnius anni ſpatio in ieiunio & pœnitentia probetur in carceribus. Proindeque vnaquæque Religio priuatos habeat carceres in qualibet ſaltem Prouinciá. Elapſo autem anno ſi nihilominus non reſipuerit, ſed animo indurato in ſuà pertinaciá perſeuerauerit, ne contagione peſtifera plurimos perdat, tamquam pecus morbida ac membrum putre eiici tandem poſſit*. Quæ omnia expreſsè loquuntur cum corpore Religionis, & ſtatim præſcribunt modum, quo expellendi ſunt, & eos qui ad Expulſionem conuenire debent, ſicut ſunt Generalis & ſex Patres deputati,quod non eſt decretum immediatè ordinari ad illos, ſed mediante Religione, ad quam ordinatur & dirigitur prohibitio, ex quo habet quòd ſit locale & non perſonale, ſicut intendit citatus Author.

Confirmo id ipſum cum vnà inſtantià deſumptà ex ſecundo caſu, quem iſte Author admittit, quòd ſi Generalis ſemper exiſteret in Gallia v. g. vbi decreta non eſſent ſufficienter publicata vel acceptata, poſſit ibi expellere aliquem Religioſum Incorrigibilem, abſque eo quòd ſe conformaret his nouis decretis. Itaque peto, ſi Generalis, ad quem per leges Religionis ſpectat ſententia Expulſionis, ſuſciperet aliquam cauſam ſubſtantiatam vſque ad diffinitiuam excluſiuè ab vno Prouinciali Prouinciæ Romanæ, factam contra aliquem Religioſum ſub-

ditum

ditum eiuſdem prouinciæ, de quo conſtaret eſſe In corrigibilem ſecundum diſpoſitionem Iuris communis & ſtatuta Religionis, an ſine eo quòd obſeruaret noua decreta, poſſit validè & licitè dare ſententiam Expulſionis, & mandare illius executionem in Prouincià Romanà, in quà Reus exiſtit? P. Santorius conſequenter ad ſuam doctrinam debet reſpondere affirmatiuè, cùm ſentiat, decreta eſſe perſonalia, & non obligare Generalem in Gallià exiſtentem, in qua recepta non ſunt vel publicata. Ego autem certam exiſtimo negatiuam partem, & quòd in quouis Tribunali talis ſentententia nulla cenſenda ſit, eo quòd non ſit conformis decretis Pontificijs, quæ recepta ſunt & obligant in illà Prouincià, in quà Reus deliquit, & exiſtit, ac proinde obligatio nata ex decretis principaliter localis eſt, & non perſonalis. Hæc ſentio quoad praxin circa decreta & declarationes relatas, & ita mecum ſentiunt viri valde docti, cum quibus ea communicaui & contuli, ſubijciendo ſemper omnia ordinationi Sanctæ Matris Eccleſiæ, & retractando illicò, quæcunque eius ſenſui aduerſantur.

Sed hæc diſputationis gratia dicta ſint: Quia dùm Bulla Vrbani VIII. de eiectis, reuocat, & annullat quaſcumque conſuetudines in contrarium; & iubet vbique ſeruari, tenendum eſt, quòd Regulares, ad quos ſpectat, vbique locorum teneantur ſeruare Bullam prædictam.

PARS SECVNDA

TRACTATVS IVDICIALIS

Continens praxin & methodum eorum omnium, quæ in primà parte dicta ſunt.

PROLOGVS.

EXplicatis his, quæ ad Ordinem Iudicialem pertinent, pro complemento huius Tractatus ſupereſt, vt doctrinam traditam, reducamus ad breuem quamdam ſummam & ſynopſin vel praxin, vt in conſpicuo ſit forma & modus obſeruandus in executione ſecundum opiniones, quas ſecuti ſumus, tamquam probabiliores, & legibus charitatis ac Iuſtitiæ magis conſentaneas. Poſuimus ſuo loco formas ac methodos ſingulorum, reduximuſque ad vnum ſtylum ad euitandam confuſionem, quæ ex diuerſitate poterat generari, non quidem eo fine, vt eum omnes ſequantur, nam vnuſquiſque (dummodò nihil eorum omittatur, quæ ad ſubſtantiam pertinent) poterit variare modum & accidentia. Et ſuppoſito quòd hæc debeat eſſe praxis rerum inter ſe connexionem habentium, & ad vnum eundemque finem ordinatarum, loco Capitum vtemur paragraphis ponendo in vnoquoque id, quod ad eum ſpectat ſecundum ordinem & filum proſecutionis cauſæ. Modum faciendi viſitationem generalem hìc nõ ponimus, cùm ſit iam notus omnibus. Nec etiam immorabimur in citandis locis, quibus explicatur doctrina, quia in Indice (qui copioſus erit) facilè reperietur quidquid cuique fuerit neceſſarium.

§. I.

De Principio Proceſſus & modo dandi initium cauſis Iudicialibus.

1 Suppoſità doctrinà primæ partis, in quà fuit declaratum, quà ratione Iudex poſſit procedere ad Inquiſitionem particularem contra aliquẽ delinquentem vno ex tribus modis, nimirum per denun-

nuntiationem iudicialem, accuſationem, vel ex officio: explanatis etiam his, quæ requiruntur ad hoc vt ſecundum Ius & conformiter ad iuſtitiam munus ſuum exercere poſſit, licet regulariter loquendo in Religionibus omnes modi procedendi ad vnum reducendi ſint, & eſt ille, in quo Prælatus inquirit ex officio, quemadmodum capite decimo num. 10. declaratū fuit. Quia tamen in aliquo caſu accuſatione vel denuntiatione Iudiciali opus eſſet, idcircò primo loco hìc collocabitur ſtylus, qui in illis obſeruandus eſt, & ita ab illis me expediam, quia in eo etiā conueniunt proceſſus mutato nōnumquam vno aut altero verbo.

Forma Accuſationis.

Si Accuſatio fiat in ſcriptis, ſequens forma ſeruanda eſt. Admodum Reuerende Pater Frater N. Prior vel Viſitator talis Conuētus coram Veſtrà Reuerentià tāquam Iudice, ad quem ſpectat defendere innocentes & punire culpabiles, meliori modo & formà quà poſſum ego F. N. Sacerdos Profeſſus noſtræ Sacræ Religionis Diſcalceatorum Beatiſſimæ Virg is de Monte Carmelo, & Con entualis &c. motus ex puro zel uſtitiæ, & nullo alio ſiniſtro m uo conquetor de P. F. N. qui tali die tali menſe huius præſentis anni in tali loco nullà ipſi datà causà vel occaſione cum modico timore Dei talia contra me protulit iniurioſa verba, vel tale mihi grauamen intulit (referendo delictum cum omnibus ſuis circumſtantijs) ob quod poſtulo ſatisfactionem, & vt delictum puniatur ipſi & cæteris ad terrorem. Et pro probatione huius præſento pro teſtibus N. & N. qui fuerunt præſentes, vel hoc aut illud ſciunt, per quod probabitur delictum. Quod vt facerem verum, me in hoc Conuentu ſubſcripſi, tali die, talis menſis & anni &c. Hæc petitio poni debet in capite proceſſus, quòd ſi ſolùm oretenus facta fuerit, illam debet ſcribere Secretarius, ſicut ſtatim dicetur.

3 Si Accuſatio fuerit non de aliquà iniurià vel grauamine illato ipſi accuſanti, ſed de aliquo, quod tangit bonum commune vel aliquem tertium innocentem, cuius prætenditur punitio, loco illius verbi *conqueror* ponetur *accuſo*, & deinde *mutatis mutandis* fiet petitio, vel libellus accuſatorius iuxta formam dictam.

4 Audità à Iudice accuſatione, & facto examine extraiudiciali, an nimirum accuſans obſeruet in illà ea, quæ ſecundum Iuſtitiam & charitatem obſeruanda ſunt iuxta doctrinam cap. 10. traditam, debet illum admonere de obligatione, quam habet ad plenariè probandum delictum, & de pęnà, quam incurrit, ſi illud non probauerit, debetque ab illo ſumere iuramētum, quòd ſcilicet non accuſet ex animo ſiniſtro vindictæ, vel faciendi malum, ſed zelo iuſtitiæ, vt delicta puniantur, & aggrauatis ſatisfiat, cum hoc admittet accu-

ſationem coram Secretario, quem nominabit ſumendo prius ab ipſo iuramentum, quòd fideliter ſuo munere functurus ſit. Nominatio autem Secretarij ſub hàc formà fieri poterit. F. N. Prior aut Viſitator talis Conuentus. Quandoquidem ad cauſam, quam vià accuſationis iuridicæ intentat P.F. N. Sacerdos profeſſus noſtræ Sacræ Religionis Conuentualis talis Conuentus contra Patrem F. N. Sacerdotem &c. ad hoc vt ſecundũ iura procedatur, neceſſaria ſit aſſiſtentia Secretarij, nomino pro hoc officio in ordine ad ea, quæ dictam cauſam concernunt, Patrem F. Sacerdotem profeſſum &c. In cuius fidem me ſubſcripſi in tali conuentu tali die talis menſis & anni. Subſcriptà hàc nominatione Prælati, vel Viſitatoris acceptat officium Secretarij dicens.

5 Ego F. N. Sacerdos profeſſus noſtræ Sacræ Religionis viſà Secretarij nominatione factà à Noſtro Patre N. Priore vel Viſitatore accepto dictum Officium, & iuro *in verbo Sacerdotis* ponendo manum ſupra pectus, me fideliter meum officium adimpleturum. In cuius fidem me ſubſcripſi in hoc Conuentu die talis menſis & anni. Subſcribit ſe, & ſtatim proſequitur in forma ſequenti.

6 In Conuentu talis loci tali die, tali menſe & anno &c. coram me F.N. Prouinciali, Priore vel Viſitatore præſente Patre F. N. Secretario ſpecialiter à me ad hanc cauſam deputato & nominato comparuit Pater F. N. Sacerdos profeſſus noſtræ Sacræ Religionis & Conuentualis dicti Conuentus, præſentauit petitionem accuſatoriam inſertam principio proceſſus contra quemdam (& ſi non fecerit accuſationem in formà petitionis in ſcriptis, ſed ſolùm verbaliter & oretenus) adiunget: & dixit ſe melior formà & modo, qui à Iure ſibi conceſſus erat, talem Patrem F. N. de tali vel tali delicto accusâſſe, quemadmodum in petitione expoſitum eſt; quòd ſi fuerint complices, illos declarabit addendo (& contra tales vel tales complices in præfato delicto) itaque à me Prouinciali vel Priore petijt, vt factà prius ſufficienti informatione, an dicta accuſatio ſit legitima, procederem ad inflictionem illarum pænarum, quas Iura & noſtræ Sacræ Religionis leges ſtatuunt, nec non ad ſatisfactionem pro illo grauamine, quod ipſe, vel Communitas vel tales ſæculares paſſi ſunt, iurauitque *in verbo Sacerdotis*, poſità manu ſupra pectus (aut ſupra crucem ſi Sacerdos non ſit) ſe dictam accuſationem non feciſſe ex malitià, vel animo ſiniſtro & prauò, ſed ex zelo iuſtitiæ, vt nimirum ſatisfieret aggrauatis, & præſentauit pro teſtibus talem & talem, qui bene norunt ea, quæ in Accuſatione continentur. Quæ omnia à me audita ſunt, & factà ſummarià extraiudiciali certificatione caſus, admiſi dictam accuſationem ad procedendum iudicialiter per inquiſitionem ſpecialem contra

Reum,

Reum proteſtādo accuſanti, quòd ſi delictum non probauerit, ſubiaceat penæ talionis, aut alicui alteri graui. In quorum fidem ſubſcripſi & ſubſcripſerunt præfati omnes; Accuſator, Secretarius, & Præfatus Conuentus, dicto die, menſe & anno, *& omnes ſubſcribunt*. Et ſtatim continuandus eſt proceſſus in hàc formà.

7 In ſupradicto conuentu die tali menſis tali & anni coram me F. N. Secretario huius cauſæ viſà accuſatione vel denuntiatione à Noſtro Patre Prouinciali vel Priore &c. factà per Patrem F. N. contra Patrem F. N. eàque admiſsà tamquam conformi Iuri ad procedendum vlterius ad examen teſtium extraxit ad illà ſequens interrogatorium.

8 Interrogatorium erit illius tenoris, qui ponetur infrà, cùm agetur de Inquiſitione ſpeciali ex officio, aduertendo, quòd in articulis & interrogationibus exprimatur delictum cum omnibus ſuis circumſtantijs, quæ in Accuſatione relatæ fuerint, ſicut etiam Complices, ſi qui fuerint, & habeatur fundamentum ſufficiens ad inquirendum de illis.

Forma denuntiationis Iudicialis.

9 Si procedatur per viam denuntiationis Iudicialis, & denuntians præbuerit denuntiationem in ſcriptis, ponetur in capite proceſſus iuxta ea quæ dicta ſunt de Accuſatione, & concurrentibus illis, quæ requiruntur ad hoc vt legitima & iuſta ſit, & capite non no declarata ſunt. Stylus hic erit.

Reuerende Pater N. Prouincialis, Prior, aut Viſitator coram Reuerentijs veſtris &c. prout in formulà Accuſationis dictum eſt. Cùm non habeam aliud efficax remedium, meliori modo & formà Iuris quà poſſum, denuntio iudicialiter Patrem F. N. Sacerdotem &c. conuentualem talis Conuentus, quòd ſepoſito omni timore Dei, & cum graui ſuæ conſcientiæ onere commiſerit tale delictum. (debet autem ponere locum tempus, & cæteras circumſtantias, cū quibus patratum aſt) & cum bono communi plurimum expediat, vt exceſſus & peccata puniantur, compeſcanturque delinquentes, ſatisfaciendo communitati, & ſcādalo dato, peto à Veſtris Reuerentijs, vt præfatus Pater Fr. N. puniatur pœnis per iura & ſtatuta noſtra conſtitutis, vt illi ſint in punitionem & emendationem, cæteris autem in exemplum. Pro teſtibus exhibeo Patrem Fr. N. & Patrem Fr. N. qui certam habent caſus notitiam; quæ cùm vera ſint, me ſubſcripſi in hoc Conuentu N. tali die talis menſis. & anni.

10 Debet autem Iudex admonere denuntiantem, vt aduertat ad modum, quo facit denuntiationē. ſi enim non probet delictum; manet expoſitus eidem pęnæ, quæ debetur vero Accuſatori, ſecundū quòd cap. 10. num. 8. & 9. declaratum fuit.

11 Si denuntiatio in ſcriptis facta ſit,

ſit, ponetur in capite proceſſus, ſuppoſito, quòd Prælatus prius extraiudicialiter habuerit fundamenta ſufficientia ad illam admittendam; ſi verò facta ſit verbaliter verbi gratià, quando Prouincialis viſitationem ordinariam & generalem facit, admittetur iuxta formam relatam in Accuſatione, *mutatis mutandis*. Si denuntians nihil velit dare in ſcriptis, nec obligare ſe ad aliquam pœnam, caſu quo delictum non probaretur, dicendo, ſe ſolùm denuntiare ad hoc vt Iudex habeat notitiam de eo, ad quod tenetur, & apponat remedium, quod in Domino expedientius iudicauerit, talis denũtiatio non erit iudicialis, ſed reducetur ad Euangelicam, & ſolùm ſeruiet ad dandam notitiam Iudici, vt videat, ſi habeat fundamentum ad procedendum per inquiſitionem particularem iuridicam tamquam ex officio, & hic eſt modus, qui in Religionibus obſeruari debet pro maiori pace & quiete, quemadmodum cap. 10. nu. 5. & ſequentibus declaratum fuit.

Forma & modus initiandi cauſam per viam Inquiſitionis mixtæ, hoc eſt, quando delictum eſt publicum, & delinquens eſt occultus, vel è contra.

12 Sciens Prælatus, quòd in aliquo conuentu graue aliquod delictum commiſſum ſit, de quo cõſtat per notorietatem facti, vel ſufficientem publicitatem, informatus extraiudicialiter à perſonis fide dignis de veritate caſus, & ſi ipſe præſens ſit, ac delictum reliquerit effectus aliquos, ex quibus cognoſci poteſt, illis à ſe vel ab aliâ perſonâ cui ipſe commiſerit, perſpectis, incipiet proceſſum ſub hàc formâ.

F. N. Prouincialis, vel Prior talis loci.

13 Cùm in hoc conuentu &c. tali die talis menſis & anni quidam Religioſus repertus fuerit quodã vulnere tali in parte ſauciatus, fuerimque ocularitet certificatus in præſentià Patrum N. & N. vulnus eſſe violentum, factum cultro aut alio ſimili inſtrumento, talis magnitudinis, quod cùm vidiſſet N. Chirurgus in præſentià Patrum N. & N. affirmauit, illud eſſe lethale vel ſatis periculoſum, cùm ſit enorme & graue. Ad liquidandam veritatem & procedendum in hàc cauſà ſecundum Ius nomino pro illius Secretario Patrem N. Sacerdotem &c. ſubſcribet Prælatus, & teſtes, qui viderunt vulnus. Et confeſtim Secretarius formabit acceptationem ſui officij iuxta dicta ſuperius in accuſatione.

14 Deinde Iudex ibit ad cellam vel cubiculum vulnerati cum ſuo Secretario, imponet illi præceptũ, petetq; iuramentum de dicendà veritate in his, de quibus fuerit interrogatus, iuxta ſtylum poſitum in confeſſione Rei, & ſtatim fient ſequentes interrogationes.

15 Pri-

15 Primò, quomodo acceperit illud vulnus, in quo loco ipſi inflictum fuerit, ſcribenturque ſingula dicta.

16 Secundò, quis ipſum vulnerauerit. Quòd ſi reſpondeat, ſe neſcire, eo quòd illi ſit inflictum tali horà noctis in tenebris, & ille, qui inflixit, ſecretò aufugerit, interrogabit.

17 Tertiò, an habeat fundamenta ad præſumendum de aliquo. Si reſponderit affirmatiuè. Videndum eſt, an indicia ſufficientia ſint, & adſit ſufficiens infamia ad procedendum contra illum: ſi autem hæc non adſit & vulneratus non conqueritur, ſed potius condonat, non tenetur illum publicarè, nec Iudex poteſt contra illum procedere.

18 Poſt confeſſionem vulnerati Secretarius concludit dicendo. Omnia ſupradicta in cellà præfati Patris F. N. peracta ſunt, coram memorato noſtro Patre &c. & coram me Fratre N. illius Secretario, quæ cùm verà ſint ipſe ſubſcripſit, & ego ſubſcripſi in dicto conuentu, tali die talis menſis & anni &c. & ſtàtim ſubſcribunt.

19 Si Iudex inuenerit ſufficientia indicia contra delinquentem iuxta doctrinam cap. 12. & addit ſufficiens infamia quæ vno ex tribus modis, numeris 11. 12. 13. & 14. eiuſdem capitis probanda eſt, inchoabit Inquiſitionem ſpecialem contra delinquentem iuxta formam inferius ponendam addendo vel aufferendo vnum aut alterum verbum.

20 Si Prælatus habeat notitiam ſufficientem extraiudicialē à perſonis fide dignis, in vno conuentu aliquem Religioſum aut aliquos Religioſos relaxatè viuere, non tamen circa aliquas culpas particulares, poterit committere, vt accipiatur informatio particularis quoad perſonas, & generalis quoad delicta: deinde habitis indicijs ſufficientibus cum ſufficienti infamià de aliquo delicto poterit procedere ad Inquiſitionem ſpecialem de illo, ſeruando ordinem inferius ponendum.

Forma inchoandi proceſſum Inquiſitionis particularis per viam ex Officio vel Commiſſione.

21 Quotieſcùnque Iudex contra aliquem ad inquiſitionem ſpecialem proceſſurus eſt, prius extraiudicialiter à perſonis prudentibus & fide dignis bene informatus ſit, nec non de infamià delinquentis. Item ſi delictum ſit in damnum boni communis, aut alicuius tertij innocentis, quod *imminet in futurum*, vel iam illatum, ſit tamen reparabile, & non ſit aliud remedium euitandi nocumentum, etiā ſi non adſit infamia, poteſt procedere contra delinquentem per Inquiſitionem particularem iuridicam attendendo ad doctrinam capitis 5. & 12.

22 Si aliquod delictum graue in aliquo conuentu commiſſum ſit, Prior, Guardianus aut Præſidens procedendo ex officio Reum recludet in carcere, ſi caſus ita poſtu-

ſtulauerit, quo facto (iuxta praxin & Ordinationes cuiuslibet Religionis) nullà præcedente informatione iuridicà, poterit admonere Prælatum ſuperiorem, informando eum de caſu ſucceſſo, adhoc vt decernat id, quod magis conuenit, poterit etiam accipere informationem ſummariam, quantum ſua ſe extendit poteſtas, quæ in noſtra Religione eſt vſque ad ſententiam definitiuam excluſiuè, & factam remittere ad ſuperiorem Prælatum, ad quem ſpectat de illà iudicare per ſententiam definitiuam, qui, ſi ipſi videbitur, poterit concludere cauſam cum dictà informatione; ſi tamen pro meliori cauſæ dilucidatione voluerit accipere aliam, erit ipſi integrum & licitum. In caſu dicto inchoabit proceſſum, probatà prius per duos teſtes iuratos fide dignos infamià, & inferendo probationem vni ex interrogationibus vtetur ſequenti formulà.

23 F. N. Prior talis conuentus habità notitià tali die talis menſis & anni de ſcandalo, quod Pater vel Frater N. noſtræ Sacræ Religionis profeſſus dedit communitati, vel talibus ſæcularibus committendo tale delictum (quod cum omnibus ſuis circumſtantijs referendum eſt) de cuius publicitate & infamià ſummariam accepi informationem cum duobus aut tribus teſtibus conteſtantibus omni exceptione maioribus (quam ſi ante non acceperit, dicet: de cuius infamià & publicatione conſtabit ex dictis teſtium, qui examinabuntur) procedendo ex officio ad faciendum de caſu iuridicam informationem ſecundum Ius & diſpoſitionem noſtrarum legum & conſtitutionum, tenore præſentiũ præcipio in virtute Spiritus Sancti, Sanctæ Obedientiæ & ſub præcepto formali (vel iuxta modum, quo quæuis Religio vtitur in præceptis imponendis) omnibus Religioſis huius Conuentus, hoſpitibus, & Conuentualibus, quibus notificatæ fuerint, vt ſepoſito omni reſpectu & timore humano, ſub iuramento in formà dicant in præſentià meà & Patris vel Fratris N. (quem pro Secretario huius cauſæ nomino) totum quod circa hunc caſum ſciuerint per interrogationes infraſcripti interrogatorij. In quorum fidem præſentes meo nomine ſubſcriptæ ſunt, & ſigillatæ Sigillo Conuentuali huius domus, vbi etiã ſcriptæ ſunt tali die, talis menſis & anni ſupradicto.

Locus ✠ Sigilli

F. N. Prior.

24 Tali præcepto poſito formandum eſt interrogatorium ſecundũ ſubſtantiam delicti & cæteras circumſtantias habentes cum eo neceſſariam connexionem, & reliquas, quæ patiuntur infamiam, non tamen ſecundum eas, quæ illam non patiuntur, & connexionem non habent, ſicut de Confeſſione Rei cap. 18. num. 11. dictum eſt, & ſequentibus. Quod ſeruit

ad

ad vniuocandum dicta & depoſitiones teſtium & probandum id, quod intenditur, poteritque in forma ſequenti diſponi.

25 Primò quæritur, an cognoſcāt Patrem F. N. Religioſum profeſſum noſtrę Sacrę Religionis Reũ, à quo tempore, & notitia ſit ocularis habita ex tractu, & communicatione degendo cum ipſo in tali & tali conuentu per ſpatium tot menſium vel annorum.

26 Item an inter eos fortè ſit aliquis, qui non habeat qualitates à iure requiſitas, eo, quòd ſit illius conſanguineus, amicus vel inimicus capitalis, mente captus, infamis, periurus, & cętera: dicatque vnuſquiſque ætatem, quam habet.

27 Item an ſciant, quòd in dicto conuentu ſit publicum, notorium vel manifeſtum, vel ſit infamia, clamoroſa inſinuatio, vox publica, & fama nata à Religioſis timoratis & ſeruis Dei, dictum Patrem F. N. Reum, tali die vel nocte, tali horà tale delictum commiſiſſe, commemorando illius circumſtātias, & nominent perſonas, quæ audiuerunt, vel eas coram quibus commiſſum fuit, & ſi aliquis teſtis fuerit præſens. Et cum hoc manebit probata infamia & publicitas iuridicè.

Quòd ſi hanc interrogationem placuerit omittere, loco illius poterit fieri alia in fine interrogatorij. Si Iudex habuerit ad manum informatiocem ſummariam de infamià per duos aut tres teſtes iuratos, nō erit opus facere de illà mentionē in vnà ex interrogationibus, ſed ſufficiet illam referre in principio proceſſus, eo modo quo facta eſt, & illam vnire eidem.

28 Item an ſciant, dictum Patrem F. N. Reum talem rem feciſſe, referendo caſum eo modo, quo ſucceſſit ſpecificando locum, tempus & perſonas, quæ erant præſentes vt hàc ratione & vià melius liquidetur veritas, & teſtes conteſtentur.

29 Si delictum fuerit manuale, ſicut eſt inflictio vulneris, vel ſimile, ſequentes fient interrogationes.

30 Item an ſciant, dictum Patrem Fr. N. Reum ibi ab aliquo tempore aliquoties cum dicto Fratre N. vulnerato miſcuiſſe verba pungitiua, & contentioſa, vel illum malè tractaſse inquirendo occaſiones aggrauandi ſe, dicant, quot vicibus quales occaſiones fuerint, & quà vià ipſis conſtet.

31 Item an ſciāt dictū P. FratrēN. Reū in tali vel tali occaſione dicto Fratri N. minatum fuiſſe, dicendo, ſe ſumpturum vindictam omni modo poſſibili, vel quid ſimile.

32 Item an ſciant dictum Patrem F. N. Reum aliquot vicibus (& dicant quoties & quo tempore) fuiſſe reprehenſum & punitum per Patrem Priorem Conuentus propter contentiones, & rixas cū dicto Fratre N. ſauciato habitas.

33 Simili modo formandæ ſunt cęteræ inquiſitiones, quòd ſi caſus fuerit ſcandaloſus, in vnà illarum ſcandalum ſpecificetur, & cui vel quibus datum ſit, an communitatì

aut ſæcularibus, viciniæ, familiæ vel populo.

34. Notetur etiam, quòd ſi delictũ fuerit reincidiuum in culpas præteritas, etiamſi punitę fuerint, cùm hæc ſit circumſtantia aggrauans, ſpecificandum ſit per ſpecialem interrogationem dicendo.

35. Item an ſciant, dictum Patrem F. N. ob talem culpam correctum & punitum (verbi gratià ob fugã ex tali conuentu, vel ob violentam manuum iniectionem in talem Religioſum, vel aliud ſimile) non ſe emendàſſe; ſed eaſdem culpas commiſiſſe, cuiuſmodi eſt illa, quę ipſi nunc imputatur.

36. Si culpæ Reo imputatæ tangũt incorrigibilitatem, opportet exprimere in aliquà interrogatione, & ponetur in formà ſequenti.

37. Item an ſciant, quòd ſecundum vices, quibus dictus P. F. N. Reus fuit admonitus & correctus, vel ob ſimiles culpas punitus per diuerſos Prælatos, & ſecundum modicum profectum, quem fecit poſt correctionem, attento modo illius procedendi & continuatione ſuorum defectuum, probabiliter in futurum maior emendatio ſperari non poſſit, quàm fuerit illa, quæ hactenus viſa fuit, & ob hoc illum æſtiment formaliter incorrigibilem, & dicant, quomodo ſciant: Pro hàc tamen interrogatione notanda eſt doctrina capitis 26.

38. Si antequã erat inchoatus proceſſus, non fuerit facta ſummaria informatio de infamià juratà per duos teſtes, quando caſus ita requirit, nec fuit facta tertia interrogatio, terminabitur interrogatorium modo ſequenti.

39. Item an ſciãt, quòd ſupradicta, vel aliqua ſaltem eorum pars, ſint notoria, manifeſta, vel de illis ſit vox publica & fama in dicto conuentu, exprimendo publicitatem omnium, quæ continentur in quàlibet interrogatione, & quomodo ſciant. Et hæc ſunt magis in vſu circa probationem publicitatis delictorum, quæ illam exigunt, & in cæteris, quæ ſunt contra bonum commune, vel tertij innocẽtis non eſt opus probare infamiã, nam etiam ſine ea poſſunt & debent puniri pœnà publicà, etiamſi ſecreta ſint, quando aliud mediũ non ſuppetit, quemadmodum in multis locis huius Tractatus dictum eſt. Facto interrogatorio Secretarius ponit ſuam acceptationem, ſicut ſuperius dictum eſt num. 5.

Forma dandi commiſſionem ad procedendum in aliquà cauſà per Inquiſitionem ſpecialem.

40. Quando Iudex non facit per ſe Inquiſitionem, ſed vult illam per aliquem Commiſſarium facere, dabitur Commiſſio in hàc formà, aduertendo, quòd ſi in aliquo caſu ad plenam delicti probationem ſit neceſſarium teſtimonium Prioris aut Præſidentis conuentus, cõmiſſio alicui alteri Religioſo graui & prudenti danda eſt, qui per teſtes omnia prædicta examinaturus eſt.

41 Fr.

41 Fr.N.Generalis vel Prouincialis Fratrum Carmelitarum Diſcalceatorum Beatiſſimæ Virginis de Monte Carmelo(ſi ſit Prouincialis, addet, talis Prouinciæ) habitâ ſufficienti informatione, quòd P. F.N.Sacerdos vel Religioſus profeſſus noſtræ Sacræ Religionis degens in conuētu talis loci commiſerit tale delictum (ponatur delictum bene ſpecificatum) tali die talis menſis, & anni, cum ſcandalo Communitatis, viciniæ, vel eo modo, quo contigit, vt puniatur eo modo,quo meritus eſt, & ſatiſfiat ſcandalo dato, ſitque cæteris ad terrorem, tenore præſentium damus commiſſionem & plenariam poteſtatem,ſecundum quod iura exigunt, in ordine ad hanc cauſam Patri Fr.N.Priori vel Præſidenti (vel quicunque fuerit) dicti Conuentus, vt formet interrogatorium ſecundum ea, quæ in caſu prædicto euenerunt, informãdo ſe prius extraiudicialiter de publicitate caſus, & ſtatim acceptà iudiciali informatione cum duobus teſtibus iuratis, vel factâ ſpeciali interrogatione de illâ in interrogatorio, in quo ponet omnes illas, quæ pertinent ad delictum cum ſuis circumſtantijs,& notificato infraſcripto præcepto examinabit teſtes per interrogatorium ſub iuramento in formâ coram Secretario vel Secretarijs, quos in ordine ad ſupradicta nominauerit, procedetque in omnibus iuridicè. Facta informatione, aceptâ à Reo confeſſione, exhibitis ipſi articulis, & admiſſis illius reſponſis cum omnibus quæ allegauerit ſecundum iura in ſui defenſionem dato ad hæc ſufficienti tempore, authorizatis omnibus propriâ ſubſcriptione & cum ſigillo conuentuali,ſubſcribentibus ſe etiam Reo & Secretario, concluſà causâ vſque ad difinitiuam excluſiuè (ad hæc enim omnia præſentem ipſi damus commiſſionem)ad nos illam remittet. Præcipimus itaque in virtute Spiritus Sancti,Sanctæ Obedientiæ,& ſub præcepto formali omnibus Religioſis, cuiuſuis ſtatus & conditionis ſint,ſubditis nobis, etiamſi ſint Prælati, quibus præſentes innotuerint, vt ſub iuramento dicant & exponant omnia, quæ circa prædictum caſum ſciuerint. In quorum fidem præſentes dari mandauimus noſtrâ & Secretarij manu ſubſcriptas, & ſigillo noſtri officij ſignatas in Conuentu noſtro &c. tali die talis menſis & anni.

Locus ✠ Sigilli.

F.N.Generalis,vel Prouincialis.

42 Quantum attinet ad commiſſionem, aduertat Commiſſarius, ad quid ſe extendat ipſa commiſſio an videlicet contineat præceptum ſolùm ad notificandam cauſam, an interrogatorium factum ad hoc vt ſecundum illud ſe dirigat, vel ipſi committatur,vt faciat,an commiſſio ſolùm ſit in ordine ad examinãdos teſtes,vel ſe extendat ad accipiendam à Reo confeſſionem,

nem, ad præſentandum ipſi articulos & recipiendum ab eo purgationes, vt hoc modo Commiſſarius non deficiat in aliquo, vel ſuam excedat commiſſionem. Commiſſio, quocunque tandem modo data ſit, ponenda eſt originaliter in capite proceſſus, & in calce illius commiſſionis vel interrogatorij (ſi adfuerit) ponenda eſt acceptatio Commiſſarij cum die, menſe, & anno & nomine Secretarij cauſæ, niſi iam ſit nominatus in commiſſione, aduertendo, quòd ſi Secretarius pro causâ nominatus illam proſequi non poſſit vel impeditus ægritudine, vel quia informatio in diuerſis conuentibus aut locis facienda eſt, & ad vitanda onera itinerum illius præſentia non conuenit, poſſit Commiſſarius nominare alium, vel alios, ſi fuerint neceſſarij, idcircò expedit, quòd in commiſſione detur facultas nominandi Secretarium vel Secretarios, quot fuerint neceſſarij, quemadmodum ſuperius dictū eſt, & vt vt ſit poſt acceptationem Commiſſarij ſemper Secretarius ſuam debet apponere. Praxis verò erit ſequentis tenoris.

43 In fine Commiſſionis & Interrogatorij, ſi illud factum fuerit, dicet Commiſſarius. Tali die talis menſis & anni, Ego Fr. N. Prior vel Præſidens talis Conuentus vel Sacerdos Profeſſus noſtræ Sacræ Religionis obediendo ordini & mādato Admodū Reu. Patris Noſtri Generalis vel Prouincialis &c. accepto Commiſſionem ſuperius contentam, & in eius virtute nomino pro Secretario, quantum ad iſtum Conuentum vel locum attinet (ſi pluribus opus ſit) Patrem F. N. vt ſupra. §. 1. num. 4. & 5. Eoque nominato dicat. Accepi iuramentum fidelitatis à Patre Fr. N. Secretario nominato pro iſtâ causâ in præfatâ Commiſſione. In quorum fidem meo nomine ſubſcripſi tali die talis menſis & anni. Et ſtatim Secretarius adijcit, & ſuam acceptationem iurans ſe fideliter & legaliter ſuum adimpleturum officium, ſeque ſubſcribet. Si verò commiſſio non contineat præceptum, ſed illud remiſſum fuerit Commiſſario, antequam dicat, in quorum fidem, dicat. Et præcipio in virtute Spiritus Sancti, Sanctæ Obedientiæ & ſub præcepto, vt ſupra &c.

§. 2.

De formâ & modo examinandi teſtes.

1. In capitulis 14. 15. 16. & 17. primæ partis de qualitatibus teſtium diffusè tractatum eſt, de modo illos examinandi, de eorum ratificatione, & de illis rebus, quas poſſunt & debent teſtari, nec non de illis, quæ debent reticere. Videantur illa omnia, quia multum conducunt ad hoc, ne committatur aliquis error vel defectus in ijs, quæ neceſſaria ſunt, hìc autem ponentur ſolùm quædam aduertentiæ & ſtylus in examine obſeruandus.

2 Te-

2 Teſtis examinandus à Superiori vocari debet, quia qui ſciens procedi contra aliquem criminaliter,ſe offert ad teſtandum,veluti ſuſpectus & appaſſionatus reijciēdus eſt. Debet à teſte ſumi iuramentum, aliàs enim ipſius dictum fidem non facit, & hoc debet regulariter coram Iudice cauſę fieri, dico autem regulariter, quia in quibuſdam caſibus hoc alicui alteri poterit committere. Item examinandus eſt *viuâ voce*, & ſolus, ita vt vnus teſtis ignoret dictū alterius. Debet ſcribi nomen proprium & appellatiuum, ſtatus ipſius,ſi ſit Sacerdos vel non: illud autem, quod maximè curandum, eſt, eruere liquidè & clarè illius ſcientiam ſiue notitiam illius, quod deponit], videlicet modum, quo ſcit & nouit, declarando locum, tempus & perſonas, quæ erant præſentes,vt hoc puncto Iudex poſſit vti tali notitiâ ad examinandam, & probandam bene cauſam, vel ſaltem inferendum, an teſtis aliquid deponat repugnans veritati. Secretarius omnia, quæ deponuntur à teſte, ſcribere debet de verbo ad verbum, vel ita adamuſſim, vt nullatenus etiam in minimo mutent conceptum & ſubſtantiam dicti; ſi dixerit ſe vidiſſe,ſcribat ita, nimirum eum vidiſſe, ſi verò aſſerat ſe audiuiſſe,id ipſum ſcribat, eum audiuiſſe. Non debent teſtes vti verbis ambiguis, dubijs, æquiuocis,vel confuſis, v.g. *credo,mihi perſuadeo*, ſed debent certò poſſe affirmare id, quod dicunt & ſciūt & quomodo ſciunt. Verum eſt, quòd quando probatio fundatur in præſumptione, verbum *Credo* cenſetur legitimum ad probandum, quemadmodum ſi aliquis diceret, qui vidiſſet *nudum cum nudâ in loco ſecreto*, credo, eos peccâſſe contra caſtitatem.

3 Hæc omnia diffusè ſuis in locis explicata ſunt,volui tamen hìc illa referre, vt habeantur in promptu & in memoriâ pro tempore, quo teſtes examinandi ſunt,erit autem examen in forma ſequenti.

4 Formato iam initio proceſſus, & interrogatorio, & acceptato à Secretario officio cum iuramento legalitatis,proſequendum eſt.

5 In conuentu talis loci, tali die talis menſis,& anni,Ego Fr.N.Secretarius in ordine ad infraſcripta ſpecialiter nominatus coram Reuerendo Patre Fr. N. Priore dicti Conuentus (vel coram Patre F. N.Commiſſario huius cauſæ) intimaui præceptum ſupra contentū Patri F. N. Sacerdoti profeſſo noſtræ Sacræ Religionis, qui poſitâ manu ſupra pectus (ſi non fuerit Sacerdos, poſitâ manu ſupra vnā Crucem) iurauit *in verbo Sacerdotis*,vel iurauit Domino Deo, ſe dicturum veritatem in omnibus, de quibus iuridicè interrogatus fuerit & examinatus per interrogationes dicti interrogatorij. Ad primam reſpondit,ſe nouiſſe dictū Patrem F.N.in eodem contentum à tanto tempore,in tali loco, cùm ſimul vixiſſent tot menſibus in tali conuentu &c.

6 Ad ſecundam reſpondit, &c.

&c.

& ſic ad cæteras, & in fine vltimæ apponatur. Quæ omnia affirmauit eſſe veriſſima per iuramētum, quod fecit,& cùm omnia,quæ depoſuit, ipſi lecta fuiſſent de verbo ad verbum, illa ratificauit, propriàque manu ſubſcripſit. Nec opus eſt aliâ ratificatione in plenariâ probatione inter Religioſos, quemadmodum ſuo loco aduerſus aliquos probatum eſt,qui contrarium opinantur. Si teſti,dum ipſi ſua dicta prælegũtur,aliquid addendum occurrerit, vel mutandum,omninò admittendum eſt,& ſcribendum; debetque exprimi, quòd hoc ratificauerit,ſicut & cętera omnia: ratificatis tamen & ſubſcriptis ſuis dictis, illa quæ addiderit vel mutauerit, curanda nõ ſunt. In fine dictorum cuiuslibet teſtis debent ſubſcribere Iudex, teſtis & Secretarius, quòd ſi teſtis neſciuerit ſubſcribere,formet vnã crucem ✠ & alius pro ipſo ſubſcribat nõ nomen teſtis, ſed ſuum proprium, qui ſupplet eius vices dicendo; qui cùm ſubſcribere nõ potuerit,hanc efformauit crucem, petijtque à Patre F. N. vt pro ſe ſubſcriberet,qui ſubſcripſit.

7 Si eàdem die alij etiam teſtes examinentur, Secretarius immediatè in paragrapho ſequenti addet. His dictis tali die talis menſis & anni Ego F.N. Secretarius in hàc causâ in præſentiâ & c. intimaui præceptum ſuprà contentum Patri F.N. uocato in illius teſtem, qui poſitâ manu ſupra pectus iurauit &c. vt ſuprà: & hoc modo cum cæteris, qui examinandi ſunt, procedendum eſt.

§. 3.

De citatione & Confeſſione Rei.

1 Finito teſtium examine, in quo ſimiliter finitur ſummaria informatio, ſequitur citatio Rei, quæ ordinatur ad ſumendam ab ipſo confeſſionem; & ad conteſtandã litem, eſtque facienda in præſentiâ Iudicis, licet per ſpecialem cõmiſſionem ab alio fieri poſſit, quod tamen omninò, quantum fuerit poſſibile, euitandum eſt propter rationes cap. 18. tactas. ab hàc actione incipit plenaria, per quam lis manet conteſtata, negatione videlicet vel conceſſione Rei.

2 In confeſſione Reus diſtinctè & minutim interrogandus eſt de omnibus,quæ plenariè in ſummariâ informatione probata ſunt, imò etiam de illis, quæ tantùm ſemiplenè probata ſunt, cuiuſmodi ſunt illa, de quibus Reus ſufficienter infamatus eſt, & habetur vnus teſtis ocularis & certæ ſcientiæ omni exceptione maior, vel adſunt indicia æquiualentia plenè probata; poterit etiam interrogari de omnibus, quæ cum præfatis connexionem habẽt neceſſariam, ſecus tamen de his, quæ illam non habent: ad quæ omnia Reus tenetur reſpondere cum veritate, dummodò ipſi conſtet, ſe iuridicè interrogari iuxta doctrinam capitis 18. Videatur tota; plurimùm enim

enim conducit ad hoc, vt Iudex ſciat, de quibus interrogare poteſt tàm circa delictum Rei, quàm complices, & quid Reus fateri debeat, & quid occultare poſſit.

3 Ad hoc vt Reus teneatur reſpondere ad interrogata, non eſt opus concedere illi tempus, hoc enim ſolùm in ordine ad purgationem, & exceptiones illi concedendum eſt. Licet Iudex ſi illi illud voluerit concedere, poſſit. Ad quod autem tenetur, eſt, vt illi monſtret, ſe iuſtè eum interrogare in cauſis valde grauibus iuxta doctrinam dicti capitis 1.

Forma ſumendi confeſſionem à Reo, & reſpondendi eidem.

4 Poſtquā Iudex prudenter eruerit à Reo illa de quibus eum ſecundum iuſtitiæ & charitatis leges potuit interrogare, ſcribet vnum præceptum in fine eorum, quæ à teſtibus dicta ſunt in hàc formà:

5 F.N.Prior talis Conuentus, qui ex officio vel ſpeciali commiſſione Noſtri Patris Generalis vel Prouincialis F.N. recognoſco cauſam Patris F.N. in hoc Conuentu, vel carcere recluſi (ſi incarceratus ſit) Tenore præſentium præcipio in virtute Spiritus Sancti, Sanctæ Obedientiæ, & ſub præcepto dicto Patri F.N. vt ſub iuramento in formà reſpondeat planè, & ſincere cum omni veritate ad ea, de quibus à me fuerit interrogatus. In quorum fidem meo nomine ſubſcripſi. Datum in hoc conuentu talis loci, tali die, menſe, anno.

Frater N. Prior vel Viſitator.

6 Quo facto Iudex citabit Reū, hoc eſt vocabit illum ad ſuam præſentiam, & ſi fuerit recluſus, ſemper ibit ad carcerem cum ſuo Secretario, & præueniendo Reū blandis & amicabilibus verbis eum exhortabitur ac hoc, vt reſpondeat ad interroganda exhibendo ipſi ſufficientem ſui delicti & infamiæ probationem, quod fiet prælegendo illi vnum aut aliqua ex dictis teſtium ſuppreſſis eorum nominibus & cęteris, per quæ poſſet in eorum deuenire cognitionem; aduertendum tamen eſt, quòd licet vt quis reſpōdeat ad ea, quæ ſpectant ad corpus delicti, ſufficiat ſemiplena probatio cum infamià: infamia tamen debet eſſe probata per duos teſtes, nec non indicia, quæ agunt vices ſemiplenę probationis & hęc omnia Reo conſtare debent ſuppreſſo nomine teſtium; nec opus eſt dare ipſi copiam dictorum, ſed ſolùm pręleguntur, quia copia datur poſt factam confeſſionem, ad hoc vt ponat ſuas exceptiones, quas habuerit. Stylus autem horum & modus accipiēdi confeſſionem erit ſequens, qui immediatè ad calcem pręfati pręcepti ſcribendus eſt.

7 Die ſupradicto, menſe, anno coram noſtro Patre F.N. ego pręfatus Secretarius lectis prędicto F. Reo vno cum aliquibus dictis te-

teſtium,qui in ſummariâ deponût de illius delicto, & illius infamiâ, vt illi cõſtet, ſe iuridicè interrogari, intimaui preceptum ſupra contentum, qui obediendo illis, quæ ipſi precepta ſunt,iurauit *in verbo Sacerdotis* poſitâ manu ſupra pectus,ſi non ſit Sacerdos,dicat (poſitâ manu ſupra vnam crucem) iurauit Deo & cruci; ſe reſponſurum cum omni veritate ad interrogata, & interrogatus,quomodo vocetur,reſpondit,quòd N.Interrogatus de ſuâ ętate,patriâ, & tẽpore profeſſionis in noſtrâ Sacrâ Religione, & in quo conuentu illam emiſerit, reſpondit, ſuam profeſſionem eſſe tot annorum, natum in tali loco, profeſſum fuiſſe in tali conuentu,ſe eſſe talis ętatis. ſtatim deinde interrogabitur, an ſciat, quâ de causâ vocatus ſit & cur recluſus ſit in carcere, & ſic de cæteris.

8 Si Reus reſpondeat per propoſitiones generales, Iudex non ſiſtat in illis, ſed illas examinet deſcendendo in particulari ad omnia,quæ reſpondet, v. g. ſi dixerit, ſibi fuiſſe datas occaſiones vrgentes faciendi id, quod fecit: petat ab illo, quænam occaſiones fuerint,quo tempore,quo loco, quis ſibi eas dederit, quis hoc ſciat, & quam cauſam ad illas ipſe præbuerit, quidnam præceſſerit?ſi dixerit,ſe habere æmulos,qui ipſum perſequuntur,dicat, quinam ſint, & quænam habeat fundamenta ad perſuadendum ſibi, quòd ipſum perſequantur?debet vrgeri ad hoc vt dicat caſus particulares, deſignetque perſonas, quę idipsũ qualificent, & ſingula ab ipſo ſcribenda ſunt. Tandem Iudex debet procurare, vt Reus reſpondeat diſtinctè & clarè,replicet interrogationes ſumendo occaſionem ex ſuis reſponſis,vt hàc ratione liquidetur veritas, meliori modo, quo fuerit poſſibile:aduertat tamen, ac interroget eum, de quibus non eſt cum ſufficientibus indicijs infamatus, etiamſi ipſe aliqua ex inaduertentiâ vel ignorantiâ propalaret, in quibus non pauci peccant, quidam per exceſſum, quidam per defectum. Videatur doctrina ſupradicti capitis 18.ibi enim omnia diffusè ponuntur, tum etiam, quid agendum ſit quando fatetur de plano,& quando negat ea,quæ fateri tenetur.

9 Cùm nihil ſupereſt, de quo interrogetur Reus,legatur ipſi tota illius confeſſio *de verbo ad verbum*,vt videat,ſi aliquid declarandum ſit,emendandum vel addendum, & ſcriptis illis, quæ emendata,ſublata vel addita ſunt, proſequetur Secretarius dicendo.

10 Et prælectâ ipſi ſuâ confeſſione *de verbo ad verbum* affirmauit & dixit,vera eſſe,quæ declarata ſunt,ſub onere dati iuramenti. In quorum fidem dicta ſubſcripſerunt Noſter Pater Prior, præfatus Reus, & ego præſens Secretarius in præfato Conuentu, ſupra memorato die,menſe & anno. Et omnes ſubſcribunt.

11 Sumptâ confeſſione Rei audit illius defenſiones, quas pro ſuâ

par-

parte adducit ; in quem finem(ſi petierit) præſentanda illi eſt copia eorum, quę teſtes depoſuerunt ſuppreſſis nominibus, illiſque circumſtantijs,per quas poſſet in eorum notitiam deuenire, in caſibus,formà & modo diffusè capite 19.explicatis. Debet ipſi etiam dari tempus ſufficiens pro ſuà defenſione. Et licet in Religionibus non dentur Aduocati, qui defendant Reos (hoc enim officium ipſimet Prelati exercere debent) debet tamen (quando petunt) dari ipſis Religioſus aliquis doctus, prudens & cordatus, quem poſſint conſulere, & ſi Reus ſit perſona ignorans,ac neſciat, ſe talem poſſe petere,nec copiam eorum, quę à teſtibus depoſita ſunt, & de facto non petat, Iudex vtrumque ipſi offerre debet iuxta doctrinam capitis 20. & in 21. inuenientur explicatę exceptiones quibus uti poteſt. Videantur omnia, quæ ibi dicta ſunt,ne in praxi aliquis error fiat.

12 Si in caſibus, quibus Reo danda eſt copia dictorum à teſtibus, etiam non petenti ex ignorantià, ipſe tamen renuntiauerit (idipſum eſt, quoad præſentationem alicuius hominis docti, prudentis & grauis,quem conſulat)Secretarius debet ſcribere poſt confeſſionem in hàc formà.

13 Poſtquam noſter Pater F. N. Prior uel Viſitator accepit confeſſionem à dicto Patre F. N. Reo, ipſi coram me obtulit copiam dictorum à teſtibus, & Religioſum aliquem grauem & doctum, quem poſſet conſulere, reſpondit memoratus Reus, ſe nullo horum indigere,ſed in cauſà ulterius procederetur. Quę cùm uera ſint, ſubſcripſi, & ſubſcripſit pręfatus Reus in dicto conuentu tali die, menſe & anno. Et uterque ſubſcribit.

14 Si Rẹus prætendat recuſare Iudicem ſuæ cauſæ, locus maximè opportunus eſt iſte. Pro quo videatur doctrina capitis 21.§.1.vbi declaratur, in quibus caſibus poſſit Iudex recuſari, & quis modus in illius recuſatione ſeruandus ſit, & quomdo in ipsà cauſæ recuſationis referendæ ſint. Forma erit, vt ſequitur.

15 Ego F.N. Reus incarceratus in tali Conuentu (ſi incarceratus ſit) dico, quantum attinet ad Patrem F.N.Priorem &c.qui procedit cōtra me iudicialiter in crimine mihi impoſito tali die,menſe, anno, in tali conuentu & loco, quòd ſit meus inimicus capitalis, propter hanc & illam rationem,& vt facerem huius fidem, meliori formà iuris,quà poſſum,ipſum recuſo,& peto à noſtro patre Generali vel Definitorio, vt hanc cauſam in ſuam recipiant Iuriſdictionem,vel aſſignent perſonam aliquam doctam,grauem, nullà paſſione irretitam, quæ illam recognoſcat,grauamen enim, quod patior,vel pati timeo à præfato P.F.N.eſt notabile,nec video alium modum me ab illo eximendi. Datum tali loco, die,menſe,anno,& ſe ſubſcribit.

16 Iudex recuſatus conſulat perſonas doctas,graues & prudentes,

vt videat, an recuſatio ſit legitima; quòd ſi inuenerit cauſas eſſe friuolas, non debet curare, ſed vlterius procedere: ſi tamen fuerint probabiles vel dubiæ, iam loco citato dictum eſt, quid agendum ſit.

§. 4.

De modo exhibendi articulos & reſpondendi ad illos.

1 Sumptà Rei confeſſione, & auditis exceptionibus, quas in ſui fauorem allegauerit exhibendi ſunt illi articuli, qui contra illum reſultant ex proceſſu, & audienda eſt illius replica. Inter articulos autem ponenda ſunt omnia illa, quæ in confeſſione ab illo peti potuerunt, niſi forte legitimè factâ exceptione contra vnum vel aliquos teſtes aliquis articulus remaneat ſemiplenâ probatione deſtitutus. Debet inſuper inſeri articulis illa, quæ ipſe denuò in ſuà confeſſione declarauerit, ſi de eorum numero ſint, quæ publicè puniri poſſunt, iuxta ea quæ capite 18. dicta ſunt, cuiuſmodi ſunt illa, quæ neceſſariam cum delicto principali habent connexionem, & illa de quibus infamatus eſt: quòd ſi horum nihil ſit, etiamſi ipſe confiteretur aliquod delictum graue, ſecretum, perſonale dumtaxat, nõ debet de illo in proceſſu fieri mẽtio, nec in Confeſſione, nec in articulis, ſed debet ipſum Iudex ſecretò corripere ſecundum leges fraternæ Correctionis. Nec debet inter articulos obijci ipſi delictum aliquod, quod iam ſemel punitum fuit, Deus enim non punit bis in id ipſum: licet ratione reincidentiæ delictum aggrauantis & in ordine ad probandam incorrigibilitatem per viam accumulationis poſſint & debeant inſeri articulis delicta iam punita, quemadmodum dum de confeſſione ageretur, dictum eſt.

2. Licet impoſito præcepto Reo & ſumpto iuramento pro confeſſione non videatur neceſſarium imponere ipſi nouum præceptum ad hoc vt reſpondeat ad articulos ſibi propoſitos, cùm hoc fiat in ordine ad propriam illius defenſionem, nihilominus praxis eſt, quòd imponatur nouũ pręceptum, vt illius dictum maiorem fidem faciat, & non reuocet illa, quę affirmauit. Pręceptum imponetur ſub hàc formà.

3 Ego F. N. Prior vel Viſitator &c. tamquam Iudex huius cauſæ in ordine ad illius proſecutionem præcipio in virtute Spiritus Sancti, Sanctę obedientię & ſub pręcepto formali Patri F.N. Reo contra quem in illà proceditur, vt planè, & ſincerè proponat omnia illa, quę ipſi occurrerint in propriam defenſionem contra ſequentes articulos

4 Primò ipſi imponitur tale delictum, tali die in tali loco commiſſum. Referendum eſt delictum breuiter & ſubſtantialiter.

5 Item ipſi imponitur ſcãdalum, quod dedit Communitati in tali loco, vicinię, vel populo, & ſic de cęteris.

6 Item.

6 Item ipſi imponitur, quòd cùm eſſet ob tale vel tale delictum à tali vel tali Prelato punitus & correctus, ſe nihilominus tamen non emendauerit, ſed reinciderit in tali occaſione &c. & ſtatim ſubdetur: Hęc ſunt, quę ipſi imponuntur, & ad quę pręcipio, vt reſpondeat in virtute prędicti pręcepti. In quorum fidem pręſentes ſubſcripſi proprio nomine, & ſigillo proprij officij, vel conuentus muniti, ſubſcripſit etiam ſupradictus Secretarius in tali Conuentu, tali die, menſe, & anno ſubſcribit Iudex & Secretarius.

7 Hic tria aduertenda ſunt. Primum, ſi placuerit prius ſcribere ſupradictum pręceptum, & ſtatim ſubſcribere, & poſtea ſcribere articulos, eoſque cum Iudicis & Secretarij ſubſcriptione authenticare, fieri poteſt: & ſine vlteriori ſubſcriptione ab illà, quæ infra præceptum ponitur, ſufficit dicere præcipio vt reſpondeat ad articulos in calce huius præcepti poſitos, melior tamen modus eſt ille primus.

8 Secundum, quòd exceptiones, quas Reus habet contra teſtes, & alios, aliqui ponant inter reſponſa ad articulos: communis tamen praxis & melior eſt, ponere illas immediatè poſt confeſſionem Rei, ſicut dictum eſt, articuli enim ſunt, qui reſultant ex dictis legitimorum teſtium, & confeſſione Rei. Verum eſt hìc habere locum omnes exceptiones, quæ ante poſitæ & allatæ non ſunt.

9 Tertium, quòd ſupradictum præceptum debeat poni in chartà aliquà ſeparatà, & ideò debet eſſe ſubſcriptum à Iudice & Secretario, conuenit etiam, quòd ſit ſigillo munitum, intra quod vel in calce cuius ponentur etiam articuli modo & ſtylo dicto.

10 Terminatis articulis & authenticatis cum ſubſcriptione Iudicis & Secretarij conſignabuntur Reo notificando ipſi præceptum in illis contentum, cuius fidem faciet in eorum calce Secretarius dicendo.

11. Ego F.N. Secretarius noſtri Patris F. N. ſpecialiter nominatus in causà, in quà proceditur contra Patrem F. N. Reum in tali conuentu, facio fidem, quòd tali die, menſe, anno, tali horà diei, vel noctis notificatum fuerit prædictum præceptum præfato Patri F. Reo, fueritque conſignatum & traditum originaliter cum articulis in eodem contentis, illoſque acceperit. Si renuntiauerit tempori conceſſo ad reſpondendum, & ſtatim voluerit reſpondere, dicet. Dixit ſe renunciare tempori ſibi ad reſpondendum conceſſo, & ſe ſubito & ex tempore reſpondere velle. In quorum fidem ſubſcripſi in præfato conuentu, dicto die, menſe & anno. Et ſubſcribit.

12 Intra terminum aſſignatum ad reſpondendum; Reus in calce articulorum debet reſpondere vel per ſe ipſum, vel ſi voluerit per ſecretariū in eà formà, quam illi ſignificauerit, immò nonnulli ſentiunt melius eſſe, Reum reſpondere per Secretarium, quemadmo-

dum etiam in dictis teſtium & confeſſione Rei, & multo magis, quando Reus eſt negatiuus, adhoc vt hoc modo habeat aliquem, qui illum dirigat, & blādè exhortetur ad fatēdam veritatem, cognoſcatque obligationem ſuam, quam habet, illique perſuadeat, quòd ſtante delicti probatione non iuuet ad diminuendam vel euitandam pœnā delicti negatio, immò ſi fateatur veritatē humiliter, ſe dare causā miſericordiæ & clemētiæ. Alia etiam congruentia eſt, quòd Reus propriâ manu non reſpondeat, vt, ſcilicet, ſi parum prudens ſit, non detur illi occaſio ſcribendi aliqua temerè, & liberè, ſiue in ſuam faciant defenſionem ſiue non.

13 In fine reſponſionis à Reo factæ, quæ immediatè poſt notificationem pręcepti & conſignationem articulorum ſcribenda eſt, dicet Secretarius: elapſo termino ſibi dato (caſu quo illum admiſerit) ita vt iacet, reſpondit: & interrogatus, an aliquid aliud ipſi pro ſuâ defenſione dicendum occurreret, dixit quòd non, & quantum eſſet ex ſuâ parte cauſa eſſet concluſa, atque ſubſcripſit proprio nomine, quod ipſum fecit noſter Pater F. N. Prior vel Commiſſarius, ſicut & ego tamquam Secretarius in hoc conuentu tali die, menſe & anno. Subſcribunt Reus, Iudex, & Secretarius. Si Iudex cauſę non poſſit ſententiam ferre, eo quòd ſua Iuriſdictio non ſe extendat niſi vſque ad ſententiam definitiuā excluſiuè, illi ſubſcriptioni Secretarius adiunget: & ſtatim ſine morâ noſter Pater F. N. Iudex preſentis cauſę dedit illam pro concluſà vſque ad definitiuā excluſiuè ſuo officio ſatisfaciendo, & eam integram in ſtatu quo eſt, remittit ad talem ſuperiorem, vt de illâ iudicet, feratquè ſententiam. Subſcrbit Iudex, & Secretarius.

14 Omnia ſupradicta pręcedere debent definitiuam ſententiam, niſi in caſu contumacię, quia cùm Reus eſt rebellis & contumax, contra ipſum etiam abſentem ferri poteſt ſententia definitiua ſecūdum allegata & probata nullà pręcedente articulorum exhibitione & reſponſione. Si tamen Reus voluntariè ſe pręſentaret, vel caperetur, non poteſt ſententia poni in executione, niſi cauſa prius reuideatur, illique tradantur articuli, & audiantur reſponſiones, & cętera omnia ab ipſo pro ſuâ defenſione allegata, & maximè ſi eſſet ſententia expulſionis cōtra aliquem Religioſum, quia inſtar cauſę matrimonialis gauderet priuilegio reuiſionis, *toties quoties opus ſit*.

§. 5.

De Sententiâ & illius notificatione.

1 Antequam Pręlatus pronuntiet ſententiam definitiuam condemnatoriam contra aliquem delinquentem, debet illi conſtare de delicto & delinquente vel per depoſitionem ſufficientem teſtium, uel

vel per Confeſſionem Iudicialem Rei vel per euidentiam & notorietatem facti. De hoc iam abundè dictum eſt in capite 25. nec nõ in quibus caſibus poſſit minuere pęnam à lege ſtatutam, & cum quà probatione condemnare ad pęnam arbitrariam, & quà ratione non ſit opus in ſententià exprimere delictum in particulari, cui applicatur, cùm hoc conſtet ex proceſſu. Dictum inſuper fuit, quà maturitate in cauſis valde grauibus ſententia ferenda ſit. Videantur ibi omnia, hìc ſufficit ponere ſtylum pronuntiandi & notificandi ſententiam.

2 Licet quęlibet Religio habeat ſpecialem ſtylum pronuntiandi definitiuam ſententiam, non tamen abs re mihi viſum fuit hìc apponere vnum ordinarium & communem pro cauſis grauioribus ſpectantibus ad definitorium, vnde facile cuique erit *mutatis mutandis* colligere ſtylum pro alijs minus grauibus.

Forma ſententiæ in causà graui indicata per Definitorium.

3 P. Generalis vel Prouincialis talis Ordinis talis prouincię cum deliberatione & conſilio noſtri Definitorij viſà & perſpecta causà Patris F. N. Sacerdotis profeſſi noſtrę Sacrę Religionis, viſis etiã articulis & reſponſionibus (ſi fuerit Apoſtata, dicatur) ante omnia ipſum abſoluentes ab omni vinculo Excommunicationis, quod quouis modo incurriſſet, & virtute noſtrorum priuilegiorum cum ipſo diſpenſamus ſuper quàlibet irregularitate, quam ex eo, quòd miſſam celebrauerit, vel aliâ quàuis de causà contraxit. Et viſis culpis contra ipſum reſultantibus, de quibus ſufficienter conuictus eſt vtentes cum eo miſericordià & procedentes ſecundum Iura, *Chriſti nomine inuocato* per pręſentes damus & pronuntiamus contra eum ſententiam, quà illum condemnamus ad carcerem per ſex menſes, ad priuationem loci & antiquitatis per duos mẽſes, poſtquam ex carcere exiuerit, & ad recluſionem in clauſurà Conuentus per vnum annum, nec non priuationem vocis &c. (vel id quod fuerit) præcipimuſque illi in virtute Spiritus Sancti, Sanctæ obedientiæ & ſub præcepto, vt acceptet & impleat dictam ſententiam eo modo, qui in illà continetur, ſub illis pęnis, quæ in huius defectu nobis videbuntur applicandæ. Mandamus etiam Patri Priori vel Præſidenti Conuentus N. in quo præfatus Pater reſidet, vt ipſi notificet & ſcribat in calce fidem notificationis & ſuæ reſpõſionis, quæ authenticata ſubſcriptione vtriuſque, & Secretarij ad hoc nominati, nec non teſtium aſſiſtentium nobis tranſmittatur, vt proceſſui incorporari poſſit. In quorum fidem præſentes dari mãdauimus proprio nomine & ſecretarij ſubſcriptas & ſigillo officij noſtri munitas, In tali conuentu, tali die, menſe, anno.

Forma Sententiæ Expulſionis contra Incorrigibiles.

4 F.N. Generalis &c. cum deliberatione &c. cognitâ causâ Patris vel Fratris F.N. qui in ſæculo vocabatur N. natus in tali loco, Sacerdos vel Religioſus profeſſus noſtræ ſacræ Religionis, viſis etiã articulis & reſponſionibus, & culpis contra eum reſultantibus de quibus eſt ſufficienter conuictus, facto contra ipſum proceſſu ſecũdum iura & tenorem Decreti Sãctiſſimi Domini Noſtri Vrbani VIII. relati in primâ parte capite 26. num. 4. in quo ordinat, quòd aliquis ante ſententiam expulſionis fuerit per annum in carcere *in ieiunio & pęnitentiâ*. Quibus completis & obſeruatis illis, quæ noſtræ leges diſponunt, concluſum fuit, quòd ob ſuam incorrigibilitatem poſſit ac debeat pęnis infraſcriptis ſubiacere. Ideò *Chriſti nomine inuocato* per præſentes damus, & pronuntiamus ſententiam definitiuam, per quam condemnamus dictum Patrem F. vel Fratrem N. vt ſit expulſus à noſtrâ Religione, eiuſque Sacro habitu ſpoliatus, & præcipimus, vt habitu ſæculari induatur, nec vllo tempore reſumat habitum Ordinis noſtri. In ordine ad quod ipſi intimamus Breue Papæ Sixti V. fælicis recordationis, quod continet pęnam Excommunicationis maioris latæ ſententiæ Suæ Sanctitati reſeruatam, quod Breue in fauorem noſtrum conceſſum eſt contra eos, qui ſine licentiâ ſuperiorum noſtri ordinis noſtrum habitum induere præſumpſerint, datumque fuit Romæ 27. Iunij 1587. tertio ſui Pontificatus anno. Item volumus, vt priuſquam expellatur per tantum tempus maneat recluſus in carcere, & dum habitu ſpoliatur, infligatur illi vna diſciplina à totâ Communitate circulariter. Item condemnamus eum per ſex annos ad exilium, ita ut ſit proſcriptus ab aulâ Regię noſtræ Maieſtatis, & à talibus ciuitatibus (vel id quod fuerit) Pręcipimuſque illi in virtute Spiritus Sancti, Sanctæ obedientiæ, & ſub præcepto, vt dictam ſententiam acceptet & impleat eo modo, qui in illâ continetur. In quorum fidem &c. vt ſuprà.

5 Hìc aduertatur, quòd licet hoc tempore expulſis non dentur dimiſſoriæ iuxta Decretum Sanctiſſimi Domini noſtri Vrbani VIII. relati in primâ parte capite 26. nu. 4. ſi tamen aliquando in caſu aliquo particulari dandæ eſſent, aduertatur, in fine recenſitę ſententię poſt illa verba, *eo modo, qui in illâ continetur*, addendum eſſe: denturque ipſi dimiſſorię, quę in ſimilibus caſibus à noſtra Religione expulſis concedi ſolent &c. Item notetur, quòd ſi ſententia includat pęnam ſuſpenſionis, inter cęteras pęnas ponenda eſt, dicendo. Cùm autem ſecundum iura & noſtras leges pęna depoſitionis vel ſuſpẽſionis imponenda ſit illis, qui ſimilia delicta vel tale delictum commiſerunt, quale commiſit prefatus Pater F.N. ideò hanc per noſtram,

ſen-

ſententiam illum deponimus & ſuſpendimus ab omnibus Ordinibus & gradibus Eccleſiaſticis, remouemus & priuamus perpetuò, vel per tantum tempus ab omni vſu, exercitio & miniſterio altaris. Verum eſt, hodie omnes expulſos eſſe ſuſpenſos ex dicto decreto recenſito cap. 26. num. 6. & ſublata eſt omnis facultas. Ordinarijs relaxandi vel moderandi hanc pęnam.

6. Cùm ſententia cum pęnà degradationis actualis in Religionibus in vſu non ſit, illam hic non apponimus. Videatur tamen in Bernardo Diaz cap. 142. Iulio Claro §. fin. quęſt. 74. & alijs, an vſus illius ſit neceſſarius, quod facile colligi poteſt ex cap. nouimus, de verborum ſignificatione, & ex cap. degradatio, de pęnis in 6.

7 Quando expulſi ſunt Sacerdotes, vel Choriſtę, melius eſt dare dimiſſorias, ſi idiomate latino dandę ſunt: idcircò ponentur inferius pro talibus in eàdem linguà, & pro cęteris in vulgari.

Confirmatio alicuius ſententia expulſionis data tempore contumacia.

8 F. N. Generalis &c. cum deliberatione &c. Cùm in definitorio celebrato in tali conuentu, tali die, menſe & anno recognità cauſa Patris F. N. Sacerdotis profeſſi Sacrę noſtrę Religionis, qui in ſęculo vocabatur N. natus in tali loco, abſentis contumacis, viſis etiã culpis, quę contra illum reſultàrunt probatę in proceſſu, procedendo ſecundum Iura & tenorem noſtrarum Conſtitutionum, fuiſſet tempore contumacię contra eum lata ſententia expulſionis, & deinde, cùm comparuiſſet, & fuiſſet denuò auditus, propoſitis ipſi articulis, datoque ſufficienti tempore ad reſpondendum, non potuiſſet ſufficienter à culpis impoſitis ſe purgare, dicta ſententia confirmata fuit. Ante omnia illum abſoluimus ab omni vinculo Excommunicationis, quod per memoratum caſum incurrere potuit, & in virtute noſtrorum priuilegiorum cum ipſo diſpenſamus ſuper quàuis irregularitate, quam indebitè forſan celebrando incurrit, vel quocunque alio modo contraxit: procedendo igitur ſecundum Iura, *Chriſti nomine inuocato* per pręſentes contra dictum Patrem damus ſententiam definitiuam, quà præcedentem confirmamus, datam tempore contumacię quoad expulſionem, ad quam pęnam illum de nouo condemnamus, vt habitu Sacrę noſtrę Religionis ſpolietur: mandamus etiam, vt habitu ſęculari induatur &c. prout in ſententià Expulſionis dictum eſt.

Sententia pro eo, qui ob delictum valde atrox mereretur pœnam triremium.

9 Si quis (quod auertat Deus) à ſuà Diuinà derelictus Maieſtate delictum aliquod adeò ſcandaloſum & enorme commiſiſſet, vt me-

mereretur pœnam triremium, in tali caſu prius expellendus eſt, & eſt ſcribenda ſententia expulſionis, prout iam paulò ſupra dictum eſt, addendo clauſulas particulares, ſicuti ibi, vbi dicitur, ſpolietur habitu Sacro Religionis, addendum eſt, & conſignetur Iuſtitię Regię noſtrę Maieſtatis, affigendus remo publicę triremis ſeruiat ſine vllo ſtipendio per ſpatium trium vel quatuor annorum, ad quam pœnam illum condemnauimus, & ne Sacrum noſtrum habitum audeat reaſſumere, intimamus ipſi Breue Papæ Sixti V. vt ſupra (& poſt præceptum poſitum addetur) præcipimus etiam Patri Priori Noſtri Conuentus N. vbi incarceratus eſt, vt illi intimet hãc ſententiam, eamque exequatur, ſine vllo impedimento & morà iuxta Breuia Summorum Pontificum, quibus Religio noſtra gaudet. Rogamus deinde Iuſtitiam & Iudices noſtræ Regiæ Maieſtatis, & quemlibet miniſtrum, ad quem ſpectabit executio, Capitaneum triremium & ſimiles, & ſi opus ſit, cum omni debito reſpectu commonefacimus, vt quantum ex parte ſuà tenentur, iuuent ad hoc vt delicta grauia & ſcandaloſa condignè puniantur. Item mandamus Religioſo i.li., cui incumbit præfatam facere conſignationem, vt afferat teſtimoniũ, quòd illum tali triremi conſignatum & affixum reliquerit, vel ſaltem in ſecuris carceribus traditũ brachio ſæculari, poſitum inter cæteros ad triremes cõdemnatos, & omnia ad nos deferat fideliter, vt proceſſui inſerantur. In quorum fidem &c.

10 Tali modo ſententiato non dantur dimiſſoriæ (in caſu verò, quo omninò dandæ eſſent) non dentur niſi paulò antequam triremes ingreditur. Religioſo, qui illum conducit, dandæ ſunt aliæ patentes referendo caſum & ſignificando quòd ipſi executio cõmiſſa ſit, ac tunc cùm ſubſcribuntur & ſigillantur hæ patentes, opportet quòd aſſiſtat vnus ſcriba Regius cognitus, qui faciat fidem, illas eſſe Generalis, quem cognoſcit, quæ fides legalizari debet per duos ſcribas: daturque Religioſo ſaluus conductus, niſi conſignatio in manus Iuſtitiæ fieret fortè in ipſo Conuentu, quia ſic iam ex ſe ſecuritas & cuſtodia requiſita ſuum locum haberet; & hoc ſecundum habet minora inconuenientia & minorem notam.

Dimiſſoria pro Sacerdotibus expulſis.

11 *F. N. Ordinis glorioſæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo primitiuæ obſeruantiæ Generalis de conſenſu Noſtri definitorii, vniuerſis & ſingulis harum ſeriem ſpectaturis, notum facimus, quòd in dicto Definitorio die N. menſis N. anni. N. in Conuentu noſtro N. congregato, causà viſà Fratris N. Presbyteri noſtri Ordinis profeſſi, quondam N. nũcupati, ex Oppido N. oriundi, rebuſque maturè inſpectis, huiuſmodi ſententia in*

eum

eum definitiuè lata fuit, quòd ſcilicet ab Ordine expellatur (& inſuper, quòd à Regià Curià & Ciuitate N. & ſex leucis circumcirca per integrum ſexennium exulet, vel à concionibus prædicandis aut ſacris confeſſionibus audiendis abſtineat (vel id quod fuerit) *Qui cùm ob ſua demerita, de quibus ſatis ſufficienterque conuictus eſt, iuxta noſtrarum Conſtitutionum tenorem, ſupradictas pœnas luere mereatur ac debeat, ideò nos ad huiuſmodi ſententia integrum ſupplementum, dictum N. tenore præſentium compellimus, eidemq; Religionis habitu exſpoliato, & ſæculi veſtibus induto ad ſæculum redeundi liberam facultatem impertimur; ipſumque ab ordine noſtro expulſum, & ab eius obedientiæ iugo liberum, & exemptum fore declaramus duobus aliis votis nempe Caſtitatis & paupertatis in ſuo robore manētibus. Strictè tamen ei præcipimus, ne vllo vnquam tempore Sanctum habitum hunc aſſumat. Super quo illi intimamus Excommunicationē quãdam latæ ſententiæ, cuius abſolutio Romano Pontifici reſeruatur, per bonæ memoriæ Sixtum V. Pontificem Maximum ſub annulo Piſcatoris, die vigeſimà ſeptimà Iunii anni* 1587. *Pontificatus ſui anno* 3. *in fauorem noſtrum fulminatam, contra eos, qui ſine Superiorum huius Religionis nutu ſuà ſponte habitum noſtrum induere intentant. Quapropter Illuſtriſſimos ac Reuerendiſſimos locorum Ordinarios, ad quos dictus N. confugerit, humiliter deprecamur, vt eum in ſuis Diœceſibus degere* (& ſi priuatus & ſuſpenſus non ſit) *& celebrare permittant; quod enim ad ſacrificium miſſæ celebrandum attinet, non ſuſpenſus, non excommunicatus, ſeu aliquà Canonicà labe infectus exiſtit, ſed habilis ad Miſſarum Sacrificia celebranda. In quorum fidem præſentes manu noſtrà ac Secretarii nomine ſubſcriptas ſigillique noſtri prælo munitas fieri iuſſimus. In ſupradicto Cœnobio N. die N. menſis N. anno N.*

12 Etiãſi dimiſſoriæ ſint de Cõfirmatione ſententiæ datæ tempore contumaciæ; non eſt opus immutare illas, neque de hoc facere mentionem, de nouo enim cauſa recognoſcitur. Ponitur ſolùm in ſententià, quòd præcedens confirmata ſit.

Aliæ.

13 Quando aliquis expulſus dicit, ſe perdidiſſe dimiſſorias, & petit alias, aduertendum eſt, quòd illas fingant perditas, vt quando continebant exilium, vel priuationes, elapſo termino dentur illis aliæ ſine ſimilibus notis planæ & ſimplices cum ſolà expulſione (quod an fieri expediat, viderit Prælatus) regulariter dantur illis aliæ, quæ faciunt relationem de omnibus præteritis ſumendo ex iam ſcriptis narratiuam *mutatis mutandis*, ita vt totum, quod in illis dicebatur de præſenti, in his dicatur de prætento; *Vt ab Ordine* no-

noſtro expelleretur (loco expellatur) ſufficienter conuictus fuit; &c. ſi in ceteris narratiuæ: *Is ad huiuſmodi ſententiæ integrum ſupplementum ritè compulſus fuit & habitu Religionis ſpoliatus, ſeculari veſte indutus cum libera facultate redeundi ad ſaculum, liber & exemptus ab Obedientia noſtra iugo. Et ne temerè habitum noſtrum vllo tempore aſſumeret, fuit illi intimata (vt moris eſt) excommunicatio quadam* &c. vſque ad *induere attentant*, & ſtatim dicitur: *Qui quidem N. cùm à nobis receſſit, non ſuſpenſus, non excommunicatus, neque aliâ Canonicâ labe infectus abiit, ſed ad miſſarum ſacrificia celebranda habilis.* (ſi ſic ſe res habuerit) *At quia ſicut aſſerit, litteras dimiſſorias eâ tempeſtate traditas ſibi, incuriâ vel caſu amiſit, petiitque à nobis alias ſibi dari de præmiſſis fidem facientes, quod æquum & iuſtum iudicamus: Ideò præſentes litteras & tradendas fore decreuimus, quas manu noſtrâ ſubſcripſimus & Secretarii nomine ſubſcribi, atque Ordinis ſigillo muniri iuſſimus. Compl uti (vel N.) die N. Menſis N. anni N.*

Dimiſſoria pro Fratribus Laicis Donatis & aliis ſimilibus vita Actiua:

14 F. N. Generalis &c. cum conſenſu &c. vniuerſis & ſingulis harum ſeriem ſpectaturis ſalutem in Domino, quibus notum facimus, quòd cognitâ causâ F. N. Religioſi profeſſi, vel F. Donati profeſſi ſolemni profeſſione noſtræ Sacræ Religionis, quondam N. nuncupati, ex Oppido N. oriundi, exhibitis ipſi deinde articulis, & inſpectâ defenſione, factoque in omnibus proceſſu ſecundum Iura & noſtrarum conſtitutionum tenorem ob ſua demerita, de quibus ſatis ſufficienterque conuictus eſt in definitorio celebrato in Conuentu N. die N. menſis N. anni N. ſententià in eum difinitiuè lata fuit, per quam fuit condemnatus ad penam expulſionis ab ordine, & tot annorum exilij à tali loco &c. (vel id quod fuerit) Quapropter tenore præſentium obligamus & compellimus dictum Fratrem ad integrè implendam dictam ſententiam, per quam præcipimus, vt Religionis habitu expolietur, quo indignus eſt, & ſæculi veſtibus induatur. Et ne vllo vnquam tempore Sanctum habitum hunc aſſumat, illi intimamus excommunicationem quamdam maiorem latæ ſententiæ Romano Pontifici reſeruatam, in noſtrum fauorem fulminatam contra eos, qui habitum noſtrum induere attentauerint, per bonæ memoriæ Sixtũ V. Pontificem Maximum 27. Iunij 1587. Pontificatus ſui anno 3. Quapropter illi ad ſæculum redeundi liberam facultatem impertimur, ipſumque ab obedientiæ noſtræ iugo liberum & exemptum declaramus. In quorum fidem &c. vt ſuprà.

15 Quando Definitoriũ facit gratiam alicui expulſo, vel remittit pæ-

pænitentiam alicui Reo, ſufficit ſimplex Secretarij teſtimonium.

Forma ſententiæ Interlocutoriæ de tortura & illius executione.

16 Licet regulariter loquendo in Religionibus non ſit vſus torturæ, quia tamen poſſet caſus aliquis rarus euenire, in quo danda eſſet, quæ eſſet per diſciplinas vel rigoroſa ieiunia iuxta doctrinam capitis 14. ponam hîc formam ferẽdi hanc ſententiam & modum executionis eiuſdem ſequens Patrem Alderete lib. 3. §. 21. qui de hoc adamuſſim tractat ponendo caſum in tortura diſciplinæ, & Patrem F. Martinum à S. Ioſeph in ſuo Epitome cap. 16.

17 F. N. Generalis &c. cum conſenſu &c. viſa & accuratè examinata cauſa, quæ agitur cum Patre F. N. Sacerdote profeſſo &c. Reo, incarcerato in Conuẽtu &c. circa delictum ab eo commiſſum, (& referatur) ponderatis actibus proceſſus tàm quoad probationem delicti, quàm defenſiones à Reo in ſuum fauorem allegatas; & viſo, quòd ex proceſſatis de veritate plenariè conſtare non poſſit, nec alia via ſuperſit, cùm delictum ſit atrox & enorme, ſitque conueniens, vt veritas per ſententiam definitiuam liquidetur, illum condemnamus ad torturam diſciplinæ & uerberum forma, & modo in Religionibus permiſſis, qui modus ſit talis & talis, prout ſtatim declarabitur. In quorum fidem præſentes fieri mandauimus &c. vt ſuprà.

Locus ✠ Sigilli.

F. N. Generalis vel Prouincialis. F. N. Secretarius.

18 Stylus notificandi dictam ſententiam & illius executionem erit ſequens. Notando, quòd ſi Reus exiſtat in eodem Conuentu, in quo eſt Iudex, qui tulit ſententiam, in eadem dabit Commiſſionem Prælato immediato talis Conuentus, quemadmodum ſuprà fuit declaratum, vt illam intimet & exequatur nominando Secretarium ad hunc effectum, actio enim adeò grauis ſine illo exercẽda non eſt, non obſtante aſſiſtentia teſtium, vt authenticentur ſingula facta.

Intimatio & Executio ſententiæ de Tortura.

19 In tali Conuentu, tali die, menſe, anno tali horâ noctis noſter Pater F. N. Prouincialis vel Commiſſarius &c. fuit in carcere dicti Cõuentus, cui erat incluſus Pater F. N. & coram F. N. Secretario huius cauſæ (aut ad hunc effectum ſpecialiter nominato) & coram teſtibus, qui erant Pater F. N. & Pater F. N. præfatum Patrem F. Reũ benignè alloquens dixit, quòd vtique bene conſtaret illi de proceſſu contra eum in plenario Iudicio ſubſtantiato, & ex eo talia indicia & probationes reſultarent, quorum copia illi fuerat exhibita, vt ſe-

ſecundum illa iuridicè interrogatus teneretur fateri veritatem, iuſſus igitur iurare, ſe faſſurum veritatem, & facto iuramento à dicto Reo *in verbo Sacerdotis*, poſitâ manu ſupra pectus vel crucem, &c. ſe illam dicturum, interrogatuſque à præfato noſtro Patre F. N. Prouinciali vel Viſitatore, an tale delictum commiſiſſet, negauit ſe illud commiſiſſe: tunc Noſter Pater Prouincialis præcepit dicto Reo, mihi Secretario, & teſtibus memoratis, vt illum ſequeremur, quem ſequentes perueni-mus ad vnum locum ſecretum, vbi erat F. N. laicus profeſſus noſtræ Sacræ Religionis (vel Donatus, ſi fuerit) qui tenebat præparatum vnum funem groſſum in vno ligno ab vtràque parte pendentē: & noſter Pater Prouincialis &c. mihi præcepit, vt dicto Reo intimarem ſententiam ſuprà contentam, quod feci legendo eam ipſi *de verbo ad verbum*. Deinde præfatus noſter Pater Prouincialis, conuerſus ad dictum Patrem Fr. N. Reum ſuaſit ei, vt fateretur veritatem, ſin minus, eſſet opus illū ſubijcere torturæ licet non ſine magno animi ſui dolore, & quòd ipſi proteſtaretur, ſi ex torturà læſus & plagatus remaneret, ſibi imputaret, cùm ab illà fatēdo veritatem poſſet ſe eximere, maximè cùm non eſſet ad mortem condēnandus, eſto fateretur veritatem, eo quòd in Religione pœnà talis infligi non ſoleat; perſeuerante ergò illo in ſuà negatiuà præcepit dictus noſter Pater F. N. &c. præfato Reo, vt ſe Deo & Beatiſſimæ Virgini cōmendaret & dicto Fratri N. deputato ad torturæ executionem, mandauit, vt dictum Patrem F. N. ſpoliaret, ita tamen, vt debita ſeruaretur decentia; quapropter denudatâ mediâ ſuperiori parte corporis ad recipiendam diſciplinam, & ligatis ipſi manibus fecit nodum cum fune pendente in præfato ligno, iuſſitque, vt dictum funem traheret, & dictum P. F. N. in altum tolleret, ita vt ſolum extremitates pedum terram attingerent, & extrema funis ita colligaret, vt in illâ poſturà remaneret. Quæ omnia acta ſunt. Et cōuerſus ad dictum Patrem F. N. ſuaſit illi, vt fateretur veritatem, illo autem negante præfatus noſter Pater præcepit memorato Executori, vt dictum Patrem F. N. Reū verberaret cum vnà diſciplinà deputando vnam horam pro termino torturę, qui vt punctualiter obſeruaretur, fuit poſita vna clepſydra ſiue horologium arenarium, & intercalatis vicibus memoratus noſter Pater F. N. Prouincialis illū exhortabatur ad fatendam veritatem. Si perſeueret in negando vſq; ad finem horæ, debet abſolui per ſententiam declaratoriam, & abſolutoriam iuxta doctrinam capitis 24. Si verò dixerit, ſe velle fateri veritatem, debet ceſſari à tortura, ſcribēda ſunt omnia, ea quoque, quæ fatebitur, authenticando ea cum ſubſcriptione omnium, nimirum Iudicis, Rei, teſtium, & Secretarij: deinde reducent Reum ad carcerem, eumque benigne cura-

rabunt, ſi opus fuerit. Et ſtatim proſequetur Secretarius, dicendo.

20 Quibus actis in præfato conuētu tali die, menſe & anno noſter Pater &c. aſſociatus cum Patre F. N. & Patre F. N. teſtibus, qui in torturæ executione præſentes fuēre, & mecum F. N. Secretario huius cauſæ (vel ſaltem quoad hunc actum torturæ) iuit ad carcerem, vbi præfatus noſter Pater mihi præcepit, vt dicto Patri F. N. Reo prælegerem confeſſionem, quam fecerat viginti quatuor horis ante, quam ipſi prælegi extra locū torturæ, & ſine vllis illius inſtrumētis in memorato carcere, *de verbo ad verbum*, & à præfato noſtro Patre interrogatus, an dictam confeſſionem haberet ratam, reſpondit, ſe illam habere ratam, & omnia, quæ in memoratà confeſſione dixerat, vera eſſe, & proprio nomine cum præfato noſtro Patre F. N. & teſtibus, qui tunc præſentes aderant, ſe ſubſcripſit. Et ego tamquam Secretarius &c. Quòd ſi negauerit & retractauerit dictam confeſſionem, debet repeti tortura iuxta doctrinam capitis 24.

Forma ſententiæ abſolutoriæ.

21 Quando delictum probari ſufficienter non potuit, nec habetur fundamentum ad condemnandū Reum ad aliquam pęnā, debet dari ſententia abſolutoria dicendo.

F. N. Generalis vel Prouincialis &c. attentè recognità causà Patris F. N. Rei, & non repertis culpis in proceſſu articulatis, *Chriſti nomine inuocato* declaramus, & definitiuè ſententiamus meliori formà, quà poſſumus, eum nullam pœnā mereri, eo quòd inuentus ſit innocens & inculpatus circà delictum vel delicta, quæ aduerſus eum in præfato proceſſu probari intendebantur. Et ſi cauſa acta fuerit per viam accuſationis, addatur. Et Patrem F. N. in dictà causà accuſatorem, *eodem Chriſti nomine repetito* declaramus pro Calumniatore vel denūtiatore iniquo, cumque ſententiamus ad pęnam talionis, vel ad pęnam carceris per tot menſes cum cæteris, quæ videbūtur. Reliqua ſicut in alijs præcedentibus ſententijs.

Forma intimandi hanc ſententiam.

22. In caſu quò Reus eſt præſens, vbi eſt Iudex, Secretarius coram eo & teſtibus intimabit Reo ſententiam, ſcribendo quà ratione illam intimauerit; & quomodo reſponderit, omneſque ſubſcribent. Si autem Reus ſit abſens, regulariter danda eſt commiſſio Priori illius Conuentus, in quo exiſtit Reus, vt illi intimetur, quod faciet accedendo ad carcerem vel locū, vbi fuerit recluſus, accipietque ſecum duos teſtes, niſi eſſet in caſu adeò graui & ſcandaloſo, vt deberet intimari in publico vel corā extraneis, eo quòd in ſententià ita expreſſum eſſet. Præfatis itaque coram Reo exiſtentibus, Perſona cui incūbit intimationem facere, ante omnia diſponat Reum ver-

bis

bis charitatiuis & rationibus efficacibus ſine vllà turbatione, illiq; perſuadeat, quòd cum ipſo piè & miſericorditer proceſſum ſit, infra condignum & minori pęnà illum puniendo, quàm per ſuas culpas merebatur, cùm Iudices ſint Patres, & nouerint vino iuſtitiæ miſcere oleum miſericordiæ, quapropter conuenit, vt cum omni ſummiſſione admittat ea, quæ ipſi prælegenda ſunt & cũ omni ædificatione adimpleat; hoc enim facientibus pęnæ poſtea mitigantur, fierique ſolet gratia iuxta modum perſeuerãtiæ, & ex oppoſito aliud ſperandum non ſit niſi maior pęna & afflictio. Cuilibet Deus ſuggeret rationes ſufficientes iuxta occurrentem neceſſitatem. Statim deinde legatur ſententia, quà lectà & intimatà in præſentià præfatorum, & à Reo auditã, interrogatur, quidnam reſpondeat? ſi dicat, ſe illam acceptare (quod regulariter fit) ponenda eſt illius reſponſio & acceptatio in ſcriptis in eàdem ſententià. Et ſubſcribent omnes quatuor, cõuenit autem, vt ille qui intimat, ſciat quis ſit Reus, teſtes, & etiam (ſi aſtiterit) Secretarius. Quibus peractis remittet omnia illi, qui dedit commiſſionem, vt proceſſui incorporentur.

23 In caſu quo Reus à Deo derelictus non acceptaret ſententiam (quod raro cõtinget) ille, cui præſatũ incũbit exercere officiũ, bonis verbis & rationibus conetur eũ ad bonã frugẽ reducere ſignificãdo illi, eũ non acceptando illã mortaliter peccare tũ ex eo quòd iuſta ſit, tum etiam ex præcepto formali, quod includit, admonendo illum, noſtras leges diſponere, ut ille qui non acceptat ſententiã, per integrum annũ incarceretur, perſuadeatq; illi, hanc pęnam irremiſſibiliter eſſe executioni mandandam, ſicut & illam, quæ in ſententià continetur, quod utique peius eſt, quàm ſi illam cum omni ſummiſſione & reſignatione acceptaret. Admonebit eum inſuper, quòd ſi ex profeſſo & malitiosè ſe præſtiterit incorrigibilem, ſe grauiſſimis pænis dignum efficiat, ſibique perſuadeat, quòd ſi hac uià prætendat expulſionẽ à Religione, quatenus ſuà libertate vti poſſit, eo ipſo intra illã perpetuo carceri recludendus ſit cum ieiunijs, diſciplinis, & alijs pęnalitatibus, quæ diutius durabunt, quàm ſua obſtinatio, & duritia (& ſine dubio cum ſimilibus ita practicandum eſt.) His & ſimilibus rationibus conabitur illum inflectere: ſi tamẽ nihilominus perſeueret pertinax, de dictis illi proteſtationẽ faciat, & ponatur in ſcriptis. Offerat illi tempus, quo ſe Deo commendet, quatenus illum illuminet, ſuumq; ſtatum periculoſum & malum recognoſcat: ac ſingula bene articulata remittantur ad ſuperiorem, à quo emanauit ſententia, ut ipſe decernat, quid agendum ſit. Forma erit, ut ſequitur.

24 F. N. Prior &c. talis &c. Ex mãdato noſtri Patris F. N. Generalis uel Prouincialis &c. intimaui ſententiã ſupra contentam Patri F. N. Reo incarcerato in dicto Conuẽ-

ru,ut in complementũ huius mãdati corã Patre F.N. & F.N. quos pro teſtibus acerſiui,illam prælegi *de verbo ad verbum*, quã auditã interrogatus, quidnam illi occurreret reſpondendũ? reſpondit,ſe illã acceptare,promptũq; ſe præbuit ad omnia implẽda, quæ in illã cõtinebãtur.Si illã nõ acceptet dicatur.Et reſpõdit, ſe illã nõ acceptare propter hanc & illã rationẽ. Et adhibito omni conatu per efficaces rationes,ut ipſi perſuaderem obedientiã, dandoq; illi tẽpus opportunũ,ut ſe Deo cõmendaret,ac mala ſibi inde ſecutura præuideret,ſi non acceptaret; reſpondit,ſe non acceptare, nec umquã accepturũ;in quorũ fidẽ meo nomine ſubſcripſi, & ſubſcripſerũt præfatus Reus, Secretarius,& ſupradicti teſtes in hoc conuentu &c. tali die, menſe, anno,& omnes ſubſcribũt.

25 In Executione ſententię Expulſionis quoad in Incorrigibiles ſtylus erit, qui regulariter obſeruatur, & eſt, quòd Reo abradatur corona (ſi illã habeat) ſpoliare illũ habitu Religionis, & induere veſtibus ſecularibus, ſi tamen fuerit captus ſine habitu Religionis, priuſquam illi intimetur ſentẽtia, ſaltem induatur ſcapulari, eo deinde ſpoliandus, in ſolo habitu ſæculari relinquendus.

26 Pro fine huius ſecũdæ partis & totius Tractatus non abs re viſum fuit hic apponere ſtylũ & formã, quã debet Prælatus Regularis obſeruare in expediẽdo aliquẽ cum requiſitoriã in caſu (quẽ auertuncet Deus) quo indigeret brachio ſæculari vel Eccleſiaſtico ad capiendũ aliquẽ Religioſũ, qui eſt fugitiuus aut apoſtata ad euitandũ malũ aliquod grauiſſimum, quod ex libertate tali modo vagandi timetur;nec ſuppetit aliud medium ad capiendũ illũ: apponã etiã formã,quã debet obſeruare Prælatus ſuperior, quando mandat alicui inferiori, vt incarceret aliquem Religioſum Reum, quem mittit, vel ſcit eſſe captum, dum iret vagabundus extra Religionem.

Requiſitoria ad capiendum aliquem cum brachio ſæculari, qui capi aliã viã non potuit.

27 F.N.&c.Illuſtriſs.& Reuerẽdiſſ. Archiepiſ. & Epiſcopis, omnibus Prelatis Ordinarijs, & ceteris quibuſcunq; Iudicibus Eccleſiaſticis, nec non Dominis Correctoribus, Gubernatoribus, & quibuſcunq; Iuſtitiæ Præſidẽtibus & Iudicibus ſæcularibus,quibus hæ noſtræ litterę fuerint præſentatę,notum ſit; quòd F.N. Sacerdos (vel Religioſus) profeſſus noſtræ Religionis, perſona talis ætatis,ſtaturæ, faciei &c. omni timore Dei poſtpoſito (ruptã clauſurã Ordinis) incedat fugitiuus & Apoſtata,quã de cauſã incurrit ſententiã Excommunicationis maioris, ac alias pænas, quæ ſecũdũ iura fugitiuis & Apoſtatis applicãdę sũt,& iuxta ſtatuta noſtra & leges,in conuentu, ex quo fugã arripuit,pro publico excõmunicato denuntiatus eſt: vltra quod alia delicta cõmiſit, ob quæ puniri fuit meritus:quapropter vt, quantum ad nos pertinet, ſatisfiat obligationi, quam habemus hanc

ouem

Digitized by Google

ouem perditã reducẽdi ad gregẽ, humiliter ſupplicamus & petimus à VV. Dominationibus, & ſi opus eſt, cũ debitã reuerẽtiã & reſpectu admonemus & intimamus, in virtute Breuiũ & litterarum Apoſtolicarum, quæ in ſimilibus caſibus obligãt ad dandũ auxilium & fauorẽ Religionibus (ſpecialiter virtute eius, quod ex motu proprio Papę Sixti V. *felicis memoriæ* Ordini noſtro cõceſſum eſt 25. Iunij 1587. tertio ſui Pontificatus anno) vt quã primùm hæ litteræ noſtræ per aliquem ex noſtris Religioſis fuerint præſentatæ, dent auxiliũ & fauorẽ, ad hoc vt dictus F. N. capiatur, & captũ ſecurè ad noſtrum Cõuentum N. ducere, vel in caſu quo præfati Domini capere illum poſsũt, etiã eo Religioſo, cui hæc cura cõmiſſa fuit, non præsẽte, eũdẽ capiãt, eũq; interim in cuſtodiã detineãt, donec aliquẽ ex Cõuẽtibus Ordinis noſtri viciniorẽ certiorem reddiderint, proteſtantes, quòd omnes expẽſæ hũc ad effectũ factæ fideliter recõpẽſandę & reſtituẽdę ſint. Repreſẽtamus etiã illis obligationẽ, quã habent ad fauẽdũ Religionibus (quãdo eorum authoritate & brachio ſæculari indigẽt) tãquã vni ex principalibus Reipublicæ membris, cuius caput ſunt Prelati Eccleſiaſtici & Regiæ Iuſtitiæ miniſtri. Ad hoc vt tali modo in ſuo decore & obſeruãtiæ flore ſtatus Religioſus conſeruetur, & ſcãdala euitẽtur, quæ ſimiles vagabũdi & fugitiui extra gremiũ Deo cũ omni timore ſeruientiũ dare ſolẽt & Veſtræ Dominationes ſimiliter ſuæ ſatisfaciãt cõſcientiæ. In quorum fidem &c.

Præuentio pro Conuentu, in quo manet aliquis captiuus ob delictum graue.

28 F. N. &c. Cùm Pater vel Frater N. Apoſtata & fugitiuus à noſtrã Religione, & excõmunicatus captus ſit, & pro gloria Dei, executioni Iuſtitiæ ac bono ſtatus noſtri expediens ſit, vt vſq; ad ſuæ cauſæ deciſionẽ ſecurę cuſtodię mãcipetur: Idcircò tenore preſẽtiũ præcipio in virtute Spiritus Sãcti, ſãctæ obedientiæ, & ſub præcepto Patri Priori, vel Preſidenti noſtri Cõuẽtus N. vel cuiuſcũq; alterius Conuẽtus Ordinis noſtri ad quẽ præfatus F. N. perductus fuerit, vt ſtatim in carcerẽ bene clauſũ & munitũ detrudatur, uel in cellã aliquã bene obſeratã, vnde fugere non poſſit, ita tamen vt ſit mitigata & habitabilis, charitatiuè illi prouidẽdo de omnibus neceſſarijs tàm quoad uictũ quàm veſtitũ. Admoneo etiã Religioſũ illũ, cuius curę præfatus captiuus demãdatus eſt, & quẽlibet aliũ eiuſdẽ Cõuentus, ob cuius negligentiã fugeret, vel à quo accepiſſet auxiliũ aliquod, inſtrumẽtũ vel cõſilium, quòd irremiſſibiliter illi applicãda ſit pæna à noſtris Cõſtitutionibus 4. par. c. 4. n. 4. taxata. Eumdem etiã Reum præmoneo, quòd in tali caſu contra ipsũ cũ omni rigore procedẽdũ ſit, & applicãdæ ſint omnes illę pænę, quæ pro carcerem rũpẽtibus conſtitutæ ſunt. In quorum fidem præſentes dari mandauimus &c. vt ſuprà.

IN-

INDEX
RERVM NOTABILIVM,

Quæ in hoc Tractatu de Ordine Iudiciali continentur.

A

Accuſatio.

Quid ſit?n.2.pag. 77
Debet fieri in ſcriptis, & quomodo n.3.pag. 78
Debet in illa ſignari dies, menſis & annus, in quo fit: de delicto ſufficit ſignare annum & menſem, num.4.ibidem.
Regulariter inter Religioſos non debet procedi per viam accuſationis.n.5.ibidem, licet poſſit dari caſus, in quo datur obligatio accuſandi.n.5.in fine.pag. 79
Arguit inimicitiam, defectum charitatis & ſpeciem vindictæ, ibidem pag. 78
In Gallijs & alijs Regnis prohibitus eſt iſte modus procedēdi, ibidem, pag. 78
Vtendum illâ eſt in caſu quo non habet locum denuntiatio, ibidem.
Differt à denuntiatione Iudiciali, & in quo?n.2.pag. 77
Diſcutitur alia differentia, num. 3. pag. 78
Differentia eſt ſolùm accidentalis, & vtraque intendit bonum commune, ibidem.
In Delictis, in quibus non poteſt fieri denuntiatio ſine infamia, nec etiam poterit fieri accuſatio, nu.1. pag. 77
Videatur denuntiatio Iudicialis.
Si ſit in ordine ad ſatisfaciendum alicui damno illato, dat ius ad inquirendum etiam non præcedente infamiâ, num.5.pag. 78
Si tamen non procedat a parte intereſſatâ, non præcedente infamiâ inquiri non poterit, niſi delictum ſit contra bonum commune, vel alicuius tertij.ibidem.
Ponitur forma accuſationis, quando fit in ſcriptis circa grauamē, quod paſſus eſt accuſans,n.2.p. 323
Si ſit in ordine ad hoc, vt obuietur damno boni communis vel tertij innocentis, in quo debeat poni differentia?n.3.pag. 323
Quid agendum ſit Iudici, antequam remittat illam.n.4.ibidem.
Forma illam faciendi verbaliter vel in ſcriptis.n.6.pag. 324

Yy Quo-

Quomodo admittatur? num. 7. pag. 325
Admitti debet coram Secretario. Videatur Secretarius.
Accuſationes falſæ aut malignæ admittendæ non ſunt, & admiſſæ repellendæ ſunt, quemadmodum etiam iuſtæ, quæ magis obeſſe quam prodeſſe poſſunt. num. 12. pag. 84

Accuſator.

Ad Iudicium ſufficit virtualis vel fictus. n. 5. pag. 5
Obligatur ad pœnam & probationem delicti. n. 3. pag. 78
Debet iurare de calumniâ ibidem.
Quæ probatio ſufficiat ad excuſandum à pœnâ. n. 6. pag. 79
Sufficit, quòd habuerit cauſam veriſimilem purgando ſe per duos vel tres teſtes, & quâ forma ibidem, ponuntur alij caſus excuſantes à pęnâ. n. 7. pag. 80
Accuſator palliatus quis ſit, & quomodo dignoſci queat. num. 8. pag. 80
Non eſt ipſi danda fides, nec admittendus ſine prudenti examine. nu. 9. pag. 80
Qualiter Prælati cum his procedere debeant, ibidem, pag. 81
Et num. 11. pag. 82

Aduocatus.

Concedere Aduocatum vel Procuratorem Reo ſpectat ad apices iuris, & non habet locum inter Religioſos etiam in caſibus grauibus. n. 4. pag. 184
Contra aliquos aſſerentes, eos in caſibus grauibus eſſe concedendos, n. 2. ibidem.
Concedendus tamen eſt illis ſub obligatione graui Religioſus aliquis doctus, quem poſſint conſulere, ſi illum petant. n. 7. pag. 185
Et ſi Reus eſſet perſona ignorans, etiamſi non petat ibidem.
Prælatus cum Religioſis facit officium Aduocati.
Videatur Prælati verſ. faciunt officium.

Appellatio.

Quid ſit in totâ ſuâ latitudine. nu. 1. pag. 242
Illius effectus deuolutiui & ſuſpenſiui, num. 2. ibidem.
Vna eſt de iure naturæ, quæ nemini denegatur, & quid ſit num. 3. pag. 243
Habet ſolùm effectum deuolutiuum, & quid ſit, n. 3. pag. 243
Pertinet ad Religioſos etiam in ſententijs iuſtis, n. 4. pag. 243
Ad quos, & quomodo facienda ſit. ibidem.
Alia eſt de iure poſitiuo, & eſt propriá ac rigoroſa, quid ſit, num. 5. pag. 244
Habet etiam effectum ſuſpenſiuum, & quid ſit, ibidem.
In ſententiâ Excommunicationis ſuſpenſionis &c. non ſuſpendit effectum, ibidem in fine, niſi ſit conditionalis, & apppellatio fiat, priuſquam impleatur conditio, nu. 6. pag. 245
Inter Eccleſiaſticos debet fieri intra decem dies & inter ſæculares intra

tra quinque,num.7.pag. 245
Ob quas cauſas debeat reſtitui terminus,ibidem,pag. 245
Quando ſententia eſt conditionalis, poteſt fieri appellatio etiam tranſacto termino, ſi conditio adimpleta non ſit,n.8.pag. 246
Quando Reus appellat à ſententiâ, quam ſcit eſſe iuſtam, mortaliter peccat,nu.9.pag. 246
Poteſt appellare,ſi dubitet vel ſolùm habeat probabilitatem de illius iuſtitiâ,n.10. ibidem, & num. 11. pag. 247
Etiamſi pars ipſius ſit minus probabilis,num.12.ibidem.
Contra alios, qui in hoc caſu illud negant,ibidem.
Inter Religioſos ſolùm in caſu manifeſtæ iniuſtitiæ poteſt appellari, num.10.& n.11.ibidem.
In appellatione debet poni cauſa, licet hoc inter ſæculares non ſit neceſſarium.n.13.pag. 248
Ratio diſcriminis,ibidem.
De appellatione à Iudice arbitro, videatur arbitri.
Eſt odioſa inter Religioſos in cauſis criminalibus.n.1.pag. 242
In quibus caſibus ſit dabilis inter eos remiſſiuè,ibidem.
Eſt illis per ſua priuilegia ſpecialiter prohibita,n.15.pag. 248
Recenſentur aliqua priuilegia,n. 16. vſque ad 25. pag. 249. cum ſequent.
Non poſſunt in virtute eorum appellare appellatione iuridicâ à ſententijs ſuis ſtatutis conformibus,etiamſi rigoroſiſſimæ ſint, & cur?n.30.pag. 256
Nec à ſententijs,quæ non trahunt ſecum grauem infamiam,vel pœnas valde rigidas, etiamſi exceſſus ſit manifeſtus,n.31.pag. 256
Poſſunt recurrere ad ſuperiorem per modum ſimplicis recurſus, num. 30.& n.31.ibidem.
Regulariter, etiamſi pęna ſit vna ex grauioribus, & exceſſus ſit notorius,non poſſunt tali modo appellare; ſed ſolùm per modum ſimplicis recurſus,n.32.pag. 257
Poteſt dari caſus aliquis rarus,in quo ſit licita,ibidem.
Et debet fieri gradatim, num. 33. pag. 258
Alias erit nulla, & appellantes incurrunt excommunicationem, ac illam admittentes,ibidem.
Ratio huius,n.34.ibidem.
Et hoc etiamſi ſententia ſit per modum exemplaris caſtigationis & in pęnis grauiſſimis. num. 36. pag. 260
Contra aliquos aſſerentes in tali caſu eſſe licitam etiam in ſententijs iuſtis,ibidem,& n.37.p. 261
Reſpondetur ad illius fundamenta, ibidem.
Reijciuntur varij Doctorum dicendi modi à num.25. vſque ad 30 pag.255.cum ſequent.
Satis ſit illis,ibidem.
Videatur *Nuntius*.
In cauſis ciuilibus licitum eſt appellare.n.37.in fine.p. 261

Apices.

Iuris quid ſint.nu.6.pag.5.& num.9. pag. 8
In Tribunalibus, in quibus obſeruantur, nullum eſt, quod ſit con-

tra illos,num.6.pag. 5
Ad illos ſpectat concedere Aduocatum vel Procuratorem Reo.nu.4. pag. 184
Publicare nomina teſtium.num. 10. pag. 177
Reproducere teſtes in plenariâ, n. 6. vſque ad 10.pag. 176
Quid ſit dicendum circa ſumptionẽ Iuramenti fidelitatis à Secretario, n.3.& 4.pag. 118
Et circa teſtes quoad dicendam veritatem.n.4.5.& 6.pag. 113.

Arbitrium Iudicis.

Determinat in praxi qualitatem Inimicitiæ inter teſtem vel Accuſatorem,n. 35.& 36.pag. 199
Remanet penes illius arbitrium iudicare de reconciliatione inimicitiæ,n.40 pag. 199
Et aſſignare terminum competentem, vt Reus reſpondeat ad articulos, num. 4. pag. 217. num. 5. pag. 217
Videatur *Iudex*.

Arbitri.

Ad dignoſcendum, ſi ſit legitima recuſatio Iudicis,qui illos nominat. nu.14.pag. 191
Et an cauſa ſit legitima,ibidem, pag. ſequent. ab illius ſententiâ non poteſt appellari,nu. 14. pag. 191. in fine.

Articuli.

In quâ parte vel ſtatu proceſſus ſint præſentandi Reo.n.1.p. 216
Spectant ad ius naturale, & debent præſentari, etiãſi delictum probatum ſit,ibidem n.4.pag. 217
De quibus componi poſſint.n.2.pag. 216.& n. 1.pag. 216
Debent in particulari,n.7.p. 218
Non poteſt fieri articulus de eo, de quo non eſt infamia etiamſi Reus illud fateatur, ſi peccatum ſit perſonale n.2.pag. 217
Secundum praxin eſt ipſi imponendum præceptum ad hoc vt reſpõdeat,n.3.ibidem & n.2. pag. 217. illius forma.n.3.ibid.
Præceptum ſubſcribitur à ſolo Prælato, & in fine articulorum. num. 4.pag. 217
Forma & clauſula articulorum,nu.4. 5.& 6.pag. 218
Melius eſt,ꝙ illos ſubſcribat Iudex & Secretarius,non obſtante quòd ſufficiat ſubſcriptio præcepti. n.7. ibidem.
Traduntur Reo intimando ipſi præceptum,n.4.pag. 217
Forma huius,n.11.ibid.
Debet concedi tempus ad hoc vt reſpondeat,& eſt de iure naturæ,nu. 4.pag.217.& n.5.p. 217
Debet eſſe competens ad arbitrium Iudicis,ibid.
Si Reus illud recuſet, debet de eo Secretarius fidem facere, num. 6. pag. 218
Debet reſpondere in calce articulorum intra terminum aſſignatum, n.12.pag. 339
Poteſt reſpondere per ſe, ſed melius eſt, quòd reſpondeat per Secretarium,ibid.
Stylus & clauſula huius, num. 13. ibid.&n.8.pag. 340

Au-

Auditores.

Regij & Cancellariarum non poſſunt recuſari, niſi afferatur cauſa, n.11.pag. 191

De pęna recuſantis, quādo non probat, vel cauſæ non ſunt ſufficientes.n.17.pag. 192

Authores.

Loquuntur diuerſimodè circa diſtinctionem publici à notorio & manifeſto, & conciliantur, num. 14.pag. 23

Conciliantur etiam quantum ad diuerſitatem in aſſignandis ſpeciebus denuntiationum,n.1.p. 38

Illi, quos P. F. Martinus à S Ioſeph adducit in ſuum fauorem pro vnà ſententià,explicantur.pag. 64

Etiam illi,quos adducit in fauorem alterius ſententiæ.n.12.p. 64

Canoniſtæ & Theologi in omnibus ſe conformant Sacris Canonibus, non autem Iuriſtæ quantum ad hoc quòd præcedat vel non præcedat fraterna Correctio.num.12. pag.64.in fine.

Authores ſatis confusè loquuntur de obligatione denuntiandi delicta occulta.n.12.pag. 65

Et illi,qui inſinuant, quòd ſine infamià poſſint denuntiari delicta occulta, quomodo intelligendi ſint. n.12.pag. 65

Item illi, qui dicunt, poſſe Iudicem procedere in virtute denuntiationis factæ per Officiales publicos in delictis perſonalibus, de quibus non eſt infamia, explicantur, n.19.pag.76.in fine.

Conciliantur illi, qui loquuntur de obligatione Prælati circa hoc quod eſt admonere de his, quæ taceri debent in Viſitationibus. n. 5.pag 89

Conciliantur illi, qui diuerſimodè opinantur circa ius, quod præbet infamia Iudici ad inquirendum in ſpeciali.n.6.pag. 104

Doctores illi citati à Dianà aſſerentes de his, quæ à fide dignis audita ſunt,tamquam certis iurari poſſe, dant doctrinam damnoſam, ſi abſolutè intelligatur.n.6.p. 137

Explicantur alij Authores, num. 7. pag. 138

Concordantur duæ ſententiæ contrariæ circa hoc,an con eſſio facta à Reo per minas à Iudice de torturà intentatas, dici poſſit ſpontanea.n.9.pag. 125

Conciliantur Authores circa ea,quæ dicunt de obligatione, quam habet Reus ad reſpondendum, quando Iudex non monſtrat illi ius, quo eum interrogat, num. 9. pag. 165

Qualiter intelligendi ſint illi, qui dicunt, poſſe interrogare Iudicem de ſociis delicti, quod ſine illis committi non potuit, num. 15. pag. 167

Refutantur aliqui,qui aſſignant tempus ad hoc, vt reconciliatio poſt inimicitiam dici poſſit recens aut non,n.49.pag. 201

C

Carcer.

EST regulariter inſtitutus ad cuſtodiendos delinquentes. num. 1.pag.

Digitized by Google

1.pag. 219
Eſt in vſu apud Religioſos, & eſt obligatio,n.2.pag. 219
Quomodo debeat eſſe.n.3. ibidem.
Non admittit alias pęnalitates, niſi eſſet neceſſarium pro ſecuritate Rei,ibidem.
Et niſi eſſet per modum tormenti vel pęnæ,n,5.pag. 220
Quæ dari poteſt.n.1.pag. 219
Quando in hoc fiat exceſſus? Videatur *Prælatus* verſ. *quando incarcerat ſine causâ*.
Quando delictum eſt valde atrox poteſt Prælatus ſine alio fundamento incarcerare delinquentem, nu.6.pag. 220
Videatur *caſtitas*.
In delictis minus grauibus non poteſt, niſi timeatur fuga, num.7. ibidem.
Quoad hoc obſernandæ ſunt leges cuiuslibet Religionis, num. 8. pag. 52
Quando poſſit Religioſus incarcerari? Videatur *Religioſi*.
Quando ſit licitum fugere ex carcere. Videatur fuga.

Cardinales.

Iura in eorum cauſis poſtulant maiorem numerum teſtium num.11. pag. 126
Non poſſunt recuſari n.9.p. 190
In aliquibus caſibus ſolum eorum dictum ſufficit ad condemnandum.n.11.p.126.

Carmelitæ Diſcalceati.

Vtuntur Secretario in omnibus cauſis iudicialibus,n.1.p. 117
in quibuſdam delictis ſe accommodant opinioni aſſerenti, quòd teſtes ſingulares ſe vniant & probent,n.17.pag. 128
Poſſunt ſcribere Prælatis ſuperioribus ita vt nullus inferior impedire poſſit.n.18.pag. 215
Apud eos minus frequenter datur caſus, in quo liceat fugere ex carcere.ibidem.Videatur *carcer*.
Priores locales apud eos non poſſunt iudicialiter cognoſcere cauſas criminales,n.4 pag. 4
Non obſtante quod habeant Iuriſdictionem ordinariam,ibid.
Apud eos non ſtatim viſà cauſà Rei datur ſententia, ſed differtur vſq; in diem ſequentem.n.6.p. 234
& eſt valde conforme iuri.ibid.
Gaudent omnibus priuilegiis conceſſis alijs Religionibus mendicantibus & non mendicantibus. n.24.pag. 254
Eſt ipſis interdicta appellatio per eorum conſtitutiones. num. 32. pag. 257
Iudicium omnium cauſarum grauiorum reſeruatum eſt difinitorio, ibidem.pag. 258

Caſtitas.

Peccatum,quod committit Religioſus contra caſtitatem, & ſit in occaſionibus reincidendi in illud, nocet bono communi.n.4.p. 31
Ob id poteſt incarcerari ſine alio fundamento.n.6.pag. 220

Cauſa.

Cauſæ graues ſunt materia Iudicij, num.

num.7.pag. 7
Non autem leues, etiam in ordine ad iudicia ſæcularia.n.9.pag. 8

Cenſuræ.

Non ſuſpenduntur per appellationem.n.5.pag. 244
Niſi fuerint conditionales, & appellatio fieret, antequam impleatur conditio.n.6.pag. 245

Citatio.

Non debet fieri ante ſummariam.n.33.pag. 116
Eſt vnum ex ſubſtantialioribus Iudicij.n.1.pag. 155
Illæ, quæ apud Religioſos ſunt in vſu, ſunt duplicis generis verbalis & realis, ibid.
Ordinantur ad conteſtationem litis, & quid vtraque ſit.n.2.p. 156
Debet fieri ab ipſo Iudice, num.1. pag. 161
In delictis minus grauibus ſufficit præſentare articulos ſine aliâ citatione,n.16.pag. 181
Et multò magis ibi,vbi eſt conſuetudo.n.17.pag. 182
In grauibus non ſufficit,ibid.
Et idem eſt in delicto, ob quod Prælatus priuandus eſt officio,ibid.

Clamoroſa Inſinuatio.

In ſubſtantiâ idem eſt, quod infamia,n.11.pag. 21
In quo differat a rumore,n.12.& 13. pag. 22

Clauſula.

Simpliciter,Summariè,de plano,& ſolâ veritate facti inſpectâ explicantur,n.6.pag. 5

Clerici.

Ad procedendum contra illos requiritur maiora indicia,quàm cōtra ſæculares, & quando illa ſint ſufficientia,n.31.pag. 115
Hodie contra illos probant duo teſtes.n.11.pag. 126
Licet à iure antiquo plures exigantur.ibid.
Conſuetudo torquendi illos eſt apud eos minus frequēs,quàm inter ſæculares,& qualiter torquendi ſint. n.1.pag. 226

Coarctata.

Quid ſit.num.45.pag. 203
Annullat probationem delicti,ibid.
Quando Reus probat coarctatam, & Iudex delictum, cui ex duabus probationibus ſtandum ſit, n.47. pag. 203
Quando Reus illam probat per vnū tantùm teſtem fide dignum, debilitat probationem Iudicis, ibid. pag. 204
Videatur *negatiua*.

Collatio Scripturarum.

Ex ſe ſola non facit niſi ſemiplenam probationem.n.25. p.113. in fine.

Commiſſio,Commiſſarii.

Non poſſunt ſe extendere vltra termi-

minum ſuæ commiſſionis,num.3. pag. 4
Sed poterunt ex conſequenti totum id,quod requirit negotium,etiam ſi expreſſum non ſit,ibid.
Si commiſſio fuerit data cum plenitudine poteſtatis, poterunt totum id,quod poteſt Prælatus,qui committit,ibid.
Debent manifeſtare ſuam commiſſionem.ibid.in fine.
Quis poſſit committere? Videatur *Prælati*.
Formula commiſſionis ad procedendum in aliqua causà per inquiſitionem ſpecialem.num.40.& 41. pag. 330
Videatur *Inquiſitio ſpecialis*.

Complex in delicto.

Quale ius præbeat illius dictum ad inquiſitionem ſpecialem, & an dictum duorum ſufficiat ad dandam torturam.n.28.p. 114
Regulariter teſtari non poſſunt, & in quibus caſibus admittantur, & quot ſufficiant ad aliquem condemnandum,& ad quam pęnam? n.21.pag. 129
Quando non ſunt infamati, non poteſt Iudex de illis inquirere, niſi delictum minetur damnum bono communi.n.15.pag. 167.
Et quid poſſit Iudex, ſi Reus iniuſtè illos prodat,ibidem.p. 168

Communitas.

Conſtituitur ex decem perſonis, ad hoc, vt in illà aliquid dici queat notorium,n.4.pag. 11
In ordine ad alios effectus minor numerus ſufficit.n.6.pag. 18
Et qualis eſſe debeat?ibid.p. 19

Concilium generale.

Non poteſt recuſari.n.9.p. 196

Condonatio.

Partis offenſæ quantum excuſet à pęnà,n.50.p. 205

Confeſſio Rei.

Extraiudicialis etiamſi coram Iudice fiat,& alijs,dummodò non ſint tot, vt ſufficiant ad cauſandam infamiam, non præbet ius ad inquirendum, & multò magis inter Religioſos.n.17.pag. 108
Referuntur varij dicendi modi Doctorum circa hoc.n.16.p. 108
Confeſſio, quam facit Reus in iudicio de delicto ſecreto perſonali, de quo non erat infamatus, nec habebat connexionem cum principali, non tribuit Iudici ius ad procedendum iuridicè.n.18.p. 109
Et quid in tali caſu agere debeat, ibid.
Contra communem Iuriſtarum, ibidem.
Nec ex eo poteſt componere articulum.n.2.pag. 216
Idipſum dicendum eſt, ſi reuelauerit delictum alicuius tertij. num. 20. pag. 110
Contrarium dicendum eſt, ſi eſſet in damnum boni communis vel alicuius tertij, & alià vià remediari non poſſet,ibid.pag. 110

Iudex debet ſumere ab ipſo confeſſionem.n.1.pag. 161
Quantum fuerit poſſibile, num.1. pag. 334
Et ſecundum aliquos non poteſt hoc fieri per alium, etiamſi fiat ex cõmiſſione Iudicis.n.1.p. 161
Qualiter illam ſumere debeat, nu.2. pag. 162
De quibus interrogare debeat & poſſit.n.2.pag. 334
Debet eſſe clara & diſtincta circa corpus delicti,n.18.p. 169
Quando ſumpta eſt iniuſtè & malitiosè vel fraudulenter,non præiudicat,n.21.pag. 171
Non eſt opus concedere illi tempus ad reſpondendum,nu.20.ibidem, & n.3.pag. 341
Formula præcepti ad ſumendam confeſſionem.n.5.pag. 335
Debet conſtare Reo, haberi ſemiplenam probationem & infamiã, & in ordine ad hoc ſufficit ipſi legere neceſſaria,n.5.ibid.
Ponitur forma ſumendi ab ipſo confeſſionem.n.7.pag. 336
Quem ſtylum Iudex obſeruare debeat in interrogando?n.8. ibid.
Prælegitur ipſi eius confeſſio. nu. 9. pag. 336
Concluditur.n.10.ibid.
Datur ipſi copia teſtium pro ſuà defenſione, & in locum Aduocati Religioſis aliquis Religioſus doctus.n.11.& 12.ibid.
Ponitur ſtylus huius.n.13.ibidem.
Videatur *publicatio teſtium, Aduocatus*.
Confeſſio facta in torturà quomodo & vbi ratificanda ſit,n.8.pag.228. & n.20.pag. 347
Qualiter ſumenda ſit?n.19.p. 347
Confeſſio ſpontanea Rei eſt probatio efficaciſſima aduerſus eum, ſed non ſtatim condemnandus eſt,n.23.pag. 172
Validat iudicium, quod alias validum non erat.n.24.p. 172
Contra alios, qui adducunt oppoſitum, & eſt magis conſentaneum charitati ibid.
An ſit opus illam ratificare.ibid.
Et quid ſi fuerit ſpontanea confeſſio Rei,ex eo, quòd Iudex illi ſit minitatus torturam.n.9.p. 229
Videatur *Reus*.

Coniuratio.

Quid ſit, & in quo differat à conſpiratione.n.41.pag. 201
Videatur *Conſpiratio*.

Conſilium.

Hominis docti,quod aliquis ſequens tranſgreſſus eſt legem, excuſat à pœnà eiuſdem,n.65.p. 211

Conſpiratio.

In quo differat à coniuratione, & quid ſit in communi, num.41. pag. 201
Aliquando eſt licita.ibid.p. 201
Illicita quid ſit,& quot modis fiat.n. 42.ibid.
Illa quæ ex ſe mala non eſt, poteſt eſſe mala ex occaſione perturbationis & inquietudinis, quam ſecum trahit, & inter Religioſos ſunt prohibitæ.ibidem.

Conſpiratores.

Admittuntur eorum teſtimonia, tametſi non ſufficiant ad probationem delicti, n.43. pag. 202
Si probetur, Reus puniendus eſt non obſtante conſpiratione, ſi verò non probetur, puniendi ſunt conſpiratores. ibidem & num. 44. pag. 202
Eorum punitio commendatur ſingulariter, & cur? n.44. ibidem.
Quæ pena illis imponenda ſit. num. 43. in fine.

Conſuetudo.

Religionis magnam vim habet, & ſecundum illam iudicandum eſt, etiamſi ſit contra ius ſcriptum, n.8. pag. 7
Conſuetudo peccandi ex quot actibus ſumatur ad hoc vt poſſit generare indicium ad præſumptionem, num. 5. pag. 27. & num. 4. pag. 31.

Conteſtatio.

Quid ſit, & in quo conueniat cum citatione, n.2. pag. 155
Videatur *Citatio*.

Contumax.

Contra eum fertur ſententia in contumaciā ſine articulis, ſi tamen cōpareat, ſententia executioni non mandatur, niſi exhibeantur illi articuli. n.4. pag. 233

Correctio Fraterna.

In nullà Religione illi renuntiatur in ordine ad denuntiationem Iudicialem, n.5. pag. 60
Vtendum illà eſt in peccatis occultis perſonalibus, quando probabilis vel dubioſa eſt emendatio, nu. 6. pag. 61
In illis verò, quæ ſunt contra bonum commune, vel alicuius tertij moralis requiritur certitudo. ibid.
Videatur *denuntiatio Euangelica*.

Credulitas.

Credere aliquid, non eſt illud ſcire. n.5. pag. 137
Quando probet ille, qui dicit, ſe credere, n.15. pag. 150
Ille, qui ex credulitate aliquid facit, quantum excuſetur à rigore pœnæ? n.65. pag. 211. in fine.

Curator.

Non eſt opus illum dare inter Religioſos in cauſis criminalibus minorum, n.5. pag. 184
Et hoc etiam inter ſæculares eſt probabile, ibidem.
Et quare? n.6. ibid.
Contra aliquos, qui ponunt hanc obligationem vtrobique, num. 2. pag. 183

Cuſtos campi.

Illius dictum ſufficit ad condemnandum Reum ad pænam per legem taxatam, nu. 11. pag. 126. in principio.

Dam-

D

Damnum.

Graue boni communis obligat ad teſtificandum, etiamſi ſequatur aliquod minus proprium, nu.2.pag.135.& n.8.pag. 62

Non ſic damnum alicuius tertij, ibid.

Damnum graue alicuius tertij vel proprium graue ſpirituale excuſat ab obediendo Prælato, nu.14. pag. 141

Et minus malum eſt non obedire, quàm infamare vel condemnare tertium ad pœnam grauem. n.15. pag. 142

Defenſio.

Inculpabilis excuſat à totâ pœnâ, & minuit, ſi in illâ fiat aliquis exceſſus vel culpa, n.51.pag. 206

Degradatio.

Forma ſententiæ degradationis remiſſiuè.n.6.pag. 342

Delicta.

Commiſſa in ipſo Iudicio, ſi præiudicent, tribuunt Iudici ius ſine aliâ infamiâ facti ad inquirendum. n. 15.pag. 108

Illud, quod Reus reuelat ex ignorātiâ in iudicio, de quo non erat infamia, coram Iudice & Secretario, non præiudicat ipſi, nec alteri, ad hoc, vt Iudex iuridicè procedat, ſi perſonale ſit, num.18.19. & 20.pag. 109

Contrarium dicendum eſt, ſi ſit in damnum boni communis, vel alicuius tertij.n.20.pag.110.in fine.

Contra communem Iuriſtarum, qui exiſtimant, illud ſemper præiudicare.n.18.p. 109

Illud, quod committitur coram Iudice & alijs duobus vel tribus non præiudicando iudicio, non poteſt Iudex deducere ad publicam punitionem, ſi ſit ex illis, quæ requirunt infamiam.n.22.p. 111

Contra aliquos & communem praxin Iudicum ſæcularium, nu. 21. pag. 110

Niſi delictum eſſet contra ipſum Prælatum vel Iudicem. num. 23. pag. 111

Et hoc qualiter inter Religioſos practicandum ſit, ibid.pag. 111

In delictis magis ad mentem ſiue intentionem, quàm effectum reſpicitur, & hoc quomodo intelligendum ſit, n.51.pag. 206

Illa quæ committuntur repentinè ex calore iracundiæ, vel ad illa prouocando aduerſarium, puniuntur pœnâ arbitrariâ.n.52.p. 206

Illa quæ caruère effectu, quomodo & quâ pœnâ punienda ſint, n. 67. pag. 212

Quæ pœna correſpōdeat cuilibet delicto remiſſiuè.n.15.p. 237

Videatur *peccata*.

Denuntiatio.

Varias aſſignant Authores, & diuerſimodè explicant illas, reducuntur ad duas.n.1.p. 38

Subditi in illis faciendis non debent

eſſe timidi,n.2.pag. 39
Nec nimis zeloſi,n.3.p. 39
Ponderatur hoc cum grauibus Nauarri verbis,ibid.
Peccatum, quod vnus ſolus ſcit de altero, non poteſt iudicialiter denuntiare,etiamſi Prælatus imponat præceptum, & delictum ſit contra bonum commune vel alicuius tertij,n.3.pag. 44
Et quid agendum ſit, quando delictum committendum eſt, vel ex eo imminet graue damnum. ibid. pag. 44
Ponitur caſus, in quo denuntiari poteſt.ibid.
Videatur *peccatorum differentia*.
Denuntiationes falſæ non ſunt admittendæ, & ſi admiſſæ fuerint, non ſunt proſequendæ, nec veræ, ſi plus obeſſe, quàm prodeſſe debeant.n.12.pag. 84
Euangelica quid ſit? & in quibus peccatis locum habeat. num.1. pag. 43
Quomodo fieri debeat. ibidem pag. 43
Non eſt omittenda, ſi affulgeat ſpes profectus, etiamſi ſubditus exaſperandus ſit.ibid.
In delictis, quæ ſolùm ſciuntur ab vno teſte oculari vel per indicia æquiualentia, quale ius præbeat Prælato denuntiatio,& de obligatione ſubditi ad fatendam veritatem.n.1.in fine,& n.2.p. 44
Quid poſſit facere Prælatus, ſi ſubditus proponat emendationem, ibid.pag. 44
Quid ipſi agendum ſit, quando eſt pertinax,n.3.per totum p. 45
Finis proprius huius denuntiationis eſt emendatio proximi, num. 1. pag. 48
Non facit notorium Iuris, num. 11. pag. 54
Videatur *Correctio fraterna*.
Iudicialis quid ſit,n.1.pag. 58
Differt ab Euangelicà penes hoc, quòd intendat bonum Reipublicæ,vel communitatis, ad quod reducitur hoc, quod eſt præuenire damno tertij,ibid.
Differt ab accuſatione, ex eo, quòd denuntians non ſe obligat ad probationem vel pœnam delicti, licet non ab omni excuſetur, ſi denuntiauerit ſine ſufficienti fundamento,n.2.ibid.
Refutatur alia differentia, quam aſſignant aliqui,& prior confirmatur, n.3.pag. 58
Differt ab accuſatione ſolùm accidentaliter, & ob quem finem introducta ſit,ibid.
Intendit bonum commune vel tertij.
Peccata occulta probabilia, quæ ſunt in damnum boni communis vel tertij, denuntianda ſunt, licet nulla præcedat infamia,aut correctio fraterna, dummodò fiat cum minori dedecore delinquentis, quo fuerit poſſibile. num. 4. & 5. pag. 59
Niſi affulgeat ſpes,per correctionem fore emendandũ delinquentem,& occurrendum omnibus nocumẽtis,quod non præſumitur in hæreſi,n.5.p.60.in fine.
Et in his peccatis non ſufficit ſpes probabilis n.6.pag. 60
Bene tamen in perſonalibus,ibid.
Delicta perſonalia probabilia; de

qui-

quibus nulla habetur infamia, denuntiari non poſſunt ob ſolum profectum aut fructum, qui ſequitur ex publicà punitione abſq; peccato graui ſaltem contra charitatem, n. 13. pag. 68
Et per totum caput à n. 9. p. 63
Et ad quid conducat denuntiatio Iudicialis, n. 18. pag. 74
Videatur *punitio*.
Quando denuntiatio illicita eſt, non poteſt illam Iudex licitè admittere, & cur? n. 19. & 20.
Nec poteſt ſubditum ſub præcepto obligare ad hoc vt denuntiet, nu. 21. pag. 76
Denuntiatio iudicialis præbet ius Iudici ad inquirendum, num. 5. pag. 104
Et quæ differentia ſit, quando ille, qui illam facit, eſt pars intereſſata vel non. ibid.
Forma huius denuntiationis, num. 9. pag. 325
De quo nam Iudex denuntiantem debeat admonere? n. 10. p. 325
Debet poni in capite proceſſus, n. 11. ibid.
Et quid ſi fiat in ſcriptis? ibid.
Si denuntians nolit illam dare in ſcriptis, nec ſe obligare ad pœnam non erit iudicialis, ſed Euangelica. & ad quid conducat. ibid.
Videatur *Officiales publici*.

Denuntians.

Euangelicus non poteſt obligari ad hoc vt ſit Iudicialis, & teſtetur in delictis perſonalibus, de quibus non præcedit infamia, etiamſi probabilia ſint, num. 10. 11, & 12. pag. 55
Probabile eſt illum obligari poſſe, quando eſt ſpes alicuius profectus, n. 8. pag. 52
Contra Patrem F. Martinum à S. Ioſeph, qui ſentit, Iudicem poſſe contra denuntiatum iuridicè inquirere, etiamſi ex eo deteriorandus eſſet. n. 3. 4. 5. pag. 50
Delicta, quæ ſunt contra bonum commune, & nocumentum huius præponderet nocumento denuntiantis, tenetur denuntiare, ſed non è contra, nec præceptum ipſi impoſitum obligabit, n. 8. p. 62
Quando damnum eſt alicuius tertij, non obſtante quòd ſit maius eo, quod imminet ſibi, non tenetur. ibid.
Eadem regula obſeruanda eſt quantum ad damnum delinquentis. ibid.
Denuntians Euangelicus idoneus eſt ad teſtandum iuridicè, num. 22. pag. 130
Etiam Iudicialis ſecundum magis communem & probabilem, & in quibus delictis, ibid.
Quando concurrit ſolùm cum alio, bonum eſt, quod habeatur aliud indicium. ibid. pag. 130
Denuntians palliatus. Videatur *Accuſator palliatus*.

Dictum vulnerati.

Sufficit ad inquirendum in particulari. n. 26. pag. 114
Etiam ad excuſandum infamatum. ibid.

Dimiſſoriæ.

Quando conceduntur, quid àddendum ſit ſententiæ expulſionis, nu. 5. pag. 324

Pro Sacerdotibus & Choriſtis melius eſt, quòd dentur latinè. num. 7. ibid.

Formula dimiſſoriarum pro Sacerdotibus expulſis: & quid, ſi ſit ſententia confirmanda, quæ data fuit tempore contumaciæ. num. 11. & 12. pag. 345

Formula earumdem, quando petuntur ſecundà vice, ſub prætextu, quòd ſint perditæ priores, & quid circa hoc aduertendum ſit, n. 14. pag. 346

Formula pro laicis vel fratribus donatis. n. 14. ibid.

Quando Reo fit àliqua gratia, vel remittitur pęnitentia, ſufficit ſimplex Secretarij teſtimonium. num. 15. pag. 246

Deus.

Permittit, quòd plura peccata committantur, quando puniuntur deficiendo in legibus charitatis & iuſtitiæ. n. 5. p. 41

Dubioſus.

Quid agendum ſit Prælato, quando habet dumtaxat fundamentum dubitandi de delicto, num. 11. pag. 293

Et quid ſi dubitet de iure, quod habet ad procedendum iuridicè, nu. 12. pag. 94

Et quando ſubditus dubitat de iure Prælati ad inquirendum? Videatur *ſubditus.*

Ille, qui dubitans, an ad illum aliqua res pertineat vel ſua ſit, illam capit, peccat mortaliter. num. 13. pag. 141

In caſu dubij ſecura pars eligenda eſt, quando alia ſecura non eſt, ſi verò neutra ſit ſecura: illa, quæ continet minus periculi, & quæ in moralibus pro minus dubià reputetur. n. 15. p. 142

Quomodo Reus debeat reſpondere, quando dubitat de delicto. Videatur *Reus dubitans.*

In cauſà dubià certa non poteſt dari ſententia. n. 5. pag. 234

E

Eccleſia.

SAncta Mater Eccleſia quantum curet famam ſuorum filiorum, quantumuis mali ſint. num. 5. pag. 60

Ætas.

Excuſat, quando parua eſt à pęnà delicti, & id ipſum eſt, quando eſt magna, ad arbitrium Iudicis. nu. 68. pag. 213

Effectus.

Bonus effectus ſecutus ex aliquà transgreſſione legis humanæ vel mandati, excuſat à tota pænà ſi ex bono animo proceſſerit, ſi ex prauo, ab aliquà parte, n. 66. p. 212

Cõtra nonnullos exiſtimantes, quòd, ſi

ſi proceſſerit ex aliquo intrinſecè malo, tota pæna applicanda ſit. ibid.
Quando delictum non habuit effectum, qualiter puniri debeat? nu. 67.pag. 212

Electio.

Prælatorum indignorum eſt illa,quæ maximum infert Eccleſiæ nocumentum.n.14.pag. 93

Emendatio.

Quando præſumitur in delinquente, ad hoc, vt ceſſet obligatio denunciandi.n.6.pag. 61

Exceptiones.

Quid ſint in communi.n.1.p. 187
Aliquæ pertinent ad apices iuris,aliæ ad defenſionem naturalem Rei, ibid.
Et ſunt vel dilatoriæ, vel peremptoriæ,vel mixtæ, & iſtæ omnes quid ſint?n.2.ibid.
Quo tempore cauſæ faciendæ ſint nu.5.p. 187
Inter Religioſos quælibet earum fieri poſſunt quolibet tempore & parte proceſſus, dummodò ſententia nondum ſit pronuntiata, ibid. pag. 188
Seruiunt ad moderandam pænam legis,vel totaliter tollendam n.72. & 73.
Videatur *inimicitia Recuſatio, Coarctata, Ignorantia,* & alia loca,
Prælatus debet illas examinare in cauſis iuridicis, & admittere ſolū eas,quæ ſunt de iure naturæ, & qualiter ponendæ ſint,n.2.
Friuolæ non ſunt admittendæ.ibid.
Cauſæ certificantes exceptiones inter Religioſos reducuntur ad tres, & quales ſint,n.23.
Videatur *inimicitia,conſpiratio,Coarctata,Reus.*
Non poteſt Reus taxare teſtem, quē pro ſe præſentauit, niſi poſtea obtuliſſet ſe noua cauſa,n.21.

Explicatio.

Verborum S.Matthei:*Si Eccleſiam non audierit*,n.6.pag. 51
Ex S.Thomà citato num. 9. pag. 53. n.12.pag. 55
Ex cap. *qualiter & quando* ſecundo *de accuſationibus*.n.12.p. 65
Eiuſdem capitis, in quantum dicit, quod accuſationem ſolùm præcedat Correctio fraterna ſecreta, nu. 18.pag. 74
Regula iuris,*ſcienti & volenti non fit iniuria*,n.19.pag. 110
Textuum in cap. quoniam frequenter, vt lite non conteſtatà, & in in cap.veniens,de teſtibus,nu. 10. p.159,& n.4.p. 157
Aliquorum textuum & Authorum per quos intenditur probare Religioſis in cauſis grauibus concedendos eſſe aduocatos, num. 2. pag. 183
Textus in cap.de priori, de appellationibus.n.36 pag. 260

Expulſio.

Stylus eam exequendi,n.25.p. 350
quam neceſſaria ſit hæc pœna in Re-

Religionibus n.3.p. 238
Secundum ius commune ſolùm infligi poteſt propter incorrigibilitatem,n.2.ibid.& quàm iuſtè, nu. 1.ibid.
Siſtendo in iure particulari Religionum propter alias plures cauſas potuit infligi,n.3.p. 239
Hodie ſolùm propter incorrigibilitatem,n.4.p. 239
Et cum quibus circumſtantijs.ibid.
Ponitur decretum Sactiſſimi Patris N.Vrbani VIII.ibid.& num.5. 6. & 7.pag. 240
Forma ferendi ſententiam expulſionis.Videatur *ſententia*.

Expulſus.

Debet prius includi carceri per vnū annum in ieiunijs & pænitentijs, nu.4.pag. 239
Non dantur ipſi dimiſſoriæ,ibid.
Et caſu quo dandæ eſſent,in quà formà.Videatur *dimiſſoria*.
De alijs pęnis, quæ illis hodie imponuntur,n.4.5.6.& 7.p. 241
Sententiatus tempore contumaciæ non poteſt cum bonà conſcientià morari extra Religionem, donec ſe præſentet,& reſpondeat ad ſibi impoſita.n.4.p. 233

F

Fama.

Bona fama magni momenti eſt, maioris inter Religioſos, num. 12.in fine.p.55.n.15.p. 72
Qui illam perdit, ciuiliter reputatur mortuus,n.22.pag. 71
In illà magis attenditur ad qualitatem, quàm numerum perſonarum,per quas uagatur,nu.9.p.3[illegible] & n.4.pag. 1[illegible]
Videatur *infamia*.

Forma.

Intimandi & dandi ſententias.
Videatur *ſententia*, *tortura*, Interrogatorij & examinis teſtium.
Videatur *Interrogatorium teſtes*,in fine.

P.Franciſcus Suarez.

Magni fecit ſtatum Religioſum, n[illegible] 51.pag. 25

Fuga.

Quando det ſufficiens indicium a[d] inquirendum contra delinquentem,& quando non,n.27.p. 1[illegible] & multa de fugà remiſſiuè.ibid.
Non poteſt Religioſus fugere [ex] iuſto carcere, nec ante nec po[ſt] ſententiam,etiamſi timeat pæna[m] mortis,nu.16.& 17.p. 2[illegible]
Contra aliquos, qui in caſu mor[tis] vel mutilationis ſentiunt oppo[ſi]tum, & contra Bannez, qui illi[ud] extendit ad alios ſimiles,num.1[illegible] & 13.pag. 2[illegible]
Idem regulariter dicendum eſt, et ſi quis iniuſtè incarceratus ſit, meatque graue aliquod malum nu.18.pag. 2[illegible]
In hoc ſenſu admittitur aliquoru[m] ſententia,qui ſine illà diſtinctio[ne] aſſerunt, non poſſe fugere ex c[ar]cere.n.15.p. 2[illegible]

Con-

Contra nonullos oppoſitum opinantes,quando Religioſus patitur,aut timet pati graue aliquod damnum.n.14.pag. 223
In caſu, quo timet pati graue aliquod malum, quod præponderat ſcandalo & damno communi,poterit fugere ad præſentandum ſe ſuperiori.n.19.pag. 225
Ad vagandum tamen numquam licita eſt fuga in omnium opinione, nu.11.pag. 222

G

Gens Ordinaria.

DIfficulter tenet ſecretum,num. 17.pag.74.in fine.
Cum minori infamia contra illam procediтur, quàm contra perſonam aliquam grauem, num. 15. pag. 24

H

Heli.

SVmmus Sacerdos fuit punitus eo quòd diſſimulauerit peccatum ſuorum filiorum,n.4.p. 41

Hæreſis.

In rebus contra fidem ſemper ſtandum eſt dicto teſtis, quod probat in ſuum fauorem, ſiue ſit primum ſiue vltimum,n.22. p.130. in fine.
In iſtis cauſis non publicantur nomina teſtium,n.4.pag.174. & cur? n. 9.pag. 177

I

Ignorantia.

INuincibilis facti vel iuris excuſat totaliter à pænâ,n.56.p. 208
Culpabilis iuris humani excuſat à pænâ per illud impoſitâ, ſiue ſit *iuris*,ſiue *facti*.
Imò etiamſi ſit impoſita ob tràſgreſſionem alicuius legis naturalis vel diuinæ,& cur?ibid.
Etiamſi ignorantia ſit mortaliter culpabilis,ſi tamen craſſa non ſit, excuſat totaliter à pęna ſpirituali, à corporali verò ſolùm, quando eſt venialiter culpabilis.
Alia ſolùm ex parte,num.57.58. 59. pag. 209
Et in prælatis minus excuſat, n.59. in fine,& n.60.pag. 210
Referuntur varij modi dicendi Doctorum circa hoc.n.56.p. 207
Ignorantia excuſans à dolo, qualiter excuſet à pęna in cauſis criminalibus,remiſſiuè.n.60.p. 210
Quomodo probanda ſit ignorantia, quando ponitur pro exceptione in delicto, & an ſufficiat iuramentum?n.61.pag. 210
Communiter allegari non poteſt in legibus ſtabilitis & practicatis in Religionibus,n.62.ibid.
Et in quo caſu poſſet allegari?nu. 63 pag. 210

Impedimenta.

In ordine ad matrimonium, officia, vel aliquid,quod prætenditur,reuelanda ſunt,& de illis inquiri poteſt, etiam nullâ præcedente infamiâ,num.14.pag. 95
Et ille ipſe,qui prætendit,tenetur illa reuelare.ibid.

Imperfectum.

Duo imperfecta in ſuà ſpecie non faciunt vnum perfectum. num. 28. pag.

pag. 114

Incorrigibilitas.

Facit officium accuſatoris virtualis aut ficti.n.6.pag.51.in fine.

Incorrigibilis.

Per media Ordinis Euangelici poteſt probari per media Ordinis Iudicialis in delictis perſonalibus occultis, quando affulget ſpes emendationis,n.8.& 9.p. 52

Contrarium eſt magis probabile & pium.n.10.cum ſequent.p. 53

Religioſus Incorrigibilis punitur pęna expulſionis & quàm iuſtè, n.1. pag. 238

Quis dicatur incorrigibilis ſecundum ius commune ad hoc, vt illi talis pęna poſſit applicari, num.2. ibid.

Hodie ob alias cauſas infligi non poteſt,num.4.pag. 239

Licet prius potuerit infligi, num. 3. pag. 239

Cum quibus circumſtantiis hodie hæc pęna applicanda ſit,num.4.5. 6.& 7.pag. 239

Non eſt incorrigibilis ille, qui multa commiſit delicta, & propter illa punitus non eſt.n.3.pag. 239

Indicia.

Vnde dicantur,& quid ſint? num. 1. pag. 25

Ex illis naſcitur præſumptio & ſuſpicio,nu.2.pag. 25

Eorumdem intelligentia habet difficultatem & magnam latitudinem,& quare?n.3.ibid.

Diuiduntur in leuia & leuiſſima,grauia grauiſſima,& quid iſta ſint,explicatur exẽplis,n.4. & 5.pag.[illegible]

De alijs quæ in ordine ad illa ann[illegible] tantur.n.6.pag. [illegible]

Ad hoc vt indicium aliquod fiden[illegible] faciat, per duos teſtes conteſta[illegible] tes probandum eſt, & ſi indiciu[illegible] conuincat delictum, vnus teſ[illegible] ocularis facit ſemiplenam prob[illegible] tionem, & qualiter probetur p[illegible] teſtes ſingulares?nu.7.p. [illegible]

Quæ & qualia indicia debeant [illegible] ſe illa, quæ præbent fundame[illegible] tum in ordine ad inquiſitioner[illegible] ſpecialem,num.8.& 9.pag.

Conciliantur Authores, qui circ[illegible] hoc diuerſimodè ſentiunt.ibid.

Vnum indicium violentum, in q[illegible] fundatur infamia, ſufficit ad [illegible] quirendum,torquendum, & co[illegible] demnandum ad pęnam arbit[illegible] riam,ſi bene probatum ſit, nu. pag.106.& num.19.p. [illegible]

Quod indicium generent teſtes auditu de viſu alieno, quando i[illegible] qui viderunt, teſtari non poſſi[illegible] num.28.& 29.pag. [illegible]

De infamià, quæ fundatur indi[illegible] leuibus & grauibus.

Videatur *Infamia non tantum d[illegible] mitur,&c.*

Infamatus.

De vno delicto,non eſt infamatu[illegible] alio,etiã ſi eiuſdem ſpeciei ſint[illegible] ſi delinquens eſſet famoſus. n[illegible] pag.

Infamia.

Quot illius ſint ſpecies,quid ſit?[illegible] pag.

Vnde deriuetur,& in quo differ[illegible] opinione,ibid.

Pr

Præbet fundamentum ad procedendum contra infamatum, ſi vagetur per multos & nata ſit à gente virtuosà.n.2.& 3.pag. 15
Illa quæ naſcitur inter homines mediocres, generat aliquam ſuſpitionem,num.3.p. 15
In delictis turpibus deſumitur ab illis,qui ſimilia frequentant.ibid.
Quando dubitatur de fundamento infamiæ, non poteſt Iudex procedere ad Inquiſitionem, ibid. intra quem numerum perſonarum debeat currere rumor delicti,ad hoc vt dici poſſit,de eo eſſe infamiam, num.4.pag. 16
Non ſufficit, eum currere inter multos,ſi non cõſtituant corpus communitatis, quæ in ordine ad hunc effectum non conſtituitur niſi per numerum decem perſonarum ad minus.n.5.pag. 17.& cu&num.7. pag. 19
Ad comprobandam infamiam ſufficiunt duo vel tres teſtes. num.8. pag. 19
Et qualiter debeant deponere, ad hoc vt probent.ibid.n.9.p. 20
In quo differat à clamorosà inſinuatione,n.11.pag. 21
De rumore,n.12.pag. 22
De publico, manifeſto & notorio. n. 13.& 14.pag. 23
Maior infamia requiritur ad procedendum contra aliquam perſonã grauem, & multò magis, ſi ſit Prælatus, quàm contra aliquam ordinariam.n.15.pag. 24
Non tantum ſumitur ex numero perſonarum, quantum ex fundamentis,ex quibus naſcitur.num.6. pag. 104
Et in ordine ad hoc intelligun tur duo modi dicend. doctorum.ibid.
Illa, quæ fundatur in vno teſte oculari fide digno, præbet Iudici fundamentum ad inquirendum,nu. 7.pag. 105
Etiamſi delictum eſſet occultum, & & ille, qui vidit illud iniuſtè publicàſſet,ibid.
Si fundetur in indicijs leuibus, vnus ſolus non ſufficit,n.8.ibid.
De grauibus ſecundum eorum qualitatem iudicandum eſt, num. 9. pag. 106
Ex grauiſſimis ſufficit vnum ſolum probatum,n.10.ibid.
In quo caſu procedi poſſit ad inquiſitionem ſpecialem, abſque eo, quod præcedat infamia.
Videatur, *impedimenta, Reſidentia, Inquiſitio generalis*.
Antequam procedatur ad Inquiſitionem,probari debet, & illius probatio inſeri debet proceſſui, & ſtylus huius.n.12.13.14.p.107.& num.19.pag.327.num.23.p. 328. & num.27.pag.329.& num.38.& & 39.pag. 330
Referuntur varij modi dicendi Doctorum.nu.11.ibid.
Probatur per teſtes ex auditu,etiamſi ſint de auditu alieno, ſi adſint alia fundamenta,n.27.pag. 132
Quãdo Iudex ſolùm tractat de probandà infamià,tenetur teſtis dicere veritatem, etiamſi dubitet, vel non conſtet ipſi de iure,quo ab ipſo interrogatur.num.10.& 11.in principio.pag. 140
In ordine ad illius probationem fidẽ facit teſtis, etiamſi depoſitio fiat in abſentià vel per ſcriptum, num. 3.p.

3.pag. 145
Sola infamia *Iuris*,& multò magis,ſi cauſata fuerit iniuſtè, non præbet ius ad inquirendum contra determinatam perſonam,num. 20. 21. pag. 100
Niſi in caſu, quo naſceretur ex ipſo indicio,& cui?nu.15.p. 108

Informatio.

Videatur,*plenaria*,*ſummaria*.

Inimicitia.

Diuiditur in grauem leuem & leuiſſimam.
Prima ſufficit ad recuſandum Iudicem,& taxandum teſtem.
Secunda debilitat dictum teſtis.
Tertia nullius momenti reputatur. n.24.pag. 155
Quid ſit inimicitia grauis, num. 25. pag. 195
Præſumitur ex minis etiam factis ab eo qui illas exequi aliàs non ſolet, num.26.pag. 196
Præſumitur inter conſanguineos iniuriati intra quartum gradum, etiamſi ſit per affinitatem,num. 27.ibid.
Quid dicendum ſit inter Religioſos, num.29.in fine. pag. 197
Inter amicos commenſales,& viuentes in eàdem ſocietate, num. 28. pag. 196
Hoc tamen locum non habet inter Religioſos.ibid.
Nec eſſe ex tali partialitate,terrà,vel factione,& cur?n. 29.p. 197
Spoliatus vel priuatus aliqua dignitate vel officio præſumitur inimicus illius, qui fuit cauſa, num. 30.pag. 197
Accuſatus de aliquo crimine graui etiam ſeruatà iuſtitià præſumitur inimicus Accuſatoris vel teſtis, aut Iudicis, qui tulit ſententiam, vel incarcerauit,cum infamià, & miniſtrorum,n.31.pag. 197
Licet inter hos, quando ſecundum iuſtitiam proceſſerunt, non detur talis præſumptio.ibid.
Ille, qui dixit, ſe eſſe alterius inimicum, vel ſe illi damnum aliquod graue illaturum,& animum ſuum per aliquam actionem manifeſtauerit,reputatur inimicus,num.32 pag. 19
Denegare colloquium, vel ſolitam reuerentiam, quando arguat inimicitiam grauem, & quando no & inter quas perſonas? num. 3 pag. 19
Qualem arguat inimicitiam grau inobedientia erga Prælatum, n 34.pag. 19
Ad recuſandum Iudicem vel taxandum teſtem nihil refert, quò Reus dederit inimicitiæ occaſionem, niſi fortè dediſſet malitios nu.36.p. 1
Neque quòd cauſæ,ex quibus reſ tauit,fuerint leues, dummodò i ſa ſit grauis, & è contra,num. 3 ibid.
Quando Iudici conſtat de inimicit non eſt opus, quòd Reus illa opponat.num.38.p. 2
Et multò magis inter Religioſos, Reus ſciens in id conſentiat, ib
Quomodo inimicitia probanda num.39.pag. 2
In dubio non præſumitur, & qua ibid.
Non officit inimicitia præterita in-

interceſſerit conciliatio, dummodò non ſit recens, quando autem talis dicenda ſit, manet penes arbitrium Iudicis.n.40.p. 201

Iniuria.

Quæ infertur iudicibus & Prælatis, eſt contra bonum commune, nu. 23.pag. 111

Quæ infertur Definitoribus, Vicarijs, vel Superioribus, cuius conditionis ſit, remiſſiuè, n.24.p. 112

Inquiſitio.

Aut eſt generalis, aut mixta, & quid vtraque ſit.n.1.pag. 86

Generalis fit nullà præcedente infamià delicti, nec perſonæ, nec in illà exigitur iuramentum, licet poſſet exigi, ſi eſſet conſuetudo, vel Prælatus vellet, n.2.p. 86

Eſt præparatoria ad ſpecialem. ibid.

In ordine ad illam admittuntur illi, qui cæteroquin eſſent inhabiles ad accuſandum, vel denunciandum, & quare. ibid.

Non intercedit Secretarius. ibid.

Si ex illà reſultarent, quòd procedendum eſſet contra aliquem in ſpeciali, proceſſus debet inchoari ab examine teſtium ſub iuramento &c. ibid.

Non fit interrogatio de delinquentibus particularibus, & cur. ibid.

Non poſſunt aliæ culpæ in illà manifeſtari, quàm illæ, quæ contra illam poſſunt: ſolùm tunc differri non poſſunt, num.3.pag. 88

Niſi in aliquibus caſibus, & quales ſint. ibid.pag. 88

Non poſſunt in illà reuelari peccata, de quibus nulla præcedit infamia, etiamſi ſint probabilia, ſi perſonalia ſint, nec illa, quæ ſunt contra bonum commune vel alicuius tertij, ſi affulgeat ſpes emendationis per correctionem. num. 4. pag. 89

Nec obligant præcepta & cenſuræ & ad iuramentum reſponderi poteſt cum æquiuocatione. ibid.

De his, quæ in his viſitationibus reuelari non poſſunt, n.10.p. 91

In ipſis Prælatus recuſari non poteſt. num.8.pag. 190

Videatur, *Viſitationes*, *Prelati*, verſù. *quando inquirunt*.

Mixta quid ſit. num.1.pag. 86

Quando habeat locum, n.12.p. 326

Illius forma ad inchoandum proceſſum. nu.13. ibid.

Quid ſit agendum Iudici cum vulnerato vel aggrauato in delicto, de quo inquiritur, n.14. ibid.

Qualiter ab ipſo ſit ſumenda confeſſio, nu.15.16.& 17.

Forma clauſulæ eiuſdem. num. 18. pag. 327

Quid poſſit agere Iudex ad probandum per inquiſitionem ſpecialem, n.19. ibid.

Quid agere debeat, quando habet notitiam extraiudicialem, quòd in aliquo conuentu viuant aliqui relaxatè, n.20. ibid.

Videatur *peccata* verſ. *an ſolùm delicta*.

Particularis quid ſit. n.1.p. 102

Non eſt ad illam procedendum, niſi prius conſtet Iudici de corpore delicti, ibid.

Et qualis notitia ſufficiat. ibid. & nu. 21.pag. 327

Minus requiritur ad iſtam Inquiſitionem, quàm ad torquendum, incarcerandum &c. Et ſufficit

aliquid minus quàm ſemiplena probatio,n.2.p.103.in fine.

Quid ſit agendum iudici, quando in ordine ad aliquod delictum graue procedit ex officio, n. 22. pag. 327.in fine.

Ponitur forma initij proceſſus, num. 23.ibid.

Forma procedendi ex commiſſione, num.41.pag. 331

Cuinam debeat dari commiſſio, quando prior vel præſidens neceſſariò teſtari debent,n.40. ibid.

Aduertendum eſt, ad quid ſe extendat tenor commiſſionis, num. 42. pag. 328

Forma acceptandi commiſſionem, num.43.pag. 328

Videatur *Commiſſio*,

Nullà præcedente infamià Inquiſitio ſpecialis locum non habet, & cur,nu.12.p. 55

Videatur *Teſtes* verſu *tenentur dicere veritatem*.

Illa,quæ præbent ius ad inquirendū.

Videatur *Notorietas,notitia,Suſpicio,Accuſatio,Denuntiatio, Infamia, delicta, ſcriptura, dictum vulnerati, fuga, Complex, minæ Inimicitia,Res furata*.

Confeſſio extraiudicialis non dat ius ad inquirendum ſpecialiter, niſi coram tot fieret, qui ſufficerent ad cauſandam infamiam,num.16. pag. 108

Contra aliquos.ibid.

Quam obligationem habeat teſtis ad reſpondendum in hàc inquiſitione.

Videatur *ſubditus,damnum, Teſtes*.

Interpres.

Iudex poteſt uti Interprete, quando teſtis ignorat linguam. num.5. pag. 122

Interrogatorium.

Ex quibus rebus formandum ſit, & formari poſſit,n.24. p. 328

Forma illius, num. 25. vſque ad 39. pag. 330

Iudices.

Aliqui procurant famam crudelium Quæſtorum,num.5.p.41. in fine & n.9.p.165.in fine.

Et non attendunt ad illa, quæ ordinata ſunt per Canones in ordine ad charitatem & fraternam correctionem,num.12.pag. 64

Excuſatur hæc praxis in Iudicibus ſæcularibus,ibid.

Iudex, qui extraiudicialiter audiui delinquentem confitentem deli ctum,vel nouit in aliquà ſcripturà inuentà,vel alio medio ſecreto,nō poteſt inquirere in ſpeciali,nu.20 pag. 71

Id ipſum eſt in omnium ſententià quando quàdam aſtutià extorſi veritatem à Reo vel Teſtes, qu aliàs non tenebatur illam dicere num.6.pag. 9

Et quam debeat habere certitud nem de delicto ad inquirendum de illo,n.1.p. 10

Quando procedit in virtute infamia debet exprimere in proceſſu,n.1 & 12.pag. 10

Hoc qualiter faciendum ſit, nu.1 13. & 14.pag. 10

Aliàs non eſt danda fides,ibid.

Delictum, quod committitur cora Iudice, vel aliis duobus aut tribi ſi ſit de numero eorum, quæ r quirunt infamiam, non poteſt i lud ex hoc præcisè punire, nu.2 pag.

pag. 111
Si eſſet contra ſuam propriam perſonam, poterit procedere & punire illud.n.23.ibid.
Et quid ſi haberet vnum teſtem tantùm vel aliquam ſcripturam, ibid.
An id per ſe ipſum præſtare poſſit, vel teneatur remittere ſuperiori, num.24.ibid.
Qualiter ſe gerere debeat Iudex in taxis à Reo poſitis,n.2.p. 120
Debet concedere tempus ad probandas illas.ibid.
Videatur, *articuli*.
Si teſtis dubitet de illius iure, debet illi monſtrare fundamentum, quo ducitur,n.16.pag. 142
Priuſquam Secretarius ſcribat,Iudex debet eſſe informatus de eo, quod teſtis nouit,& cur.n.7.p. 147
Quando ad ipſum non ſpectat ferre ſententiam in cauſà, debet admonere Superiorem,qui ſententiare debet,de conceptu, quem formauit de vnoquoque teſti. num. 19. pag. 125
Non poteſt interrogare niſi ſolùm dè delicto, de quo habetur ſufficiens infamia, & quid quando procedit per viam accuſationis, n. 11.pag. 166
Contra alios oppoſitū tenentes.ibid.
Reprobatur ratio oppoſiti,n.12.ibid.
Niſi delictum habeat connexionem cum alio,de quo habetur infamia. nu. 13. idid. vel cum aliquibus illius circumſtantijs.n.14.p. 167
Declaratur cum exemplis.ibid.
Peccabit grauiter faciendo oppoſitum.ibid.
Qualiter ſe gerere debeat Iudex, quando interrogat de complicibus delicti,de quo conſtat, ſine illis committi non potuiſſe, nu. 15. pag. 168
Et quid?quando non conſtat? nu.17. pag. 169
Quid agendum Iudici,quando Reus negat id, de quo iuridicè interrogatur,n.21.p. 171
Non poteſt vti aſtutià & fraude ad extorquendam cōfeſſionem. ibid.
Non poteſt Reo denegare tempus ad reſpondendum articulis; ab illius arbitrio pendet taxare tempus.nu.4.p.188.& n.1.p. 216
Quid agendum Iudici, quando delictum plenè probauit, & Reus coarctatam.num.47.p. 203
Et quid, quando Reus probauit ſolùm ſemiplenè coarctatam,ibid.
Regulariter debet applicare pœnam à lege ſtatutam,n.73.p. 215
Debet reflectere bene ad perſonam delinquentem,ad locum, tempus & occaſionem,n.74.p. 215
Si habeat cauſam, poteſt illam mitigare.n.73.p.245.& n.3.p. 233
In quo caſu non poſſit.ibid.
Sufficit ad ſummum, quòd exprimat cauſas mitigationis.n.8.p. 234
Procuret eruere & liquidare cauſam ex ſtatu dubioſo.n.5.p. 234
Aliter non poterit certam ferre ſententiam,ibid.
Debet ſententiare ſecundum allegata & probata tàm in cauſis ciuilibus quàm criminalibus,etiamſi in particulari cōſtet ipſi contrarium, n.13.& 14.p. 326
Vtendo tamen prius omnibus medijs poſſibilibus ad liberandum innocentem,& qualia ſint. nu. 11 pag. 325.

Con-

Contra aliquos, qui abſolutè ſentiunt oppoſitum, & alios ſolùm in cauſis criminalibus.n.12.p. 236.
Videatur *Reus* verſ. *debet abſolui*.
Peccat mortaliter non admittendo appellationem à ſententià, cuius iniuſtitia clara eſt.n.9.p. 246
Videatur *Prelati*.

Iudicium.

Ad illud requiruntur quatuor genera perſonarum, & qualia ſint, n. 5. pag. 5
Et quomodo cum paucioribus peragi poſſit, ibid.
In illo quædam ſunt de ſubſtantià, quædam accidentalia ſpectantia ad apices iuris.n.6.pag. 55
Debet reddi ratio eorum, quæ in illo ſub iuramento fiunt, & non ſufficit, illa fuiſſe audita ab aliquo fide digno ad iurandum pro certo. nu. 6.pag. 137
De delicto, quod committitur in ipſo iudicio præiudicando, videatur, *delicta*.
Sæculare) in ipſo obſeruantur ſubſtantialia & accidentalia, niſi conſuetudo excuſet, n.6.p. 6
In cauſis leuibus iuridicè non proceditur.n.9.p.8.in fine.
In iſtis Iudicijs teſtes ratificant & reproducunt ea, quæ dixerint in ſummarià, etiam in plenarià.n.3.4. & 5.p. 156
Videatur *Iudices*.
Regulare) In hoc Iudicio ſolùm obſeruantur ſubſtantialia, & cur? n. 6.pag.5.in fine.
Et ſolùm cauſæ graues ſunt illius materia, n.7.p. 7
Non verò leues, & qualiter dignoſcendæ ſint, n.9.p. 8
In quibus cauſis debeat adeſſe Secretarius. Videatur *Secretarius*.
Semper probandæ ſunt per Religioſos eiuſdem ordinis, n.2.p. 12
Et omnes ſunt habiles, dummoc non habeant inhabilitatem Iu naturalis, & iſta quæ ſit. ibid.
In quo caſu poſſint admitti ſæcul res, n.2.p. 12
Admittuntur, etiamſi ſint inhabil ex iure poſitiuo, ibid.
Qualiter obligari poſſint ad hoc teſtentur.n.3.ibid.
Quòd ſi noluerint, poterunt ne d ponere coram duobus Religioſi & deinde illis iurent?
Tenetur pars negatiua, & reſpond tur argumentis in contrarium, n 3.4.5.6.& 7.pag. 122. cum ſ quentibus.
Quales perſonæ eſſe debeant, qua do admittuntur ſæculares ad t ſtandum, & an debeant eſſe i maiori numero.n.8.p. 1
In plenarià non reproducuntur t ſtes in ordine ad ea, quæ dixeru in ſummarià.
Videatur *ſummaria ratificatio*.
In hoc iudicio quocunque mo detur ſententia, valida eſt, omiſ apicibus iuris, & iſti quinam ſi n.9.pag. 2
Videatur *Religioſi, Prelati*.

Iuramentum.

Non eſt neceſſarium in Inquiſitio generali.n.2.p.
Eſt genus torturæ.n.2.p. 1
An debeat exigi iuramentum à S cretario.
Videatur *Secretarius*.

Exi-

Exigere iuramentum & recipere à teſtibus eſt de ſubſtantiâ Iudicij. num.5.pag. 123
Et quo iure,ibid.
Contra aliquos,qui exiſtimant pertinere ad apices,n.4.p. 122
Nec ſufficit iurare extraiudicialiter, ſed intra Iudicium,n.3.p. 145
Nec ſufficit oretenus, ſed requiritur contactus alicuius rei ſacræ, & quis ſtylus circa hoc hodie obſeruetur,ibid.
Debet ſumi iuramentum de dicendâ veritate & ſeruando ſecreto dictorum vſque ad publicationẽ cauſæ. num.6.p. 147
Si teſtis reuelaret,poteſt puniri ad arbitrium Iudicis,ibid.
Et quid circa hoc cum Religioſis practicandum ſit,ibid.
Iuramentum maioris roboris eſt, quàm præceptum,n.7.p. 124

Iuſtitia.

Illius integritas conſeruat Rempublicam & Communitatem bene ordinatam.in Prologo,p. 1

L

Lex Regni.

ORdinans ne in Iudicio tractetur cauſa adulterij ſine accuſatione mariti,non obligat Religioſos. nu.32.pag.116.in fine.

S.Ludouicus Rex Galliæ.

Statuit, quòd in ſuis Regnis nullus bonis & honeſtis moribus præditus poſſit torturæ ſubijci ob depoſitionem vnius ſolùm teſtis. num. 6.pag. 227

M

Maior.

PArs populi vel Viciniæ qualiter numeretur in ordine ad effectũ infamiæ.n.4.p. 16
Religioſus pro maiori reputatur ratione ſtatus.n.6.p. 185

Mandatum.

Superioris quando excuſet à tranſgreſſione legis.n.64.p. 211

Manifeſtum.

Quid ſit, & in quo differat à notorio & publico.n.5.pag. 11. & nu. 13. & 14.pag. 23
Cum quibus teſtibus probetur, n.6. pag.13.in fine.
Qualiter intelligendum ſit, quando in aliquà lege huius termini ſit mentio,n.15.pag. 24
Præbet iuſ ad inquirendum. num.3. pag. 103

Materia.

Illius grauitas vel leuitas vnde deſumatur in ſubdito in ordine ad obligationem reſpondendi Prælato interroganti,n.12.p. 94

Medium.

Inutile ad finem non eſt aſſumendum,

dum,etiamſi aliàs bonum ſit.nu.1. pag.48.& n.7.p. 52.

Menochius.

Quænam illius ſententia ſit circa hoc, quòd Reo publicanda ſint nomina teſtium.n.5.p. 175.

Metus.

Excuſat à pænâ totaliter vel ex parte ſecundum qualitatem ſuam,n.64. in fine.p. 211.

Minæ.

Antecedentes delictum præbent ius ad inquirendum & torquendum, ſi ſint à perſonâ malæ famæ,num. 28.pag. 114.

Sufficiunt ad taxandum teſtem.

Videatur *Inimicitia*.

Illæ quas infert Reo Iudex de danda torturâ ad eruendam veritatem an faciant confeſſionem ſpõtaneam vel violentam.

Referuntur duæ ſententiæ contrariæ & conciliantur, remittendo ad arbitrium Iudicis.n.9.p. 229.

Miniſtri Iuſtitiæ.

Eorum dictum non facit fidem in ordine ad inquirendum de delicto, ſi non recognouerint authoritate Iudicis,n.1.pag. 102

Moniales.

Sunt habiles ad teſtandum in cauſis regularibus, & an illis ſupplicatur defectus muliebris.n.9.p. 1

Mors.

Violenta Domini generat comm nem ſuſpitionem contra man pia,n.4.pag. 1

Et tribuit ius ad inquirendum in ſp cia li.ibid.

Mulier maritata.

Quando inquiritur de illius m conuerſatione cum aliquo Re gioſo,non eſt proprio nomine a pellanda in proceſſu,n.32.p. 1

Quando tamen exigitur confeſſi Reo,vel præſentantur illi articu poterit illam Prælatus verbali nominare.ibid.

Mulieres.

Difficulter ſeruant ſecretum, nu 17.pag.74.in principio.

Per ius poſitiuum in cauſis crimi libus non admittuntur ad teſt candum,n.9.pag. 1

Admittuntur in cauſis Religio rum,num.2.pag. 1

Duæ ex illis non faciunt plena probationem, nec vna ſemi nam, & cuius conditionis eſſe beant,quæ examinantur, num pag. 1

Videatur *Moniales*.

Iudex accedit vel mittit ad illar domum, ad hoc vt recipiat i rum teſtimonium,n.5.p. 1

Et quare? ibidem.

N

Nanis.

Submerſa in mari generat c munem ſuſpicionem, & da

ad inquirendum cõtra naucleros. n.4.pag.103.in fine.

Negatiua.

Difficulter probatur, niſi fortè per coarctatam.
Videatur *coarctata*.
Vel probando delictum non eſſe commiſſum, & qualis debeat eſſe hæc probatio.n.46.pag. 203

Notarius.

Ad quem ſpectet creare illum, & an poſſint illum conſtituere ſuperiores Religionum, ad hoc vt fidem faciat in eorum cauſis in alijs Tribunalibus,n.2.pag. 118
Videatur *Secretarius*.

Notitia.

Delicti, quod minatur damnum bono communi vel tertio, præbet ius Iudici, quocunque modo etiã Secreto illam acquiſiuerit, ad inquirendum in ſpeciali, num. 4. pag. 106

Dummodò damna per correctionem impediri non poſſint.ibidem.

Notorietas.

Præbet ius Iudici ad inquirendum, num.3.pag. 103

Notorium.

Vnde deriuetur.n.2.pag. 9
A multis ignoratur,quid ſit,n.1.ibid.
Tribus modis accipitur.n.3.p. 9
Coram quot perſonis aliquod delictum committendum ſit, ad hoc vt dicatur notorium,n.3 p. 9
Et quot ſufficiant ad conſtituendam communitatem ad hũc effectum. num.4.pag. 11
In quo differat à publico & manifeſto,num.5.pag.11.& n.13.& 14. pag. 25
Qui teſtes ſufficiant ad probandum aliquid eſſe notorium.n.6.pag.13. in fine.
Notorium iuris iniuſtè cauſatum nullà præcedente infamià non præbet ius ad inquirendum.nu. 9. pag. 8
Videatur *Infamia Iuris*.

Nuntius.

Per priuilegia prohibitum eſt Religioſis appellare ad Nuntios.n.23. p.252.& n.35.p. 259
Niſi in caſu,quo haberent ſpecialem commiſſionem illis derogando. ibid.
Et qualiter conſtare debeat remiſſiuè.ibid.

O

Obedientia.

Non obligat cum damno graui alicuius tertij vel proprio ſpirituali,num.14.pag. 141
Et melius eſt in illà deficere, quàm infamare vel condemnare tertium ad pœnam grauem. num. 15. pag. 142

Occultare.

Peccatum proximi reprehenſibile eſt,num.2.pag. 39

Et eſt veluti adiuuare illum, qui ſibi cupit inferre mortem.ibid.in fin.

Officiales publici.

Non poſſunt denuntiare peccata occulta perſonalia nullà præcedente infamià,etiamſi probabilia ſint. n. 13.pag. 69

Nec Iudex admittere talem denuntiationem.n.10.p. 75

Opinio.

In quo caſu præualeat contra opinionem probabilem ſolus timor Partis contrariæ,n.15.pag. 142

Ille qui operatur cum opinione probabili, non meretur pænam, nec legem tranſgreditur.n.65.p. 211

Quomodo ſe debeat gerere Iudex vel Prælatus,quando eſt diuerſitas opinionum circa ius inquirendi, n.21.in fine capitis.p. 100

P.

Peccata.

Reducuntur ad tres claſſes, & quænam ſint,nu.1.p. 30

Quodlibet ex illis poteſt dici, quòd ſit contra bonum commune reductiuè,ibid.

De his,quæ ſunt contra tertium, nu. 2.ibidem.

De illis, quæ directè ſunt contra bonum commune,num.3 p. 31

De perſonalibus,& quæ ſint,num.4. ibid.

Ad quam claſſem reducatur peccatum contra caſtitatem inter Religioſos,ibid.

Quæ differentia ſit inter peccata cõtra bonum commune & tert quantum ad obligationem denuntiandi vel teſtandi, quando delinquentes & delicta ſunt occulta probabilia tamen.n.5.p. 3

Quid ſit dicendum de committen dis,n.6.p. 3

Commiſſa contra bonũ cõmune, quę poſt ſe relinquũt damnum reparabile, debent denuntiari ſi non ſit aliud remedium,n.8.p.

Et id ipſum eſt ſi ſunt cõtra tertium n.9.p.

Licet in his quis non teneatur cum proprio graui damno,ibid.in fi

Imò aliquando quis excuſatur ex leuioribus cauſis.n.10.ibid.

Si damnum ſit irreparabile,non poſſunt denuntiari nullà præcedente infamià,n.11.p.

Niſi delinquentes eſſent homines perditi, quorum vita nocet R publicę.n.12.p.

Peccata ſecreta, à quibus non p det damnum in futurum,non p ſunt denuntiari ob ſolum ctum,qui ſequitur ex punition 14.p.37.

Refertur ſententia contraria, nu. pag.

Maius eſt damnum, quod ſequ ex eorum punitione,n.12.pag & num.13.pag.69.& num. 1 64.n.5.pag.

Peccata proximi non ſunt occu da,quando eſt obligatio illa nifeſtandi per denuntiationem 2.pag.

Nec manifeſtanda ſunt, quando opportet.n.3.pag.

Mi

Multa remittenda ſunt Iudicio diuino.n.5.pag. 41
Secreta corrigenda ſunt mediante denuntiatione Euangelica, & cum quibus circumſtantijs. num. 1.pag. 43
Sunt exempta ab omni humanâ Inquiſitione, quando ſolùm ſunt in damnum committentis, num. 12. pag. 55
Celanda ſunt, & remittenda Domino Deo, etiamſi probabilia ſint, n. 16.pag. 73
Niſi proximè manifeſtanda eſſent.n. 17.pag. 74
Probatur cum exemplis Sacrarum litterarum.ibid.
Quando ſunt contra bonum commune vel tertij, denuntianda ſunt Prælato nullâ etiam præcedente infamiâ & correctione fraternâ. nu.4.pag. 60
Niſi firmiter crederetur, quòd per correctionem emendanda forent & ſtatim omnia damna reparanda,ibid.
Et ad hoc non ſufficit probabilitas. num.6.pag. 61
In perſonalibus ſufficit probabilitas, imò etiam ſolùm dubium.ibid.
Licet atrociſſima ſint, caſtiganda tamen ſunt cum minori dedecore delinquentis, quo fuerit poſſibile. nu.4.& 5.pag. 59
Si delinquentes & peccata ſint publica, iudicialiter denuntianda ſunt, etiamſi fuerint emendata, & nullum mineatur damnum, nu.7. pag. 61
Niſi fortè iam obliuione oblitterata ſint.ibid.
Si delicta ſint publica & delinquentes occulti, poteſt Iudex inquirere in communi non nominando perſonam in particulari,n.18.p. 98
Illi tamen, qui ſciunt delinquentem, non poſſunt illum manifeſtare. ibid.
Contra nonnullos, qui probabiliter & charitati conformius aſſerunt, eum nec in ſpeciali nec in generali inquirere poſſe.n.15.&.16.p. 96
Et contra alios aſſerentes, eum dumtaxat in communi debere inquirere, illos tamen paucos, qui ſciunt delinquentem, poſſe, & debere illum manifeſtare.n.17.p. 97
Et ipſum Reum, ſi fuerit interrogatus.ibid.

Pæna.

Arbitraria debetur illi, qui defendendo ſe vel caſtigando filium, ſeruum, vel diſcipulum exceſſit in modo, vnde ſecuta eſt mors &c. nu.51.pag. 206
Et illi, qui deliquit ex calore iracundiæ.n.52.pag. 206
Vel fuit primò prouocatus.num. 53. pag. 207
Excuſatur à pænâ impoſitâ pro aliquâ actione prohibitâ, qui probat, ſe illam ob aliquam cauſam licitè facere potuiſſe, & an ſufficiat pro probatione Iuramentum, nu. 51. pag. 206
Regulariter imponi debet illa, quæ à lege taxata eſt,nu.73.p. 215
Niſi adſint cauſæ diminuentes, vel aggrauãtes, ratione quarum minui vel augeri poſſit.ibid.
Videatur *Ignorantia*, *Prouocatus*, *Mandatum*, *Metus*, *Conſilium*,

Effe-

Effectus, *AEtas*.
Pœnam talionis quis introduxerit. nu.3.pag. 78
Hodie parum in vſu eſt.ibid.
Qualis ſit illa, quæ inter Religioſos correſpondet capitali num. 22. pag. 171
Impoſitæ à Iudicibus executioni mãdandæ ſunt, & quam obligationem habeant immediati Executores,num.16.p. 237
Damna quæ ſequantur ex oppoſito.

Perſonæ.

Graues licet numero pauciores ſufficiunt ad generandam bonam vel malam famam,n.4.pag.16. & nu. 9.pag. 80
Videatur *fama*, videatur *gens ordinaria*.

Plenaria.

Quando fiat,n.3.pag. 156
Vnde incipiat,n.1.pag. 334
De ratificatione vel reproductione teſtium,quæ fit in illà.
Videatur *Summaria Ratificatio*.

Pontifex.

Non poteſt recuſari.n.9.p. 190

Præceptum.

Minoris roboris eſt, quàm iuramentum,& an loco illius vſurpari poſſit,num.7.p. 124
Debet Prælatus regularis illud imponere teſtibus, vt ſeruent ſecretum,& quouſque,n.6.p. 147
Semper obligat in illis rebus, qu ſubditus licitè facere poteſt.nu. pag.51.&n.7.p. 1
Et quid ſi eſſent ſententiæ probal les pro vtraque parte, remiſſiu ibid.in fin.
Præceptum de non intrando tale domum v.g.quam intrare ſolitu erat,cum quibus circumſtãtijs ir ponendum ſit.n.11.p. 8
De præcepto, quod imponitur R in ordine ad ſumendam ab ip confeſſionem.n.5.p. 3
De illo, quod imponitur ad hoc reſpondeat articulis.
Videatur *Articuli*.

Prelati.

Illius integritas conſeruat comm nitatem bene ordinatam, prolo pag.
Tenetur punire exceſſus ſuorum ſubditorum.n.1.p.
Ponderatur iſta obligatio.n.2.ibid.
Debent viſitare per ſe ipſos vel p alios,ſi impediti ſint,n.3.p.
Quilibet etiamſi localis ſit, pote dare cõmiſſionem ad viſitandum vel recognoſcendum cauſas ſu rum ſubditorum,n.4.p.
Licet regulariter hoc prioribus loc libus limitatum ſit, quemadm dum in noſtra Religione qua tum ad Viſitationes & cauſaru iudicium,ibid.
Non obſtante quòd habeant iuriſ ctionem ordinariam.ibid.
Procedunt iuridicè in cauſis gra bus,nu.7.pag.
Et quale ius obſeruent. ibid. num. pag.

In

In leuibus autem non.n.9.ibid.
Non debent audire libenter malum de ſuis ſub ditis, nec eſſe apprehenſiui in his, quæ de illis dicuntur,n.3.p. 39
Et his,qui talis conditionis ſunt,pauca referenda & confidenda ſunt, ibid.
Negligentes in inquirendo ſunt reprehenſibiles,ſicut & illi, qui ſunt ſocordes in liquidandis defectibus.n.4.pag. 41
Et nimis Zeloſi,n.5.ibid.
Faciunt officium Aduocati & Patris in cauſis ſuorum ſubditorum,ſpecialiter Regulares.ibid. & num.2. pag.120.& cur.n.16.p. 150
De obligatione Prælati, quando ipſi denuntiatur aliquod delictum Euangelicè tamquam Patri,& non vidit niſi vnus ſolus. num. 2. & 3. pag. 45
Quid ipſi agendum ſit, quando delictum eſt probabile, & non affulget ſpes emendationis ex modo iudicialiter procedendi, num. 1. pag. 48
Refertur prima ſententia, num. 2. pag. 48
Secunda.nu.3.& nu.4.p. 49
Reprobatur,n.6.& 7.p. 51
Explicantur Authores, qui citantur in illius fauorem.n.3.pag. 50
Refertur tertia ſententia, nu.8. & 9. pag. 52
Et reputatur probabilis.ibid.
Quarta ſententia eſt magis conformis legibus charitatis.n.10.& 11. pag. 53
Et probatur per omnes numeros ſequentes.
Prælatus ſubrogatur in locum denuntiantis Euangelici cum iiſdem obligationibus.n.11.p. 54
Prælati Regulares poſſunt amoueri à ſuis Officijs cum maiori facilitate,quàm ſæculares,& ſine culpà ſuà,licet non ſine causà. num. 12. pag. 64
Debent eſſe cauti in inquirendo. nu. 15.pag.72.in fine.
Illorum fama magis curanda eſt, quàm aliorum, num. 15. in fine. pag. 72
Non ſine accurato examine debent admittere Accuſatores palliatos, n.9.pag. 80
Quomodo eos poſſint dignoſcere, nu.8.pag.80.& n.11.p. 82
Quid agendum ſit, quando inſtant ad hoc,vt admittantur.n.9.p. 80
Qualiter debeant audire & examinare delatores.n.10.p. 82
Quam fidem debeant adhibere litteris ad ſe ſcriptis.n.13.p. 84
Ponderatur periculum eorum, qui præbent aures bibulas & credulas iis, qui loquuntur & ſcribunt contra tertium,ibid.
Quid agendum ſit Prælato, quando ſcit aliquod delictum,de quo nulla præcedit infamia,vt tamen probabile,& illi,qui nouerunt,abſentes ſunt.n.2.p. 86
Quando inquirunt generaliter, tenetur admonere de eo, quod illis manifeſtari poteſt,ſi ſint ignorantes, & illos obligent ad manifeſtandam ſubito & de repente,n.5.p. 89
Et de illis, quæ tunc illicitè ipſis reuelata fuerint,non poſſunt publicè inquirere,n.7.p. 90
Nec illi, qui ſciunt tenentur dicere veritatem.ibid.

Contra alios, qui probabiliter ſentiunt oppoſitum, n.6.p. 90
Id ipſum dicendum eſt in inquiſitione mixtà, n.19.20.21.p. 99
Licet oppoſitum in iſtà maiorem habeat probabilitatem, quàm in generali.n.19.ibid.
Quando Prælatus non habet niſi ſolùm fundamentũ dubitãdi, qualiter ſe gerere debeat cum Religioſo, de quo ita dubitat, n.11.p. 95
Et quid dicendum ſit, quando non dubitat de facto, ſed de iure ad procedendum contra delinquentem.n.12.p. 94
Quando ſunt diuerſæ opiniones, ſemper debet attendere ad leges charitatis conſiderando, quomodo hactenus vixerit ille, qui dicitur deliquiſſe. nu.21.pag.100.in fine cap. poſſunt decipi. num. 11. pag. 140
Quid agere debeant, quando Reus in ſuà confeſſione ex ignorantià reuelat aliquod aliud delictum, de quo infamatus non erat, num.18. pag. 109
Qui teſtes ſufficiant contra illos. nu. 11.pag. 126
De iniurià illis illatà. Videatur *Iniurià.*
Tenentur ſub obligatione graui concedere Reo Religioſum aliquem doctum, quem poſſit conſulere. n.7.pag. 185
Et in quibus caſibus, ibid.
Quando illius mandatum excuſet ſubditum à tranſgreſſione legis.n. 64.pag. 211
Quando incarcerant vnum Religioſum ſine cauſà, grauiter peccant, n.4.pag. 220
Incurrunt Excommunicationem Canonis, & ſi ex eo cauſetur mors ſunt irregulares.ibid.
Id ipſum eſt, quando excedunt in torturà.n.2.p. 22[illegible]
Debent ſententiare ſecundum ſua ſtatuta particularia, in illis autem in quibus hæc deficiunt, ſecundum Ius Canonicum, n.2.p. 23
Et quomodo ibid.
Semper debent formare proceſſum in ordine ad condemnandum etiamſi delictum ſit notorium. nu.4.pag. 23
Quod attinet ad modum ſententiandi, quocunque modo ferant ſententiam, ſemper eſt valida.num.[illegible] pag. 23
Quando aliquis Prælatus ſuperior mandat alteri inferiori, vt incarceret aliquem Religioſum, quam formam debeat obſeruare, nu.2[illegible] pag. 35

Præſentia teſtis.

Conducit multum ad liquidandam veritatem illorum, quæ deponi[illegible] n.2.p.145.& n.4.p. 14[illegible]

Præſumptio.

Quid ſit, & in quo differat à ſuſpicione.n.2.p. [illegible]
Naſcitur ex indicio, ibid.
Et à quo indicio ſumi ſoleat. nu.4.[illegible] pag. [illegible]
Quid ſit *præſumptio iuris & à Iur[illegible]* nu.5.pag. [illegible]
De malo ſemper præſumitur m[illegible] lum.ibid.& n.19.pag. 17[illegible]

Pri-

Priuilegia.

Conceſſa Religionibus per diuerſos ſummos Pontifices,iu quibus Religioſis prohibetur appellatio, referuntur & explicantur.n.16. vſq; ad 25.p. 148

Quid requiritur ad hoc, vt priuilegium ceſſet per non vſum vel vſum contrarium.n.22.p. 251

De tempore ad hoc requiſito.ibid.

Non introducitur conſuetudo contra illa per actus contrarios particularium, etiamſi ſint Prælati ſuperiores, niſi ſolùm per actus Capituli generalis. ibid.

Aliquando priuilegium non concedit aliquid particulare, ſed ſolùm exprimit ius commune, num. 28. pag. 255

Quando conſtet illa eſſe reuocata, vel non remiſſiuè.num. 35. in fine pag. 359

Proceſſus.

Vnde incipiendus ſit.n. 2.p. 155

Semper formandus eſt in ſententijs Religioſorum,n.4.p. 233 quando ſine eo inter Sæculares ſententiari poſſit.ibid.

Procurator.

Videatur *Aduocatus.*

Probationes.

Duæ ſemiplenæ iunctæ cum aliquo indicio quando probent, & an tunc poſſit applicari pœna legis.n. 19.p. 129

Videatur *ſemiplena,teſtes.*

Prouocatus.

Ab alio non punitur pœnà ordinariâ, n.53.pag. 207

Quando non conſtat de prouocante, ille præſumitur eſſe, qui inuenitur magis armatus.n.54.ibid.

Et ex quibus alijs conijci poſſit. ibidem.

Publicatio teſtium.

Cótinet manifeſtationem nominum & eorum,quæ teſtata ſunt.num.1. pag. 174

In cauſis ciuilibus non eſt neceſſaria. nu.4.pag. 174

In cauſis criminalibus Regularium nunquam publicantur nomina teſtium,n.8.& 9.p. 177

Niſi in caſu rariſſimo, & quiſnam iſte ſit.ibid.

Non eſt dè ſubſtantiâ Iudicij, nu.10. pag. 177

Contra aliquos contrarium tenentes, & quòd illius omiſſio annullet proceſſum,etiamſi non petatur, n. 4.pag. 174

Religiones circa hoc habent priuilegium,n.10.p. 177

Et etiamſi non haberent illud, & ſpectaret ad Ius naturale, adhuc tamen non tenerentur,& cur hoc? n.11.pag. 278

Poteſt dari aliud medium ad defendendum Reum ſine tot inconuenientibus,& quale illud ſit.nu.12. pag. 197

Authores pro hàc ſententiâ.num.13. pag. 179

Debet èxhiberi copia dictorum à teſtibus ſine nominibus & circumſtantijs,ex quibus Reus poſſit venire in notitiam eorum ſub obligatione graui.n.14.ibid.

Si Reus illam petat. ibid. & num. 6. pag. 176

Contra alios dicentes,neque quidem hoc modo eſſe de ſubſtantialibus Iudicij.n.5.ibid.

Ceſſat hæc obligatio præſentandi hanc copiam Reo, quando illam non petit,& talis perſona eſt, de quà ſcitur, quòd ſciat & poſſit il-

lam poſtulare,n.15.p. 180
Si tamen eſſet ignorans, Iudex debet illam offerre etiam non petenti. n. 8.pag. 186
Quid & quando dandum ſit.num.2. pag. 174

Publicum.

Quid ſit, & in quo differat à notorio & manifeſto.n.5.p. 11. & nu. 13. & 14.p. 23

Punitio.

Publica non habet proportionem cũ delicto occulto,n.12.p. 55
Ex naturà ſuà magis obeſt, quàm prodeſt.n.12.p.55.& ſatis diffusè, n.13.p.69.n.15.p. 72
Videatur *peccata ſecreta.*
Vnum delictum bis puniri non poteſt, niſi prior pæna fuerit minor. n.48.pag. 204
Punitio patris,Domini, vel Magiſtri, ex quà ſecuta eſt mors vel damnum notabile,excuſat à pænâ Ordinaria & excommunicatione Canonis, niſi eſſet valde enormis. n.51.pag. 206

Purgatio.

Vulgaris & Canonica,quid ſint. nu. 69.pag. 213
Canonica quomodo facienda ſit. n. 70.ibid.
Non eſt in vſu, niſi in Sacro Tribunali Inquiſitionis,& cur.num. 71. pag. 214
Quid inter Religioſos obſeruandum ſit,ibid. Videatur *Accuſator.*

R

Ratificatio.

Teſtium in plenariâ ſpectat ad apices Iuris.n.8.9.& 10.p.159.
Contra alios ſentientes, ſpectare ad ſubſtantiam Iudicij.n.3.4.p. 156
Eſſeque nullum,quod ſit ſine illâ.nu. 3.ibid.
Quod probabile eſt in tribunalibu quæ tenentur ſe conforma re cu apicibus Iuris.n.5.p. 1
Ratificatio Summariæ quomodo fi inter Regulares,n.11.p. 1

Recuſatio.

Quid ſit,n.5.p. 1
Quo iure conceſſa ſit.n.6.ibid.
Regulariter fit ante conteſtatione ſi tamen ſit aliqua cauſa, etia poſt, dummodò non ſit notifica ſententia,n.10.p. 1
Poteſt fieri ſecundum ius ciuile al que eo,quòd detur cauſa,iuran ſolùm,quòd non fiat ex malo a mo,n.11.ibid.
Niſi recuſentur Auditores Regij Cancellariæ.ibid.
Et quæ pęna,ſi non probetur, vel ueniatur inſufficiens.n.17.p. 1
Secundum ius Canonicum del dari cauſa & poni coram ipſo dice.n.12.p. 1
Et debet probari corã ſuperiore.ib
Quilibet Iudex recuſari poteſt e cepto Pontifice,Concilio gener Cardinalibus.n.9.p. 1
De iudicibus,qui recuſari poſſunt de cauſis recuſationis, remiſſu n.38.ibidem.
Inter Regulares ſecundum aliq nõ fiunt recuſationes.n.6.p. 1
Contrarium eſt magis commune cum quibus circumſtantijs. n pag. 1
Quilibet Prælatus inter illos rec ri poteſt,etiamſi ſit Tribunal. 1 pag. 1
Et quocunque tempore.n.10.ibi
Si cauſæ appareant ſufficientes, terit Iudex,ſi Ordinarius ſit, mittere causã alteri.n.13.p.
Vel aſſumere aliquem ſocium à p

tibùs recognitum.n.15.p. 192
Vel ponere Iudices arbitros, nu. 14. pag. 192
Videatur *Arbitri*.
Si ſolùm ſit delegatus, debet remittere cauſã Superiori.n.16.p. 192
Et hoc eſt, quod inter Religioſos obſeruandum eſt.ibid.
Definitor aliquis vel Præſidens non poteſt recuſari niſi ob cauſas grauiſſimas, & de pęnà ſi non probentur, vel inueniantur inſufficientes.n.17.p. 193
Quæ cauſæ ſint legitimæ ad Recuſationem,n.18.ibid.
Inter Religioſos ſolùm habet locum inimicitia grauis.n.19.p. 193
Vel parentela intra quartum gradum,n.20.ibid.
Formula Recuſationis,n.15.p. 335

Religioſi.

Multum importat bonum nomen & fama,n.12.p.64.& n.15.p. 72
Illà perditâ deterius viuunt,num.22. pag. 171
Inter illos non eſt procedendum per viam accuſationis,n.5.p. 78
Magis neceſſarium eſt contra illos inquirere, quàm contra ſæculares, n.2.pag.103.in fine.
Et magis diffuſè,n.31.p.115.& n.71. pag. 214
Si contra eos non afferatur niſi ſemiplena probatio negando delictum cum iuramento, debet Reus abſolui,n.7.ibid.
Niſi eſſet Religioſus nõ adeò bonę famæ vel opinionis.n.31.p. 115
Videatur *Semiplena*.
Eorum cauſæ non ſunt ventilandę in Tribunalibus ſæcularibus,& cur? n.34.pag. 358
Non poſſunt eſſe Procuratores & Aduocati,num.1.
In eorum cauſis non conceditur ipſis Curator, Procurator, & Aduocatus,& cur? n.4.5.& 6.p. 184
Contra aliquos, qui ſentiunt oppoſitum,n.2.& 3.ibid.
Inter ipſos prohibitæ ſunt conſpirationes,n.42.pag. 201
Non poteſt Religioſus incarcerari, niſi priùs ſummariè conſtet, quòd commiſerit delictum, de quo eſt infamatus,n.9.p. 221
Et quæ probatio requiratur.ibid.
Dantur aliqui caſus, in quibus poteſt.n. 10. ibid. Videatur *Carcer*.
An detur caſus, in quo ſit illi licitum fugere ex carcere. Videatur *Fuga*.
Cauſæ,quæ ſufficiunt ad honeſtãdã fugam in Reo ſæculari, non ſufficiunt in Religioſo,n.17.p. 224
Illius pęnæ ſunt magis medicinales, quã vindicatiuæ,n.8.p.228. in fin.
Melius eſt inter illos dare pęnã arbitrariã,quàm torturã,n.13.p. 230
Videatur *tortura*.
Religſus incorrigibilis.
Videatur *Incorrigibilis*. *Iudicium Regulare*, *Prælati*.

Remiſſio.

De pænitentia facta per Definitorium ſufficit,quòd conſtet per teſtimonium Secretarij,n.15.

Renuntiare.

Qui nequit explicitè, multò minus poteſt tacitè.n.22.p. 250

Res furto ablata.

Inuenta apud perſonam non bonæ opinionis ſufficit ad inquirendum contra illam, & ſubijciendum torturæ.n.29.p. 115
Contrarium eſt,ſi eſſet bonæ opinionis, debebit tamen ſatisfacere ſuſpicioni.ibid.

Reus.

Euangelicè denuntiatus debet ſecretò confiteri Prælato ſuum delictū, etiamſi non ſit niſi vnus teſtis ocularis, n. 2. p. 44

Et multò magis, ſi delictum ſit probabile, n. 1. p. 48

Niſi timeat Prælatum ſuâ confeſſione malè vſurum, ibid.

Et non fiat coram teſtibus. ibid.

Quomodo taxandi ſint teſtes. num. 2. pag. 120

Debet iurare de non calumniando, ſi enim non probet, veluti calumniator puniendus eſt. ibid.

Quis ab eo exigat confeſſionem & quando. n. 1.

In cauſis grauibus exiſtimant aliqui, quòd non teneatur reſpondere cum ſolâ ſemiplenâ probatione, ſi ſperet, ſe abſoluendum, num. 2. pag. 120

Contrarium eſt magis commune. ibid. & n. 10. pag. 165

In re ex naturâ ſuâ graui ſi ex ignorantiâ vel aliâ legitimâ causâ non commiſit culpam grauem, non tenebitur confiteri delictum, & quomodo reſpondere debeat. n. 3. pag. 162

Niſi poſſit probare ſuam innocentiam. ibid.

Eodem modo poterit negare, etiamſi deliquerit, ſi teſtis vel denuntians iniuſtè reuelauerit. n. 4. p. 163

Et poterit illos taxare, ac dicere, eos non dicere veritatem. ibid.

Etiamſi teſtis fuerit præſentatus à parte intereſſatâ, quæ illum accuſauit, n. 21. pag. 194

An poſſit obijcere crimina falſa, occidere, vel vulnerare Accuſantem, remiſſiuè. n. 5. p. 163

In cauſis leuibus, vel ſi ſequitur dan dum graue boni communis mai ep, quod Reus patitur, tenetur r ſpondere, etiamſi Iudex non mo ſtret ipſi ius, quod habet ad inte rogandum. n. 9. p. 16

In cauſis grauibus, in quibus non ſ quitur maius damnū, quàm co mune, non tenetur. ibid.

Et magis, cùm dubitat vel timet. il

Contra aliquos abſolutè affirma tes, eum teneri. n. 7. pag. 1

Et alios negantes, n. 8. pag. 1

Et ſufficit, quòd Iudex legat illi quod ſufficit, n. 10. pag. 1

Et ad quid proſit, ita facere. ibid.

Quis poſſit illum interrogare. deatur Iudex, verſ. *Non poteſt terrogare.*

Qui non reſpondet, vel diuertit ſponſionem, præſumitur fateri, 18. pag. 1

Et quid ſi non recordetur, vel dul tet, ibid.

Si reſpondeat, ſe dubitare, nullum tribuit Iudici, ibid.

Si æquiuocè, quomodo interpret dum ſit? n. 19. ibid.

Non eſt illi concedendum temp ad reſpondendum, ſi Iudex nol quando ab illo petit confeſſ nem, n. 20. pag. 1

Ad reſpondendum articulis, & fendendum ſe concedendum illi, & eſt de iure naturæ, num pag. 1

Quantum eſſe debeat, manet pe arbitrium Iudicis. ibid. & num pag. 2

Quando interrogatur cōtra Ius, p cabit reſpondēdo veritatē, & gis inter Religioſos. n. 22. p. 1

Probare, quòd non commiſerit, d ctum,

ctum, eſt valde difficile.
Videatur *Negatiua, Coarctata*.
Non poteſt puniri bis pro vno delicto, & eſt exceptio peremptoria, nu.48.pag. 204
Niſi primà vice non fuerit inflicta pœna adæquata.ibid.
Quod non præſumitur, quando illud primà vice Iudex ſæcularis recognouit.ibid.
Allegare, quòd non ſit præſumendum tale delictũ commiſſum eſſe, conducit ad tollenda indicia non adeò vrgentia,n.49.p. 204
Et quid ſi perſona eſſet valde grauis & magni momenti,ibid.
Quod fatetur in torturà, debet ratificare extra locũ torturæ, & in quo nulla torturæ ſunt inſtrumenta. n.8.pag. 228
Quòd ſi neget vel retractet confeſſionem factam in illà, quoties & quando repeti poſſit.ibid.
Quando non probatur delictum cõtra Reum, abſoluendus eſt, licet Iudex ſit certus, quòd commiſerit, n.14.p.236. Videatur *Cõfeſſio Rei.*

Requiſitoria.

Danda eſt, quando brachio Eccleſiaſtico vel ſæculari vtendum eſt ad comprehendendum aliquem Religioſum,n.26.pag. 351
Forma illius,n.27.pag. 351

Reſidentia.

In Iudicis vel Prælati reſidẽtià inquiri poteſt, qualiter in ſuo officio ſe geſſerit, non tamen de aliquà re in ſpeciali, nullà præcedente infamià,n.13.pag. 95

Rumor.

Quid ſit, & in quo differat ab infamià manifeſtà,&c.num.12. & 13. pag. 23

S

Scientia.

Alicuius rei quid ſit propriè.n.5.
An ille dicatur habere ſcientiam alicuius rei, qui illam audiuit ab homine fide digno.n.6.
Videatur *Credulitas*.

Scriptura.

Inuenta à Iudice, in quà delinquens ſuum fatetur delictum, nõ dat ius ad inquirendum, nullà præcedente infamià,n.20.p. 76
Scriptura ſine ſubſcriptione curanda non eſt, & nihil facienda, licet aliquando ex illà Prælatus in ſuo regimine cautior reddi poſſit. n. 13. pag. 84
Quando ſunt ſubſcriptæ, maximè ſi ſæcularium ſint, maturè examinandæ ſunt.ibid.
Scripturæ à Reo ſubſcriptę, probant contra ipſum, ſi eas cognoſcat, vel viſus fuerit illas ſcribere, & quid agendum, ſi neget, ſe illas ſcripſiſſe, & nemo vidit? n. 25. p. 113. & nu.20.pag. 129
Videatur *Collatio litterarum, ſcripturarum*.
Publicæ & authenticæ plenariè probant delictum.n.25.

Secretarius.

Nõ eſt neceſſarius in Viſitatione vel Inquiſitione generali,n.2.p. 86
Illius interuentio in cauſis grauibus eſt de neceſſitate Iudicij, vel loco illius duo aſſiſtentes,n.1.p. 117
In cauſis leuibus non eſt neceſſarius, ſi conſuetudo ſit talis.ibid.
In Religionibus eadem fides illis adhibetur, quæ Notarijs publicis,nu. 2.pag. 118
An in illis creari poſſint per aliquod priuilegium in ordine ad intimandas

...ceras Apoſtolicas,ibid.
De eſſentiâ Iudicij eſt, exigere ab ipſo Iuramētū fidelitatis,n.4 p. 119
Afferuntur aliquæ rationes in oppoſitum,ibid.
Quod ſit officium Secretarij.num.5. pag. 119
Peccaret grauiter, ſi ſolùm ſcriberet ea,quæ condemnant Reum,non autē,quæ defendunt,n.14.p. 149
Quem ſtylum debeat obſeruare in notandis dictis teſtium,ibid.
Forma illum nominandi,n.4.p. 323. & acceptandi,n.5.p. 324
Quando datur cōmiſſio inquirendi, expedit,quòd detur etiā ſimul nominādi tot ſecretarios, qui fuerint neceſſarij,& cur? n.42.p. 331
Actio torturæ non debet fieri ſine illo.n.12.p.230.& n.18.p. 247

Secretum.

Dicitur de omni eo, quod vnus ſcit. nu.3.pag. 44
Quod ſcitur occaſione petendi conſilium,non poteſt reuelari, etiamſi Prælatus vel Iudex iuridicè interrogent.n.3.pag. 135
Niſi ſequeretur graue damnum bono communi vel alicui tertio.ibid.
Vel fuiſſet communicatum viâ amicitiæ,ibid.in fine.

Sæculares.

Quando poſſint teſtari in cauſis Religioſorum,n.2.p. 120
Qualiter ad hoc compelli poſſint.n.3.ibid.
An poſſit adhiberi aliqua cautela, quando iurare non volunt. ibid. cum ſeq.
Quales perſonæ debeant eſſe, quando admittuntur, & an debeant eſſe numero plures,n.8 p. 125
Habent æmulationem cum Eccleſiaſticis,ibid.

Semiplena [illegible]

Probatio ſufficit ad interrogandu Reum, & ad hoc vt reſponder teneatur.n.2.p. 1[illegible]
Alij circa hoc vltimū tenēt,quòd [illegible] quādo timet pænā grauē,& ſpe ſe abſoluendum.ibid.
Cū illâ ſolâ nō poteſt Religioſus c demnari ad pœnam arbitraria n.5. pag. 137. & ad pœnam tort ræ.n.6.pag. 1[illegible]
Contra aliquos oppoſitum ſentie tes.ibid.
Sufficit ad non promouendum a quem ad aliquod officiū,nō tar ad remouēdum ab eo.n.5.p. 1

Senes S.Suſannæ.

Fuerunt teſtes contrarietatis.n.13

Sententia.

Interlocutoria quid ſit.n.1.p. 2
Poteſt illā reuocare ipſe Iudex, ib.
Sententia torturæ eſt interlocutor n.11.pag. 2
Definitiua quid ſit, & cum quib circūſtantijs danda ſit.n.2 p. 2
Debet illam præcedere legitim probatio.n.4.p. 2
In cauſis dubijs nequit dari ſente tia certa, n.5.p. 2
Data nimis feſtinanter eſt nulla, cur? n.6.pag. 2
Nō eſt opus in illâ adducere cauſa quæ conſtat ex proceſſu,n.7.ib
Pœnę per ſentētiam impoſitæ exec tioni mandandæ ſunt,& quā ol gationem circa hoc habeant i mediati executores,n.16.p. 2
Sētentia tēpore cōtumacię vel reb lionis fertur ſine formatione a culorū & reſponſione ad illos in abſentiâ Rei, ſi tamen poſt compareat, non poteſt manc executioni, niſi illi exhibean ar-

articuli.num.4.pag. 233
Sententia Expulſionis gaudet priuilegio cauſæ Matrimonialis, quæ remidenda eſt *toties quoties*.n. 14. pag. 340
Fertur ob delictum Incorrigibilitatis. Videatur *Expulſio*.
Illius forma iuxta nouum decretum, num.4.pag. 342
Et quid addendum ſit, ſi ſint dandæ dimiſſoriæ,n.5.p. 342
Forma illius, quando datur tempore contumaciæ.n.8.p. 343
Forma ſententiæ in cauſà graui iudicatà à definitorio.n.3.p. 341
In pęnà degradationis actualis, illius forma remiſſiuè.n.6.p. 343
In pęnà triremium.n.9.
Forma ſententiæ abſolutoriæ.nu. 21. pag. 349
Stylus obſeruandus in intimandà ſententià Reo.n.22.ibid.
Et quid agendum, quando detrectat illam acceptare.n.23.p. 350
Ponitur forma intimationis. nu. 24. pag. 351
Licet à ſententià iniuſtà non fiat appellatio,peccat tamen Iudex exequendo illam.n.7.in fin.p. 245

Seruus.

Quandonam ſerui indicient dominum cum delicto.n.16.p. 169
In morte violentà Domini præſumitur contra illos ad inquirendum in ſpeciali.n.4.p.103.in fine.

Societas Ieſu.

In hàc Religione nõ renũtiatur Correctioni fraternæ in ordine ad denuntiationem Iudicialẽ.n.5.p. 60

Suſpicio.

Naſcitur ex indicijs leuibus, & in quo differat à præſumptione, n.2. pag. 25
Suſpiciones communes populi vel Communitatis quales ſint,& quale ius præbeant ad inquirendum. n.4.p.103.Videatur *Mors,Nauis. Subditi*.
Quam obligationem habeant ad denuntiandum propter bonum ſui proximi,num.2.p. 39
Si denuntient ſine reſpectu ad leges charitatis, turbant bonum commune & particulare.n.3.p. 39
Quando licitè poſſunt aliquid facere,poſito præcepto tenebuntur ad illud.n.5.p. 51
E contra,quando non poſſunt. n. 13. pag.69. Videatur *Præceptum*.
Vnde colligi poſſit grauitas obligationis, quam habent ad reſpondendum Prælato,dum interrogantur tamquam Rei,vel teſtes. n.12. pag. 94
Subditus tenetur reſpondere, quando Prælatus inquirit in ſpeciali, nu.2.pag. 35
Niſi graue illi inde ſequeretur damnum, vel fuiſſet complex, & non eſſet infamatus.ibid.
Et quid ſi ſciat ſub ſecreto.
Videatur *Secretum*.
Qui ſe abſcondit ſciens eſſe mandatum de teſtificando, non peccat contra iuſtitiam,ſed obedientiam, etiamſi vocatus fuerit.n.5.p. 136
Etiam contra charitatẽ,ſi ex eo,quòd non teſtetur,tertius innocens graue damnum patiatur.ibid.
In delictis, quæ minãtur graue damnum bono communi, vel alicui tertio,etiamſi non conſtet, vel dubium ſit de iure Iudicis ad interrogandum,tenetur reſpondere, & cur? n.8.pag. 139
In alijs delictis,in quibus debet præ-

cedere infamia, aliqui volūt, quòd prius debeat conſtare de iure. n.9. ibid.
Contrarium habet fortiores rationes. n.10.ibid.
Et hoc eſt verum in omni opinione, quando Iudex ſolùm tractat de probandà infamia.ibid.in fine.

Summaria.

Præbet fundamentum ad citationem.n.33.p. 116
Illa, quæ teſtes in hâc dixerūt, in plenaria ratificare debent. nu. 3. & 4. pag. 156
Et hoc etiam in Tribunalibus ſecularibus.n.5.p. 157
Inter Religioſos non eſt neceſſaria iſta ratificatio.n.6.ibid.
Aliqui illam admittunt ſolùm in negotijs leuibus.n.7.p. 158
Alij abſolutè in omnibus. n. 8. cum ſeq.ibid. Videatur *Ratificatio*.
Quando incipiat ſummaria? num. 1. pag. 161
Et vbi terminetur? n.1.p. 334

T

Tacere.

Ille qui tacet malitioſè, ſciens aliquem rem aliquam notabilem furari velle, quale peccatum committat, & ad quid teneatur? nu. 10. pag. 35

Teſtes.

Examinandi pro probandà infamià debent ſcire, quid ſit, n.9.p. 20. & nu.14.pag. 108
Quot ſufficiant ad illam probādam, nu.8.pag. 19
Quot ſufficiant ad notorium & manifeſtum.n.6.pag. 13
In quo caſu non ſint neceſſarij ad iudicium.n.5.p. 5
In inquiſitione generali admittuntur illi, qui aliàs ſunt inhabiles. n pag.86.in fine.
Tenentur dicere veritatem in ... ſto probabili, & cùm proce... per viam accuſationis à part... tereſſatà, etiamſi non adſit ... mia.n.5.pag.
Non tamen, ſi vnus ſolus ſciret. i...
Ille, qui ſolus vidit delictum, & ... ſparſit ita vt generata ſit infam... vocatus ad teſtificandum ne... debet.n.7.pag.
Qualitates teſtium atteto iure c... muni ſunt multæ, & quales ... remiſſiuè.n.1.pag.
Quales teſtes requirantur in c... Regularibus. Videatur *Iudic... Regulare, Exceptiones*.
Quilibet teſtis ex ſuà parte præſu... ſe eſſe habilem.n.2.p.
Iuramentum teſtis eſt de ſubſt... Iudicij, & quo iure.n.5.p.
Poterit ſuppleri per præceptu... ſit conſuetudo.n.7.p.
Qui nam dicantur Teſtes omn... ceptione maiores.nu.10. p.1... n.8.pag.
Quando dicantur conteſtes. nu... pag.
Melius eſt, quod non concorde... omnibus, ibid.
Qualis defectus iſte ſit, & vnde ... tur.n.12.pag.
Quomodo euitandus.n.13.ibid.
Quot faciant plenam probatio... & an reſpectu aliquarū perſ... ſint neceſſarij plures.n.11.p.
Quid dicendum ſit reſpectu P... torum Regularium, ibid.
Et quando ſufficiat vnus teſtis ... ibid.in fine.
In rebus habentibus continu... nem deponentes de eodem ... eti...

etiam viſo in diuerſo tempore cẽſentur conteſtes.n.12.p. 126
Teſtes ſingulares quales & quàm varij ſint.n.13.p. 127
De Contrarietate.ibid.
De Connexione: & quid probent. n. 14.ibid.
De diuerſitate, & quid probet in cauſis ciuilibus,n.15.p. 127
In Criminalibus eſt valde probabile, quòd vniantur & probẽt ad condemnandum ad penam arbitrariam.n.16.p. 128
Et hoc admittendum eſt inter Religioſos, & in quo genere delictorum,ibid.
Quot illorum ſufficiant.n.17.ibid.
Contra aliquos tenentes, quòd non vniantur,& ſolùm admittantur in duobus caſibus.n.15.p. 127
Vnus teſtis valde fide dignus ſupplet defectum alterius minus idonei,n.18.p. 129
Dictum Teſtis ambigui,obſcuri, vel confuſi non probat.n.23.p. 130
Et interpretandum eſt in fauorem Rei.ibid.
Quæ verba ſint dubia.n.15.p. 150
Teſtes ex auditu ſunt duplices,num. 24.pag. 131
Ille qui eſt ex auditu proprio, reducitur ad teſtem ocularem,ibid.
Si immediatè audiuerit, probat ac ſi eſſet ocularis nu.25.p. 131
Si mediatè, non probat abſolutè in cauſis criminalibus, & quare? licet in ciuilibus.ibid.
Et in quibus caſibus probet.ibid.
Quot ex his teſtibus faciant plenam probationem, & de differentiâ, quæ inter illos eſſe poteſt, num. 26.pag. 132
Quis ſit ex auditu alieno, & quando fit mentio Teſtis ex auditu, de hoc intelligendum eſt, num. 24. pag. 131
Ille,qui audiuit ab alijs, qui audiuerunt,non probat.nu.27. pag. 132. & n.30.p. 133
Duo,qui teſtãtur de auditu aliorum, qui viderunt, & ambo audiuerint auditu proprio, quid probent & quale indicium generent, nu. 28. pag. 133
Et quid ſi ambo audiuerint ab vno qui vidit,ibid.
Et quid, quando duo ſimul audiuerunt à duobus, qui ſimul viderũt num.29.ibid.
An ſi illi qui viderunt, viui ſint, ſint examinandi non curando illos, qui audiuerunt.ibid.pag.
Teſtis, qui ſe offert ad teſtandum, habetur pro ſuſpecto, & in quibus caſibus hoc non habeat locũ. num.31.pag. 134
Quando & qualiter teneatur Teſtis reſpondere interrogatus à Iudice.
Videatur *ſubditus,damnum*.
Aliqui ſentiunt, quòd ille, qui dubitat de iure Iudicis, teſtari teneatur,nu.11.pag. 140
Alij admittunt, quando non agitur de damno proprio, vel alicuius tertij,vel ſi ſit,eſt tantum leue.nu. 12.13.14.15.p. 141
Etiamſi ſubditus magis propendeat in partem Iudicis.n.12.p. 141
Et author hanc ſententiam eligit tamquam ſecuriorem. num.16. pag. 143
Ille, qui interrogatur ſolùm de eo, quod ſcit,non tenetur dicere ea, quæ audiuit auditu alieno. num. 5.pag. 137
Id, Quod auditum fuit à perſonâ fide:

de dignà, & creditur ita eſſe, non poteſt Teſtis dicere, ſe ſcire, ad minus in Iudicio, vel Viſitationibus.n.6.pag. 137
Et oppoſitum eſt valde præiudiciale.ibid.
Ille, qui non dat rationem illius, quod ſcit, etiamſi de illà non interrogetur non probat.ibid.
De diligentià, quam adhibere debet Iudex in interrogando teſtem de cauſà ſuæ ſcientiæ.n.9.p. 147
In cauſis criminalibus Teſtis debet deponere oretenus, & non ſufficit in ſcriptis, num. 2. p. 144. & num. 5.pag. 146
Inter Religioſos ita obſeruandum eſt.n.3.pag. 145
Cum quà limitatione.ibid.
Et non ſufficit verbale iuramentum. ibid.
Iudex per ſe ipſum debet examinare Teſtem.n.4.p. 146
Niſi eſſet legitimè impeditus, tunc enim poterit alteri committere, & de hàc commiſſione conſtare debet in proceſſu.n.5.p. 146
Vel etiam, quando teſtes coram eo comparere non poſſunt.ibid.
Qui ante publicationem cauſæ reuelat ſuum dictum, debet puniri ad arbitrium Iudicis.n.6.p. 147
Ille, qui nihil ſcit, ſcribendus non eſt, ſi tamen ſciret aliquid de vno, & de altero, ſcribendum eſt illud, quod ſcit.n.7.ibid.
Debet poni ætas, nomen, cognomen, ſtatus & conditio Teſtis. nu. 8.ibid.
Quomodo interrogandus ſit, & quam rationem ſui dicti dare debeat, & cum quibus circumſtantijs.n.9.& 10.p. 147
Si interrogatio ſit negatiua, reſponſio debet eſſe affirmatiua, & è contra, aliàs non probat, num. 11. ibid.
Declaratur exemplis.ibid.
Reſumũtur ea, quæ debet obſeruare Teſtis, & ille, qui examinat, num. 2.pag. 332
Forma initij dictorum.n.5.p. 332
Et clauſulæ.nu.6.ibid.
Et quid agendum, quando multi examinantur vnà die.n.7.ibid.
Ille, qui falſum deponit in vno articulo, niſi eſſet circa aliquod merè accidentale, non probat in cæteris eiuſdem examinis, num. 17 pag. 151
Falſum dictum in aliquo Iudicio nullo, non præiudicat dicto oppoſito in alio iudicio valido. num. 15.ibid.
Et ſi in vno iudicio valido dixit, ſe nihil ſcire, id quod poſtea dicit, nullum eſt, & cur? ibid.
Si in vno iudicio dicit vnam rem, & & in alio aliam, tamquam falſarius puniendus eſt, & primum dictum, cui ſtandum eſt, manet aliquo modo debilitatum per ſecundum.ibid.
Ille, qui in præſentià Iudicis dicit duo ſibi ſubſtantialiter contraria, nullam facit fidem, num. 19. & 20. pag. 152
Niſi dicat cum animo ſe corrigendi, quem ſi habuerit, ſecundo ſtandum erit.n.21.ibid.
Dummodò non ſe ſubſcripſerit, & ratificauerit. ibid.
Et quid dicendum, quando Teſtis abſque eo, quòd finiuerit dictum ſuum, recedit à præſentià Iudicis, poſtea cùm reuertitur, ſuum dictum

Digitized by Google

ctum emendat? ibid.
Quando teſtis in ſummarià dixit vnum, & in plenarià alterum, debet ſtari priori, niſi in caſu Hæreſis. n. 22. ibid.
Manet tamen aliquatenus debilitatum, & cum aliquo adminiculo ſupplendum eſt. ibidem in fine.
Teſtis minor quindecim annis non facit plenam fidem, licet generet præſumptionem vel indicium. nu. 8. pag. 147
De ratificatione Teſtium in plenarià & Summarià.
Videatur *Summaria, ratificatio*.
Quando Reo dicta Teſtium manifeſtanda ſint?
Videatur *Publicatio*.
Complex non admittitur ad teſtandum.
Videatur *Complex*.
S. Thomas.
Sub/nomine Accuſationis comprehendit denũtiationem Iuridicam, num. 3. pag. 58

Tortura.

Minæ antecedentes delictum dant Iudci ius ad torturam. num. 28. pag. 114
Si minas intentans ſit perſona malæ famæ. ibid.
Et an ſufficiat dictum complicis vel Complicum. ibid.
Res furto oblata, inuenta apud Reum, ſufficit ad ſubijciendum eum torturæ. n. 29. ibid.
Vel aliquid ipſius in loco delicti. ibid.
Vnum indicium vehemens præbet ius ad torturam. n. 10. p. 106
Tortura eſt medium incertum ad liquidandam veritatem. num. 15. pag. 230
Inter perſonas Eccleſiaſticas minus frequens eſt, quàm ſæculares, & qualiter detur, & in quibus caſibus. n. 1. p. 226
Inter Religioſos rariùs danda eſt, & quomodo. n. 2. ibid.
In quo ſtatu cauſæ, & quomodo danda ſit. n. 3. p. 227
Numquam debet æquiualere pęnæ, quam meretur delictum. ibid.
Non eſt danda, quando delictum probatum eſt, & alia ſuppetunt media ad liquidandam veritatem. nu. 4. ibid.
Inter Religioſos requiritur plus quàm ſemiplena probatio. num. 6. pag. 227
Videatur *ſemiplena*.
Non debent torqueri per manus ſæcularium, nec tortura debet eſſe atrox tàm in modo, quam duratione. n. 7. ibid.
Quid agendum, quando Reus fatetur in torturà pro ſuà ratificatione. n. 8. p. 228
Et quid, ſi neget, vel retractet factam confeſſionem. ibid.
Quando tortura fuit ſufficiens, & Reus perſiſtit in negando, abſoluendus eſt. n. 10. p. 229
Quæam dicatur ſufficiens. ibid.
Quomodo danda ſit ſententia interlocutoria torturæ? n. 11. p. 230
Illius forma. n. 17. p. 347
Stylus illam intimandi & exequendi. nu. 19. pag. 347
Debent eſſe præſentes, Iudex, Secretarius & duo Teſtes. nu. 12. p. 230. & n. 18. p. 347
Quomodo ſit interrogandus Reus & ſcribenda illius confeſſio. num. 19. p.

19.pag. 347
Quomodo ſit notificanda. nu. 20. p. 349. & n.8.p. 228
Inter Religioſos ſemper melius eſt dare pęnam arbitrariam loco torturæ,& cur? n.13.p. 230

Triremes.

Ad illas condemnandus debet expelli à Religione.n.9.p. 343
Non dantur dimiſſoriæ,& quouſque. nu.10.p. 344
Commiſſio,quam debet ferre ſecum ille,qui eum conducit,ibid.
Melius eſt, quòd conſignetur Iuſtitiæ ſæculari in ipſo Conuentu. ibid.

Tumultuoſus.

Naturaliter talis in dubio præſumitur aggreſſor.n.54.p. 207

V.

Viſitatores.

MAlè faciunt, qui dicto duorum vel trium contra Prælatum contenti ſunt, abſque examine aliarum perſonarum grauium antecedenter ad exhibitionem eorum,quæ illi imponuntur.num. 9.pag. 80
Qualiter ſe gerere debeant, quando aliquis malitioſè infamatus eſt in aliquà Communitate, & denuntiatus.n.11.p. 82
Non poſſunt recuſari, quando procedunt per viam Inquiſitionis generalis.n.8.p. 190

Viſitationes.

Debent facere Prælati Regulares vnà vice in anno ſecundum ius,& hoc quodnam ſit.n.1.p. 5
Et alijs vicibus, cùm fuerit opus. ibid.
Debent illas facere per ſe ipſos, vel per alios,ſi fuerint impediti. nu. 3. pag. 4
Videatur *Commiſſio,Inquiſitio generalis,reſidentia.*

Vnus.

Id quod vnus ſolus ſcit, totaliter & omninò ſecretum dicitur. num. 3. pag. 44
Et non poteſt iudicialiter denuntiari. ibid.
Quòd ſi certus non ſit, ſe ſolum eſſe, qui ſcit, debet dicere veritatem interrogatus à Iudice.ibid. in fine.

Vulneratus.

Illius dictum ſufficit ad inquirendum in ſpeciali,& ad accuſandum infamatum.n.26.pag. 113
Præſumitur fuiſſe aggreſſor, & cur? nu.54.pag. 207

Laus Deo.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE